

GOVERNMENT OF INDIA

ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO.

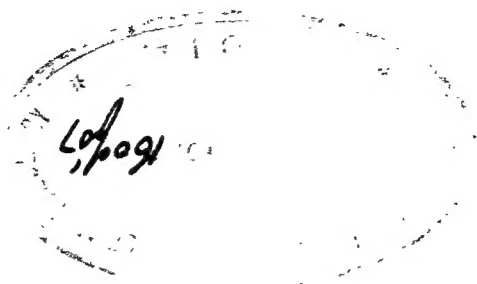
9242

CALL No.

BPa8

Fau

1

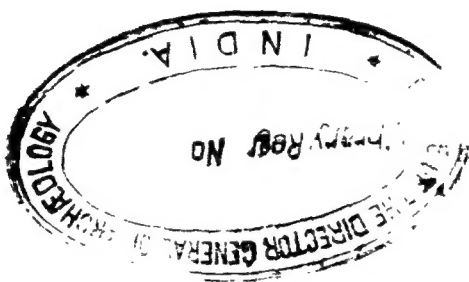
— 33 —

V. FAUSBØLL.

BY

JATKAKATTHAVANNA

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

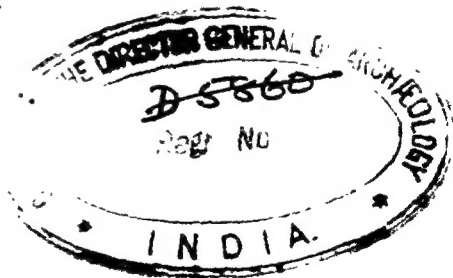
6242

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY
V. FAUSBOLL

VOL. VI.

BPa8
Fau

LONDON
KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.
1896.

[All Rights Reserved.]

**CENTRAL ARCHEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.**

Acc. No. 9242

Date 3-8-57

Call No. bpa8

Fau

TO
THE DANISH GOVERNMENT

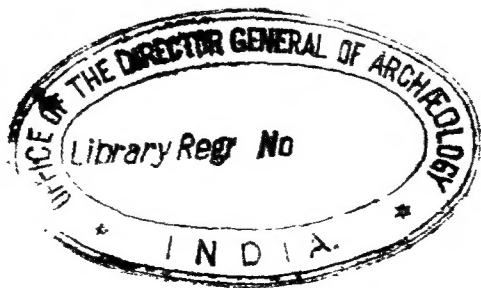
WHICH HAS NOT FAILED ME DURING THE SPACE OF TWENTY YEARS

TO
THE BERLIN ACADEMY OF SCIENCES

WHICH LIBERALLY AIDED THE COMPLETION OF THE JATAKA BOOK
BY REPEATEDLY STEPPING IN WHEN THE EDITION WAS IN DANGER
OF BEING DISCONTINUED

TO
THE INDIAN GOVERNMENT
AND
THE DANISH ACADEMY OF SCIENCES

THIS VOLUME IS MOST GRATEFULLY AND MOST DEVOTEDLY DEDICATED.

PRELIMINARY REMARKS 7.

For this volume I have had the same three MSS. (C^k C^s B^d) as before, but I have not taken full notice of B^d as the text, in this part of the book, has been very much enlarged throughout, so as to make it in many places quite different from C. The aim of the Burmese redactor seems to have been, to make the tale more lucid and intelligible, but as the difference in many particulars consequently is so great I should advise some scholar to give a separate edition of the *Mahānipāta* according to the Burmese redaction that we may judge of its exact relation to C.

It is sometimes not easy to see, what belongs to the Commentary and what to the Text, I therefore must be excused for any mistakes I may have made in that respect.

On the whole I look upon my edition as a provisional one, but I trust that a coming editor will willingly acknowledge that I have cleared the way for him and freed him from much rough work. It is at all events my hope that this book, containing a large material for future researches, will give the impulse to greater works on Pāli and Buddhism.

From sheet 10 of this volume Professor Otto Franke has been kind enough to read a proof, through which I have been able to correct and improve the text in not a few places, and I therefore now return him my best thanks for his zeal and accuracy.

I cannot conclude these remarks without especially thanking Professor Albrecht Weber for the support he has given me from the very beginning of my literary career to the conclusion of this

long and arduous task. Prof. Weber has not only always shown himself to be a zealous and industrious labourer in the pursuit of knowledge, but has also constantly espoused the serious work of others.

With gratitude and sorrow I dwell on the memory of my lamented friend Dr. R. Rost who always with the greatest readiness helped all scholars from his own rich fund of knowledge.

The 7th and last volume of this book will follow shortly, and contain a Postscriptum by myself and a complete Index of Names by my friend. Dr. Dines Andersen.

Kopenhagen, 22 Juli 1896.

V. Faushøll.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

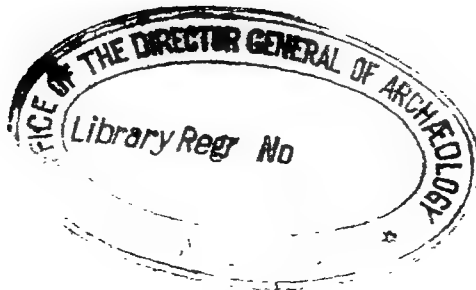
- Page 1 line 21 add Schiefner, Tib. Tales by Ralston p. 247. Alwis, Attanag.
p. 47.
- 2 l. 6 read paccitvā.
 - 4 l. 14 — muñcitukāmo. 4,16 hohi.
 - 5 l. 11 — na for an.
 - 6 l. 7 — nānābho-.
 - 12 l. 27 — acetaso.
 - 14 l. 23 — dūbhati.
 - 16 l. 31 — asētivassasahassāni.
 - 20 l. 28 — pāpayissāmi
 - 22 l. 26 dele the period.
 - 26 l. 13 read abbhāhato.
 - 27 l. 5 — ukkanthito.
 - 27 l. 14 — kusalā.
 - 30 l. 20 Cfr. S. B. E. I 800, Bigandet 412, Bastian 2.233.
 - 30 l. 23 read aparabhāge.
 - 31 l. 13 — nāma na sakkā nātun.,
 - 32 l. 8 — bhavissatīti.
 - 32 l. 17 — dakkhiṇa-.
 - 33 l. 11 — vijāyi.
 - 35 l. 2 — lonodakena with Bd?
 - 35 l. 4 — upadhārehiti.
 - 36 l. 13 — apāraṇeyyam.
 - 39 l. 10 dele the sign of quotation before suvaṇṇa- and put it before
yassa in the next line.
 - 39 l. 14 read cintayimāu.
 - 41 l. 1 — gaheṭvā.
 - 41 l. 6 — dhanuṃ.
 - 41 l. 27 — ājāniyye¹⁰.
 - 49 l. 5 — -dhārīne.
 - 50 l. 17 — hatthārūhā.
 - 50 l. 20 — assārūhā

- Page 50 l. 27 read mañ.
- 55 l. 14 — tañ.
 - 56 l. 25 — abhisato.
 - 57 l. 27 — bhattaparilāho.
 - 60 l. 16 — anupaviṭṭhapubbo smi.
 - 61 l. 20 — datvā.
 - 62 l. 7 — anuśāsami.
 - 62 l. 19 — atthaṅgato.
 - 69 l. 6 — sutvā
 - 72 l. 27 — bhavanam.
 - 73 l. 6 — parikkhāre.
 - 76 l. 5 — nahātvā.
 - 76 l. 23 — kūte.
 - 82 l. 12 — visaṇṇītam.
 - 82 l. 14 — kalyāṇa-
 - 82 l. 22 — kho" and in the next line „niruddho
 - 86 l. 10 — yuttakānam.
 - 86 l. 30 — pappasālā.
 - 88 l. 14 — pharusa-
 - 88 l. 23 — koṭṭiyam.
 - 92 l. 29 — ābādho.
 - 93 l. 7 — adurāgatañ.
 - 93 l. 12 — abhikkamkhasiti.
 - 94 l. 16 — dasadhamma-
 - 94 l. 28 — mahārāja, dhammo cippo.
 - 95 l. 18 — sitakāraṇam.
 - 96 l. 15 — ūnāni.
 - 97 l. 4 all three MSS. samādayi for samādiyi?
 - 101 l. 2 all three MSS. mañ dasseyyāsiti for me attānam dasseyyāsiti?
 - 101 l. 10 read aparabhāge.
 - 102 l. 29 — Nimirājā.
 - 103 l. 18 — cando,
 - 103 l. 20 — aññassa.
 - 109 l. 7 — devasārathi.
 - 109 l. 14—15 read janatañ -- pasavetvā.
 - 111 l. 18 read nānāvudhehi.
 - 113 l. 9 — saṅghāna-
 - 114 l. 1 — sūta.
 - 115 l. 21 — antaradhāpetvā.
 - 115 l. 31 — Mātali.
 - 119 l. 4 — kūtāgāra-
 - 119 l. 11 — c' ūbhayañ instead of c' ūbhayañ.
 - 119 l. 27 — puṇṇāni
 - 121 l. 28 — atirekaya.

Page 122 l. 24 read sampattiñ.

- 123 l. 2 — vimāne.
- 125 l. 14 — giri brahā.
- 126 l. 22 — pana vatvā.
- 128 l. 23 — mahājano.
- 131 l. 21 — bhāyiti.
- 132 l. 2 — -pokkharāṇi-.
- 139 l. 16 — andhabhūto.
- 142 l. 21 — tātañ ca.
- 143 l. 14 — yācivā.
- 144 l. 13 — yaññāvāta-.
- 313 l. 22 — -seṭṭham.
- 560 l. 34 — ayyaputta.

Formerly published :

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Published for the Pāli Text Society. Part I. Text. London 1885. Part II. A Complete Phraseological Glossary to Suttanipāta. London 1894.

Nogle Bemærkninger om enkelte vanskelige Pāli-Ord i Jātaka-Bogen. (Fra det danske Videnskabs-Selskabs Oversigter). 1888.

The Jātaka together with its Commentary. Vol. 1--6. 1877--96.

Smaahistorier fra Østerland. Efter det Persiske ved V. Fausbøll. Kbh. 1852. 50 Ører.

Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbøll. Med Afbildninger af Vægtere fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier). 3dje foragede Oplag ibidem 1894.

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbøll. Kbh. 1862. 3dje forbedrede Udgave. Kbh. 1887. (Illustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henviisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

Om 3 Lyde i almindelig, dannet Dansk, der hidtil ikke have været anerkjendte og opførte som selvstændige Selvlyde. (I Universitets-Jubilæets Danske Samfunds Blandinger) 1882.

XXII. MAHĀNIPĀTA*).

1. Mūgapakkhajātaka**).

Mā paṇḍicciyan¹ ti. Idam S. J. v. mahānekkhammaṃ ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā Bhagavato mahābhiniikkhamanassa vaṇṇaṃ kathayimṣu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“⁵ ti p. „i. n.“¹ ti v. „na bhi. i. mama pūritapāramissa r. chaḍḍetvā abhinikkhamanaṃ nāma anacchariyaṃ, ahaṃ hi aparipakke nāṇe pāramiyo pūrento pi r. chaḍḍetvā nikkhanto yevā“¹ ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Kāsirājā nāma dhammena r. kāresi. Tassa soḷasa- 10 saḥassā³ itthiyo ahesum, tāsu ekāpi puttaṃ vā dhītaraṃ vā na labhi³. Nāgarā „amhākaṃ raṇṇo vamsānurakkhako putto n' atthīti“ Kusajātake āgatanayena sannipatitvā rājānaṃ „puttaṃ patthehīti“ āhaṃsu. Rājā soḷasasahassā⁴ itthiyo „putte patthe-thā“¹ ti ānāpesi. Tā Candādīnaṃ upatṭhānāni katvā patthentiyo¹⁵ pi na labhimṣu. Aggamaheṣi pan' assa Maddarājadhītā Candādevi nāma silasampannā ahoṣi, nam pi „puttaṃ patthehīti“ ā. Sā punṇamadivase uposathaṃ samādiyitvā cullasayanake nipannā attano ahaṃ āvajjitvā „sac' āhaṃ akkhaṇḍasilā iminā me sac-

* This Nipāta has no name in C, but see Feer in Journal Asiatique 1871. T. 18. p. 269. ** B Temiyajāta, cfr. Morris, B. & C. p. 96; Feer in Journal Asiatique 1871 T. 18 p. 320. J. Am. Or. Soc. p. XXXI. J. R. A. S. 1893 p. 357. ¹ C^o paṇḍicciyan, B^o d^oh paṇḍicciyan. ² B^oh -a, B^od -am corr. to -a. ³ C^o labhinasu, C^o labhimṣu. ⁴ B^od^oh -a.

cena putto uppajjatū“ 'ti saccakiriyaṃ akāsi. Tassā sīlatejena Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko āvajjitvā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „C-devī puttaṃ pattheti, dassāmi 'ssā puttaṃ“ ti tassā anucchavikaṃ puttaṃ upadhārento Bodhisattaṃ ad-
 5 dasa. Bo. hi tadā vīsativassāni Bārāṇasiyaṃ r. kāretvā tato cuto Ussadaniraye nibbatto asītivassasahassāni tattha pacitvā Tāvatisabbhavane nibbatti, tattha pi yāvatāyukaṃ t̥hatvā tato cavitvā Uparidevalokaṃ gantukāmo ahoṣi. Sakko tassa santi-
 10 kaṃ gantvā „samma tayaṃ Manussaloke uppanne pāraṃsiyo ca te pūriṣṣanti mahājanassa ca vadḍhi bhavissati, ayaṃ Kāsirañño Candā nāma aggaṃaheṣi puttaṃ pattheti, tassā kucchiyaṃ up-
 pajjā“ 'ti ā. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā pañcahi devaputta-
 satehi saddhimaṃ cavitvā sayāṃ tassā kucchiyaṃ paṭisandhimaṃ gaṇhi, itare devaputtā amaccabharīyānaṃ kucchisaṃ p. ga-
 15 himsu. Deviyā kucchi vajirapunnā¹ viya ahoṣi, sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ ñatvā rañño ārocesi, rājā gabbhaparihāraṃ dāpesi, sā paripunnagabbhā puññalakkhaṇasampannaputtaṃ vijāyī. Taṃ divasaṃ eva amaccagehesu pañcakumārasatāni vijāyimsu. Tasmaṃ khaṇe rājā amaccaganāparivuto mahātale
 20 nisinna hoti, ath' assa „putto te deva jāto“ ti ārocayimsu, tassa taṃ vacanaṃ sutvā va puttapemaṃ uppajjitvā² chaviādini chinditvā atṭhimiñjaṃ āhecca atṭhāsi, abbhantare pīti uppajji, hadayaṃ³ sītalāṃ jātāṃ. So amacce pucchi: „tutṭhā nu kho tumhe mama putte jāte“ ti. „Kiṃ kathetha, deva mayaṃ
 25 pubbe anāthā idāni sanāthā jātā, sāmiko no laddho“ ti. Rājā mahāsenaguttaṃ ānāpesi: „mama puttaṃ pañcāro⁴ laddhum vaṭṭati“⁵, amaccakulesu ajja jātadārakā ettakā nāma 'ti oloke-
 hiti“. So⁶ pañcadārakasatāni disvā āgantvā rañño⁷ ārocesi. Rājā pañcannaṃ dārakasatānaṃ kumārapasādhanaṃ pesetvā
 30 pañca dhātisatāni pesesi⁷, Mahāsattassa pana atidighādidosā-

¹ Cks -am. ² Bds uppajji. ³ Cks -ya. ⁴ Bds -raṃ. ⁵ Ck vaṭṭatīti, Bds add gaccha tvaṃ. ⁶ Bds so sādhu ti sampatiṇṇhitvā amaccagehāni gantvā olo-
 kento ⁷ Bds dāpesi.

vajjitā alambatthaniyo madhurakathaññā catusatthidhātiyo ca
 adāsi, atidighāya passe nisīditvā thaññam pivato dārakassa
 gīvā dighā hoti, atirassāya passe nisīditvā pivanto nippīlita-
 khandhatthiko hoti, atikisāya passe nisīditvā pivantānam ūrū
 rujanti, atithulāya passe nisīditvā pivantānam khalaṃkapādā¹ 5
 honti, atikāliyā sarīraṃ² atisītalaṃ hoti accodātāya atiuṇhaṃ,
 lambatthanāya khīraṃ pivantānam uppiṭitanāsaggā honti, kāsāñci
 pana khīraṃ ambilaṃ hoti kāsāñci kaṭukādibhedan ti, tasmā
 sabbe p' ete dose vajjetvā atidighādidosarahitā alambatthaniyo
 madhurathaññā catusatthidhātiyo datvā mahantaṃ sakkāraṃ 10
 katvā C-deviyāpi varaṃ adāsi. Sā gahitakaṃ katvā ṭhapesi.
 Nāmagahaṇadivase pi 'ssa lakkhaṇapāṭhakānaṃ brāhmaṇānaṃ
 mahāsakkāraṃ katvā antarāyabhāvaṃ³ pucchi. Te tassa lak-
 khaṇasampattiṃ disvā „mahārāja dhaññapuññalakkhaṇo kumāro,
 tiṭṭhat' eko⁴ dīpo catunnam pi mahādīpānaṃ r. kāretuṃ sa- 15
 mattho, nāssa koci antarāyo paññāyatīti“ vadimsu. Rājā tesam
 tussitvā kumārassa nāmaṃ⁵ karonto yasmā kumārassa jāta-
 divase sakala-Kāsiratṭhe devo vassi yasmā ca so⁶ temiyamāno
 jāto tasmā Temiyakumāro t' eva nāmaṃ akāsi. Atha naṃ
 ekamāsikaṃ alaṃkaritvā rañño santikaṃ nayimsu, rājā piya- 20
 puttaṃ oloketvā āliṅgitvā amke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.
 Tasmim khaṇe cattāro corā ānītā, tesu ekassa sakaṇṭakāhi
 kasāhi pahārasahassaṃ āṇāpesi ekassa sarikkhalikabandhanā-
 gārassa pavesanaṃ ekassa sarīre sattipahāradānaṃ ekassa sūlā-
 ropanaṃ. M. pitu kathaṃ sutvā bhītatasito hutvā „aho maṃsa 25
 pitā r. nissāya bhāriyaṃ nirayagāmikammaṃ karotīti“ cintesi.
 Punadivase pana naṃ setacchattassa heṭṭhā alaṃkatasirisayane
 nippajji⁷ tesuṃ, so thokaṃ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummī-
 letvā setacchattaṃ olokeno mahantaṃ siribhavaṃ passi, ath'
 aṇṇa pakatiyāpi bhītassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji, so „kuto 30

¹ Bā pakkhapādo. ² so Cks; Pāśh atikalikāya khīraṃ. ³ Bā -yā-. ⁴ Bā
 -tiṭṭhatu eko. ⁵ Cks nāma. ⁶ Cks add ranñocceva amaccādīnaṃ hadayaṃ.

nu kho ahaṃ imaṃ rājagehaṃ¹ āgato² ti upadhārento jātiṣṣa-
 rañāṇena devalokato āgatabhāvaṃ ñatvā tatoparaṃ oloken-
 niraye pakkabhāvaṃ passi, tatoparaṃ o. tasmim yeva nagare
 rājabhāvaṃ aññāsi, ath' assa „ahaṃ vīsativassāni r. kāretvā
 5 asītivassasahassāni Ussadaniraye paccim, idāni puna pi imas-
 sim coragehe nibbatto 'smi, pitāpi me hiyyo catūsu coresu
 āñitesu tathārūpaṃ³ pharusam nirayasamvattanikaṃ kathaṃ
 kathesi, sac' āhaṃ r. kāressāmi puna niraye nibbattitvā mahā-
 dukkhaṃ anubhavissāmīti⁴“ āvajjantassa mahantaṃ bhayaṃ
 10 uppajji, tassa⁵ kañcanavannaṣarīraṃ⁶ hatthaparimadditaṃ viya
 padumaṃ milātaṃ dubbappaṃ ahoṣi, so „kathan nu kho imambā
 coragehā muñceyyan⁷“ ti cinto nipaṇṇi. Atha naṃ ekasmiṃ
 attabhāve mātubhūtapubbā chatte adhivatthā devatā assāsetvā
 „tāta Temiya, mā bhāyi, sace pi ito muñcitakāmo apīṭhasappī
 15 yeva pīṭhasappī viya hohi, abadhiro badhiro viya hohi, amūgo
 va mūgo viya hoti, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāya paṇḍitabhāvaṃ
 mā pakāsayīti⁸“ vatvā paṭhamam g. ā.:

1. Mā paṇḍicciyaṃ⁹ vibhāvaya, bālamato bhava sabbapāṇinam,
 sabbo taṃ jano ocināyatu¹⁰, evaṃ tava attho bhavissatīti. 1.

20 Ta. paṇḍicciyan⁹ ti paṇḍiccam⁹, ayam eva vā pāṭho, bālamato ti
 bālasammato, sabbo ti sakalo antojano c' eva bahijano ca, ocināyatū¹⁰ 'ti
 nīharath' etaṃ, Kālakannīti avajānātu¹¹.

So tassā¹⁰ vacanena assāsam paṭilabhitvā

2. Karomi te taṃ vacanam yaṃ maṃ bhaṇasi devate,
 25 atthakāmāsi me¹¹ amma hitakāmāsi devate ti imaṃ g. vatvā 2.
 tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhahi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya¹²
 tāni pañca kumārassatāni tassa sātike yeva kāreṃ, te dārakā
 thaññatthāya rodanti, M. Nirayabhayatajjito „rajjato¹³“ me sus-
 sitvā maraṇam eva seyyo¹⁴ ti na rodati. Dhātiyo taṃ pavattim

¹ Bā coragehaṃ. ² Ck^s -pim. ³ Bā bodhisattassa. ⁴ Ck^s -nnā-, Bā -ppam-.

⁵ Bā muce-. ⁶ Bā^s -ccayan. ⁷ Bā oji-. ⁸ Ck^s -cel. ⁹ Bā ti avamaññatu
 avajānātu ti attho. ¹⁰ Ck^s tassa. ¹¹ Ck^s taṃ, Cs maṃ. ¹² Bā anurakkhana-.

¹³ so Ck^s; Bā idha.

Candādeviṃ ārocesuṃ, sā rañño ārocesi. Rājā nemittika-
brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Brāhmaṇa „deva kumā-
rassa pakativelaṃ atikkamāpetvā¹ thaṇṇaṃ dātuṃ vaṭṭati,
evaṃ so rodamaṇo thanaṃ dāhaṃ gahetvā sayaṃ eva pivissa-
tīti“ vadimsu. Te tato patthāy² assa³ pakativelaṃ atikka- 5
mitvā thaṇṇaṃ denti dadamānā ca kadāci ekavāraṃ atikka-
mitvā kadāci sakalam pi divasaṃ na denti. So Nirayabha-
yena tajjito sussanto pi thaṇṇatthāya na rodati. Atha taṃ
arodantam⁴ pi „putto me chāto“ ti mātā vā thaṇṇaṃ pāyeti
dhātiyo vā, sesadārakā thaṇṇaṃ aladdhavelāyam eva rodanti, 10
so an rodati na niddāyati, na hatthapāde sammiñjati⁵, na sad-
daṃ suṇāti⁶. Ath⁷ assa dhātiyo „pīṭhasappinaṃ hatthapādā
nāma evarūpā na honti, mūgānaṃ hanupariyosānaṃ nāma na
evarūpaṃ⁸ hoti, badhirānaṃ kaṇṇasotaṃ⁹ nāma na evarūpaṃ⁸
hoti, bhavitabbaṃ ettha kāraṇena, vīmaṃsissāma nan“ ti cin- 15
tētvā „khīrena naṃ vīmaṃsissāmā“¹⁰ ti sakaladivasaṃ khīraṃ
na denti. So sussanto pi khīratthāya saddaṃ na karoti.
Ath⁷ assa mātā „putto me chāto, khīraṃ assa dethā“¹¹ ti dā-
pesi. Evam antarantarā khīraṃ datvā ekaṃ saṃvacccharaṃ
vīmaṃsantā antaraṃ na passaṃsu. Tato „kumārakā nāma 20
pūvakhajjakaṃ piyāyanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“¹² ti pañca-
kumārakasatāni tassa santike nisīdāpetvā nānākhajjakāni upa-
nāmetvā¹³ avidūre ṭhapetvā „yathāruci tāni khajjakāni gaṇhathā“
ti vatvā paṭicchannā tiṭṭhanti, sesadārakā kalahaṃ katva añña-
maññaṃ paharantā taṃ gahetvā khādanti, M.¹⁰ „Temiya Nira-
yam¹⁴ icchanto pūvakhajjakaṃ icchā“¹⁵ ti¹¹ Nirayabhaya-
bhīto khajjakaṃ na oloketi¹², evaṃ pūvakhajjakenāpi saṃvacccharaṃ vīmaṃsitvā
n¹³ eva antaraṃ passaṃsu. Tato „dārakānaṃ¹³ nāma phalā-
phalaṃ¹⁴ piyaṃ hotīti¹⁵“ nānāphalāni āharitvā vīmaṃsiṃsu, tato

¹ Bā atikkamitvā. ² Bā adds kumārassa. ³ Bā adds disvā. ⁴ Bā samajjati.

⁵ Bā karoti. ⁶ Cks -pā. ⁷ Bds -tāni. ⁸ Bds -pāni. ⁹ Bā adds bodhisattassa. ¹⁰

Bā adds jaṇa attānaṃ ovāditvā tāta. ¹¹ Ck icchāhi, Bā icchātīti. ¹² C^o -enti,

Bā -esi. ¹³ Bā divassikadārakā. ¹⁴ C^o -lāti, -lāni. ¹⁵ Bā piyāyanti.

sesadārakā yujjhantā khādīmsu, so na olokesi, evaṃ phalā-
 phalena pi saṃvaccharam vīmaṃsimsu. Atha „dārakānaṃ
 nāma kilābhaṇḍakam piyaṃ hotīti“ suvaṇṇādīmayāni hatthirū-
 pakādīni avidūre ṭhapesuṃ, sesadārakā vilumpantā viya gaṇ-
 5 hanti, M. na olokesi, evaṃ kilābhaṇḍakenāpi saṃvaccharam
 vīmaṃsimsu. Tato „catuvassadārakānaṃ nāma bhojanaṃ hoti,
 tena vīmaṃsissāmā“ ¹ 'ti nānābhojanaṃ ² upatthāpesuṃ, sesa-
 dārakā piṇḍe piṇḍe katvā bhuñjanti, M. pana „Temiya aladdha-
 bhojanānaṃ ³ te attabhāvānaṃ gaṇanā ⁴ n' atthīti“ Nirayabhaya-
 10 bhīto na olokesi, sayam eva pana naṃ hadayena avahantena
 na bhojesuṃ ⁵. Tato „pañcavassikā dārakā nāma aggino bhā-
 yanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“ ⁶ 'ti anekadvāraṃ mahantaṃ
 gehaṃ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṃ sesadārakaparivutaṃ
 tassa majjhe nisīdāpetvā aggim denti, sesadārakā vira-
 15 vantā palāyanti, M. „Niraye paccanato idam eva vara-
 taran“ ti nirodhasamāpanno ⁷ viya niccalo hoti, atha naṃ
 aggimhi āgacchante gahetvā apanenti. Tato „chabbassadārakā
 nāma madahatthino bhāyantīti“ hatthim susikkhitaṃ sikkhā-
 petvā Bodhisattaṃ ⁸ sesadārakaparivāraṃ rājaṅgaṇe nisīdā-
 20 petvā hatthim muñcanti, so koṇcanādaṃ nadanto soṇḍāya bhū-
 miyaṃ potthento bhayaṃ dassento āgacchati, sesadārakā ma-
 raṇabhayaabhītā disāvidisāsu palāyanti, M. Nirayabhayaatajjito
 tatth' eva nisīdati, susikkhito hatthi taṃ gahetvā aparāparaṃ
 katvā akilametvā va gacchati. Sattavassikakāle paṇ' assa
 25 dārakehi pariyāretvā nisinnakāle uddhaṭadāṭhe katamukhabandhe
 sappe viṣṣajjesuṃ, sesadārakā viravantaṃ palāyimsu, M. Niraya-
 bhayaṃ āvajjitvā „candasappamukhe vināsappatti yeva“ ⁹ vara-
 taran“ ti niccalo va ahoṣi, ath' assa sappā sakaṃ pariraṃ
 veṭhetvā matthake phaṇaṃ katvā acchimsu, tadāpi so niccalo
 30 va ahoṣi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi ¹⁰ ssa antaraṃ na

¹ Bā - nāni. ² Cks bhojanaṃ. ³ so Cks; Bā - kesi athassa mātā sayameva bada-
 yena bhijjamānā viya asahantena sahatthena bhojanaṃ bhojesi. ⁴ Cks omit
 nirodha. ⁵ Ck - tte. ⁶ Cks add te, Bā vināsam eva, omitting te

passiṃsu. Tato „dārakā¹ nāma samajjatthikā hontīti“ taṃ pañcahi
dārakasatehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisidāpetvā naṭasamajjaṃ kā-
resuṃ, seṣadārakā samajjaṃ disvā sādhu² 'ti³ vadanti⁴ mahāha-
sitam hasanti, M. „Niraye nibbattakāle tava⁵ khaṇamattam pi
hāso vā somanassaṃ vā⁶ n' atthīti“ Nirayabhayaṃ āvajjitvā 5
niccalo va hoti⁷ na oloketi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa
antaraṃ na passiṃsu. Atha naṃ „khaggena vīmaṃsissāmā“ 'ti
dārakehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisidāpesuṃ⁸, dārakānaṃ kilāna-
kāle eko puriso phalikavaṇṇaṃ asinṃ paribbhamanto nadanto
vagganto „Kāsirājassa kira kālakaṇṇiekaputto atthi kahaṃ so, 10
sīsam assa chindissāmīti“ abhidhāvi, taṃ disvā sesā bhītata-
sitā viravantā palāyiṃsu, B. Nirayabhayaṃ āvajjitvā ajānanto
viya nisīdi, atha naṃ so puriso khaggaṃ sīse parāmasitvā
„sīsaṃ te chindissāmīti“ tāsentō pi tāsetuṃ asakkonto apa-
gañchi⁹, evaṃ¹⁰ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na 15
passiṃsu. Dasavassakāle pan' assa badhirabhāvaṃ vīmaṃsa-
natthaṃ sayanaṃ sāṇiyā parikkhipitvā catūsu passesu chiddāni
katvā tassa adassetvā va heṭṭhā sayane saṃkhadhamake nisidā-
petvā ekappakāren' eva saṃkhe dhamāpentī, ekaninādaṃ hoti,
amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāṇicchiddena hi olokentā M-assa 20
ekadivasam pi satisammohaṃ vā hatthapādavikāraṃ vā phan-
danamattam vā na passiṃsu, evaṃ saṃvacchare atīte punā-
paraṃ saṃvaccharam tath' eva bherisaddena vīmaṃsantā an-
taraṃ na passiṃsu. Tato „dīpena vīmaṃsissāmā“ 'ti rattibhāge
„andhakāre hatthaṃ vā pādaṃ vā phandāpeti nu kho no“ 25
ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thekaṃ andhakāre
nisidāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappakāren' eva ālokaṃ
katvā viyāpathaṃ upadhārentī, evaṃ saṃvaccharam vīmaṃ-
santāpi 'ssa kiñci phanditamattaṃ¹¹ na passiṃsu. Tato „naṃ

¹ Bā aṭṭhavassikadā-. ² C^k sādhu, omitting ti, Bā sādhu sādhu ti. ³ Bā -tā.

⁴ Bā -kālato paṭhāya ⁵ C^ks omit vā. ⁶ Bā add taṃ. ⁷ Bā -petvā. ⁸ Bā
-gacchi. ⁹ Bā add khajjenāpi ekasaṃvaccharam ¹⁰ Bā taṃ. ¹¹ Bā phandana-

phāṇitena vīmaṃsissāmā“¹ 'ti sakalasārīraṃ phāṇitena makkhe-
 tvā bahumakkhike tḥāne nipajjāpetvā makkhikā utṭhāpenti',
 tā tassa sakalasārīraṃ parivāretvā sūcihi vijjhamānā viya khā-
 danti, so nirodhasamāpanno viya niccalo va hoti, evaṃ saṃ-
 5 vaccharaṃ vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passim̐su. Ath'
 assa cuddasavassakāle „idān' esa mahallako sucikāmo asuciji-
 gucchako, asucinā vīmaṃsissāmā“² 'ti tato paṭṭhāya taṃ n'
 eva nahāpenti na ācamāpenti, so uccāraṃ passāvaṃ katvā
 tatth' eva palipanno seti, duggandhagandhen' assa antaruddhī-
 10 naṃ³ nikkhamanakālo viya hoti, makkhikā khādanti, atha naṃ
 parivāretvā „Temiya, idāni si mahallako, ko taṃ saḍḍadā
 paṭijaggissati, kiṃ na lajjasi, kasmā nipanno si, utṭhāya sarī-
 raṃ paṭijaggābhīti“⁴ akkosanti paribhāsanti, so tathā⁵ paṭikkūle
 gūtharāsīmhi nimuggo pi duggandhagandhena yojanasatamat-
 15 thake tḥitānaṃ hadayaṃ ubbattanasaṃmatthassa Gūthanirayassa
 duggandhaṃ āvajjitvā majjhatto ahosi, evaṃ ekaṃ saṃvaccha-
 raṃ antaranāraṃ vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passim̐su. Ath'
 assa heṭṭhā mañce aggikapallāni⁶ karim̐su, „app-eva nāma
 uṇhapilīto vedanaṃ asahamāno vipphanditaṃ⁷ dasseyyā“⁸ 'ti,
 20 sarīre phoṭā⁹ viya utṭhahanti, M. „Avicinirayasantāpo' yojana-
 sataṃ pharati, tamhā dukkhā idāṃ dukkhaṃ sataguṇena sa-
 hassaguṇena varataranā“¹⁰ ti adhvāsetvā niccalo ahosi, ath' assa
 mātāpitaro bhijjamānena viya hadayena manusse paṭikkamāpetvā
 taṃ tato aggisantāpato apanetvā „tāta Temiya kumāra mayāṃ
 25 tāva apīṭhasappiādibhāvaṃ jānāma, na hi tesaṃ evarūpāni
 pādamaṃ¹¹ sotāni¹² honti, tvaṃ amhehi paṭthetvā laddha-
 puttako, mā nāsehi, sakala-Jambudīpe rājūnaṃ santikā
 garahato no mocehīti“¹³ yācim̐su, so tehi evaṃ yācito¹⁴ uṇanto
 viya hutvā niccalo nipajji, ath' assa mātāpitaro rodamānā

¹ Bds utṭhahanti. ² so C^o; C^k -inam, B^d antarutṭhānaṃ, B^k antarucinaṃ. ³ Bds tathārūpe. ⁴ C^k -kapalāni, B^d -kaphalāni ⁵ B^d vipphandanākāraṃ. ⁶ C^k poṭhā, B^d poṭāni, omitting viya. ⁷ C^k -yesantāpe. ⁸ B^d hatthapāda.

paṭikkamitvā¹ ekadā pitā vā ekako upasaṃkamitvā yāceti ekadā
mātā vā, evaṃ saṃvaccharaṃ antaranārā vīmaṃsantāpi 'ssa
antaraṃ na passīmsu. Atha soḷasavassakāle cintayīmsu: „pīṭha-
sappi² vā hotu mūgabaddhiro³ vā hotu vaye pariṇate rajaniye
arajjantā⁴ dussaniye adussantā nāma n' atthi, samaye puppha- 5
vikasanaṃ viya dhammatā esā⁵, nātakāni 'ssa⁶ paccupaṭṭhā-
petvā vīmaṃsissāmā“ 'ti tato uttamarūpadharā devakaṇṇā viya
vilāsasampannā itthiyo pakkosāpetvā „yā kumāraṃ hasāpetum
vā kilesena vā bandhituṃ sakkoti sā v' assa⁷ aggamaheṣi
bhavissatīti“ vatvā kumāraṃ gandhodake⁸ nahāpetvā deva- 10
puttaṃ viya alaṃkaritvā devavimāṇakappesu⁹ sirigabbhesu pañ-
ñatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūpavāsama-
dirāsavādīhi¹⁰ antogabbhaṃ ekagandhasammodaṃ katvā paṭikka-
mīmsu, atha naṃ tā itthiyo parivāretvā naccagītehi c' eva
madhuravacanādīhi ca nānākārehi¹¹ abhiramāpetum vāyamiṃsu, 15
so buddhisampannatāya tā itthiyo oloketvā¹² „imā me sarīra-
samphassaṃ mā vindiṃsū“ 'ti assāsapassāse sannirumbhi¹³,
ath' assa sarīraṃ thaddham ahosi, tā taṃ sarīrasamphassaṃ
avindantiyo „thaddhasarīro esa, nāyaṃ¹⁴ manusso yakkho bha-
vissatīti“ mātāpitunnaṃ ārocayīmsu, evaṃ antaranārā vīmaṃ- 20
samānā mātāpitāro tassa antaraṃ na passīmsu. Evaṃ soḷasa-
saṃvaccharāni soḷasahi mahāvīmaṃsāhi¹⁵ anekāhi ca khudda-
kavīmaṃsāhi¹⁶ vīmaṃsamānāpi taṃ¹⁷ parigaṇhituṃ nāsakkhī-
msu¹⁷. Tato rājā vipphaṇṇasāri hutvā lakkhaṇapāṭhake pakkosāpetvā
„tumhe kūmarassa jātakāle 'dhañṇapuñṇalakkhaṇo esa, n' atthi 25
assa antarāyo' ti kathayittha, ayaṃ so pīṭhasappi mūgabaddhiro
jāto, kathā vo na sametīti“. „Mahārāja, ācariyehi aditṭhakan
nāma atthi, api ca kho rājakulehi patthetvā laddhaputto

¹ Cks -etvā. ² Bā -ppī, Cks -ino. ³ Bā mūgo vā badhiro. ⁴ Bā -rajjaniye
arajjantā nāma natthi. ⁵ Bā adds ti. ⁶ Bā -naṃ pissa. ⁷ Ck sācassa, Bā
sātassa. ⁸ Bā -ena. ⁹ Cks -ppe, Bā -vimāṇaviya. ¹⁰ so C; Ck -rāsavādīhi,
Bā -dhūmavāsacūṇādīhi. ¹¹ Bā nānappakārehi ¹² Bā anolo-. ¹³ Ck -rubbhi,
Bā -rujjhi. ¹⁴ Cks e tāyaṃ. ¹⁵ Eā -sehi. ¹⁶ Bā tassa cittāṃ. ¹⁷ Bā adds
vīmaṃsanakhaṇḍaṃ nīthitaṃ.

kālakappaṇṇī vutte tumhākaṃ domanassaṃ siyā ti na katha-
yimbhā¹ ti. „Idāni kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“. „Mahārāja imasmiṃ
kumāre imasmiṃ gehe vasante tayo antarāyā paññāyanti jīvi-
tassa vā chattassa vā mahesiyā vā, tasmā avamaṅgale rathe
5 avamaṅgale asse ca yojetvā tattha naṃ nipajjāpetvā pacchima-
dvārena niharāpetvā āmakasusāne taṃ nikhanituṃ vaṭṭatīti“.
Rājā antarāyasavane² bhīto „sādhū“³ ti sampatiṇṇi. Canda-
devī taṃ pavattim sūtvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tum-
hehi mayhaṃ varo dinno, mayā ca gahitakaṃ⁴ katvā tṭhapito,
10 taṃ me dāni dethā“⁵ ti. „Gaṇha devīti“. „Puttassa me
rajjam dethā“⁶ ti. „Na sakkā devī, putto te kālakappaṇṇī“.
„Tena hi deva yāvajīvaṃ adento sattavassāni dethā“⁷ ti. „Na
sakkā devīti“. „Tena hi chabbasāni pañca cattāri tīpi dve
ekaṃ vassaṃ, sattamāse cha pañca cattāro tayo dve māse
15 ekaṃ māsam addhamāsaṃ dethā“⁸ ti. „Na sakkā devīti“.
„Tena hi satta divasāni dethā“⁹ ti. „Sādhū gaṇhāhīti“ vutte
sā puttam alaṃkārapetvā „Temiya kumārassa rajjan“¹⁰ ti nagare
bherim carāpetvā nagaram alaṃkārapetvā puttam batthikkhan-
dham āropetvā setacchattaṃ matthake kāretvā nagaram pa-
20 dakkhiṇam katvā āgataṃ sirisayane nipajjāpetvā sabbarattim
yāci: „tāta Temiya kumāra, taṃ nissāya soḷasavassāni nid-
dam alabhitvā rodamaṇāya me akkhīni uppakkāni¹¹ sokena
hadayaṃ bhijjamānaṃ¹² viya¹³, tava apīṭhasappiādibhāvaṃ
jānāmi¹⁴, mā maṃ anātham karīti“ iminā niyāmena punadivase
25 pi punadivase pīti pañca divasāni yāci. Chatṭhe divase rājā
Sunandam sārathim pakkosāpetvā „tāta suve pāto va
avamaṅgalarathe avamaṅgalasse yojetvā kumāraṃ ta. nipajjā-
petvā pacchimadvārena niharitvā āmakasusāne catubbhittikaṃ
āvātaṃ khaṇitvā ta. naṃ khipitvā kuddālapitṭhena matthakaṃ
30 bhinditvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā upari paṃsum datvā paṭhavi-

¹ so Cks for -ena? Bā -yabhayena. ² Cks -ke. ³ so Cks; Bā upakkāni. ⁴
Ck bhijjanti, C^s bhijjanti. ⁵ Bā adds ahoṣi. ⁶ Cks janāmi.

vaḍḍhanakakammaṃ katvā nahāpetvā ehīti¹. Chatṭham pi
rattim devī kumāraṃ yācitvā „tāta Kāsirājā taṃ sve āma-
kasūsaṇe nikhanitum ānāpesi, sve maraṇaṃ pāpuṇissasi puttā“
'ti ā. Taṃ sutvā Mahāsattassa „Temiya soḷasavassāni kata-
vāyāmo te matthakaṃ patto“ ti cintentassa abbhantare pīti 5
upparjji, mātu pan' assa hadayaṃ bhijjanappamāṇaṃ ahosi.
Evaṃ sante pi „mā me² manoratho³ matthakaṃ na pāpuṇīti“ taṃ
nālapi. Ath' assā rattiyā accayena pāto va Sunando sārathi
rathaṃ yojetvā dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṃ pavisitvā „devi,
mā mayhaṃ kujjhi, raṇṇo āpā“ ti vatvā puttaṃ āliṅgitvā ni- 10
pannadeviṃ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṃ viya ku-
māraṃ ukkhipitvā pāsādā otari. Candādevī uraṃ paharitvā
mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha nam M. olo-
ketvā „mayi akathente hadayena phalitena marissatīti“ kathe-
tukāmo hutvāpi „sace kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo 15
mama mogho bhavissati, akathento panāhaṃ attano ca mātā-
pitunnaṃ ca paccayo bhavissāmīti“ adhvāsesi. Atha nam
sārathi rathaṃ āropetvā „pacchimadvārābhimukhaṃ rathaṃ
pesessāmīti“ pācīnadvārābhimukhaṃ pesesi, rathacakkaṃ um-
māre paṭihaṇṇi. M. tassa saddaṃ sutvā „manoratho³ me mat- 20
thakaṃ patto“ ti sutṭhutarāṃ tuṭṭhacitto ahosi. Ratho nagarā
nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanatṭhānaṃ gato, ta. vanā-
ghaṭo⁴ sārathissa āmakasusānaṃ viya upatṭhahi, so „idaṃ
ṭhānaṃ phāsukan“ ti rathaṃ ukkāmetvā⁴ maggapasse ṭhapetvā
rathā oruyha M-ssa ābharanabhaṇḍaṃ omuñcitvā bhaṇḍaṃ 25
katvā ṭhapetvā⁵ kuddālaṃ ādāya avidūre āvātaṃ khaṇitum
ārabhi. Tato B. „ayaṃ me vāyāmakālo⁶, ahaṃ hi soḷasavas-
sāni hatthapādena cālesim, kin nu kho me vase vattanti udāhu
no“ ti utṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṃ d-hatthena

¹ B² omits mā. ² C² mano. ³ so C²; C² vanasatho, B² pana ghaṭaṃ, B²
bhaṭaṃ. ⁴ B² rathaṃ maggā okkāmetvā. ⁵ B² ekamantaṃ dhapetvā. ⁶
C² add ti.

v-hatthaṃ ubho hi hatthehi pāde sambāhetvā rathā otaritum cittaṃ
 uppādesi, tāvad ev' assa pādapatitattḥāne' vātapunnabbhastā-
 cammaṃ² viya mahāpathavi³ uggantvā rathassa pacchimantaṃ
 āhacca atṭhāsi, so otaritvā katipaye vāre aparāparam caṃkamitvā
 5 „iminā nīhārena ekadivasam yojanasatam pi me gantubalaṃ at-
 thīti“⁴ űatvā „sace sārathi mayā saddhim virujjheyya atthi nu
 kho me tena saha paṭivirujjhitum balan“⁵ ti upadhāretum⁶ rathaṃ
 pacchimantaṃ⁷ gahetvā kumārānaṃ kīlanayānakaṃ viya ukkhi-
 pitvā atṭhāsi, ath' assa „atthi me paṭivirujjhitum balan“ ti
 10 sallakkhetvā pasādhanattḥāya cittaṃ uppajji. Taṃ khaṇaṃ yeva
 Sakkabhavanaṃ uphākāraṃ dasseti, Sakko taṃ kāraṇaṃ űatvā
 „Temiya kumārassa manoratho matthakaṃ patto, pasādhanattḥāya
 cittaṃ uppannaṃ, kim etassa mānusakena pasādhanenā“⁸ 'ti
 dibbapasādhanāṃ gāhāpetvā Vissakammaṃ pesesi „gaccha,
 15 Kāsirājaputtaṃ alaṃkarohīti“, so sādhu 'ti gantvā dasahi dus-
 sasahasseehi veṭhanaṃ katvā dibbehi ca mānusakehi ca alaṃ-
 kārehi Sakkaṃ viya alaṃkari. So devarājaliḥhāya sārathissa
 khanato kāsūṃ⁹ gantvā āvāṭatīre ṭhatvā tatiyaṃ g. ā.:

3. Kin nu santaramāno va kāsūṃ khaṇasi sārathi,
 20 puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ kāsuyā karissasīti. 3.
 Ta kāsūṃ ti āvāṭaṃ.

Taṃ sutvā sārathi āvāṭaṃ khaṇanto uddhaṃ anoloketvā
 va catutthaṃ g. ā.:

4. Raṇṇo mūgo ca pakkho ca putto jāto acetaso,
 25 so 'mhi raṇṇā samijjhiṭṭho puttaṃ me nikhaṇaṃ⁷ vane ti. 4.
 Taṃ khaṇanto pi pīṭhasappi, mūgo ti vacanena⁸ pan' assa badhirabhāvo
 siddho⁹, acetano ti cittaṃko soḷasaṃvassāni¹⁰ sātthitattā evaṃ¹¹ a. samijjhiṭṭho
 ti āṇatto, nikhaṇaṃ vā¹² nikhaṇanto.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

30 5. Na badhiro na mūgo 'smi na pakkho na pi paṇḡulo⁹,
 adhammaṃ sārathi kayirā maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane. 5.

¹ Ck' pādapatitṭhānatṭhānaṃ. ² Ck' vātapunno-, Bđ -phassacammaṃ. ³ Ck' omit mahāpathavi. ⁴ Bđ -ento. ⁵ Bđ rathassa pacchimante. ⁶ Ck' khaṇano kāsūṃ, C' khanatokāsūṃ, Bđ khaṇokāsūṃ, E' khanokāsū. ⁷ so all four MSS. throughout. ⁸ Bđ samijjhati. ⁹ Bđ piṇḡalo.

6. Ūrūṃ bāhuṃ ca me passa, bhāsitaṃ ca suṇohi me,
adhammaṃ sārathi kayirā maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane ti. 6.

Ta. na badhiro ti samma sārathi sace te¹ rājā evarūpaṃ puttaṃ māre-
tum āpāsesi ahaṃ evarūpo na bhavāmi² dipetum evaṃ ā., mañce -- vane
ti sace badhirabbhāvādirahitaṃ evarūpaṃ maṃ vane nikhaneyyāsi adhammaṃ 5
kareyyāsīti, ūrun ti idaṃ so purimagāthaṃ sutvāpi³ anolokentaṃ eva disvā
alaṃkatasarīraṃ aśa dassessāmi⁴ cintetvā ā., t. a : ime me kañcanakadalik-
khandhasadise ūrū ca kanakacchavibāhuṃ ca passa madhuravacanaṃ ca suṇohīti.

Tato sārathi „ko nu kho esa, āgatakālato paṭṭhāya attā-
nam eva vaṇṇeti⁵“ āvāṭakhaṇanaṃ paḍāya uddhaṃ olokento 10
tassa rūpasampattiṃ disvā „manusso vā devo vā“ ti ajānanto
imaṃ g. ā. :

7. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayan ti. 7.
Atha naṃ M. attānaṃ āvikatvā dhammaṃ desento āha: 15

8. N' amhi devo na gandhabbo
na pi Sakko purindado, (Petavatthu p. 24.)
Kāsirañño ahaṃ putto yaṃ kāsuyā nighaṇṇasi⁶. 8.

9. Tassa rañño ahaṃ putto yaṃ tvaṃ samupajīvasi,
adhammaṃ sārathi kayirā maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane. 9. 20

10. Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā (= J. vol. V. $\frac{840}{21}$, Petavatthu p. 25.)
na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 10

11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākhaṃ tathā ahaṃ,
yathā chāyūpago poṣa evaṃ tvaṃ asi sārathi,
adhammaṃ sārathi kayirā maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane ti. 11. 25

Ta. nighaṇṇasi⁴ nikhaṇṇasi⁵, yaṃ maṃ⁶ ettha nihanissāmi⁷ saṇṇāya
kāsuṃ nikhaṇasi⁸ so ahaṃ ti⁹ dipeti, so rājaputto ahaṃ ti vutte pi na sadda-
hati, madhurakathāya paṇ' aśa bajjhītvā dhammaṃ suṇanto atthāsi, mitta-
dūbho ti¹⁰ paṇibhuttachāyassa rukkhassāpi¹¹ sākhaṃ bhañjanto mittaghātako 30
hoṭi lāmakapuriso, kimaṅga pana sāmiputtassa ghātako, chāyūpago ti pari-
bhogathāya chāyāṃ upagatapuriso viya rājānaṃ niseṣāya jīvamāno tvaṃ ti vadati.

¹ Bds taṃ. ² Cks adds tvaṃ. ³ Bds nikkhaṇṇasi, Bds nikhaṇṇasi. ⁴ Bds nik-
khaṇṇasi, Bds nikha-. ⁵ Bds nikkhaṇṇasi, Cks nihanissasi. ⁶ so Cks Bds;
Bds add tvaṃ. ⁷ Bds khaṇ-. ⁸ Bds add attānaṃ. ⁹ Bds adds mittaparādhiko. ¹⁰
Bds -ssāti, Cks adds tāca, Cks tā.

Evam kathente¹ pi Bodhisatte² na saddahat³ eva. Atha M. „saddahāpessāmi nan⁴ ti devatānaṃ sādhu-kārena c⁵ eva attano ca ghosena vanaghaṭaṃ unnādentō dasa mittapūjaka-gāthā nāma ārabhi:

- 5 12. Pahūtabhakkho⁶ bhavati vippavuttho sakā gharā, (Cfr. Feer in Journal Asiatique 1871 Tome 18 p. 248.)
bahū naṃ upajīvanti yo mittānaṃ na dūbhati. 12.
13. Yaṃ yaṃ janapadaṃ yāti nigame rājadhāniyo
sabbattha pūjito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 13.
- 10 14. Nāssa corā pasahanti nātimaññeti khattiyo
sabbe amitte tarati yo mittānaṃ na dūbhati. 14.
15. Akuddho sagharaṃ eti sabhāya paṭinandito
ñātīnaṃ uttamo hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 15.
16. Sakkatvā sakkato hoti garu hoti sagāravo
15 vāṇakittibhato⁷ hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 16.
17. Pūjako labhate pūjaṃ vandako paṭivandanaṃ
yaso kittiṇ ca pappoti yo mittānaṃ na dūbhati. 17.
18. Aggi yathā pajjalati devatā va viroceti
siriya ajahito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 18.
- 20 19. Gāvo tassa pajāyanti khette vuttaṃ virūhati
vuttānaṃ⁸ phalam asanāti⁹ yo mittānaṃ na dūbhati. 19.
20. Darito⁷ pabbatāto⁸ vā rukkhato⁹ patito naro
cuto paṭiṭṭhaṃ labhati yo mittānaṃ na dūbhati. 20.
21. Virūlhamūlasantānaṃ nigrodham iva māluto
25 amittā na-ppasahanti yo mittānaṃ na dūbhati. 21.

Ta sakā gharā ti sakagharā, ayam eva vā pātho, na, dūbhatīti na dussati, sabbattha pūjito hotīti idaṃ Sīvalivatthunā vāṇetabbaṃ, nappa-sahantīti pasayhakāraṃ kātūṇ na sakkonti, idaṃ Samkiccasāmaparavatthunā dīpetabbaṃ, nātimaññetikhattiyo ti idaṃ Jotipālavatthunā¹⁰ dīpetabbaṃ, 30 taratīti atikkamati, sagharaṃ ti mittadūbhī hi attano gharaṃ āgacchanto pi ghaṭṭitacitto kuddho va āgacchati, ayam akuddho sakāṃ gharaṃ eti, paṭi-

¹ Bā -o. ² Bā -ttaṃ. ³ Ck -pakkho. ⁴ Bā -to. ⁵ Cks puttānaṃ. ⁶ read asnāti, Bā anasāti. ⁷ Bā du-. ⁸ Bā -ato. ⁹ Cks -āto. ¹⁰ Ck jā-, Bā jotikaseṭhi-.

nandito ti bahunnaṃ sannipātattāne amittadūbhino gunakathāṃ¹ kathenti,
 tāya so nandito hoti pamudito, sakkatvā ti so hi paraṃ sakkatvā sayam pi
 parehi sakkato hoti, paresu ca sagāravo sayam pi tesam garuko hoti, vaṇṇa-
 kittibhato ti bhatavaṇṇakitti, guṇavaṇṇaṃ c'² eva³ kittisaddaṃ ca ukkhipitvā
 caranto nāma⁴ hoti a., pūjako ti mittānaṃ pūjako hutvā sayam pi pūjaṃ 5
 labhati, vandako ti Buddhādānaṃ kalyāṇamittānaṃ vandako punabbhave pati-
 vandanāṃ labhati, yasokittin ti issariyaparivāraṃ ca guṇakittin ca, imāya
 gāthāya Cittassa gahapatino vatthum kathetabbam, pajjalatīti issariyapari-
 vārena pajjalati, siriya ajahito ti euttha Anāthapiṇḍikassa vatthum kathe-
 tabbam, asanātīti⁵ paribhuñjati, patittham labhatīti Cullapadumajātakena 10
 dipetabbam, virūlhamūlasantānaṃ ti vaddhitamūlapārohaṃ, amittā nap-
 pasahantīti ettha Kuraraghariya⁶ - Soṇattherassa mātu gehaṃ pavitthacora-
 vatthum kathetabbam.

Sunando ettikāhi gāthāhi dh. desentam pi taṃ asaṇḍānitvā
 „kin nu kho⁷“ ti rathasamīpaṃ gantvā ta. rathāṃ⁸ ca pasā- 15
 dhanabhaṇḍaṃ ca ubhayam pi adisvā punāgantvā⁹ olokento saṇ-
 ḍānitvā padesu patitvā aṇḍalim paggayha yācanto i. g. ā.:

22. Ehi taṃ paṇinessāmi rājaputta sakam gharaṃ,
 rajjam kārehi, bhaddan te, kim araṇṇe karissasīti. 22.

M. āha:

20

23. Alam me tena rajjena nātakehi dhanena vā
 yam me adhammacariyāya rajjam labbhettha sārathīti. 23.
 Ta. alan ti paṭikkhepavacanāṃ.

Sārathi āha:

24. Puṇṇapattam palabbhehi rājaputta ito gato, 25
 pitā mātā ca me dajjum rājaputta tayi gate. 24.
 25. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 te pi attamanā dajjum rājaputta tayi gate. 25.
 26. Hatthārūpā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā,
 te pi dajjum patitā me rājaputta tayi gate. 26. 30
 27. Baṇḍu janapadā c' aṇṇe negamā ca samāgatā
 upāyanāni¹⁰ me dajjum rājaputta tayi gate. 27.

Ta. puṇṇapattan ti tutthidāyam, dajjum ti sattaratanavassam vas-
 santā viya mama ajjhāsayaṇapūraṇam¹⁰ tutthidānaṃ dadeyyun ti, idaṃ so¹¹

¹ Bā adds parehi. ² Bā -bhaṭo ti guṇasaddaṇca. ³ Ck^s add na. ⁴ Bā anasā-

⁵ so Ck^s; Bā kulaghare-. ⁶ Bā ko nu kho ayan. ⁷ C^s Bā taṇ. ⁸ Ck^s disvā
 puna gantvā. ⁹ Bā upayā-. ¹⁰ C^s -puṇṇam, Bā -yam pūrento. ¹¹ Ck^s kho.

app-eva nāma mayi anukampāya gaccheyyā 'ti cintetvā ā., vesiyānā ti vessā.
upāyanānānti paṇṇākāre.

Mahāsatto āha:

28. Pitu mātuc c' ahaṃ catto rathassa nigamassa ca
5 atho sabbakumārānaṃ, n' atthi mayhaṃ sakaṃ gharaṃ. 28.
29. Anuññāto ahaṃ matyā, saṃcatto pitarā ahaṃ,
eko araṇṇe pabbajito, na kāme abhipatthaye ti. 29.

Ta. pītumātueccā 'ti pitarā ca mātārā ca, 'titaressu pi es' eva nayo,
matyā ti samma sārathī ahaṃ sattāhaṃ paricchinditvā varaṃ gaṇṇantiyā
10 mātārā anuññāto nāma, saṃcatto ti suṭṭhu catto, pabbajito ti araṇṇe
vasanattahāya nikkhanto ti a.

Evam M-ssa attano guṇe anussarantassa pīti uppajji, tato
pītivegena udānaṃ udānento ā.:

30. Api ataramānānaṃ phalāsā¹ va samijjhati, (J. vol. I p. 136)
15 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi sārathī. 30.
31. Api ataramānānaṃ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 31.

Ta. phalāsā ti ataramānassa soḷasavassehi samiddham ajjhāsaya phalaṃ
dassetum evam ā., vipakkabrahmacariyo ti niṭṭhapattamanoratho², sam-
20 madattho vipaccatīti upāyena kāraṇena kattabbaṃ kiccaṃ sampajjati.

Sārathī āha:

32. Evaṃ vaggukatho santo³ vissatthavacano c' asi⁴,
kasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇī tadā ti. 32.

Ta. vaggukatho ti saṃijjhakatho⁵ ti.

25 Tato M. āha:

33. Nāma andhitā⁶ pakkho na badhi⁷ asotatā,
nāhaṃ ajivhatā mūgo, mā mām mūgam⁸ adharaṃ. 33.
34. Purimaṃ sarāma⁹ ahaṃ jātimaṃ yattha rajjamaṃ akārayimaṃ,
kārayitvā tahiṃ rajjamaṃ pāpatthamaṃ¹⁰ nirayamaṃ bhasamaṃ. 34.
30 35. Viṣatimaṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjamaṃ akārayimaṃ,
asītivassahassāni nirayamaṃ apaccayimaṃ. 35.

¹ Ck palāsa. ² Cks niṭṭham-, Bā niṭṭha-. ³ Cs satto. ⁴ Bā caso. ⁵ Bā sakhila-

⁶ Cks asatthitā, Bā asandhikā. ⁷ Ck mūgo. ⁸ so Cs; Ck -ttha, Bā -ttam.

36. Tassa rajjass' aham bhīto¹ mā mañ rajj' abhisecayum²,
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhañim tadā. 36.
37. Uccañge mañ nisīdetvā pitā atth' ānusāsati:
ekam hanatha, bandhatha ekam khārāpatacchikam³
ekam sūlasmiñ accetha⁴. icc-assa-m-anusāsati. 37. 5
38. Tassāham⁵ pharusam sutvā vācāyo⁶ samudiritā
amūgo mūgavaṇṇena apakkho pakkhasammato
sake muttakarīsasmiñ acch' āham samparipluto. 38.
39. Kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkhena saṃyutam
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 39. 10
40. Paññāya ca alābhena dhammassa ca adassanā⁷
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 40.
41. Api ataramānānam phalāsā va samijjhati,
vipakkabrahmacariyo 'smi, evam jānāhi sārathi. 41.
42. Api ataramānānam sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 42. 15

Ta. asandhitā⁸ ti sandhinam¹⁰ abhāvena, asotatā ti sotābhāvena.
ajivhatā ti samparivattanajivhāya abhāvena mūgo p' aham na bhavāmi,
yatthā 'ti yāya jātiyā Bārāṇasīnagare r karesiñ, pāpatthan ti pāpatam
patito smīti¹¹ dīpeti, rajjābhiseccayun ti rajje abhisecayum, nisīdetvā 20
nisīdāpetvā, atthānusāsati ti attham anu-, khārāpatacchikan¹² ti sattīhi
paharitvā kharam āpatacchikam¹³ karotha, accethā¹⁴ 'ti āvunetha, iccassa-
manusāsati ti evam anusāsati, tassāham¹⁵ ti tassa aham¹⁶, pakkhasam-
mato ti pakkho iti sammato aho siñ, accchāhan ti accchīm aham, avasiñ ti a.,
samparipluto ti samparikiṇṇo, nimuggo hutvā ti a., kasirañ ti dukkham, 25
i. v. h.: samma sārathi sace hi¹⁷ sattānam jīvitam dukkham pi samānam bahum
ciraṭṭhitikam bhavēyya vaṭṭēyya parittam vā samānam sace¹⁸ sukham eva bhavēyya
vaṭṭēyya idaṃ pana kasirañ ca parittañ ca sakalena vaṭṭadukkheṇa sampayuttam
sannihitam¹⁹ omadditam, veram ti pāṇātipātādipaṇcavidham, kenacīti kenaci

¹ Ck hito, Cs hito, Bđ bhito. ² Bđ rajje bhi-. ³ Bds -tīccha-. ⁴ Ck abba-
cetha, Cs accatha, Bds upetha. ⁵ Bds tayāham Ck tassā māham, Cs tasmāham.
⁶ Cks add na. ⁷ Bđ mañ. ⁸ Cks -nam. ⁹ Cks asatthitā. ¹⁰ Cks satthinam.
¹¹ Cks parito-, Bds pāpatan ti -. ¹² Bđ kharāpāṭicchakan. ¹³ Bđ kharāhi
pāṭicchakam. ¹⁴ Cs abbethā, Ck abbetā, Bds upethā. ¹⁵ Bđ tāyāhan. ¹⁶ Bđ
tāyo aham. ¹⁷ Bđ pi. ¹⁸ Cks add mu. ¹⁹ Ck santitam, Cs sannitam.

pi kāraṇena, paññāya cā 'ti vipassanāpaññāya, dhammassā 'ti sotāpatti-maggassa, puna udānagāthāyo²⁰ āgantukāmatāya thirabhāvadīpanatthaṃ kathesi.

Taṃ sutvā Sunando „ayaṃ kumāro evarūpaṃ rajjasirīm kuṇapaṃ viya chaddetvā attano adhiṭṭhānaṃ abhinditvā ‘pab-
5 bajissāmīti’ araṇṇe pavittṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho, aham pi tena saddhiṃ pabbajissāmīti’ cintetvā g. ā.:

43. Aham pi pabbajissāmi rājaputta tav’ antike,
avhayassu maṃ, bhaddan te, pabbajjā mama ruccatīti. 43.

Ta. tavantike ti tava santike, avhayassu ‘ti ehi pabbajā¹ ti pakkosassu.

10 Evaṃ tena yācito M. „sac’ āhaṃ idān’ ev’ etaṃ pabbā-
jessāmi mātāpitāro me idha nāgacchissanti, atha nesam pari-
hāni bhavissati ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍaṃ ca
nassissanti, ‘yakkho’ so, khādito nu kho tena sārathīti’ gara-
hāpi me uppajjissatīti’ cintetvā attano ca garahāmocanatthaṃ
15 mātāpitunnaṃ ca vaddhiṃ sampassanto asse ca rathaṃ ca pasā-
dhanabhaṇḍakaṃ ca tassa iṇaṃ katvā dassento g. ā.:

44. Ratham niyyādayitvāna anaṇo ehi sārathi,
anaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitan ti. 44.

Ta. etan ti etaṃ kāraṇaṃ Buddhādīhi isihi supasatthaṃ.

20 Taṃ sutvā sārathi: „sace mayi nagaraṃ gate esa aññattha
gaccheyya pitā c’ assa imaṃ pavattiṃ sutvā ‘puttaṃ me
dassehīti’ āgato imaṃ na passeyya rājānaṃ⁸ pi me kareyya,
tasmā ahaṃ⁴ attano guṇaṃ kathetvā agamanatthāya⁵ paṭiññaṃ
gaṇhāmīti’ cintetvā gāthadvayam ā.:

25 45. Yad eva ty-āhaṃ vacanaṃ akaraṃ, bhaddam atthu te,
tad eva me tvaṃ vacanaṃ yācito kattum arabasi. 45.

46. Idh’ eva tāva acchassu yāva rājānam ānaye,
app-eva te pitā disvā patīto sumano siyā ti. 46.

¹ Ck⁸ pabbajjā, Bđ pabbajjāhi. ² Bđ tena yakkhena khādito nu kho so sārathi taṃ. ⁴ Ck⁸ rājānaṃ, Bđ rājadaṇḍam. ⁴ Ck⁸ tasmāssa. ⁵ Ck⁸ āgamanatthāya, C⁸ agamanatthāya, Bđ⁸ aññatthāgamaṇa-.

Tato M. āha:

47. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi sārathi,
aham pi datṭhukāmo 'smi pitaraṃ me idhāgataṃ. 47.
48. Ehi samma nivattassu, kusalaṃ vajjāsi nātināṃ,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsi vandanaṃ ti. 48. 5

Ta. karomi te ti karomi te etaṃ vacanaṃ¹, ehi s. nivattassu 'ti samma ta. gantvā ehi etto ca khippam eva nivattassu, vutto vajjāsīti mayā vutto hutvā putto vo Temiyo vandatīti vandanaṃ vadeyyāsīti suvaṇṇakadalī viya onamitvā pañcapatiṭṭhitena Bārāpasinagarābhimukho mātāpitara vauditvā sārathissa sāsanāṃ adāsi.

10

So sāsanāṃ gahetvā

49. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
sārathi ratham āruya rājadvāraṃ upāgamīti. 49.

Tass' attho²: bhi. evaṃ vutte so sārathi tassa kumārassa pāde gahetvā taṃ p. katvā r. āruya rāja- upāgami.

15

Tasmiṃ khane Candādevī sīhapañjaraṃ vivaritvā „ko nu kho me puttassa pavattīti“ sārathissa āgamanamaggaṃ olokentī tam ekakaṃ āgacchantāṃ disvā paridevi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

50. Suññaṃ mātā ratham disvā ekam sārathim āgataṃ
assupunṇehi nettehi rodantī naṃ udikkhati. 50. 20
51. Ayaṃ so sārathi eti nibantvāna mam' atrajaṃ,
nihatō nūna me putto pathavyā bhūmivaddhano. 51.
52. Amittā nūna nandanti patitā nūna verino
āgataṃ sārathim disvā nibantvāna mam' atrajaṃ. 52. 25
53. Suññaṃ mātā ratham disvā ekam sārathim āgataṃ
assupunṇehi nettehi rodantī paripucchati: 53.
54. Kin nu mūgo kin nu pakkho kin nu so vilapi tadā
nihaññaṃ bhūmiyā, tam me akkhāhi sārathi. 54.
55. Kathaṃ hatthehi pādehi mūgapakkho vivajjayi
nihaññaṃ bhūmiyā, tam me akkhāhi pucchito ti. 55. 30

Ta. mātā ti Temiyassa mātā, pathavyā--no ti so mama putto bhū--no pathavyā nūna nihato, rodantī paripucchati ratham ekamante tṭhapetvā

¹ Cks omit etaṃ v-. ² Cks tassāti

mahātalaṃ āruya vanditvā ekamantaṃ ʒhitaṃ paripucchaṭi, kinṇū 'ti kin nu so mama putto mūgo ti yeva pakkho yeva ca, tadā ti yadānaṃ tvaṃ kāsuyaṃ khipitvā kuddālena matthake pahari tadā, nihaññamāno bhūmiyā ti bh. ni. kin nu vilapi, taṃ me ti taṃ me sabbam aparihāpetvā akkhāhi, vivajjayīti
5 aphi mā maṃ mārehiti kathaṃ hatthehi¹ pādehi¹ phandanto taṃ apaneti².

Sārathi āha:

56. Akkhissan te ahaṃ ayye dajjāsī abhayaṃ mama
yam me sutam vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 56.

Ta. dajjāsīti sace dadeyyāsī, idaṃ so³ sac' āhaṃ tava putto n' eva
10 mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko ti vakkhāmi atha kasmā naṃ gaṇhitvā nāgato sīti me rājā kuddho rājānam⁴ pi kareyya abhayaṃ tava yācā-
mīti⁵ cintetvā āha.

Atha naṃ Candādevī āha:

57. Abhayaṃ samma te dammi abhīto bhaṇa sārathi
15 yan te sutam vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 57.
Tato sārathi ā.:

58. Na so mūgo na so pakkho vissatṭhavacano ca so,
rajjassa kira so bhīto akarī ālaye bahū. 58.
59. Purimaṃ so sarati jātiṃ yattha rajjam akārayi
20 kārayitvā tahiṃ rajjam pāpattha⁶ nirayaṃ bhusaṃ. 59.
60. Vīsatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayi,
asītivassasahassāni nirayamhi apacci so. 60.
61. Tassa rajjassa so bhīto mā maṃ rajj' abhisecayum⁷,
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā. 61.
25 62. Aṅgapaccaṅgasampanno ārohapariṇāhava
vissatṭhavacano pañño magge saggassa tiṭṭhati. 62.
63. Sace tvaṃ datṭhukāmāsī rājaputtaṃ⁸ tav' atrajam
ehi taṃ pāsspayiāmi yattha sammati Temiyo ti. 63.

Ta. viss--no ti apalibuddhakatho, ālayebahū ti tumhākaṃ vacanāni
30 bahūni akāsi, pañño ti paññāva, sace tvaṃ ti rājānaṃ dhuraṃ katvā ubho pi te evam ā, yattha sammatitī yattha vo putto mayā gahitapaṇiṇṇo hutvā acchati ta. pāpayissāmi, papañcaṃ akatvā lahuṃ gantuṃ vaṭṭatitī ā.

¹ Cks pāde. ² Cks apanupedati. ³ Bā so idaṃ. ⁴ Cks -nam, Bā rājadaṇḍam.

⁵ Bā yācissāmīti. ⁶ so Ck; Bā pāpattaṃ, Ck pāpa. ⁷ Bā rajje bhi-. ⁸ Cks -tti.

Kumāro pana sārathim pesetvā pabbajitukāmo jāto. Tassa manam ātvā Sakko Vissakammaṃ pesesi: „tāta T-kumāro pabbajitukāmo, tassa paṇṇasālaṃ ca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehi“¹. So „sādhū“² 'ti sampatiṇṇhitvā vegena³ gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā rattiṭṭhānadivatṭhāna-⁵ pokkharaniāvāṭaphalarukkhasampannaṃ katvā sabbe pabbajita-parikkhāre māpetvā sakatṭhānam eva gato. M. taṃ dīsvā Sakkadattiyabhāvaṃ ātvā paṇṇasālaṃ pavisitvā vatthāni apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārūpitvā ca ajinaṃ eka-¹⁰ saṃ katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā kācaṃ amse katvā kattara-¹⁰ daṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṃ samubba-¹⁰ hanto⁴ aparāparaṃ caṃkamitvā „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“⁵ ti udānaṃ udānento paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharake⁶ ni-¹⁰ sinno pañcābhiññā nibbattetvā sāyaṇhasamaye nikkhamitvā⁷ ṭhi-¹⁰ takārarukkhato paṇṇāni gaḥetvā Sakkadattiye bhājane alonake¹⁵ atakkake niddhūpane uḍake sedetvā amataṃ⁸ viya pari-¹⁵ bhuñjitvā cattāro Brahmavihāre bhāvento tattha vāsaṃ kappesi. Kāsirājāpi Sunandassa vacanaṃ sutvā mahāsenaguttaṃ pak-¹⁵ ko sāpetva gamanaparivacchaṃ kātuṃ āha:

64. Yojayantu rathe asse, kacchaṃ nāgāna bandhatha, 20
udirayantu⁹ saṃkhaṇḍavā vadataṃ¹⁰ ekapokkharā. 64.
65. Nadantu bherī sannaddhā vaggū¹¹ vadatu¹² dundubhi,
negamā ca maṃ anventu, gacchaṃ puttānivedako¹³. 65.
66. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
khippaṃ yānāni yojetu, gacchaṃ puttānivedako. 66. 25
67. Hatthārohaṇā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
khippaṃ yānāni yojetu, gacchaṃ puttānivedako. 67.
68. Samāgatā janapadā negamā ca samāgatā,
khippaṃ yānāni yojetu, gacchaṃ puttānivedako ti. 68.

¹ Cks -nā. ² so Cks; Cs -ento, Bḍ samutthahanto. ³ Bḍ -ṇe. ⁴ Cks add ekaṃ.

⁵ Cks add paribhuñjanto ⁶ Ck udirayantu, Cs udīyantu, Bḍs udiriyantu. ⁷ so Cks; Bḍs nadantu. ⁸ Ck Bḍ vaggū, Cs vaggum. ⁹ Bḍ nadantu. ¹⁰ Bḍ -nivā-.

Ta. udīrayantū¹ 'ti nādaṃ muñcantu, vadatan² ti vajjantu, ekapokkharā ti ekakkhibberīyo³, sannaddhā ti suṭṭhu sannaddhā, vaggū ti madhurassarā, gacchan ti gamissāmi, p-ko ti puttassa nivedako⁴ ovādako hutvā gacchāmi, taṃ ovaditvā mama vacanaṃ gāhāpetvā tatth' eva taṃ ratanarāsimhi⁵ ṭhapetvā abhisiñcitvā ānetuṃ gacchāmīti adhippāyen' evaṃ ā, samāgatā ti sannipatitā hutvā.

Evam raññā āpattā⁵ sārathino asse yojetvā ratham⁶ rājadvāre ṭhapetvā rañño ārocesuṃ.

T. a. p. S. ā.:

- 10 69. Asse ca sārathī yutte sindhave sīghavāhane
rājadvāram upagañchum: yuttā deva ime hayā ti. 69.

Ta. asse ti sindhavajātike asse sīgha- asse ādāya, sārathīti sārathino, yutte ti rathesu yojite, upagañchun ti te rathesu yutte asse ādāya āgamiṃsu āgantvā ca pana yuttā deva ime hayā ti ārocesuṃ.

- 15 Tato rājā āha:

70^a. Thūlā javena hāyanti kisā hāyanti thāmunā ti
„Evarūpe asse mā gaṇhathā“ 'ti sārathim vadimṃsu.

70^b. Kise thūle vivajjetvā saṃsatthā yojitā hayā ti. 70.

Deva javena vaṇṇena balena ca sādīsā hayā yojitā ti ā.

- 20 Rājā puttassa santikaṃ gacchanto cattāro vaṇṇe aṭṭhārassa
seṇiyo sabbaṃ⁷ ca balakāyaṃ sannipātesi, sabbaṃ⁷ ca balakā-
yaṃ sannipātentassa tassa tayo divasā atikkantā, atha catut-
the divase nikkhamitvā gahetabbayuttakaṃ gahetvā taṃ assa-
maṃ gantvā puttana paṇinandito paṭisanthāram akāsi.

- 25 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

71. Tato⁸ rājā taramāno yuttam āruyha sandanaṃ.
itthāgāraṃ ajjhabhāsi⁹: sabbā va anuyātha maṃ. 71.

72. Vālavijaniṃ uñhisāṃ khaggaṃ chattaṃ ca paṇḍaraṃ
upādhiratham āruyha suvaṇṇena¹⁰ alaṃkato 72.

- 30 73. Tato ca¹¹ rājā pāyāsi purakkhatvāna sārathim,
khippam eva upāgacchi yattha sammati Temiyo. 73.

¹ Bđ udiri-. ² Bđ nadantū. ³ Bds ekamukha-. ⁴ Bđ nivā-. ⁵ so Bds; Ck
raññā ānantā, C^o raññā attā. ⁶ Cks -e. ⁷ Cks sabbe. ⁸ Cks add ca. ⁹ Cks
-ittha. ¹⁰ Cks -ehi. ¹¹ Bds sa.

74. Tañ ca disvāna āyantañ jalantañ iva tejasā
khattasamghaparibbūlham¹ Temiyo etad abravi. 74.
75. Kaccin nu tāta kusalañ, kacci tāta anāmayāñ,
kaccin nu rājakaññāyo ārogā mayha mātaro. 75.
76. Kusalañ c' eva me putta, atho putta anāmayāñ, 5
sabbā va rājakaññāyo ārogā tuyha mātaro. 76.
77. Kacci-ss-amajjapo² tāta, kacci te suram appiyañ,
kacci sacce ca dhamme ca dāne te ramatī mano. 77.
78. Amajjapo ahañ putta, atho me suram appiyañ,
atho sacce ca dhamme ca dāne me ramatī mano. 78. 10
79. Kacci ārogañ³ yoggan te, kacci vahati vāhanañ,
kacci te vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁴. 79.
80. Atho ārogañ yoggan me, atho vahati vāhanañ,
atho vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā'. 80.
81. Kacci antā ca te phitā majjhe va⁵ bahalā tava, 15
koṭṭhāgārañ ca kosañ ca kacci te paṭisanthatañ. 81.
82. Svāgatan te mahārāja, atho te adurāgatañ,
patitṭhāpentu pallaṃkañ yattha rājā nisakkatīti. 82.

Ta. upādhi - - ti suvaṇṇapādūkaratham⁶ āruyantu, ime tayo pāde put-
tassa tath' eva abhisekakeraṇatthāya pañca rājakakudhabhaṇḍāni ganbathā 'ti 20
āpāpento rājā ā., suvaṇṇena - - ti padañ S. ā., upāgacchīti upāgato, kāya
velāyā 'ti Mahāsattassa kārapannāni pacitvā nibbāpentassa nisinnavelāya, ja-
lantañ mivā 'ti rājatejasa jalantañ viya, khatta - - han⁷ ti kathāphāsukena
amaccasamghena parivutañ, etada bravīti bahi khandhāvaram nivesetvā padaśā
va āgantvā vanditvā nisinnañ paṭisanthārañ karonto etañ vacanañ abravi, 25
kusalañ anāmayān ti ubhayena pi ārogyam eva pucchati, kaccissamaj-
japo⁸ ti kacci si amajjapo, majjañ na pivasīti pucchati, amajjapo ti pi pātho,
kusalakammesu⁹ na-ppamajjasi¹⁰, na-ppamajjasīti a., suram appiyañ ti
surāpānañ appiyañ, suramappiyā ti pi pātho surā appiyā ti pi attho, dhamme
ti dasavidharājadhamme, yoggan ti yuge yuñjitabbakam assaṇḍadim¹¹, kacci-
vahaṭīti kacci ārogañ hutvā vattati, vāhanañ ti batthiādisabbavāhanañ, sa- 30
-tāpanā¹² ti sarīrassa upatāpanā¹⁴, antā ti paccantajanapadā, phitā ti iddhā
subbhikkhā gāhāvāsā, majjhe vā¹⁴ ti ratṭhassa majjhe, bahalā ti gāmaniga-
maghanāvāsā, paṭisanthatañ ti paṭiechāditañ guttañ paripuṇṇaṃ vā, ni-
sakkatīti yasmiñ pallaṃke rājā nisidissati tañ paññāpetun ti vadati, rājā
Mahāsatte¹⁵ gāravena pallaṃkena nisīdi. 35

¹ Bā khagga-. ² Bā kacciam-. ³ Bā ārogyaṃ, Cā ārogaṃ. ⁴ Bā -tāpiyā. ⁵
Bā ca. ⁶ Cā -dukā ca-, Bā -dukañca-. ⁷ Bā khagga-. ⁸ Bā kacci am-. ⁹
Bā -dhammesu. ¹⁰ Bā omits nappamajjasi. ¹¹ Cā -nāti, Cā -nādi, Bā -nādi-
kañ. ¹² Bā -piyā. ¹³ Bā upatāpakarā. ¹⁴ Bā cā. ¹⁵ Bā -ttassa.

Atha M. „sace pallamkena nisīdati paṇṇasanthāraṃ paṇṇāpetha“ 'ti vatvā tasmim paṇṇatte g. ā.:

83. Idh' eva te nisinnassa niyate paṇṇasanthate
etto udakam ādāya pāde pakkhālayanti' te ti. 83.

5 Ta. niyate ti susanthate, etto ti paribhogaudakam dassento ā.

Rājā gāravena paṇṇasanthare pi anisīditvā bhūmiyaṃ nisīdi.
M. pi paṇṇasālaṃ pavisitvā taṃ kārappaṇakam nīharitvā rājā-
naṃ tena nimantento g. ā.:

84. Idam pi paṇṇakam mayhaṃ randham rāja aloṇikam
10 paribhuñja mahārāja, pāhuno me si āgato' ti. 84.
Atha naṃ rājā āha:

85. Na cāhaṃ paṇṇakam bhuñje', na h' etaṃ mayha bhojanaṃ,
sālīnaṃ odanaṃ bhuñje sucim maṃsūpasecanan ti. 85.

15 Ta. na cāhaṃ ti paṭikkhipitvā attano bhojanaṃ vaṇṇetvā tasmim gāra-
vena thokam paṇṇakam hatthatalena gahetvā tāta tvam evarūpaṃ bhojanaṃ
bhuñjasīti puttena saddhim piyakathaṃ kathento nisīdi.

Tasmim khaṇe C-devī orodhaparivutā āgantvā piyaputtaṃ
pādesu gahetvā va vanditvā assupunṇehi akkhīhi ekamantaṃ
nisīdi. Atha naṃ rājā „bhadde puttassa bhojanaṃ passā“ 'ti
20 vatvā thokam paṇṇaṃ tassā hatthe ṭhapesi, sesitthīnaṃ pi
thokam thokam adāsi, tā sabbāpi „sāmi evarūpaṃ nāma bho-
janaṃ bhuñjasīti“ vatvā gahetvā „atidukkaraṃ karosi sāmīti“
vatvā nisīdimso. Rājā⁴ puna „tāta idam mayhaṃ acchariyaṃ
hutvā upaṭṭhātīti“ g. ā.:

25 86. Accherakammaṃ paṭibhāti ekakam pi rahogataṃ,
edisam bhuñjamānānaṃ kena vaṇṇo⁵ pasīdatīti. 86.

30 Ta. ekakaṃ ti tāta taṃ ekakaṃ rahogataṃ iminā bhojanena yāpentam
disvā mama acchariyaṃ upaṭṭhātī⁶, edisaṃ ti evarūpaṃ alonambilaṃ adhū-
panaṃ randham pattaṃ bhuñjantānaṃ kena kārāpāna vaṇṇo⁵ pasīdatīti
taṃ pucchī.

¹ B^d -kkhalayassu. ² B^d me idhāgato. ³ C^{ks} -āmi. ⁴ C^k B^d rāja. ⁵ C^{ks} -e.
⁶ B^d -āsi.

Ath' assa so ācikkhanto āha:

87. Eko rāja nipajjāmi niyate paññasanthate¹,
tāya me ekaseyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 87.
88. Na ve³ nettimśabaddhā me rājarakkhā upatthitā,
tāya me sukhaseyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 88. 5
89. Atītaṃ nānusoṇāmi, na-ppajappāma⁴ anāgataṃ,
paccuppannaṃ yaṇṇaṃ, tena vaṇṇo² pasīdati. 89.
90. Anāgatappajappāya atitassānusoṇā
etena bālā sussaṇṇaṃ nalo va harito luto ti. 90.

Ta. nettimśabaddhā ti khaggabaddhā rājarakkhā ti rājarakkhikā, 10
na ppajappāmaṃti na patthemī, harito ti haritavaṇṇo, luṇṇitvā ātape khittā-
nalo viya.

Rājā „idh' eva naṃ abhisinṇitvā ādāya gamissāmīti“ cin-
tetvā rajjena nimantento ā.:

91. Hatthānīkaṃ rathānīkaṃ asse pattī ca vammīno 15
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 91.
92. Itthāgāraṃ pi te dammi sabbālaṃkārahūsitāṃ,
tā putta paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 92.
93. Kusalā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 93. 20
94. Paṭirājūhi te kaṇṇā ānāyissaṃ alaṃkatā,
tāsu putte janetvāna ahaṃ pacchā pabbajissasi. 94.
95. Yuvā ca daharo cāsi paṭhamuppattito susu,
rajjāṃ kārehi, bhaddaṃ te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 95.

Ta. hatthānīkaṃ ti dassahatthito paṭṭhāya hatthānīkaṃ nāma tathā rathā- 25
nīkaṃ, vammīno⁴ vammabaddhasūrayodhe, kusalā ti chekā, sikkhitā ti
aṇṇesu pi itthikiecesu sikkhitā, caturitthiyo ti caturā nāgarakittihīyo, paṭi-
kaṇṇā¹ ti puna aṇṇāpi tava rājakaṇṇā ānāyissaṃ, yuvā ti yobbanppatto, da-
haro ti taruno, pa--to ti pathamavayena uppattito samuggato, susu 'ti atī-
taruno; ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā: 30

96. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
dahaṇṇaṃ hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitaṃ. 96.

¹ Bā sandhāre. ² Cks -e. ³ Bā ca. ⁴ Cks -ne.

97. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
brahmacariyaṃ carissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 97.
98. Passāmi vo 'haṃ daharaṃ 'amma tāta' vadantaraṃ¹
kicchā laddhaṃ piyaṃ puttaṃ appatvā va jaraṃ mataṃ. 98.
- 5 99. Passāmi vo 'haṃ dahariṃ kumāriṃ cārudassaniṃ
naḷavaṃsakalīraṃ² va paluggaṃ jīvitaḥkhaṇḍaṃ³. 99.
100. Daharāpi hi⁴ mīyanti narā⁵ ca atha nāriyo,
tattha ko vissase poso daharo 'mhīti jīvite. 100.
101. Yassa ratyā vivasane āyuṃ appataraṃ siyā
10 appodake va⁶ macchānaṃ kin nu komāraṇaṃ tahiṃ. 101.
102. Niccam abbhāhato loko niccaṇ ca parivārīto,
amoghāsu vajantīsu kiṃ maṃ rajjena siñcasi⁷. 102.
103. Kena-m-abbhāgato loko kena ca⁸ parivārīto,
kāyo amoghā gacchanti⁹, tam me akkhāhi pucchito. 103.
- 15 104. Maccun' abbhāhato¹⁰ loko jarāya parivārīto,
ratyā amoghā gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya. 104.
105. Yathāpi tante vitate yaṃ yaṃ dev' upaviyati
appakaṃ hoti vetabbaṃ evaṃ maccāna jīvitaṃ. 105.
106. Yathā vārivaho pūro gacchan n' upanivattati¹¹
20 evaṃ āyu manussānaṃ gacchan n' upanivattati. 106.
107. Yathā vārivaho pūro vahe rukkh' upakūlaje
evaṃ jarāya¹² maraṇena vuyhante vata pāṇino ti. 107.

Ta. brahma--siyā ti brahmacārī bhonto yuvā siyā, isihi ti Buddhā-
dīhi, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, amma--vadantaraṃ¹³ ti
25 amma tāta' ti vadantaṃ, paluggaṃ ti maccunā luñcitvā gahitaṃ, yassa--ne
ti mahārāja yassa mātukucchimhi paṭisandhigahapato¹⁴ paṭṭhāya rattindivātikka-
maṇe appataraṃ āyu hoti, komāraṇa ti tasmīṃ nagare tarunabhāve¹⁵ kiṃ
karissati, kenamaḥhāhato ti kena abbhāhato, idaṃ rājā saṃkhittena bhāsi-
tassa atthaṃ ajānanto pucchi, ratyā ti rattiyo, tā hi imesaṃ sattānaṃ āyuṃ
30 ca vaṇṇaṃ ca balaṃ ca khepentiyo va¹⁶, gacchantīti amoghā gacchanti nāma,

¹ so all three MSS. ² Bā nava-. ³ Bā -yaṃ. ⁴ Bā va ⁵ Cks carā. ⁶ Cks
na. ⁷ Bā rajjetisecasi. ⁸ Cks ci. ⁹ Bā -to. ¹⁰ Bā maccumabbhā-. ¹¹
Bā nupariv-. ¹² so all three MSS. for jarā? ¹³ Cks vadan. ¹⁴ Ck -gahana-
tato, Cks gahato, Bā -nakālato. ¹⁵ Ck tarunābhavo. ¹⁶ Cks ca, Bā eva.

vetabban ti¹ yaṁ yaṁ devūpaviyātīti² tasmim vīyate³ sesaṁ vetabbaṁ yathā appakaṁ hoti evaṁ jīvitaṁ, nūpanivattatīti⁴ tasmim tasmim khane gataṁ gatam⁵ eva hoti na uparī vattati⁶, vaheṛukkhūpakūlajē⁷ ti upakūlajē rukkhe vaheyya.

Rājā M-ttassa dhammakathaṁ sutvā gharāvāse ukkhaṇṭhito 5
pabbajitukāmo hutvā „ahaṁ tāva puna nagaraṁ na gamissāmi.
idh' eva pabbajissāmi, sace pana me putto nagaraṁ gaccheyya
setacchattam assa dadeyyan“ ti taṁ vīmaṁsitaṁ puna rajjena
nimantento ā.:

108. Hatthāṇikaṁ rathāṇikaṁ asse pattī ca vammīno 10
nivesanāni rammāni ahaṁ putta dadāmi te. 108.

109. Itthāgāraṁ pi te dammi sabbālaṁkārahūsitāṁ.
tā putta⁸ paṭipajjassu, tvaṁ no rājā bhavissasi. 109.

110. Kusulā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṁ ramayissanti, kiṁ araṇṇe karissasi. 110. 15

111. Paṭirājuhi te kaṇṇā ānayissaṁ alaṁkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 111.

112. Koṭṭhāgāraṁ ca kosaṁ ca vāhanāni balāni ca
nivesanāni rammāni ahaṁ putta dadāmi te. 112.

113. Gomāṇḍalaparibbūlho dāsasaṁghapurakkhato 20
rajjaṁ kārehi, bhaddan te, kiṁ araṇṇe karissasīti. 113.

Ta. go - - ho ti subhāsitarājakaṇṇānaṁ maṇḍalena parikkhitto

Atha M. rajjena anattikabhāvaṁ pakāsento āha:

114. Kiṁ dhanena yaṁ jiygetha⁹, kiṁ bhariyāya marissati,
kiṁ yobbanena ciṇṇena¹⁰ yaṁ jarā abhihessati¹¹. 114. 25

115. Tattha kā nandi kā khiḍḍā kā rati kā dhanesanā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 115.

116. So 'haṁ evaṁ pajānāmi: maccu me na-ppamajjati,
antakenāhipannassa kā rati kā dhanesanā. 116.

¹ Bds nāmā ti veditabbaṁ ² Bds adds yaṁ yaṁ tantaṁ upaviyyati vetabbanti tan. ³ Bd vitate. ⁴ Bd nūpanivattatīti. ⁵ Cs gatagatam. ⁶ Ck uparittatī. ⁷ Bd rukkhe pa-. ⁸ Bds tāsu putte. ⁹ Bd khiyetha ¹⁰ Bd vanṇena. ¹¹ Bd jarāya abhibhuyyati.

117. Phalānam iva pakkānaṃ
niccaṃ papatanā bhayaṃ (vol. IV p. 127.)
evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 117.
118. Sāyam eke na dissanti, pāto ditṭhā bahujjanā,
pāto eke na dissanti, sāyaṃ ditṭhā bahujjanā. 118.
119. Ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ¹, ko jaññā maraṇaṃ suve,
na hi no saṃgaran² tena mahāsenena maccunā. 119.
120. Corā dhanassa patthenti, rāja mutto 'smi bandhanā,
ehi rāja nivattassu, nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 120.
- 10 Ta. yaṃ jīyetha³ 'ti mahārāja kiṃ maṃ tvaṃ dhanena nimantesi
yaṃ⁴ jīyetha³ khayaṃ gaccheyya dhanam vā purisaṃ cajati puriso vā taṃ
cajivā gacchatīti sabbathā khayagāmiṃ eva hoti kiṃ maṃ tena nimantesi,
kiṃ bhariyāyā⁵ 'ti bhariyāpi⁶ kiṃ karissati sā⁷ mayi thite yeva marissati,
ciṇṇenā⁸ 'ti caritena anubhūtena, tatthā 'ti tasmīṃ evaṃ jarāmaraṇa-
15 dhamme lokasannivāse, kā nandīti kā nāma tuṭṭhi, khīḍḍā ti kilā, ratīti
pañcakāmagunarati, bandhanā ti kāmabandhanā tanhābandhanā mutto 'smi
mahārāja 'ti jhānena vikkhambhitattā evaṃ ā., maccu me ti mama maccu⁹
na-ppamajjati niccaṃ mama vadhāya appamatto yevā 'ti yo¹⁰ aham evaṃ
jānāmi tassa mama antakena adhipannassa avatthavassa¹¹ kā nāma ratīti kā
20 dhanesanā 'ti, niccaṃ ti jātakālato¹² paṭṭhāya sadā maraṇato bhayaṃ eva,
ātappaṃ¹³ ti viriyaṃ, kiccaṃ ti kattabbaṃ, ko--suve ti sve maraṇaṃ jī-
vitaṃ vā ko jānāti, saṃgaran¹⁴ ti saṃketam, mahāsenenā 'ti pañcaviṣati-
bhayadvattinīsakammakaraṇaṃ aṭṭhanavutirogamukkhādivasena puthusenena, corā
dhanassā 'ti dhanass' atthāya jīvitaṃ cajantā corā dhanassa patthenti nāma
25 ahaṃ pana dhanapatthanāsaṃkhātābandhanā mutto na me dhanen' attho, ni-
vattassū 'ti mama vacanena sammā¹⁵ vattassu¹⁶, rajjaṃ pahāya nekkhammaṃ¹⁷
paṭisaranaṃ katvā pabbajassu, yaṃ pana tvaṃ cintesi imaṃ¹⁸ rajje paṭiṭṭha-
pessāmīti taṃ mā cintayī, nāhaṃ rajjena-m-atthiko.

- Iti Mahāsattassa desanā saḥānusandhinā¹⁹ matthakaṃ pattā,
30 taṃ sutvā rājānaṃ ca C-deviṃ ca ādim katvā soḷasasahassāni
orodhā ca pabbajitukāmā ahesuṃ. Rājā nagare bheriṃ carā-
pesi: „ye mama puttassa santike pabbajitum icchanti te pabba-

¹ Ck Bā ātappaṃ ² Bā saṃgaran ³ Bā khiye-. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Cks bhariyā. ⁶
Bā bhariyāya. ⁷ Bā karissāmīyā. ⁸ Bā vanṇenā. ⁹ Cks add mayi. ¹⁰ Cks so.
¹¹ so Cks; Bā avadhitassa for avatthitassa? ¹² Ck kalalato, Ck kalato. ¹³
Bā ātapan. ¹⁴ Bā saṃkaran. ¹⁵ Bā sammā. ¹⁶ Bā niv-. ¹⁷ Bā nekkhamma. ¹⁸
Ck idaṃ maṃ. ¹⁹ Cks yathānusandhinā for yathanusandhim.

jantū“ 'ti sabbesaṇ ca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṃ dvārāni vivarā-
 petvā „asukatṭhāne ca asukatṭhāne ca mahānidhikumbhiyo¹
 atthi tā gaṇhantū“ ti suvaṇṇapatte likhāpetvā mahānale² tham-
 bhe bandhāpesi. Nāgarāpi yathā pasārīte va āpaṇe vivaṭa-
 dvārān' eva gehāni pahāya raṇṇo santikaṃ agamaṃsu. Rājā 5
 mahājanena saddhim M-assa santike pabbaji. Sakkadattiyaṃ
 tiyojanikaṃ assamapadaṃ ahosi. M. paṇṇasālāyo vicāresi,
 majjhātṭhāne paṇṇasālāyo itthīnaṃ dāpesi bhīrujātikā etā ti³,
 purisānaṃ bahipaṇṇasālāyo adāsi⁴, sabbe pi Vissakammena māpi-
 tesu phaladhararukkhesu uposathikakāle bhūmiyaṃ ṭhitā va phalāni 10
 gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṃ karonti, yo kāmavitakkaṃ
 vā vyāpādavi- vā vihiṃsāvi- vā vitakketi tassa manaṃ jānitvā
 M. ākāse nisīditvā dh. desesīti, taṃ sutvā khippam eva abhiññā
 ca samāpattiyo ca nibbattenti, eko sāmantarājā „Kāsirājā pab-
 bajito“ ti sutvā „Bārāṇasiyaṃ r. gahessāmīti“ nagaraṃ pavī- 15
 sitvā alaṃkatanagaraṃ disvā rājanivesanaṃ āruya sattavidham
 vararatanāṃ oloketvā⁵, „imaṃ dhaṇaṃ nissāya ekena bhayena
 bhavitabban“ ti cintetvā surāsonḍe pakkosāpetvā „rājā katarā-
 dvārena nikkhanto“ ti pucchitvā „pācīnadvārena“ 'ti vutte ten'
 eva dvārena nikkhamitvā naditīrena pāyāsi. Tassāgamaṇaṃ 20
 ñatvā M. ca tattha⁶ āgantvā ākāse nisīditvā dh. d., so saddhim
 parisāya tassa santike pabbaji, evaṃ aparo pīti tīṇi rajjāni
 chaḍḍitāni, hatthi araṇṇahatthi jātā assāpi araṇṇaassā jātā,
 rathā araṇṇasmiṃ yeva vinatṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assa-
 mapade vālukā katvā vikiriṃsu, sabbe va atṭha samāpattiyo 25
 nibbattetvā jīvitapariyosāne Brahmaloḥa-parāyanā ahesuṃ, ti-
 racchānagatā hatthiassāpi isigaṇe cittaṃ pasādetvā chasu
 kāmasaggesu nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. „na hi bhi. idān' eva pubbe p' āhaṃ r. pahāya nik-
 khanto yevā“ 'ti vatvā j. s. : „Tadā chatte adhivatthā devatā Uppala- 30

¹ Cks -nidhānāni. ² Ck -tale, Bā omits nale. ³ Cks add avijjhītvā. ⁴ Cks
 omīti bahi - - adāsi. ⁵ Bā adds Kāsikaraṇṇo. ⁶ Ck catatthaṃ, Cs vanantaṃ,
 Bā vanantaraṃ

vaṇṇā ahoṣi, sārathī Sāriputto, mātāpitaro mahārājakulāni, parisā Buddhaparisā, Mūgapakkhapaṇḍito pana aham evā 'ti'.

- Sīhaladīpaṃ² patvā Maṃgaṇavāsī Khuddakatissatthero Mahāvamsakatthero Kaṭakandhakāravāsī Phussadevatthero Upari-
 5 maṇḍakamālavāsī Mahārakkhitatthero Bhaggarivāsī Mahātis-
 satthero Vāmattapabbhāravāsī Mahāsivatthero Kāṭavelavāsī Mahāmaliyadevatthero ti ime therā Kuddālakasamāgame Mūga-
 pakkhasamāgame Ayogharasamāgame Hatthipālasamāgame ca³ pacchā-
 gatakā⁴ ti vadanti, Maddhavāsī⁵ Mahānāgatthero pana Maliya-
 10 mahādevatthero ca parinibbānadivase „āvuso Mūgapakkhajātake
 parisā ajja pacchinnā“ ti vadiṃsu, „kiṃkāraṇā bhante“ ti, „āvuso ahaṃ
 tadā eko surāsaṇḍako aññe mayā saddhiṃ suram pivante alabbhivā
 sabbapacchā nikkhamitvā pabbajito“ ti. Mūgapakkhajātakam⁶.

2. Mahājanakajātaka.

- 15 Koyaṃ majjhe samuddasmin ti. Idam S. J. v. mahānek-
 khammaṃ ārabha kathesi. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabbhā-
 yaṃ Tathāgatassa mahānekkhammaṃ vaṇṇayantā nisidiṃsu, S. āgantvā
 „k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „na bh. i. p. pi T. mahānek-
 khammaṃ nikkhanto yevā“ ti vatvā a. ā.
 20 A. Videharatṭhe Mithilāyaṃ Mahājanako nāma rājā
 r. kāresi, Tassa dve puttā Ariṭṭhajanako ca Polajanako ca,
 tesaṃ rājā jeṭṭhassa uparajjamadāsi kaṇiṭṭhassa senāpatitṭhānaṃ.
 Aparibhāge Mahājanake kālakate A-janako rājā hutvā itarassa
 uparajjam adāsi, tass' eko pādamūliko rañño santikaṃ gantvā
 25 „deva uparājā tumhe ghātetukāmo“ ti ā. Rājā tassa punappuna
 kathaṃ sutvā⁴ bhijjitvā⁷ P-janakaṃ saṃkhalikāhi bandhāpetvā
 rājanivesanato avidūre ekasmiṃ gehe vasāpetvā⁸ ārakkhaṃ
 dāpesi. Kumāro „sac' āhaṃ bhātu veriko saṃkhalikāpi me
 mā muccantu dvāram pi mā vivariyatu, noce saṃkhalikāpi
 30 muccantu dvāram pi vivariyatū“⁹ ti saccakiriyaṃ akāsi, tāvad

¹ Bā ahamēva sammāsambuddho loka upapādi temiyajātakam niṭṭhitaṃ. ² cfr. vol. IV. ³ C² su. ⁴ C² -gatakakā. ⁵ Bā omits sīhaladīpaṃ -- jātakam.

⁶ Bā adds kaṇiṭṭhassa bhinne haṃ ⁷ Bā bhinditvā ⁸ C² gahe tvā, C² gahe katvā. ⁹ C² -iyatu, Bā vivaratu.

eva saṁkhalikāpi khaṇḍākhaṇḍaṁ chindimsu¹ dvāram pi viva-
 taṁ. So nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā vāsaṁ
 kappesi, paccantavāsino taṁ sañjānitvā upatṭhahimsu. Rājā
 gāhāpetuṁ nāsakkhi. So anupubbena paccantajanapadaṁ
 hatthagataṁ katvā mahāparivāro hutvā „ahaṁ pubbe bhātu na 5
 verī idāni pana veri-mhīti“ mahājanaparivuto Mithilam patvā
 bahinagare senaṁ nivāsesi. Nagaravāsino „P-janakakumāro
 āgato“ ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahetvā tass’ eva
 santikaṁ āgamimsu², aṇṇe pi nāgarā āgamimsu³. So bhātu
 sāsanaṁ pesesi: „nāhaṁ pubbe tumhākaṁ verī idāni pan’ 10
 amhi verīti chattaṁ vā me detha yuddhaṁ vā“ ti. Rājā
 yuddhaṁ dātuṁ gacchanto aggamahesiṁ āmantetvā „bhadde
 yuddhe jayaparājayo nāma, na sakkā ñātuṁ sace mama an-
 tarāyo hoti, tvaṁ gabbhaṁ rakkheyyāsīti“ vatvā nikkhami.
 Atha naṁ yuddhe P-janakassa yodhā jīvitakkhayaṁ pāpesuṁ. 15
 „Rājā mato“ ti sakalanagare⁴ ekakolāhalaṁ jātaṁ. Devī
 tassa matabhāvaṁ ñatvā sīghasīghaṁ suvaṇṇasārādīni pacchi-
 yaṁ pakkhipitvā matthake pilotikaṁ attharitvā upari taṇḍule
 okiritvā kiliṭṭhapilotikaṁ nivāsetvā sarīraṁ virūpaṁ katvā pac-
 chiṁ sīse ṭhapetvā divādivass’ eva nikkhami, koci naṁ na 20
 sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubba-
 tāya⁵ maggaṁ ajānanti disā vavatthapetuṁ asakkonti keva-
 laṁ Kālacampānagaraṁ nāma atthīti sutattā „Kālacam-
 pānagaraṁgamikā nāma atthīti“ pucchamānā nisīdi. Kuc-
 chiyaṁ pan’ assā na yo vā so vā satto, pūritapāramī pana 25
 M. nibbatto, tassa tejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko
 āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā „tassā kucchiyaṁ nibbattasatto
 mahapuñño, mayā gantuṁ vaṭṭatīti“ cintetvā paṭicchannaṁ
 yoggaṁ māpetvā tattha māñcaṁ paññāpetvā mahallakapuriso
 viya yoggaṁ pājento tāya nisinnasāladvāre ṭhatvā „Kālacam- 30
 pānagaragāmikā atthīti“ pucchi. „Ahaṁ tāta gamissāmīti“.

¹ Bā bhijjimsu. ² Cs ag-. ³ Ck ag-. ⁴ Bā -raṁ. ⁵ Ck āgatapubbetāya. Bā agatapubbatā.

„Tena hi yoggaṃ āruyha nisīda amma“ ti. „Tāta ahaṃ
 paripuṇṇagabbhā, na sakkā mayā yoggaṃ abhirūhituṃ, pac-
 chato āgamissāmi, imissā pana me pacchiyā okāsaṃ dehīti“.
 „Amma kiṃ vadesi, yoggaṃ pājetuṃ jānanasamattho nāma
 5 mayā sadiso n' atthi, mā bhāyi, āruyha nisīda“ 'ti. So tassā
 ārohanakāle attano ānubhāvena paṭhaviṃ uṭṭhāpetvā yoggassa
 pacchimante pahārāpesi¹. Sā abhiruyha sayane nipajjitvā va
 „devatā bhavissatīti“ aññāsi. Sā dibbasayane nipannamattā
 va niddaṃ okkami. Atha naṃ Sakko timsayojanamattahake
 10 ekaṃ nadiṃ patvā pabodhetvā „amma otaritvā nadiyā nahāhi,
 ussīsake sātako atthi, taṃ nivāsehi, antoyogge pūvabhattaṃ'
 atthi, taṃ bhuñjā“ 'ti. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāyaṇ-
 hasamaye Campaṃ patvā dvāraṭṭālakapākāre disvā „tāta kiṃ
 nagaraṃ nāma etan“ ti pucchi. „C-nagaraṃ amma“ ti. „Kiṃ
 15 vadesi tāta, nanu ambhākaṃ nagarato C-nagaraṃ saṭṭhiyojana-
 matthake hotīti“. „Evaṃ amma, ahaṃ pana ujum maggaṃ
 jānāmi“². Atha naṃ dakkiṇadvārasamipe otāretvā „amma
 ambhākaṃ gāmo purato va³, tvaṃ nagaraṃ pavisā“ 'ti vatvā
 purato gantvā Sakko antaradhāya sakatṭhānam eva gato. Devī
 20 pi ekissā sālāya nisīdi. Tasmiṃ khaṇe eko C-vāsī mantajjhā-
 yako brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi parivuto nahānatthāya
 gacchanto dūrato oloketvā taṃ abhirūpaṃ sobhaggaṇṇapattaṃ
 tattha nisinnaṃ disvā kucchigatassānubhāvena saha dassanen'
 eva kaniṭṭhabhaginisinēhaṃ uppādetvā māṇave ṭhapetvā ekako
 25 va sālāṃ pavisitvā „bhagini kataragāmaṃ vāsikā“ ti pucchi.
 „Mithilāyaṃ Ariṭṭhajanakaraṇṇo aggaṃ mahesi-mhīti“. „Idha
 kasmā āgatāsi“⁴. „Polajanakena rājā mārito, athāhaṃ bhītā
 'gabbhaṃ anurakkhissāmi' āgatā“ ti. „Imasmiṃ pana te na-
 gare koci nātako atthīti“. „N' atthi tāta“ 'ti. „Tena hi mā
 30 cintayi, ahaṃ udiccabrahmaṇo mahāsālo disāpāmomkko ācariyo,
 ahaṃ taṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi, bhātikā 'ti
 maṃ vatvā padesu gahetvā paridevā“ 'ti. Sā mahāsaddaṃ

¹ Bā āhājāpesi. ² Cks puva-, Bā puṭaka-. ³ Cks ca, Bā atthi.

katvā tassa pādesu pati, te pi aññamaññaṃ parideviṃsu. Antevāsikā upadhāvitvā „ācariya kiṃ vo hotīti“ pucchimsu. „Kaniṭṭhabhaginī me asukakāle nāma mayā vinā jātā“ ti. „Ditṭhakālato¹ patṭhāya mā cintayittha ācariyā“² 'ti'. So cha-
 nam mahāyoggaṃ āharāpetvā taṃ tattha nisīdāpetvā „tāta³ 5
 brāhmaṇiyā mama bhaginibhāvaṃ kathetvā sabbakiccāni kātuṃ
 vadathā“⁴ 'ti vatvā gehaṃ pesesi. Atha naṃ brāhmaṇi uṇho-
 dakena nahāpetvā sayanaṃ paññāpetvā nipajjāpesi. Atha
 brāhmaṇo nahātvā āgato bhojanakāle „bhaginim me pakko-
 sathā“ ti tāya saddhiṃ ekato bhuñjitvā antonivesane yeva naṃ 10
 paṭijaggi. Sā nacirass' eva puttaṃ vijāji, Mahājanakakumāro
 ti 'ssa ayyakasantakanāmaṃ akaṃsu. So vaḍḍhamāno dāra-
 kehi saddhiṃ kiṃto ye naṃ rosentī tesāṃ asambhinnakhattiye
 kule jātattā mahābalatāya c' eva mānatthaddhatāya ca daḥhaṃ
 paharati. Te mahāsaddena rodantā „kena pana pahaṭā“ ti 15
 vutte „vidhavāya puttenā“⁵ 'ti vadanti. Kumāro cintesi: „ime
 maṃ 'vidhavāputto' ti abhiṇhaṃ vadanti, mama mātaraṃ puc-
 chissāmīti“ so ekadivasāṃ pucchi: „amma ko mayhaṃ pitā“
 'ti. Atha naṃ „tāta brāhmaṇo te pitā“ ti vañcesi'. So puna-
 divase paharanto „vidhavāputto“ ti vutte „nanu me brāhmaṇo 20
 pitā“ ti vatvā „brāhmaṇo tava kiṃ hotīti“ vutte cintesi: „ime
 'brāhmaṇo tava kiṃ hotīti' vadanti, mātā me idaṃ kāranaṃ
 na katheti, na sā attano mānena⁶ kathessati, hotu kathāpessāmi
 na“ ti so thaṇṇaṃ pivanto thane naṃ ḍasitvā „pitaram me
 kathehi, noce kathessasi thanaṃ te chindissāmīti“ ā. Sā vañ- 25
 cetuṃ asakkonti „tāta tvaṃ Mithilāya A-janakaraṇṇo putto,
 pitā te P-janakena mārīto, ahaṃ taṃ anurakkhanti imaṃ na-
 garaṃ āgatā, brāhmaṇo maṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijagga-
 tīti“ kathesi. So tato patṭhāya vidhavāputto ti vutte na kujjhi,
 so soḷasavassabbhantare yeva tayo ca vede sabbasippāni ca 30

¹ B^d atha mānavā tava bhaginīdiṭṭha-. ² B^d adds āhaṃsu. ³ so all three MSS

⁴ C^k vācesi. ⁵ C^k manena, C^s mane, B^d mātā me idaṃ kāranaṃ yathābhūtaṃ
 na kathessati.

4. Anāṇo nātināṃ hoti devānaṃ pituno¹ ca so
karaṃ purisakiccāni na ca pacchānutappatīti. 124.

Ta. anāṇo -- hotīti vāyāmaṃ karonto hi nātināṃ ca devatānaṃ ca
Brahmuno ca antare anāṇo hoti agārayho ti a.

5. Atha devatā gātham āha:

5. Apāraṇeyyaṃ yaṃ kammaṃ aphalaṃ kilamathuddayaṃ
tattha ko vāyāmen' attho² maccu yassābhinippatan³ ti 125.

Ta. apāraṇeyyaṃ ti vāyāmena matthakaṃ apāpetabbaṃ, maccu yassā-
bhinippatan³ ti yassa atthāne vāyāmakaraṇakassa maraṇaṃ eva nippatti⁴
10 ta. ko vāyāmen' attho.

Evaṃ vutte naṃ appaṭibhānaṃ karonto M. uparigāthā⁵
abhāsi:

6. Apāraṇeyyaṃ accantaṃ yo veditvāna devate
na rakkhe attano pāṇaṃ jaṇṇā so yadi hāpaye. 126.
15 7. Adhippāyaphalaṃ eke asmiṃ lokasmi⁶ devate
payojayanti kammāni, tāni ijjhanti⁷ vā na vā. 127.
8. Sandiṭṭhikaṃ kammaphalaṃ nanu passasi devate
sannā aññe tarāṃ' ahaṃ taṇ ca passāmi santike. 128.
9. So ahaṃ vāyamiṃsāmi yathāsattim yathābalaṃ
20 gacchaṃ pāraṃ samuddassa kāsaṃ⁸ purisakāriyaṃ ti. 129.

Ta. accantaṃ ti yo idaṃ kammaṃ viriyaṃ katvāpi nippādetuṃ na
sakkā accantaṃ eva apāraṇeyyaṃ ti veditvā caṇḍahatthiādayo apariharanto attano
pāṇaṃ na rakkhati, jaṇṇā -- hāpaye ti so yadi tādisesu ṭhānesu viriyaṃ
hāpeyya jāneyya tassa kusītabhāvassa phalaṃ, iti tvaṃ yaṃ vā taṃ vā ni-
25 ratthakaṃ vadasīti dīpeti, Pāliyaṃ (add: yaṃ?) pana jaṇṇā so yadi hāpaye ti
likhitaṃ taṃ Atthakathāsu n' atthi, adhippāyaphalaṃ ti attano adhippā-
yassa phalaṃ sampassamānā ekacce purisā kasīvanijjādini kammāni payojenti,
tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti, ettha gamissāmi idaṃ uggahessāmi ti pana kāyi-
kacetasikaviriyaṃ karontassa taṃ ijjhat' eva⁹, tasmā taṃ kātuṃ vaṭṭati yevā
30 'ti dasseti, sannā -- han ti aññe janā mahāsamudde sannā nimuggā viriyaṃ
akarontā macchakacchapabbattā¹⁰ jātā, ahaṃ pana ekako va tarāmi, taṇ ca
passāmi ti idaṃ pi me viriyaphalaṃ¹¹ passa, mayā iminā attabbhāvena devatā

¹ Bā - naṇ. ² Cks vāya-. ³ so Cks; Bā - nippattam. ⁴ Bā nippanam. ⁵ Bā
uttari. ⁶ all three MSS. - smim. ⁷ Bā icchanti. ⁸ Bā kassam. ⁹ Cks ijjhanteva,
Bā icchateva. ¹⁰ Bā - bhakkhā. ¹¹ Cks - yaṃpha.

nāma na dīṭṭhapubbā, so 'haṃ taṃ ca¹ iminā dibbena rūpena mama² santike
ṭṭhitaṃ passāmi, yaṇṇāsattiṃ -- laṇ ti attano sattiyaṃ ca balassa ca anurū-
paṃ, kāsān ti³ karissāmi.

Devatā tassa taṃ dalhaṃ⁴ vacanaṃ sutvā thutiṃ ka-
rontī g. ā.: 5

10. Yo tvaṃ evaṃgate oghe appameyye mahaṇṇave
dhammavāyāmasampanno kammanā nāvasīdasi
so tvaṃ tatth' eva gacchāhi yattha te nirato mano ti. 130.

Ta. evaṃgate ti evarūpe gambhīre⁵ vitthate, dhamma -- nno ti
dhammavāyāmena samannāgato, kammanā ti attano purisakārakammena na⁶ 10
sīdasi, yattha te ti yasmiṃ ṭṭhāne tava mano nirato tatth' eva gacchā 'ti.

Evaṃ ca pana vatvā „paṇḍita mahāparakkama kuhiṃ taṃ
nemiti“ pucchi, Mithilanagaran ti vutte⁷ sā M-aṃ mālākālāpaṃ
viya ukkhipitvā ubhoḥi bāhāhi pariggayha ure nipajjāpetvā piya-
puttakam ādāya gacchantī viya ākāse pakkhandī. M. sattāhaṃ 15
loṇodakena upakkasarīro dibbaphassena phutṭho niddam okkami.
Atha naṃ sā Mithilāṃ netvā ambavane maṅgalasilāpatṭe dak-
khiṇapassena nipajjāpetvā uyyānadevatāhi 'ssa āraḁkhaṃ gāhā-
petvā sakatṭhānam eva gatā. Polajanakassa putto n' atthi,
ekā pan' assa dhītā ahoṣi, sā Sīvalidevī nāma paṇḍitā vyattā. 20
Taṃ enaṃ maraṇamañce nipannaṃ pucchiṃsu: „mahārāja
tumhesu devattaṃ⁸ gatesu r. kassa demā“ 'ti. „Mama dhī-
taraṃ S-deviṃ ārādhetuṃ samatthassa¹⁰ yo vā pana caturassa-
pallāṃkassa ussīsakaṃ jānāti yo vā sahaṣsatthāmaṃ dhanuṃ
āropetuṃ sakkoti yo vā soḷasamahānidhiṃ nīharituṃ sakkoti 25
tassa dehīti“. „Deva tesaṃ no nidhīnaṃ udānaṃ¹¹ kathethā“ 'ti.

Rājā:

11. Suriyuggamane nidhi, atho okkamane¹² nidhi,
anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi. 131.

¹ Cks tava. ² Cks omit mama. ³ Ck kāyasantiṃ, Cs kāyasatti, Bā kassanti. ⁴
Cs Bā dalha. ⁵ Cks -ra. ⁶ Bā nāva ⁷ Cks omit vutte. ⁸ Bā devaṇ. ⁹ Bā
dassāmā. ¹⁰ Bā adde rajjaṃ detha. ¹¹ Cks uddānaṃ. ¹² Cks oggamane.

12. Ārohaṇe mahānidhi, atho orohaṇe nidhi,
caturō ca mahāsālā¹ samantā yojane nidhi. 132.

13. Dantaggesu mahānidhi vālaggesu ca kebuke .
rukkhaggesu mahānidhi, soḷas² ete mahānidhi,
5 saḥassatthāmo pallaṃko Sīvalārādhanaena cā³ 'ti 133.

Nidhihi saddhiṃ itaresam pi udānaṃ kathesi. Amaccā
rañño accayena tassa matakiccaṃ katvā sattame divase sanni-
patitvā mantayimsu: „rañño attano dhītaraṃ ārādhetuṃ samat-
thassa r. dātabban ti vuttaṃ, ko taṃ ārādhetuṃ sakkhissatīti“.
10 Te „senāpati vallabho“ ti tassa sāsanaṃ pesesuṃ. So sādhu
'ti rajjathāya rājadvāraṃ gantvā attano ṭhitabhāvaṃ⁴ rājadhi-
tāya ārocāpesi. Sā tassa āgatakāraṇaṃ űatvā „atthi nu khv-
āssa chattasirīṃ dhāretuṃ dhitīti“ vīmaṃsanatthāya „āgacchatu“
'ti ā. So taṃ sāsanaṃ sutvā taṃ ārādhētukāmo sopānapāda-
15 mūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike atṭhāsi. Atha
naṃ vīmaṃsamānā „mahātale javena dhāvā“⁵ 'ti ā. So
„rājadhītaraṃ tosemīti“ vegena pakkhandi. Atha naṃ puna
„ehīti“ ā. So puna javenāgato. Sā tassa dhitiyā abhā-
vaṃ űatvā „ehi pāde me sambāhā“⁶ 'ti ā. So tassa ārā-
20 dhanattham nisīditvā pāde sambāhi. Atha naṃ ure pādena
paharivā uttānakaṃ pādetvā „imaṃ andhabālapurisaṃ dhitira-
hitaṃ pothetvā gīvāya gahetvā nīharathā“⁷ 'ti dāsīnaṃ saññāṃ
adāsi. Tā tathā karīmsu. So⁸ „kim senāpatīti“ puttṭho „mā
kathetha, sā⁹ no manussitthīti“¹⁰ ā. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tam
25 pi tath' eva lajjāpesi. Tathā seṭṭhiṃ chattaḡāhaṃ asiggāhan
ti sabbe lajjāpesi yeva. Atha mahājano mantetvā „rājadhi-
taraṃ tāva ārādhetuṃ samattho n' atthi, saḥassatthāmaṃ
dhanuṃ āropetuṃ samatthassa dethā“¹¹ 'ti ā. Tam pi koci
āropetuṃ nāsakkhi. Tato „caturassapallaṃkassa ussīsakaṃ
30 jānantassa dethā“¹² 'ti ā. Tam pi na koci jāni. Tato „soḷasa
mahānidhi¹³ nīharītuṃ samatthassa dethā“¹⁴ 'ti. Api¹⁵ koci nī-

¹ Cks -le. ² Bā āgata-. ³ Pā adds tehi. ⁴ Cks omit sā. ⁵ Bā -sitti yakkhinitī.

⁶ Cks -dhiṃ, Bā dhi. ⁷ so Ck; Cā topi, Bā tepi

haritum nāsakkhi. Tato „arājakaṃ nāma rattham pāletum na sakkā, kim nu kho kattabban“ ti mantayimsu. Atha ne purohito ā.: „mā cintayissatha, phussaratham¹ nāma vissajjetum vaṭṭati, phussarathena² hi laddharājā sakala-Jambudīpe r. kāretum samattho hotīti“. Te „sādhū“ 'ti sampaticchitvā na- 5
garam alamkārapetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse yojetvā uttarattharaṇaṃ attharivā pañca rājakakudhabhaṇḍāni āropetvā caturaṅginiyā senāya parivārāpesum, sassāmikarathassa turiyāni purato vajjanti assāmikassa pacchato, tasmā purohito „turiyāni pacchato vādetthā“ 'ti vatvā „suvaṇṇabhim- 10
kārena rathanandiṃ ca³ patodaṃ ca abhisīñcitvā yassa r. kāretum puññaṃ atthi tassa santikaṃ gacchā“ 'ti ā. Ratho rājageham padakkhiṇaṃ katvā bherivīthim abhirūhi. Senāpatiādayo „phussaratho² mama santikaṃ etīti“ cintayimsu. So sabbesaṃ gehāni atikkamitvā nagaram padakkhiṇaṃ katvā pācīnadāvarena 15
nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha naṃ vegena gacchantaṃ disvā „nivattethā“ 'ti āhaṃsu. Purohito „mā nivattayittha, icchanto yojanasatam pi gacchatū“ 'ti vāresi. Ratho uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭaṃ padakkhiṇaṃ katvā ārohaṇasajjo hutvā atthāsi. Purohito M-aṃ nipannakaṃ disvā 20
amacce āmantetvā „ambho eko silāpaṭṭe nipannako dissati, setacchattānucchavikā paṇ' assa dhiti atthi vā n' atthi vā na jānāma, sace puññavā bhavissati na olokessati, kālakappaṇisatto ce bhītatasito utthāya kampamāno olokessati, khippaṃ sabba-turiyāni paggaṇhathā“ 'ti ā. Tāvad eva anekasatāni turiyāni 25
paggaṇhimsu, sāgaraghoso viya ahosi. M. tena saddena pa-bujjhivā sīsaṃ vivarivā olokeno mahājanaṃ disvā „setacchatena me āgatena bhavitabban“ ti sutvā puna sīsaṃ pārupitvā parivattitvā³ vāmapassena nipajji. Purohito pāde vivarivā lakkhaṇāni oloketvā „tiṭṭhatu, ayaṃ ekadīpo catunnam pi dī- 30
pānaṃ r. kāretum samattho“ ti puna turiyāni paggaṇhāpesi.

¹ all three MSS. pu-. ² Cks pu-. ³ Bā rathadbūraṇa ⁴ Bā āgacchatūti.

⁵ Bā -etvā.

- M. mukhaṃ vivaritvā parivattetvā dakkhiṇapassena nipajjitvā mahājanam olokesi. Purohito parisam assāsetvā añjalim paggayha avakujjo hutvā „utṭhehi deva r. te pāpuṇātīti“ ā. „Rājā te kuhin“ ti. „Kālakato“ ti. „Putto vāssa bhātā vā n' atthīti“¹. „N' atthi devā“² ti. „Sādhu r. kāressāmīti“³ utṭhāya silāpatṭe pallaṃkena nisīdi. Atha nam tatth' eva abhisin-cimsu. Mahājanakarājā nāma ahoṣi. So rathavaram abhiruyha mahantena sirivibhavana nagaram pavisitvā nivesanam⁴ abhirūhanto „senāpatiādīnam tath' eva⁵ ṭhānāni hontū“⁶ 'ti vicā-
- 10 retvā mahātalam abhirūhi. Rājadhītā purimasaññāya eva tassa vīmaṃsanattham ekam purisam āṇāpesi: „gaccha rājānam upasamkamitvā vadehi: Sīvalidevī tam pakkosati, khippam kirāgacchathā“⁷ ti. Rājā paṇḍito tassa vacanam asuṇanto viya „aho sobhano“ ti pāsādassa vaṇṇam kathesi. So tam sāvetum⁸ asak-
- 15 konto gantvā rājadhītāya ārocesi: „ayye so rājā tumhākam vacanam suṇāti pāsadam eva vaṇṇeti tumhe tiṇāya pi na gaṇhāti⁹. Sā „mahajjhāsaya puriso bhavissatīti“¹⁰ dutiyam pi tatiyam pi pesesi. Rājāpi attano ruciya pakatigamanena siho viya jambhamāno pāsadam abhirūhi. Tasmim upasamkamante rājadhītā
- 20 tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātum asakkontī āgantvā hattholambakam¹¹ ādāsi. So tam hatthe olubbha mahātalam abhirūhitvā samussitasetacchatte rājapallaṃke nisīditvā amacce āmantetvā „ambho atthi pana vo raññā kalam karontena koci ovādo dinno“ ti pucchi. „Āma devā“ ti. „Vadethā“¹² ti.
- 25 „Sīvalidevīm ārādetum samatthassa r. dātabban ti tena vuttan“¹³ ti. „Sīvalideviyā āgantvā hattholambako dinno, ayam tāva ārādhitā nāma, aññam vadethā“ ti. „Deva caturassapallaṃkassa ussāsakam jānitum samatthassa r. dethā¹⁴ ti tena vuttan“ ti. Rājā „imam¹⁵ dujjānam, upāyena pana sakkā jānitum“¹⁶ ti¹⁷
- 30 sīsato suvaṇṇsūcim nibaritvā Sīvalideviyā hatthe adāsi, imam

¹ Bđ rājani. ² C* Bđ tāneva. ³ Cks usā- ⁴ Bđ tumhākam vacanam tinam viya na gaṇetīti. ⁵ Bđ hattholampakam. ⁶ Bđ idam. ⁷ Bđ adds cintetvā

1 thapehīti“. Sā taṃ gahetvā pallaṃkassa ussīsake 1 thapesi,
 khaggaṃ „adāsīti“ pi vadanti yeva, so tāya saññāya „idaṃ
 ussīsakan“ ti nātvā kathaṃ asuṇanto viya „kiṃ kathethā“ 'ti
 vatvā puna tehi tathā vutte „na idaṃ jānitum acchariyaṃ,
 etaṃ ussīsakan“ ti vatvā „aṇṇaṃ kin“ ti pucchi. „Deva sa- 5
 hassatthāmaṃ dhanam āropetum samatthassa r. dātum āpā-
 pesi“. „Tena hi āharathā“ 'ti āharāpetvā dhanum āropento
 pallaṃke yathā nisinno va itthinaṃ kappāsapothanadhanukaṃ
 viya taṃ āropesi. „Aṇṇaṃ vadethā“ 'ti pucchi. „Soḷasa-
 mahānidhī¹ nīharitum samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. 10
 Tesam „kiñci udānam² atthīti“ „āma atthīti“ suriyuggamane
 nidhīti udānam² kathayimsu. Tassa taṃ suṇantass' eva gaga-
 natale cando viya so attho pākato ahosi. Atha ne āha: „ajja
 bhāṇe velā n' atthi, sve nidhiṃ gaṇhissāmā“ 'ti. So punadivase
 amacce sannipātetvā pucchi: „tumhākaṃ rājā paccekabuddhe 15
 bhojesīti“. „Āma devā“ 'ti. So cintesi: „suriyo ti nāyam
 suriyo, suriyasadisattā pana paccekabuddhā suriyā nāma, tesam
 paccuggamanatthāne nidhinā bhavitabban“ ti. Tato rājā
 „paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanam karonto kata-
 ratthānam gacchatīti“ pucchitvā „asukatthānam nāmā“ 'ti vutte 20
 „taṃ thānam khanitvā³ nidhiṃ nīharathā“ 'ti nīharāpesi, „ga-
 manakāle anugacchanto kattha thatvā uyyoesīti“ pucchitvā
 „asukatthāne nāmā“ 'ti vutte „tato dhanam nīharathā“ 'ti nī-
 harāpesi. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattento „suriyugga-
 mane“ ti vuttatā suriyutthānadisāya khanantā⁴ vicariṃsu, 25
 „okkamane“ ti vuttatā suriyatthagamanadisam⁵ khanantā⁴ vi-
 cariṃsu. „Idam pana dhanam, idh' eva aho acchariyaṃ“ ti pīti-
 somanassam pavedesi⁷, „anto nidhīti“ rājagehe mahādvārassa
 anto ummāranidhiṃ nīharāpesi, „bahi nidhīti“ bahi ummāra-
 nidhiṃ⁸ nīharāpesi, „na anto na bahīti“ heṭṭhāummārato⁹ nī- 30

¹ Cks -dhiṃ, Bđ -dhi. ² Cks uddānam. ³ Cs Bđ khani-. ⁴ Bđ khaṇ-. ⁵
 Cks ogga-. ⁶ Bđ -tthaṇṇa-. ⁷ Bđ pavattayimsu. ⁸ Cks ummārā, Bđ ummā-
 rānidhi. ⁹ Bđ adds nidhi.

- harāpesi, „ārohaṇe“ ti maṅgalaḥatthiārohaṇakāle suvaṇṇanissenī-
 attharaṇaṭṭhānato¹ nīharāpesi, „atho orohaṇe“ ti hatthikkhan-
 dhato orohaṇaṭṭhānā² nīharāpesi, „cattāro ca mahāsālā“ ti
 bhūmiyaṃ kataupaṭṭhānaṭṭhāne³ sirisayanassa cattāro pādā⁴ sāla-
 5 mayā, tesam heṭṭhā ca catasso nidhikumbhiyo nīharāpesi, „sa-
 mantā yojane“ ti yojanaṃ nāma rathayugaṃ⁵, sirisayanassa
 samantā yugappamāṇato nidhikumbhiyo nīharāpesi, „dantaggesu
 mahānidhīti“ maṅgalaḥatthiṭṭhāne, tassa dīnaṃ⁶ dantānaṃ
 abhimukhaṭṭhānato dve nidhi⁷ nīharāpesi, „vālaggesū“⁸ ti
 10 maṅgalaassatṭhāne⁹, tassa vāladhisammukhaṭṭhānato¹ nīharā-
 pesi, „kebuke“ ti kebukaṃ vuccati udakaṃ, maṅgalapokkhara-
 ñito udakaṃ nīharāpetvā nidhiṃ dassesi, „rukkhaggesu mahā-
 nidhīti“ tassa uyyāne va mahāsālarukkkhamūle t̥hitamajjhan-
 tikasamaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nidhikumbhiyo
 15 nīharāpesi. Evaṃ soḷasa nidhi⁹ nīharāpetvā „aññaṃ kiñci
 atthīti“ ā. „N’ atthi devā“¹⁰ ti. Mahājano haṭṭhatuṭṭho ahoṣi.
 Rājā „idaṃ dhanam dānamukhe vikirissāmīti“ nagaramajjhe
 c’ eva catūsu dvāresu cā¹¹ ti pañca dānasālā karetvā mahādānaṃ
 paṭṭhapesi. Kālacampānagarato mātaraṇ ca brāhmaṇaṇ ca
 20 pakkosāpetvā mahantaṃ sakkāram akāsi. Tassa taruṇarajje
 yeva sakalaṃ Videharatṭhaṃ¹⁰, Ariṭṭhajanakaraṇño kira putto
 Mahājanakarājā nāma r. kareti. „Paṇḍito kira rājā, passis-
 sāma nan“ ti dassanattāya sakalanagaraṃ¹¹ saṃkhubhitaṃ
 ahoṣi, tato tato bahuṃ paṇṇākāraṃ gahetvā āgamiṃsu¹², na-
 25 gare mahāchaṇaṃ sajjayim̐su, rājanivesanaṃ hatthattharā-
 dīhi santharitvā gandhadāmamālādāmāni osāretvā vippakiṇṇa-
 lājakusumavāsadhūpandhakāraṃ karetvā nānappakārakaṃ pāna-
 bhojanaṃ upaṭṭhapesuṃ, raṇño paṇṇākārattāya rajatasuvaṇṇa-
 bhājanādīsu nānappakārāni khādaniyabhojaniyapānaphalaādīni

¹ Bā adds nidhi. ² Bā -nato nidhiṃ. ³ Cks omit ṭṭhāna. ⁴ Bā mañcapādā-.

⁵ Bā rathayugappamāṇam. ⁶ Bā dvinnam. ⁷ Ck nidhi, Cs nidhiṃ, Bā nidhiṃ, omitting dve. ⁸ Ck maṅgalaḥassa-. Bā maṅgalaḥatthi-. ⁹ Cks nidhiṃ, Bā mahā-
 nidhiyo. ¹⁰ so Cks; Bā sakalavideharathe. ¹¹ so Bā; Cks omit sa-. ¹² Cks ag-

gaheṭvā tattha tattha samparivāretvā aṭṭhaṃsu, ekato amacca-
maṇḍalaṃ nisīdi ekato brāhmaṇaṇaṇo ekato seṭṭhiādayo ekato
uttamarūpadharā nāṭakitthiyo, brāhmaṇasotthikārā mukhamañ-
galikā maṅgalagītādīsu kusalā gītādīni pavattayīmsu, anekasa-
tāni turiyāni vajjīmsu¹, rājanīvesanaṃ Yugandharasāgarakuc- 5
chiyaṃ viya ekaninnādaṃ, olokitolokitattḥānaṃ kampaṭi. M.
setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisinno Sakkasirisadisāṃ ma-
hantaṃ sirivilāsaṃ oloketvā attano mahāsamudde katavāyāmaṃ
anussari, ath' assa „viriyaṃ nāma kattabbayuttakaṃ, sac'
āhaṃ mahāsamudde viriyaṃ na karissaṃ imaṃ² saṃpattim³ 10
alabhissaṃ“ ti taṃ vāyāmaṃ anussarantassa pīti uppajji, so
pītivegena udānaṃ udānento āha:

14. Āsimsēth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (IV ²⁶⁹/₂₁)
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
15. Āsimsēth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, 15
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
16. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
17. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137. 20
18. Dukkḥūpanīto⁴ pi naro sapaṇṇo
āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya,
bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.
19. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati, 25
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

Ta. na nibbindeyyā 'ti viriyaṃ karonto na nibbindeyya, yathā icchin
ti rājabbhāvaṃ icchīm, tath' eva jāto 'mhi, ubbhataṃ ti nīhaṃ, dukkhū-
panīto⁴ ti kāyikacetāsikena dukkhena puṭṭho⁵ 'smīti a., ahitā cā 'ti duk-
khaphassā ahitā sukhaphassā hitā, avitakkitā ti avitakkitāro acintetāro, i. v. h.: 30
tesu phassesu ahitaphassena puṭṭhā⁶ sattāhitaphassāpi⁷ atthi⁸, viriyaṃ karontā⁹

¹ Ck vajjayīmsu, Bđ pavajjīmsū. ² Cks imā, Bđ na imaṃ. ³ Cks -tti. ⁴ Bđ
dukkhopaṇḍito. ⁵ so all three MSS. ⁶ Ck puṭṭha ⁷ all three MSS. -sso. ⁸
C' attha, Bđ adds ti. ⁹ Bđ -tānaṃ.

tam pi {add: na?} pāpūnantīti acintetvā viriyam na karonti, te imass' atthassa avitakkitā¹ acintitāro hitaphassam alabhitvā va maccum upabbajanti maraṇam pāpūnanti, tasmā viriyam kattabham evā 'ti, acintitam pīti imesam sattānam acintitam pi hoti cintitam pi nassati, mayāpi hi ayujjhivā va r. labhissāmīti
 5 idam acintitam Suvannabhūmito dhanam āharitvā yujjhivā² ganhissāmīti pana cintitam, idāni pana me cintitam naṭṭham acintitam jātam, na hi cintāmayā ti sattānam hi bhogā cintāya anippajjanato cintāmayā nāma na honti, tasmā viriyam eva kattabham viriyavato hi acintitam hotīti.

So tato dasa rājadhamme akopetvā dhammena³ r. kāresi
 10 paccekabuddhe ca upatṭhāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhañña-
 puññalakkhaṇam puttam vijāyi, Dīghāvukumāro ti 'ssa nāmam
 karimsu. Tassa vayappattassa rājā uparajjam datvā⁴ ekadiva-
 sam uyyānapālena phalāphalesu c' eva nānapupphesu cābha-
 tesu⁵ tāni disvā tuṭṭho tassa sammānam kāretvā „samma uy-
 15 yānapāla uyyānam passissāmi, alamkāraṇepi tan“ ti ā. So
 „sādhū“ 'ti tathā katvā rañño nivedesi. So hatthikkhandha-
 varagato mahantena parivārena uyyānadvāram pāpuni, tattha
 ca dve ambā nilobhāsā⁶, eko aphalo, eko phaladharo so pana
 atimadhuro, raññā⁷ ambaphalassa⁸ na⁹ paribhuttattā tato koci
 20 phalam gahetum na ussahati, rājā hatthikkhandhagato va tato
 ekam phalam gahetvā paribhuñji, tassa tam jivhagge ṭhapita-
 mattam eva dibbojā¹⁰ viya upatṭhāsi, so „nivattanakāle bahum
 khādissāmīti“ cintesi, „raññā aggaphalam paribhuttan“ ti natvā
 uparajjam ādikatvā antamaso hatthimeṇḍāpi gahetvā paribhuñ-
 25 jimsu, phalam alabhantā danḍehi sakhā bhinditvā nippattam
 akamsu, rukkho obhaggavibhaggo atṭhāsi, itaro pana maṇi-
 pabbato viya vilāsamāno¹¹ ṭhito. Rājā uyyānā nikkhamanto
 tam disvā „idaṁ kin“ ti amacce pucchi. „Devena aggaphalam
 paribhuttan ti mahājanena vilutto devā“ 'ti. „Imassa pana n'
 30 eva pattam na vaṇṇo khīṇo“ ti. „Nipphalatāya na khīṇo
 devā“ 'ti. Rājā samvegam paṭilabhitvā „ayam rukkho nip-

¹ B^d -tāro. ² B^d adds pītu santakam rajjam. ³ B^d adds samena. ⁴ B^d adds sattavassasahassāni rajjam kāresi so. ⁵ C^k mahātesu. ⁶ all three MSS. ni-.
⁷ C^k -o. ⁸ C^{ks} -lam. ⁹ B^d a ¹⁰ C^{ks} -jo. ¹¹ so all three MSS.

phalatāya nīlobhāso¹ t̥hito, ayaṃ phalatāya obhaggavibhaggo
 t̥hito, idam pi r. phalitarukkhasadisam, pabbajjā nipphalaruk-
 khasadisā, sakiñcanass' eva bhayaṃ nākiñcanassa, ahaṃ
 phalarukkho viya ahutvā nipphalarukkhasadiso bhavissāmi,
 sampattim chaddetvā nikkhamma pabbajissāmīti² dāḥam katvā 5
 manam adhiṭṭhahitvā nagaram pavisitvā pāsādadvāre t̥hito va
 senāpatim pakkosāpetvā „mahāsenāpati ajjato³ paṭṭhāya bhatta-
 hārakaṃ c' eva mukhodakadantakapṭṭhadāyakaṃ c' ekaṃ upaṭṭhā-
 kaṃ t̥hapetvā aññe maṃ daṭṭhum mā labhantu, porāṇakavi-
 nicchayāmacce gahetvā r. anusāsatha, ahaṃ ito paṭṭhāya ma- 10
 hātale⁴ samaṇadhammaṃ karissāmīti⁵ vatvā pāsādam āruyha
 ekako va samaṇadhammaṃ akāsi. Evaṃ kāle gate mahājano
 rājaṅgane sannipatitvā M-am adisvā „na no rājā porāṇako
 viyā“ 'ti vatvā gāthādvayam āha:

20. Apurāṇaṃ vata bho rājā sabbabhummo disampati 15
 nājja nacce nisāmeti na gīte kurute mano. 140.
 21. Na mige na⁴ pi uyyāne na⁴ pi haṃse udikkhati,
 mūgo va tuṇhīm āsīno⁵ na attham anusāsātīti. 141.

Ta. mige ti sabbasaṅgāhikavācanaṃ, pubbe hatthim yujjhāpeti meṇḍe
 yujjhāpeti ajja te pi na oloketi a., uyyāne ti uyyāne pi⁶ uyyānakilaṃ⁷ nā- 20
 nubhoti, haṃse ti padumasañchannāsu uyyānapokkharāṇesu haṃsagaṇaṃ na
 oloketi mūgo vā 'ti.

Bhattahārakaṃ kira upaṭṭhākaṃ ca pucchimsu: „rājā
 tunhehi saddhim kiñci mantetīti“. Te „na mantetīti“ vadimsu.
 Tasmā evaṃ āhaṃsu: „rājā kāmesu analliyantena vivekanin- 25
 nena cittena kulūpakapaccekabuddhe anussaritvā 'ko nu kho
 me tesam silādiguṇayuttānaṃ akiñcanānaṃ vasanaṭṭhānaṃ
 ācikkhissatīti' tihi gāthāhi udānaṃ udānesi“:

22. Sukhakāmā rahosilā vadhabandhā upārātā
 kesan nu ajja ārāme daharā vuddhā ca acchare. 142. 30

¹ all three MSS. ni-. ² Cks ajjame ³ Bđ upari pāsādatale. ⁴ Bđ nā. ⁵ Bđ
 tuṇbhibhūto si. ⁶ Bđ omits u-pi ⁷ Cks -naṃki-.

23. Atikkantavanathā¹ dhīrā² namo tesam mahesinam
ye ussukkamhi lokamhi viharanti anussukā. 143.
24. Te chetvā maccuno jālam tantam māyāvino dāham
chinnālayattā³ gacchanti, ko tesam gatim āpaye⁴ ti. 144.

5 Ta. sukhakāmā ti nibbānasukhakāmā, rahosilā ti paṭichannasilā na
attano gunapakāsana, daharā vuddhā cā 'ti daharā c' eva mahallakā ca,
acchare ti vasanti, tass' eva tesam gupe anussarantassa mahāpīti uppajji, atha
pallamkato utthāya uttarasīhapañjaram vivarivā uttaradisābhimukho sirasi aū-
jalim patiṭṭhāpetvā evarūpehi gunehi samannāgatā paccakabuddhā ti namassa-
10 māno⁵ atikkantavanathā⁶ ti ādim ā.; ta. ati--thā 'ti pahīnatanhā, mahe-
sinan ti mahante silakkhandhādayo esitvā ṭhitānam, ussukamhīti rāgādīhi
ussukkam āpanne, maccuno jālan ti Kilesamārena pasāritam tañhājālam,
tautam māyāvino ti atimāyāvino, ko tesam gatimāpaye⁷ ti ko mam
tesam paccakabuddhānam nivāsanaṭṭhānam pāpeyya, gahetvā gaccheyyā 'ti a.

15 Tassa pāsāde yeva samānadammanam karontassa cattāro
māsā atītā, ath' assa ativiya pabbajjāya cittam nami, agāram
Lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhavā ādittā viya upatṭha-
himso. So pabbajjābhimukhena cittena „kadā nu kho imam
Sakkabhavanam viya alamkatapaṭiyattam Mithilam pahāya
20 Himavantam pavisitvā pabbajitavesagahanakālo mayham bha-
vissatīti“ cintetvā Mithilavaṇṇanam nāma ārabhi⁸:

25. Kadāham Mithilam phītam visālam sabbatopabham⁹
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 145.
25. Kadāham Mithilam phītam vibhattam bhāgasam mitam
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 146.
27. Kadāham Mithilam phītam bahupākāratoranam¹⁰ etc. 147.
28. Kadāham Mithilam phītam dāhamatṭṭalakotthakam etc. 148.
29. Kadāham Mithilam phītam suvibhattam mahāpatham etc. 149.
30. Kadāham Mithilam phītam suvibhattantarāpanam etc. 150.
30. 31. Kadāham Mithilam phītam gavāssarathapīṭam etc. 151.

¹ Ck -tavattā, Bā -tavadhā. ² Ck Bā dhirā. ³ Cks ji-, Bā santālayantā. ⁴ Bā
pāpaye. All three MSS. divide these 6 half-stanzas into 3 verses, they
ought perhaps to be divided into 2 verses. ⁵ Cks -nā. ⁶ Bā -tavadhā. ⁷ Bā
pāpaye. ⁸ Cks -īti. ⁹ Cks -pāham. ¹⁰ Cks bahalapā-

82. Kadāham Mithilam phītam ārānavanamālinim etc. 152.
83. Kadāham Mithilam phītam uyyānavanamālinim etc. 153.
84. Kadāham Mithilam phītam pāsānavanamālinim etc. 154.
85. Kadāham Mithilam phītam tipuram¹ rājabandhunim
māpitam Somanassena Vedehe² yasassinā 5
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 155.
86. Kadāham Vedehe phīte nicite dhammarakkhite
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 156.
87. Kadāham Vedehe phīte ajeyye dhammarakkhite etc. 157.
88. Kadā antepuram rammam vibhattam bhāgaso mitam etc. 158. 10
89. Kadā antepuram rammam sudhāmattikalepanam etc. 159.
90. Kadā antepuram rammam sucigandham manoramam etc. 160.
91. Kadāham² kuṭāgāre³ vibhatte bhāgaso mite etc. 161.
92. Kadāham kuṭāgāre³ sudhāmattikalepane etc. 162.
93. Kadāham kuṭāgāre³ sucigandhe manorame etc. 163. 15
94. Kadāham kuṭāgāre litte candanaphosite⁴ etc. 164.
95. Kadāham suvaṇṇapallamke⁵ gonake⁶ cittasanthate etc. 165.
96. Kadāham kappāsakoseyyam⁷ khomakoṭumbarāni ca etc. 166.
97. Kadāham pokkharanī⁸ rammā cakkavākūpakūjitā (IV. ²⁵⁹/₁)
mandālakehi sañchannā padumuppalakhehi ca etc. 167. 20
98. Kadāham² hatthigumbe³ sabbālamkārahūsīte
suvaṇṇakacche mātāṅge
hemakappanavāsase⁹ (Cfr. V. ²⁶⁶/₂₇). 168.
99. Ārūlhe gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 169. 25
100. Kadāham² assagumbe³ sabbālamkārahūsīte
ajāniyye¹¹ va jātiyā sindhave sīghavāhane (Cfr. V. ²⁵⁹/₈). 170.
101. Ārūlhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 171.

¹ Ck ratipuram, Bđ tipuram ² read: kadā aham. ³ Bđ adds ca ⁴ Bđ -pusite.
⁵ so Bđ for sonna? Ck omits suvaṇṇa ⁶ Bđ goṇ-. ⁷ Ck -ā, C^s -a, Bđ -samko-
seyyam. ⁸ Bđ -ni, Ck^s -niyo. ⁹ Bđ -kappanivāsase, Ck -kappamāsaye, C^s -kappana-
vāsaye. ¹⁰ all three MSS. -yyā. ¹¹ Bđ indiyācāpadhāribhi, Ck illiyo-, C^s illiso-.

53. Kadāhaṃ rathaseniyo sannaddhe ussitaddhaje (Cfr. V. ²⁵⁹/₇)
dīpe atho pi veyyagghe sabbālaṃkārahūsīte 172.
54. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 173.
55. Kadāhaṃ sovaṇṇe¹ rathe sannadhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyaghe sabbālaṃkārahūsīte 174.
56. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 175.
57. Kadāhaṃ sajjhurathe² sannadhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagghe sabbālaṃkārahūsīte 176.
58. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 177.
59. Kadāhaṃ assarathe³ sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyaghe sabbālaṃkārahūsīte 178.
60. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 179.
61. Kadāhaṃ oṭṭharathe⁴ sannaddhe ussitaddhaje etc. 180.
62. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 181.
63. Kadāhaṃ goṇarathe⁵ sannaddhe ussitaddhaje etc. 182.
64. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 183.
65. Kadāhaṃ ajarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 184.
66. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 185.
67. Kadāhaṃ meṇḍarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 186.
68. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 187.
69. Kadāhaṃ migarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 188.
70. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 189.
71. Kadāhaṃ hatthārūhe⁶ sabbālaṃkārahūsīte
nīlavammadhare sūre tomaraṃkusapāṇine⁷
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 190.
72. Kadāhaṃ assārūhe⁸ sabbālaṃkārahūsīte
nīlavammadhare sūre illiyācāpadhārine⁹
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 191.

¹ Bā suvanṇa ² Bā adds ca. ³ Cks gorathe, Bā adds ca. ⁴ Bā -rūlhe. ⁵ Bā
-no. ⁶ Bā -rūlhe. ⁷ Cks illiyā-, Bā indriyā - - no.

72. Kadāhaṃ dhanuggahe sabbālaṃkārabhūsite
nīlavammadhare sūre cāpahatthe kalāpine¹
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 192.
73. Kadāhaṃ rājaputte sabbālaṃkārabhūsite
cittavammadhare sūre kañcanāveḷadharine² etc. 193. 5
74. Kadāhaṃ ariyagaṇe vatthavante³ alaṃkate⁴
haricandanalittāṅge Kāsi-kuttamadhārīne⁵ etc. 194.
75. Kadā sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 195.
76. Kadā sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhima⁶ etc. 196. 10
77. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ etc. 197.
78. Kadā sataphalaṃ⁸ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ⁹ etc. 198.
79. Kadāssu maṃ hatthigumbā sabbālaṃkārabhūsitā
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā¹⁰ 199.
80. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi 15
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 200.
81. Kadāssu maṃ assagumbā sabbālaṃkārabhūsitā
ajāniyyā va⁹ jātiyā sindhavā sīghavāhanā¹⁰. 201.
82. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 202. 20
83. Kadāssu maṃ rathasenī¹² sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 203.
84. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 204.
85. Kadāssu maṃ sovaṇṇarathā¹³ sannaddhā ussitaddhajā 25
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 205.
86. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 206.

¹ B^d -no. ² C^k -mela-, B^d -velladhārīno. ³ B^d vatthabandhe. ⁴ so C^s; C^k -tutthama-, B^d -vattapadhārīno. ⁵ B^d -nī, C^k -ne. ⁶ B^d satabalaṃ, C^k sana-phalaṃ. ⁷ C^k kata-. ⁸ C^k -vāsavā, B^d -nivāsasā. ⁹ C^k ca. ¹⁰ C^k -hinā.
¹¹ C^k illiyo, B^d indiyā-. ¹² B^d -seniyo. ¹³ B^d suvaṇṇa-.

87. Kadāssu maṃ sajjhurathā sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 207.
88. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 208.
89. Kadāssu maṃ assarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 209.
90. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 210.
91. Kadāssu maṃ oṭṭharathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 211.
92. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 212.
93. Kadāssu maṃ goṇarathā¹ sannaddhā ussitaddhajā etc. 213.
94. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 214.
95. Kadāssu maṃ ajarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 215.
96. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 216.
97. Kadāssu maṃ meṇḍarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 217.
98. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 218.
99. Kadāssu maṃ migarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 219.
100. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 220.
101. Kadāssu maṃ hattharūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā tomaraṃkusapāṇino
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 221.
102. Kadāssu maṃ assarūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā illiyācāpadhārino²
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 222.
103. Kadāssu maṃ dhanuggahā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā cāpahatthā kalāpino etc. 223.
104. Kadāssu maṃ rājaputtā sabbālaṃkārabhūsitā
cittavammadharā sūrā kañcanāveḷadhārino³ etc. 224.
105. Kadāssu maṃ ariyaganā vatthavantā⁴ alaṃkatā
haricandanālittaṅgā Kāsi-kuttamadhārino⁵ etc. 225.
106. Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā⁶ sabbālaṃkārabhūsitā
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 226.

¹ Ck^s gorathā. ² Ck^s illiyo-, B^d indiyā-. ³ B^d -velā-. ⁴ B^d vattabandhā. ⁵ B^d kāsivattapa-. ⁶ so all three MSS. for kadā sattasatā bhariyā.

107. Kadā¹ sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 227.
108. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī² etc. 228.
109. Kadā pattam gahetvāna muṇḍo saṃghātipāruto
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 229. 5
110. Kadāhaṃ paṃsukūlānaṃ ujjhitānaṃ mahāpathe
saṃghātiṃ dhārayissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 230.
111. Kadā sattāhasammeghe ovaṭṭe³ allacivaro
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 231.
112. Kadāhaṃ sabbāhaṃ⁴ ṭhānaṃ⁵ rukkhārukkhaṃ vanāvanaṃ 10
anapekho viharissāmi⁶, taṃ kadāssu bhavissati. 232.
113. Kadāhaṃ giriduggesu pahīnabbhayabheravo
adutiyo⁷ viharissāmi⁸, taṃ kadāssu bhavissati. 233.
114. Kadā vīṇaṃ virujako⁹ sattatantimanoramaṃ
cittaṃ ujum karissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 234. 15
115. Kadāhaṃ rathakāro va parikantaṃ⁹ upāhanaṃ
kāmasaṃyojane checchaṃ¹⁰ ye dibbe ye ca mānuse ti. 235.

Ta. kadā ti kālasiivitakko, phītan ti vatthālamkāradīhi pupphitaṃ, sabbatopabbhaṇaṃ ti samantato alamkārobhāsuyuttam, taṃ kadāssu bhavissati ti taṃ evarūpaṃ nagaraṃ pahāya pabbajanaṃ kadā nāma bhavissati, vi- 20
bhattaṃ - - mitaṃ ti chekehi nagaramāpakehi rājanivesauādināṃ vasena vi-
bhattaṃ dvāravīthinaṃ vasena koṭṭhāsato mitaṃ, bahalapākāratoranaṃ ti
bahalena puthulena pākārena c' eva dvāratōraṇehi ca samannāgataṃ, daḷha-
maṭṭālakan ti daḷhehi aṭṭālakehi ca dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṃ, pīḷi-
tan ti samākiṇṇaṃ, tipuraṇ ti tīhi purehi samannāgataṃ, tipākāraṇ ti a., 25
tipūraṇ vā tikkhattuṃ punnaṇ ti a., rājabandhuniṇ ti rājañātakeh' eva
tikkhattuṃ punnaṃ, Somanassena 'ti evaṃnāmakena Videharājena, nicite
ti dhañṇanicayādisaṃ, anne, ajeyye ti paccāmittehi ajetaḃbe, candanaphosita
ti lohitaḃcandanena pariḃphosita, koṭumbarāṇi¹¹ Koṭumbaraṇaṭṭhe uṭṭhita-
vatthāni, hatthigumbā ti hatthighaṭṭāyo, hemakappanavāsase¹² ti hema- 30
mayena sīsālamkārasaṃkhātēna kappanena hemajālēna ca samannāgate, gāmaṇi-

¹ Bā kadāssumaṇ. ² Ck -no, Bā -ni. ³ Ck ovaṭṭo, Bā ovaṭṭo ⁴ Bā -tta. ⁵ Ck
sabbahaṃ ṭhānaṃ, Bā gantvāna. ⁶ Bā gamissāmi. ⁷ Ck du-. ⁸ Ck vināvaru-
jako, Ck vīṇāvarujako, Bā vīṇaṃ virujjako. ⁹ Ck pariyanakaṃ, Ck pariyaṇtaṃ.
¹⁰ Ck chejjaṃ, Ck chejjā, Bā chetvā. ¹¹ Bā kodu- ¹² Ck -vāsaye, Bā
-kappanivāsase.

- . yehīti hatthācariyehi, ajāniyyā va jatiyā ti jātiyā kāraṇākāraṇajānanatāya
ajāniyyā va¹ tādisānaṃ assānaṃ gumbe, gamanīyehīti assācariyehi, illiyā-
cāpadhārihīti² illi ca ācāpaṇ ca³ dhārentehi, rathasenīyo ti rathaghatāyo,
sannaddhe ti sutthasannaddhe, dīpe atho pi veyyagge ti dīpivyagga-
5 cammaparikkhitte, gāmanīyehīti rathācariyehi, sajjhurathe ti rajatarathe
ajarathamendāraratham'garathe sobhanatthāya yojenti, ariyagane ti brāhmaṇa-
gane, te kira tadā ariyācārā ahesuṃ, tena te evaṃ āha, haricandanalit-
taṅge ti kañcanavannena candanena littasarīre, sattasatā bhariyā ti piya-
bhariyā yeva sandhāyāha, susaṇṇā ti susaṇṇātā, assavā ti vacanakārikā,
10 satapbalan ti phalasatena suvaṇṇassa⁴ kāritaṃ, kaṃsan ti pātīm, satarā-
jikan⁵ ti pitthipasse rājisatena samannāgataṃ, yantaṃ man ti anitthigandhe
vanasande ekakam eva gacchantāṃ maṃ kadā nu te nānugamissanti, sattāha-
sammege ti sattāhaṃ samutthite mege, sattāhavaddalike⁶ ti a., sabbāhan
ti sabbāṃ divasaṃ⁷, rujaako⁸ ti vīnāvādako, kāmasamyojane ti kāmasaṃ-
15 yojanaṃ, dibbe ti dibbaṃ, mānuse ti manussaṃ.

- So kira dasavassasahassāyukakāle nibbatto sattavassa-
sahassāni r. kāretvā tivassasahassāvasitthe āyukamhi pabbajito,
pabbajanto pan' esa uyyānadvāre ambarukkhasa diṭṭhakālato
patthāya cattāro māse agāre vasitvā „imamhā vesā pabbajita-
20 veso ca varataro, pabbajissāmīti“ cintetvā upatthākaṃ rāha-
sena ānāpesi: „tāta kañci ajānāpetvā antarāpaṇato kāsāya-
vatthāni c' eva mattikāpattaṃ ca āharā“ 'ti. So tathā akāsi.
Rājā kappakaṃ pakkosāpetvā kesamassuṃ oharāpetvā kappā-
kaṃ uyyojetvā ekaṃ kāsāvaṃ nivāsesi ekaṃ pārūpi ekaṃ
25 amse akāsi, mattikāpattam pi thavikāya osāretvā⁹ amse laggesi,
tato kattaradaṇḍaṃ gahetvā mahātale katipayavāre pacceka-
buddhalīhāya aparāparaṃ caṃkami, so taṃ divasaṃ tatth' eva
vasitvā punadivase suriyuggamanavelāya pāsādā otarituṃ
ārabhi. Tadā Sivalidevī tā sattasatā vallabhitthiyo pakkosā-
30 petvā „cīradittho no rājā, cattāro māsā atitā, ajja naṃ pas-
sissāma, sabbā alaṃkaritvā yathābalaṃ itthikuttabhāvavilāse¹⁰
dassetvā kilesabandhanena bandhituṃ vāyameyyāthā“ 'ti vatvā
alaṃkatapaṭiyattāhi tāhi saddhiṃ „rājānaṃ passissāmīti“¹¹ pā-

¹ Cks ca, Bā nāma. ² Bā indiyā-. ³ so Cks; Bā indiyāṇca āpeṇca. ⁴ Bā -ṇṇena. ⁵ Cks satarāṇijjan. ⁶ Cks -vajjalike, Bā -vaddale. ⁷ Cks sabbāhan - Bā sabbattā ti sabbadi-. ⁸ so Cs; Ck rajako, Bā virujako. ⁹ Cks osāpetvā. ¹⁰ Bā -kuttahāsavi-. ¹¹ Bā -māti.

sādaṃ abhirūhanti taṃ otarantaṃ disvāpi na sañjāni, „rañño ovādaṃ dātuṃ āgato paccekabuddho bhavissatīti“ saññāya vanditvā ekamantaṃ atthāsi. M. pi pāsādā otari. Itarā pāsadaṃ abhirūhitvā sirisāyanapitthe rañño bhamaravaññe¹ kese ca pasā-dhanabhaṇḍakaṃ ca disvā „na so paccekabuddho, amhākaṃ² piyasāmiko bhavissati, etha, naṃ yācitvā nivattessāmīti“ mahātalā otaritvā rājaṅgaṇe sampāpupitvā ca pana sabbāhi pi tāhi saddhiṃ kese mocetvā piṭṭhiyaṃ vikiritvā hatthehi hadayaṃ saṃsumbhutvā³ „kasmā evarūpaṃ kammaṃ karotha mahārājā“⁴ 'ti atikaruṇaṃ paridevamānā rājānaṃ anubandhi⁵. Sa-¹⁰ kalanagaraṃ saṃkhubhitāṃ, te pi „rājā kira no pabbajito, kuto⁶ puna evarūpaṃ dhammikaṃ rājānaṃ⁷ labhissāmā“⁸ 'ti rodamānā rājānaṃ anubandhiṃsu.

Tatra tesāṃ itthiṇaṃ paridevitaṃ c' eva⁹ paridevantiyo pi tā pahāya rañño ca gamaṇaṃ āvikaronto Satthā āha: 15

116. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
bāhā paggayha pakkandū: kasmā no vijahissasi. 236.
117. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkandū: kasmā no vijahissasi. 237.
118. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ etc. 238. 20
119. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
hitvā sampaddavī⁸ rājā pabbajjāya purakkhato. 239.
120. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
hitvā sampaddavī⁹ rājā pabbajjāya purakkhato. 240.
121. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ 25
hitvā sampaddavī⁹ rājā pabbajjāya purakkhato ti. 241.

Ta. paggayhā ti ukkhiṭtvā, sampaddavīti¹⁰ bhikkhave Mahājanaka-rājā tā sattasatā bhariyā kiṃ no deva pahāya gacchasi ko amhākaṃ doso ti vippalapantiyo chaḍḍetvā sampadduto¹¹ pabbajjāya yāhiti codiyamāno viya purakkhato hutvā gato ti a. 30

¹ Bā -upa. ² Ck sasumhitvā, Bā uraṃ sammāhitvā. ³ Bā -imsu. ⁴ Cks omit kuto. ⁵ Cks rājāṃna. ⁶ Cs -tameva, Bā -vanañceva. ⁷ Cks -no, Bā -nī. ⁸ Ck -yī, Cs -yī, Bā sappadapi. ⁹ Bā sappadavi, Cks -yī. ¹⁰ Bā sampadavīti, Cks -yīti. ¹¹ Bā sampadavigato.

122. Hitvā sataphalaṃ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ
aggahi mattikāpattaṃ taṃ dutiyābhisecanaṃ. 242.

Bhikkhave taṃ mattikāpattagahanaṃ dutiyaṃ abhisecanaṃ katvā so rāja
nikkhanto ti.

5 Sivalidevī paridevamānā rājānaṃ nivattetuṃ asakkonti
„atthi eso upāyo“ ti mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā „tāta
rañño purato gamanadisābhāge¹ jinṇaghara-jinṇasālāsu aggim
dehi², tinapaṇṇāni saṃharitvā tasmim tasmim ṭhāne dhūmaṃ
kārehīti“ āṇapeṣi. So tathā kāresi. Sā rañño santikaṃ gantvā
10 pādesu patitvā Mithilāya ādittabhāvaṃ ārocentī gātha-
dvayaṃ āha:

123. Bhimsā³ aggisamājālā, kosā ḍayhanti bhāgaso
rajataṃ jātārūpaṃ ca muttā veluriyā bahū. 243.

124. Maṇayo saṃkhamuttā ca vatthikaṃ⁴ haricandanaṃ
15 ajinaṃ dantabhaṇḍaṃ ca lohaṃ kālāyasaṃ bahuṃ,
ehi rāja nivattassu, mā te taṃ vinasā⁵ dhanan ti. 244.

Ta. bhimsā⁶ ti bhayānakā, aggisamājālā ti⁷ tesam tesam maṇussa-
naṃ gehāni aggi⁸ ganhi, so esa mahājālo⁹ ti a., kosā ti rajatakoṭṭhāgarādini,
bhāgaso ti koṭṭhāsato suvibhattā te¹⁰ pi. no ete ḍayhanti devā 'ti vadati,
20 lohan ti tambalohādikaṃ, mā te taṃ vinasā¹¹ dhanan ti mā te etaṃ
dhanam nassatu¹², ehi taṃ nibbāpehi pacchāpi gamissasi, Mahājanako¹³ na-
garaṃ dayhamānaṃ anoloketvā va nikkhanto ti tumbhakaṃ garahā bhavissati,
tāya vo lajjāya vipphaṇṇasāro pi bhavissati, ehi amacce āṇāpetvā agginṃ nibbā-
pehi devā 'ti

25 Atha M. „devi kiṃ kathesi, yesaṃ kiñci atthi tesam taṃ
ḍayhati, mayaṃ pana akiñcanaṃ¹⁴“ ti dīpento g. ā.

125. Susukhaṃ vata jīvāma (Dhp. v. 200. Mahābh. 12, 9917
yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ, 529. 6641. Bibl. Indica vol. 2.
Mithilāya ḍayhamānāya P. 3, p. 128)

30 na me kiñci aḍayhathā 'ti. 245.

¹ Cks -nasabhāge ² Cks dehīti. ³ so C^s; Ck vesma. ⁴ so Cks; B^d vatta-. ⁵ B^d
mā tesam vinassa. ⁶ Cks vesmā. ⁷ Cks omīti tibhayānakā -- ti. ⁸ Ck agniṃ. C^s
aggim. ⁹ so B^d; Cks -- esa vesmā jālājalito. ¹⁰ Cks ro. ¹¹ B^d vinassa. ¹²
B^d vin- ¹³ Cks omīti mahā-. ¹⁴ Cks akiccanā. B^d akiñcano.

Ta. kiñcanan ti yesaṃ ambakaṃ palibuddhanakilesasaṃkhātāṃ kiñcanan n' atthi te mayāṃ tena akiñcanabbhāvena susukhaṃ vata jīvāma, ten' eva kāraṇena Mithilāya dayhamānāya na me kiñci adayhatha, appamattakam pi attano bhaṇḍakaṃ dayhamānaṃ na passāmi vadati

Evaṃ ca pana vatvā M.¹ uttaradvārena nikkhami², tāpi 5
'ssa bhariyāyo nikkhamimsu. Puna Sīvalidevī ekaṃ upāyaṃ cintetvā „gāmaghātaraṭṭhaviḷopakaraṇaṃ³ viya dassethā“ 'ti ānāpesi, taṃ khaṇaṃ yeva āvudhahatthe⁴ purise⁴ tato tato ādhāvante⁵ vilumpante⁶ sarīre lākhārasaṃ siñcitvā laddhapahāre viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya ca rañño das- 10
sesuṃ. Mahājano upakkosi: „mahārāja tumhesu dharantesu yeva raṭṭhaṃ vilumpanti janaṃ ghātenti⁷“. Atha devī pi rājānaṃ vanditvā nivattanatthāya g. ā.:

126. Aṭaviyo samuppannā, raṭṭhaṃ viddhaṃsayanti naṃ,
ehi rāja nivattassu, mā raṭṭhaṃ vinasā⁷ idan ti. 246. 15

Ta. aṭaviyo ti mahārāja tumhesu dharantesu yeva aṭavicorā samuppannā, tan ti tathā dhammarakkhiyaṃ⁸ tava raṭṭhaṃ viddhaṃsenti.

Rājā „mayi dharante yeva corā utṭhāya raṭṭhaviddhaṃ-
sentā nāma n' atthi, Sīvalideviyā kiriyā esā bhavissatīti“ cin-
tetvā taṃ appaṭibhānaṃ karonto ā.: 20

127. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ,
raṭṭhe vilumpamānaṃhi na me kiñci ajīratha⁹. 247.

128. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ,
pītibhakkhā bhavissāma devā Ābhassarā yathā ti. 248.

Ta. vilumpamānaṃhi ti vilumpamāne, Ābhassarā ti yathā te Brah- 25
māno pītibhakkhā hutvā samāpattisukkena vītināmenti tathā vītināmessāma⁸ 'ti.

Evaṃ vutte pi mahājano rājānaṃ anubandhat' eva. Ath'
assa etad ahoṣi: „ayaṃ jano nivattituṃ na icchati, nivattes-
sāmi naṃ“ ti addhagāvutamattaṃ gatakāle nivattitvā mahā-
magge ṭhito amacce pucchi: „kass' etaṃ rajjan“ ti. „Tum- 30

¹ Cks omīti mahāsatto. ² Cks -mitvā. ³ Bā -ghātakarathaviḷuppannānakāraṇaṃ.
⁴ Bā -ā. ⁵ Cks -o, Bā -ā. ⁶ Cks -o. ⁷ Ck vināsā, Bā vinassa. ⁸ Bā tani
tvayā dhammarakkhitaṃ. ⁹ Ck ajīratha, Cc abhī-, Bā ahāratha.

hākaṃ devā¹ "ti. „Tena hi imaṃ lekhaṃ antarakarontassa²
 rājānaṃ³ karothā⁴ "ti kattaradaṇḍena⁵ tiriyaṃ lekhaṃ kaḍḍhi⁶.
 Tejavatā raññā kataṃ lekhaṃ koci antaraṃ⁷ kātuṃ nāsakkhi.
 Mahājano lekhaṃ ussīsake katvā balavaparidevaṃ paridevi.
 5 Devī pi taṃ lekhaṃ antaraṃ⁸ kātuṃ avisahantī rājānaṃ piṭṭhi-
 datvā gacchantāṃ disvā sokaṃ dhāretuṃ asakkonti uraṃ pa-
 haritvā mahāmagge tiriyaṃ patitvā pavatṭamānā⁹ agamāsi.
 Mahājano „lekhāsāmi kehi lekhā bhinnā¹⁰ "ti deviyā gatamaggen¹¹
 eva gato. M. uttara-Himavantābhimukho agamāsi. Devī pi
 10 sabbāṃ senāvāhanaṃ ādāya tena saddhiṃ yeva gatā. Rājā
 mahājanaṃ nivattetuṃ asakkonto yeva saṭṭhiyojanamaggaṃ
 gato. Tadā Nārado nāma tāpaso Himavati Suvannaguhāyaṃ
 vasati pañcābhīṇo¹², jhānasukhena vītināmento sattāhaṃ
 atikkamitvā jhānā utṭhāya „aho sukhaṃ aho sukhaṃ¹³ "ti udā-
 15 naṃ udānesi, so „atthi nu kho koci Jambudīpatale imaṃ
 sukhaṃ pariyesanto¹⁴ "ti¹⁵ dibbacakkhunā olokeno Mahājanaka-
 buddhaṃkuraṃ disvā „rājā mahānekkhammaṃ nikkhanto Sīvali-
 devīpamukhaṃ mahājanaṃ nivattetuṃ na sakkoti, antarāyaṃ
 pi 'ssa kareyyuṃ, bhiyyosomattāya dāḥasamādānatthaṃ ovādaṃ
 20 dassāmīti¹⁶ cintetvā iddhibalena gantvā rañño purato ākāse
 ṭṭhito va tassa ussāhaṃ janetuṃ ā.:

120. Kimh' eso mahato ghoso, kā nu gāme va kilīyā¹⁷,
 samaṇaṃ ñeva¹⁸ pucchāma: katth' eso abhisāto jano¹⁹ ti. 249.

Rājā ā.:

25 130. Mamaṃ ohāya gacchantāṃ etth' eso abisāto jano
 sīmātikkamanaṃ yantaṃ munimonassa pattiya
 missaṃ nandihi gacchantāṃ kiṃ jānaṃ anupucchasi²⁰ ti. 250.

Ta. kimheso ti kimhi kena²¹ kāraṇena esa batthikāyādivasena mahato
 samūhassa ghoso, kānugāmeva kilīyā²² ti kā nu esā tayā saddhiṃ āgac-

¹ C^k antaraṃ-, B^d antarāyaṃkarontassa. ² C^k rājānaṃ, B^d rājadanānaṃ. ³ B^d katara-. ⁴ B^d kaḍḍhi tena, C^k kaḍḍhite. ⁵ B^d antarāyaṃ. ⁶ B^d pavivatta-.
⁷ B^d pañca abhiññā. ⁸ C^k -yesamīti, C^s -yesatīti. ⁹ so B^d; C^k gāme kilīyā,
 C^s gāme kilīyā. ¹⁰ B^d -ṇanteva. ¹¹ C^k omīti kena. ¹² C^k -gāme kilīyā,
 C^s -gāme kilīyā.

chantānaṃ gāme viya kīlī¹, kattheso ti kimatthattamā esa jano abhisāto sannipatito taṃ parivāretvā āgacchatīti pucchati, maman ti aham² etaṃ janani ohāya gacchāmi taṃ maṃ ohāya gacchantāṃ, etthā 'ti etasmiṃ thāne esa jano abhisāto anubandhanto āgato, sīmātikkaṃamaṇaṃ yantaṃ ti tvaṃ pana maṃ kilesasīmaṃ atikkamma anāgāriyamuniñāpasamkhātassa monassa sampattiyaṃ yantaṃ pabbajito vat' amhīti nandim avijahitvā khaṇe khaṇe uppajjamānāhi nandihi missam evo gacchantāṃ kiṃ jānanto pucchasi udāhu ajānanto Mahājanako kira Videharattham chaḍḍetvā pabbajito ti kiṃ na sutam tayā ti.

Ath' assa so dāhasamādānatthāya puna gātham āha:

181. Māssu³ tiṇṇo amaññittho⁴ sarīraṃ dhārayaṃ imaṃ, . 10
atiraṇeyyam⁵ idaṃ kammaṃ, bahū hi paripanthayo ti. 251.

Ta. māssu³ tiṇṇo amaññittho ti imaṃ bhaṇḍukāsāvavattham⁶ sarīraṃ dhārento iminā pabbajitaliṅgagahanamatten' eva kilesasīmaṃ tiṇṇo atikkanto 'smīti mā maññittho, atiraṇeyyamidaṃ ti idaṃ kilesajātaṃ nāma na etta-kena tīretabbam, bahū - - thayo ti saggam⁷ āvaritvā thitā hi tava bahū kilesa- 15
paripanthā.

Tato Mahāsatto āha:

182. Ko nu me paripanth' assa mama evaṃvihārino,
so⁸ n' eva diṭṭhe nādiṭṭhe kāmānam abhipatthaye ti. 252.

Ta so⁸ neva diṭṭhe ti so ahaṃ n' eva diṭṭhe manussaloke na aditṭhe 20
devaloke kāmānam abhipatthemī, tassa mama evaṃ ekavihārino ko nu paripantho assā 'ti vadati.

Ath' assa so paripantho dassento gātham āha:

183. Niddā tandī vijambhikā⁹
aratī bhattasammado (Saṃyutta by Feer I p. 7) 25
āvasanti sarīratthā, bahū hi paripanthayo ti. 253.

Ta. tandīti ālasiyaṃ, aratīti ukkanthitā¹⁰, bhatta - - do ti chattapari-
lāho, i. v. h.: samana tvaṃ pāsādiko suvaṇṇavanno r. pahāya pabbajito ti vutte¹¹
tuyhaṃ paṇītaṃ ojavantaṃ piṇḍapātaṃ dassanti, so tvaṃ pattapūraṃ¹² ādāya
yāvadatthaṃ bhuñjitvā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharikāya¹³ nipajjitvā kā- 30
kacchamāno niddaṃ okkamitvā antara¹⁴ pabuddho aparāparaṃ parivattetvā
batthapāde pasārento utthāya cīvaravaṃsaṃ gahetvā ālasiyo hutvā n' eva sam-
muñjanaṃ¹⁵ ādāya sammajjissasi¹⁶ na pañīyaṃ āharissasi puna nipajjitvā niddā-

¹ so Bā; Ck^s kilikililā. ² Bā yo ahaṃ. ³ Ck^s massu. ⁴ Bā -itta. ⁵ Bā abbi-
raṇeyyam, Ck^s ati-. ⁶ Bā paṇḍu - - nivattham. ⁷ Bā saggamaggam. ⁸ Bā yo.
⁹ Bā -itā. ¹⁰ so all three MSS. for -kā? ¹¹ Ck^s -o. ¹² Ck^s pattam-. ¹³ Bā kattaraṇe.
¹⁴ Bā -ram. ¹⁵ C^s sammunīchanam, Bā sammajjanim. ¹⁶ Bā sampajjissasi.

yissasi kāmavitakkaṃ vā vitakkessasi, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhiessasi bhadda-
pariḷāho te bhavissati, āvasanti sarīraṭṭhā ti ime ettakā paripanthā tāva
sarīraṭṭhaka hutvā hutvā nivasanti, sarīre yeva nibbattantīti dasseti.

Ath' assa M. thutim karonto gātham āha:

- 5 194. Kalyāṇaṃ vata maṃ bhavaṃ brāhmaṇa-m-anusāsati¹,
brāhmaṇam eva pucchāmi: ko nu tvam asi mārisā 'ti. 254.

Ta. br. - - sāsati² brāhmaṇa kalyāṇaṃ vata maṃ anusāsasi

Tato naṃ Nārado āha:

135. Nārado iti me nāmaṃ, Kassapo iti maṃ vidū,
10 bhoto sakāse āgañchīm, sādhu sabbhi samāgamo. 255.
136. Tassa te sabbo ānando vihāro upavattatu,
yad³ ūnaṃ taṃ paripūrehi khantiyā upasamena ca. 256.
137. Pasāraya sannataṃ ca unnataṃ ca pasāraya⁴,
kammaṃ vijjaṃ ca dhammaṃ ca sakkatvāna paribbajā 'ti. 257.

- 15 Ta vidū ti gottena maṃ Kassapo ti jānanti, sabbhīti paṇḍitehi sad-
dhiṃ samāgamo nāma sādhu hotīti āgato 'mhi, ānando ti tassa tava imissā
pabbajjāya ānando tutthi somanassam eva hotu mā ukkaṇṭhi, vihāro ti ca-
tubbidho pi brahmacāriyā, upavattatū 'ti pavattatu, yadūna⁵ ti yaṇ te
sīlena kasinaparikammaṇa jhāneṇa ca ūnaṃ taṃ etehi silādīhi paripūraya,
20 khantiyā - - cā 'ti ahaṃ rājababbajito ti mānaṃ akatvā adhivāsakhantiyā
kilesūpasamena⁶ ca samannāgato hohi, pasārayā 'ti mā ukkhipa mā patthara⁷,
pajahā 'ti a., sannataṃ ca unnataṃ cā 'ti kinjāṭiko nāma ahaṃ ti ādinā na-
yena pavattaṃ omānaṃ ca ahaṃ asmi jātisampanno ti ādinayappavattaṃ at-
mānaṃ ca, kamman ti dasakusalapathakammaṃ, vijjan ti pañcābhīṇāatṭha-
25 samāpattiñānaṃ, dhamman ti kasinaparikammassaṃkhātāṃ samanadhammaṃ,
sakkatvāna - - jā 'ti ete guṇe sakkatvā vattassu, ime vā guṇe sakkatvā dham-
maṃ paribbajja, pabbajjam pālehi, mā ukkaṇṭhi

- Evam so M-aṃ ovaditvā ākāseṇa sakatṭhānam eva gato.
Tasmiṃ gate aparo pi Migājino nāma tāpaso tath' eva samā-
30 pattito uttāhaya olovento M-aṃ disvā „mahājanaṃ nivattanat-
thāy' assa ovādaṃ dassāmīti“ tath' eva gantvā ākāse attānaṃ
dassetvā āha:

¹ Cks -sasi. ² Cks -sāsiti. ³ Bā yaṇ. ⁴ Cks omit pa. ⁵ Bā yaṇ-. ⁶ Cks
-samayena. ⁷ Cā panthara? Pā patta

138. Bahū hatthī ca asse ca nagare¹ janapadāni² ca
hitvā Janaka pabbajito³ kapalle ratim ajjhaḡā. 258.
139. Kacci nu te janapadā mittāmaccā ca ñātakā
dūbhiṃ akāmsu Janaka, kasmā c' etaṃ⁴ aruccathā 'ti. 259.

Ta. kapalle ti mattikāpattāṃ sandhāyāha, i. v h : mahārāja tvaṃ eva- 5
rūpaṃ issariyaṃ chaḍḍetvā pabbajito imasmiṃ kapallake ratim ajjhaḡā adhi-
gato ti⁵ pabbajjākāraṇaṃ pucchanto evaṃ ā., dūbhiṃ ti kin nu ete tava
antare kañci aparādhaṃ karimsu, kasmā tava evarūpaṃ issariyasukham pabhāya
etaṃ kapallam eva aruccitthā 'ti.

Tato Mahāsatto āha:

10

140. Na Migājina jātucca⁶ ahaṃ kañci⁷ kudācanaṃ
adhammena jine ñātiṃ⁸ na cāpi ñātayo maman ti. 260.

Ta. na Migājina 'ti ambho Migājina jātucca⁶ ekaṃsaṇ' eva ahaṃ kañci⁷
ñātiṃ⁸ kudācanaṃ kismiñci kāle na adhammena jināmi, te pi ca ñātayo maṃ
adhammena na¹⁰ jinant' eva, iti na koḍi mama¹¹ dūbhiṃ nāma akāsiti a. 15

Evam assa pañhaṃ paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena
pabbajito taṃ dassento āha:

141. Disvāna lokavattantaṃ khajjantaṃ kaddamīkataṃ
haññare bajjhare c' ettha yattha sanno¹² puthujjano
et' āhaṃ upamaṃ katvā bhikkhako¹³ 'smi Migājina 'ti 261. 20

Ta. lokavattan¹⁴ ti vattānugatassa¹⁵ bālalokassa vattantaṃ¹⁶ ti ; ave-
nirā ahaṃ addasaṃ, taṃ disvā pabbajito 'smīti dīpeti, khajjantaṃ - ti kile-
sehi khajjantaṃ tehi ca kaddamīkataṃ lokam disvā, yattha sanno¹² ti yamhi
kilesavattathumbhi sanno¹⁷ laggo puthujjano tattha lagga bahusattā haññanti c' eva
audubandhanādīhi¹⁸ ca bajjhanti¹⁹, etāhaṃ ti ahaṃ sace ettha bajjhissāmi 25
ime suttā viya haññissāmi c' eva bajjhissāmi cā 'ti²⁰, evam etad eva kāraṇaṃ
attano upamaṃ katvā bhikkhako¹³ jāto 'smīti a., Migājina 'ti taṃ ālapati
kathaṃ pana tena tassa nāmaṃ ñātaṃ ti paṭisanthārakāle paṭhamam eva
pucchitattā.

¹ so all three MSS. for nā-? ² so all three MSS. for jā-? ³ so all three MSS.
for -ji? ⁴ Bā tetam. ⁵ Cks omit adhigato ti. ⁶ Bā jātucche. ⁷ Bā ki-. ⁸
all three MSS. -i. ⁹ Ck -ī, Cs -i. ¹⁰ Cks omit na. ¹¹ Bā mayi. ¹² Ck santo,
Cs satto. ¹³ Bā -uko. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā vattā-. ¹⁶ Ck vattan,
Cs Bā vattantaṃ. ¹⁷ Cks satto. ¹⁸ Cs anub-, Bā aṭṭanab-. ¹⁹ Bā byajhanti.
²⁰ Cks -ssāmi.

Tāpaso taṃ kāraṇaṃ vitthārato sotukāmo hutvā g. ā.:

142. Ko nu te Bhagavā Satthā, kass' etaṃ vacanaṃ suciṃ,
na hi kappamā vā vijjamā' vā paccakkhāya rathesabha
samaṇaṃ āhu vattantaṃ yathā dukkhass' atikkamo ti. 262.

- 5 Ta. kassetan ti etaṃ tayā vuttaṃ sucivacanaṃ kassa vacanaṃ nāma,
kappan ti kappetvā pavattitānaṃ abhiññāsamāpattinaṃ lābhino³ kamma-
vādiṃ tāpasam², vijjanti āsavakkhayaññānavijjāya samannāgataṃ pacceka-
buddhaṃ, i. v. h.: rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇam⁴ vā vijjasamaṇam
vā paccakkhāya tass' ovadaṃ vinā⁵ yathā dukkhassa atikkamo hetti evaṃ vattan-
10 taṃ samaṇaṃ āhu, tesamā pana vacanaṃ sutvā sakkā evaṃ paṭipajjitum, tasmā
vadehi ko nu te Bhagavā Satthā ti

Atha Mahāsatto āha:

143. Na Migājina jātucca⁶ ahaṃ kañci kudācanaṃ
samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi sakkatvā anupāvisin ti. 263.

- 15 Ta. sakkatvā ti pabbajjāya guṇaṃ pucchantaṭṭhāya pūjetvā, anupā-
visin ti na kinī⁷ anuṇavithaputtho⁸ 'smi, na mayā koci samaṇo pucchita-
pubbo ti vadati, iminā hi paccakabuddhānaṃ santike dhammaṃ suṇantaṇa pi
kadāci odissakavaseṇa pabbajjādiguṇo na puṭṭhapubbo, tasmā evaṃ āha.

- Evaṃ ca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṃ ādito
20 paṭṭhāya dassetum ā.:

144. Mahatā cānubhāvena⁹ gacchanto siriyaṃ jalaṃ
gīyamānesu gītesu vajjamānesu vaggusu
turiyatāḷitasamghuṭṭhe sammatāḷasamāhite 264.

145. Sa Migājina-m-addakkhim phalaṃ ambaṇ tirochadaṃ
25 taddamānaṃ¹⁰ manussehi phalakāmehi jantuhi. 265.

146. So kho 'haṃ taṃ sirim hitvā orohitvā Migājina
mūlaṃ ambass' upagañchim phalino nipphalassa¹¹ ca. 266.

147. Phalaṃ ambaṇ hataṃ disvā viddhastam vinalikataṃ
ath' etaṃ¹² itaraṃ ambaṇ nīlobhāsaṃ manoramaṃ. 267.

1 Ck vijjā, Bđ vijja. 2 so Cks; Bđ lābhi 3 Cks -ditā, asānasaṃ. 4 Ck kappas-
sasa-. 5 Bđ adds evaṃ paṭipajjitum sakkā. 6 Bđ jātucche-. 7 so all three
MSS for kañci? 8 Bđ -puppo. 9 Cks ca ānu -. 10 Bđ hatamānaṃ. 11
Cks nipphalitassa. 12 Bđ -kaṃ.

148. Evam eva nūna ambe issare bahukaṇṭake
amittā no vadhissanti yathā¹ ambo phalī² hato. 268.
149. Ajinamhi haññate dīpī, nāgo dantehi haññati³,
dhanamhi dhanino⁴ hanti aniketam asanthavaṃ,
phalī ambo aphalo ca te satthāro ubbo maman ti. 269. 5

Ta vaggusū 'ti madhurassaresu turiyesu vajjamānesu, turiyatāḷita-saṃghuṭṭhe ti turiyānaṃ tālīthe saṃghuṭṭhe uyyāne, sammatāḷasamāhite ti sammehi ca tālīhe ca samannāgate, sa Migājīnā 'ti Migājīna so ahaṃ, addakkhiṃ phalaṃ ambaṃ ti phalitaṃ ambarukkhaṃ ti a., tirochadan ti tirokāraṃ uyyānassa anto ṭhitaṃ⁵ ca bahipākāraṃ nissāya jātaṃ amba- 10
rukkhaṃ addasaṃ, taddamānaṃ⁶ ti poṭhiyamānaṃ, orohitvā ti hatthik-khandhā otarivā, vīnaḷikatan nippattanaṃ⁷ kataṃ, evamevā 'ti evam eva, phalīti⁸ phalasampanno, ajinamhīti cammatthāya cammakāraṇā, dantehīti attano dantehi haññati, dantanimittaṃ haññati ti a., hantīti haññati, aniketamasanthavaṃ ti yo pana niketaṃ pahāya pabbajitattā⁹ anī- 15
keto sattaṃkhāravattukassa taṇhāsanthavassa⁹ abbhāvā asanthavo, taṃ anike-tam asanthavaṃ ko haṇissatīti adhippāyo, te satthāro ti te dve rukkhā mama satthāro ahesu ti vadati.

Taṃ sutvā Migājīno „appamatto hohīti¹⁰“ rañño ovādaṃ datva sakaṭṭhānam eva gato. Tasmaṃ gate Sivalidevī rañño 20
pādesu patitvā ā.:

150. Sabbo jano pavyadhito¹¹: rājā pabbajito iti,
hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā. 270.
151. Assāsāyitvā janataṃ ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
puttaṃ rajje ṭhapetvāna atha pacchā pabbajissasīti. 271. 25

Ta. pavyadhito¹¹ ti bhūto utrasto, paṭicchadan ti ambe dayhamāpe pi vilumpamāne pi rājā na oketīti pavyadhitassa janassa āvaraṇaṃ rakkhaṃ ṭhapetva puttaṃ te Dīghāvukumāraṃ rajje²² ṭhapetvā abhisīcītvā pacchā pabba-jissasīti a.¹³

Tato Bodhisatto āha:

30

152. Cattā mayā janapadā mittāmaccā ca nātakā,

¹ Cks yathāyāṃ. ² Bā phalo ³ so all three MSS. ⁴ so all three MSS. for dhanī, ko? ⁵ Cks ṭhito. ⁶ Bā hatamānaṃ or phāta-? ⁷ Bā -nāli. ⁸ Bā phalo. ⁹ Cks taṇhāya-. ¹⁰ all three MSS. hotīti. ¹¹ so Cks; read pavyathito? Bā pavyādito. ¹² Cks rajjaṃ. ¹³ Cks omit pacchā pabbajissasīti attho.

santi puttā¹ Videhānaṃ, Dīghāvu raṭṭhavaddhana²,
te rājānaṃ kārayissanti Mithilāya pajāpatiti. 272.

Ta, santiputtā ti Sīvālī, samanānaṃ puttā nāma n' atthi Videharattha-
vāsīnaṃ puna puttā, Dīghāvu atthi, te rājānaṃ kārayissanti, pajāpatiti
5 devīm ālapati:

Devī āhā: „Deva tumhe³ tāva pabbajitā⁴, ahaṃ kiṃ
karomīti“. Atha so āhā: „ahaṃ anussāsāmi⁵, vacanaṃ me
karohīti“ vatvā āhā:

153^a. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yaṃ vākyāṃ mama ruccati
10 rājānaṃ tuvaṃ⁷ kārayanti⁸ pāpaduccaritaṃ bahuṃ
kāyena vācā manasā yena gaṇchisi duggatiṃ.
153^b. Paradinnakena paraniṭṭhitena
piṇḍena yāpehi, sa dhīradhammo ti. 273.

Ta, tvaṃ ti tvaṃ puttassa chattaṃ ussāpetvā mama putta-sa⁹ rājāti-
15 rājānaṃ¹⁰ anussāsāmanā bahuṃ pāpānaṃ karissasi, gaṇchisīti yena kīyādīhi
katena bahunā pāpāna duggatiṃ gamissasi, sa dhīradhammo ti piṇḍiyālopena
yāpetabban ti esa dhīrānaṃ dhammo.

Evam M. tassā ovādam adāsi. Tesāṃ aññamaññaṃ sallā-
pena gacchantānaṃ suriyo atthanāgato. Devī patirūpaṭṭhāne
10 khandhāvāraṃ nivāsāpesi. M. pi ekaṃ rukkhamaṇā upagato
so tattha vasitvā punadivase sarīrapaṭijagganaṃ katvā mag-
gaṃ paṭipajji. Devī pi „senā pacchato āgacchatu“¹¹ 'ti vatvā
tassa pacchato va ahosi. Te bhikkhācāravelāya Thūna¹² nāma
nagaraṃ pāpuniṃsu. Tasmīṃ khaṇe antonagare eko puriso
25 sūnato mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ kiṇitvā sūlena¹³ aṅgāresu
pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakakoṭiyaṃ ṭhapetvā atṭhāsi,
tassa aññavihitassa¹⁴ eko sunakho taṃ ādāya palāyi, so ṇatvā
taṃ anubandhanto yāva bahidakkhiṇadvāraṃ gantvā nibbiṇṇo
nivatti. Rājā ca devī ca sunakhassa purato āgacchantā dvidhā

¹ Ck satti putto, Cs santiputto ² Ck -vaddhana, Cs -naṃ, Bđ -vaḍḍhana. ³
Bđ -esu. ⁴ Bđ -tesu. ⁵ so Cks; Bđ ahaṃ taṃ anusikkhāmi. ⁶ Ck adda ca,
Cs va. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bđ kārayasi-. ⁹ Cks putto. ¹⁰ Ck rājāni-, Bđ rājanti
taṃ rājāni. ¹¹ Cks thūna, Bđ dhūnaṃ. ¹² Cks supikena. ¹³ Ck aññānaṃ,
Bđ aññā-.

ahesuṃ, so bhayena maṃsaṃ chaḍḍetvā palāyi, M. taṃ disvā cintesi: „ayaṃ chaḍḍetvā anapekho palāto, añño pi 'ssa sāmiko na paṇṇāyati, evarūpo anavajjo paṃsukūlapiṇḍapāto nāma n' atthi, paṇibhuñjissāma nan“ ti so mattikāpattāṃ nīharitvā taṃ maṃsakhaṇḍaṃ ādāya puñchitvā patte katvā udakaphā-⁵ sukattḥhānaṃ gantvā paṇibhuñji¹. Tato devī „sace esa rajjen' atthiko bhaveyya evarūpaṃ jegucchaṃ paṃsumakkhitaṃ sunakhucchiṭṭhakaṃ na khādeyya, na dān' esa amhākaṃ“ ti² cintetvā „mahārāja evarūpaṃ jegucchaṃ khādasīti“ ā. „Devī tvaṃ andhabālātāyā imassa piṇḍapātassa visesaṇaṃ³ na jānā-¹⁰ 'sīti“ tass' eva⁴ patitaṭṭhānaṃ⁵ paccavekkhitvā amataṃ viya taṃ paṇibhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthapāde dhovi. Tasmim khape devī nindamānā⁶ ā.:

151. Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
ajaddhumāriva⁷ khudāya mīye,
na tv-eva⁸ piṇḍaṃ luḷitaṃ anariyaṃ
kulaputtarūpo sappuriso na seve,
ta-y-idaṃ na sādhu, ta-y-idaṃ na suṭṭhu,
sunakhucchiṭṭhakaṃ⁹ bhuñjase tvaṃ ti. 274.

Ta. ajaddhumārivā¹⁰ 'ti anāsakamaraṇaṃ eva, luḷitaṃ ti paṃsu-²⁰ makkhitaṃ, anariyaṃ ti asundaraṃ, na seve ti nakāro paṭipucchanattho¹¹, i. v. h.: sace catutthe bhattakāle pi na bhuñjeyya khudāya¹² mareyya, nanu evaṃ sante pi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṃ piṇḍaṃ na tv-eva seveyyā 'ti, na tayidaṃ ti taṃ idaṃ¹³.

Mahāsatto āha:

155. Na cāpi me Sīvali¹⁴ so¹⁵ abhakkho
yaṃ hoti cattaṃ gihino sunakhassa¹⁶ vā,

¹ Bḍ -jituṃ ārabbi. ² Bḍ na khādeyya sace khādeyya sace khādeyya idānesa amhākaṃ sāmiko na bhavissatīti. ³ Bḍ visesaṇaṃ. ⁴ so Bḍ; Cks tassā. ⁵ so Bḍ; Cks patiṭṭhānatṭhānaṃ. ⁶ Bḍ nindhiyamānā. ⁷ so Cks; Bḍ anajutha-māriva; read: ajuttḥamā-r-iva? ⁸ so all three MSS. ⁹ Bḍ adds janaka; read: ucchiṭṭhakaṃ Janaka, omitting sunakh? ¹⁰ Bḍ ajutha-. ¹¹ Bḍ -natte nipāto. ¹² Cks add vā. ¹³ Bḍ adds tayā kataṃ. ¹⁴ Bḍ sīvali. ¹⁵ Cks yo. ¹⁶ so all three MSS. for sunassa.

ye keci bhogā idha dhammaladdhā
sabbo [so] bhakkho anavajjo¹ ti vutto ti. 275.

Ta. abbakkho ti so piṇḍapāto mama abbakkho nāma na hoti, yaṃ
hotīti yaṃ gihino ca sunakhassa ca cattaṃ hoti taṃ paṃsukūlan nāma assā-
5 mikattā anavajjaṃ, ye kecīti tasmā aññe pi ye keci dhammaladdhā bhogā
sabbo so bhakkho anavajjo¹ ti anu avayo² punappuna olokiyamāno pi ana-
vayo³ paripuṇṇaguno anavajjo, adhammaladdhaṃ pana saḥassasgghapakam pi
jigucchaniyam eva.

Evan te aññamaññaṃ kathentā va nagaradvāraṃ pā-
10 puṇimsu. Tatra dārakesu kīlantesu⁴ ekā kumārīkā khuddaka-
kullakena⁵ vālikāṃ poṭheti⁶, tassā ekasmiṃ⁷ hatthe ekaṃ vala-
yaṃ ekasmiṃ dve, tāni aññamaññaṃ ghaṭṭenti, itaraṃ nissad-
daṃ. Rājā taṃ kāraṇaṃ ñatvā⁸, Sīvali mama pacchato carati,
itthi⁹ nāma pabbajitassa malaṃ, ayaṃ pabbajitvāpi bhari-
15 yaṃ jahitum na sakkotīti garahanti pi maṃ, sac¹⁰ āyaṃ ku-
mārīkā paṇḍitā bhavissati S-deviyā nivattanakāraṇaṃ kathes-
sati, imissā kathaṃ sutvā Sīvaliṃ uyyojessāmīti¹¹ cintetvā āha:
156. Kumāriye¹² upaseniye niccaṃ¹³ nigalamaṇḍike¹⁴

[kasmā] te eko bhujo janati eko¹⁵ na janatī bhujo ti. 276.

20 Ta. upaseniye ti mātaraṃ upagantvā sayanike¹², nigalamaṇḍike¹³
ti agalītamandaṇena¹⁴ maṇḍanasīlike ti vadatī, ja natīti sanatī¹⁵ saddaṃ karoti.

Kumārīkā āha:

157. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukkā dunīdhurā¹⁶,
saṃghātā¹⁷ jāyate saddo, dutiyass' eva sā gati. 277.
25 158. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukko ekañīdhuro¹⁸,
so adutiyo na janatī¹⁹, munibhūto va²⁰ tiṭṭhati. 278.
159. Vivādamanto²¹ dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan²² ti. 279.

¹ Bā anavayo ² Bā adds anu. ³ Cks anavayo ⁴ Bā dārīkāsū kīlantisu. ⁵ Bā khuddakapālena ⁶ Cks poṭhoti, Bā pappoteti. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Ck -kūye.
Bā -ke. ⁹ Cks omit niccaṃ. ¹⁰ Cks nīhala, Bā niggalamaṇḍite. ¹¹ Bā adds
te. ¹² Bā sayanasīle. ¹³ Bā niggalamaṇḍite. ¹⁴ Cks -ne. ¹⁵ Cks sanatī,
Bā omits sa-. ¹⁶ Bā dunīvarā. ¹⁷ Bā -ghatā. ¹⁸ Bā -nīvaro. ¹⁹ Cks -eti
²⁰ Bā ca. ²¹ so Cks for -matto? Bā -ppatto. ²² Bā -citu.

Ta. *dunīdhurā*¹ ti *dve*² *valayā*³, *saṃghātā*⁴ ti *saṃhananato* *saṃ-*
ghaṭṭanato ti *a.*, *gatīti* *nippatti*, *duṭṭiyassa* *evārūpā* *nippatti* *hotīti*, *so* *ti* *so*
*ekanidhuro*⁵, *muni* *bhūto* *vā*⁶ 'ti *pahīnasabbakilesa* *ariyapuggalo* *viya* *tiṭṭhati*,
*vivādamatto*⁷ ti *samaṇadutiya* *ko* *nāma* *vivādasamano*⁸ *hoti* *kalahaṃ* *karoti*⁹
nānāgāhaṃ *gaṇhāti*, *keneko* *ti* *ekako* *pana* *kena* *saddhiṃ* *vivadissati*, *ekatta-* 5
*muparocatan*¹⁰ *ti* *ekibhāvo* *te* *ruccatu*, *samaṇā* *nāma* *bhaginim* *pī* *ādāya* *na*
caranti *kim*¹¹ *pana* *evaṃ* *uttamarūpadharaṃ* *bhariyaṃ*¹², *ayaṃ* *te* *antarāyaṃ*
karissati, *imaṃ* *nīharitvā* *ekako* *va* *samaṇadhammaṃ* *karohīti* *naṃ* *ovadi*.

So *tassā* *daharakumārikāya* *vacanaṃ* *sutvā* *paccayaṃ*
labhitvā *deviyā* *kathento* *āha*: 10

160. *Suṇasī* *Sivali* *gāthā* *kumāriyā* *paveditā*,
pessikā *maṃ* *garahittho*, *duṭṭiyass'* *eva* *sā* *gati*. 280.

161. *Ayaṃ* *dvedhāpatho* *bhadde* *anuciṇṇo* *pathāvihi*,
tesaṃ *tvaṃ* *ekaṃ* *gaṇhāhi*, *ahaṃ* *ekaṃ* *punāparaṃ*,
n' *eva*¹³ *maṃ* *tvaṃ* *pati* *me* *ti* 15
māhaṃ *bhariyā* *ti* *vā* *punā* 'ti. 281.

Ta. *kumāriyā* *ti* *kumārikāya* *kathitā*, *pessiyā* *ti* *sac'* *āhaṃ* *r.* *kāreyyaṃ*
esā *me* *pessiyā* *vacanakārikā* *bhaveyya* *oloketum* *pī* *maṃ* *na* *visaheyya*, *idāni*
paṇa *attano* *pessaṃ*¹⁴ *viya* *dāsaṃ* *viya* *ca* *maṃnāti*¹⁵, *duṭṭiyasseva* *sā* *gatīti*
maṃ *ovadati*¹⁶, *anuciṇṇo* *ti* *anusamcarito*, *pathāvihi* *ti* *pathikehi*, *ekaṃ* *ti* 20
tava *ruccana* *kaṃ*¹⁷ *gaṇha* *ahaṃ* *pana* *tayā* *gaṇitāvasesaṃ* *aparaṃ* *gaṇhissāmi*,
*meva*¹⁸ *maṃ* *tvaṃ* *ti* *Sivali* *ito* *paṭṭhāya* *tvaṃ* *puna* *maṃ* *pati* *me* *ti* *mā*
vada *ahaṃ* *vā* *bhariyā* *me* *ti* *mā* *avacaṃ*¹⁹.

Sā *tassa* *vacanaṃ* *sutvā* „*deva* *tumhe* *uttamaṃ*²⁰ *dak-*
*khiṇaṃ*²¹ *maggāṃ* *gaṇhatha* *ahaṃ* *vāmaṃ*²² *ti* *vanditvā* *thokaṃ* 25
gantvā *sokaṃ* *sandhāretum* *asakkonti* *punāgantvā* *rañṇā* *saddhiṃ*
ekato *va* *nagaraṃ* *pāvisi*.

Ta. *atthaṃ* *pakāsento* *Satthā* *upaḍḍhaṃ* *g.* *ā.:*

162. *Imaṃ* *eva* *kathaṃ* *kathentā*²³

*Thūpaṇ*²⁴ *nagaraṃ* *upāgamun*²⁵ *ti*. 282. 30

¹ Bā *dunivārā*. ² Cks *omit dve*. ³ Bā *-ghaṭṭā*. ⁴ Cks *add ti*. ⁵ Bā *so* *nivaro*.
⁶ Cks *cā*. ⁷ Bā *-ppatto*, Cks *-manto*, Bs *-matto*. ⁸ Bā *vivādamāpanno*. ⁹ Cks *karoti*.
¹⁰ Ck *-itan*, Bā *itun*. ¹¹ Bā *kinmaṇṇam*. ¹² Bā *adds* *ādāya* *gacchanto*. ¹³ *so*
Cks *for* *m'* *eva*? Bā *mā* *vaca*. ¹⁴ Bā *pessiyāṃ*. ¹⁵ Ck *ma* *maṃ*, Cs *ca* *maṃ*.
¹⁶ Cks *ti* *ovadīti*. ¹⁷ Bā *adds* *maggāṃ*. ¹⁸ Bā *mā* *ca*. ¹⁹ Bā *nāvacaṃ*. ²⁰
all three *MSS.* *-mā*. ²¹ Bā *-ṇa*. ²² Cks *kathayantā*. ²³ Bā *dhuna*, Cks
add *nāma*. ²⁴ *all three* *MSS.* *nagarūpa*.

Ta nagarūpāgamun ti nagaraṃ pavittihā.

Pavisitvā ca pana M. piṇḍāya caranto usukārassa geha-
dvāraṃ patto, Sivali pi ekamante atthāsi, tasmim samaye
usukāro aṅgārakapalle usum tāpetvā kaṇḍikena temetvā ekaṃ
5 akkhiṃ nimiletvā¹ eken² olokento ujum karoti. Tam disvā
M. cintesi: „sac' āyaṃ paṇḍito bhavissati mayhaṃ etaṃ kāra-
ṇaṃ kathessati, pucchissāmi nan“ ti upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento S. ā.:

163. Koṭṭhake usukārassa bhattakāle upaṭṭhite³
10 tatra ca so usukāro ekaṃ ca cakkhu niggayha
jimham ekena pekkhatīti. 283.

Ta koṭṭhake ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upaṭṭhite⁴ usukā-
rassa koṭṭhake atthāsi, tatra cā 'ti tasmim ca koṭṭhake, niggayhā 'ti ni-
miletvā, jimhamekenā 'ti eken' akkhiṇā vaṃkaṃ pekkhati.

- 15 Atha naṃ Mahāsatto āha:

164. Evan no sādhu passasi⁵, usukāra sunohi me,
yad ekaṃ cakkhum niggayha jimham ekena pekkhasīti. 284.

T. a.: samma usukāra evan nu tvaṃ sādhu passasi yaṃ ekaṃ nimiletvā
eken' akkhiṇā vaṃkaṃ pekkhasīti.

- 20 Ath' assa so kathento āha:

165. Dvīhi samāṇa cakkhūhi visālaṃ viya khāyati,
asampatvā paraṃ līṅgaṃ n' ujjubhāvāya kappati. 285.

166. Ekaṃ ca cakkhum niggayha jimham ekena pekkhato⁶
sampatvā paramaṃ⁷ līṅgaṃ ujjubhāvāya kappati. 296.

- 25 167. Vivādamatto⁸ dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan⁹ ti. 287.

Ta visālaṃ viyā 'ti vitthināṃ viya hutvā khāyati, aṣṣ--līṅgaṃ ti
parato vaṃkaṭṭhānaṃ appatvā, nujjubhāvāya 'ti na ujjubhāvāya, i. v. h.: visāle
khāyamāne parato ujuṭṭhānaṃ¹⁰ na pāpuneyyā 'ti, tasmim asampatte adissamāne
30 ujukabhāvāya kiccaṃ na kappati na sampajjatīti, sampatvā ti cakkhunā

¹ Bā nimiletvā, Cks ummī-. ² Bā ekena akkhiṇā. ³ so all three MSS. ⁴
Ck -tṭhake, Cs -tṭhate. ⁵ Ck Bā -ti, Cs passa. ⁶ Bs -ko. ⁷ Cks param, ⁸
Bā -ppatto. ⁹ Bā -rocitu. ¹⁰ Bā adds vā vaṃkaṭṭhāna vā.

patvā disvā ti a., vivādamatto¹ ti yathā dutiye akkhamhi ummālite liṅgaṃ
na paññāyati vaṃkaṭṭhānaṃ ujum ujukaṭṭhānaṃ pi vaṃkaṃ paññāyattīti vivādo
hoti evaṃ samaṇassa pi dutiyo vivādamatto².

Evam assa so ovādaṃ datvā tuṇhi ahoṣi. M. pi piṇḍāya
caritvā missakabhataṃ saṃkaḍḍhitvā nagarā nikkhamma uda- 5
kaphāsukaṭṭhāne nisīditvā kattabbakicco pattam thavikāya
osāretvā³ Sivaliṃ āmantetvā āha:

168. Suṇasī Sivali gāthā usakārena paviditā,
pessiyā⁴ maṃ garahittho, dutiyass⁵ eva sā gati. 288.

169. Ayaṃ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi, 10
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, aham ekaṃ punāparaṃ,
n⁶ eva⁷ maṃ tvaṃ pati me ti
māhaṃ bhariyā ti vā punā 'ti. 289.

Ta. suṇasīti sutā te tā gāthā, pessiyā man ti idaṃ pana kumārīkāya
ovādam eva sandhāyāha. 15

Sā kira „neva⁸ maṃ tvaṃ“ ti vuttāpi⁹ Mahāsattaṃ anu-
bandhi yeva, rājānaṃ nivattetuṃ na sakkoti, mahājano anu-
bandhati. Tato pana aṭavi na dūre hoti, M. nīlavanarājīm
disvā taṃ nivattetukāmo hutvā gacchanto yeva maggasaṃīpe
muñjatiṇaṃ addasa, tato isikaṃ⁷ luñcitvā „passa Sivali, ayaṃ⁸ 20
idha puna ghaṭetuṃ na sakkā, evam eva⁹ puna mayhaṃ tayā
saddhiṃ saṃvāso nāma ghaṭetuṃ na sakkoti“ ti vatvā imaṃ
upaḍḍhagātham āha:

170. Muñjā v⁷ isikā pavaḷhā¹⁰ ekā vihara Sivalīti. 290.

Ta. ekā - - Sivalīti ahaṃ ekibhāvena viharissāmi, tvaṃ pi ekā va viharā 25
'ti tassā ovādam adāsi.

Sā taṃ sutvā „ito dāni paṭṭhāya n⁶ atthi mayhaṃ Mahā-
janakanarindena saddhiṃ saṃvāso“ ti sokaṃ dhāretuṃ asak-
kontī ubhohi hatthehi uraṃ paharitvā asaṇṇī hutvā mahā-

¹ Bā -ppatto. ² Bā -ppatto vivādāpanno etc. vide supra p. 65,4 ³ Cks
osāpetvā. ⁴ Cks -yo. ⁵ Bā mā vaca. ⁶ Bā vutte. ⁷ Cks -kā. ⁸ Bā imaṃ.
⁹ Cks evamevaṃ. ¹⁰ so Cks; Bā pabyuḷha?

magge pati. M. tassā asaññibhāvaṃ ñatvā padaṃ vikopetvā
 araṇṇaṃ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṃ¹ udakena
 siñcitvā hatthapāde parimajjitvā² saññaṃ labhāpesuṃ. Sā
 „tātā kuhiṃ rājā“ ti pucchi. „Nanu tumhe va jānāthā“³ 'ti'.
⁵ „Upadhāretha tātā“⁴ ti⁴. Ito c' ito ca dhāvitvā na passiṃsu.
 Sā mahāparidevaṃ paridevitvā raṇṇo tthitattḥāne cetiyaṃ kā-
 retvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. M. pi Himavantaṃ
 pavisitvā sattāhabbhantare yeva abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā puna manussapathaṃ nāgami. Devī pi usukārena
¹⁰ saddhiṃ kathitattḥāne kumārikāya saddhiṃ k-tṭhāne maṃsa-
 paribhojanattḥāne Migājinena saddhiṃ k-tṭhāne Nāradena sad-
 dhiṃ k-tṭhāne ti sabbattḥānesu cetiyāni kāretvā gandhamālā-
 dīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilaṃ patvā ambuyyāne
 puttassa abhisekaṃ kāretvā taṃ senaṅgaparivutaṃ nagaraṃ
¹⁵ pesetvā⁵ sayam isipabbajjaṃ pabbajitvā tatth' eva uyyāne
 vasantī kaṣiṇaparikkammaṃ katvā jhānaṃ nibbattetvā Brahma-
 loka-parāyaṇā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhinnikkha-
 manam nikkhanto yevā“⁶ 'ti vatvā j. s.: „Tadā samuddadevatā Uppala-
²⁰ vaṇṇā ahoṣi, Nārado Sāriputto, Migājino Moggallāno, kumārikā Khemā
 bhikkhunī, usukāro Ānando, Sivalī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhulo,
 mātāpitāro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo pana aham evā“⁶ 'ti.
 Mahājanakajātakaṃ.

3. Sāmajātaka.

²⁵ Ko nu maṃ usunā vijjhīti. Idam S. J. v. ekaṃ mātīposā-
 kaṃ bhikkhuṃ ā. k. Sāvattīyaṃ kira attḥārasakoṭṭivibhavass' ekassa
 seṭṭhikulassa ekaputtako ahoṣi mātāpitunnaṃ piyo manāpo. So eka-
 divasaṃ pāsādatalaṃ gato sihapañjaraṃ ugghāṭetvā vithiṃ olokeno
 gandhamālādihatthaṃ⁶ mahājanaṃ dhammasavanattḥāya Jetavanaṃ

¹ Ed -re. ² Cks -maddetvā. ³ Bā adds ahaṃsu sā. ⁴ Bā adds te. ⁵ Ed
 pavisetvā. 3. Cfr. Cariyā-P. p. 101. Alwis, Attanag. 167. Indian Antiq. March 1875
 p. 91. J. R. A. Soc. 1871. p. 173. Rāmāyaṇa ed. Schlegel II, 63. ⁶ Cks -ā.

gacchantam disvā „*aham pi gamissāmiti*¹“ *gandhamālādīni gāhāpetvā*
vihāram gantvā vatthabhesajjapānakāni saṁghassa dāpetvā gandha-
*mālādīhi ca*² *Bhagavantam pūjetvā ekamantaṁ nisinno. Dhammam*
*sutrā kāmesu ādinavam*³ *pabbajjāya ca ānisaṁsaṁ sallakkhetvā parisāya*
utṭhitāya Bh-tam pabbajjam yācitvā „mātāpitūhi ananunātaṁ Tathā- 5
gatā na pabbajentīti“ *sutva gantvā sattāham nirāhāro mātāpitaro*
*anujānāpetvā āgantvā pabbajjam yāci. So ekam bhikkhuṁ āṇāpesi*⁴,
so tam pabbājesi, tassa pabbajitassa mahālābhasakkāro nibbatti, so
ācariyupajjhāye ārādetvā laddhupasampado pañca vassāni dhammam
pariyāpuṇitvā „ aham idhākiṇṇo viharāmi, na me tam patirūpan“ *ti* 10
araṇṇāvāse vipassanadhuraṁ pūretukāmo upajjhāyassa santike kam-
maṭṭhānam gahetvā ekam paccantagāmaṁ gantvā araṇṇe vihasi, so
tattha vipassanam paṭṭhapetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto
visesam nibbattetum na sakkihi. Mātāpitaro pi 'ssa gacchante gac-
chante kāle duggatā ahesum, ye pi nesaṁ khettaṁ vā vanijjam vā 15
payojesum te „imasmiṁ kule putto vā bhātā vā iṇam codetvā gaṇhanto
nāma n' atthīti“ *attano attano hatthagataṁ gahetvā yathāruciṁ palā-*
yimsu, gehe dāsakammakarādayo pi hiraṇṇasuvaṇṇādīni gahetvā palā-
*yimsu, aparabhāge dve janā kapaṇā*⁵ *hutvā hatthe udakasecanakam pi*
alabhitvā gehaṁ vikkīṇitvā agharā hutvā kāruṇṇabhāvappattā pilotika- 20
nivāsanaṁ kapālahaṭṭhā bhikkhāya carimsu. Tasmiṁ kāle eko bhikkhu
*Jetavanā nikkhamitvā tassa vasanaṭṭhānam āgamāsi*⁶, *so tam āgantu-*
kavattaṁ katvā sukham nisinno „kuto āgat' atthā“ *'ti pucchitvā*
„J-vaṇā“ *ti vutte Satthu c' eva mahāsāvakaḍḍhiṇā ca ārogyaṁ puc-*
chitvā mātāpitunnaṁ pavattiṁ pucchi: „bhante Sāvattiyaṁ asu- 25
kassa nāma seṭṭhikulassa ārogyaṁ“ *'ti, „āvuso mā tassa kulassa pa-*
vattiṁ pucchīti“ *„kiṁ bhante*“ *ti, „āvuso tassa kira kulassa eko va*
*putto, so sāsane*⁷ *pabbajito, tassa pabbajitakālate paṭṭhāya etaṁ*⁸
kulaṁ parikkhīṇam, idāni dve janā paramakāruṇṇataṁ pattā bhikkhāya
carantīti“ *So tassa vacanam suṇanto sabhāvena saṇṭhātum nāsakkihi,* 30
assupunṇehi akkhihi roditum ārabhi, „āvuso kiṁ rodasīti“ *ca vutte*
„bhante te mayham mātāpitaro, aham tesaṁ putto“ *ti, „āvuso tava*
*m-ro tam nissāya vināsaṁ pattā*⁹, *gaccha te paṭijaggāhīti*“ *So „aham*
dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto maggaṁ vā phalaṁ vā nibbattetum

¹ B^d dhammam sunissāmiti mahāpitara vanditvā. ² C^{ks} -lādīni. ³ all three MSS. ādi-. ⁴ C^k anā-, C^s ānā-. ⁵ C^{ks} omit ka-. ⁶ C^s B^d a-. ⁷ B^d buddha-sāsane. ⁸ C^{ks} evaṇṇevaṇṇā ⁹ C^{ks} add ti

nāsakkhīm, abhabbo bhavissāmi, kim me pabbajjāya, gihi hutvā m-ro
 posetvā dānaṃ datvā sagga-parāyano bhavissāmīti¹ cintetvā araṇṇa-
 vāsaṃ tassa therassa niyyādetvā punadivase² nikkhamitvā anupubbena³
 Sāvattthito avidūre Jetavanapiṭṭhivihāraṃ pāpuṇi. Tattha dve maggā⁴:
 5 eko J-vanaṃ gacchati eko Sāvattthim⁵. So tattha tathā „kin nu
 kho paṭhamam mātāpitāro passāmi⁶ udāhu Dasabalan“ ti cintetvā „mayā
 m-ro ciradiṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanaṃ dulla-
 bham bhavissati, ajja Sammasambuddham disvā dh. sutvā sve pāto va
 m-ro passissāmīti⁶“ Sāvattthimaggam pahāya sāyaṇhasamaye⁷ J-vanaṃ
 10 pāvisi. Tam divasaṃ pana S. paccūsakāle lokaṃ volokento imassa
 kulaputtassa upanissayaṃ⁸ addasa, so tassa āgamanakāle Mātiposaka-
 suttena⁹ mātāpitunnaṃ guṇaṃ vaṇṇesi. So bhikkhuparisante tathā
 dhammakathaṃ suṇanto cintesi: „aham ‘gihi hutvā m-ro paṭijag-
 gitum sakkomīti¹⁰, S. pana ‘pabbajitaputto va upakārako nāma’ ‘ti
 15 vadati, sv-āham¹¹ S-raṃ adisvā gato¹², evarūpāya pabbajjāya pari-
 hīno assam¹³, idāni pana gihi ahutvā pabbajito va samāno m-ro
 possessāmīti¹⁴ so salākaṃ gahetvā salākabhattaṃ c’ eva salākayāguṇ
 ca gaṇhitvā dvādasa vassāni araṇṇe vuttaṃ¹⁴ bhikkhupārājikaṃ patto
 viya ahoṣi. So pāto va Sāvattthim pāpetvā¹⁵ „kin nu kho paṭhamam
 20 yāguṃ gaṇhāmi udāhu¹⁶ m-ro passissāmīti¹⁷“ cintetvā „kapaṇṇaṃ¹⁷
 santikaṃ tucchabattthena gantum ayuttan“ ti yāguṃ gahetvā va etesaṃ
 purāṇagehadvāraṃ gato, m-ro yāgubhikkham caritvā parabhattim¹⁸ upa-
 gantvā nisinnake disvā uppannasoko assupunṇehi nettehi tesam avidūre
 atṭhāsi. Te tam disvāpi na saṇjānimsu, ath’ assa mātā „bhikkhat-
 25 thāya tthito bhavissatīti¹⁹“ saṇṇāya „bhante tumhākaṃ dātābbayuttakaṃ
 n’ atthi, aticchathā“ ‘ti āha, so tassā katham sutvā hadayapūraṃ
 sokaṃ gahetvā assupunṇehi nettehi tatth’ eva atṭhāsi, dutiyam p_i
 tatiyam pi vuccamāno pi atṭhāsi yeva, ath’ assa pitā mātaraṃ ā.
 „gaccha jātaputto¹⁹ nu ko te eso“ ti, sā utṭhāya gantvā saṇjānitvā
 30 pādamūle patitvā paridevi, pitāpi ‘ssa tath’ eva akāsi, mahantaṃ kā-
 ruṇṇam ahoṣi. So pi m-ro disvā sakabhāvena saṇṭhātum asakkonto
 assūni pavattesi, so sokaṃ adhivāsetvā „mā cintayittha, aham vo

¹ Bā adds araṇṇa. ² Bā adds gacchanto. ³ Bā adds ahesum tesu. ⁴ Cks
 -iyam. ⁵ Bā passisāmi. ⁶ Bā adds sallakkhetvā. ⁷ Cks sāyaṇha-. ⁸ Bā -yasam-
 pattiṃ. ⁹ Ck -puttena. ¹⁰ Cks add cintesi. ¹¹ Bā sacāham. ¹² Cks add
 assam. ¹³ Bā bhavēyyam. ¹⁴ so Cks; Bā vuttha. ¹⁵ so C; Ck pāpesitvā, Bā
 pāvisitvā. ¹⁶ Cks omit udāhu. ¹⁷ Bā adds mātāpitūnaṃ. ¹⁸ Cks pari-. ¹⁹
 Ck jāna-, Bā gaccha bhadde jānāhi putto.

posessāmīti“ m-ro assāsetvā yāguṃ pāyevā ekamante nisidā-
 petvā puna bhikkhaṃ āharitvā te bhojetvā attano bhikkhaṃ pariye-
 sitvā tesam santikaṃ gantvā puna bhattena pucchitvā bhattakiccaṃ
 katvā te ekamante nivāsam akāsi. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena
 m-ro paṭijaggati, attanā laddhāni pakkhikabbhattādini pi tesam datvā 5
 sayam piṇḍāya caritvā¹ labhamāno bhuñjati, vassāvāsikam pi annaṃ²
 yam kiñci labhitvā tesam yeva deti, tehi paribhuttajinṇapilotikaṃ³
 aggaḷam datvā⁴ rañjitvā⁵ sayam paribhuñjati, bhikkhaṃ labhana-
 divasaṃ⁶ pan' assa appaṃ⁷ alabhanadivasāni⁸ bahūni⁹ ahesuṃ, nivā-
 sanapārūpanam atilūkhaṃ hoti. So m-ro paṭijagganto va aparabhāge 10
 kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahoṣi, atha nam sandiṭṭhasambhattā¹⁰ puc-
 chiṃsu: „āvuso pubbe tava sarīravaṇṇo sobhati idāni pana uppaṇ-
 ḍuppaṇḍukajāto si, vyādhi nu kho te uppanno“ ti, so „n' atthi me
 āvuso vyādhi palibodho pana me atthīti“ taṃ pavattim ārocesi.
 „āvuso S. saddhādeyyam vinipātetuṃ na deti, tvaṃ saddhādeyyam 15
 gahetvā gihinam dadamāno ayuttaṃ karosīti“. So tesam katham
 sutvā lajjito oliyyi¹¹. Te tattakenāpi atuṭṭhā gantvā „asuko nāma
 bhante bhikkhu saddhādeyyam vinipātetvā gihī¹² posetiti“ Satthu
 ārocesuṃ. S. taṃ kulaputtaṃ pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ
 bhikkhu saddhādeyyam gahetvā gihī¹³ posesīti“ pucchitvā „saccam 20
 bhante“ ti vutte S. tassa taṃ sukiriyaṃ vaṇṇetukāmo attano ca
 pubbacariyaṃ pakāsetukāmo hutvā „gihī¹³ bhikkhu posento ke¹⁴
 posesīti¹⁵“ pucchi, „m-ro bhante“ ti, tato S. tassa ussāhaṃ jane-
 tukāmo hutvā „sādhū sādhū“ 'ti tikkhattum sādhukāraṃ datvā „tvaṃ
 mayā gatamagge ṭhito, ahaṃ pubbe¹⁶ cariyaṃ caranto m-ro posesin“ 25
 ti ā. So bhikkhu ussāhaṃ paṭilabhi. S. tāya pubbacariyāya āvi-
 karaṇatthaṃ bhikkhūhi yācito a. ā.:

Atīte Bārāṇasito avidūre nadiyā orimatīre eko nesādagāmo
 ahoṣi paratīre eko, ekekaṣmim pañca pañca kulasatāni vasanti,
 dvīsu pi gāmesu dve nesādajetṭhakā sahāyā, te daharakāle yeva 30
 katikaṃ karīṃsu: „sace amhesu ekassa dhītā hoti ekassa
 putto¹⁷ tesam āvāhaviyāhaṃ hotū“ 'ti. Atha orimatīragāma-

¹ Cks add ya. ² Cks add pi. ³ Bā adds gahetvā. ⁴ so Ck; Bā katvā, Cā
 anvā. ⁵ Bā raj-. ⁶ Bā labhamānadivasam, Cks labhanadivasehi. ⁷ Cks omit
 appaṃ. ⁸ Cks alabhanadivasā, Bā appaṃ alabhamāna divasāni. ⁹ Cks bahū.
¹⁰ Bā adds bhikkhu. ¹¹ Bā ohiyi. ¹² Ck gihī, Bā gihinam. ¹³ Ck -i, Bā -ino.
¹⁴ Cks ko. ¹⁵ Cks posehīti. ¹⁶ Bā pubba. ¹⁷ Cks -ā.

- vāsinesādajetṭhakassa gehe putto jāyi, jātakkhane c' assa dukūlena paṭiggahitattā Dukūlako t' eva nāmaṃ kariṃsu, itarassa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā Pārikā ti nāmaṃ kariṃsu, te ubho pi abhirūpā ahesuṃ suvaṇṇavaṇṇā, nesādakule
- 5 jātāpi pānātipātan nāma na kariṃsu. Aparabhāge solasavassakam Dukūlakumāraṃ mātāpitāro āhaṃsu: „putta kumārikan te ānessāmā“¹ 'ti, so pana' Brahmāloka āgato suddhasatto ubho kaṇṇe pidhāya „na me gharāvāsen' attho, mā evarūpaṃ avacutthā“² 'ti vatvā yāvatatiyaṃ vuccamāno pi na icchi yeva.
- 10 Pārikakumārīkāpi „amma amlhākaṃ sahāyassa putto atthi abhirūpo suvaṇṇavaṇṇo, tassa taṃ dassāmā“³ 'ti mātāpitūhi vuttā tath' eva vatvā kaṇṇe pidahi, sāpi Brahmālokato āgatā. Dukūlakumāro tassā rahassena sāsanaṃ paḥiṇi „sace kira methunadhammena atthikā aññassa gehaṃ gaccha“⁴, mama methune
- 15 chando n' atthi“⁵, sāpi tassa tath' eva sāsanaṃ pesesi. Tesāṃ anicchamānānaṃ yeva āvāhavivāhaṃ kariṃsu. Te ubho pi kilesasamuddaṃ anotaritvā dve Mahābrahmāno viya ekato vasiṃsu. D-kumāro macchaṃ vā migam vā na māreti, antamaso āhaṭaṃ maṃsam pi na vikkiṇāti. Atha naṃ m-ro vadiṃsu:
- 20 „tāta tvaṃ nesādakule nibbattitvā n' eva gharāvāsaṃ icchasi na paṇavadhaṃ karosi, kin nāma karissasīti“⁶. „Ammā tāta tumhesu anujānantesu ajj' eva pabbajissāmā“⁷ 'ti. „Tena hi gacchathā“⁸ 'ti dve pi jane uyyojesuṃ. Te m-ro vanditvā nikkhamma Gaṅgātīre Himavantaṃ pavisitvā yasmim ṭhāne
- 25 Migasammatā nāma nadī Himavantato otaritvā Gaṅgaṃ pattā taṃ ṭhānaṃ gantvā Gaṅgaṃ paḥāya Migasammatābhimukhā abhirūhiṃsu. Tasmim khane Sakkabhavaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi, Sakko taṃ kāraṇaṃ ñatvā Vissakammaṃ āmantetvā „tāta Vissakamma dve mahāpurisā nikkhamitvā Himavantaṃ
- 30 pavitṭhā, nivāsanaṭṭhānaṃ tesāṃ laddhuṃ vattati, Mi-nadiyā

¹ Cks omit so pana ² Cks gacchatu, Bđ gaccheyyāhi. ³ Cks -miti. ⁴ Cks gacchāmā, Bđ pabbajethā.

adḍhakosantare¹ etesaṃ paññasālaṃ ca] pabbajitaparikkhāre ca
 māpetvā ehīti² ā. So „sādhū“³ ti sampatiṇṇhitvā Mūgapakkha-
 jātaka āgatanayen⁴ eva sabbaṃ saṃvidahitvā amanāpasadde
 mige palāpetvā ekapadikajamghamaggaṃ māpetvā sakatṭhānam
 eva gato. Te pi taṃ maggaṃ disvā tena assamapadaṃ pāpu- 5
 niṃsu. Dukūlapaṇḍito pañnasālaṃ pavisitvā pabbajitapakkhāre
 disvā „Sakkena mayaṃ dinnā“⁵ ti Sakkadattiyabhāvaṃ ṇatvā
 sātakaṃ omuñcitvā rattavākacivaraṃ nivāsetvā pārupitvā ajinaṃ
 aṃse katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā isivesaṃ gahetvā Pāri-
 yāpi⁶ pabbajjaṃ datvā ubho kāmāvacaramettaṃ bhāventā⁷ tattha 10
 paṭivasīṃsu. Tesāṃ mettānubhāvena sabbe migapakkhino añña-
 maññaṃ mettacittam eva paṭilabhiṃsu, na koci kassaci⁸ vi-
 heṭheti. Pāri⁹ pāṇiyaṃ paribhojaniyaṃ āharati assamapadaṃ
 sammajjati sabbakiccāni karoti, ubho pi phalāphalam āharitvā
 paribhuñjitvā attano attano pañnasālaṃ pavisitvā samaṇa- 15
 dhammaṃ karontā¹⁰ vāsaṃ kappayīṃsu. Sakko tesāṃ upatṭhā-
 naṃ āgacchati. So ekadivesaṃ olokento „imesaṃ cakkhūni
 parihāyissantīti“¹¹ antarāyaṃ disvā D-paṇḍitaṃ upasaṃkamitvā
 vanditvā ekamantaṃ nisīditvā evam ā.: „bhante tumhākaṃ
 antarāyo paññāyati, paṭijaggaṇakaṃ puttaṃ laddhum vaṭṭati, 20
 lokadhammaṃ patisevathā“¹² ti ā. „Sakka kin nāṃ“ etaṃ
 kathesi, mayaṃ agāramajjhe pi etaṃ lokadhammaṃ pahāya
 puḷavagūtharāsiṃ viya jigucchimha, idāni araññaṃ pavisitvā
 isipabbajjaṃ pabbajitvā¹³ kathaṃ evarūpaṃ karissāma“¹⁴ ti.
 „Bhante sace na evaṃ karotha Pāritāpasīyā“¹⁵ utunikāle nā- 25
 bhiṃ hatthena parāmaseyyāthā“¹⁶ ti. M. „idaṃ sakkā kātun“
 ti sampatiṇṇhi. Sakko taṃ vanditvā sakatṭhānam eva gato.
 M. pi taṃ kāraṇaṃ Pāriyā ācikkhitvā tassā utunikāle nābhiṃ
 parāmasi. Tadā B. devalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭi-

¹ Cks -ghosa-. ² Cks diṭṭhā. ³ Bā pārikāyāpi ⁴ Cks -to, Bā -etvā ⁵ Bā kiñci

⁶ Cks pāri, Bā pārikā. ⁷ Ck karento, Cs Bā karonto. ⁸ Bā paṭisevethā ⁹ Cks -itā. ¹⁰ Bā pārikāya tā-. ¹¹ Bā pārikāya tā-. ¹² Bā pārikāya tā-. ¹³ Bā pārikāya tā-. ¹⁴ Bā pārikāya tā-. ¹⁵ Bā pārikāya tā-. ¹⁶ Bā pārikāya tā-.

sandhiṃ gaṇhi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi,
 ten' ev' assa Suvannaśāmo ti nāmaṃ karimsu. Pāriyāpi
 pabbatantare kinnariyo dhātikiccaṃ karimsu. Te ubho pi
 B-aṃ nahāpetvā paṇṇasālāya nipajjāpetvā 'phalāphalattāya
 5 gacchanti. Tasmīṃ khāṇe kinnarā kumāraṃ gahetvā kandarā-
 disu nahāpetvā pabbatamatthakaṃ āruya nānāpupphehi alaṃ-
 karitvā haritālamanaṣilādhi¹ tilake katvā ānetvā paṇṇasālāya
 nipajjāpenti. Pāri² āgantvā puttaṃ thaṇṇaṃ pāyeti. Taṃ
 aparabhāge vadḍhitvā solasavassuddesikaṃ pi³ anurakkhantā
 10 mātāpitaro paṇṇasālāya nisīdāpetvā sayam eva vanamūlaphalā-
 phalattāya gacchanti. M. „kadāci kocid eva antarāyo bha-
 veyyā“ 'ti tesāṃ gatamaggaṃ sallakkheti. Ath' ekadivasāṃ
 tesāṃ vanamūlaphalāphalaṃ ādāya sāyaṇhasamaye⁴ nivattan-
 tānaṃ assamapadato avidūre mahāmegho utṭhahi, te ekaṃ
 15 rukkhamaṇaṃ pavisitvā vammikamatthake atṭhaṃsu, tassa
 abbhantare āsiviso atthi, tesāṃ sarirato sedagandhamissakaṃ
 udakaṃ otaritvā tassa nāsāpuṭaṃ pāvisi, so kujjhitvā nāsā-
 vātena pahari, dve pi andhā hutvā aṇṇamaṇṇaṃ na passiṃsu.
 D-paṇḍito Pāriṃ āmantetvā „Pāri⁵ mama cakkhūni parihīnāni,
 20 na taṃ passāmīti“ ā., sāpi tath' evāha, te „n' atthi no dāni
 jīvitaṃ“ ti maggaṃ apassantā paridevamānā vicariṃsu. „Kiṃ
 pana tesāṃ pubbakammaṃ“ 'ti. Taṃ kira pubbe vejjakulaṃ
 ahosi⁶, atha so vejjo ekassa mahaddhanassa purisassa akkhi-
 rogaṃ patijaggi, so tassa kiñci na dāpesi, vejjo kujjhitvā bhari-
 25 yāya ārocetvā „kiṃ karomā“ 'ti ā., sāpi kujjhitvā „na no tassa
 santike dhanen' attho⁷, bhesajjaṃ tassa vatvā ekaṃ yogaṃ
 datvā akkhīni kāṇāni karohīti“ ā., so „sādhū“ 'ti tassā va-
 canaṃ sampañcchitvā tathā akāsi, tesāṃ ubbinnam pi iminā
 kammena cakkhūni andhāni jāyimsu⁸. Atha M. cintesi „mama

¹ Cks -lāhi. ² Bđ parikā. ³ Cks add taṃ. ⁴ Cks sāyaṇha-. ⁵ Bđ pārike ⁶
 Bđ te kira pubbe vajjakūle ahesuṃ. ⁷ Bđ santakenattho. ⁸ so Bđ; Cks te
 ubbho pi iminā kammena cakkhūni jāyimsu.

m-ro aññesu divasesu imāya velāya āgacchanti, idāni tesam pavattim na jānāmi, paṭimaggam gamissāmīti“ paṭimaggam gantvā saddam akāsi, te tassa saddam sañjānitvā patisaddam katvā puttasinghena „tāta Sāma¹ idha paripantho atthi, mā āgamīti“ vadimsu, atha nesaṃ „tena hi imam gahetvā ethā“ 5
 'ti diḡhalatthim adāsi, te latthikoṭṭiyam gahetvā tassa santikam āgamimsu, atha ne „kena vo kāraṇena cakkhūni vinatthānīti“ pucchi, „tāta mayam deve vassante rukkhamaṇe vammika-matthake tthitā, tena kāraṇena“ 'ti, so sutvā va aññāsi:
 „tatha āsivisena bhavitabham, tena kuddhena nāsāvato vis- 10
 sattho bhavissatīti“ so m-ro disvā rodi c' eva hasi ca, atha nan te pucchimsu: „kasmā tāta rodi kasmā hasīti“, „amma tāta tumbhākam daharakāle yeva cakkhūni vinatthānīti rodim, idāni paṭijaggissāmīti hasim, mā cintayittha, aham vo paṭi-
 jaggissāmīti“ so m-ro assamapadam ānetvā tesam rattiṭ- 15
 tthānadivatthānesu camkame paṇṇasālāya vaccatthāne passāvatthāne ti sabbatthānesu rajjūke bandhi, tato paṭṭhāya te assame tthapetvā vanamūlaphalāni āharati, pāto va nesaṃ va-sanatthānam samvājati, Mi-nadim gantvā pāṇiyam āharati, paribhojaniam upatthapeti, dantakatthamukhodakādīm katvā 20
 madhuraphalāphalam deti, tehi mukhe vikkhālite sayam paribhuñjati, paribhuñjitvā m-ro vanditvā migaganaparivuto phalāphalatthāya araṇṇam pavisitvā pabbatantare kinnaṇaparivāro phalāphalam gahetvā sayanavelāyam² āgantvā ghaṭe³ udakam āharitvā tāpetvā uṇhodakena nesaṃ yathārucim nahāpanam vā 25
 pādadhovanam vā katvā aṅgārakapallam upanetvā gatte sedetvā nisinnānam phalāphalam datvā pariyoṣāne sayam pi khādītva sesakam tthapeti⁴, iminā niyāmena m-ro paṭijaggati. Tasmim samaye Bārāṇasiam Piliyakkho nāma rājā r. kareti, so migamaṃsalobhena mātaram r. paṭicchāpetvā sannaddha- 30
 pañcāvudho Himavantam pavisitvā mige vadhitvā maṃsam

¹ C^s yāma. ² C^s sāyanha-. ³ C^s B^d -ena. ⁴ C^k -siti? B^d dhapesi.

- khādanto Migasammataṃ nadim̐ patvā anupubbena Sāmassa pāṇiyagahaṇatitthaṃ patto migavalaṇṇaṃ disvā maṇivaṇṇāhi sākkhāhi koṭṭhakaṃ katvā dhanuṃ ādāya visapītaṃ saraṃ sannahitvā tattha nilīno acchi. M. pi sāyaṇhasamaye¹ phalā-
- 5 phalaṃ āharitvā assamapade ṭhapetvā m-ro vanditvā „nahātva pāṇiyaṃ ādāya āgamiṣṣāmiti“ ghaṭaṃ gahetvā migagaṇaparivuto dve mige ekato katvā tesāṃ piṭṭhe pāṇiyaghaṭaṃ ṭhapetvā hatthena gahetvā nadītitthaṃ agamāsi. Rājā koṭṭhake ṭhito tathā āgacchantaṃ disvā „mayā ettakaṃ kālaṃ vicarantena
- 10 manusso nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa, nāgo nu kho ti, sace kho paṇāhaṃ etaṃ upasaṃkamitvā pucchissāmi devo ce ākāse uppatissati nāgo ce bhūmiyaṃ pavekkhati, na kho paṇāhaṃ sabbakālaṃ Himavante yeva vasissāmi, Bārāṇasim pi gamissāmi, tatra maṃ amaccā pucchissanti: ‘api nu kho te
- 15 mahārāja Himavante vasantena na kiñci acchariyaṃ diṭṭhapubban’ ti, ‘tatrāhaṃ² evarūpo me satto diṭṭho’ ti vatvā ‘ko nāṃ’ eso’ ti vutte sace ‘na jānāmiti’ vakkhāmi garahissanti maṃ, tasmā etaṃ vijjhivā dubbalaṃ katvā pucchissāmiti“ cīntesi, atha tesu migesu paṭhamam eva otarivā pāṇiyaṃ pivitvā uttiṇṇesu
- 20 Bo. uggahitavatto viya mahāthero saṇikaṃ udakaṃ otarivā paṭippassaddharato³ paccuttaritvā vākacivaraṃ⁴ nivāsetvā ajina-cammaṃ ekaṃsaṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā udakaṃ puñ-jitvā vāmaṃsakūte ṭhapesi, tasmim̐ kāle⁵ „idāni vijjhituṃ samayo“ ti rājā visapītasaraṃ khipitvā M-aṃ dakkhiṇapasse vijjhi, saro
- 25 vāmapassena nikkhami, tassa viddhabhāvaṃ ñatvā migagaṇo bhīto palāyi, Suvannaśāmapaṇḍito pana viddho pi pāṇiyaghaṭaṃ yathā vā tathā vā anusumbhitvā⁶ satim̐ paccupaṭṭhāpetvā saṇikaṃ otāretvā vālukaṃ viyūhitvā ṭhapetvā disā vavatthapetvā mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānadisābhāgena⁷ sīsaṃ katvā rajata-

¹ C^s sāyanha-. ² C^k tatrāhaṃ. ³ C^s -rathe, B^d -ratho. ⁴ B^d rattavāka-cīraṃ. ⁵ C^k ṭhapanakāle. ⁶ so C^k; C^s anusumbhitvā, B^d anavasumbhitvā ⁷ C^k -ṭṭhānaṃbhāge, C^s -ṭṭhānabhāge.

paṭṭavaṇṇavālukāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satim upaṭ-
thapetvā „īmasim Himavantapadese mama verino nāma n'
atthi, mama pi aññasim verim nāma n' atthīti“ vatvā mu-
khena lohitaṁ chaḍḍetvā rājānam adisvā va g. ā.:

1. Ko nu maṁ usunā vijjhi pamattaṁ udahārakaṁ, 5
khattiyo brāhmaṇo vesso ko maṁ viddhā nilīyasīti. 291.

Ta. pamattan ti mettābhāvanāya anupaṭṭhitasatim, idaṁ hi so sandhāya
tasmiṁ khaṇe attānaṁ pamattaṁ nāma akāsi, viddhā ti vijjhitvā.

Evaṁ ca pana vatvā puna attano sarīramamsassa abhakkha-
sammatābhāvaṁ dassetuṁ g. ā.:

2. Na me maṁsāni khajjāni, cammen' attho na vijjati,
atha kepa nu vaṇṇena viddheyyaṁ maṁ amaññathā 'ti 292.
dutiyaṁ g. vatvā tam eva nāmadivasena pucchanto:

3. Ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ,
puṭṭho me samma akkhāhi, 15
kim maṁ viddhā nilīyasīti āha. 293.

Ta. amaññathā 'ti ayaṁ puriso kena kāraṇena maṁ vijjhitabbāni
amaññitthā 'ti a.

Taṁ sutvā rājā „ayaṁ mayā visapītena kaṇḍena¹ vijjhitvā
pātito pi n' eva maṁ akkosati na paribhāsati, hadayaṁ sam- 20
bāhanto viya piyavacanena samudācarati, gacchissāmi 'ssa
santikaṁ“ ti cintetvā gantvā santike thito ā.:

4. Rājāhaṁ asmi Kāsīnaṁ, Pīliyakkho ti maṁ vidū,
lobhā ratṭhaṁ pahatvāna migam esaṁ carāma' ahaṁ. 294.
5. Issatthe c' asmi kusalo dāḥadhammo ti vissuto, 25
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 295.

Ta.² rājāhamasmīti evaṁ kir' assa³ ahosi, devāpi nāgāpi manus-
sābhāsam eva kathenti yeva, ahaṁ etaṁ devo vā nāgo vā manusso vā ti na
jānāmi, sace kujjheyya nāseyya cāpi maṁ rājā ti vutte kho pana abhāyanto
nāma n' atthīti, tasmā attano tejaṁ⁴ jānāpetuṁ paṭhamāṁ rājāhamasmīti ādim 30
ā, lobhā ti maṁsalobhena, migamesaṁ ti mige esanto, dutiyagāthāya pi

¹ C^{ks} khaṇ-, B^d sallena. ² C^s tussa. ³ B^d adds vitakko. ⁴ B^d rājābhāvaṁ.

attano balaṃ dīpetukamo evaṃ ā., ta. issatthe ti dhanusippe, daḷha-dhammo ti daḷhadhanuṃ saḥassatthāmaṃ dhanuṃ oropetuṃ ca āropetuṃ ca samattho.

Iti attano balaṃ vaṇṇetvā tassa nāmagottaṃ pucchanto ā.:

- 5 6. Tvaṇ ca kassa vā putto si, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ,
pituno attano cāpi nāmagottaṃ pavedayā 'ti. 296.

Ta. pavedayā 'ti kabhaya.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ 'devanāgakinnarādīsu khattiyā-disu vā aññataro 'ham asmīti' katheyyaṃ saddaheyy' eva' esa,
10 saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā ā.:

7. Nesādaputto, bhaddan te, Sāmo iti maṃ nātayo
āmantayīṃsu jīvaṇṇaṃ, sv-ājj' ev' ahaṃ² gato saye. 297.
8. Viddho 'smi puthusallena savisena yathā migo,
sakamhi lohite rāja passa semi paripluto. 298.
15 9. Paṭicamma gataṃ³ sallaṃ passa vihāmi⁴ lohitaṃ,
āturo ty-ānupucchāmi: kiṃ maṃ viddhā nīlīyasi. 299.
10. Ajinamhi haññate dīpī, nāgo dantehi haññati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ⁵ maṃ amaññathā 'ti. 300

Ta. jīvaṇṇaṃ ti maṃ ito pubbe jīvaṇṇaṃ ehi Sāma yāhi Sāmā 'ti
20 voharanti nātayo Sāmā 'ti āmantayīṃsu, svājjevahaṃ² gato ti so ahaṃ ajja
evaṃ gato maraṇamukhe appito, saye ti sayāmi, paripluto ti nimuggo,
paṭicammā⁶ ti paṭicamitvā⁷ vāmapassena pavisitvā dakkhiṇapassena vinigga-
tan ti a., passā 'ti olokayassu maṃ, vihāmi⁴ nīlībhūmi, idaṃ so satīṃ
paccupaṭṭhapetvā avikampamāno vā ,lohitaṃ mukhena chaḍḍetvā ā., āturo ti
25 gilāno hutvā ahaṃ taṃ anupucchāmi, nīlīyasīti etasmīṃ gumbhe nīlīno acchasi,
viddheyyaṃ ti vijjhitabbaṃ, amaññathā 'ti amaññittha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā yathābhūtaṃ anācikkhitvā
musāvādaṃ karonto ā.:

11. Migo upaṭṭhito āsi āgato usupātanaṃ,
30 taṃ disvā ubbijji Sāma, na te⁸ kodho maṃ āvisīti. 301.

Ta. āvisīti ajjhottharī, tena me kāraṇena kodho uppanno ti dīpeti.

¹ Cks saddahateva ² Cks svājjevam, Bđ svajjevahaṇ. ³ Bđ -vamma-. ⁴ Ck
vī-, Bđ dhimbhāmi. ⁵ Cks -yya. ⁶ Bđ -vammā. ⁷ Bđ -vami-. ⁸ Cs Bđ te na.

Atha naṃ M. „kiṃ vadesi mahārāja, imasmiṃ Himavante maṃ disvā palāyanamigo nāma n' atthīti“ vatvā ā.:

12. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
na maṃ migā uttasanti araṇṇe sāpadāni pi. 302.

13. Yato nidhiṃ parihariṃ yato patto 'smi yobbanam
na maṃ migā uttasanti' araṇṇe sāpadāni pi. 303.

14. Bhīrū kimpurisā rāja pabbate Gandhamādane
sammodamānā gacchāma pabbatāni vanāni ca,
atha kena nu vaṇṇena utrase so migo imaman ti. 304.

Ta. na maṃ migā ti maṃ disvā migā nāma na uttasanti, sāpadānīti 10
vālamigādayo, yato nidhiṃ ti yato paṭṭhāya ahaṃ vākaciranivāsanaṃ pari-
hariṃ, bhīrū kimpurisā ti mahārāja migā tāva tiṭṭhantu kimpurisā nāma
atibhīrukā nāma honti, G-ne ti te imasmiṃ gandhena madakare pabbate
Gandhamādane viharanti, te pi maṃ disvā na uttasanti, atha kho mayaṃ añña-
maññaṃ sammodamānā gacchāma, utrase ti mama migo utraseyyā 'ti kena 15
nu kāraṇena tvaṃ maṃ saddahāpessasīti dīpeti.

Taṃ sutvā rājā „mayā imaṃ niraparādhaṃ vijjhितvā mu-
sāvādo kato, saccam eva kathessānūti“ cintetvā ā.:

15. Na t' addasā migo Sāma kin t' āham alikaṃ bhāṇe,
kodhalobbhābhībhūto 'haṃ, usuṃ te taṃ avissajjīti. 305. 20

Ta. na taddasā ti na taṃ añña², kintāhan ti kin te evaṃ kalyāṇa-
dassanassa santike ahaṃ alikaṃ bhanissāmi, k-bhūto han ti kodhena ca
lobhena ca abhībhūto hutvā ahaṃ, so hi paṭhamam eva migesu kodhena mīge
vijjhissāmīti dhanuṃ āropetvā ṭhito pacchā B-aṃ disvā tassa devatādīsu añña-
tarabhāvaṃ ajānanto pucchissāmi nan ti lobhaṃ uppādesi, tasmā evaṃ āha. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāyaṃ Suvannaśāma imasmiṃ araṇṇe
ekako va vasissati, ũātakehi pi 'ssa bhavitabbaṃ, pucchissāmi
nan“ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

16. Kuto nu samma āgamma kassa vā pahito tvaṃ
udahāro nadiṃ gaccha āgato Migasammataṃ ti. 306. 30

Ta. sammā 'ti M-aṃ ālapati, āgamma 'ti kuto desā imaṃ vanaṃ
āgamma amhākaṃ udakaṃ āharituṃ udahāro nadiṃ gacchā 'ti, kassa vā pa-
hito ti kena pahito hutvā tvaṃ imaṃ Migasammataṃ āgato ti a.

¹ C^k uttā-, B^d utrā-. ² B^d na taṃ disvā migo atha na bhito ti a.

So tassa katham sutvā mahantaṃ vedanaṃ adbhivāsetvā mukhena lohitam chaḍḍetvā g. ā.:

17. Andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharāmi brahāvane,
tes' āham udahārako āgato Migasammataṃ ti. 307.

5 Ta. bharāmiti mūlaphalādini āharitvā posemi.

Evañ ca pana vatvā m-ro ca ārabba vilapanto āha:

18. Atthi nesaṃ usāmatthaṃ atha sāhassa jīvitaṃ,
udakassa cālābhena maññe andhā marissare. 308.
19. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā pi pumunā idaṃ,
10 yañ ca ammaṃ na passāmi, tam me dukkhataṃ ito. 309.
20. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ,
yañ ca tātaṃ na passāmi, tam me dukkhataṃ ito. 310.
21. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchitī¹
addharatte va ratte vā nadīva avasucchati². 311.
15 22. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchitī¹
addharatte³ va ratte vā nadīva avasucchati⁴. 312.
23. Uṭṭhānapāricariyāya pādasambāhanassa ca
Sāma tāta⁵ vilapantā hiṇḍissanti brahāvane. 313.
24. Idaṃ dutiyakaṃ sallaṃ kampeti hadayaṃ mama
20 yañ ca andhe na passāmi yañ ca hessāmi jīvitaṃ ti. 314.

Ta. usāmatthaṃ ti bhojanamattaṃ, usā ti kira bhojanassa nāmaṃ, tassa ca atthitāya atha sāhassa jīvitaṃ ti chadivasamattaṃ jīvitaṃ ti a., idaṃ āharitvā ṭhapitaṃ phalāphalaṃ sandhāyāha, athavā usā ti usmā⁶, ten' etaṃ dasseti: tesam sarīre usmāmatthaṃ atthi, atha mayā ābhatena phalāphalena sā-
25 hassa jīvitaṃ atthitī, marissare ti marissanti, pumuna ti purisena, evarūpaṃ hi dukkhaṃ purisena laddhabbam evā 'ti a., cirarattāya rucchitī⁷ cirarattaṃ⁸ rodissati, addharatte vā 'ti majjhimaratte vā ratte vā ti⁹ pacchimaratte vā, avasucchati¹⁰ kunnadī viya sussiasati¹¹ a., uṭṭhāna--yā 'ti mahārāja yaṃ ahaṃ rattim pi divāpi dve tayo vñre uṭṭhāya attano uṭṭhāna-
30 viriyeṇa tesam pāricariyaṃ karomi hatthapāde sambāhāmi maṃ adissā tesam atthāya te parihīnacakkhukā Sāma tāta 'ti vilapantā 'kaṇṭhakehi vijjhiyamānā

¹ Bḍ rujjati. ² Cks -sicchati. ³ Cks -ratto. ⁴ Bḍ -sujjhati. ⁵ Cks tāta ti. ⁶ Cks usamā. ⁷ Bḍ rujjati. ⁸ Ck -ā, Cs -o. ⁹ Cks omit majjhima -- vāti
¹⁰ Cks -sicchitī, Bḍ -sujjhatī, Cks add avasucchissati. ¹¹ Cks sukhissatī.

imasmiṃ mahante vane hiṇḍissanti¹ a., dutiyan ti paṭhamam pavittḥavisa-
pītasallato pi satagaṇena dāḥataram idam dutiyam nesam adassanasokasallam.

Rājā tassa vilāpaṃ sutvā „ayam accantabrahmacārī
dhamme tḥito m-ro bharati, idāni evaṃ dukkhappatto pi tesam
yeva vilapati, evaṃ gaṇasampanno nāma mayā aparādhō kato, 5
katham nu kho imam samassāseyyan“ ti cintetvā „mama
nirayapavittḥakāle r. kiṃ karissati, iminā paṭijaggitanīyāmen’
ev’ assa m-ro paṭijaggissāmi, icc-assa maraṇam amaraṇam bha-
vissatīti“ sannitṭhānam katvā ā.:

25. Mā bālham paridevesi Sāma kalyāṇadassana, 10
aham kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 315.
26. Issatthe c’ asmi kusalo dāḥadhammo ti vissuto
aham kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 316.
27. Migānam vighāsam’ anvesam vanamūlaphalāni ca
aham kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 317. 15
28. Katanan tam vanam Sāma yattha mātāpitā tava,
ahan te tathā bharissam yathā te abhari tuvan ti. 318.

Ta. bhavissante ti te tava mātāpitāro bharissāmi, migānan ti thūlā-
dinam migānam vighāsam anvesanto idam so issatthe casmi kusalo ti
thūlathūlamige vadhītvā madhuramamsena tava m-ro bharissāmīti vatvā mahā- 20
rāja amhe nissāya mā pānavadham karīti vutte evam ā., yathā te ti yathā
tvan te abhari tath’ eva ne aham pi bharissāmi.

Atha M. „sādhu mahārāja, tena hi m-ro bharassū“² ti
vatvā maggaṃ ācikkhanto ā.:

29. Ayam ekapadī rāja yo ’yam ussīsake mama, 25
ito gantvā aḍḍhakosam³ tattha tesam agārakam,
tattha mātāpitā mayham, te bharassu ito gato ti. 319.

Ta. ekapadīti ekapadamaggo, ussīsake ti yo⁴ esa mama mattha-
kaṭṭhāne, aḍḍhakosan⁵ ti aḍḍhakosantaram⁶.

Evaṃ so tassa maggaṃ ācikkhitvā matāpitusu balava- 30

¹ Bā hindissanti vicarissanti. ² read: ghāsam? ³ Cks -ghosam. ⁴ Cks so.

⁵ Cks -ghosan. ⁶ Cks -ghosan-.

sinehena tathārūpaṃ vedanaṃ adhivāsetvā tesam bharaṇatthāya
aṇjalim paggayha yācanto puna ā.:

30. Namō te Kāsirāj' atthu¹, namō te Kāsivaddhana,
andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharassu brahāvane. 320.
5 31. Aṇjalin te pagaṇhāmi², Kāsirāja nam' atthu te,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsī vandanan ti. 321.

Ta. vutto vajjāsīti putto vo Sāmo naditūre visapītasallena viddho
rajaṭapattasādise vālukapuline passena nīpanno aṇjalim paggayha tumbhakaṃ
pāde vandatīti evaṃ mahārāja mayā vutto butvā mātāpitunnaṃ me vandanaṃ
10 vandeyyāsīti ā.

Rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi. M. mātāpitunnaṃ vanda-
naṃ pesetvā visaṇṇutaṃ pāpuṇi.

T. a. p. S. āha:

32. Idam vatvāna so Sāmo yuvā kālyāṇadassano
15 mucchito³ visavegena visaṇṇī samapajjathā 'ti. 322.

Ta. samapajjathā 'ti jāto.

- So hi heṭṭhā ettakaṃ kathento nirussāso viya kathesi,
idāni pan' assa visavegena upaṭṭitā⁴ bhavaṇṇacittasantatihada-
yarūpan⁵ nissāya pavattikathā⁶ pacchijji mukhaṃ pidahi ak-
20 khīni nimmilitāni hatthapādā thaddhabhāvappattā, sakalasarīraṃ
lobitena tintaṃ⁷. Rājā „ayaṃ idān' eva mayā saddhiṃ ka-
thesi, kin nu kho ti 'ssa assāsapassāse upadhāresi, te pana
niruddhā, sarīraṃ thaddhaṃ jātāṃ, so niruddho dāni Sāmo“ ti
sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā
25 mahāsaddena paridevi.

T. a. p. S. āha:

33. Sa⁸ rājā paridevesi bahuṃ kāruṇṇasamhitāṃ:
ajarāmaro 'haṃ⁹ āsīm, ajj' etaṃ¹⁰ nāmi¹¹ no pure. 323.
34. Sāmaṃ kālakataṃ disvā n' atthi maccussa nāgamo,
y' assu¹² maṃ patimanteti sa visena samappito 324.

¹ Cks -rāja, omitting atthu. ² Bā paggayhāmi. ³ Bā puṇjito. ⁴ so Bā; Ck
pattame, Cs patthave. ⁵ Cks omit bhavaṇṇa. ⁶ Bā pavattā-. ⁷ Ck tinnam, Bā mak-
khitam. ⁸ Bā so. ⁹ Cks aham. ¹⁰ Cks ajjevataṃ. ¹¹ Cks nāsi. ¹² Cks yassa.

35. Sv-ājji' evaṃ¹ gate kāle na kiñci-m-abhihāsati,
nirayaṃ nūna gacchāmi, ettha me n' atthi saṃsayo. 325.
36. Tadā hi pakataṃ pāpaṃ cirarattāya kibbisam
bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārakaṃ²
araññe nimmanussamhi ko³ maṃ vattum arahati. 326. 5
37. Sārayanti hi kammāni gāme saṃgaccha⁴ māṇavā,
araññe nimmanussamhi ko³ maṃ sārayissatīti. 327.

Ta āsin ti ahaṃ ettakaṃ ajārāmaro 'mhīti saññi ahoṣiṃ, ajji' etan ti
ahaṃ ajja imaṃ Sāmaṃ kālakataṃ disvā mamaṃ c' eva anññesaṃ ca n' atthi
maccussa nāgamo taṃ maccuno āgamaṇaṃ ajja jānāmi⁵ ito pure na jānāmi⁶ ti
vilapati, svājjevan⁶ ti yo⁷ savisena sallena samappito idān' eva maṃ pati- 10
manteti so ajja⁸ evaṃ gate kāle ti evaṃ maraṇakāle pavatte kiñci appa-
mattakam pi na bhāsati, tadāhīti tasmīṃ khaṇe Sāmaṃ vijjantena mayā
pāpaṃ kataṃ, cirarattāya kibbisam ti taṃ pana cirarattaṃ vipaccanasamattham
dāruṇaṃ pharusaṃ, tassā 'ti tassa evarūpaṃ pāpaṃ vicarantassa, vattāro ti 15
ninditāro bhavanti, kubbim gāme kinti kibbisakārako ti imasmīṃ pana araṇṇe
nimmanussamhi ko maṃ vattum arahati, sace hi⁹ bhaveyya vadeyyā 'ti vilapati,
sārayanti hīti game vā nigamādisu, saṃgaccha māṇavā ti tattha tattha
purisā sannipatitvā ambho purisaghātaka dāruṇaṃ te kammaṃ kataṃ asuka-
daṇḍappatto nāma tvaṃ ti evaṃ kammāni sārenti codenti, imasmīṃ pana nim- 20
manusse araṇṇe imaṃ rājānaṃ ko sārayissatīti attānaṃ codento vilapati.

Tadā Bahusodari¹⁰ nāma devadhītā Gandhamādana-vāsini
Mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā¹¹ puttasiṇehena
B-aṃ niccaṃ āvajjati, taṃ divasaṃ pana sā dibbasampattiṃ
anubhavamānā na taṃ āvajji¹², devasaṃ āgamaṃ gatā ti pi va- 25
dant' eva¹³, sā tassa visaññibhūtakāle „kin nu kho me put-
tassā¹⁴“ 'ti āvajjamānā addasa: „Piliyakkho rājā mama puttaṃ
savisena sallena vijjhitvā Migasammatātīre vālukapuline pātetvā
mahantena saddena paridevati, sac' ahaṃ na gamissāmi mama
putto Suvannasāmo etth' eva nassissati rañño pi hadayaṃ 30
phalissati Sāmaṃ m-ro pi nirāhārā pāṇiyam pi alabhitvā sus-
sitva marissanti, mayi pana gatāya rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya
tassa mātāpitunnaṃ santikaṃ gamissati vacanaṃ ca nesaṃ

¹ Bā svājjevaṃ. ² Bā -ko. ³ add nu? ⁴ so all three MSS ⁵ Ck jānitiṃ,
C^s jāniṃ. ⁶ Bā svājjevaṃ gate kāle. ⁷ Ck so. ⁸ Ck ahaṃ. ⁹ Bā pi. ¹⁰ Bā
-sundari. ¹¹ Bā mātā-. ¹² C^s -jja, Bā -jjati. ¹³ Bā -tiyeva. ¹⁴ Bā -ssapavatti.

sutvā te puttassa santikaṃ ānessati, atha te ca ahañ ca sacca-kiriyaṃ karissāma. Sāmassa visaṃ nimmadissati', evam me putto jīvitaṃ labhissati, m-ro cakkhūni labhissanti, rājā Sāmassa dhammadesanaṃ sutvā gantvā mahādānaṃ datvā sagga-
 5 parāyano bhavissati, tasmā gacchāmi' ahañ tatthā'' 'ti sā gantvā Migasammatānādītire adissamānā ākāse thatvā rañña'² saddhiṃ kathesi.

T. a. p. S. āha:

38. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
 10 rañño va anukampāya imā gāthā abhāsatha: 328.
 39. Āguṃ kari³ mahārāja akari⁴ kamma dukkaṭaṃ⁵,
 adūsakā pitāputtā tayo ekūsunā hatā. 329.
 40. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yathā te sugati siyā:
 dhammen' andhe vane posa⁷ maññe 'haṃ sugatiṃ tayā ti. 330.
 15 Ta. rañño vā 'ti rañño yeva, āguṃ karīti mahārāja tvaṃ mahāparā-
 dhaṃ mahāpāpaṃ kari, dukkaṭaṃ⁸ ti yaṃ kataṃ dukkaṭaṃ⁹ hoti taṃ lāma-
 kammaṃ akari¹⁰, adūsakā ti niddosā, pitāputtā ti mātā ca pitā ca putto ca
 ime tayo ekūsunā¹⁰ hatā tasmīṃ gate¹¹ tappatibaddhā tassa mātāpitaro pi
 pi hatā va hontī, anusikkhāmīti sikkhāpemi anusāsāmi, posa¹² 'ti¹³ Sāmassa
 20 thāne thatvā¹³ sinehaṃ paccupatthāpetvā Sāmo viya te ubho andhe posehi,
 maññe -- tayā ti evam tayā sugati yeva¹⁴ gantabbā¹⁵ bhavissatīti maññāmi.

So devatāya vacanaṃ sutvā „ahañ kir' etassa m-ro po-
 setvā saggaṃ gamissāmīti“ saddahitvā „kim me rajjena, te
 yeva posessāmīti“ daḥhaṃ adhiṭṭhāya balavaparidevaṃ pari-
 25 devanto sokaṃ tanuṃ katvā „Suvannasāmo mato bhavissatīti“
 nānāpupphehi tassa sarīraṃ pūjetvā udakena siñcitvā tikkhattuṃ
 padakkhiṇaṃ katvā catusu thānesu vanditvā tena pūjitaṃ udaka-
 ghaṭaṃ ādāya domarassappatto dakkhiṇadisābbhimukho pāyāsi.

T. a. p. S. āha:

- 30 41. Sa rājā paridevitvā bahuṃ kārūññasamhitam
 udakakumbham ādāya pakkāmi dakkhiṇāmukho ti. 331.

¹ so Cks for -ddissati? Bđ vinassati. ² Cks -o. ³ Bđ kira. ⁴ Ck akārā, Cs akārā.
⁵ Cks -ram. ⁶ Cks add va ⁷ Bđ pose. ⁸ Cks dukkat-. ⁹ Cks akiri. ¹⁰ Bđ
 ekus- ¹¹ Bđ hate. ¹² Bđ pose ti. ¹³ Ck thatpetvā. ¹⁴ Cks -tīm ñeva. ¹⁵
 Ck -bba, Cs -bbam.

Pakatiyāpi ca mahāthāmo rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assa-
mapadaṃ kottento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitaṃ sāladvāraṃ
pāpuṇi. Paṇḍito antonisinno tassa padasaddaṃ sutvā „nāyaṃ
Sāmassa padasaddo, kassa nu kho“ ti pucchanto gāthadvayaṃ ā.:

42. Kassa' [nu] eso padasaddo manussass' eva āgato, 5
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisa. 332.

43. Santaṃ hi Sāmo vajati, santaṃ pādāni neyati',
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārīsā 'ti. 333.

Ta. ma'nus'sassevā 'ti nāyaṃ sīhavyagghānaṃ na yakkhakinnarānaṃ
āgato¹ pana manussass' evāyaṃ padanigghoso na Sāmassā 'ti, santaṃ hīti 10
upasamayuttaṃ hi vajati caṃkamati, neyatīti² patiṭṭhapeti

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ attano rājabhāvaṃ akathetvā
'mayā tumhākaṃ putto mārīto' ti vakkhāmi ime kujjhitvā³ mayā
saddhiṃ pharusāṃ kathessanti, evaṃ mama etesu kodho up-
pajjissati, atha te vihetthessaṃ⁴, taṃ mam' assa⁵ akusalaṃ, rājā 15
ti pana vutte abhāyanto⁶ nāma n' atthi, tasmā rājabhāvaṃ
tāva kathessāmiti“ cintetvā pāṇiyamālake pāṇiyaghaṭaṃ tha-
petvā paṇṇasāladvāre ṭhatvā ā.:

44. Rājāham asmi Kāsīnaṃ Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā ratṭhaṃ pahatvāna migam esaṃ carāṃ' ahaṃ. 334. 20

45. Issatthe c' asmi kusalo dāhadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 335.

Paṇḍito pi tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

46. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ, (V ³²³/₂₉)
issaro pi⁷ anuppatto yam idh' atthi pavedaya. 336. 25

47. Tiṇḍukāni¹⁰ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varaṃ¹¹ varaṃ. 337.

48. Idam pi pāṇiyaṃ sitaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasīti. 338.

¹ Ck kasan, Cs kassan. ² so Bā; Cks ūttati. ³ Ck agacanto, Cs agacchanto,
for -tassa? ⁴ Ck ūttatīti. ⁵ santaṃ hīti - - - kujjhitvā wanting in Cs. ⁶ Bā
vihedhessāmi. ⁷ Ck assatu, Bā mama, omitting assa. ⁸ Cks -tā. ⁹ Bā Cs si.
¹⁰ Cks tiudu-. ¹¹ Bā varā.

T. a. Sattigumbajātake kathito, idha pana girigabbharā ti Migasammataṃ sandhāya vuttaṃ, sā hi girigabbharato nikkhantattā girigabbharā t' eva jātā.

Evaṃ tena paṭisanthāre kate rājā „putto vo mayā mā-
rito' ti paṭhamam eva vattum ayuttaṃ, aṇānanto viya katham
5 samuṭṭhāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

49. Nālam andhā vane daṭṭhum, ko nu vo¹ phalam āhari,
anandhass' evāyaṃ sammā nivāpo² mayham khāyatīti. 339.

Ta. nālan ti tumhe andhā imasmīm vane kiñci daṭṭhum na samatthā, ko
nu vo¹ -- āharitī ko nu tumbhakaṃ ime phale āhari, nivāpo² ti ayaṃ
10 sammā nayena upāyena kato³ khādītabbayuttokānaṃ superisuddhānaṃ phalā-
phalānaṃ nivāpo³ sannicayo anandhassa viya na andhassā 'ti mayham khāyati
upaṭṭhāti.

Taṃ sutvā paṇḍito „mahārāja, na mayaṃ phalāphalāni
āharāma, putto pana no āharatīti“ dassetuṃ gāthadvayam ā.:

15 50. Daharo yuvā nātibrahā Sāmo kalyāṇadassano,
dīgh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁴, 340.

51. So have phalam āhatvā⁵ ito ādā⁶ kamaṇḍalum
nadiṃ gato udahāro, maññe na dūram āgato ti. 341.

Ta. nātibrahā ti nātīdīgho nātīrasso, sunaggavellitā⁴ ti suna-
20 samkhātāya māṃsakotṭhanapothhaniyā aggaṃ viya vinatā⁷, kamaṇḍalum ti
ghaṭaṃ, na dūramāgato ti na dūram āgato idāni na dūram ito āsannaṭṭhānaṃ
āgato bhavissatīti maññāmīti a.

Taṃ sutvā rājā āha:

52. Ahan taṃ avadhiṃ Sāmaṃ yo tuyhaṃ paricārako
yaṃ kumāraṃ pavedetha Sāmaṃ kalyāṇadassanaṃ. 342.

53. Dīgh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁴,
tesu lohitalittesu seti Sāmo mayā hato ti. 343.

Ta. avadhiṃ ti migassa khittena⁸ sarena vijjhivā māresīm, pavedethā
'ti kathetha, setīti Mī-nadītīre vaḷikapuline seti.

30 Paṇḍitassa pana avidūre yeva Pārikāya paṇṇasālo hoti,
sā tattha nisinnā rañño vacanaṃ sutvā taṃ pavattiṃ ṇātu-

¹ Cks me. ² Bā nivāto. ³ Ck kate, Cs kathe, Bā ayaṃ sammā upayena tato.

⁴ Bā so-. ⁵ Bā āharitvā, Cks āhanatvā. ⁶ Bā ādāya. ⁷ Bā kiñci natā. ⁸ Bā
visapitena instead of m. kh.

kāmā hutvā nikkhamitvā rajjusaññāya D-pañḍitassa santikaṃ gantvā āha:

54. Kena Dukūla mantesi hato Sāmo ti vādinā,
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhati. 344.
55. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhatīti. 345.

5

Ta. vādinā ti mayā Sāmo hato ti vadantena, pavālan ti pallavaṃ, māluteritan ti vātena paḥaṇaṃ.

Atha naṃ paṇḍito ovādaṃ dento āha:

57. Pārike Kāsirājāyaṃ so Sāmaṃ Migasammate
kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpam icchimhā 'ti. 346.

10

Ta. Migasammate ti M-tanadītīre, kodhasā ti mige uppannena kodhena, mā - - mhā 'ti tassa mayā ubho pi pāpam mā icchimhā.

Pārī āha:

58. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi kathaṃ cittaṃ na kopaye ti. 347.

15

Ta. ghātimhīti ghātaka.

D-pañḍito āha:

59. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi akkodhaṃ¹ āhu paṇḍitā ti. 348. 20

Ta. akkodhan ti kodho nāma nirayasamvattaniko, tasmā taṃ akatvā puttaghātikamhi pi akkodho yeva kattabbo² ti paṇḍitā āhu.

Evam vatvā ubho pi te hatthehi ure patipim̐santā M-assa guṇe vaṇṇetvā bhusaṃ paridevimsu. Atha ne rājā samassāsento ā.:

59. Mā bālhaṃ paridevetha hato Sāmo ti vādinā,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 349.
60. Issatthe c' asmi kusalo dalhadhammo ti vissuto,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 350.
61. Migānaṃ vighāsam anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane ti. 351. 30

25

¹ so all three MSS. ² B^d ako-. ³ C^{ks} akkodhe yeva kattabban, C^s akkode yeva kattabbo, B^d kodhe eva na kattabbo.

Ta. vādinā ti tumhe hato Sāmo ti vadantena mayā saddhiṃ, tayā no¹ evaṃ gunasampanno putto mārito² idāni ko amhe bharissatīti ādini vatvā mā bālhaṃ paridevetha ahaṃ tumhākaṃ kammakaro hutvā Sāmo viya tumhe bharissāmīti evaṃ rājā tumhe mā cintayittha na mayaṃ rajjena attho ahaṃ vo
5 yāvajivāṃ bharissāmīti te assāsesi.

Te tena saddhiṃ sallapantā³ āhaṃsu:

62. N' eso dhammo mahārāja, n' etaṃ amhesu kappati,
rājā tvam asi amhākaṃ, pāde vandāma te mayan ti. 352.

Ta dhammo ti sabhāvo kārāṇaṃ vā, kappatīti evaṃ tava kamma-
10 karaṇaṃ⁴ amhesu na kappati na sobhati, pāde -- mayan ti idāṃ pana te pabbajjaliṅge⁵ tīṭhāpi puttāsokassa mahantattāya⁶ c' eva nihataṃānatāya ca⁷ vadāṃsu, rañño viссāsāṃ uppādetum pi evaṃ āhaṃsū 'ti vadanti.

Taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā „aho acchariyaṃ, evaṃ dosakārake nāma mayi pharusuvacanamattam pi n' atthi⁸,
15 paggaṇhanti yeva man⁹ ti⁹ cintetvā g. ā.:

63. Dhammaṃ nesādā¹⁰ bhaṇatha, kato apacitī tayā,
pitā tvam asi asmākaṃ, mātā tvam asi Pārike ti. 353.

Ta. tayā ti ekekaṃ vadanto evaṃ ā, pitā ti D-paṇḍita ajja paṭṭhāya tvam mayhaṃ pituṭṭhāne tīṭṭha, amma Pārike tvam pi mātīṭṭhāne tīṭṭha, ahaṃ
20 pana vo puttassa Sāmassa (thāne pādadhovanādīni sabbakiccāni karissāmi, maṃ rājā ti asallakkhetvā Sāmo ti¹¹ sallakkhetā 'ti.

Te añjalim paggayha „mahārāja tayā amhākaṃ kamma-kārakakiccaṃ n' atthi, yaṭṭhikotiyaṃ pana no gahetvā tattha netvā Sāmaṃ dassēhīti¹² yācantā gāthadvayam āhaṃsu:

25 64. Namo te Kāsīrāj' atthu¹², namo te Kāsivaddhana,
añjalin te paggaṇhāma yāva Sām' ānupāpaya. 354.

65. Tassa pāde pavatṭantā¹³ mukhaṃ ca bhujadassanaṃ saṃsumbhamānā attānaṃ kālam āgamayāmase¹⁴ ti. 355.

Ta. Sāmānupāpaya¹⁵ 'ti yāva Sāmo yattha tattha¹⁵ amhe ānupāpaya,

¹ Bā omits no. ² Ck adds ti. ³ Ck Bā to. ⁴ Cks kammaṃ karontāṃ. ⁵ Bā pabbajjaliṅge. ⁶ Bā -sokena samabbhātāya. ⁷ Cks omit ca. ⁸ Ck natti, Cs tattha. ⁹ Cks matti, Bā mamanti. ¹⁰ Cks nesāda. ¹¹ Cs neva, Ck te. ¹² Cks -ja, omitting atthu. ¹³ so Cks; Bā sapajjantā. ¹⁴ Ck -yemase, Cs āgamase. ¹⁵ Bā sāmāṃ, omitting yattha tattha.

bhujadassanan ti kalyāṇadassanaṃ abhirūpaṃ, saṃsumbhamānā ti vaṭ-
tentā¹, kālamāgamayāmasa² ti kālakiriyaṃ āgamaśāma³.

Tesaṃ evaṃ kathentānaṃ yeva Suriyo atthaṃ gato. Atha
rājā „sac' āhaṃ idān' eva ime tattha nesaṃ tam disvā va
nesaṃ hadayaṃ phalissati, iti tiṇṇam pi etesaṃ matakāle 5
ahaṃ niraye nipaṇṇo yeva nāma, tasmā ne tattha gantum na
dassāmiti“ cintetvā catasso gāthā abhāsi:

66. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti Cando va patito chamā. 356.
67. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati 10
yattha Sāmo hato seti Suriyo va patito chamā. 357.
68. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti paṃsunā patikunṭhito. 358.
69. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti idh' eva vasath' assame ti. 359. 15

Ta. brahā⁴ ti accaggataṃ⁵, ākāsaṇtaṃ ti evaṃ⁶ taṃ vanam ākāsaṇ-
taṃ viya hutvā padissati, athavā ākāsaṇtaṃ⁷ ti ākāsaṇamānaṃ⁸ pakāsaṇamānaṃ⁹
ti a., chamā ti chāmāya paṭhaviyaṃ ti a., chaman ti pi pāṭho, paṭhaviṃ paṭi-
taṃ viyā 'ti a., paṃsunā -- to ti parikinno paliveṭhito.

Atha ne attano vāḷādīnaṃ nissāya bhayamabhāvaṃ¹⁰ das- 20
setum g. āhaṃsu:

70. Yadi tattha sahaṇṇāni satāni nahutāni ca
n' ev' amhākaṃ bhayaṃ koci vane vāḷesu vijjatīti. 360.

Ta. kociṭi imasmiṃ vane katthaci ekapadesa pi amhākaṃ vāḷesu bhayaṃ
nāma n' atthi. 25

Rājā te paṭibāhitum asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi.

Taṃ atthaṃ pakāsaṇto Satthā āha:

71. Tato andhānam ādāya Kāsirājā brahāvane
hatthe gahetvā pakkāmi yattha Sāmo hato ahū 'ti. 361.

¹ Bā pothentā parivaṭṭamānā. ² Ck - yemase. ³ Bā - missāma. ⁴ Bā brahmā
⁵ Bā - tā, Ck accaggataṃ. ⁶ Bā e. ⁷ Ck ākāsaṇtaṃ. ⁸ Ck ākāsaṇā-, Bā ākāsaṇa-
pamāṇaṃ. ⁹ Bā pakāsaṇtaṃ. ¹⁰ Bā vālamigabbhayaḥbhāvaṃ.

Ta tato ti tadā, andhānaṃ ti mātāpitunnaṃ, ahū 'ti abosī, yasmiṃ
thāne so pi nipanno tattha nesīti a.

Netvā ca pana tassa santike ṭhapetvā „ayaṃ vo putto“
ti ācikkhi. Ath' assa pitā sīsaṃ mātā pāde ūrusu katvā nīsi-
5 ditvā vilapiṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

72. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukuṇḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Candaṃ va patitaṃ chaṃḍā 362.
73. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukuṇḍitaṃ¹
10 apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Suriyaṃ va patitaṃ chaṃḍā 363.
74. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukuṇḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe karuṇaṃ³ paridevayūṃ. 364.
75. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukuṇḍitaṃ¹
bāhā paggayha pakkandaṃ: adhammo kira bho iti. 365.
- 15 76. Bālhaṃ kho⁴ si sutto⁵ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 366.
77. Bālhaṃ kho⁴ si matto⁷ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 367.
78. Bālhaṃ kho⁶ si pamatto⁸ Sāma kalyāṇadassana
20 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 368.
79. Bālhaṃ kho⁴ si kuddho¹⁰ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 369.
80. Bālhaṃ kho⁴ si ditto Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi¹¹. 370.
- 25 81. Bālhaṃ kho⁸ si vimano Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 371.
82. Jaṭaṃ vaḷinaṃ paṃkagataṃ¹² ko dāni saṇṭhapessati¹³,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 372.
83. Ko ve¹⁴ sammajjan' ādāya¹⁵ sammajjissati assamaṃ¹⁶,
30 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 373.
84. Ko dāni nahāpayissati sīten' uphodakena ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 374.

¹ so all three MSS. ² Bā -viṭhaṃ. ³ Bā kalunaṃ. ⁴ add tvaṃ? ⁵ Cā yutto,
Bā kho tvaṃ pamatto si. ⁶ Bā svajjevaṃ, Cā yojjevaṃ. ⁷ Bā kho tvaṃ pa-
ditto si. ⁸ add tvaṃ? ⁹ Bā kho tvaṃ pasutto si, comp v. 76. ¹⁰ Bā kho tvaṃ
pakuddho si. ¹¹ Bā omits this verse, but compare v. 77. ¹² Bā paṃsugataṃ,
read: malinaṃ paṃkagaṃ? ¹³ Bā -si. ¹⁴ Bā me. ¹⁵ Bā -jjamādaya. ¹⁶ Bā -me.

85. Ko dāni bhuñjayissati¹ vanamūlaphalāni ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako ti. 375.

Ta. apaviddhan ti niratthakaṃ chaḍḍitaṃ, adhammo kira bho itīti
ayuttaṃ kira bho ajja imasmiṃ loke vaṭṭati, matto² ti khīnasuraṃ pivivā
matto sammatto³, ditto⁴ ti dappito⁵ dhuttako si jāto ti⁶ sabbaṃ vilāpavasena
bhaṇanti, jaṭan ti tāta ambhakaṃ jaṭamaṇḍalaṃ, valinaṃ paṃkagatan ti
yadā ākulaṃ malaggahitaṃ bhavissati tadā naṃ idāni ko saṇṭhapessati, sodhetvā
ujum karissati.

Ath' assa mātā bahum vilapitvā ure hatthaṃ ṭhapetvā
santāpaṃ upadhārentī „puttassa me santāpo pavattat' eva, 10
visavegena visaññitaṃ' āpanno bhavissati, nibbisabhāvatthāya
c' assa saccakiriyaṃ karissāmīti“ cintetvā saccakiriyaṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

86. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ⁸
atṭitā puttasokena mātā saccam abhāsatha: 376. 15
87. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 377.
88. Yena saccen' ayaṃ Sāmo brahmacārī pure ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 378.
89. Yena saccen' ayaṃ Sāmo saccavādī pure ahu 30
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 379.
90. Yena saccen' ayaṃ Sāmo mātāpettibharo⁹ ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 380.
91. Yena saccen' ayaṃ Sāmo kule jeṭṭhāpacāyiko
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 381. 25
92. Yena saccen' ayaṃ Sāmo pāṇā piyataro mama
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 382.
93. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhañ c' eva pitu-cca¹⁰ te
sabbena¹¹ tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 383.

Ta. yena saccenā 'ti yena bhūtena sabhāvena, dhammacārīti kusala- 30
pathadhammacārī¹², saccavādīti hassakena pi musā avutto¹³, mātāpetti-

¹ Ck -ssanti, C² B² bhojayissati ² B² pamatto. ³ B² -tvā viya matto pa-
matto pamādaṃ āpanno. ⁴ B² paditto. ⁵ B² tabbito. ⁶ B² pakuddho si vi-
mano si ti. ⁷ B² visaññitaṃ, Ck² visañña-. ⁸ B² -kunḍi-. ⁹ B² -pitti-.
¹⁰ B² ca. ¹¹ Ck² saccena? ¹² B² kusalakammapha-. ¹³ so C²; C² attano,
B² hasitavasena pi musāvaḍaṃ na vadati.

bharo¹ ti analaso hutvā rattindivam m-ro bhari, jetthā--ti jetthānam
mātāpitunnam sakkārakarako.

Evam mātārā sattahi gāthāhi saccakiriyāya² katāya Sāmo
parivattitvā nipajji. Ath' assa pitā „jīvati me putto, aham
5 pi 'ssa saccakiriyam karissāmīti“ tath' eva s-yaṁ kari.

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

94. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ puttakaṁ paṁsukunṭhitaṁ³
aṭṭito puttasokena pitā saccam abhāsatha: 384.
95. Yena saccen' ayaṁ Sāmo dhammacārī pure ahu
10 etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 385.
96. 97. 98. 99. 100 = 88. 89. 90. 91. 92.
101. Yaṁ kiñc' atthi kataṁ puññaṁ mayhañ ca mātuyā ca⁴ te
sabbena⁵ tena kusalena visaṁ Sāmassa haññatū 'ti. 386.

Tasmiṁ s-yaṁ karonte M. parivattitvā itarena passena
15 nipajji. Ath' assa s-yaṁ sā devatā akāsi.

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

102. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
Sāmassa anukampāya imaṁ saccam abhāsatha: 387.
103. Pabbaty-āham⁶ Gandhamādane cirarattanivāsini,
20 na me piyataro koci añño Sāmā na vijjati,
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 388.
104. Sabbe vanā gandhamayā pabbate Gandhamādane,
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 389.
105. Tesam lālappamānānaṁ bahum kārūññasamhitam
25 khippam Sāmo samutṭhāsi yuvā kalyāṇadassano ti. 390.

Ta. pabbatyāhan ti pabbate aham, vanā gandhamayā ti rukkhā
gandhamayā, na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi, tesan ti bhi.
tesam ubhinnaṁ lālappamānānaṁ yeva devatāya saccakiriyāya pariyoṣāne khippam
Sāmo utṭhahi, padumapattato udakaṁ viy' assa⁷ vinivattētvā ābaddho vigato,
30 idha nu ko viddho ettha nu kho⁸ ti viddhatṭhānam na paññāyi.

Iti Mahāsattassa nirogatā mātāpitunnam cakkhupaṭilābho
aruṇuggamanā devatānubhāvena tesam catunnam pi assame

¹ Bā -pitti-. ² Cks -kiriya. ³ Bā -kunḍi-. ⁴ Bā mayhañceva mātucca. ⁵ Cks
saccena. ⁶ read: pabbate? ⁷ Bā viya visaṁ. ⁸ Bā adds viddho.

pākaṭabhāvo cā 'ti sabbam ekakkhane ahosi. M-ro „cakkhuñ
ca no laddham, Sāmo ca arogo jāto“ ti atirekataram tussimsu.
Atha ne Sāmo paṇḍito gāthā ajjhabhāsi:

106. Sāmo 'ham asmi, bhaddam vo, sotthin' amhi¹ samuṭṭhito,
mā bālham paridevetha, mañjunābhivadetha man ti². 391. 5
Atha³ rājānam disvā paṭisanthāram karonto āha:
107. Svāgatan te mahārāja atho te aduragataṁ, (V $\frac{222}{29}$)
issaro si anuppatto, yaṁ idh' atthi pavedaya: 392.
108. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo (= $\frac{25}{20}$)
phalāni khuddakappaṇi bhuñja rāja varam varam. 393. 10
109. Atthi me pāṇiyam sītam ābhataṁ girigabbharā
tato piva mahārāja sace tvaṁ abbihamkhasīti. 394.
Rājā tam pi acchariyam disvā āha:
110. Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā⁴ muyhanti medisā,
petam taṁ Sāma addakkhim, ko nu tvaṁ Sāma jīvasīti. 395. 15

Ta. petan ti Sāma⁵, aham taṁ matakam addasam, ko nu tvaṁ ti
kathan nu tvaṁ jīvitam paṭilabbhīti pucchati.

Sāmo „ayam rājā maṁ mato ti sallakkhesi, amatabhāvam
assa pakāsessamīti“ ā.:

111. Api jīvam mahārāja purisaṁ gālhavedanam 20
upanītamanasakappaṁ⁶ jīvantaṁ maññate matam. 396.
112. Api jīvam mahārāja purisaṁ gālhavedanam
taṁ nirodhagataṁ santam jīvantaṁ maññate matan ti. 397.

Ta. api jīvan ti jīvamānampi, upanītamanasakappaṁ⁶ ti bhavaṅgam
otiṇṇacittācāram⁷, jīvan ti jīvamānam eva mato ti maññati, nirodhagatan 25
ti assasapassāsanirodham pattam⁸.

Evam „loko maṁ jīvantaṁ eva mataṁ maññatīti“ vatvā
rājānam atthe yojetukāmo dh. desento puna dve gāthā abhāsi:

¹ Cks -nampi, Bđ sotthināmbhi. ² Bđ adds: tattha sotthināmbhi samuṭṭhito ti
sotthinā sukhena uṭṭhito amhi 'bhavāmi, mañcunā ti madhurasarena maṁ abhi-
vadetha. ³ Bđ adds so. ⁴ so all three MSS. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks -samkappaṁ.
⁷ Cks otiṇṇam-. ⁸ Bđ adds santam samvijjamānam.

113. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
devāpi naṃ tikicchanti mātāpettibharaṃ janaṃ. 398.
114. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
idh' eva naṃ pasamsanti, pecca sagge ca modatīti. 399.
- 5 Taṃ sutvā rājā „acchariyaṃ vata bho, mātāpettibharassa
kira uppannarogaṃ devatāpi tikicchanti, ativiya ayaṃ Sāmo
sobhatīti“ añjalim paggayha ā.:
115. Esa bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti medisā,
saraṇaṃ taṃ Sāma gacchāmi,
10 tvaṇ ca me saraṇaṃ bhavā 'ti. 400.

Ta. bhiyyo ti yasmā tādise parisuddhasīlaguṇasampanne aparajjhīṇ
tasmā atirekataraṃ muyhāmi, tvaṇ ca -- bhavā 'ti saraṇaṃ gacchantassa me
tvam s. bhava patītibhā bho devalokagāmināṃ maṃ karohīti.

Atha naṃ M. „sace mahārāja devalokaṃ gantukāmo ma-
15 hantaṃ dibbasampattiṃ paribhuñjitukāmo imāsu dasasu dham-
macariyāsu² vattassū“ 'ti dasadkammacariyagāthā kathesi:

116. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya³, (V. p. 123.)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 401.
117. Dhammaṃ cara mahārāja
20 puttadāresu khattiya³, (Sen. Mahāv. I p. 231)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 402.
118. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya etc. 403.
119. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca etc. 404.
120. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca etc. 405.
- 25 121. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca etc. 406.
122. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca etc. 407.
123. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya etc. 408.
124. Dhammaṃ cara mahārāja dhammo, cinṇo⁵ sukhāvaho etc. 409.
125. Dhammaṃ cara mahārāja saindadevā⁶ sabrahmakā
30 sucinṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo⁷ ti. 410.

Tāsaṃ attho Tesakunajātake vitthārito va.

¹ Ck^s add vā. ² B^d dasarājadhamma-. ³ Ck^s khattiya ⁴ Ck^s B^d rājā. ⁵ Ck^s -e.

⁶ B^d indādevā. ⁷ so all three MSS. for pamādo.

Evañ M. tassa dasarājadhamme desetvā uttarim pi ova-
ditvā pañcasilāni adāsi. So tassa ovādañ sirasā sampaticchitvā
vanditvā Bārānasim gantvā dānādini puññāni katvā sapariso
saggaparāyano ahoṣi. B. pi saddhim mātāpitūhi abhiññā ca
samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmālokūpago ahoṣi. 5

S. imañ dhammadesanañ āharitvā „bhikkhave mātāpitunnañ po-
sanañ nāma paṇḍitānañ esa vaṃso¹“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s.
(Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalañ pāpuṇi): „Tadā rājā
Ānando ahoṣi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā³ Kas-
sapo, mātā³ Bhaddakāpilāni⁴, Suvannasāmapaṇḍito aham evā⁵“ ti⁶. 10
Sāmajātakaṃ⁶.

4. Nimiājātaka.

Accherañ vata⁷ lokasmin ti. Idañ S. Mithilañ upanissāya
Makhādevambavane⁸ v. sitapātukammañ ārabha kathesi. Ekadivasañ
hi S. sāyaṇhasamaye⁹ sambahulehi bhikkhūhi saddhim tasmiñ am- 15
bavane cārikañ caramāno ekañ ramaṇiyañ bhūmippadesañ disvā
attano pubbacariyañ kathetukāmo sitañ pātukatvā āyasmatā Ānan-
dattherena sitakaraṇaṃ puṭṭho „Ānanda ayañ bhūmippadeso pubbe
mayā Makhādevarājakāle¹⁰ jhānakilañ kilāntena ajjhāvutthapubbo¹¹“
ti vatvā tena yācito paññattāsane nisīditvā a. ā.: 20

A. Videharatthe Mithilanagare Makhādevo¹² nāma rājā
ahoṣi, so cāturasītivassasahassāni kumārakilāñ kilī, caturā-
sītivassasahassāni uparajjañ kāresi, cāturasītivassasahassāni
r. kārento „yadā me samma¹³ kappaka sirasmiñ phalitāni pas-
seyyāsi tadā me āroceyyāsīti“ vatvā aparabhāge kappakena 25
phalitāni disvā ārocite saṇḍāsena uddharāpetvā hatthe patitṭhā-
petvā phalitañ oloketvā¹³ āgantvā nalāṭe laggañ viya maraṇaṃ

¹ Bā omits esa ² Bā dukūlapaṇḍito. ³ Bā pārīkā ⁴ Bā adds bhikkhuni. ⁵
Bā aham eva sammāsambuddho loke udapāditi. ⁶ Bā suvannasāmapālito 4.
Cfr. Morris, B. & C. p. 76. Mā. = Mātali. ⁷ Ck^s add bho. ⁸ Bā maggha-,
B^s majjha-. ⁹ Ck^s sāyaṇha-. ¹⁰ Bā magghā, B^s majjha-. ¹¹ Ck^s Bā -vutta-.
¹² Bā magghā. Cfr. Morris in J. P. T. S. 1855 p. 62. Hultzsch in Z. d. d
m. Ges. 40 p. 60. ¹³ Bā adds maccurājānañ.

passamāno „idāni me pabbajitum kālo“ ti kappakassa gāma-
varam datvā jetṭhaputtam pakkosāpetvā „tāta r. paṭiccha,
aham pabbajissāmīti“ vatvā „kiṃkāraṇā devā“ 'ti vutte
„uttamaṅgarūhā mayham ime jātā vayoharā

- 5 pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman'“ ti
vatvā taṃ rajje abhisinñcitvā „tvam pi evam evaṃ paṭipajjey-
yāsīti“ vatvā ovaḍitvā nagarā nikkhamma² bhikkhupabbajjāya
pabbajitvā caturāsītivassasahassāni cattāro Brahmavihāre bhā-
vetvā Brahmaloce nibbatto³. Putto pi 'ssa eten' upāyena
10 pabbajitvā Brahmaloce-parāyano ahosi, tathā tassa putto⁴ ti,
evaṃ dvihi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse phalitāṃ
disvā va imasmiṃ ambavane pabbajitvā cattāro Brahmavihāre
bhāvetvā Brahmaloce nibbatto⁵. Tesaṃ sabbapaṭhamam nib-
batto Makhādevaṛājā Brahmaloce tṭhito attano vaṃsaṃ olokento
15 dvihi ūnāna caturāsītikhattiyasahassāni pabbajitāni disvā tuṭṭha-
mānaso hutvā „ito nu kho param pavattissati na-ppavattissa-
tīti“ olokento appavattanabhāvaṃ nātvā „mama vaṃsaṃ aham
eva ghaṭessāmīti“ tato cavitvā Mithilanagare raṇṇo aggamahe-
siyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. Tassa nāmagahanādivase
20 nemittakā lakkaṇāni oloketvā „mahārāja ayaṃ kumāro tum-
hākaṃ vaṃsaṃ ghaṭento uppanno, tumhākaṃ vaṃso hi pabbaj-
janavaṃso⁶ imassa parato na gamissatīti⁷“ vadiṃsu. Taṃ
sutvā rājā „ayaṃ rathacakkanemi viya mama vaṃsaṃ ghaṭento
jāto“ ti Nemikumāro⁸ ti 'ssa nāmaṃ akāsi. So daharakālato
25 paṭṭhāya dāne sīle uposathakamme ca abhirato ahosi. Ath'
assa pitā purimanayen' eva phalitāṃ disvā kappakassa gāma-
varam datvā puttassa r. niyyādetvā ambavane pabbajitvā
Brahmaloka-parāyano ahosi. Nimirājā⁹ dānājjhāsayatāya catūsu
nagaradvāresu nagaramajjhe cā 'ti pañcadānasālāyo kāretvā

¹ = vol. I p. 137. ² Ck nikkhami, Bā nikkhamitvā ³ Bā -i. ⁴ C^s repeats tathā
tassa putto. ⁵ Bā nibbattiṃsu. ⁶ Bā pabbajita-. ⁷ Bā purato añño nāga-
missatīti. ⁸ Ck nemiya-. ⁹ Bā nemi-.

mahādānaṃ pavattesi, ekekāya dānasālāya satasahassaṃ katvā devasikaṃ pañca pañca kahāpaṇasatasahassāni pariccaji, niccaṃ pañcasālāni ca rakkhi, pakkhadivasesu uposathaṃ samādayi, mahājanam pi dānādīsu puññesu samādapesi¹, sagga-
 maggaṃ ācikkhitvā nirayabhayena tajjetvā dh. d. Tassa ovāde 5
 ʔhitā dānādīni puññāni katvā cutā cutā devaloke nibbattanti, devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahosi. Tadā Tāvatiṃsabhavane devasaṃghā Sudhammāya devasabhāya sannipatitā „aho amhākaṃ ācariyo Nimirājā², naṃ nissāya mayam imaṃ
 Buddhañāṇenāpi aparicchindiyam dibbasampattiṃ anubhomā“ 10
 'ti vatvā M-assa guṇe vaṇṇayimsu. Manussaloke pi 'ssa mahāsamuddapiṭṭhe āsittatelaṃ viya guṇakathā³ patthari.

S. tam atthaṃ āvibhūtaṃ katvā bhikkhusaṃghassa kathento āha:

1. Accheraṃ vata lokasmiṃ uppajjanti vicakkaṇā yadā ahū Nimirājā paṇḍito kusalatthiko. 411. 15
2. Rājā sabba-Videhānaṃ adā dānaṃ arindamo, tassa taṃ dadato dānaṃ saṃkappo udapajjatha: dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalan ti. 412.

Ta. yadā ahū ti bhī. paṇḍito attano ca paresaṃ ca kusalatthiko Nimirājā⁴ ahosi tadā devamanussānaṃ accheraṃ vata no evarūpāpi⁵ nāma anup- 20
 panne Buddhañāṇe mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā lokasmiṃ vicakkaṇā uppajjanti evaṃ tassa guṇakathaṃ kathesun ti a., yathā ahū ti pi pāṭho, tass' attho: yathā ahu Nimirājā paṇḍito kusalatthiko yeva⁶ tathārūpā mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā uppajjanti vicakkaṇā ti⁶ yaṃ tesam
 uppannaṃ⁷ taṃ accheraṃ vata lokasmiṃ ti, iti S. sayam eva acchariyajāto evam 25
 āha, sabbaVidehānaṃ ti sabbesaṃ Videhavāsīnaṃ, katamaṃ sū 'ti etesu dīvīsu kataman nu, so kira pannarasuposathiko omuttasabbābharane sirisayana-
 piṭṭhe nīpanno dve yāme niddam okkamitvā pacchimayāme pabuddho pallamaṃ
 ābhujitvā aham pi mahājanassa aparimānaṃ dānaṃ pi demi sīlam pi rakkhāmi
 dānassa nu kho phalaṃ mahantaṃ udāhu brahmacariyavāsassa ti cintetvā 30
 attano kaṃkhaṃ chinditum nāsakkhi.

Tasmiṃ khaṇe Sakkabhavanaṃ uphākāraṃ dassesi, Sakko tassa kāraṇaṃ āvajjanto taṃ tathā vitakkentaṃ disvā „kaṃ,

¹ C* -dā-. ² Bā nemi-. ³ Cks -thaṃ. ⁴ Bā -pāni. ⁵ Cks ye. ⁶ Bā omits ti

⁷ C* uppajjan, C^s uppajjana.

kham assa chindissāmīti“ ekako va sīghaṃ āgantvā sakalanivesanaṃ ekobhāsaṃ katvā sirigabbhaṃ pavisitvā obhāsaṃ pharitvā ākāse thatvā tena puṭṭho vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

- 5 3. Tassa saṃkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
sahassanetto pātur ahu vaṇṇena nihanam tamam. 413.
4. Salomahaṭṭho manujindo Vāsavaṃ avacā Nimi:
devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
na ca me tādiso vaṇṇo diṭṭho vā yadivā suto¹. 414.
- 10 5. Salomahaṭṭham nātvāna Vāsavo avacā Nimim²:
Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
alomahaṭṭho manujinda puccha pañham yad³ icchasi. 415.
6. So ca tena katokāso Vāsavaṃ avacā Nimi:
pucchāmi tam mahābāhu sabbabhūtānam issara:
15 dānam vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalam. 416.
7. So puṭṭho naradevena Vāsavo avacā Nimim³,
vipākam⁴ brahmacariyassa jānam akkhās' ajānato: 417.
8. Hīnena brahmacariyena khattiye upapajjati
majjhimena ca devattam uttamena visujjhati. 418.
- 20 9. Na h' ete sulabhā kāyā yācayogena kenaci
ye kāye upapajjanti anāgārā tapassino ti. 419.

Ta. salomahaṭṭho ti bhi. so Nimirājā obhāsaṃ disvā ākāsaṃ olokeno tam dibbābharapapatimanditam disvā bhayena haṭṭhalomahaṃso hutvā devatā nu sīti pucchi, alomahaṭṭho ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājā
25 'ti (add: vutte?), Vāsavam⁵ avacā ti tuṭṭhamānaso hutvā avoca, jānam - ti bhi. so Sakko atītabhave attanā paccakkham diṭṭhapubbam brahmacariyassa vipākam jānanto tassa ajānato akkhāsi, hīnenā 'ti ādisu puthutitthāyatane⁶ methunaviratimattam⁷ sīlam hīnam nāma, tena khattiyakule upapajjati⁸, jhānassa upacāramattam majjhimaṃ nāma, tena devattam upapajjati⁹, atṭhasamāpattinibbattanaṃ pana uttamaṃ nāma, tena Brahmaloce upapajjati⁹, tam bāhirakā nibbānan ti kathenti, tenāha visujjhatīti, imasmim pana sāsane parisuddhasīlassa bhikkhuno aññataram devanikāyam patthentassa brahmacariyacetanā hīnatāya hīnam nāma, tena yathāpatthite¹⁰ devaloce nibbattati, parisuddhasīlassa pana atṭhasamāpattinibbattanaṃ majjhimaṃ nāma, tena Brahmaloce

¹ Bā adds ācikkha me tvaṃ bhaddante katham jānemu tam mayam. ² Cks nimi, Bā nemi. ³ Bā yam. ⁴ Cks -ka. ⁵ Cks -vo. ⁶ so Bā; Cks -na. ⁷ Cks -mattā, Bā -virahitamattam. ⁸ Cks uppajjanti. ⁹ Bā nibbatti, Cks uppajjantīti. ¹⁰ Ck pattate. C^s pattite.

nibbattati, parisuddhasiḷassa vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattapatti¹ uttamaṃ nāma, tena visujjhati, iti Sakko mahārāja dānato satagunena sabassagunena brahmacariyavāso va mahapphalo ti vaṇnesi, kāyā ti brahmaghaṭṭā, yācayogenā 'ti yācanayuttakena yācayogena vā yaññayuttakena vā ti ubhayathāpi dāyakass' ev' etaṃ nāma, tapassino ti tapanissitakā.

5

Imāya pi gāthāya brahmacariyavāsass' eva mahapphala-bhāvaṃ dīpetvā idāni ye atīte mahādānaṃ datvā kāmāvacaram pi atikkamituṃ nāsakkhimsu te rājāno dassento ā.:

10. Dudīpo² Sāgaro Selo Mucalindo Bhagīraso

Usīnaro Aṭṭhako ca Assako ca Puthujjano 420.

10

11. Ete c' aññe ca rājāno khattiyā brāhmaṇā bahū

puthuyaññaṃ yajitvāna Petan te³ nātivattisun⁴ ti. 421.

T. a.: mahārāja pubbe Bārānasiyaṃ Dudīpo² nāma rājā mahādānaṃ datvā maraṇacakkhena chinno kāmāvacarake yeva nibbatti tathā Sāgarādayo aṭṭhā 'ti ete ca pana aññe ca bahurājāno c' eva khattiyabrāhmaṇā ca puthuyaññaṃ ya-
jitvāna anekappakāraṃ dānaṃ datvā kāmāvacarabhūmisamkhātāṃ Petāṃ te nāti-
vattimsu, kāmāvacaradevatā hi rūpādino kilesavatthussa kāraṇā paraṃ paccāsim-
sanato kapanatāya petā te vuccanti, vuttam pi c' etaṃ:

15

ye adutiya⁵ na ramanti ekikā

vivekajaṃ ye na labhanti pītīm

20

kiñcāpi te indasamānabhogā

te ve parādhīnasukhāvarākā ti.

Evam pi dānaphalato brahmacariyaphalass' eva mahanta-bhāvaṃ dassetvā idāni brahmacariyavāsena Petabhavanaṃ atikkamitvā Brahmaloce nibbattatāpase dassento ā.:

25

12. Addhā⁶ ime⁷ avattimsu anāgārā tapassino

satt' isayo Yāmahānu Somayāgo Manojavo 422.

13. Samuddo Māgho Bharato [ca⁸] isi Kālikarakkhiyo⁹

Añgīraso Kassapo ca Kisavaccho Akitti¹⁰ cā 'ti. 423.

Ta. avattimsū ti kāmāvacaraṃ atikkamimsu, tapassino ti silatapaṇ c'
eva samāpattitapaṇ ca nissitā, sattisayo ti Yāmahānuādayo satta bhātaro va¹¹
sandhāyāha Añgīrasādīhi pana catūhi saddhīm ekādas' etc.

30

¹ Bā -ttupatti. ² Bā dutīpo, C^k dudīpo. ³ Bās petatthaṃ. ⁴ C^s iyun, Bā -ttimsū. ⁵ C^k yeñce adutiya, ye ve adutiya, Bā ye adutiya. ⁶ C^k añḍā, Bā ati. ⁷ Bā yime. ⁸ Bā cāpi. ⁹ Bā kālaurakkhito. ¹⁰ Bā akinti. ¹¹ C^s ca.

Evan tāva sutivasen' eva brahmacariyavāsassa mahappha-
lataṃ vaṇṇetvā idāni attanā diṭṭhapubbaṃ āharanto ā.:

14. Uttarena nadī Sīdā gambhīrā duratikkamā,
nalaggivaṇṇā jotanti sadā kañcanapabbatā 424.
- 5 15. Parūḷhakacchā tagarā rūḷhakacchā vanā nagā,
tatrāsūṃ dasasahassā porāṇaisayo pure. 425.
16. Ahaṃ seṭṭho 'smi dānena saṃyamena damena ca
anuttaraṃ vataṃ katvā pakiracārī samāhite. 426.
17. Jātivantaṃ ajaccaṃ ca ahaṃ ujjugataṃ naraṃ
10 ativelaṃ namassissaṃ kammabandhū hi mātiyā¹. 427.
18. Sabbe vaṇṇā adhammatṭhā patanti nirayaṃ adho,
sabbe vaṇṇā visujjhanti² caritvā dhammaṃ uttamaṃ ti. 428.

Ta, uttarenā 'ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvinnāṃ suvaṇṇapabba-
tānaṃ antarena pavattā Sīdā nāma nadī gambhīrā nāvāhi³ pi duratikkamā
15 ahoṣi, kimkāraṇā: sā hi atisukkhumodakā, sukhumattā udakassa antamaso mora-
piñjāṃ pi tattha patitaṃ na santhāti sīditvā heṭṭhātalam⁴ eva gacchatī, ten'
ev' assā Sīdā ti nāmaṃ ahoṣi, te pana tassā tīresu Kañcanapabbatā sadā nalaggi-
vannā hutvā jotanti, parūḷhakacchā tagarā ti tassā pana nadiyā kacchā⁵
parūḷhatagarā ahesuṃ tagaragandhasugandhino, rūḷhakacchā vanā nagā ti
20 ye tattha aññe pi pabbatā tesam pi kacchā rūḷhavanā ahesuṃ, pupphaphala-
dhararukkhasaṇṇhannā ti a, tatrāsūṃ ti tasmiṃ evaṃ ramanīye bhūmibhāge
dasasahassā isayo ahesuṃ sabbe pi pañcābhinnā⁶ aṭṭhasamāpattilābhino va, tesu
bhikkhācāravelāya keci Uttarakuruṃ gacchanti keci mahājambupesin' āharanti
keci Himavante yeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti keci Jumbudīpatale
25 tam tam nagaraṃ gacchanti, eko pi rasataphābhībhūto n' atthi, jhānasukhen'
eva vitināmenti, tadā eko tāpaso ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā supāruto sunivattho
piṇḍāya caranto purohitassa gehadvārāṃ pāpuni, so tassa upasame jāsīditvā
antonivesanaṃ ānetvā bhojetvā katipāhaṃ patijagganto vissāse uppanne bhante
tumhe kuhiṃ vasathā 'ti pucchi, asukatṭhāne nāma āvuso tī, kiṃ pana
30 tumhe ekako va tattha viharatha udāhu aññe pi atthi, āvuso kiṃ vadesi
tasmiṃ padese dasasahassā isayo vasanti sabbe va abhiññāsamāpattilābhino⁶ ti,
so⁷ tesam guṇaṃ sutvā pabbajjāya cintaṃ nami, aha nāmi bhante mama pi
tattha netvā pabbajethā⁸ ti ā., āvuso tvaṃ rājapuriso na sakkā tam pabbājetun
ti, tena hi bhante ajjāhaṃ rājānaṃ āpucchissāmi tumhe sva⁹ pi idhāgacchethā⁹
35 'ti, so adbhivāsesi, itaro pi bhuttapātāraso rājānaṃ upasamkamitvā icchāṃ ahaṃ

¹ Bā mānavā. ² Ck nirujjhanti. ³ Cks nacāpihi. ⁴ Cks omīti heṭṭhā, Bā osi-
ditvā heṭṭhātalam. ⁵ Bā gacchā. ⁶ Ck abhinna ca samā-. ⁷ Cks tassa. ⁸ Ck
yeva. ⁹ Cs gacchethā, Pā āgaccheyyathā.

deva pabbajitun ti ā, kimkāraṇā ācariya pabbajasīti, kāmesu dosaṃ nekkhammesu ānisaṃsaṃ disvā ti, tena hi pabbajāhi¹ pabbajito pi maṃ dasseyyāsīti, so sādhu 'ti sampaticchitvā gehaṃ āgantvā puttadāraṃ anusāsētvā sabbaṃ sāpateyyaṃ dassētvā attano pabbajitaparikkhāraṃ gahetvā tāpasassa āgamanāṃ olo-kento nisīdi, tāpaso pi tath' evākāsenāgantvā antonagaraṃ pavisitvā tassa⁵ gehaṃ pāvisi, so taṃ sakkaccaṃ parivisitvā bhante kataṃ mayā kātābbaṃ ti ā, so taṃ bahinagaraṃ netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbā-jetvā punadivase² taṃ tatth' eva katvā³ bhattaṃ āharitvā datvā kasinapari-kammaṃ ācikkhi, so katipāhass' eva abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā sayam eva piṇḍāya cari, so āparabhāge ahaṃ rañño attānaṃ dassetuṃ patiññaṃ adāsīṃ das-¹⁰ sessāṃ' assa attānaṃ ti cintetvā tāpase vanditvā ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā bhikkhaṃ caranto rājadvāraṃ pāpupi, rājā taṃ disvā sañjānitvā antonivesanaṃ pavesetvā sakkāraṃ katvā bhante kuhiṃ vasathā 'ti pucchi, Uttarahimavantapasse Kañ-canapabbatantarena⁴ pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājā 'ti, kiṃ ekako va udāhu aññe pi tattha atthīti, kiṃ vadesi mahārāja dasasabassā isayo sabbe abhiññā-¹⁵ samāpattilābbino⁶ tattha vasantīti, rājā tesāṃ guṇaṃ sutvā sabbesaṃ bhikkhaṃ dātukāmo ahoṣi, aha nam āha: bhante ahaṃ tesāṃ isīnaṃ dānaṃ dātukāmo ahoṣīṃ kiṃ karomīti, mahārāja te isayo jivhāvīṇiṇeyyārase agiddhā na sakkā idhānetun ti, bhante tumhe nissāya te bhojessāmi upāyam me ācikkhathā 'ti, teṇa hi mahārāja sace pi nesaṃ dānaṃ dātukāmo ito nikkhamitvā Sīdānadiṭṭe²⁰ vasanto tesāṃ dānaṃ dehīti, so sādhu 'ti sampaticchitvā sabbupakaraṇāni gāhā-petvā caturaṅginīyā senāya saddhiṃ nikkhamitvā attano rajjasīmaṃ sampāpuni, aha naṃ tāpaso attano ānubhāvena saddhiṃ senāya Sīdānadiṭṭiraṃ netvā nadīṭṭe khandhāvāraṃ kārāpetvā⁶ ākāseṇa attano vasanaṭṭhānaṃ gantvā puna-divase paccāgami, aha naṃ rājā sakkaccaṃ bhojetvā sve bhante dasasabasse²⁵ isayo ādāya idh' eva āgacchathā 'ti ā, so sādhu 'ti sampaticchitvā gantvā puna-divase bhikkhācāraṇelāya isīnaṃ ārocesi: mārisā Bārāṇasīrājā tumhākaṃ bhik-khaṃ dassāmi ti āgantvā Sīdānadiṭṭe nisinno, so vo nimanteti, tassa kirānu-kampāya khandhāvāraṃ gantvā bhikkhaṃ gaṇhathā⁷ 'ti, te⁸ sādhu 'ti sampa-ticchitvā ākāsenāgantvā khandhāvārassāvidūre otarīṃsu, rājā paccuggamaṇaṃ³⁰ katvā kh-vāraṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpetvā isigaṇaṃ paṇṭenāhārena santappetvā tesāṃ iriyāpathe pasanno svātanāya pi nimantesi, ten' upāyena dasaṇṇaṃ tāpasasabassānaṃ dasavassasabassāni dānaṃ adāsi, dadanto ca tasmīṃ yeva padese nagaraṃ māpetvā sassakammaṃ kāresi, na kho pana mahārāja tadā so rājā añño ahoṣi, aha kho ahaṃ seṭṭho 'smi dānena 'ti, ahaṃ eva⁹ hi tadā³⁵ dānena seṭṭho hutvā etaṃ mahādānaṃ datvā imaṃ petalokaṃ atikkamitvā Brahmaloke nibbattitum nāsakkhiṃ, mayā dinnāṃ pana dānaṃ bhuñjitvā sabbe va ne kāmāvacaraṃ atikkamitvā Brahmaloke nibbattā, imināp' etaṃ veditabbaṃ yathā brahmacariyavāso va mahapphalo ti, evaṃ dānena attano seṭṭhabhāvaṃ

¹ Bā pabbajāhi, Cks omit pa-. ² Cks add brāhmaṇaṃ pabbaji. ³ Bā dhāpetvā.

⁴ Bā -re. ⁵ Cks abhiññācasamā-. ⁶ Cks katvā. ⁷ Bā gaṇha- corr. to gaṇhā-.

⁸ Cks so. ⁹ C āhaveva, Bā ayameva.

pakāsetvā itarehi tihi padehi tesam isīnam gunam pakāsesi: ta. samyamena
 'ti sīlena, dāmena 'ti indriyadāmena, anuttaran ti etehi gunehi niruttaram
 uttamavatasamādānam caritvā, pakiracāriti gunam¹ pakiritvā khipitvā pahāya
 ekacārike ekibhāvam gate² ti a., samāhite ti upacārappanayasamādhihi samā-
 5 hitacitte evarūpe aham tapassino upatthahin ti dasseti, ahamujjugatan ti
 aham mahārāja tesam dasasahassānam isīnam antare kāyavānikādīnam abhāvena
 ujjugataṃ ekam pi naram hīnājacco vā hotu jātisampanno vā jātiṃ avicāretvā
 tesam guṇesu pasannamānaso hutvā sabbe va te ativehi namassissam nicca-
 kālam eva namassissan ti vadati, kiṃkāraṇā: kammabandhū hi mātiyā³ ti⁴
 10 macca⁵ hi nān' ete kammabandhū kammaṇṇaṇā⁶ ten' eva kāraṇena sabbe
 vannā ti veditabbam.

Evañ ca pana vatvā „kiñcāpi mahārāja dānato brahma-
 cariyam eva mahapphalam dve pi pan' ete mahāpurisavitakkā
 va, tasmā dvīsu pi appamatto hutvā dānam dehi sīlam rakkhā"
 15 'ti taṃ ovaḍitvā sakatthānam eva gato.

T. a. p. S. āha:

19. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati
 Vedeham anusāsetvā saggakāyaṃ apakkamīti. 429.

Ta. apakkamīti pakkāmi, Sudhammādevasabbāya nisinnam eva attānam
 20 dassesīti a

Atha nam devagaṇo āha: „mahārāja na nūna⁷ paññāyittha,
 kuhiṃ gat' atthā" 'ti. „Mārisā Mithilāya Nimirāṇṇo ekā kam-
 khā uppajji, pañham kathetvā taṃ rājānam nikkamkham
 kātuṃ gato⁸ 'mhīti" evañ ca pana vatvā puna taṃ kāraṇam
 25 gāthāya kathetum āha:

20. Imaṃ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā
 dhammikānam marussānam vaṇṇam uccāvacaṃ bahum. 430.
 21. Yathā ayaṃ Nimirajā paṇḍito kusalatthiko
 rājā sabba-Videhānam adā dānam arindamo 431.
 30 22. Tassa taṃ dadato dānam samkappo upapajjatha:
 dānam vā brahmacariyam vā katamaṃ su mahappalan ti. 432.

Ta. imam ti dhammikānam kalyāṇadhammānam manussānam mayā
 vuccamānam silavasena uccam dānavasena avacaṃ bahum vannaṃ nisāmetha,
 sunāthā 'ti a., yathā ayaṃ ti ayaṃ Nimirajā yathā⁹ ativiya paṇḍito ti.

¹ B^s gunam. ² B^d -ve rate. ³ B^d mānavā. ⁴ C^{ks} omit ti. ⁵ B^d sattā. ⁶ C^{ks}
 add ti. ⁷ C^{ks} nu, B^d nūna. ⁸ B^d katvā āgato. ⁹ C^{ks} add paṇḍito.

Ito so aparihāpetvā rañño vaṇṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā devatā¹ rājānaṃ datṭhukāma hutvā „mahārāja, amhākaṃ Nimirājā ācariyo, tass' ovāde ṭhatvā taṃ nissāya amhehi ayaṃ dibbasampatti laddhā², datṭhukāma' amha, taṃ pakkosāpetvā amhe dassehi mahārāja“ 'ti vadimsu. Sakko „sādhū“ 'ti 5 sampaticchitvā Mātaliṃ pakkosāpetvā „samma Mā- Vejayan-tarathaṃ yojetvā Mithilaṃ gantvā Nimirājānaṃ dibbayāne āropetvā ānehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sampaticchitvā rathaṃ yojetvā pāyāsi. Sakkassa pana devehi saddhiṃ kathentassa Mātaliṃ ānāpentassa ca rathaṃ yojentassa ca manussagaṇanāya 10 māso atikkanto. Iti Nimissa rañño puṇṇamāya uposathikassa pācīnasīhapañjaraṃ vivaritvā mahātale nisīditvā amaccagaṇa-parivutassa sīlaṃ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto ug-gacchantena candamaṇḍalena saddhiṃ yeva so ratho paññāyi, manussā bhuttasāyamāsā gharadvāre nisīditvā sukhakathaṃ 15 kathentā „ajja dve candā uggatā“ ti āhaṃsu, atha nesaṃ sallapantānaṃ nēva ratho pākato ahoṣi, mahājano „nāyaṃ cando ratho“ ti vatvā kamena³ sindhavasahassee Mātaliṣaṃ-gāhake Vejeyantarathe ca pākate jāte „kassa nu kho imaṃ dibbayānaṃ āgacchatīti“ cintetvā „kassa aññassa amhākaṃ 20 rājā dhammiko, tassa Sakkena Ve-ratho pesito bhavissati amhākaṃ rañño va anucchaviko“ ti tuṭṭhahatṭhā g. āhaṃsu:

23. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano,

dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 433.

Ta. abbhuto ti abhūtapubbo⁴ acchariyo ti vā⁵ vimhayen' evaṃ⁶ āhaṃsu. 25

Tassa pana janassa kathentassa kathentass' eva Mā- vāta-vegena āgantvā rathaṃ nivattetvā sīhapañjarummāre pacchā-bhāgena⁷ ṭhapento ārohaṇasajjaṃ⁸ katvā ārohaṇatthāya⁹ rājānaṃ nimantesi.

¹ Bā devasaṅghā. ² Bās add ti mayaṃ. ³ Bā anuttamena. ⁵ Ck Bā abbhuta-

⁶ Bā te. ⁶ Bā vimhayavaseneva. ⁷ Bā -gaṃ. ⁸ Ck -na-.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

24. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 434.
25. Eh' imaṃ ratham āruya rājasetṭha disampati,
5 devā dassanakāmā te Tāvatisā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare ti. 435.

Ta. Mithilaggahan ti Mithilāya patitṭhitagehaṃ catūhi saṃgaha-
vatthūhi Mithilāya saṃgaṇhanakam¹, samacchare ti tath' evaṃ² guṇakatham
kathentā nisinnā.

- 10 Rājā „aditṭhapubbaṃ devalokaṃ ca passissāmi, Mātaliṣṣa
ca me saṃgaho kato bhavissati, gacchissāmīti“ cintetvā ante-
puraṇ ca mahājanaṃ ca āmantetvā „ahaṃ nacirenāgamissāmi,
tumhe appamattā dānādīni puññāni karoṭhā“ 'ti vatvā ratham
abhiruhi.

15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

26. Tato [ca] rājā taramāno Vedeho Mithilaggaho
āsanā vuṭṭhahitvāna pamukho ratham āruhi. 436.
27. Abhirūḷhaṃ³ ratham dibbaṃ Mātali etad abravi:
kena taṃ nemi maggena rājasetṭha disampati
20 yena vā pāpakamantā puññakammā ca⁴ ye narā ti. 437.

Ta. pamukho ti uttamo abhimukho vā, janassa piṭṭhiṃ datva ārūḷho ti
a., yena vā ti yena maggena gantvā yattha pāpakamantā vasanti taṃ⁵ ṭhānāni
sakkā datṭhūni yena vā gantvā ye puññakammā narā te sakkā datṭhun ti, idaṃ
so Sakkena anāpatto⁶ pi attano visesadassanatthaṃ⁷ āha.

- 25 Atha taṃ rājā „mayā dve pi ṭhānāni aditṭhapubbāni, dve
pi passissāmīti“ cintetvā āha:

28. Ubhayen' eva maṃ nehi Mātali devasārathi
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 438.
Tato Mā- „dve ekappahārena na sakkā dassetuṃ, pucchis-
30 sāmī nan“ ti pucchanto puna gātham āha:
29. Kena taṃ paṭhamāni nemi rājasetṭha disampati
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 439.

¹ B^d -yaṃ saṃgahakam. ² B^d tameva, read: ta' evaṃ? ³ so all three MSS.
for -ruya? ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d tesāni. ⁶ C^k ananatto. ⁷ B^d dūtavi-.

Tato rājā „ahaṃ avassaṃ devalokaṃ gamissāmi, nirayaṃ tava passissāmīti“ cintetvā anantaraṃ gātham āha :

30. Niraye¹ tava passāmi āvāse² pāpakammināṃ
thānāni luddakammānaṃ dussilānaṃ ca yā gatīti. 440.

Ta. yā gat ti yā etesaṃ nipphatti³ taṃ ca passāmi.

Ath⁴ assa Vetaraṇiṃ tava dassesi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha :

31. Dassesī Mātali rañño duggaṃ⁴ Vetaraṇiṃ nadiṃ
kuthantiṃ⁵ khārasaṃyuttaṃ tattaṃ aggisikhūpaman ti. 441.

Ta. Vetaraṇiṃ ti bhī. Mā- rañño kathaṃ sutvā nirayābhīmukhaṃ rathaṃ 10
pesetvā paṭhamāṃ kammaṇaccayena utunā samuṭṭhitaṃ Vetaraṇiṃ dassesi, tatta
nirayapālā jalitāni asisattitomarabhindivālamuggarādīni āvudhāni gahe tvā nera-
yikasatte paharanti vijjhanti pothenti⁶, te taṃ dukkhaṃ asahantā Vetaraṇiyā
patanti, sā upari bhindivālapamāpāhi kaṇṭakāhi vettalatāhi sañchannā, te tatta
bahūni vassasahassāni pajjalitesu khuradhārātikhīnesu kaṇṭakesu⁷ khaṇḍā- 15
khaṇḍikā honti, tesāṃ heṭṭhā tālappamānāni jalitaayasūlāni utthahanti, nera-
yikasattā bahuaddhānaṃ⁸ vītināmetvā vettalatāhi galitvā sūlesu patitvā vīni-
viddhasarīrā⁹, sūlesu āvutamacchā viya ciraṃ paccanti, sūlāni pi jalanti, nera-
yikasattāpi pejalanti¹⁰, sūlānaṃ pana heṭṭhā udakapiṭṭhe pajjalitāni khuradhā-
rātikhīnāni ayopokkharapattāni¹¹, te sūlehi galitvā pokkharapattesu patitvā ciraṃ 20
chedanadukkhāṃ anubhavanti, tato khārodake patanti, udakaṃ jalati, sattā
jalanti, dhūmo utthahati¹², udakassa pana heṭṭhā naditalāṃ khuradhārāhi sañ-
channaṃ, te heṭṭhā nu kho kīdisaṃ ti udaye nimujjitvā khuradhārāsu khaṇḍā-
khaṇḍikā honti, te taṃ mahādukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkontā mahantaṃ bhara-
varavaṃ ravantā vicaranti, kadāci anusotaṃ vuyhanti kadāci paṭisotaṃ, aha ne 25
tīre tṭhitā nirayapālā ususattitomarādīni¹³ khipitvā macche viya vijjhanti, te
dukkhavedanāmettā mahāraṇaṃ ravanti, aha pajjalitehi ayabalisehi uddharitvā
parikaḍḍhantā jalitaayaṇṭhaviyaṃ nipajjāpetvā mukhe tattaṃ ayogulaṃ pakkhipanti.

Iti rājā Vetaraṇiyaṃ mahādukkhapīḷite satte disvā bhīta-
tasito „kin nāṃ’ ime sattā pāpam akāṃsū“ ’ti Mātaliṃ pucchi, 30
so pi vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha :

32. Nimi have Mātaliṃ ajjhabhāsatha
disvā janaṃ patamānaṃ vidugge,

¹ Bds -yaṃ. ² Bds -saṃ. ³ Bā nipphatti, C^k nipati. ⁴ Bā dukkhaṃ. ⁵ so C^s,
C^k ka-, Bā kudhitaṃ. ⁶ Bā vihedhenti. ⁷ C^k tekaṇ-. ⁸ Bā omits bahu. ⁹
Bā omits vīni. ¹⁰ C^k omits pa-. ¹¹ Bā adds honti. ¹² C^k -hiti. ¹³ C^s -dīhi.

bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā Vetaraṇiṃ patanti. 442.

- 5 33. Tassa puṭṭho vyākāsi¹ Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 443.
34. Ye dubbale balavanto jīvaloke²
himsanti³ rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā⁴ pāpaṃ
10 te 'me janā Vetaraṇiṃ patantīti. 444.

Ta. vindatīti ahaṃ attano anissaro hutvā bhayasantako⁵ viya jāto,
disvā ti patamānaṃ disvā. jānaṃ ti bhi. so Mā- sayam jānanto tassa ajānato
akkhāsi, dubbale ti sarīrabalabhogabalaānābalarahite, balavanto ti tehi
balehi samannagatā, himsantīti⁶ pāpāpahārādīhi kilamenti, rosentīti nā-
15 nappakārehi akkosanti ghaṭenti, pasavetvā ti janetvā katvā.

Evaṃ Mātali 'ssa pañhaṃ vyākāritvā raññā Vetaraṇiniraye
ditṭhe taṃ padesaṃ antaradhāpetvā purato rathaṃ pesetvā
sunakhādīhi khādanaṭṭhānaṃ dassetvā taṃ disvā bhītena raññā
pañhe⁷ puṭṭho vyākāsi.

- 20 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
35. Sāmā ca soṇā sabalā ca gijjhā
kākolasaṅghā ca adenti bheravā,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
25 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
yay-ime jane kākolā⁸ adenti. 445.
36. Tassa puṭṭho vyākāsi⁹ Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 446.
37. Ye kec' ime maccharino kadariyā
30 paribhāsakā samapabrāhmaṇānaṃ
himsanti¹⁰ rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā⁴ pāpaṃ
tay-ime jane kākolā¹¹ adenti. 447.

¹ read: viyā-. ² so all three MSS. for va loka? ³ Cks -senti. ⁴ Bā pasave-
tvāna, read: -tva. ⁵ Cks bhassantako ⁶ Cks -sent-. ⁷ C -ena, Bds -am. ⁸
Cks yayimaṃ janāṃ kākolā, Bā ye me jane kākolasaṅghā. ⁹ read: viyākāsi.
¹⁰ Cks -senti. ¹¹ Cks tayimaṃ janāṃ kākolā, Bā te me jane kākolasaṅghā.

Tato paresu pi pañhesu vyākaraṇesu ca es' eva nayo. Ta. sāmā ti ratta-
 vanṇā, soṇā ti sunakhā, sabalā cā 'ti kabaravaṇṇā ca setakālapitavaṇṇā ti,
 evaṃ pañcavaṇṇehi¹ sunakhe dasseti, te kira mahāhatthippamāṇā jalitāya aya-
 paṭhaviyā nerayikasatte mige viya anubandhitvā piṇḍikamaṇsesu ḍasitvā tesam
 tigāvutappamāṇam sarīram jalitapaṭhaviyam pātetvā mahāravam ravantānam 5
 dvīhi purimapādehi uram akkamitvā aṭṭhim eva sesentā mamsam luñcitvā luñ-
 citvā khādanti, gijjhā ti mahantā bhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍagijjhā, te
 tesam kaṇayasadiṣehi² tuṇḍehi aṭṭhīni bhinditvā aṭṭhimiñjam khādanti, kākola-
 samghā ti lohatuṇḍā³ kākagaṇā, te atibhayānakā dītṭhadiṭṭhe khādanti, yayi
 maṃ⁴ janam ti yaṃ⁵ imam janam⁶ kākola khādanti ime nu kin nāma pāpa- 10
 kammaṃ akamsū 'ti pucchati, maccharino ti aññesaṃ adāyakā, kadariyā-
 ti pare dente⁷ paṭisedhakā thaddhammaccharino, samanabrāhmaṇānaṃ tā
 samitabāhitapāpānaṃ.

38. Sajotibhūtā paṭhaviṃ kamanti,
 tattehi khandhehi ca pothayanti. 15
 bhayaṃ⁸ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akamsu pāpam
 ye 'me janā khandhahatā sayanti. 448.
39. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 20
 vipākam pāpakammānaṃ jānam akkhās' ajānato: 449.
40. Ye jīvalokasmiṃ supāpadhammino
 naraṃ ca nārīṃ ca apāpadhammam
 himsanti rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā pāpam 25
 te 'me janā khandhahatā sayantīti. 450.

Ta. sajotibhūtā ti pajjalitasarīrā, paṭhaviṃ ti pajjalitanavayojana-
 bahalam ayapaṭhaviṃ, kamantīti akkamantī, khandhehi ca pothayantīti
 nirayapālehi anubandhitvā tālappamānehi jalitayakkhandhehi jamghāsū⁹ paha-
 ritvā patitā¹⁰, te' eva khandhehi pothayanti cunnavieṇṇam karonti, supāpa- 30
 dhammino ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā, apāpadhamman ti silā-
 cārādisampannaṃ niraparādhānaṃ vā.

41. Aṅgārakāsūṃ apare phunanti¹¹
 narā rudantā paridaḍḍhagattā,

¹ Bā -vaṇṇe. ² Bā kattariyasadi-. ³ C^{ks} -a. ⁴ so C^{ks}; Bā yamimam. ⁵
 C^{ks} yā. ⁶ Bā adds ye ime nerayikasatte. ⁷ so C^{ks}; Bā paresam dente pi. ⁸
 C^{ks} bhaya. ⁹ Bā -ādisu. ¹⁰ so C^{ks} for patitā? Bā pātetvā. ¹¹ C^{ks} tunanti,
 C^o thunanti.

bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā aṅgāraṃ phunanti'. 451.

- 5 49. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 452.
43. Ye keci pūgāyatanassa' hetu
sakkhiṃ karitvā iṇaṃ³ jāpayanti
te jāpayitvā janataṃ janinda
10 te luddakammā pasavetva⁴ pāpaṃ
te 'me janā aṅgārakāsaṃ⁵ phunantīti'. 453.

Ta. aṅgārakāsaṃ ti samma Mātali ke nāma' ete apare vajāṃ apavi-
santiyo gāvo viya samparivāretvā nirayapālehi jalitāvudhehi koṭṭhiyamānā aṅ-
gārakāsaṃ papatanti, tatra ca nesaṃ yāvakaṭṭippamāṇā⁷ nimuggānaṃ mahatīhi aya-
15 pacchīhi ādāya upari aṅgāre⁸ okiranti, atha te aṅgāre paṭicchitum asakkontā rodantā
daḍḍhagattā phunanti vidhūnanti⁹, kammabalena vā attanā vā¹⁰ attano sīse
aṅgāre phunanti¹¹ okirantīti a., pūgāyatanassa¹² 'ti okāse satī dānaṃ vā
dassāma pūjaṃ vā pavattessāma vihāraṃ vā karissāma saṃkaḍḍhitvā ṭhapitassa
pūgasantakassa dhanassa hetu, jāpayantīti taṃ dhanam yathāruccim khādītva
20 gaṇajetṭhakānaṃ laṇṇaṃ datvā asukaṭṭhāne ettakaṃ vayakaraṇaṃ gataṃ¹³ asu-
kaṭṭhāne ambehi ettakaṃ dinnan ti kūṭasakkhiṃ datvā¹⁴ taṃ iṇaṃ jāpayanti¹⁵
vināsenti,

44. Sajotibbūtā jalitā padittā
padissatī mahatī lohakumbhī,
25 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patanti. 454.
45. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
30 vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 455.
46. Ye silavaṃ¹⁶ samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vā
hiṃsanti¹⁷ rosentī supāpadhammino
te luddakammā pasavetvā pāpaṃ
te 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patantīti. 456.

¹ Ck punanti. ² Bđ -dhanassa. ³ Cks iṇa. ⁴ Ck -tvā, Bđ -tvana. ⁵ so Bđ;
Cks aṅgāraṃ. ⁶ Ck pu-. ⁷ so Bđ; Ck kathito, Cs kaṭṭā? ⁸ Cks -rehi. ⁹
Bđ vithūnanti. ¹⁰ Ck attānāma, Bđ attano. ¹¹ Ck pu-. ¹² Bđ -yadha-. ¹³
Bđ etthakaṃ kassaci kassaṃ vā upakaraṇaṃ kataṃ. ¹⁴ Bđ karitvā. ¹⁵ Ck chā-.
¹⁶ Bđ -vantaṃ. ¹⁷ Cks -senti.

Ta. padittā ti ādittā, mahatīti pabbatappamānā kappena saṇṭhitalo-
harasapūṇā, avaṁsira ti bhayānakehi nirayapālehi uddhapāde¹ adhosire katvā
khipiyamānā² taṁ kumbhiṁ patanti, silavaṁ ti silavantaṁ ācāraguṇasampannaṁ.

47. Luṇcanti³ gīvaṁ aṭṭha veṭṭhayitvā⁴
upphodakasmim pakiledayitvā, 5
bhayaṁ hi maṁ vindaṭi sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā luttasirā sayanti. 457.
48. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākāṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 458.
49. Ye jīvalokasmim supāpadhammino
pakkhī gahetvāna viheṭṭhayanti
te heṭṭhayitvā janastaṁ janinda
te luddakammā paavetvā pāpaṁ 15
te 'me janā luttasirā sayantīti. 459.

Ta. luṇcantīti⁵ uppāṇenti, aṭṭha veṭṭhayitvā⁶ ti jalitalohayottehi
adhomukhaṁ veṭṭhetvā upphodakasmim ti kappena saṇṭhitalohaudakasmim,
pakiledayitvā⁷ ti temetvā khipitvā, i. v. h.: samma Mātali yesaṁ ime nira-
yapālā jalitalohayottehi gīvaṁ veṭṭhetvā tigāvutappamāṇaṁ sarīraṁ oṇametvā⁸ 20
taṁ gīvaṁ samparivattakaṁ luṇcītvā jalitaayadaṇḍakehi ādāya etaṁsiṁ jalita-
lohakumbhiniraye pakkhipitvā tutṭhahaṭṭhā honti, tāya ca gīvāya luttāya itaresaṁ
puna sīsena saddhīm gīvaṁ uppajjati yeva kin nāma⁹ ete kammaṁ karimāsu, etehi
me disvā bhayaṁ uppajjati, pakkhī--ṭṭhayantīti mahārāja ye lokasmim
sakuṇe gahetvā pakkhe luṇcītvā gīvaṁ luṇcītvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā khādanti 25
vā vikkiṇanti vā te ime luddā idha luttasirā sayantīti⁹.

50. Pahūtatoṇā anikhātakulā
nadī ayaṁ sandati suppatitthā¹⁰,
ghammābhitattā manujā pivanti
pivataṁ ca tesāṁ bhusaṁ¹¹ hoti pāni¹². 460. 30
51. Bhayaṁ hi maṁ vindaṭi sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
pivataṁ ca tesāṁ bhusaṁ¹³ hoti pāni¹⁴. 461.

¹ Ck -dehi. ² Cks khipa-. ³ Cks -enti. ⁴ Bā vihedhayitvā ⁵ Cks luṇce-. ⁶
Bā vihedha-. ⁷ Bā patilatayitvā. ⁸ Bā oṇametvā. ⁹ Cks pananti. ¹⁰ Cks
sūpa-. ¹¹ Bā bhūsaṁ, Cs bhusa. ¹² Ck pāni, Bā pāpi. ¹³ Cks bhusa, Bā
bhūsaṁ. ¹⁴ Bā pāpi.

52. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhāss' ajānato: 462.
53. Ye suddhadhaññaṃ palāpena missam
asuddhakammā kayino dadanti
6 ghammābhitattānaṃ pipāsītānaṃ
pivataṃ ca tesam bhusam¹ hoti pānīti. 463.

Ta. anikhātakulā ti agambhīratirū, suppatitthā ti sobbanehi tittthehi upetā, bhusam hotīti vihibbusam sampajjati, pānīti pānīyam tasmīm kira padese pahūtasalilā ramanīyā nadī sandati, nerayikasattā aggisantāpena² tattā
10 pipāsam dhāretum asakkontā bhā paggayha jalitalohapāṭhavim meddantā³ tam nadim otaranti, tam khaṇam yeva tirāni pajjalanti pānīyam bhusapalāpabhāvaṃ āpajjitvā pajjalati, te pipāsam dhāretum asakkontā tam jalitam bhusapalāpaṃ kbādanti, tam tesam sakalasarīraṃ jhāpentam⁴ adbhohāgena nikkhamati⁵, te dukkham adhivāsetum asakkontā bhā paggayha, dhaññaṃ ti vihiādisattavidha-
15 parisuddhadhaññaṃ, palāpena⁶ missam ti palāpena⁶ vā bhusena vā vāli-kamattikādīhi vā missakam katvā, asuddhakammā ti kilittakāyavacīmano-kammā, kayino ti suddham dassamā⁷ 'ti kayikassa hatthato mūlam gahetvā tathārūpaṃ asuddham dadanti.

54. Usūhi sattihi ca tomarehi⁷
20 dubhayāni passāni tudanti kandatam⁸,
bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā sattihatā sayanti. 464.
- 25 55. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi.
vipākam pāpakammānam jānam akkhāss' ajānato: 465.
56. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammīno
adinnam ādāya karonti jīvikam
dhaññaṃ dhanam rajatam jātarūpaṃ⁹
30 ajeḷakaṃ cāpi¹⁰ pasum mahisaṃ¹¹
te luddakammā pasavetva¹² pāpaṃ
te 'me janā sattihatā sayantīti. 466.

Ta. dubhayānīti ubhayāni, tudantīti vijjhanti, kandatan ti kandan-tānaṃ, pharusā nirayapālā araṇṇe luddā migam viya samparivāretvā usuādīhi

¹ Cks bhusa, Bā bhusam. ² Cks -pe ³ Bā akkamantā, Bā kāmaddantā, Cā meddantā. ⁴ Bā -etvā. ⁵ Cks -mīti. ⁶ Bā -sena. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā kaṇḍakā. ⁹ Bā pañca. ¹⁰ Cks -kaṃ cāpi. ¹¹ Bā pahisaṃ, Bā mahimsaṃ, Ck ratussaṃ? Cā manussaṃ. ¹² Bā -tvāna.

nānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṃ chiddāvachiddaṃ purānapaṇṇaṃ viya khāyati, adiṇṇamādāyā 'ti parasantakaṃ 'saviññāṇakāviññāṇakaṃ sandhicchedā-dīhi c' eva vañcanāya ca gahetvā jīvikaṃ kappenti.

57. Gīvāya baddhā kissa¹ ime pun' eke,
 aññe vikattā bilakatā pun' eke², 5
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā bilakatā³ sayanti. 467.
58. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
 vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 468.
59. Orabbhikā sūkarikā⁴ ca macchikā (V $\frac{270}{3}$)
 pasuṃ mahisaṃ ca ajeḷakaṃ⁵ ca
 hantvāna sūnesu pasārayiṃsu,
 te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
 te 'me janā bilakatā⁶ sayanti. 469.

Ta. gīvāya baddhā ti mahantehi jalitalohayottehi gīvāyaṃ bandhītvā kaḍḍhītvā ayapathaviyaṃ pādetvā nānāvudhedi koṭṭhiyamāne⁶ diavā pucchati, aññe vikattā⁷ ti aññe pana te khaṇḍākhaṇḍikaṃ chinṇā, bilakatā⁸ ti aññe jalitesu ayaphalakesu⁹ ṭhapetvā maṃsaṃ viya potthaniyā koṭṭhetvā⁹ puñjakatā¹⁰ 20
 hutvā sayanti, macchikā ti macchaghātakā, pasuṃ ti gāviṃ, sūnesu -- ti maṃsaṃ vikkīṇītvā jīvikakappanattamaṃ¹¹ sūnāpanesu ṭhapesuṃ.

60. Rahado ayaṃ muttakarīsapūro
 duggandharūpo asuciṃ pūti¹¹ vāyati, 25
 khudāparetā manujā ađenti,
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā muttakarīsabhaḥkhā. 470. 30
61. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 471.
62. Ye kec' ime kāraṇikā¹³ virosakā
 paresaṃ himsāya sadā nivīṭṭhā

¹ read: kiss'. ² Cks bila-, Bđ vikaṇḍāpīlakatā sayanti. ³ Cks bī-. ⁴ Bđ su-.
⁵ Cks -kā. ⁶ Bđ koṭṭi-, Bs koṭi-. ⁷ Bđ vikaṇḍā. ⁸ Ck saphali-, Bs ayabila.
⁹ Bđ koṭṭe-. ¹⁰ Bđ puñca-. ¹¹ Cks jīvitaṃ-. ¹² so Cg; Ck asuciṃputi, Bđ asuci-
 puti; read: asuciṃ pi? ¹³ Cks kāru-.

te luddakammā pasavetva pāpam
mittadduno mīlham adenti bālā ti. 472.

Ta. khudā - - adenti ti ete nerayikasattā chātakena phuttā¹ khudam
sahitum asakkontā pakkaṭṭhitam dhūmayantam jalantam kappena saṇṭhitam
5 purānamīlham piṇḍam piṇḍam katvā khādanti, kāraṇikā² ti kāraṇakārakā³,
virosakā ti mittasubhajjānam pi viheṭṭhakā, mittadduno ti etesam yeva gehe
khāditvā bhuñjitvā mano trāsavitvā⁴ paññattāsane sayitvā puna vā pahāra-
kāpanā⁵ nāma āharāpenti lañcaṇa gaphanti te mittadūbhikā bālā evarūpam⁶
mīlham khādanti mahārājā⁷ ti.

- 10 63. Rahado ayaṃ lohitapubbapūro
duggandharūpo asuciṃ pūti⁷ vāyati,
ghammābhitattā manuṇā pivanti,
bhayaṃ hi maṃ vīdati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
15 ime nu maccā kim akāmsu pāpam
ye 'me janā lohitapubbabhakkhā. 473.
64. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 474.
65. Ye mātaram vā pitaram va loke⁸
20 pārājikā⁹ arahante¹⁰ hananti
te luddakammā pasavetva pāpam
te 'me janā lohitapubbabhakkhā ti. 475.

Ta. pārājikā¹¹ ti jarājīṇe¹² mātāpitāro ghātetvā¹³ gībhāve yeva pārā-
jikaṃ¹⁴ pattā, arahante ti pūjāvisesassa anucchavike, hanantīti dukkara-
25 kārike mātāpitāro mārenti, apī ca arahante ti padena Buddhasāve pi sam-
gaphat' eva. aparasmim pi Ussadanīraye nirayapālā nerayikānam tālappamāṇena
jalitāyabalisena jivhā¹⁵ vijjhītvā ākaḍḍhitvā te satte jalitalohapathaviyaṃ
pādetvā usabbhacammaṃ viya pattharītvā saṃkusatena hananti, te thale khitta-
macchā viya phandanti taṃ ca dukkhaṃ sahitaṃ asakkontā mukhena khelam
30 muñcanti¹⁶, tasmīṃ rājā Mātalinā dassite¹⁷ āha:

66. Jivhaṃ ca passa balisena viddham
vibataṃ yathā saṃkusatena cammam,

¹ Cks puṭṭhā. ² all three MSS. kāru-. ³ Bā ti paresam dukkhakāraṇā. ⁴ so Cks;
Bā omits m. tr. ⁵ so Ck; Cs -nun, Bā puna māsakahāpanam. ⁶ Cks -pā. ⁷
Ck asucipūti, Bā asuciputi. ⁸ Cks pītaram vā jīvaloke, Bā mātaram pītaram pi
vā jīvaloke, B^s mātari pītari vā jīvaloke. ⁹ Cks parājikam. ¹⁰ Cks add vā. ¹¹
Cks parājikā. ¹² Cks parājita. ¹³ Bā ghāte. ¹⁴ Cks parājikaṃ, Bā parājika.
¹⁵ Bā -am. ¹⁶ Cks -enti ¹⁷ read: tasmīṃ M. d. rājā? Bā has tasmā māta-
lino rājā dassento.

- phandanti macchā va thalamhi khittā
muñcanti kheḷam rudamānā kim ete¹. 476.
67. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akamsu pāpaṃ 5
ye 'me janā vaṃkaghastā sayanti. 477.
68. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 478.
69. Ye keci santhānagatā² manussā
agghena aggham kayam hāpayanti 10
kūṭena kūṭam dhanalobbhahetu
channam yathā vāricaram vadhāya 479.
70. Na hi kūṭakāriṣṣa bhavanti tāṇā
sakehi kammehi purakkhatassa
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā vaṃkaghastā sayantīti. 480.

Ta. kimete ti kimkāranā ete, vaṃkaghastā ti gilītabalisā, santhānagatā³ ti santhānamariyādāṃ gatā, agghāpakaṭṭhāne⁴ ṭhitā ti a, agghena agghan ti taṃ taṃ aggham lañcam gahetvā hatthiassādīnam vā jātarūpara-jatādīnam vā tesam tesam saviññānakānam aviññānakānam aggham hāpentī 20 kayan ti⁵ taṃ hāpentā kayikānam kayam⁶ sate dātabbe paṇṇāsam dāpentī itaram paṇṇāsam tehi saddhim vibhajitvā gaṇhanti, kūṭena kūṭan ti tulākūṭa-disu taṃ taṃ kūṭam, dhanalobbhahetū 'ti dhanamhi lobhena etam kūṭa-kammam karonti, channam -- yā 'ti taṃ pana kammam karontā madhura-vācāya tathākatabhāvaṃ⁷ paticchannam katvā taṃ vadhenti yathā vāricaram 25 maccharū vadhāya upagacchantā balisam āmisena paticchannam katvā taṃ kam-marū karonti, na hi kūṭakārikassā 'ti paticchannam mama kammam na taṃ keci jānātīti maññamānassāpi hi kūṭakāriṣṣa tāṇā nāma na honti, na so tehi kammehi purakkhato patiṭṭham⁸ labhati.

71. Nariyo⁹ imā samparibhinnagattā 30
paggayha kandanti bhujo dujaccā¹⁰
sammakkhitā lohitaṭṭhalittā
gāvo yathā āghātane vikattā¹¹
tā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
khandhātivattanti sajotibhūtā. 481. 35

¹ so all three MSS. ² Cks santāna-, Bds sandhāna-. ³ so Cks; Bds sandhāna-.

⁴ Bds agghāpaniya-, Bs agghāpana-. ⁵ Cks omīti kayanti. ⁶ Cks ayaṃ. ⁷ Bds tathāgata-. ⁸ Ck ṭṭhānam. ⁹ Bds nā-. ¹⁰ Cks bhujoṛujaccā. Bds bhujoḍujaccā.

¹¹ Bds vikanā.

72. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo¹ kim akaṃsu pāpaṃ
yā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
5 khandhātivattanti sajotibhūtā. 482.
73. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 483.
74. Kolīniyāyo² idha jīvaloke
asuddhakammā asataṃ acāruṃ,
10 tā dittarūpā³ pati⁴ vippahāya
aṇṇaṃ acāruṃ ratikhiḍḍahetu,
tā jīvalokasmiṃ ramāpayitvā
khandhātivattanti sajotibhūtā ti. 484.

Ta. nariyo¹ ti nāriyo, samparibhinnagattā ti suṭṭhu samantato
15 paribhinnagattā jīṇṇasarirā⁵, dujaceā⁶ ti dujjātikā virūpā jeguecchā, vikattā⁷
ti chinnaśisā gāvo viya pubbalohitalittā hutvā, sadā nikhātā ti niccaṃ jalita-
paṭhaviyaṃ kaṭṭimattāṃ pavisitvā nikhānitvā ṭhapitā viya ṭhitā, khandhāti-
vattantīti samma Mā- nāriyo ete pabbatakhandaṃ atikkamanti, tāsaṃ kira
evaṃ kaṭṭippamānaṃ pavisitvā ṭhapitakāle puratthimāya disāya jalito ayapabbato
20 samuṭṭhabhivā asani viya viravanto āgantvā sariraṃ sanhakaraniyaṃ⁸ viya piṃ-
santo gacchati, tasmīṃ ativattitvā pacchimapassee ṭhite puna tāsaṃ sariraṃ
pātubbhavati, tā dukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkontiyo bhāḥa paggayha khandanti,
sesadisāsu uṭṭhitapabbatesu pi es' eva nayo, dve pabbatā samuṭṭhāya uccughā-
ṭikāṃ⁹ viya pīḷenti, lohitaṃ pakkaṭṭhitaṃ¹⁰ sandati, kadāci tayo kadāci cattāro
25 pabbatā uṭṭhāya tāsaṃ sariraṃ pīḷenti, tenāha khandhātivattantīti, kolīni-
yāyo¹¹ ti kule patitṭhitā kuladhītaro, asataṃ acāruṃ ti asaṇṇātakammam ka-
rimsu, dittarūpā¹² ti saṭṭharūpā¹³ dhutṭajātikā hutvā, pati vippahāyā¹⁴ 'ti
attano patiṃ jahitvā, acāruṃ ti¹⁵ agamaṃsu, ratikhiḍḍahetu¹⁶ 'ti kāmara-
tihetu c' eva kiḷāhetu ca, ramāpayitvā ti parapurisehi saddhiṃ attano cittaṃ
30 ramāpetvā idha uppannā¹⁷. ath' etāsaṃ sariraṃ ime khandhātivattanti sajotibhūtā ti.

75. Pāde gahetvā kissa¹⁸ ime pun' eke
avaṃsirā Narake pātayanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ Bā nā-. ² C^s koli-, Bā kolittiyaṃ. ³ Bā titta-. ⁴ so all three MSS for patiṃ? ⁵ C^s jīna-, C^s pinna-, Bā omits gattā jīṇṇa. ⁶ C^s ruja-, C^s rūja-.
⁷ Bā vikantā. ⁸ Bā -niyaṃ, C^s -ṇi. ⁹ so all three MSS. for -kā? ¹⁰ Bā
pakkaṭṭhi-. ¹¹ C^s koli-, Bā kolittiyo. ¹² Bā titha-. ¹³ Bā sāhassa-, Bā suṭṭhu-.
¹⁴ Bā adds aṇṇapurisaṃ. ¹⁵ Bā upapannā ¹⁶ read: kiss'.

- ime nu maccā kiṃ akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsira] Narake pātayanti. 485.
76. Tassa putṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 486.
77. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammino 5
 parassa dārāni atikkamanti
 te tādisā uttamabhaṇḍathenā
 te 'me janā [avaṃsira] Narake pātayanti. 487.
78. Te vassapūgāni bahūni tattha 10
 Niraye dukkhāṃ vedanaṃ vediyanti¹,
 na hi pāpakāriṣṣa bhavanti tānā
 sakehi kammehi purakkhatassa,
 te luddakammā pasavetva pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsira] Narake pātayanti. 488.

Ta. Narake ti jalitaṃgārapuṇṇamahāāvāte, te kira vajaṃ apavisantiyo 15
 gāvo viya nirayapālehi nānāvudhāni gahetvā vijjhīyamānā pothiyamānā yadā taṃ
 nageraṃ upagacchanti atha te nirayapālā uddhapāde katvā tattha khipanti, evaṃ
 pātiyamāne disvā pucchanto evaṃ ā, uttamabhaṇḍathenā ti manussehi
 piyāyitassa varabhaṇḍassa thenakā.

Evaṃ ca pana vatvā Mātali saṃgāhako taṃ pi Nirayaṃ 20
 antarādhāpetvā rathaṃ purato pesetvā micchādīṭṭhikānaṃ
 paccananirayaṃ dassesi, putṭho c' assa vyākāsi:

79. Uccāvacā 'me vividhā upakkamā
 nirayesu dissanti sughorarūpā, 25
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kiṃ akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā adhimattā dukkhā tibbā²
 kharā kaṭukā³ vedanā vediyanti¹. 489. 30
80. Tassā putṭho vyākāsi Mātehi devasārathi,
 vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 490.
81. Ye jīvalokasmiṃ supāpadīṭṭhino
 vissāsakammāni karonti mohā
 paraṃ ca dīṭṭhīsu samādapenti 35

¹ Ck Bā veda-. ² read: mahā dukkhā for d. t.?. ³ read: kaṭukā kharā?

te pāpadiṭṭhīsu pasavetva pāpam
te 'me janā adhimattā dukkhā tikkā
kharā kaṭukā vedanā vediyantīti. 491.

Ta uccāvacāme ti uccāvacā ime, khuddakā¹ ca mahantā cā 'ti a..
6 upakkamā ti kārāṇa payogā², supāpadiṭṭhino ti n' atthi dinnan ti ādi-
kāya³ dasavattukāya micchādiṭṭhiyā sutthu pāpadiṭṭhino⁴, viśāsakammā-
nīti taya diṭṭhiyā viśāseṇa taṁ nissitā hutvā nānāvidhāni pāpakammāni karonti,
te me ti te ime janā evarūpam dukkham anubhavanṭīti Mātali⁵ rañño micchā-
diṭṭhikānam paccananirayam⁶ ācikkhi.

10 Devaloke pi devatā⁷ rañño āgamanam olokayamānā Su-
dhammāya sannisīdimasu yeva. Sakko „kin nu kho Mātali
cirāyatīti“ upadhārento taṁ kārāṇam nātvā „Mā- dūtavisesam
dassetum 'mahārāja asukakammam katvā asukaniraye nāma
paccantīti' niraye dassento carati, Nimirāṇo pana āyum khī-
15 yetha, na nirayadassanassa pariyaṇam gaccheyyā“ 'ti ekam
mahājāvam devaputtam pesesi: „sīgham rājānam gahetvā āgac-
chatū 'ti Mātaliṇa vadehīti“. So javena gantvā ārocesi.
Mā- tassa vacanam sutvā „na sakkā cirāyitum“ ti rañño
ekappahāren' eva catūsu disāsu bahuniraye dassetvā g. ā.:

20 81. Veditāni te mahārāja āvāsam pāpakammīnam
ṭhānāni luddakammānam dussīlānaṁ ca yā gati,
uyyāhi dāni rājāsi⁸ devarājassa santike ti. 492.

T. a : mahārāja imam⁹ pāpakammānam sattānam āvāsam dievā ludda-
kammānam ṭhānāni tayā veditāni dussīlānaṁ ca yā gati yā nipphattī sāpi te
25 veditā, idani devarājassa santike dibbasampattim dassanattam uyyāhi gaccha
mahārāja 'ti āha. Nirayakhaṇḍam niṭṭhitam.

Evaṁ ca pana vatvā¹⁰ Mā- devalokābhīmukham¹¹ ratham
pesesi. Rājā Devalokam gacchanto dvādasayojanikam maṇi-
mayakañcanathūpikam¹² sabbālamkārapatimaṇḍitam uyyāna-

¹ Ck ladda-, C² ludda-. ² B² karanappa-. ³ Ck³ ādi. ⁴ B² pāpadhammino.

⁵ Ck⁵ omīti mātali. ⁶ B² pacana-. ⁷ B² devaparisā. ⁸ B² rājasi, C² rājisi.

⁹ B² idam. ¹⁰ Ck¹⁰ evam vatvā pana, C² evam vatvā ca pana. ¹¹ B² -kho. ¹² B² -mayam pañcathū-.

pokkharaniṣampannaṃ kapparukkhaparivutaṃ Biraṇiyā deva-
dhītāya ākāsaṭṭhakavimānaṃ disvā taṃ ca devadhītaraṃ anto-
kūṭāgāre sayanapiṭṭhe nisinnaṃ accharāsahassaparivutaṃ maṇi-
sihapaṇjaraṃ vivaritvā olokeṇtiṃ disvā Mātaliṃ pucchanto
g. ā., itaro pi 'ssa vyākāsi:

5

83. Pañcathūpaṃ dissat' idaṃ vimānaṃ,
mālāpīlandhā sayanassa majjhe
tatth' acchatī¹ nārī mahānubhāvā
uccāvacaṃ iddhiṃ² vikubbamānā³. 493.
84. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayaṃ nu nārī kim akāsi sādhuṃ,
sā modatī saggapattā vimāne. 494. 10
85. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puṇṇakammānaṃ jānaṃ akkhaṣ' ajānato: 495. 15
86. Yadi te sutā Biraṇī jīvaloke
āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa,
sā pattakālaṃ atithiṃ viditvā
mātā va puttāṃ sakim ābhinandi
saṃyamā saṃvibhāgā ca sā vimānasmi modatīti. 496. 20

Ta. pañcathūpan ti pañcahi kūṭāgārehi samannāgataṃ, mālāpīlandhā
ti pīlandhamālādīhi sabbābharuṇehi patimaṇḍitā ti a., tatthacchatīti tasmiṃ
vimāne acchatī nisīdati, uccā--nā ti nānappakāraṃ deviddhiṃ dassayamānā,
disvā ti etaṃ disvā ṭhitaṃ maṃ vittī vindati paṭilabhati vittisantako viya
homi⁵ tuṭṭhiyā abhibhūtattā, āmāyadāsīti gehadāsīyā kucchismiṃ jātadāsī, 25
ahu brāhmaṇassa 'ti sā kira Kassapadasabalassa kāle ekassa brāhmaṇasa
dāsī ahoṣi, sā pattakālaṃ ti tena brāhmaṇena aṭṭha salākabhaddāni saṃghassa
pariccattāni ahesuṃ, so gehaṃ gantvā sve paṭṭhāya ekassa⁶ bhikkhussa kaḥā-
paṇaggaḥaṇakaṃ⁷ katvā aṭṭha bhaddāni sampādeyyāsīti⁸ brāhmaṇiṃ ā., si bhikkhu
nāma dhubbo nāhaṃ sakkhissāmiti paṭikkhipi, dhītaro pi 'ssa paṭikkhipimsu, 30
so dāsiṃ sakkhissasi amma ti ā., sā sakkhissāmi ayyā 'ti sampāticchitvā tato
paṭṭhāya sakkaccaṃ yāgukhaṭṭhakabhaddāni sampādetvā salākaṃ⁹ labhitvā āgataṃ
pattakālaṃ atithiṃ vinditvā haritagomayalitte katapupphūpahāre supaṇṇūattāsana-
padese nisīdāpetvā yathā nāma pavāsa āgataṃ puttāṃ mātā sakim abhinandati
tathā nicecakālaṃ¹⁰ abhinandi sakkaccaṃ parivisati attano santakam pi kiñci 35

¹ Cks -ti, Bā -si. ² Cks -i. ³ Cks -nam. ⁴ all three MSS. -smim. ⁵ Bā
hoti. ⁶ Bā ekekassa. ⁷ all three MSS. -n-n. ⁸ Cks -yyā ti. ⁹ Bā salāka-
bhaddā. ¹⁰ Bā vippa-.

kiñci deti¹, saṃyamā saṃvibhāgā ti sā sīlavatī ahoṣi cāgavatī ca², tasmā tena sīlena c' eva cāgena ca sā imasmiṃ vimāne modatī, athavā saṃyamā ti indriyadamaṇā.

Evam vatvā Mātali ratham purato pesetvā Soṇadinna-
 5 devaputtassa satta kanakavimānāni dassesi. So tāni ca tassa
 ca sirisampattiṃ disvā tena katakammaṃ pucchi, itaro pi
 'ssa ācikkhi:

87. Daddallamānā ābhenti³ vimānā satta nimmitā,
 tattha yakkho mahiddhiko sabbābharanabbhūṣito
 10 samantā anupariyāti nāriṇaṇapurakkhato. 497.
88. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ayan nu macco kim akāsi sādhum,
 so⁴ modatī saggapatto vimāne. 498.
89. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 499.
90. Soṇadinno gahapati esa dānapatī ahu,
 esa pabbajit' uddissa vihare satta kārayi. 500.
91. Sakkaccaṃ ne upatṭhāsi bhikkhavo tatthavāsike,
 20 acchādanaṃ ca bhattaṃ ca senāsanapadīpiyaṃ
 adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā⁵. 501.
92. Cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa atṭhamiṃ (IV ³²⁰/₁₉)
 pāṭihāriyapakkhaṃ ca atthaṅgasusamāgataṃ 502.
93. Uposathaṃ ca upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
 25 saṃyamā saṃvibhāgo⁶ ca so vimānasmi⁷ modatīti. 503.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, ābhenti⁸ tarunasuriyo viya obhā-
 sayanti⁹, tatthā 'ti tesu paṭipāṭiyā ṭhitesu sattavimānesu eko devaputto,
 Soṇadinno ti mahārāja ayaṃ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāsiraṭṭhe añña-
 tarasmiṃ nīgame Soṇadinno nāma gahapati dānapatī ahoṣi, so pabbajite uddissa
 30 sattavihāraṇetiyo karetvā tatthavāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaccaṃ
 upatṭhāsi, uposathaṃ ca upavasi, niecaṃ sīlesu ca sadā saṃvuto ahoṣi, so tato
 cavitvā idh' uppanno modatīti a, ettha ca pāṭihāriyapakkhaṃ ti idaṃ pana
 atṭhamiṃ uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo cātuddasi-
 panmarasānaṃ¹⁰ paccuggamanānugamanavasena terasīcātuddasīpātipade¹¹ ca
 35 sandhāya vuttaṃ.

¹ Bds adāsi. ² Cks cāgavā. ³ Ck āhenti, Bds ābhanti. ⁴ Bds yo. ⁵ Bd tejasā.
⁶ so all three MSS. ⁷ all three MSS. -smiṃ ⁸ Bds ābha-. ⁹ Cks obhā-
 santi. ¹⁰ Bds -sīnaṃ. ¹¹ Cks omit cātuddasī.

Evam Soṇadinnassa kammaṃ kathetvā purato ratham pe-
setvā phalikavimānaṃ dassesi, taṃ ubbedhato pañcaviṣatiyo-
janāni¹ anekasatehi sattaratanamayathambhehi samannāgataṃ
anekasatakūṭagārapatimaṇḍitaṃ kiṃkiṇikajālāparikkhitaṃ sa-
mussitasuvaṇṇarajatamayadhajaṃ nānāpupphavicittauyyānavana-
vibhūṣitaṃ ramaṇīyapokkharanīsamannāgataṃ gītavādītādisu
chekāhi accharāhi samparikiṇṇaṃ, taṃ disvā rājā tasmaṃ accha-
rānaṃ pubbakammaṃ pucchi, itaro pi ācikkhi:

94. Pabbāsati idaṃ² vyambaṃ phalikāsu sunimmitaṃ
nārivaragaṇākiṇṇaṃ kūṭagāravarocitaṃ³ 10
upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ⁴. 504.
95. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo kim akaṃsu sādhum
yā modare saggapattā vimāne. 505. 15
96. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puṇṇakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajanato: 506.
97. Yā kāci nariyo idha jīvaloke
[sīlavatiyo⁵] upāsikā⁶ [dāne ratā]
nīccapasannacittā⁷ 20
sacce t̥hitā uposathe⁸ appamattā
saṃyamā saṃvibhāgā ca tā vimānasmi⁹ modare ti. 507.

Ta. vyambhaṃ ti vimānaṃ, pāsādo ti vuttaṃ hoti, phalikāsu 'ti phali-
kabhittisu, kūṭagāravarocitaṃ⁹ ti varakūṭāgarehi ocitaṃ, vaddhitaṃ ti a.,
ubhayaṃ ti ubhayehi, yā kācīti idaṃ kiñcāpi aniyametrā vuttaṃ, tā pana
Kassapabuddhakāle Bārāṇasīyaṃ upāsikā hutvā ganabandhanena etāni vuttappa-
kāraṇi puṇṇāni katvā taṃ sampattiṃ pattā ti veditabbā. 25

Ath' assa so purato ratham pesetvā ekaṃ maṇivimānaṃ
dassesi, taṃ same bhūmibhāge patit̥ṭṭhitaṃ ubbedhasampannaṃ
maṇipabbato viya obhāsamaṇaṃ tiṭṭhati dibbagītavāditanāditāṃ
bahūhi devaputtehi samparikiṇṇaṃ, taṃ disvā rājā tesāṃ deva-
puttānaṃ katakammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa akkhāsi:

¹ C^o Bā -naṃ. ² Bā midam. ³ Bā -virocitaṃ. ⁴ Bā -vantiyo. ⁵ Bā adds yeva.

⁶ Bā niccaṃ-. ⁷ read: -th'. ⁸ all three MSS. -im. ⁹ Bā -viro-.

98. Pabbāsati idam¹ vyamham veluriyāsu nimmitam
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattam bhāgaso mitam. 508.
99. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā² manoramā. 509.
- 5 100. Nāham evaṃgataṃ jātu³ evaṃsuruciraṃ pure
saddam samabbhijānāmi diṭṭham vā yadivā sutam. 510.
101. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu sādhuṃ
- 10 ye modare saggapattā vimāne. 511.
102. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 512.
103. Ye keci maccā idha jīvaloke
silavanto upāsakā ārāme udapāne ca
- 15 papāsamkamanāni ca 513.
104. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayum
cīvaram piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 514.
105. Adāmsu ujubhūtesu vippasannena cetasā
cātuddasim pañcadasim yāva pakkhassa⁴ aṭṭhamim 515.
- 20 106. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ⁵
uposathaṇ ca upavasum⁶ sadā silesu samvutā,
saññamā samvibhāgā ca te vimānasmī⁷ modare ti. 516.

Ta. veluriyāsū 'ti veluriyabhittisu, bhūmibhāgehīti ramanīyehi bhūmi-
bhāgehi upetaṃ, ālambarā--cā 'ti ete ettha vajjanti, nacca--tā ti nā-
25 nappakārāni naccāni c' eva gītāni ca aparesam pi turiyānam⁸ suvādītāni c' ettha
pavattanti, evaṃgatan ti evaṃ manoramabhāvaṃ gatam, ye keciti idam pi
kamam aniyamato⁹ vuttain, te pana Kassapadasabalassa kāle Bāraṇasivāsino
upāsakā ganabandhanena etāni puññāni katvā taṃ sampattiṃ pattā ti veditabbā,
ta. paṭipādayun ti pāpayimsu, tesam adamsū 'ti a., paccayan ti gilānap-
30 paccayaṃ adamsū 'ti, evaṃ nānappakāraṃ dānam dadiṃsu.

Iti 'ssa so tesam kammaṃ ācikkhitvā purato ratham pe-
setvā aparam pi phalikavimānam dassesi, taṃ anekakūṭāgāra-
patimaṇḍitaṃ nānākusumasañchannaṃ taruvarapatimaṇḍitaṃ
tīrāya vividhavihaganonnādītāya nimmalasalilāya nadiyā parik-

¹ Bā midam. ² Bā -niyā. ³ Bā jātam ⁴ Bā yā ca. ⁵ Bā -aamāhitaṃ. *
Ck -vasayum, Cs -vassum. ⁷ all three MSS. -smim. ⁸ Bā aparāni turiyāni.
⁹ Bā -metvā.

khittam accharāgaṇaparivutass' ekassa puññavato nivāsabhūtam,
taṁ disvā rājā tassa kammaṁ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

107. Pabbāsati idam¹ vyamham phalikāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvararocitam² 517.
108. Upetaṁ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṁ, 5
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā. 518.
109. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 519. 10
110. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 520.
111. Kimbilāyam³ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 521.
112. Arahante sītibhūte sakkaccaṁ paṭipādāyi, 15
cīvaram piṇḍapātāṇ ca paccayaṁ sayanāsanaṁ 522.
113. Adāsi ujjubhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasim pañcadasim yāva pakkhassa atṭhamim
pāṭihāriyapakkhaṇ ca atthaṅgasusamāgataṁ 523.
114. Uposathaṇ c' upavasi⁴ sadā sīlesu samvuto, 20
sammyamo samvibhāgo ca so vimānasmī⁵ modatīti. 524.

Ta. najjo ti vacanavipallāso, ekā nadī taṁ vimānam parikkhipitvā gatā
ti ā, dumāyutā ti sā nadī nānapupphehi dumehi āyutā, Kimbilāyan⁶ ti
esa mahārāja Kassapabuddhakāle Kimbilānagare⁶ eko gahapati dānapati ahoṣi,
so etāni ārāmaropanādīni puññāni katvā imam sampattim patto ti. 25

Evam assa tena katakammaṁ ācikkhitvā purato ratham
pesetvā aparam pi phalīkavimānam dassesi, taṁ purimavimānato
atīrekāya nānāpupphaphalasañchannāya tarughaṭṭāya samannā-
gataṁ, taṁ disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa deva-
puttassa kammaṁ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi: 30

115. Pabbāsati idam¹ vyamham phalikāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvararocitam² 525.

¹ Bā midam ² Bā -vi-. ³ Bā mithilāyam. ⁴ Cks -vasasi. ⁵ all three MSS.
-smim. ⁶ Cks -lāya-, Bā mithila-. ⁷ Bā -viro-.

116. Upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā, 526.
117. Rājāyatanakapitthā [ca] ambasālā ca jambuyo
tindukā ca piyālā ca dumā niccaphalā bahū. 527.
- 5 118. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 528.
119. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 529.
- 10 120. Mithilāyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 530.
121. Arahante sītibhūte sakaccaṃ paṭipādayi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 531.
- 15 122. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva¹ pakkhassa aṭṭhamiṃ 532.
123. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo ca so vimānasmi² modatīti. 533.
- 20 Ta. Mithilāyan ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharatṭhe Mithi-
lanagare eko dānapati etāni puññāni katvā imam sampattiṃ patto ti.

Evam assa tenāpi katakammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ
pesetvā purimasadisam eva aparam pi veḷuriyavimānaṃ das-
setvā tattha sampattiṃ anubhavantassa devaputtassa kammaṃ
25 puṭṭho ācikkhi:

124. Pabbāsati idaṃ vyamhaṃ veḷuriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ, 534.
125. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā³ manoramā. 535.
- 30 126. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātum⁴ evaṃsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhijānāmi diṭṭhaṃ vā yadivā sutam. 536.
127. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ B^o yā ca. ² all three MSS. -swim. ³ Ck -niyyā, B^o -niyā. ⁴ B^o jātum.

- ayan nu macco kim akāsi sādhuṃ
yo modati saggapatto vimāne. 537.
128. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 538.
129. Bārāṇasiyam¹ gahapati esa dānapatī ahu, 5
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 539.
130. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi,
cīvaram piṇḍapātāṃ ca paccayam sayanāsanam 540.
131. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasim pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamim 541. 10
132. Paṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgatam
uposathaṇ c' upavasi sadā silesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 542.

Ath' assa purato ratham pesetvā bālasuriyasannibham
kanakavimānam dassetvā tatthanivāsino devaputtassa sam- 15
pattim puṭṭho ācikkhi:

133. Yathā udayam ādicco hoti lohitako mahā
tathūpamam idaṃ vyamham jātārūpassa nimmitam. 543.
134. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi: 20
ayan nu macco kim akāsi sādhuṃ
yo modati saggapatto vimāne. 544.
135. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 545.
136. Sāvatthiyam gahapati esa dānapatī ahu, 25
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 546.
137. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi,
cīvaram piṇḍapātāṃ ca paccayam sayanāsanam 547.
138. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasim pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamim 548. 30
139. Paṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgatam
uposathaṇ c' upavasi sadā silesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 549.

Ta. udayamādicco ti udetto ādicco viya, Sāvattthiyan ti Kassapa- 35
buddhakāle Sāvattthinagare.

¹ read: -ṇasyam. ² so all three MSS.. ³ all three MSS. -smim.

Evam tena imesaṃ aṭṭhannaṃ vimānānaṃ kathitakāle
Sakko devarāja „Mātali aticirāyatīti“ aparam pi javanadeva-
puttaṃ pesesi, so tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā idāni cirā-
yitun“ ti ekappahāren' eva bahuvimānāni dassesi, rañño ca
5 tattha sampattiṃ anubhavantānaṃ kammaṃ puṭṭho ācikkhi:

140. Vehāyasā 'me bahukā¹ jātarūpassa nimmitā
daddallamānā ābhenti² vijju v' abbhaghanantare³. 550.
141. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
10 ime nu maccā kim akaṃsu sādhum
ye modare saggapattā vimāne. 551.
142. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 552.
143. Saddhāya sunivittihāya saddhamme supavedite
15 akaṃsu Satthu vacanaṃ Sammāsambuddhasāsaṇaṃ
tesaṃ etāni ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasīti. 553.

Ta. vehāyasāme ti vehāsaya ime ākāsena' eva sandhāritā, ākasatṭhaka-
vimānā ime ti vadati, vijjuvabbbhagghanantare ti ghanavalāhakanantare cara-
mānā vijju viya, sunivittihāya 'ti maggena āgatattā supatittihāya, i. v. h.:
20 mahārāja ete pure niyyānikabuddhasāsaṇe pabbajitvā parisuddhasīlā samaṇadham-
maṃ karontā sotāpattiphalāni sacchikatvā arahattaṃ nibbattetuṃ asakkontā tato
cutā imesu kanakavimānesu uppannā, etesaṃ Kassapabuddhasāvakaṇaṃ tāni
ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasī, pass' etāni mahārāja 'ti.

Evam assa ākāsakavimānāni dassetvā Sakkassa santikaṃ
25 gamanatthāya ussāhaṃ karonto āha:

144. Veditā te mahārāja āvāsā⁴ pāpakammaṇaṃ,
atho kalyāṇakammānaṃ⁵ ṭhānāni viditāni te,
uyyāhi dāni rājasi devarājassa santike ti. 554.

Ta. āvāsaṇ⁶ ti mahārāja tayā paṭhamam eva nerāyikānaṃ āvāsaṃ disvā
30 pāpakammānaṃ ṭhānāni viditāni, imāni pana ākasatṭhakavimānāni passantena
atha kalyāṇakammānaṃ ṭhānāni viditāni te, idāni devarājassa santike sampattiṃ
daṭṭhum uyyāhīti.

¹ Cks add vimānā. ² Bā ābhanti. ³ Bā vijjugabbha-. ⁴ all three MSS. vidi-
tāni - āvāsaṃ. ⁵ Ck -ni. ⁶ so all three MSS.

Evañ ca pana vatvā purato ratham pesetvā Sinerum parivāretvā t̥hite satta paribhaṇḍapabbate dassesi, te disvā rañño Mātalissa puṭṭhabhāvaṃ āvikaronto Satthā āha:

145. Sahassayuttam hayavāhim dibbam yānam adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā sīdantare nage, 5
disvānāmantayī sūtam: ime ke nāma pabbatā ti. 555.

Ta. hayavāhin ti hayehi vāhiyamānaṃ dibbayānaṃ, adhiṭṭhito ti dibbayāne t̥hito hutvā, addā ti addasa, Sīdantare ti Sīdāmahāsamuddassa antare, tasmīn kira samudde udakaṃ sukhumaṃ morapattam pi pakkhittaṃ patiṭṭhātum na sakkoti sīdat' eva, tasmā so Sīdāmahāsamuddo ti vuccati, tass' 10 antare nage ti pabbate, ke nāmā 'ti ke nāma nāmena ime pabbatā ti.

Evam Niminā puṭṭho Mātali devaputto āha:

146. Sudassano Karavīko Īsadharo¹ Yugandharo
Nemindharo Vinatako Assakaṇṇo giribrahā 556.
147. Ete Sīdantare nagā anupubbasaṃmuggatā 15
mahārājānaṃ āvāsā yāni tvaṃ rāja passasīti. 557.

Ta. Sudassano ti ayaṃ mahārāja etesaṃ sabbabāhiro S-pabbato nāma, tadantare Karavīko nāma, so Sudassanato uccataro, ubhinnaṃ pi pana tesaṃ antare eko Sīdantarasaṃmuddo², Karavikassa antare Īsadharo¹ nāma, so kira Karavikato uccataro, tesaṃ pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Īsadharassa antare Yu- 20 gandharo nāma, so Īsadharato uccataro, tesaṃ pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Yugandharassāntare Nemindharo nāma, so Yugandharato uccataro, tesaṃ pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Nemindharassa antare Vinatako nāma, so tato uccataro tesaṃ pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Vinatakaṇṇo nāma, so Vinatakato uccataro, tesaṃ pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo³, anu- 25 pubbasamuggatā ti ete sīdantarasaṃmudde sattapabbatā anupaṭipāṭiyā samuggatā sopānasadisā hutvā t̥hitā, yānīti pabbatāni, tvaṃ mahārāja ime pabbate passasi, ete catunnaṃ mahārājānaṃ āvāsā ti.

Evam assa cātummahārājikadevalokaṃ dassetvā purato ratham pesetvā Tāvatiṃsabhavanassa Cittakūṭadvāraḥkoṭṭhakaṃ 30 parivāretvā t̥hitā Indapaṭimā dassesi, taṃ⁴ disvā rājā pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

148. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākinnam Indasadisehi⁵ vyagghēh' eva surakkhitaṃ, 558.

¹ Bā isindharo ² Bā sīdantare mahāsamuddo. ³ Bā adds ete nagā ete pabbatā. ⁴ read: tā? ⁵ read: -dise = disehi.

149. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ nu dvāraṃ kimabhiññāma āhu. 559.
- 5 150. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 560.
151. Cittakūṭo ti yaṃ āhu devarājapavesanaṃ
Sudassanassa girino dvāraṃ h' etaṃ pakāsati, 561.
152. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākinnāṃ Indasadisehi vyaggheh' eva surakkhitaṃ¹,
10 pavis' etena rājisi, arajāṃ bhūmiṃ akkamā 'ti. 562.

Ta. anekarūpaṃ ti anekajātikaṃ, nānācitraṃ ti nānāratana-cittaṃ, pakāsati ti kinnāṃ² etaṃ paññāyati, ākinnāṃ ti samparivāritaṃ, vyaggheheva surakkhitaṃ¹ ti yathā nāma vyagghehi vā sibehi vā mahāvanaṃ evaṃ taṃ indasadiseh' eva surakkhitaṃ, tassa ca pana Indapaṭimānaṃ ārak-
15 khatthāya thapitabhāvo Ekanipāte Kulāvakajātakena kathetabbo, kimabhiññāma² bū² ti kinnāma kannāma³ vadanti, pavesanaṃ ti nikkhamanapavesana-
thāya nimmitaṃ, Sudassanassa 'ti Sinerugirino, dvāraṃ hetuṃ ti etaṃ Sinerumatthake paṭiṭṭhitassa dasasahassayojanikassa devanagarassa dvāraṃ pa-
kāsaṃ, dvārakoṭṭhako paññāyati⁴ a., pavisetenā⁵ 'ti etena dvārena devana-
20 garaṃ pavisā, arajāṃ - - mā 'ti arajāṃ suvaṇṇarajataṃamāyamaṃ nānāpuppha-
samākinnaṃ dibbabhūmiṃ dibbayānena akkama mahārājā 'ti.

Evaṃ ca paṇavatvā Mātali rājānaṃ devanagaraṃ pavesesi,
tena vuttaṃ:

153. Sahassayuttaṃ hayavāhiṃ dibbaṃ yānaṃ adhiṭṭhito
25 yāyamaṇo mahārājā addā devasabhaṃ idan⁵ ti. 563.

So dibbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabhaṃ
disvā Mātaliṃ pucchi, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nīlo ca⁶ patidissati
tathūpamaṃ imaṃ vyamaṃ veḷuriyāsu nimmitaṃ. 564.
- 30 155. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ hi vyamaṃ kimabhiññāma āhu. 565.
156. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 566.

¹ Bā purak-. ² Bā kinmasaññamāhu. ³ so Cks; Bā kinmāmakam. ⁴ Ck paṭisotenā, C^s pavisotenā. ⁵ so all three MSS. for imaṃ? ⁶ read: va?

157. Sudhammā iti yam āhu pass' esā¹ dissate sabhā,
 veḷuriyārucirā citrā dhārayanti sunimmitā 567.
158. Aṭṭhamā sukātā thambhā sabbe veḷuriyāmayā
 yattha devā tāvatimsā sabbe Inda-purohitā 568.
159. Atthaṃ devamanussānaṃ cintayantā samacchare,
 pavisi' etena rājisi devānaṃ anumodanaṃ ti. 569. 5

Ta. idan ti nipātamattaṃ, devasabhaṃ addasā ti a., passesā ti¹ passa² esā,
 veḷuriyārucirā ti ruciraveḷuriyā, citrā ti nānāratana-citrā, dhārayanti ti imaṃ
 sabhaṃ ete aṭṭhamā-dibhedā sukātā thambhā dhārayanti, Inda-purohitā ti
 Indaṃ purohitaṃ purecārikaṃ katvā parivāretvā devamanussānaṃ atthaṃ cin- 10
 tentā acchanti, pavisetenā 'ti iminā maggena yattha devā aññamaññaṃ anu-
 modantā acchanti taṃ thānaṃ devānaṃ anumodanaṃ pavisa.

Devāpi kho tassāgamaṇaṃ oloketā nisinnā³, te „rājā
 āgato“ ti sutvā ca⁴ dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Citta-
 kūṭadvārakoṭṭhakā paṭimaggāṃ gantvā Mahāsattaṃ gandhādīhi 15
 pūjenta Sudhammasabhaṃ ānayaṃsu, rājā rathā otaritvā de-
 vasabhaṃ pāvisi, tattha naṃ devā āsanaṇa nimantayaṃsu, Sakko
 āsanaṇa c' eva kāmehi ca⁵.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

160. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānaṃ āgataṃ: (IV. p. 356) 20
 svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
 nisīda dāni rājisi devarājassa santike. 570.
161. Sakko pi paṭinandittha Vedehaṃ Mithilaggahaṃ
 nimantayi ca kāmehi āsanaṇa ca Vāsavo: 571.
162. Sādhu kho si anuppatto āvāsaṃ vasavattinaṃ, 25
 vasa devesu rājisi sabbakāmasamiddhisu,
 tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 572.

Ta. paṭinandiṃsu 'ti sampiyāyṃsu, hatthatuṭṭhā hutvā sampaññeḥhiṃsu,
 sabbakāmasamiddhisu ti sabbesaṃ devakāmānaṃ samiddhiyuttessa.

Evaṃ Sakkena dibbakāmena nimantito rājā paṭikkhi- 30
 panto āha:

163. Yathā yācitakāṃ yānaṃ yathā yācitakāṃ dhanāṃ (IV. p. 358)
 evaṃsāmpadam ev' etaṃ yaṃ parato dānapaccayā. 573.

¹ Bds esesā ² Bd esa, Cks omit passa. ³ Bd nisīdiṃsu. ⁴ Bd omits ca. ⁵
 Bd adds nimantesi. ⁶ Cks -te.

164. Na cāham etaṃ icchāmi yaṃ parato dānapaccayā,
sayamkatāni puññāni taṃ me āveniyāṃ dhanāṃ. 574.

165. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṃ bahum (cfr. II ²³⁷/₁)
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca
5 yaṃ katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 575.

Ta.¹ yaṃ parato dānapaccayā ti yaṃ parato tassa parassa dānappac-
cayā² tena dinnatā labbhati taṃ yācitasadisāṃ hoti, tasmā nāhaṃ etaṃ icchāmi,
sayamkatānīti yāni paṇa mayā attanā katāni puññāni tadeva³ mama parehi
asādhāraṇāṃ āveniyāṃ dhanāni ti, samacariyāyā 'ti tihi dvārehi samakiriyāya,
10 saṃyamena⁴ 'ti sīlarakkhaṇena, damena⁵ 'ti indriyadamaṇena

Evam M. devānaṃ madhurasaddena dh. d., dhammaṃ
desento yeva manussagaṇanāya sattadivasāni tthatvā devagaṇaṃ
tosetvā devagaṇamajjhe tthito va Mātaliṣṣa guṇaṃ kathento ā.:

166. Bahūpakāro no bhavaṃ⁶ Mātali devasārathi
15 yo me kalyāṇakammānaṃ pāpāni paṭidamsayīti. 576.

Ta. yo me -- damsayīti yo esa mayhaṃ kalyāṇakammānaṃ devānaṃ
ca vasaṇatthānāni pāpakammānaṃ nerayikānaṃ ca pāpāni tthānāni dassesīti a.

Atha rājā Sakkaṃ āmantetvā „icchāmi' ahaṃ mahārāja
manussalokaṃ gantun“ ti ā., Sakko „tena hi samma Mā- Ni-
20 mirājānaṃ tatth' eva Mithilaṃ nehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sam-
paṭicchitvā rathaṃ upatthapesi, rājā devagaṇena saddhiṃ
sammoditvā deve⁷ nivattetvā rathaṃ abhirūhi, Mā- rathaṃ
pesento pācīnabhāgena Mithilaṃ pāpuṇi, mahājano dibbarathaṃ
disvā „rājā no āgacchatīti“ pamudito ahosi, Mā- Mithilaṃ
25 padakkhiṇaṃ katvā tasmīṃ yeva sīhapañjare Mahāsattaṃ
otāretvā „gacchāma mahārāja“ 'ti āpucchitvā sakaṭṭhānaṃ eva
gato. Mahājano pi rājānaṃ parivāretvā „kīdiso devaloko“ ti
pucchi, rājā devānaṃ Sakkassa ca devarañño sampattiṃ vaṇ-
netvā „tumhe dānādīni puññāni karoṭha, evaṃ tasmīṃ deva-
30 loke nibbattissatha“ 'ti dh. d. So aparabhāge kappakena
phalitassa jātabhāve ārocite phalitaṃ gahetvā tthapāpetvā kappā-

¹ Cks yattha. ² Bā dānapaccayā. ³ Bā tameva. ⁴ Cks bhayaṃ. ⁵ Bā adds
āpucchetvā.

kassa gāṃavaram datvā pabbajitukāmo puttam r. paṭicchāpesi, tena ca „kasmā deva pabbajasīti“ vutte „uttamaṅgaruhā mayhan“ ti imam gātham vatvā purimarājāno viya pabbajitvā tasmim yeva ambavane viharanto cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-kūpago ahoṣi.

5

Tass' eva pabbajitabhāvaṃ āvikaronto Satthā osānagātham āha:

167. Idam vatvā Nimirājā¹ Vedeḥo Mithilaggaho
puthuyaṇṇam yajitvāna saṃyamam ajjhupāgamīti. 577.

Ta. idam vatvā ti uttamaṅgaruhā mayhan ti imam gātham vatvā, puthuyaṇṇam yajitvāna 'ti mahādānam datvā, saṃyamam ajjhupā- 10
gamīti silasaṃyamam upagato.

Putto pan' assa Kaḷārajanako' nāma tam vaṃsam upacchinditvā³ apabbajī⁴.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānek-khammam nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho 15
ahoṣi, Mātali Ānando, cāturasītirājasahassāni Buddhaparisā, Nimirājā aham evā“ ti⁵. Nimijātakam.

5. Khaṇḍahāla-jātaka.

Rājāsī luddakammo ti. Idam S. Gijjhakūṭe v. Deva-dattam ā. k. Tassa vatthum⁶ Saṃghabhedakakkhandhake āgatam 20
eva, tam tassa pabbajato paṭṭhāya yāva Bimbisāraraṇṇo maraṇā tatthāgatanayen' eva⁷ veditabbam. Tam pana mārāpetvā De- Ajāta-sattum upasāmkamitvā ā.: „mahārāja tava manoratho matthakam patto, mama manoratho tāva na pāpunātīti“. „Ko pana vo bhante manoratho“ ti. „Dasabalam mārāpetvā Buddho bhavissāmīti“. 25
„Amheh' eva kim kātabban" ti. „Dhanuggahe sannipātetum vaṭṭa-tīti“. „Sādhu bhante“ ti rājā akkhaṇavedhinam dhanuggahānam pañcasatāni sannipātāpetvā tato pi ekatimsa jane uccinitvā „therassa

¹ Bā ne-. ² C^s kalāra-, Bā kalāra-. ³ C^s acch-, Bā upacchindi. ⁴ Bā omits ap-. ⁵ Bā nemirājā pana aham eva sammāsambuddho loke udapādūni nemijātakam nithitam. 5. Is in Bā called Caudakumirajātaka. Cfr. Bv & C p. 77. De- = Devadatto. ⁶ C^s Bā -u. ⁷ C^s maraṇattagata-, C^s maraṇatathagata-.

- vacanaṃ karoṭhā“ 'ti De - assa santikaṃ pāhesi. So tesam jeṭṭha-
 kaṃ āmantetvā „āvuso Samaṇo Gotamo Gijjhakūṭe viharati, asukavelāya
 divatṭhāne caṃkamati, tvaṃ tattha gantvā taṃ visapītena sallena
 vijjhivā jīvitakkhayaṃ pāpetvā asukena nāma maggena ehīti“ pesetvā
 5 tasmiṃ magge dve dhanuggahe ṭhapesi. „Tumbhākaṃ ṭhitamaggena
 eko puriso āgacchissati, taṃ tumhe jīvitā voropetvā asukamaggena
 nāma ethā“ 'ti tasmiṃ magge cattāro¹ ṭhapesi. „Tumbhākaṃ ṭhi-
 maggena dve² purisā āgacchissanti, tumhe te jīvitā voropetvā asuka-
 maggena nāma ethā“ 'ti tasmiṃ magge aṭṭha jane ṭhapesi. „Tum-
 10 hākaṃ ṭhitamaggena cattāro purisā āgamissanti, tumhe te jīvitā
 voropetvā asukamaggena nāma ethā“ 'ti tasmiṃ magge soḷasa
 purise ṭhapesi. „Tumbhākaṃ ṭhitamaggena aṭṭha purisā āgamissanti,
 tumhe te jīvitā voropetvā asukamaggena ethā“ 'ti. Kasmā pan' esa
 evam akāśīti attano kammaṣa paṭicchādanatthaṃ. Atha so jeṭṭha-
 15 dhanuggaho vāmato khaggaṃ³ piṭṭhiyā tuṇhīraṃ⁴ bandhitvā meṇḍa-
 kasiṅgamahādhanuṃ gaḥetvā Tathāgatassa santikaṃ gantvā „vijjhi-
 sāmi nan“ ti dhanuṃ āropetvā saraṃ sannahitvā kaḍḍhitvā vissajjetuṃ
 nāsakkhi⁵, sakalasarīraṃ thaddhaṃ yante piṭṭākārapattamaṃ viya aho-
 so maraṇabhayaṭajjito aṭṭhāsi. Atha naṃ S. disvā madhurassaraṃ
 20 nicchāretvā „mā bhāyi, ito ehīti“ ā. So tasmiṃ khaṇe āvudhāni
 chaḍḍetvā Bhagavato pādesu sirasā patitvā „accayo maṃ bhante acca-
 gamā yathābālaṃ yathābālhaṃ yathākusalaṃ, sv-āhaṃ tumbhākaṃ
 guṇe ajānanto andhabālaṣsa De - ssa vacanena tumhe jīvitā voro-
 petuṃ āgato, khamatha me bhante“ ti khamāpetvā ekamante nisīdi.
 25 Atha naṃ S. saccāni pakāsetvā sotāpattiphale patitṭhāpetvā „āvuso
 De - ena ācikkhitamaggaṃ apaṭipajjitvā aññena maggena yāhīti“
 taṃ uyyojesi, taṃ uyyojetvā ca pana caṃkamā oruḃha aññatarasmiṃ
 rukkhamaṇe nisīdi. Atha tasmiṃ dhanuggahe anāgacchante itare dve
 „kin nu kho so cirāyatīti“ paṭimaggena⁶ gacchantā Dasabalaṃ disvā
 30 upasaṃkamitvā vanditvā ekamante nisīdīmsu. So tesam pi saccāni
 pakāsetvā sotāpattiphale patitṭhāpetvā „āvuso De - ena kathitam
 maggaṃ apaṭipajjitvā iminā maggena gacchathā“ 'ti uyyojesi, iminā
 nāma upāyena itare⁷ pi āgantvā nisinne⁸ sotāpattiphale patitṭhāpetvā
 aññena maggena uyyojesi. Atha so paṭhamam āgato dhanuggaho

¹ Bā adds purise. ² Bā aṭṭha. ³ Eā adds laggetvā ⁴ Bā tuṇḍisaraṃ ⁵ Bā
 adds so saraṃ oropetuṃ asakkonto pāsukā bhijjanti viya mukhato kheleṇa
 pagghirantena kiṇṭarūpo ahoṣi. ⁶ Cks - nā ⁷ Bds - resu ⁸ Bds - esu

yojanasahassubbedham Vejayantapāsādādīpatimaṇḍitaṁ Nanda-
navanādivanarāmaṇeyyakam Nandāpokkhaniādīpokkharanīrāma-
ṇeyyakasamannāgataṁ ākiṇṇadevagaṇam Tāvatisabhavanam
disvā ta. gantukāmo hutvā cintesi: „ācariya-Kh-lassa āgatave-
5 lāya Devalokagāmimaggaṁ pucchitvā tena desitamaggena De-
valokam gamissāmīti“. Kh-lo pi pāto va rājanivesanam pavi-
sitvā rañño sukhasēyyam pucchi. Ath' assa rājā āsanam
dāpetvā pañham pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 10 1. Rājasi luddakammo¹ ekarājā² Pupphavatiyā³,
so pucchi brahmabandhum Khaṇḍabālām purohitam mūlham. 578.
2. Saggamaggaṁ⁴ ācikkha, tvam si⁵ brāhmaṇa dhammavinayakusalo,
yathā ito vajanti Sugatīm narā puññāni katvānā 'ti. 579.

Ta. rājāsīti rājā āsi, luddakammo⁶ ti kakkhāpharusakammo, saggā-
15 maggaṁ ti saggānam maggaṁ, dhammavinayakusalo ti sucaritadhamme
ca ācāravīnaye ca kusalo, yathā ti yathā narā puññāni katvā ito Sugatīm
gacchanti tam Sugatimagaṁ ācikkhāhīti pucchati.

Imam pana pañham sabbaññū-Buddham vā tassa sāva-
kā alābhena⁷ Bodhisattam vā pucchitum vaṭṭati, rājā pana
20 yathā nāma sattāham maggamūlho puriso aññaṁ addhamāsa-
mattam maggamūlham maggaṁ puccheyya evam Kh-lam
pucchi. So cintesi: „ayam me paccāmittassa piṭṭhīm passana-
kālo, idāni C-kumāram jīvitakkhayaṁ pāpetvā mama mano-
ratham pūressāmīti“. Atha rājānam āmantetvā tatiyam g. ā.:

- 25 3. Atidānam daditvāna avajjhe deva ghātetvā
evam vajanti Sugatīm narā puññāni katvānā 'ti. 580.

T. a.: mahārāja Saggam gacchantā nāma atidānam dadanti avajjhe ghā-
tenti, sace Saggam gantukāmo tvam pi tath' eva karohīti.

Atha nam rājā pañhassa attham pucchi:

- 30 4. Kim pana tam atidānam, ke ca avajjhā imasmiṁ lokasmiṁ,
etañ⁸ ca kho no akkhāhi, yajissāma dadāma dānānīti. 581.

¹ Ck adds si. ² Cks add ti. ³ Bā -yāyam. ⁴ Bā saggānammaggaṁ. ⁵ Bā
tvamasi. ⁶ Cks add si. ⁷ Ck -bhe, C* -bho. ⁸ Ck ek-.

So pi vyākāsi:

5. Puttehi deva yajitabbaṃ mahesihi negamehi ca
usabhehi ājāniyehehi catūhi
sabbacatukkena deva yajitabban ti 582.

vyākaronto ca Devalokamaggaṃ puṭṭho Nirayamaggaṃ vyākāsi. 5

Ta, puttehiṭti attano jātehi piyaputtehi e' eva piyadhītāhi ca, mahesi-
hīti piyabbariyāhi, negamehīti setthīhi, usabhehīti sabbasetausabharājūhi,
ājāniyehehīti maṅgalassehi, catūhīti etehi sabbe' eva aññehi ca hatthiādīhi
catūhi catūhīti evaṃ sabbacatukkena deva yajitabbaṃ, etesaṃ sabbesaṃ khaggena
sisāṃ chinditvā suvaṇṇapātiyā galalohitaṃ gahetvā āvāte pakkhipitvā yaññassa 10
yajanakarājāno sarīren' eva saha Devalokaṃ gacchanti mahārāja, samanabrāh-
manakapaniddhikavanibbakayācakānaṃ ghāsacchādanādisampādanaṃ¹ dānaṃ eva
pavattati, ime pana puttadhītādayo māretvā tesāṃ galalohitena² yajanaṃ ati-
dānaṃ nāma 'ti rājānaṃ saññāpesi.

Iti so „sace C-kumāraṃ ekam āeva gaṇhissāmi veracittena 15
kāraṇaṃ maññissantīti“ taṃ mahājanassa antare pakkhipi.
Imaṃ pana tesāṃ kathentānaṃ kathaṃ sutvā antepurajano
bhīttatasito ekappahārena mahāviraṇaṃ viravi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

6. Tam sutvā antepure: kumārā ca³ mahesiyo ca haññantu 20
eko ahosi nigghoso bhesmā accuggato saddo ti. 583.

Ta. tan ti taṃ kumārā ca mahesiyo ca haññantū 'ti saddaṃ sutvā, eko
ti sakalarājaniṇesane eko va nigghoso ahosi, bhesmā ti bhayānako, accug-
gato ti ati uggato ahosi.

Sakalarājakulaṃ yugantavātāhataṃ viya sālavanaṃ ahosi, 25
brāhmaṇo pi rājānaṃ ā.: „kiṃ mahārāja yaññaṃ yajitum sak-
kosi na sakkosīti“. „Kiṃ kathesi ācariya, yaññaṃ yajitvā
Devalokaṃ gamissāmīti“. „Mahārāja bhīruno⁴ dubbalajjhāsaya
yaññaṃ yajitum samatthā nāma na honti, tumhe idha sabbe
sannipātetha, ahaṃ yaññāvāte kammaṃ karissāmīti“ attano 30
pahonakabalaṃ gahetvā nagarā nikkhamma yaññāvātaṃ sama-
talaṃ kārāpetvā vatiyā parikkhipi, kasmā⁵: dhammiko pi samaṇo vā
brāhmaṇo vā āgantvā vāreyyā⁶ 'ti yaññāvāte vatiparikkhepanaṃ

¹ Bā -sampādānaṃ. ² Bā adds yaññassa. ³ Bā omits ca. ⁴ Bā bhirukā. ⁵
Ck omits kasmā. ⁶ Bā nivāreyyā.

cārittan ti katvā porāṇakabrāhmaṇehi ṭhapitaṃ. Rājāpi purise pakkosāpetvā „tāta ahaṃ attano puttadhītaro ca bhariyāyo ca māretvā yaññaṃ yajitvā Devalokaṃ gamissāmi, gacchatha nesaṃ ācikkhitvā sabbe idhānethā“ 'ti puttānaṃ tāva ānaya-

5 natthāya āha:

7. Gacchatha vadetha kumāre Canda-Suriyaṃ Bhaddasenaṃ ca Sūraṇ ca Vāmagottaṇ ca:

pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 584.

10 Ta. C-kumāro ca Suriyakumāro ca dve Gotamādeviyā aggamaheṣiyā puttā, Bhaddaseno ca pana Sūro ca Vāmagotto ca tesāṃ vemātikabhātaro, pasurā kira hothā 'ti pasurā kira hotha, ekasmiṃ ṭhāne rāsi hothā 'ti kir' ettha¹ attho

Te paṭhamāṃ C-kumārassa santikaṃ gantvā āhaṃsu: „kumāra tumhe kira māretvā tumhākaṃ pitā D-lokaṃ gantukāmo, tumhākaṃ gaṇhanatthāya amhe pesesīti“. „Kassa vacanena maṃ gaṇhāpetīti“. „Kh-lassa devā“ 'ti. „Kim so maṃ űeva gaṇhāpeti udāhu aññe pīti“. „Aññe pi gaṇhāpeti, catukkaṃ kira yaññaṃ yajāpetukāmo“ ti. So cintesi: „tassa aññehi saddhiṃ veran n' atthi, 'vinicchaye vilopaṃ kātuṃ na labhāmi' pana mayi ekasmiṃ verena bahuṃ mārāpeti², pitaraṃ

20 daṭṭhuṃ labhantassa sabbesaṃ mocāpanaṃ mama bhāro“ ti. Atha ne „tena hi me pitu vacanaṃ karoṭhā“ 'ti. Te taṃ netvā rājaṅgaṇe ekamante ṭhapetvā itare pi tayo ānetvā tass' eva santike katvā rañño ārocayimsu: „ānītā te deva puttā“ ti. So tesāṃ vacanaṃ sutvā „tātā idāni me dhītaro ānetvā

25 tesāṃ űeva santike karoṭhā“ 'ti itaraṃ gātham āha:

a. Kumāriyo pi vadetha Upaseṇiṃ Kokilaṃ Muditaṇ ca

Nandaṇ cāpi kumāriṃ: pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 585.

Te „evaṃ karissāma“ 'ti tāsāṃ santikaṃ gantvā tā rodamaṇā paridevamānā³ ānetvā bhātikānaṃ űeva santike karimsu.

30 Tato rājā attano piyabhariyānaṃ gaṇhanatthāya itaraṃ g. āha:

o. Vijayam pi mayhaṃ mahesiṃ ekaṇṭhiṃ Kesiniṃ Sunandaṇ ca lakkhaṇavarūpapannā pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 586.

¹ Bā hothā ti ācikkhathā ti. ² C¹ -petvā ³ C² adds so, C³ yo.

Ta lakkhana- ti uttamehi catusaṭṭhiyā itthilakkhanehi upapannā, ethā 'ti pi vadethā 'ti a.

Te tāpi paridevamānā ānetvā kumārānaṃ santike karimṃsu. Atha rājā cattāro seṭṭhī ānāpento itaraṃ g. āha:

10. Gahapatayo pi vadetha Puṇṇamukhaṃ Bhaddiyaṃ Siṅgālaṃ ca 5
Vaddhañ cāpi gahapatiṃ:
pasurā kira botha yaññatthāyā 'ti. 587.

Rājapurisā gantvā te ānayaṃsu. Rañño puttadāre gayha-
māne sakalanagaraṃ na kiñci avoca, seṭṭhikulāni pana mahā-
sambandhāni, tasmā tesāṃ gahitakāle sakalanagaraṃ saṃ- 10
khubhittvā „rañño seṭṭhī māretvā yaññaṃ yajituṃ na dassāmā“
'ti seṭṭhī parivāretvā va tesāṃ nātivaggena saddhiṃ rājakulaṃ
agamāsi. Atha te seṭṭhī nātijanaparivutā rājānaṃ attano
jīvitāṃ yāciṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15

11. Te tattha gahapatayo avociṃsu [samāgatā] puttadāraparikiṇṇā:
sabbasikhino deva karohi athavā no dāse sāvehīti. 588.

Ta sabbasikhino ti sabbe amhe matthake cūlaṃ ṭhapetvā attano
ceṭake karohi, mayan te cetakakiccaṃ karissāma, athavā no dāse sāvehīti
athavā asaddahanto sabbe seniye¹ sannipātetvā tāsāṃ majjhe amhe dāse sāvehi. 20
mayan te dāsattaṃ paṭisunissāmā 'ti.

Te evaṃ yācantā jīvitāṃ laddhuṃ nāsakkhiṃsu. Rāja-
purisā sese paṭikkamāpetvā te gahetvā kumārānaṃ yeva san-
tike nisīdāpesuṃ. Tato rājā hatthiādīnaṃ ānayanatthāyā²
ānāpento³ āha:

25

12. Abhayaṃkaram pi hatthiṃ Rājagiriṃ⁴ Accutavaruṇadantaṃ
ānetha kho te khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 589.
13. Assataram pi Kesin Surāṃmukhaṃ Puṇṇakaṃ Vindakaṃ ca⁵
ānetha kho ne⁶ khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 590.

¹ so C; Ck seniye, Bđ senryo. ² Cks -dīni atthāya. ³ Ck ānāpento. ⁴ Bđ
nālāgiriṃ. ⁵ Bđ assaratanāṃ pi kesaniṃ surāṃmukhaṃ puṇṇakaṃ vindaṭakaṃ
ca. Bđ ne.

14. Usabhe pi yūthapatine gavāmpatine¹

mayhaṃ ānetha samupakarontu,
sabbam yajissāma, dadāma dānāni. 591.

15. Sabbam paṭiyādetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
5 āṇāpetha ca kumāre: abhiramantu imaṃ rattim. 592.

16. Sabbam upatthāpetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
vadetha ca dāni kumāre: ajja vo pacchimā rattitī. 593.

Ta. samupakarontu sabbam ti na kevalam ettikam eva avasesam pi,
sabbe catuppadaganam eva pakkhiganaṃ ca sabbam catukkam katvā rāsim² ka-
10 rontu, sabbacatukkam yaññaṃ yajissāma, yācakabrāhmaṇānaṃ ca dānam dassāmā
'ti, sabbam paṭiyādethā 'ti etam³ mayā vuttam anavasesam⁴ upatthāpetha,
uggatamhīti ahaṃ pana yaññaṃ uggate suriye sva pāto va yajissāmi, sab-
bam upatthāpethā ti sesam pi sabbam yaññopakaranam upatthāpetha.

Raṇṇo pana mātāpitāro dharanti⁵ yeva, ath' assa gantvā
15 mātu ārocesum: „ayye putto vo puttadāre māretvā yaññaṃ
yajitukāmo“ ti. Sā „kiṃ kathetha tātā“ ti hatthena hadayaṃ
dhāretvā⁶ rodamaṇā āgantvā „saccam kira putta evarūpo te
yaṇṇo bhavissatīti“ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

20 17. Tam tam mātā avacā⁷ rodanti⁸ āgatā vimānato:
yaṇṇo kira te putta bhavissati catūhi puttehīti. 594.

Ta. tantan ti tam etam rājānam, vimānato ti attano vasanattānato.

Rājā āha:

18. Sabbe mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññaṃānasamim,
25 puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatim Saggam gāmissāmīti. 595.

Ta cattā ti C-kumāre haññaṃāne yeva sabbe pi yaññatthāya mayā
paricattā.

Atha naṃ mātā āha:

19. Mā putta saddahehi: sugati⁹ kira hoti puttayaññaṇa,
30 nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānam. 596.

¹ Bḍ usabham pi yudhapatim anojam nisabham gavampatim te pi. ² Ck's rasi.
³ Ck' ekam, Bḍ evam. ⁴ Ck's ava-. ⁵ Ck's dhananti ⁶ Bḍ paharivā. ⁷ Ck' -ca,
Bḍ avacā. ⁸ all three MSS. -ti. ⁹ Bḍ -tiyā-, Ck's -tim.

20. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 597.

Ta. nirayāneso ti nirassādatthena catunnaṃ apāyānaṃ esa maggo,
Koṇḍañña 'ti rājānaṃ gottanālapati, bhūtabhavyānaṃ ti bhavitabbasattā-
naṃ¹, yaññenā 'ti evarūpena puttadhītarō māretvā yajanakayaññena sagga- 5
maggo nāma n' atthi.

Rājā āha:

21. Ācariyānaṃ vacanā ghāteṣsaṃ Candañ² ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 598.

Ta ācariyānaṃ vacanā ti amma n' esā mama attano matī, ācāra- 10
sikkhāpanakassa pana me³ Kh-jassa ācariyassa etaṃ vacanaṃ esā anusatthi,
tasmā aham ete ghātayissaṃ⁴, duccajehi puttehi yaññaṃ yajitvā saggam ga-
missāmi

Ath' assa mātā attano vacanaṃ gāhāpetum asakkontā
apagatā. Pitā taṃ pavattiṃ sutvā āgantvā pucchī. 15

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

22. Taṃ taṃ pitāpi avaca Vasavattī orasaṃ sakam puttam:
yañño⁵ kira te putta bhavissati catūhi puttehi. 599.

Ta. Vasavattitī tassa nāmaṃ.

Rājā āha:

23. Sabbe pi mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññamānasim,
puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatiṃ Saggam gamissamīti. 600.
Atha naṃ pitā āha:

24. Mā putta saddaheṣi: sugatī⁶ kira hoti puttayaññena,
nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 601. 25

25. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 602.

Rājā āha:

26. Ācariyānaṃ vacanā⁷ ghāteṣsaṃ Candañ² ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 603. 30

¹ Cks bhavitasattānaṃ. ² Cks candiyañ ³ Bā omits me. ⁴ Bā ghātissaṃ. ⁵
Cks -e. ⁶ Cks -tiṃ, Bā -tiyā. ⁷ all three MSS. -naṃ.

Atha naṃ pitā āha:

27. Dānāni dehi Kondaṇṇa, ahimsā [sabba] bhūtabbhavyānaṃ
puttaparivuto tuvaṃ raṭṭhaṃ janapadaṃ ca pālehi. 604.

Ta. puttaparivuto ti puttehi parivuto, raṭṭhaṃ -- eā 'ti sakala-
5 Kāsiraṭṭhaṃ ca tass' eva taṃ taṃ¹ kotṭhāsbhūtaṃ janapadaṃ ca.

So pi taṃ attano vacanaṃ gāhāpetuṃ nāsakkhi. Tato
C-kumāro cintesi: „imassa ettakassa janassa dukkhaṃ maṃ
ekakaṃ nissāya uppannaṃ², mama pītaṃ yācitvā³ ettakassa
janassa maraṇadukkhato mocessāmīti“ so pītaraṃ saddhiṃ salla-
10 panto āha:

28. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthi asse ca pālema. 605.

29. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakaṇāni ujjhema. 606.

- 15 30. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 607.

31. Mā no deva avadhi, dāse no dehi⁴ yassa honti tava kāmā
api raṭṭhā pabbājita⁵ bhikkhūcariyaṃ carissāma 'ti. 608.

Ta. nigala -- pīti api nāma mayaṃ mahānigalehi bandhakāpi hutvā,
20 yassa -- kāmā ti sace pi Khaṇḍahālassa dātukāmo si tassa pi no dāse katvā
dehi karissām' assa dāsakammaṃ ti vadati, api raṭṭhā ti sace amhākaṃ koci
doso atthi raṭṭhā no pabbājehi api nāma raṭṭhā pabbājita⁵ kapaṇā viya ka-
pālaṃ gahetvā bhikkhūcariyaṃ carissāma, mā no avadhi dehi no jīvitaṃ ti vilāpi.

Tassa taṃ nānappakāraṃ vilāpaṃ sutvā rājā hadaya-
25 phalitaṃ⁶ patto viya assupunṇehi nettehi „na me koci putte
māretuṃ lacchati, na maṃ' attho Devalokenā“ 'ti sabbe te
mocetuṃ āha:

32. Dukkhaṃ kho me janayatha⁷ vilapantā jīvitaṃ kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaṇṇenā 'ti. 609.

30 Taṃ raṇṇo kathaṃ sutvā rājaputte ādiṃ katvā sabbaṃ
taṃ pakkhipariyosānaṃ paṇigaṇaṃ vissajjesuṃ. Kh-lo pi

¹ Bds santakam in the place of tam taṃ. ² Cks omit upp-. ³ Cks omit yā-.

⁴ Bā adds khaṇḍahālassa. ⁵ Cks pabba-. ⁶ Bā bālita. ⁷ Bā -yittha

yaññāvāṭe kammaṃ saṃvidahati, atha naṃ eko puriso „are
duṭṭha Kh-la raññā puttā vissajjitā, tvaṃ attano putte māretvā
tesaṃ gaḷalohitena yaññaṃ yajassū“¹ ti āha. So „kiṃ nāma
raññā katan“² ti vegena gantvā āha:

33. Pubbe va kho si' vutto: dukkaraṃ³ 5
durabhisambhavaṃ c' etaṃ,
atha no upakkhaṭassa
yaññaṃ kasmā⁴ karosi vikkhepaṃ. 610.
34. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti. 611. 10

Ta pubbe ti mayā tvaṃ pubbe va vutto na tumbhādisena bhīrujātikena
sakkā yaññaṃ yajitum yaññayajanaṃ nāma etaṃ dukkaraṃ durabhisambhavan
ti, atha no idāni upakkhaṭassa paṭiyattassa yaññaṃ vikkhepaṃ karosi vikkham-
bhantitī⁵ pi pāṭho patisedhentitī a., mahārāja kasmā evaṃ karosi, yattakā hi
yaññaṃ yajanti vā yājenti vā anumodanti vā sabbe Sugatim eva vajantitī dasseti. 15

So andhabūto rājā tassa kodhavasikassa kathaṃ gahetvā
dhammasaññi hutvā puna putte gaṇhāpesi. Tato C-kumāro
pitaraṃ anubodhayamāno āha:

35. Atha kissa ca⁶ no pubbe sotthānaṃ brāhmaṇo avācesi,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesi. 612. 20
36. Pubbe va⁷ no daharake ca samāne⁸ na hanesi⁹ na ghātayesi⁹,
dahar' amhā¹⁰ yobbanam patta adūsakā tāta haññāma. 613.
37. Hatthigate assagate sannaddhe passa no mahārāja
yuddhe va yujjhamāne¹¹
na hi mādisā sūrā honti yaññatthāya. 614. 25
38. Paccante vā kupite aṭavīsu vā mādisa niyojenti,
atha no akāraṇasmā abhūmiyaṃ tāta haññāma. 615.
39. Yāpi hitā sakunīyo vasanti tiṇagharāni katvāna
tāsam pi piyā puttā, atha no tvaṃ deva ghātesi. 616.

¹ Bā adds me ² Cks dukkha-. ³ Cks omit ka-. ⁴ Cks -mhanitī. ⁵ Bds ja.
⁶ Ck ca. ⁷ Cks -ko ca samāno, Bds daharakāle. ⁸ Bds māresi. ⁹ Bā -tesi.
¹⁰ Cks yuvādharamha. ¹¹ Bds yuddhehi yujjhamānehi.

40. Mā tassa¹ saddaheṣi: na maṃ Khaṇḍahālo ghātaye,
mamaṃ hi so ghātetvāna anantaram pi taṃ deva ghāteyya. 617.
41. Gāṃavaraṃ nigamavaraṃ dadanti bhogaṃ pi 'ssa mahārāja,
ath' aggapiṇḍikāpi kule kule h' ete bhuñjanti. 618.
- 5 42. Tesam pi tādisānaṃ icchanti dubbhituṃ mahārāja
yebhuyyena ete akatañño brāhmaṇā deva. 619.
43. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthi asse ca pālema. 620.
44. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
10 api nigalabandhakāpi hatthiccakapaṇāni ujjhema. 621.
45. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakapaṇāni ujjhema. 622.
46. Mā no deva avadhi, dāse no dehi yassa honti tava kāmā,
api ratthā pabbajitā¹ bhikkhācariyaṃ carissāmā 'ti. 623.
- 15 Ta pubbe ti tāta yadi ahaṃ māretabbo atha kasmā amhākaṃ nātijane
pubbe mama jātakāle brāhmaṇo sotthānaṃ avācesī tadā kira Kh-lo mama lak-
khanāni upadhāretvā imassa kumārassa na koci antarāyo bhavissati tumhākaṃ
accayena r. kāressaṃti ā, icc-assa purimena pacchimaṃ na sameti musāvādī³
esa, atha no etassa vacanaṃ gahetvā akāraṇasmā ti nikkāraṇā yeva yaññat-
20 thāya deva ghātesī, mā amhe ghātayi, ayaṃ hi mayi ekaṃmiṃ verena mahājanaṃ
māretukāmo, sādhukaṃ sallakkhehi natindā 'ti, pubbe va no ti mahārāja sace
pi amhe māretukāmo pubbe va no daharake samāne⁴ kasmā sayāṃ vā na
hanesi⁵ aññehi vā na ghātāpesī, idāni pana mayaṃ daharā tarunā pathamavaye
ṭhitā puttadhītāhi vaḍḍhāma, evambhūtā tava⁶ adūsakā va kimkāraṇā haññāmā
25 'ti, passa no ti amhe cattāro pi bhātiko, yujjhamāne ti paccatthikānaṃ
nagaraṃ parivāretvā ṭhitakāle amhādisa putte tehi saddhiṃ yujjhamāne passa,
aṭuttakā hi rājāno anāthi nāma honti, mādisā ti amhādisā, sūrā ti bala-
vantā⁷ na yaññatthāya māretabbā honti, niyojenti ti nesaṃ paccāmittānaṃ
gaṇhanatthāya yojenti, atha no ti atha nu, akāraṇasmā ti akāraṇena, abhū-
30 miyaṃ anokāse yeva kasmā tāta haññāmā 'ti a., mā tassa⁸ saddaheṣīti
mahārāja tvaṃ maṃ Kh-lo na ghātaye ti mā tassa⁹ saddaheyyāsi, bhogaṃ
piṣṣā 'ti bhogaṃ pi assa brāhmaṇajanassa¹⁰ rājāno denti, aggapiṇḍikāpi
atha te aggodakaṃ aggapiṇḍikaṃ labhantaṃ aggapiṇḍikāpi honti, tesampi
yesaṃ kule bhuñjanti tesam pi evarūpaṇaṃ piṇḍadāyakaṇaṃ¹¹.

¹ Bā tvassa, Cks kassa. ² Cks pabba-. ³ Cks -dā. ⁴ Bā daharakāle ⁵ Cā
hesi, Bā haññasi. ⁶ Bā omits tava. ⁷ all three MSS -to. ⁸ Cks kassa. ⁹
Cks kassaci. ¹⁰ Bā brahmanassa. ¹¹ Bā adds dubbhituṃ icchanti.

Rājā kumārassa vilāpaṃ sutvā

47. Dukkhaṃ kho me janayatha¹ vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā² 'ti. 624.
imāṃ g. vatvā puna pi mocesi. Kh-lo āgantvā puna pi
48. Pubbe va kho si³ vutto: dukkaraṃ durabhisambhavaṃ c'⁴ etaṃ, 5
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā⁵ karosi vikkhepaṃ. 625.
49. Sabbe vajanti sugatiṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññān ti 626.
vatvā pana gaṇhāpesi. Ath' assa anunayatthaṃ⁶ kumāro āha: 10
50. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
brāhmaṇo tāva yajatu pacchāpi yajissate⁷ rājā 627.
51. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
eso ca Khaṇḍahālo yajatu sakehi puttehi. 628.
52. Evaṃ jānanto⁸ Khaṇḍahālo kiṃ puttake na ghātesi 15
sabbaṃ ca ñātijaṇaṃ attānaṃ ca na ghātesi. 629.
53. Sabbe vajanti nirayaṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññān ti. 630.

Ta. brāhmaṇo tāvā 'ti paṭhamāṃ Kh-lo yajatu, puttakehīti sakehi
puttakehi, ath' etasmiṃ evaṃ yajitvā Devalokaṃ gate pacchā tvaṃ yajissasi 20
deva, sādhasabhojanaṃ pihitvā⁹ aññehi vīmaṃsitum¹⁰ bhuñjasi, puttamarānaṃ
yeva kasmā avīmaṃsitvā kathesi¹¹ dipento evaṃ āha, evaṃ jānanto¹² putta-
dhītaro māretvā D-lokaṃ gacchatīti evaṃ jānanto kiṃkāraṇā attano putte ca
ñāti ca attānaṃ ca na ghātesi, sace hi paraṃ māretvā D-lokaṃ gacchanti attānaṃ
māretvā Brahmaḷokaṃ gaṇṭhabbaṃ bhavissati, evaṃ yaññagunaṃ jānantaṃ 25
amāretvā vā attā va māretabbo siyā, ayam pana tathā akatvā maṃ mārāpeti,
imināpi kāraṇena jāna¹³ mahārāja yathā esa vinicchaye vilopam kātum alabhamto
evaṃ karotīti, edisaṃ ti evarūpaṃ puttaghātayaññān.

Kumāro ettakaṃ kathento pitaraṃ attano vacanaṃ gāhā-
petum asakkonto rājānaṃ parivāretvā t̥hitaṃ parisāṃ ārab- 30
bha āha:

¹ Bā -yittha ² Bā adds me. ³ Cks omit kasmā ⁴ Bā anudassanattam. ⁵
Bā^s yajasituvam. ⁶ Cks jānam vo. ⁷ so Cks; Bā pihitvam. ⁸ Bā^s vīmaṃsāpetvā,
C^s vīmaṃsītu. ⁹ Cks jānam. ¹⁰ Bā jānātha.

54. Kathaṇ ca kira puttakāmāyo
[gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti² rājānaṃ: mā ghātayi orasaṃ puttāṃ. 631.
55. Kathaṇ ca kira puttakāmāyo
5 [gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti³ rājānaṃ: mā ghātayi atrajaṃ puttāṃ. 632.
56. Rañño c' amhi atthakāmo hito ca sabbadā janapadassa,
na koci assa paṭighaṃ mayā janapado⁴ pavedetīti. 633.

Ta. puttakāmāyo ti gharāṇiyo sandhāya vuttaṃ, gahapatayo pana
10 puttakāmā nāma hontī, na uparavanti⁵ na upakkosanti na vadanti,
atrajan ti attano jātaṃ, evaṃ vutte pi koci rañña saddhiṃ kathetuṃ sa-
mattho nāma nāhosi, na koci assa paṭighaṃ mayā ti iminā no lañco va
gahito issariyamadena vā idaṃ nāma dukkhaṃ katan ti koci eko pi mayā
saddhiṃ paṭighaṃkattā⁶ nāma nāhosi, janapado⁷ pavedetīti evaṃ rañño
15 ca janassa ca atthakāmassāpi mama pitaraṃ ayaṃ janapado guṇasampanno te
putto ti na pavedetī na jānāpetīti a.

Evaṃ vutte pi koci kiñci na katheti. Tato rājakumāro
attano bhariyāyo taṃ yācanatthāya uyyojento āha:

57. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tātaṇ ca vadetha Khaṇḍahālaṇ ca:
20 mā ghātetha kumāre adūsake sīhasaṃkāse. 634.
58. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tataṇ ca vadetha Khaṇḍahālaṇ ca:
mā ghātetha kumāre apekkhite sabbalokassā 'ti. 635.
- Tā gantvā yācimsu. Rājā no olokesi pi. Tato kumāro
anātho hutvā vilapanto

- 25 59. Yaṃ nūnāhaṃ⁹ jāyeyyaṃ
rathakāraakulesu¹⁰ vā pukkusakulesu¹⁰ vā
vesesu¹¹ vā jāyeyyaṃ,
na hajja¹² maṃ rājā yaññatthāya¹³ ghāteyyā 'ti 636.
vatvā puna tā uyyojento¹⁴ āha:
- 30 60. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: aparādh' āhaṃ na passāmi. 637.

¹ read: va? ² Ck uparamanti, Bā upavadanti. ³ Bā upavadanti, C^s upavaranti
⁴ Bā adds na. ⁵ C^s uparavanti, Bā upavadanti. ⁶ Bā -ghakato. ⁷ Bā adds
na. ⁸ Bā vo. ⁹ Bā handāham nūnā. ¹⁰ Cks -kulam. ¹¹ Ck venesu, C^s venasu
¹² h' ajja? ¹³ Bā rañño. ¹⁴ Cks tamuyyo-, Bā tatariyāyo uyyo-.

61. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahāḷassa
pādesu nipatatha: kin te bhante mayam adūsemā¹ 'ti 638.

Ta. aparadh--ti aham ācariya Kh-la attano aparādham na passāmi,
kinte bhante ti ayya Kh-la mayam tuyham kim dussit' amha, atha C-kumā-
rassa doso atthi tam khamathā 'ti vadatha. atha C-kumārassa kaniṭṭhabhagini⁵
Selakumārī nāma sokam sandhāretum asakkonti pitu pādamūle patitvā paridevi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

62. Kapaṇam³ vilapati Selā disvāna bhātaro upanītatte:
yaṇṇo kira me ukkhipito tātena³ saggakāmenā 'ti. 639.

Ta. upanītatte ti upanītasabbhāve, ukkhipito ti ukkhitto, saggakā-
menā 'ti mama bhātaro māretvā Saggam icchantena tāta ime māretvā kim
Saggena karissasīti⁴ vilapi.

Rājā tassāpi katham na gaphi. Tato C-kumārassa putto
Vāsulo nāma pitaram dukkhitam disvā „aham ayyakam jācivā
mama pitu jīvitam dāpessāmīti“ raṇṇo pādamūle paridevi. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

63. Āvattatī⁵ ca parivattati⁶ ca Vāsulo sammukhā raṇṇo:
mā no pitaram avadhi, dahar' ambā ayobbanam pattā ti. 640.

Ta. daharambā ayobbanappattā ti deva mayam taruṇadārakā na
tāva yobbanappattā, ambesu pi tāva anukampāya ambakam pitaram mā avadhīti. 20

Rājā tassa paridevitam sutvā bhijjamānahadayo viya hutvā
assupunṇehi nettehi kumaram ālīngitvā „tāta assāsam paṭilabha,
vissajjemi te pitaram“ ti vatvā g. āha:

64. Eso te Vāsula pitā, [samehi pitaram⁷],
dukkham kho me janayasi [vilapanto antarapurasmim⁸], 25
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaṇṇenā ti. 641.

Ta. antarapurasmim ti rājanivesanassa antare.

Puna Kh-lo āgantvā āha:

65. Pubbe va kho si vutto: dukkaram durabhisambham c' etaṃ,
atha no upakkhaṭassa 30
yaṇṇassa kasmā⁹ karosi vikkhepam. 642.

¹ so C; C² adusemā, B² adusamhā. ² C² -nā. ³ so all three NSS. ⁴ C² -titi

⁵ B² āvatti. ⁶ B² -vatti. ⁷ B² pitarā sahā. ⁸ B² sate pūrasmim. ⁹ C² omīti ka-

66. Sabbe vajanti sugatiṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ² edisaṃ mahāyaṇṇaṃ ti. 643.

Rājāpi andhabālo puna tassa vacanena putte gaṇhāpesi.
Tato Kh-lo cintesi: „ayaṃ rājā muducitto kālena gaṇhāti
5 kālena vissajjeti, puna pi dārakānaṃ vacanena putte vissaj-
jeyya, yaṇṇāvātaṃ ñeva ñaṃ nemīti¹“. Ath' assa tatthagā-
manatthāya gātham āha:

67. Sabbaratanassa yaṇṇo upakkhaṭo ekarāja tava pāsādato³
abhinikkhamassu deva, Saggam gato tvaṃ pamodissasīti. 644.

10 T. a.: mahārāja tava yaṇṇo sabbaratanehi upakkhaṭo paṭiyatto, idāni te
abhinikkhamanakālo, tasmā abhinikkhama yaṇṇaṃ yajitvā Saggam gato pamodissasīti.

Tato Bodhisattaṃ ādāya yaṇṇāvātagamanakāle tassa orodhā
ekato va nikkhamimsu.

15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

68. Dabarā sattasatā etā pana Candakassa bhariyāyo
kese parikiritvāna² rodantiyo maggaṃ anuyanti⁴. 645.

69. Aparā pana sokena⁵ nikkhantā⁶ Nandane⁷ viya devā
kese parikiritvāna⁸ rodantiyo maggaṃ anuyanti⁴. 646.

20 Ta. Nandane viya devā ti N-vane ca vanadhammaṃ devaputtaṃ pari-
vāretvā devadhītā viya.

Tatoparaṃ tāsāṃ vilāpo hoti:

70. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁸
nīyanti Canda-Suriyā yaṇṇatthāya ekarājassa. 647.

25 71. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁸
nīyanti Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 648.

72. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁸
nīyanti Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 649.

73. [Māṃsarasabhojanā⁹]

30 nahāpakasunahātā¹⁰ kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaṇṇatthāya ekarājassa. 650.

¹ Ck nemeti. ² Bds paṭiyatto. ³ Bđ vikiritvā. ⁴ Bđ -yijjimsu. ⁵ Cks vacana
sokena. ⁶ Bđ -mantā. ⁷ Cks add vane ⁸ Bđ aggalu-. ⁹ Ck -jano. Cs -jine.
¹⁰ Bđ nhāpikasunhāpitā.

74. Y' assu pubbe hatthivaradhuragate¹ pattikā² anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 651.
75. Y' assu pubbe assavaradhuragate pattikā³ anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 652.
76. Y' assu pubbe rathavaradhuragate pattikā⁴ anuvajanti 5
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 653.
77. Ye hi 'ssu⁵ pubbe niyyamsu⁶ tapanīyakappanehi⁷ turagehi
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yantīti. 654.

Te, kāsika -- ti kāsīyāni sucīni vatthāni dhārayamānā, Canda -- ti
C-kumāro ca S-kumāro ca, nahāpaka -- ti kañcanacūppena ubbatṭetvā nahā- 10
pakehi kataparikkammatāya sunahāpitā, yassū 'ti⁸ assu ti nipātamattam, ye
kumāre ti a., assavara -- ti assavarapiṭṭhigate, rathavara -- ti rathavaramaj-
jhagate, niyyamsū 'ti nikkhamimsu.

Evam tāsu paridevantīsu yeva Bodhisattam nagarā nī-
harimsu. Sakalanagaram samkhubhitvā nikkhamitum ārabhi. 15
Mahājane nikkhamante dvārāni na-ppahonti. Brāhmaṇo ati-
bahujanam disvā „ko jānāti kim bhavissatīti“ nagaradvārāni
thakāpesi. Mahājano nikkhamitum alabhanto — antonagara-
dvārassa āsannaṭṭhāne uyyānam atthi tassa santike — mahāvira-
vam viravi, tena ravena sakunasaṃgho samkhubhito ākāsam 20
pakkhandi. Mahājano tam tam sakunim⁹ āmantetvā vila-
panto āha :

78. Yadi sakuni mamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi puttehi. 655.
79. Yadisakuni mamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā, 25
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi kaññāhi. 656.
80. Yadi sakuni mamsam icchasi dayassu¹¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi mahesihi. 657.
81. Yadisakuni mamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi gahapatīhi. 658. 30

¹ Bā -tā. ² Bā hatthīhi. ³ Bās assehi. ⁴ Bā rathehi. ⁵ Bās yassu. ⁶ Bā
niyayimsu. ⁷ Bās kappakehi. ⁸ Bā adds ye. ⁹ Bā -nam. ¹⁰ Bā uyyassu.
¹¹ Cās yajassu, Bā uyyassu.

82. Yadi sakuni maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi hatthihi. 659.
83. Yadi sakuni maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi assehi. 660.
- 5 84. Yadi sakuni maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi usabhehi. 661.
85. Yadi sakuni maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho sabbacatukkenā 'ti. 662.

Ta. maṁsam icchasi ti ambho sakuni, sace maṁsam icchasi uyyassu²
10 Pupphavatiyā pubbena puratthimāya disāya yaññāvaṭo atthi tattha gaccha, ya-
jatetthā 'ti ettha Kh-lassa vacanam gahetvā sayam sammūlho ekarājā catūhi
puttehi yajati, sesagāthāsu pi es' eva nayo.

- Evam mahājano tasmim thāne paridevitvā Bodhisattassa
vasanattṭhānam gantvā pāsādam paḍakkhiṇam karonto ante-
15 purakūṭāgārauyyānādīni ca passanto gāthāhi paridevi:
86. Ayam assa pāsādo idam antepuram suramaṇiyam,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 663.
87. Idam assa kūṭāgāram sovaṇṇam pupphamalyavikīṇam³,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 664.
- 20 88. Idam assa uyyānam supupphitam⁴ sabbakālikam rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 665.
89. Idam assa asokavanam supupphitam⁵ sabbakālikam rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 666.
90. Idam assa kaṇikāraṇam
25 supupphitam⁴ sabbakālikam rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 667.
91. Idam assa pāṭalivanam supupphitam⁴ sabbakālikam rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 668.
92. Idam assa ambavanam supupphitam⁴ sabbakālikam rammaṁ,
30 te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 669.

¹ Bā uyyassu. ² Cks omit uy- ³ Cks vītik-. ⁴ Cks omit su. ⁵ Cks -vaniyā
pupphitā

93. Ayam assa pokkharanī sañchannā padumapuṇḍarīkehi,
nāvā ca savaṇṇavikatā pupphāvaliyā¹ vicittā² suramaṇiyā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītāti. 670.

Ta. te dānīti idāni te Candakumārapamukhā ambhākaṃ ayyaputtā eva-
rūpaṃ pāsādaṃ chaḍḍetvā vadhāya nīyanti, savaṇṇa--ti savaṇṇavikatā su- 5
vaṇṇakhaṇḍitā

Ettakesu ṭhānesu vilapitvā puna hatthisālādini upasaṃ-
kamitvā āhaṃsu:

94. Idam assa hatthiratanam Erāvaṇo gajo balidantī,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 671. 10
95. Idam assa assaratanaṃ ekakhuro asso,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 672.
96. Ayam assa assaratho sālikanigghoṣo subho ratanacitto
yatth' assu ayyaputtā sobhimsu Nandane viya devā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 673. 15
97. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññaṃ sammūlho catūhi puttehi. 674.
98. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi²
rājā yajissate yaññaṃ sammūlho catūhi kaññāhi. 675.
99. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³ 20
rājā yajissate yaññaṃ sammūlho catūhi mahesihi. 676.
100. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññaṃ sammūlho catūhi gahapatīhi. 677.
101. Yathā honti gāmanigamā suñña amanussakā brahārāñña
tathā hessati Pupphavatiyā⁴ yitthesu Canda-Suriyesū 'ti. 678. 25

Ta Erāvaṇo ti tassa hatthino nāmaṃ, ekakhuro ti abhinnaḥkuro,
sāliya--ti gamanakāle sāliyānaṃ viya madhurena [nigghosena samannāgato,
kathannāmā 'ti kathan nāma⁵, sāmasama--ti savaṇṇasāmehi⁶ jātiyā
samehi⁷ niddosatāya sundarehi, candana--ti lohitaḥcandanalittagattehi gaha-
pativarehi, sāmasamasundarehīti savaṇṇasāmehi aññaṃaññaṃ jātiyā 30

¹ Cs -valiyā, B^d puppavaliyā. ² Cks vimānā. ³ Bds muduka in the place
of marakata. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bds kena nāma kapaṇa. ⁶ B^d adds
ca aññaṃañña. ⁷ B^d adds ca.

samehi sundarehi cā 'ti a., brahāraṇṇā yathā te¹ gāmanigamā suṇṇā nimmanussā brahāraṇṇā honti tathā Pupphavattiyāpi² yaṇṇayiṭṭhesu rājaputtasu suṇṇā-araṇṇasadisā bhavissatīti.

Bahi nikkhamitum alabhantā antonagare yeva vicaritvā
5 paridevimsu. Ro. pi yaṇṇāvātaṃ nīto. Ath' assa mātā Gotamī
nāma devī³ „puttānaṃ me jīvitaṃ dehi devā“ 'ti raṇṇo pāda-
mūle pavattitvā paridevamānā āha:

102. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Candavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhanti⁴. 679.

10 103. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Suriyavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhantīti⁴. 680.

Ta. bhūnahatā ti hatavaḍḍhi, paṃsunā - ti paṃsuparikiṇṇasarīrā
ummattikā hutvā vicarissāmi.

Sā evaṃ paridevantī raṇṇo santikā kiñci⁵ katham alabhitvā
15 „mama putto tumbhākaṃ kujjhivā gato bhavissati, kissa nan
na nivattethā“ 'ti kumārassa catasso bhariyāyo āliṅgitvā pari-
devantī āha:

104. Kin nu 'mā na ramāpeyyum⁶ aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā⁶
Ghaṭṭiyā Oparakkhī⁷ ca Pokkharakkhī⁸ ca Gāyikā

20 Canda-Suriyesu naccantiyo, samo tāsāṃ na vijjatīti. 681.

Ta. kin nu mā na ramāpeyyun⁹ ti kena nu kāraṇena imā Ghaṭṭiyā
ti ādikā catasso aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā C-S-kumārānaṃ santike naccantiyo¹⁰
mama putte na² ramāpayimsu¹¹ ukkaṇṭhāpayimsu, sakala-Jambudīpasmiṃ hi
nacce vādite vā samo aṇṇo koci tāsāṃ na vijjatīti a.

25 Iti sā suṇhāhi saddhiṃ paridevitvā aṇṇaṃ gaheṭṭabbaga-
haṇaṃ apassantī Kh-laṃ akkosamānā aṭṭha gāthā abhāsi:

105. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ

paṭimuṇcatu¹² Khaṇḍahāla tava mātā (cfr. IV ²⁸⁵/₁₂)

yo mayhaṃ hadayasoko Candasmīṃ vadhāya niṇṇite. 682.

¹ Bds tam. ² so all three MSS. ³ C^{1s} gotamadevināma. ⁴ Bd ruja-. ⁵ Ck ramāye-, C^s ramaye-. ⁶ Bd -ikā. ⁷ Bd ova-. ⁸ Bd -raṇi. ⁹ Ck^s ramāye-.
¹⁰ Ck^s add gayantiyo. ¹¹ Ck^s ramāyimsu. ¹² all three MSS. -muccatu.

106. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava mātā
yo mayhaṃ hadayasoko Suriyasmim vadhāya ninnīte. 683.
107. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā 5
yo mayhaṃ hadayasoko Candasmim vadhāya ninnīte. 684.
108. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhaṃ hadayasoko Suriyasmim vadhāya ninnīte. 685.
109. Mā putte mā ca patiṃ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā 10
yo ghātesī kumāre adūsake sīhasamkāse. 686.
110. Mā putte mā ca patiṃ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesī kumāre apekkhite sabbalokassa. 687.
111. Mā putte mā ca patiṃ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesī kumāre adūsake sīhasamkāse. 688. 15
112. Mā putte mā ca patiṃ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesī kumāre apekkhite sabbalokassa. 689.

Ta. imaṃ mayhaṃ ti imaṃ mayhaṃ², paṭimuṇcatu¹ 'ti paṭiyātu³
pāpuṇātu, yoghātesīti yo tvaṃ ghātesī, apekkhite ti sabbalokena olokite
dissamāne māresīti a. 20

Bo. yaññāvāṭe pitaraṃ āyācanto āha:

113. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 690.
114. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakaṇāni ujjhema. 691. 25
115. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 692.
116. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbajitā⁴
[bhikkhācariyaṃ carissāma]. 693. 30

¹ all three MSS. -muccatu. ² B^d mayhaṃ imaṃ. ³ B^d pavāsatu. ⁴ C^{ks}
pabba-.

117. Divyaṃ deva upayācanti puttattikhā daliddāpi¹
paṭibhānāni pi hitvā putte na hi labhanti ekaccā². 694.
118. Assāsakāni karonti: puttā no jāyantu, tato puttā,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 695.
- 5 119. Upayācitakena puttāṃ labhanti, mā tāta no aghātesī³,
mā kicchāladdhakehi puttehi yajittho imaṃ yaññam. 696.
120. Upayācitakena puttāṃ labhanti, mā tāta no aghātesī,
mā kapaṇaladdhakehi puttehi ammāya no vippavāsehi. 697.

Ta. divyaṃ ti deva aputtikā daliddāpi nāriyo puttattikhā hutvā bahum
10 paṇṇākāraṃ haritvā puttāṃ vā dhītaraṃ vā labhāmā 'ti divyaṃ upayācanti,
paṭibhānāni pi hitvā ti dohaḷāni chaḍḍetvāpi, alabbhitvāpīti a., i. v. h. ma-
hārāja nārīnaṃ hi uppannaṃ dohaḷaṃ alabbhitvā gabbho sussitvā nassati, tattha
ekaccā putte alabhamānā kāci laddham pi dohaḷaṃ pahāya aparibhuñjitvā na
labhanti kāci dohaḷaṃ alabhamānā ca na labhanti, mayhaṃ pana mātā up-
15 pannaṃ dohaḷaṃ labhitvā paribhuñjitvā uppannaṃ gabbhaṃ anāsetvā putte
paṭilabhi, evaṃ paṭiladdhe mā no avadhīti yācati, assāsakānīti mahārāja ime
sattā āsāṃ⁴ karonti kinti puttā no jāyantu 'ti, tato puttā⁵ ti puttānaṃ pi
no puttā jāyantu 'ti, atha no akaraṇasmā ti atha tvaṃ amhe akāraṇena
yaññatthāya ghātesīti, upayācitakenā 'ti devatānaṃ āyācānena, kapaṇa--ti
20 kapaṇā viya⁶ hutvā laddhakehi puttehi, amhehi saddhiṃ amhākaṃ ammāya
mā vippavāsehi mā no mātaraṃ saddhiṃ vippavāsaṃ karīti vadati.

So evaṃ vadanto pi pitu santikā kiñci vacanaṃ alabbhitvā
mātu pādamūle nipajjitvā paridevamāno āha:

121. Bahudukkhaposiyā⁷ Candaṃ amma tuvaṃ jiyase puttāṃ,
25 vandāmi kho the pāde, labhataṃ⁸ tāto⁹ paralokaṃ. 698.
122. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde¹¹ te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ yaññatthāya ekarājassa. 699.
123. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ mātu katvā hadayasokaṃ. 700.
- 30 124. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ janassa katvā hadayasokaṃ ti. 701.

¹ Cks add nāriyo. ² Cks -cco. ³ Bā āghātesī. ⁴ Cks āsā, Bā āsāsaṃ. ⁵ Bā paputtā. ⁶ Cks kapaṇa ya. ⁷ Bā -dukkhā posiyā. ⁸ Bā -tu ⁹ Ck tato
¹⁰ Bā -guyha. ¹¹ Cks -dā.

Ta. bahudukkhaposiyā¹ 'ti bahūhi dukkhehi posiyā². Candan ti mañ³ C-kumārañ evaṃ positvā idāni amma tvaṃ jīyyase puttañ, labhatañ⁴ tāto⁵ -- ti pitā me bhogasampannañ paralokañ labhatu, upagūhā⁶ 'ti āliṅga⁷ parissaja, pavāsan ti puna anāgamanatāya accantavippavāsañ⁸.

Ath' assa mātā paridevantī catasso gāthā abhāsi:

195. Handa ca padumapattānañ molim bandhassu Gotamiputta campakadalivītimissāyo, esā te porāṇiyā⁹ pakati. 702.
196. Handa ca vilepanan te¹⁰ pacchimakañ candanañ vilimpassu yehi ca suvilitto sobhasi¹¹ rājaparisāya. 703.
197. Handa ca mudukāni vatthāni pacchimakañ Kāsikañ vāsehi¹² yehi ca sunivattho sobhasi¹³ rājaparisāya. 704.
198. Muttāmapikanakavibhūsitāni gaṇhassu hatthābharaṇāni yehi ca hatthābharaṇehi sobhasi rājaparisāya. 705.

Ta. padumapattānan ti padumapattavethanan nām' etañ pasādhanañ, tañ sandhāy' evaṃ ā., tava vippakinnamolim ukkhipitvā padumapattavethanena¹⁵ yojetvā bandhā 'ti a., Gotamiputtā 'ti C-kumārañ ālapati, campakadali--ti abbhantarimehi campakadalihi missakā vaṇṇagandhasampannā nānāpupphamālā pilandhassu¹², esā te ti esā tava porāṇikā pakati, tam eva bhuñjassu¹³ puttā 'ti paridevati, yehi cā 'ti yehi lobhacandanavilepanehi vilitto rājaparisāya sobhasi¹⁴ tāni vilimpassu 'ti a., Kāsikan ti satasahassaggaṇakañ Kāsika-²⁰ vattham, gaṇhassu 'ti pilandhassu.

Idāni 'ssa Candā nāma aggamahesi¹⁵ pādamūle nipajjitvā paridevamānā āha:

199. Na ha¹⁶ nūnāyañ ratthapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo, lokissaro mahanto¹⁷ putte¹⁸ sinehañ na janayatīti¹⁹. 706. 25
- Taṃ sutvā rājā gātham āha:
190. Mayhañ piyā puttā attāpi piyo tumhe ca bhariyāyo, Saggañ ca patthayāno tena-m-ahañ²⁰ ghātayissāmīti. 707.

T. a.: kimkāraṇā puttāsinehañ na janemi²¹ na kevalaṃ Gotamiyā²² eva atha kho mayhañ piyā puttā tathā²³ attā ca tumhe ca suṇhāyo ca bhariyāyo³⁰

¹ Bā -dukkhā posiyā. ² Bā posiyā, Cks positā. ³ Cks omit mañ. ⁴ Bā -tu. ⁵ Bā tāto. ⁶ Bā -guyhā. ⁷ Bā āliṅgiya. ⁸ Bā adds gacchāmi. ⁹ Bā -ikā. ¹⁰ Cks vilimpante. ¹¹ Bā -ti. ¹² Cks -mālāhibandhassu. ¹³ Bā gaṇhassu. ¹⁴ Bā -ti. ¹⁵ all three MSS. -si. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Bā putta. ¹⁹ Cks jin-. ²⁰ Bā tenāhañ. ²¹ Ck jānemi, Bā janehi. ²² so all three MSS. ²³ Bā atha kho.

ca me piyā yeva, evaṃ sante pi Saggā ca patthayāno ahaṃ Saggā patthayāmi¹
tena kāraṇena ete ghāṭessāmi, mā cintayittha sabbe p' ete mayā saddhīm deva-
loke ekato vasissanti.

Candā āha:

5 131. Maṃ paṭhamāṃ ghāṭehi, mā me hadayaṃ dukkhaṃ aphālesi²,
alaṃkato sundarako putto tava³ deva⁴ sukhumālo. 708.

132. Hand' ayya maṃ⁴ hanassu, salokā⁵ Candiyena hessāmi,
puññaṃ karassu vipulaṃ: vicārāma ubho va paraloke ti. 709.

Ta. paṭhaman ti deva mama sāmikato paṭhamatarāṃ maṃ ghāṭehi,
10 dukkhan ti Candassa maranadukkhaṃ mama hadayaṃ aphālesi², alaṃkato⁶
ti ayaṃ mama eko va alaṃ⁷ paṭiyatto⁸ ti evaṃ⁹ alaṃkato¹⁰, evarūpan nāma
puttaṃ mā¹¹ ghātayi¹² mahārājā 'ti dīpeti, handayyā 'ti handa ayya rājānaṃ
ālapanti evaṃ ā., salokā⁵ ti Candiyena saddhīm salokā gamissāmi¹³, vica-
rāma -- ti tayā ekato ghātītā ubho pi paraloke sukhaṃ anubhavatā vicārāma
15 mā no saggantarāyaṃ akāsi.

Rāja āha:

133. Mā tvaṃ Cande rucci maraṇaṃ¹⁴, bahukā tava devarā¹⁵,
visālakkhi te taṃ ramayissanti yitṭhasmiṃ Gotamiputte ti. 710.

Ta. mā tvaṃ -- ti mā tvaṃ attano maraṇaṃ rocesi, mā rujitī¹⁶ pi pāṭho
20 mā rodhīti a. devarā¹⁷ ti patibhātukā.

Tatoparaṃ Satthā

134^a. Evaṃ vutte Candā attānaṃ hanti hatthatalakehīti¹⁸
upaddhag. ā. 711.

Tatoparaṃ tassā yeva vilāpo hoti:

25 134^b. Alam atthu jīvītena, pāyāmi¹⁹ visaṃ marissāmi. 712.

135. Na ha²⁰ nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orase putte. 713.

136. Na ha nūn' imassa rañño nātimitā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orase putte. 714.

¹ Ck^s -yemi, B^d -yanto, B^s patthento. ² Ck^s apā, B^d abā-. ³ B^d tadeva, Ck^s omits deva. ⁴ Ck^s add pathamaṃ. ⁵ B^ds paraloke. ⁶ B^d anal-. ⁷ B^d alaṃkatehina. ⁸ Ck^s pari-. ⁹ B^d adds na. ¹⁰ B^d adds analaṃkato. ¹¹ Ck^s ma, B^d na. ¹² B^d māreyyāsi. ¹³ B^d paraloke bhavissāmi. ¹⁴ Ck^s omīti ma-. ¹⁵ Ck^s devacarā. ¹⁶ B^d ruddhīti. ¹⁷ Ck^s devamarā, C^s devacarā. ¹⁸ C^s -tālakehīti, B^d -talehīti. ¹⁹ Ck^s passāmi. ²⁰ B^d hī.

137. Ime te pi mayhaṃ puttā guṇino kāyūradhārino,
rājā tehi pi yajassu yaññaṃ atha muccatu ¹ Gotamiputte. 715.
138. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sīhasamkāsam. 716.
139. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja, 5
mā jeṭṭhaputtam avadhi apekkhitam sabbalokassā ²ti. 717.

Ta. evan ti evaṃ andhabālena ekarājena vutte, hantīti deva kin nām' etarū kathesīti vatvā hatthatalehi attānaṃ hanti, pāyāmiti³ pivissāmi, ime te pīti ime pi Vāsulakumāraṃ ādim katvā sesadārake hatthe gahetvā rañño pāda-mūle ṭhitā evam āha, guṇino ti mālāguṇaābharanehi samannāgatā, kāyūra- 10
dhārino ti kāyūrapasādhanaḍḍharā, bilasataṃ ti mahārāja maṃ ghātetvā
koṭṭhāsakaṃ⁴ katvā, sattadhā ti sattaṣu ṭhānesu yaññaṃ yaja.

Iti sā rañño santike imāhi gāthāhi paridevitvā assāsam alabhamānā Bodhisattass' eva santikaṃ gantvā⁴ paridevamānā atṭhāsī, atha naṃ so āha: „Cande mayi jīvamāne tuyhaṃ tas- 15
mim tasmim⁵ subhaṇṭesu⁶ kathitesu uccāvacāni muttādīni⁷ ba-
hūni ābharaṇāni dinnāni, ajja pana te idam pacchimam dānaṃ
ti sarīrārūḷhaṃ ābharaṇam dammi, gaṇhāhi naṃ“ ⁸ti.

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

140. Bahukā tava⁹ dinnā ābharaṇā uccāvacā subhaṇṭitamhi 20
muttā maṇiveḷuriyā idan te pacchimakaṃ dānaṃ ti. 718.

C-devī pi taṃ sutvā tatoparāhi navahi⁹ gāthāhi vilapi:

141. Yesam pubbe khandhesu phullamālāguṇā vivattiṃsu
tes' ajja pītanisito¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 719.
142. Yesam pubbe khandhesu citramālāguṇā vivattiṃsu 25
tes' ajja pītanisito¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 720.
143. Acirā¹¹ vata nettiṃso vivattissati rājaputtānaṃ khandhesu
atha mama hadayaṃ na phalati¹²
tāva daḷhabandhanaṃ ca me āsi. 721.

¹ so all three MSS for muṇcatu? ² Cks passāmiti ³ Bḍ koṭṭhāsasataṃ. ⁴ Cks omit ga-. ⁵ Bḍ adds vatthusmim. ⁶ Ck -ni-. ⁷ Bḍ maṇimuttā-. ⁸ Cks va. ⁹ Ck -rānavahi, C -rānava. ¹⁰ so Cks; Bḍs pisunisado. ¹¹ Bḍ -raṃ. ¹² Bḍ phāleti.

144. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 722.
146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 723.
- 5 146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 724.
147. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 725.
- 10 148. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 726.
149. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
- 15 niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ ti. 727.

Ta. mālāguṇā ti pupphadāmāni, tesajjā 'ti tesāṃ ajja, nettimso ti
asī, vivattissatīti patissati, acirā³ vatā 'ti acirena vata, na phalatīti na
bhijjati, tāva daḷhabandhanāñca me āsīti ativiya thirabandhanāṃ me
hadayaṃ bhavissatīti a., niyyāthā 'ti gacchatha.

- 20 Evaṃ tassā paridevantiyā va yaññāvāṇe sabbakammaṃ
niṭṭhāsi⁴. Rājaputtaṃ netvā gīvaṃ nāmetvā⁵ nisīdāpesuṃ.
Kh-lo suvaṇṇapātīm upanāmetvā khaggaṃ ādāya „tassa gīvaṃ
kantissāmīti“ atṭhāsi. Taṃ disvā C-devī „aññam me saraṇaṃ
n' atthi, attano saccabalena sāmikassa sotthim karissāmīti“
- 25 añjalim paggayha parisāya antarena carantī saccakiriyaṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

150. Sabbasmiṃ upakkaṭasmiṃ nisīdite Candiyaṃ yaññatthāya
Pañcālārājadhītā pañjalikā sabbaparisam anupariyāsi: 728.
151. Yena saccena Khaṇḍahālo pāpakammaṃ karoti dummedho
etena saccavajjena samāṅginī sāmikena homi. 729.
- 80 152. Ye 'dh' atthi amanussā yāni ca yakkhabhūtabhavyāni
karontu veyyāvāṭikaṃ, samāṅginī sāmikena homi. 730.

¹ Bā aggalu. ² Bā -janā. ³ Bā -raṃ. ⁴ Bā niṭhāpesi. ⁵ Bā onā-

153. Yā devatā idhāgatā yāni ca bhūtabhavyāni
saraṇesiniṃ¹ anāthaṃ² tāyatha maṃ, yācāṃ³ ahaṃ
[pati māhaṃ ajeyyaṃ³] ti. 731.

Ta sabbasmim upakkhaṭasmin ti sabbasmim yaññasambhāre sajjite
paṭiyatte, samaṇḍinīti sampayuttā ekasaṃvāsā, yedhatthīti ye idha atthi, 5
yakkha--ti devasaṃkhātā yakkhā ca vaḍḍhitvā ṭhitā sattasaṃkhātā bhūtā ca
idāni vaḍḍhanakasattasaṃkhātāni bhavyāni ca, veyyā--ti mayhaṃ veyyā-
vaaccaṃ karontu, tāyatha maṃ ti rakkhatha maṃ, yācāmaṃ ti ahaṃ vo
yācāmi, patimāhaṃ ti pati mā ahaṃ ajeyyaṃ⁴.

Sakko devarājā tassa paridevasaddaṃ sutvā taṃ pavattim 10
ñatvā jalitaṃ ayakūṭaṃ ādāya gantva rājānaṃ tāsento⁵ sabbe
vissajjāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

154. Tam sutvā amanusso ayokūṭaṃ paribbhametvāna
bhayam assa janayanto rājānaṃ idam avoca: 732. 15
155. Bujjhassu kho rājakali mā t' āhaṃ matthakaṃ nitālemi⁶,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sīhasaṃkāsāṃ. 733.
156. Ko te diṭṭho⁷ rājakali puttabhariyāyo haññamānāyo
seṭṭhā ca gahapatayo adūsakā saggaḥkāmā hi⁸. 734.
157. Tam sutvā Khaṇḍahālo ca rājā ca abbhutam idam disvāna 20
sabbesaṃ bandhanāni mocesaṃ yathā taṃ apāpānaṃ⁹. 735.
158. Sabbesu vippamuttesu ye tattha samāgatā tadā āsūṃ
sabbe ekekaledḍḍukaṃ¹⁰ adāmsu, esa vadho Khaṇḍahālassā¹¹ 'ti. 736.

Ta amanusso ti Sakko devarājā, bujjhassū 'ti jāna sallakkhehi,
rājakalīti rāja-Kāḷakaṇṇi¹¹ rājālāmaka, mā tāhaṃ ti pāpārāja bujjha¹² mā te 25
ahaṃ matthaṃ nitālemi⁶, ko te diṭṭho ti kuhiṃ tayā diṭṭhapubbo, sagga-
kāmā hīti ettha hīti nipātamattaṃ, saggaḥkāmā saggaṃ patthayamānā ti a., taṃ
suttvā ti bhikkhave taṃ Sakkassa vacanaṃ Kh-lo sutvā abbhutam idam ti rājā¹³
ca idāni Sakkadassanaṃ pubbe abhūtapubbam disvā, yathā taṃ ti yathā apā-
pānaṃ¹⁴ mocenti evam eva mocesaṃ, sabbekekā--'ti bhi. yattakā tasmim 30
yaññāvēte samāgatā sabbe ekakoḷāhalaṃ katvā Kh-lassa ekekaledḍḍupahāraṃ
adāmsu, esa vadho ti esa Kh-lassa vadho ahoṣi, tatth' eva taṃ jivitakkha-
yaṃ pāpayimsū 'ti attho.

¹ Ck Bā -ni, Cs -nī. ² Cks -ā. ³ so Bā; Cks ajiyyan. ⁴ so Bā; Cks avajiyyan.
⁵ Bā tāsetvā. ⁶ Bā nihalesi. ⁷ so all three MSS. for diṭṭhā? ⁸ so all three
MSS. for -kāmehi? ⁹ so Cks = apāpmanāṃ? Bā anupaghātāṃ. ¹⁰ Cks omit
eke. ¹¹ Cā rāja muddhakāla-. ¹² Cks muddha. ¹³ Cks rājānaṃ. ¹⁴ Bā anupa-
ghātāṃ pānaṃ. ¹⁵ Cks eka-.

Taṃ pana māretvā mahājano rājānaṃ māretuṃ ārabhi.
 Bo. pitaraṃ parissañjitvā¹ māretuṃ na adāsi. Mahājano
 „jīvitāṃ tāva etassa pāparañño dema, chattaṃ pan' assa na-
 gare ca vāsaṃ na dassāma, caṇḍalaṃ katvā bahinagare vāsā-
 5 pessāmā“ 'ti vātvā rājavesaṃ haritvā kāsāvaṃ nivāsāpetvā
 haliddapilotikāya sīsaṃ veṭhetvā caṇḍalaṃ katvā caṇḍalavāṭa-
 kaṃ paḥiṇiṃsu. Ye pan' etaṃ² pasughātaṃ yaṇṇaṃ ya-
 jimsu c' eva yajāpesuṃ ca anumodimsu ca sabbe Niraya-parā-
 yanā yeva ahesuṃ.

10 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

150. Sabbe patitvā Nirayaṃ yathā taṃ pāpakaṃ karitvāna
 na hi pāpakammaṃ katvā labbhā Sugatiṃ ito gantun ti. 737.

So pi kho mahājano dve pi kālakaṇṇiyo hāretvā tatth'
 eva abhisekasambhāre āharitvā C-kumāraṃ abhisiñci.

15 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

160. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candāṃ abhisiñciṃsu samāgatā rājaparisā ca. 738.

161. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candāṃ abhisiñciṃsu samāgatā rājakaṇṇāyo. 739.

20 162. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candāṃ abhisiñciṃsu samāgatā devaparisā ca. 740.

163. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candāṃ abhisiñciṃsu samāgatā devakaṇṇāyo. 741.

164. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ

25 celukkhepam akarūṃ samāgatā rājaparisā ca. 742.

165. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepam akarūṃ samāgatā rājakaṇṇāyo ca. 743.

166. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepam akarūṃ samāgatā devaparisā ca. 744.

30 167. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepam akarūṃ samāgatā devakaṇṇāyo. 745.

168. Sabbesu vippamuttesu bahu ānandito³ ahu⁴ vaṃso,
 nandippavesi⁵ nagaraṃ, bandhanā mokkho aghosithā 'ti. 746.

¹ C^s -ssajitvā, B^d palisajjitvā. ² C^{ks} panatetaṃ. ³ C^k ānandato, B^d ānandatā, C^s ānandino. ⁴ C^k B^d āhu. ⁵ so all three MSS. for nandim pavesi?

Ta. rājaparisā cā 'ti rājaparisāpi tīhi saṁkhehi abhisīñci, rājakaññāyo pi khattiyadhītaro pi taṁ abhisīñciṁsu, devaparisā cā 'ti Sakko devarājā Vijayuttarasamkhāṁ gahetvā devaparisāya saddhīm abhisīñci, devakaññāyo ti Sujāpi devadhītāhi saddhīm abhisīñci, celu - - ti nānāvannehi vatthehi dhaje ussāpetvā uttariyāni¹ ākāse bhamentā² celukkhepaṁ karīṁsu, rājaparisā ti 5 itare ca tayo koṭṭhāsā ti abhisekakārakā³ cattāro pi koṭṭhāsā karīṁsu yeva, ānandito ahu vaṁso ti āmoditapamoditā ahesuṁ, nandippavesi nagaran ti Candakumārassa chattaṁ ussāpetvā nagaraṁpavitthakāle nagare ānandibheriṁ ācarīṁsu⁴ kiṁ vatvā ti yathā ambhākāṁ C-kumāro bandhanā mutto evam evaṁ sabbe bandhanāni muñcantū⁵ 'ti, tena vuttam: bandhanā - - ittha 'ti. 10

Bo. pitu vattaṁ⁶ paṭṭhapesi, antonagaram paṇa pavisituṁ na labhati, paribbayassa khīṇakāle Bodhisatte uyyānakīlādīnaṁ atthāya gacchante taṁ upasaṁkamitvā „pati 'mhīti“ na vandati añjaliṁ paṇa katvā „ciraṁ jīva sāmīti“ vadati, „ken' attho“ ti vutte ārocesi, so paribbayaṁ dāpesi. So 15 dhammena r. kāretvā āyupariyosāne Devalokaṁ pūrayamāno agamāsi.

S. i. dhammadesanaṁ āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto maṁ ekakaṁ nissāya bahū māretuṁ vāyamaṁ akāsīti“ vatvā j. s.: „Tadā Kh-lo Devadatto ahosi, Gotamādevī Mahamāyā, 20 Candā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavaṇṇā, Sūro Vāmagotto Kassapo, Candaseno⁸ Moggallāno, Suriyakumāro Sāriputto⁹, Candarājā aham evā 'ti¹⁰. Khaṇḍahālaajātakam.

6. Bhūridattajātaka.

Yaṁ kiñci ratanaṁ atthīti. Idam S. Sāvatthiyaṁ v. upo- 25 sathike upāsake ā. k. Te kira uposathadivase pāto va uposatham adhiṭṭhāya dānaṁ datvā pacchā bhattaṁ gandhamālādihattā Jetavanaṁ gantvā dhammasavanavelāya ekamantaṁ nisīdiṁsu. S. dhammasabham āgantvā alamkatabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṁgham olokesi. Bhik-

¹ Bā uttarisātakāni. ² Bā khipentā. ³ Bā -ranā. ⁴ Ck carī. ⁵ so Bā; Ck muccantu, read: -nehi mucc-? ⁶ Bā vaṭṭam. ⁷ Ck pītimhīti, Bā pitaromhīti. ⁸ Bā bhaddaseno. ⁹ Bā adds ahosi tadā sakko anuruddho ahosi ¹⁰ candarājā paṇa ahaṁeva sammāsambuddho loke udapādiṁ ti sakrāj 33 (55?). The title is wanting. 6. Cfr. J. R. A. Soc. 1892 p. 77. Bv. & C. p. 85. L'Institut II Section, 18 Année Tome 18 p. 23, 1853. N = nāga. U = uposatha.

khuādīsu pana ye ārabha dhammakathā samuṭṭhāti tehi saddhīm Tathāgatā sallapanti, tasmā ajja upāsake ārabha pubbacariyapaṭi-
 samyuttā¹ dhammakathā samuṭṭhahissatīti nātvā upāsakehi saddhīm
 sallapanto „uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti
 5 vutte „sādhu upāsakā, kalyāṇam vo kataṃ, anacchariyaṃ kho paṇ’
 etaṃ yaṃ tumhe mādisaṃ Buddhovādakaṃ² labhantā uposathaṃ ka-
 reyyātha, porāṇakapaṇḍitā anācariyakāpi mahantaṃ yasaṃ pabhāya
 uposathaṃ karīmsu yevā“ ’ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmaddatto r. k- to puttassa oparajjaṃ datvā tassa
 10 mahantaṃ yasaṃ disvā „r. pi me gaṇheyyā“ ’ti uppannasaṃko
 „tāta tvaṃ ito nikkhamitvā yattha te ruccati tattha vasitvā
 mam’ accayena kulasantakaṃ r. gaṇha“ ’ti ā. So „sadhū“
 ’ti pitaraṃ vanditvā nikkhamitvā anukkāmena Yamunaṃ gantvā
 Yamunāya ca samuddassa ca antare paṇṇasālaṃ māpetvā vana-
 15 mūlaphalāhāro paṭivasati. Tadā samuddatṭhakanāgabhavane³
 ekā matapatikā nāgamānavikā aññesaṃ sapatikānaṃ yasaṃ
 oloketvā kilesaṃ nissāya nāgabhavanā nikkhamitvā samuddatīre
 carantī rājaputtassa padavaḷaṇḍaṃ disvā padānusārena gantvā
 taṃ paṇṇasālaṃ addasa. Tadā rājaputto phalāphalatthāya
 20 gato hoti. Sā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharikaṇ⁴ ca sesa-
 parikkhāre ca disvā cintesi: „idaṃ ekassa pabbajitassa va-
 saraṭṭhānaṃ, vīmaṃsissā mināṃ, saddhāpabbajito nu kho no“ ti
 „sace hi saddhāpabbajito bhavissati nekkhammādhimutto⁵ na me
 alaṃkatasayanaṃ sādīyissati, sace kāmābhirato bhavissati na
 25 saddhāpabbajito mama sayanasmiṃ yeva nipajjissati, atha naṃ
 gahe tvā attano sāmikaṃ katvā idh’ eva vasissāmīti“ sā nāga-
 bhavanaṃ gantvā dibbapupphāni c’ eva dibbagandhe cāharitvā
 pupphasayanaṃ sajjetvā paṇṇasālāya pupphupahāraṃ katvā
 gandhacūṇṇaṃ vikiritvā paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā nāgabhavanam
 30 eva gatā. Rājaputto sāyaṇhasamaye āgantvā paṇṇasālaṃ pa-
 viṭṭho taṃ kiriyaṃ disvā „kena nu kho imaṃ sayanaṃ saj-

¹ Cks -ttam. ² Bā buddham ovādadāyakam ācariyaṃ. ³ Bā samuddassa heṭṭhā
 nāga-. ⁴ Bā kaṭṭhatthari-. ⁵ Cks -ābhinutto

jitan“ ti phalāphalaṃ paribhuñjitvā „aho sugandhāni pupphāni,
 manāpaṃ vata katvā sayanaṃ paññattan“ ti¹ na saddhāya
 pabbajitabhāvena somanassajāto pupphasayane nipanno niddaṃ
 okkamitvā punadivase suriyuggamane utthāya paṇṇasālaṃ
 asammajjitvā va phalāphalatthāya agamāsi. N-māṇavikā tas- 5
 miṃ khaṇe āgantvā milātāni pupphāni disvā „kāmadhimutto esa,
 na saddhāya pabbajito, sakkā naṃ gaṇhituṃ“ ti ñatvā purāṇapup-
 phāni niharitvā aññāni pupphādīni āharitvā navaṃ sayanaṃ sajjetvā
 paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā caṃkame pupphāni vikiritvā n-bhava-
 nam eva gatā. So taṃ divasam pi pupphasayane sayitvā 10
 punadivase cintesi: „ko nu kho imaṃ paṇṇasālaṃ alaṃkarotīti“
 so phalāphalatthāya agantvā² va paṇṇasālato avidūre paṭicchanno
 atthāsi. Itarāpi bahugandhe c’ eva pupphāni cādāya assama-
 padaṃ agamāsi. Rājaputto uttamarūpadharaṃ n-māṇavikaṃ
 disvā va paṭibaddhacitto attānaṃ adassetvā va tassā paṇṇa- 15
 sālaṃ pavisitvā sayanaṃ sajjanakāle pavisitvā „kāsi tvaṃ“ ti
 pucchi. „N-māṇavikā sāmīti“. „Sassāmikāsi assāmikāsīti“.
 „Sāmi ahaṃ assāmikā vidhavā“ ti, „tvaṃ pana katthavāsiko
 sīti“. „Ahaṃ pana Bārāṇasirañño putto Brahmadaṭṭaku-
 māro nāma, tvaṃ n-bhavanaṃ pahāya kasmā vicarasīti“. 20
 „Sāmi, ahaṃ tattha sassāmikānaṃ n-māṇavikānaṃ yasaṃ olo-
 ketvā kilesaṃ nissāya ukkaṇṭhitā tato nikkhamitvā sāmikaṃ
 pariyesanti carāmīti“. „Ahaṃ pi na saddhāpabbajito, pitarā
 pana niharitattā³ idha āgantvā vasāmi, tvaṃ mā cintayi, ahan-
 te sāmiko bhavissāmi, ubho pi idha samaggavāsaṃ⁴ vasissāma“ 25
 ’ti. Sā „sādhū“ ’ti sampaṭicchhi. Tato paṭṭhāya te ubho pi
 tatth’ eva samaggavāsaṃ vasiṃsu. Sā attano ānubhāvena
 mahārahaṃ gehaṃ māpetvā mahārahaṃ pallaṃkaṃ āharitvā
 sayanaṃ paññāpesi. Tato paṭṭhāya mūlaphalaṃ na khādi,
 dibbannapānaṃ eva ahosi. Aparabhāge n-māṇavikā gabbhaṃ 30
 paṭilabbhitvā puttaṃ vijāyi, tassa Sāgara-Brahmadatto ti

¹ B^d adds so. ² C^{ks} āg-. ³ C^k nihaṭṭattā corr. to -ṭatvā, C^s nihavattā. ⁴ C^k -ggā.

nāmaṃ kariṃsu. Tassa padasāgamanakāle n-māṇavikā dhīta-
 raṃ vijāyi, tassā samuddatīre jātattā Samuddajā ti nāmaṃ
 kariṃsu. Ath' eko Bārāṇasivāsi-vanacarako taṃ ṭhānaṃ patvā
 katapaṭṭisanthāro¹ rājaputtaṃ sañjānitvā katipāhaṃ tattha va-
 5 sitvā „deva ahaṃ tumhākaṃ idha vasanabhāvaṃ rājakulassa
 ārocessāmīti“ nikkhamitvā nagaraṃ agamāsi. Tadā rājā kalam
 akāsi, amaccā tassa sarīrakiccaṃ katvā sattame divase sannip-
 patitvā „arājakarattṭhaṃ na saṇṭhahati, rājaputtassa vasanaṭṭhā-
 naṃ vā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma, phussa-
 10 rathaṃ vissajjetvā rājānaṃ gaṇhissāmā“ 'ti mantayimṃsu. Tas-
 miṃ khaṇe vanacarako nagaraṃ patvā taṃ kathaṃ sutvā
 amaccānaṃ santikaṃ gantvā „ahaṃ rājaputtassa santike tayo
 cattāro divase vasitvā āgato“ ti taṃ pavattim ācikkhi. Taṃ
 sutvā amaccā tassa sakkāraṃ katvā tena magganāyakena tattha
 15 gantvā katapaṭṭisanthārā raṇṇo kālakatabhāvaṃ ārocetvā „deva
 r. paṭipajjā“ 'ti āhaṃsu. So „n-māṇavikāya cittaṃ jānissāmīti“
 taṃ upasaṃkami: „bhadde pitā me kālakato, amaccā mayhaṃ
 chattaṃ ussāpetuṃ āgatā, gacchāma bhadde, ubho pi dvā-
 dasayojanikāya Bārāṇasiyaṃ r. kāressāma, tvaṃ soḷasannaṃ
 20 itthisahassānaṃ jeṭṭhikā bhavissasīti“. „Sāmi na sakkā mayā
 gantun“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mayaṃ ghoravisā khippakopā
 appamattake pi kujjhāma, sapattiroso² nāma bhāriyo, sac' āhaṃ
 kiñci disvā vā sutvā vā kuddhā olokessāmi bhusamuṭṭhi viya
 vippakirissati, iminā kāraṇena na sakkā mayā gantun“ ti.
 25 Rājaputto punadivase pi yācat' eva. Atha naṃ evam āha:
 „ahaṃ tāva kenaci pi pariyāyena na gamissāmi, ime puna me
 puttā na³ nāgakumārā, tava sambhavana jātā manussajātikā,
 sace te mayi sineho atthi imesu appamatto bhava, ime kho
 pana udakabijakā sukhumālā, maggaṃ gacchantā vātātapena
 30 kilamitvā mareyyum pi⁴, ekaṃ nāvaṃ khaṇāpetvā⁵ udakassa
 pūretvā tāya ne udakakīlaṃ kilāpento netvā⁶ nagare pi nesaṃ

¹ Cks -raṃ. ² Bā sapativāso ca ³ Bā omits na. ⁴ Bā adds tasmā. ⁵ so
 all three MSS. ⁶ Bā omits ne.

antovatthusmiṃ yeva pokkharaniṃ kāreyyāsi, evaṃ ete na
 kilanissantīti“ evaṃ ca pana vatvā rājaputtam vanditvā pa-
 dakkhiṇaṃ katvā puttake āliṅgitvā thanantare nipajjāpetvā sīse
 cumbitvā rājaputtassa niyyādetvā roditvā kanditvā tatth' ev'
 antarahitā n-bhavanaṃ agamāsi. Rājaputto pi domanassappatto 5
 assupunṇehi nettehi nivesanā nikkhamitvā akkhihi assūni puñ-
 chitvā amacce upasaṃkami, te tatth' eva abhisiñcitvā „deva
 amhākaṃ nagaraṃ gacchāmā“ 'ti vadimsu, „tena hi sīghaṃ
 nāvaṃ khaṇitvā' sakaṭaṃ āropetvā udakassa pūretvā udaka-
 pitṭhe vaṇṇagandhasampannāni nānāpupphāni vikiratha, mama 10
 puttā udakabijakā, te tattha kilantā sukhaṃ gamissantīti“,
 amaccā tathā karimsu. Rājā Bārāṇasiṃ patvā alaṃkatana-
 garaṃ pavisitvā soḷasasahassāhi nāṭakitthihi amaccādihi ca
 parivuto mahātale nisīditvā sattāhaṃ mahāpānaṃ pivitvā puttā-
 naṃ atthāya pokkharaniṃ kāresi, te nibaddhaṃ tattha kilimsu. 15
 Ath' ekadivasam pokkharaniyaṃ udae pavesiyamāne eko kac-
 chapo pavisitvā nikkhamanattṭhānaṃ apassanto pokkharanitale
 nipajjitvā dārakānaṃ kilanakāle udakato utṭhāya sīsaṃ nī-
 haritvā te oloketvā puna udae nimujji, te taṃ disvā bhītā
 pitu santikaṃ gantvā „tāta pokkharaniyaṃ eko yakkho amhe 20
 tāsetīti“ āhaṃsu, rājā „gacchatha naṃ gaṇhāthā“ 'ti purise
 āṇāpesi, te jālaṃ khipitvā kacchapaṃ ādāya rañño dassesuṃ,
 kumārā taṃ disvā „esa tāta pisāco“ ti viravimsu, rājā putta-
 sinehena kacchapassa kujjhitvā „gaccha tassa kammakaraṇaṃ
 karoṭhā“ 'ti āṇāpesi, tatth' ekacce „ayaṃ rājaveriko, etaṃ 25
 udukkhalamusalehi pakkhipitvā koṭṭetvā cunṇetuṃ vaṭṭatīti“
 āhaṃsu, ekacce „tīhi pākehi pacitvā khādituṃ“, ekacce „aṅgāresu
 uttāpetuṃ“, ekacce „antokaṭāhe yeva naṃ pacituṃ vaṭṭatīti“
 āhaṃsu, eko pana udakabhīruko amacco „imaṃ Yamunāya
 āvatte pakkhipituṃ vaṭṭati, so tattha mahāvināsaṃ pāpuṇissati, 30
 evarūpaṃ³ hi 'ssa karaṇaṃ n' atthīti“ āha. Kacchapo tassa

¹ Bā khauāpetvā. ² Cks uttāse. ³ Cks - pā

- katham sutvā sīsam nīharitvā evam āha: „ambho, kiṃ te mayā aparaddham yena maṃ evarūpaṃ kammakaraṇaṃ vicāresi, mayā hi sakkā itarā kammakaraṇā sahituṃ, ayaṃ pana atikkakhaḷā, mā evarūpaṃ avacā“ 'ti, taṃ sutvā rājā „etad eva
- 5 kāretuṃ vaṭṭatīti“ Yamunāya āvaṭṭe khipāpesi. So ekaṃ nāgabhavanagāmiṃ udakavāhaṃ patvā nāgabhavanaṃ agamāsi, atha naṃ tasmiṃ udakavāhe kiḷantā Dhataratṭhanāgarāṇṇo puttā n-māṇavakā disvā „gaṇhatha naṃ dāsan“ ti āhaṃsu, so cintesi: „ahaṃ Bārāṇasiraṇṇo hatthā muñcitvā
- 10 evaṃpharusānaṃ nāgānaṃ hattham patto, kena nu kho upāyena muñceyyan“ ti cintetvā so „atth' eso upāyo“ ti musāvādaṃ katvā „tumhe Dhataratṭhassa n-raṇṇo santikā hutvā kasmā evaṃ vadetha, ahaṃ Cittacūlo nāma kacchapo Bārāṇasiraṇṇo dūto Dhataratṭhassa santikaṃ āgato, amhākaṃ
- 15 rājā Dh-assa dhītaraṃ dātukāmo maṃ pahini, tassa maṃ dassethā“ 'ti, te somanassajātaṃ taṃ ādāya raṇṇo santikaṃ gantvā tam attham ārocesuṃ. Rājā „ānetha nan“ ti pakkosāpetvā disvā va anattamano hutvā „na evaṃlāmakasariṇā dūtakammaṃ kātuṃ sakkontīti“ ā, taṃ sutvā kacchapo „kiṃ raṇṇo pana
- 20 rājādūtehi tālappamaṇehi bhavitabbaṃ, sarīraṃ hi khuddakaṃ vā mahantaṃ vā appamāṇaṃ gataṭṭhāne¹ kammanipphādanam eva pamāṇaṃ, mahārāja amhākaṃ raṇṇo bahū dūtā, thalakammaṃ manussā karonti, ākāse pakkhino, udaye ahaṃ, ahaṃ hi Cittacūlo nāma tṭhanantaraṃ patto rājavallabho, mā maṃ
- 25 paribhāsathā“ 'ti attano guṇaṃ vaṇṇesi, atha naṃ Dh-o pucchi: „kena pan' atthena raṇṇo pesito sīti“, „mahārāja rājā me evam āha: 'mayā sakala-Jambudīpe rājūhi saddhiṃ mittadhammo kato, idāni Dh-nāgarāṇṇā saddhiṃ² kātuṃ mama dhītaraṃ Samuddajaṃ dammīti' vatvā maṃ pahini, tumhe pa-
- 30 pañcaṃ akatvā mayā saddhiṃ yeva parisam pesetvā divasaṃ tṭhapetvā dārikaṃ gaṇhathā“ 'ti. So tussitvā tassa sakkāraṃ

¹ Bā gatagataṭṭhāne. ² Bā adds mittadhammaṃ

katvā tena saddhiṃ cattāro n-māṇavake pesesi, „gacchatha, rañño vacanaṃ sutvā divasaṃ t̥hapetvā ethā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā kacchapaṃ gahetvā nāgabhavanā nikkhamiṃsu. Kacchapo Yamunāya ca Bārānasiyā ca antare ekaṃ padumasaraṃ disvā eken' upāyena palāyitukāmo evaṃ āha: „bho n-māṇavakā, 5 ambhakaṃ rājā ca puttadāro c' assa maṃ udakato¹ carantaṃ rājanivesanaṃ gataṃ disvā 'padumāni no dehi, bhisamuḷāle dehīti' yācanti, ahaṃ tesāṃ atthāya tāni gaṇhissāmi, ettha maṃ vissajjetvā maṃ apassantāpi puretaraṃ rañño santikaṃ gacchatha, ahaṃ vo tatth' eva passāmīti“, te tassa saddahitvā 10 taṃ vissajjesuṃ, so tattha ekamante nilīye, itare² pi taṃ adisvā „rañño santikaṃ gato bhavissatīti“ gantvā māṇavaka-vaṇṇena rājānaṃ upasaṃkamīṃsu. Rājā paṭisanthāraṃ katvā „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Dh-assa santikā mahārājā' 'ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mahārāja, mayaṃ tassa dūtā, Dh-o vo 15 ārogyaṃ pucchati, yaṇ ca icchatha taṃ vo deti, tumhakaṃ kira dhītaraṃ Samuddajaṃ ambhakaṃ rañño pādapari-cārikaṃ katvā dethā“ 'ti imaṃ atthaṃ pakāsentā³ paṭhamāṃ gātham āhaṃsu:

1. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Dhataratṭhassa nivesane 20
sabbāni te upāyanti, dhītaraṃ dehi rājino ti. 747.

Ta. sabbāni -- ti tassa nivesane sabbāni ratanāni tava nivesanaṃ upāyantu upagacchantū 'ti a.

Taṃ sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Na no vivāho nāgehi katapubbo kudācanaṃ, 25
taṃ vivāhaṃ asaṃyuttaṃ kathaṃ amhe karomase ti. 748.

Ta. asaṃyuttan ti tiracchānehi saddhiṃ samsaggāṃ ananucchavikāṃ, amhe ti manussajātikā samānā ti kathaṃ tiracchānānaṃ sambandhaṃ karoma.

Taṃ sutvā te māṇavakā „sace te Dh-ena saddhiṃ sambandho ananucchaviko atha kasmā attano upatṭhakaṃ Citta- 30
cūlakacchapaṃ 'Samuddajaṃ nāma te dhītaraṃ dammīti' am-

¹ so Cks; Bā -kb. ² Cks -ro. ³ all three MSS. -to.

hākaṃ rañño santikaṃ pesesi, evaṃ pesetva idāni te amhākaṃ
rājānaṃ paribhavaṃ karontassa¹ kattabbayuttakaṃ mayam
jānissāma, mayam hi nāgā nāmā² 'ti vatvā rājānaṃ tājāyanta
dve gāthā abhāsimsu:

- 5 s. Jīvitam nūna te cattam³ ratṭham vā manuḥādhipa,
na hi nāge⁴ kupitamhi ciraṃ jīvanti tādisā. 749.
4. Yo⁵ tvaṃ deva manusso 'si⁶ iddhimantaṃ aniddhimā
Varuṇassa niyaṃ puttāṃ Yamunaṃ atimaññasīti. 750.

Ta ratṭham vā ti ekamsena tava jīvitam vā ratṭham vā paricattam,
10 tādisā ti tumbādisā evaṃmahānubhāve nāge kupite ciraṃ jīvitum na sakkonti
antarā va⁷ antaradhāyanti, yo tvaṃ devā 'ti deva yo tvaṃ manusso samāno,
Varuṇassā 'ti Varuṇanāgarājassa, niyaṃ puttāṃ ti ajjhāyaputtāṃ,
Yamuna⁸ ti Yamunāya hetthā jātaṃ⁹.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

- 15 s. Nātimaññāmi rājānaṃ Dhataratṭham yasassinam,
Dhataratṭho hi nāgānaṃ bahunnam api issaro. 751.
e. Ahi mahānubhāvo pi na me dhītaram āraho,
khattiyo ca¹⁰ Videhānaṃ, abhijātā¹¹ Samuddajā ti. 752.

Ta. bahunnam pīti pañcayojanasatikassa n-bhavanassa issarabhāvaṃ
20 sandhāy' evaṃ ā, na me dhītaram āraho ti evaṃmahānubhāvo pi paṇ' eso
abhijātikattā mama dhītaram āraho na hoti¹², khattiyo ca -- ti idaṃ māti-
pakkhe nātaka¹³ dassento ā, Samuddajā ti yo ca Videhājaputto dhītā
Samuddajā ti (add: ca?) ubho pi abhijātā te aññamaññaṃ saṃvāsam ara-
hanti, na h' esā maṇḍūkabhakkhassa sappassa anucchavikā ti ā.

- 25 N-māṇavakā taṃ tatth' eva nāsāvātena māretukāmā hutvāpi
„amhākaṃ divasaṃ ṭhapanatthāya pesitānaṃ imaṃ māretvā
gantum na yuttaṃ, gantvā rañño ācikkhitvā jānissāmā¹⁴ 'ti te
tatth' eva antarahitā gantvā „kin tātā laddhā vo rājadhītā¹⁵ 'ti
raññā pucchitā¹⁶ kujjhitvā „kiṃ deva amhe akāraṇena yattha vā
30 tattha vā pesesi, sace pi māretukāmo si idh' eva no mārehi, so

¹ Bā paribhāsantassa in the place of p. k. ² Cks ratṭham cattam. ³ Cks
nāgehi. ⁴ Ck' so. ⁵ Cks manussesu ⁶ Ck' ca. ⁷ Cks -nā. ⁸ Cks jātā. ⁹
Ck' va. ¹⁰ Cks -to. ¹¹ Bā -- pi so puna ahijātiko tasmā mama dhītaram āraho
na hoti. ¹² Cks nātikā. ¹³ Bā so. ¹⁴ Bā adds te.

tumhe akkosati paribhāsati attano dhītaram jātimadena ukkhi-
patīti“ tena vuttañ ca avuttañ ca vatvā rañño kodhañ uppā-
dayimsu. So attano parisam sannipātetum ānāpento āha:

7. Kambalassatarā utthentu, sabbe nāge nivedaya:

Bārāṇasim pavajjantu¹ mā ca kiñci¹ viheṭṭhayun ti. 753.

Tu. kamb -- ti kambalassatarā nāma tassa mātīpakkhikā Sinerupāde
vasanakā nāgā te ca uttibahantu aññe ca catūsu disāsu catūsu anudisāsu yattakā
ca mayhañ vacanakārā te sabbe nāge nivedaya gantvā jānāpetha: khippaṃ kira
sannipatathā 'ti ānāpento evam ā., tato sabbe¹ eva sīghaṃ sannipatitehi kiṃ
karoma devā 'ti vutte sabbe pi me nāgā Bārāṇasim² pavajjantū³ 'ti ā., tattha 10
gantvā kiṃ katabbaṃ deva kaṃ⁴ nāsāvātappahārena bhasmaṃ karomā 'ti ca
vutte⁵ rājadhītari paṭibaddhacittatāya tassā vināsaṃ anicchanto mā kiñci¹
viheṭṭhayun ti ā., tumhesu keci kiñci (kañci?) mā viheṭṭhayun ti ā., ayaṃ
eva vā pātho.

Atha naṃ nāgā „sace koci manusso na viheṭṭhetabbo 10
tattha gantvā kiṃ karissāmā“ 'ti. Atha ne „idaṃ ca karotha,
aham pi idan nāma karissāmīti“ ācikkhanto gāthadvayam ā.:

s. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccasesu ca

rukkhaggesu ca lambantu vitatā toraṇesu ca. 754.

s. Aham pi sabbasetena⁶ mahatā sumahaṃ puram

parikkhipissam bhogehi Kāsīnaṃ janayaṃ bhayaṃ ti. 755.

Ta. sobbhesu 'ti pokkharāṇīsu, rathiyā ti rathikāya, vitatā ti vitata-
sarīrā hutvā, etesu c' eva nivesanādīsu dvārorāṇesu ca olambantu, ettakaṃ nāgā
karontu, karontā ca nivesane tāva⁷ mañcapīṭhānaṃ heṭṭhā ca upari ca antogabbhā-
dīsu ca bahigabbhādīsu ca pokkharāṇīnaṃ udakapīṭṭhe rathikādīnaṃ passesu c' eva 25
thalesu ca mahantāni sarīrāni māpetvā mahante phane katvā kammāragaggari
viya dhamamānā susū 'ti saddaṃ karontā olambatha c' eva nipajjatha c., attānaṃ
pana taruṇadārākānaṃ jarājinnānaṃ gabbhinīttīnaṃ Samuddajāya cā 'ti
imesaṃ catunnaṃ mā dassayittha, aham pi sabbasetena⁶ mahantena sarīrena
gantvā sumahantaṃ Kāsīpuram sattakkhattum bhogehi parikkhipissam, mahan- 30
tena ca naṃ phāṇena chādetvā ekandhakāraṃ katvā Kāsīnaṃ bhayaṃ jānento
susū 'ti saddaṃ muñcissamīti

Nāgā tathā akaṃsu.

¹ so all three MSS. ² Ck -siyam. ³ Ck pavajjen-. ⁴ Bā kim. ⁵ Bā adds
so. ⁶ Cks sabbe-. ⁷ Cks nivesanto ⁸ Cks sabbe-

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

10. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā uragā nekavaṇṇino
Bārāṇasīṃ pavajjimsu¹ na ca kañci² vihetthayum. 756.
11. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccasesu ca
5 rukkhaggesu ca lambimsu vitatā toraṇesu ca. 757.
12. Te su³ disvāna lambante puthu kandimsu nāriyo
nāge soṇḍikate disvā passasante muhum muhum. 758.
13. Bārāṇasī⁴ pavyadhita⁵ āturā samapajjatha,
bāhā paggayha pakkandum: dhītaraṃ dehi rājino ti. 759.
- 10 Ta. nekavaṇṇino ti nīlādivasena anekavaṇṇā, evarūpāni hi⁶ rūpāni te
māpayimsu, pavajjimsū¹ 'ti addharattasamaye pavisiṃsu, lambimsū 'ti
Dh-ena vuttaniyāmen' eva sabbe tesu tesu tñānesu manussānaṃ sañcāraṃ
pacchinditvā olambimsu, dūtā hutvā āgatā pana cattāro n-māṇavā rañño sayā-
nassa cattāro pāde parikkhipitvā upari⁷se mahante phaṇe katvā tuṇḍehi sīsaṃ
15 paharitvā dāthā vivaritvā passasantā aṭṭhaṃsu, Dh-o pi attanā vuttaniyāmen'
eva nagaraṃ paṭicchādesi, pabujjhamānā purisā yato hatthaṃ vā pādaṃ vā
pasārenti ta. ta. sappe chupitvā sappo sappo ti viraviṃsu⁷, puthu kan-
dimsū 'ti yesu gehesu dipā jalanti tesu itthiyo pabuddhā gopānasiyo oloketvā
olambante nāge disvā babu ekappahārena kandimsu, evaṃ sakalanagaraṃ eka-
20 rāvaṃ abosi, soṇḍikate ti kataphane, pakkandum ti vibhātāya rattiyā nā-
gānaṃ assāsavātena sakalanagare ca rājanīvesane ca uppātiyamāne viya bhītā
manussa nāgarāje⁸ kissa no vihetthethā 'ti vatvā tumhākaṃ rājā dhītaraṃ dassā-
mīti Dh-assa dūtaṃ pesetvā puna tassa dūtehi āgantvā dehīti vutto⁹ ambhākaṃ
rājānaṃ akkosi paribhāsi sace ambhākaṃ rañño dhītaraṃ na¹⁰ dassati¹¹ sakala-
25 nagarassa jīvitān n' atthīti vutte tena hi no sāmī okāsaṃ detha mayaṃ gantvā
rājānaṃ yācissāmā 'ti yācantā okāsaṃ labhitvā rājadvāraṃ gantvā mahantena
ravena pakkandum, bhariyāpi 'ssa attano attano gabbhesu nipannakā ca dhī-
taraṃ Dh-rañño dehīti ekappahāren' eva kandimsu, te pi naṃ cattāro n-māṇa-
vakā dehi dehīti tuṇḍena sīse paharantā aṭṭhaṃsu.
- 30 So nipannako va nagaravāsikānaṃ ca attano ca bhariyānaṃ
paridevanāṃ sutvā catūhi ca n-māṇavehi tajjitattā maraṇa-
bhayabhīto „mama dhītaraṃ Samuddajaṃ Dh-assa dammīti“
tikkhattum kathesi, taṃ sutvā sabbe pi n-rājāno gāvutamattaṃ
paṭikkamitvā devanagaraṃ viya ekaṃ nagaraṃ māpetvā ta.
- 35 tñitā „dhītaraṃ kira pesetū“ ti paṇṇākāraṃ pahīṇimsu. Rājā

¹ so all three MSS. ² Bā kiñci. ³ Bā ca. ⁴ Cks -sīm, Bā -ai ⁵ so Cks for pavyathitā? Bā pavyādhita. ⁶ Bā ahi ⁷ Bā -vanti. ⁸ Bā -jā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Cks omit na. ¹¹ Cks add muñcemanadassati.

tehi ābhatapaṇṇākāraṃ gahetvā „tumhe gacchatha, ahaṃ dhī-
 taraṃ amaccānaṃ hatthe pahīṇissāmīti“¹ te uyyojetvā dhīta-
 raṃ pakkosāpetvā uparipāsādaṃ āropetvā sīhapañjaraṃ viva-
 ritvā „amma passas’ etaṃ“² alaṃkatanagaraṃ, tvaṃ kira
 ettha ekassa rañño aggamaheṣī bhavissasi, na dūre nagaraṃ, 5
 ukkaṇṭhitakāle yeva āgantum³ sakkā, ettha te gantabban“ ti
 saññāpetvā sisāṃ nahāpetvā sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā channa-
 yogge nisīdāpetvā maccānaṃ hatthe datvā pesesi. N-rājāno
 paccuggamaṇaṃ katvā mahāsakkāraṃ karīmsu. Amaccā na-
 garaṃ pavisitvā taṃ tassa datvā bahuṃ dhaṇaṃ ādāya ni- 10
 vattiṃsu. Rājadhītaraṃ pāsādaṃ āropetvā alaṃkatadibba-
 sayane nīpajjāpesuṃ, taṃ khaṇaṃ ñeva taṃ māṇavikā khujja-
 kādivesaṃ⁴ gahetvā manussapariṇāyikāyo viya parivārayīmsu.
 Sā dibbasayane nīpannamattā va dibbaphassaṃ phusitvā nid-
 daṃ okkami. Dh-o taṃ gahetvā saddhīm n-parisāya tatth’ 15
 ev’ antarāhito n-bhavane yeva pātur ahoṣi. Rājadhītā pa-
 bujjhitvā alaṃkatadibbasayanaṃ ca aññe ca suvaṇṇamaṇimaya-
 pāsādādayo uyyānapokkharāṇiyo alaṃkatadevanagaraṃ viya
 n-bhavanaṃ disvā khujjādikā paricārīkāyo pucchi: „idaṃ na-
 garaṃ ativiya alaṃkataṃ, na ambhākaṃ nagaraṃ viya, kass’ 20
 etaṃ“ ti. „Sāmikassa santakan te devīti, na appapuññā
 evarūpaṃ sampattim labhanti, mahāpuññatāya te ayaṃ laddhā“
 ti. Dh-o pi pañcayojanasatike n-bhavane bheriṃ carāpesi: „yo
 Samuddajāya sappavaṇṇaṃ dasseti tassa rājāṇā“⁵ bhavissatīti“,
 tasmā eko pi tassā sappavaṇṇaṃ dassetuṃ samatto nāma 25
 nāhoṣi. Sā manussalokasaññāya eva ta. tena saddhīm sammo-
 damānā piyasaṃvāsā vasi. Nagarakhaṇḍaṃ nīṭṭhitāṃ.

Sā aparabhāge Dh-aṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabbhitvā puttāṃ
 vijāyi, tassa piyadassanattā Sudassano ti nāmaṃ karīmsu.
 Puna aparaṃ puttāṃ vijāyi, tassa Datto ti nāmaṃ karīmsu, 30

¹ Ck parinissāmīti. ² Bđ passetaṃ. ³ Bđ idhāg-. ⁴ Bđ khujjavāmanakādi-.

⁵ Ck rājāno, Bđ rājadaṇḍo.

so pana Bo-. Pun' ekaṃ puttāṃ vijāyi, tassa Subhago ti
 nāmaṃ kariṃsu. Aparam pi vijāyi, tassa Ariṭṭho ti nāmaṃ
 kariṃsu. Iti sā cattāro putte vijāyitvāpi nāgabhanabhāvaṃ
 na vijānāti. Ath' ekadivasaṃ Ariṭṭhassa ācikkhiṃsu: „tava
 5 mātā mānusi na nāginīti“. Ariṭṭho „vīmaṃsissāmi nan“ ti
 ekadivasaṃ thanaṃ pivanto va sappasarīraṃ māpetvā nañ-
 guṭṭhena mātu piṭṭhipāde ghaṭṭesi, sā tassa sappasarīraṃ disvā
 bhītatasiṭā mahāravaṃ ravitvā taṃ bhūmiyaṃ khipitvā nakkena
 tassa akkhiṃ bhindi, tato lohitaṃ pagghari. Rājā tassā sad-
 10 daṃ sutvā „kiss' esā viravatīti“ pucchitvā Ariṭṭhena katakiri-
 yaṃ¹ ti sutvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ, gahetvā jīvitakkhayaṃ
 pāpethā“² 'ti tajjento āgañchi³. Rājadhītā tassa kujjhana-
 bhāvaṃ ñatvā puttasiṇehena „deva puttassa me akkhi bhin-
 naṃ, khamath' etassā“⁴ 'ti. Rājā etāya evaṃ vadantiyā „kiṃ
 15 sakkā kātun“ ti khami. Taṃ divasaṃ „idaṃ n-bhavanaṃ“ ti
 aññāsi, tato paṭṭhāya ca Ariṭṭho Kāṇāriṭṭho nāma jāto. Cat-
 tāro pi puttā viññutaṃ pāpuṇiṃsu. Atha nesaṃ pitā yojana-
 satikaṃ yojanasatikaṃ katvā r. adāsi, mahanto yaso ahosi,
 soḷasa soḷasa n-kaññāsahassāni parivārayiṃsu. Pitu ekayo-
 20 janasatikam eva r. ahosi, tayo puttā māse māse mātāpitaro
 passituṃ āgacchanti. Bo. pana anvaddhamāsenā āgacchati,
 n-bhavane samuṭṭhitaṃ pañhaṃ Bo. va katheti, pitarā saddhiṃ
 Virukkhamahārājassāpi upaṭṭhānaṃ gacchati, tassa santike sa-
 muṭṭhitaṃ pañhaṃ pi so va kathesi. Ath' ekadivasaṃ Vi-
 25 rukkhe⁵ n-parisāya saddhiṃ Tidasapuraṃ gantvā Sakkaṃ pari-
 vāretvā nisinne⁶ devānaṃ antare pañho⁵ samuṭṭhāsi, taṃ koci
 kathetuṃ nāsakkhi, pallaṃkavaragato pana hutvā M. va ka-
 thesi, atha naṃ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā „Datta
 tvaṃ paṭhavisamānāya vipulāya paññāya samannāgato ito
 30 paṭṭhāya Bhūridatto hohīti⁶“ Bhūridatto ti 'ssa nāmaṃ akāsi.

¹ Cks add disvā. ² so Cks; Bđ āgacchi. ³ Bđ -o. ⁴ Bđ nisinuānaṃ. ⁵ Cks -aṃ. ⁶ Bđ hotūti, Bs hotūti.

So tato paṭṭhāya Sakkassa upaṭṭhānaṃ gacchanto alaṃkata-
 Vejayantapāsādaṃ devaccharāhi parikkinnā¹ atimanoharaṃ
 Sakkasampattiṃ ca disvā devaloke pihaṃ² katvā „kiṃ iminā
 maṇḍūkabhakkhena attabhāvena, n-bhavanaṃ gantvā uposatha-
 vāsaṃ vasitvā imasmiṃ devaloke uppattikāraṇaṃ karissāmīti“³ 5
 cintetvā n-bhavanaṃ gantvā mātāpitaro āpucchi: „amma tāta
 ahaṃ uposathakammaṃ karissāmīti“. „Sādhū tāta karohi,
 karonto pana bahi agantvā imasmiṃ yeva n-bhavane ekasmiṃ
 suññavimāne karohi, bahigatānaṃ pana nāgānaṃ mahantaṃ
 bhayaṃ“ ti. So „sādhū“ 'ti paṭisūṇitvā tatth' eva suññavimāne 10
 ārāmuyyānesu uposathavāsaṃ vasati, atha naṃ nānāturiya-
 hatthā n-kaṇhā parivārenti, so „na mayhaṃ idha vasantassa
 uposathakammaṃ⁴ matthakaṃ⁵ pāpuṇissati, manussapathaṃ
 gantvā uposathakammaṃ karissāmīti“ cintetvā nivāraṇabha-
 yena mātāpitunnaṃ anārocetvā attano bhariyāyo āmantetvā 15
 „bhadde, ahaṃ manussalokaṃ gantvā Yamunātīre mahani-
 grodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge
 ābhūñjitvā⁶ caturaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya ni-
 pajjitvā u-kammaṃ karissāmi, mayā sabbarattim nipajjitvā
 u-kamme kate aruṇuggamanavelāyam eva tumhesu⁷ dasa dasa 20
 janiyo⁸ vārena vārena turiyahatthā mama santikaṃ āgantvā
 maṃ gandhehi pupphehi ca pūjetvā gāyitvā naccitvā maṃ
 ādāya n-bhavanaṃ eva āgacchantū⁹“ 'ti vatvā ta, gantvā vam-
 mikamatthake bhoge ābhūñjitvā⁵ „yo mama cammaṃ vā na-
 hāruṃ vā atthim vā ruhiraṃ vā icchatī so haratū“⁶ 'ti catu- 25
 raṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya naṅgalasīsamattam
 eva sarīraṃ māpetvā nipanno u-kammam akāsi, aruṇe utṭha-
 hante yeva n-māṇavikā gantvā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā
 n-bhavanaṃ ānenti, tassa iminā niyāmen' eva u-kammaṃ

¹ Ck^s -rāni, omitting parikkinnā. ² B^d piyaṃ. ³ B^d -assa. ⁴ B^d Ck
 mattakaṃ. ⁵ B^d bhogehi ābhujitvā. ⁶ B^d tumhe. ⁷ Ck niyo, B^d itthiyo
 ādāya. ⁸ B^d gacchantū. ⁹ B^d āharatū.

karontassa dīgho addhā vitivatto¹. Uposathakhaṇḍam nitthitam².

Tadā eko Bārāṇasīdvāragāmavāsi-brāhmaṇo³ Somadat-
tena nāma puttana saddhim araṇṇam gantvā sūlayantapāsa-
5 vāgurā odḍetvā mige vadhitvā maṁsaṁ kācena haritvā vikki-
ṇanto jīvikaṁ kappeti. So ekadivasam antamaso godhapotaka-
mattam pi alabhitvā „tāta Somadatta, sace tucchahatthā ga-
missāma mātā te kujjhissati, yaṁ kiñci gahetvā va gamissāmā“
'ti Bo-assa nipannavammikattṭhānābhimukho gantvā pāṇiyaṁ
10 pātuṁ Yamunaṁ otarantānaṁ migānaṁ padavalaṇṇaṁ disvā
„tāta migamaggo paṇṇāyati, tvaṁ paṭikkamitvā tiṭṭha, ahaṁ
pāṇiyatthāya āgataṁ migam vijjhissāmīti“ dhanuṁ ādāya mige
olokento ekasmiṁ rukkhamaṇḍale aṭṭhāsi. Ath' eko migo sā-
yaṇhasamayā pāṇiyaṁ pātuṁ āgato, so taṁ vijjhi, migo ta.
15 apatitvā saravegena tajjito lohitaṇa paggharantena palāyi,
pitāputtā naṁ anubandhitvā patitatṭhāne maṁsaṁ gahetvā
araṇṇā nikkhamantā suriyatthagamanavelāyaṁ taṁ nigrodhaṁ
patvā „idāni akālo, na sakkā gantuṁ, idh' eva vasissāmā“ 'ti
maṁsaṁ ekamante ṭhapetvā rukkhaṁ āruya viṭapantare ni-
20 pajjimsu, brāhmaṇo paccūsasamayā pabujjhivā migasaddasa-
vanāya sotaṁ odahi, tasmiṁ khaṇe nāgamāṇavikāyo āgantvā
Bo-assa pupphāsaṇaṁ paṇṇāpesuṁ, so ahisarīraṁ antara-
dhāpetvā sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ dibbasarīraṁ māpetvā
Sakkalīhāya pupphāsane nisīdi, n-māṇavikāpi naṁ gandha-
25 mālādīhi pūjetvā dibbaturiyaṁ vādetvā naccagītaṁ paṭṭhapesuṁ,
brāhmaṇo taṁ saddam sutvā „ko nu kho esa, jānissāmi naṁ“,
ti „ambho puttā“ 'ti vatvāpi puttaṁ pabodhetuṁ asakkonto
„sayatu esa, kilanto bhavissati, ahaṁ eva gamissāmīti“ rukkhā
oruya tassa santikaṁ agamāsi, n-māṇavikā naṁ disvā saddhim
30 turiyehi bhūmiyaṁ nimujjitvā n-bhavanam eva gatā. Bo. ekako

¹ C^k viati-, C^s vīati, B^d vitivattā. ² upo - - taṁ wanting in C^{ks}. ³ B^d -nesāda-
brahmaṇo.

va ahoṣi. Brāhmaṇo tassa santike t̥hatvā pucchanto gāthadvayaṃ abhāsi:

14. Puppābhīhārassa vanassa majjhe
ko lohitakkho vihatantaraṃso,
kā kambukāyūradharā suvatthā 5
tiṭṭhanti nariyo dasa vandamānā. 760.
15. Ko tvaṃ brahābāhu vanassa majjhe
virocasi ghaṭasitto va aggi,
mahesakkho¹ aññataro si yakkho,
udāhu nāgo si mahānubhāvo ti. 761. 10

Ta. pupph--ti Bo-assa pūjatthāyābhatena dibbapuppābhīhārena samannāgatassa, ko ti ko nāma tvaṃ, loh--ti rattakkho, vih--ti puthulantarāṃso, kā kambu--ti suvaṇṇālāṃkāradharā, brahābāhū 'ti mahābāhu.

Taṃ sutvā M. „sace pi ‘Sakkādīsu annataro ahaṃ asmiti’ vakkhāmi saddahissat’ evāyaṃ brāhmaṇo, ajja pana mayā 15
saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā attano nāgarājabhāvaṃ kathento āha:

16. Nāgo 'ham asmi'² iddhiṃ tejasī³ duratikkamo
daseyyaṃ tejasā kuddho phitaṃ janapadam api. 762.
17. Samuddajā hi me mātā, Dhataratṭho ca me pitā, 20
Sudassanakaniṭṭho 'smi, Bhūridatto ti maṃ vidū ti. 763.

Ta. tejasīti visatejena tejavā, duratikkamo ti aññena atikkamituṃ asakkuneyyo, daseyyaṃ ti sac' ahaṃ kuddho phitaṃ janapadam pi daseyyaṃ pathaviyaṃ mama dāthāya patitamattāya saddhiṃ pathaviyā mama tejasā sabbo janapado bhasmaṃ bhavēyyā 'ti⁴ vadati, Sudassana--ti ahaṃ mama bhātu 25
Sudassanassa kaniṭṭho, vidū ti evaṃ maṃ pañcayojanakasatike nāgabhave jānanti.

Idaṃ ca pana vatvā M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo caṇḍo pharuso⁵ ahiguṇḍikassa⁶ ārocetvā⁷ u-kammasa me antarāyaṃ pi kareyya, yaṃ nūnāhaṃ imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahantaṃ 30
yasaṃ datvā u-kammaṃ addhaniyaṃ kareyyaṃ“ ti, atha naṃ

¹ Ck -kkhā, Cs Bđ -kho. ² Ck Bđ asmiṃ. ³ so all three MSS. for tejasī?

⁴ Ck -yyasiti, Cs -yyāsiti. ⁵ Bds add sace. ⁶ Bđ ahiku-. ⁷ Bđ āroceyya.

āha: „brāhmaṇa mahantan te yasaṃ dassāmi, ramaṇīyaṃ n-bhavanāṃ ehi, ta. gacchāmā“¹ ti. „Sāmi, putto me atthi, tasmim āgacchante gamissāmiti“. Atha taṃ Bo. „gaccha brāhmaṇa, ānehi nan“ ti vatvā attano āvāsaṃ ācikkhanto ā.:

5 18. Yaṃ gambhīraṃ sadāvattaṃ rahadaṃ bhesmaṃ avekkhasi esa divyo mamāvāso anekasataporiso. 764.

19. Mayūra-koṇcābhiraṃ nīlodaṃ vanamajjhato

Yamunaṃ pavisa mābhīto khemaṃ vattavataṃ sivaṃ ti. 765.

Ta. sadāvattaṃ ti sadāpavattanaāvattaṃ, bhesmaṃ ti bhayānakaṃ, 10 avekkhasi² ti yaṃ etaṃ evarūpaṃ rahadaṃ passasi, mayūra--ti ubhosu tīresu vanaghaṭṭāya vasantehi mayūrehi ca koṇcehi ca abhirudaṃ upagītaṃ, nīlodaṃ ti nīlasalilaṃ, vanamajjhato ti vanamajjhena sandati, pavisa--ti³ evarūpaṃ Yamunaṃ abhīto hutvā pavisa, vattavataṃ ti vattasampannānaṃ¹ ācāravantānaṃ vasanabhūmiṃ pavisa, gaccha brāhmaṇa puttaṃ ānehitī.

15 Brāhmaṇo gantvā puttassa taṃ atthaṃ ārocetvā taṃ ānesi. M. te ubho pi ādāya Yamunāya tīraṃ gantvā tīre ṭhito āha:

20. Tattha patto sānucaro saha puttena brāhmaṇa

pūjito mayhaṃ kāmehi sukhaṃ brāhmaṇa vacchasīti. 766.

20 Ta. patto ti taṃ ambhakaṃ bhavanaṃ patto hutvā, mayhaṃ ti mama santakehi² kāmehi pūjito, vacchasīti ta. n-bhavane sukhaṃ vasissasi.

Evaṃ vatvā M. ubho pi te pitāputte attano ānubhāvena n-bhavanaṃ abhinesī, tesāṃ ta. dibbo attabhāvo pātubhavi, atha nesaṃ M. dibbasampattiṃ datvā cattāri cattāri nāga- 25 kaṇṇāsātāni adāsi, te mahāsampattiṃ anubhavimsu. Bo. pi appamatto u-kammaṃ karoti, anvaddhamāsaṃ mātāpitunnaṃ upaṭṭhānaṃ gantvā dhammakathaṃ kathetvā tato ca brāhma- ṇassa santikaṃ gantvā ārogyaṃ pucchitvā „yena te attho taṃ vadeyyāsi, anukkaṇṭhamāno abhiraṃā“¹ ti vatvā Somadattena 30 pi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā attano nivesanaṃ gacchati, brāhmaṇo saṃvaccharaṃ n-bhavane vasitvā mandapuṇṇatāya

¹ C¹s -pannaṃ. ² C¹s santi

ukkaṇṭhi, manussalokaṃ gantukāmo ahoṣi, n-bhavanam assa Nirayo viya alaṃkatapāsādo bandhanāgāraṃ viya alaṃkatanāgakaññāyo yakkhiniyo viya upatṭhahimsu, so „aham tāva ukkaṇṭhito, Somadattassa pi cittaṃ jānissāmīti“ tassa santikaṃ gantvā āha: „kiṃ tāta na ukkaṇṭhasīti“. „Kasmā ukkaṇṭhissāmi, na ukkaṇṭhāma, tvaṃ pana ukkaṇṭhasi tāta“ 'ti. „Āma tātā“ 'ti. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Tava mātu c' eva bhātubhaginīnaṃ ca adassanena, ehi tāta Somadatta, gacchāma“ 'ti. So „na gacchāmīti“ vatvā punappuna pitarā yāciyamāno sādhu 'ti sampatīcchi. Brāhmaṇo „puttassa tāva me mano laddho, sace paṇāhaṃ Bhūridattassa 'ukkaṇṭhito 'mhīti' vakkhāmi atirekataram me yasaṃ dassati, evam me gamanaṃ na bhavissati, ekena upāyen' ev' assa sampattim vaṇṇetvā 'tvaṃ evarūpaṃ sampattim pahāya kiṃkāraṇā manussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karosīti' pucchitvā 'saggaṭṭhāya' 'ti vutte 'tvaṃ tāva evarūpaṃ sampattim pahāya saggaṭṭhāya u-kammaṃ karosi, kimaṅga pana mayaṃ ye paravadhena¹ jīvikaṃ kappema, aham pi manussalokaṃ gantvā nātake disvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti' naṃ saññāpessāmi, atha me so gamanaṃ anujānissatīti“ cintetvā ekadivasaṃ tenāgantvā² „kiṃ brāhmaṇa³ ukkaṇṭhasīti“ pucchito „tumbhākaṃ santikā ambhākaṃ na⁴ kiñci parihāyatīti“ kiñci gamanapaṭibaddham⁵ avatvā ādito tāva tassa sampattim vaṇṇento āha.

21. Samā samantā⁶ parito bahūtatarā mahī⁷

indagopakasañchannā sobhati harituttamā. 767.

22. Rammāni vanacetyāni rammā haṃsūpakūjitā

opupphapadumā tiṭṭhanti pokkharaññā sunimmitā. 768.

23. Aṭṭhaṃsā sukātā thambhā sabbe veluriyāmayā,

sahassathambhā pāsādā pūrā kaññāhi jotare. 769.

¹ Bā ye na parādānena vibhāvena ² Cks tena. ³ Cks add na. ⁴ Bā omits na. ⁵ Bā -bandham. ⁶ Bā -ta. ⁷ Ck bahuta -- mahi, Bā bahukātagarāmahi

24. Vimānaṃ upapanno si dibbapuññehi attano
asambādham sivaṃ rammaṃ accantasukhasamhitam. 770.

25. Maññe Sahassanettassa vimānaṃ nābhikaṃkhasi,
iddhī hi t' āyaṃ¹ vipulā Sakkass' eva jutimato ti. 771.

- 5 Ta samāsamantā² - - ti parisamantato sabbadisābhāgesu ayaṃ tava n-bha-
vane mahi suvannarajatamaṇimuttāvalukaparikkinnā samā ti samatalā³, bahute⁴
ti bahūtehi⁵ tagaragacchehi samannāgati⁶ suvannaindagapakehi sañchannā,
hari - ti haritavannadabbatinasāñchannā sobhatīti a, vanacetyānti vana-
ghatā⁶, opuppha - - ti pupphitvā patitehi padumapattēhi sañchannā udaka-
10 piṭṭhā, sunimmitā ti tava puññasampattiya⁷ sutthu nimmitā, attham sā ti
tava vasanapāsādesu attham sā sukatā veluriyamayā thaumbhā, tehi thaumbhehi sa-
hassathambhā tava pāsādā nāgakaññāhi purā vijjotanti, upapanno sīti evarūpe
vimāne nibbatto sīti a, sahassanettassa - - ti Vejayantapāsādam, iddhī
tāyaṃ⁷ vipulā ti yasmā ayaṃ vipulā iddhi tasmā tvaṃ tena u-kammēna
15 Sakkassāpi vimānaṃ patthesi aññaṃ tato uttarim mahantaṃ thānaṃ patthesīti
maññāmi.

Taṃ sutvā M. „mā h' evaṃ avaca brāhmaṇa, Sakkassa
yasaṃ paṭicca amhākaṃ yaso Sinerusantike sāsapo viya khā-
yati, mayaṃ tassa paricārake pi na agghāmā“⁸ 'ti vatvā g. ā.:
20 26. Manasāpi na pattaḃbo ānubhāvo jutimato
paricārayamānānaṃ saindānaṃ⁹ vasavattinan ti. 772.

T. a.: brāhmaṇa Sakkassa yaso nāma ekaṃ dve tayo cattāro va divase⁹
ettako siyā ti¹⁰ manasā cittaena¹¹ pi na abhipattaḃbo, ye pi na cattāro ma-
hārājāno parivārenti¹² tesam pi Sakkam devarājānaṃ parivārayamānānaṃ Indam
25 nāyakaṃ katvā carantānaṃ saindānaṃ vasavattinaṃ catunnaṃ lokapālānaṃ
yasassa pi amhākaṃ tiracchānagatānaṃ yaso soḷasim kalam nāgghatīti,

Evañ ca pana vatvā „idan te Sahassanettassa vimānaṃ“
ti vacanaṃ sutvā „ahaṃ taṃ anussariṃ, ahaṃ hi Vejayantaṃ
patthento u-kammaṃ karomīti“ tassa attano patthanam ācik-
30 khanto āha:

27. Taṃ vimānaṃ abhijjhāya amarānaṃ sukhesinaṃ
uposathaṃ upavasanto semi vammikamuddhanīti. 773.

¹ Bā tyāyaṃ. ² Bā -ta. ³ Cks omit ti samatalā ⁴ so Cks; Bā bahukā tag-
garā ⁵ Bā bahukehi. ⁶ Bā -āni ⁷ Cks tāsam, Bā tyāyam. ⁸ Bā omits sa.
⁹ Cks -sena. ¹⁰ C si. ¹¹ Cks cintentena, Bā manusā cittaena. ¹² Bā -caranti.

Ta. abhiññhāyā 'ti tañ patthetvā, sukhe -- ti esitasukhānañ sukhe patitthitānañ.

Taṃ sutvā brāhmaṇo „idāni me okāso laddho“ ti so-manassappatto gantuñ āpucchanto gāthadvayam āha:

28. Ahañ ca migam esāno saputto pāvisiñ vanañ, 5
tañ mañ matañ vā jīvañ vā nābhivedenti nātakā. 774.
29. Āmantaye Bhūridattañ Kāsiputtañ yasassināñ:
tayā vo samanūññātā api passemu nātake ti. 775.

Ta. nābhivedentīti na jānanti, kathento pi nesañ n'atthi, āmantaye ti āmantayāmi, Kāsi - ti Kāsirājadhītāya puttañ. 10

Tato Bodhisatto āha:

30. Eso hi' vata me chando yañ va sesi mañ' antike,
na hi etādisā kāmā sulabhā honti mānuse. 776.
31. Sace tvañ icchase vatthuñ mama kāmehi pūjito
mayā tvañ samanūññāto sotthiñ passāhi nātake ti 777. 15
gāthadvayañ vatvā cintesi: „ayañ mañ nissāya sukhañ jī-
vanto kassaci nācikkhissati, etassa sabbakāmadadañ mañiñ
dassāmīti“; atha tassa tañ dadanto āha:

32. Dhāray' imañ mañiñ divyañ pasuñ² putte ca vindati
arogo sukhito hoti, gacch' evādāya brāhmaṇā 'ti. 778. 20

Ta. pasuñ² -- ti imañ mañiñ dhārayamāno imassānubhāvena pasuñ⁴ ca putte ca aṇṇaṃ ca yañ³ icchati tañ sabbam labhati.

Tato brāhmaṇo gātham āha:

33. Kusalañ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
pabbajissāmi jīṇṇo 'smi, na kāme abhipatthaye ti. 779. 25

T. a.: Bhūridatta tava vacanañ kusalañ anavajjañ tañ patinaudāmi na paṭikkhipāmi, ahañ pana jinno tasmā pabbajissāmi na kāme patthāmi, kim me mañiñā 'ti.

Bodhisatto āha:

34. Brahmacariyassa ce⁴ bhaṇṇo⁵ hoti bhogehi kāriyañ, 30
avikampamāno eyyāsi bahuñ dassāmi te dhanan ti. 780.

¹ Cks omīti hi. ² Cks -u ³ Cks yasañ. ⁴ Cks vo ⁵ Cks -ā.

Ta. bhaṅgo¹ ti brāhmaṇa brahmacariyavāso nāma dukkaro, anabhira-
tassa brahmacariyabhaṅgo ce² hoti tadā gihībhūtaṣṣa bhogehi kāriyaṃ hoti,
evārūpe kāle tvaṃ nirāsaṃko hutvā mama santikaṃ āgaccheyyāsi bahuṃ te
dhanāni dassāmīti.

5 Brāhmaṇo āha :

35. Kusalaṃ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
puna pi āgamissāmi sace attho bhavissatīti. 781.

Ta. punapīti puna api³ ayam eva vā pāṭho.

Ath' assa ta. avasitukāmataṃ ñatvā M. nāgamāṇavake
10 āmantetvā brāhmaṇaṃ manussalokaṃ pāpesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

36. Idaṃ vatvā Bhūridatto pesesi caturo jane :
ettha gacchatha uṭṭhetha khippaṃ pāpetha brāhmaṇaṃ. 782.

37. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā uṭṭhāya caturo janā
15 pesitā Bhūridattena khippaṃ pāpesuṃ brāhmaṇaṃ ti. 783.

Ta pāpesuṃ ti Yamunato uttāretvā Bārāṇasīmaggāṃ pāpayimsu, pāpa-
yitvā ca pana tumhe gacchathā 'ti vatvā n-bhavanam eva paccāgamiṃsu.

Brāhmaṇo pi „tāta Somadatta imasmiṃ ṭhāne migāṃ⁴
vijjhimha, imasmiṃ sūkaraṃ“ ti puttassa ācikkhanto antarā-
20 magge pokkharāṇiṃ disvā „tāta So- nahāyāmā“ 'ti vatvā „sādhū
tātā“ 'ti vutte ubho pi dibbābharaṇāni dibbavatthāni ca omū-
citvā bhaṇḍikaṃ katvā pokkharāṇitīre ṭhapetvā otaritvā nahā-
yimsu, tasmim khane tāni pasādhanaṇi⁵ antaradhāyitvā n-bha-
vanam eva āgamiṃsu, paṭhamāṃ nivatthakāsāvapilotikā va
25 nesaṃ sarīre paṭimuccimsu⁶, dhanusarasattiyo pi pākatiḥ va
ahesuṃ, Somadatto „nāsit' amhā tāta tayā“ ti paridevi, atha
naṃ pitā „mā cintayi, migesu santesu⁷ araṇṇe mige vadhitvā
jīvikaṃ kappessāmā“ 'ti assāsesi. Somadattamātā tesāṃ āga-
manaṃ sutvā paccuggantvā gharaṃ netvā annapānena santap-
30 pesi, brāhmaṇo bhuñjitvā niddaṃ okkami, itarā puttaṃ pucchi :

¹ Cks -ā. ² Cks omit ce. ³ Cks puna pi. ⁴ Cks migā ⁵ pa- wanting in Bā.

⁶ Ck -muñci, Cs -muci, Bā -muccisu ⁷ Cks sati.

„tāta ettakaṃ kālāṃ kuhiṃ gat’ atthā“¹ ti. „Amma Bhūridattanāgarājena mahānāgabHAVANAṃ nītā, tato ukkaṇṭhitvā idāni āgatā“ ti. „Kiñci vo ratanaṃ ābhatan“ ti. „Nābhataṃ amma“² ti. „Kiṃ tumhākaṃ tena na kiñci dinna“ ti. „Amma Bh-ena me pitu sabbakāmadado maṇi dinno āsi, iminā pana³ 5 na gahito“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Pabbajissati kirā“⁴ ti. Sā „ettakaṃ kālāṃ dārake mama bhāraṃ karonto n-bhavane vasitvā idāni kira pabbajissatīti“ kujjhitvā vihibhajjanadabbiyā⁵ pitthiṃ pothenti „duṭṭha brāhmaṇa ‘pabbajissāmīti’⁶ kira maniratanāṃ na gaṇhi, atha kasmā apabbajitvā idhāgato si,⁷ 10 nikkhama mama gharā siḡhan“ ti santajjesi. Atha naṃ „bhaddhe mā kujjhi, araṇṇe migesu santesu ahaṃ taṇ ca dārake ca possissāmīti“ vatvā punadivase puttena saddhiṃ araṇṇāṃ gantvā purimaniyāmen’ eva jivikaṃ kappesi. Vanappavesanakhandaṃ niṭṭhitāṃ⁸.

15

Tadā dakkhiṇamahāsamuddassa disābhāge Himavante⁹ simbalivāsī eko garuḷo pakkhavātehi samudde udakaṃ viyūhitvā n-bhavanaṃ otaritvā ekaṃ n-rājānaṃ sīse gaṇhi, — tadā hi supaṇṇānaṃ nāge⁵ gabetuṃ ajānanakālo, Paṇḍarajātaka⁵ jānimsu — so pana taṃ sīse gahetvāpi udae anottharante yeva¹⁰ 20 ukkhipitvā olambantaṃ⁶ ādāya Himavantamatthakena pāyāsi, tadā c’ eko Kāsiraṭṭhavāsi-brāhmaṇo isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavantapadese paṇṣālaṃ māpetvā paṭivasati, tassa caṃkamanakoṭiyaṃ mahānigrodharukkho, so tassa mūle divāvihāraṃ karoti, supaṇṇo nigrodhamatthakena nāgaṃ harati, nāgo olam-²⁵ bhanto mokkhatthāya naṅgutṭhena nigrodhaviṭapaṃ⁷ hi⁸ veṭhesi⁹, supaṇṇo taṃ ajānanto va mahabbalatāya ākāse¹⁰ pakkhandi yeva, nigrodharukkho nimmūlo¹¹ uppāṭito, supaṇṇo nāgaṃ simbalivanaṃ¹² netvā tuṇḍena paharitvā kucchiṃ¹³ phāletvā nāga-

¹ Ck vihiijana-, Bā vihibhañcana-. ² Cks -mi. ³ vana - wanting in Cks. ⁴ so Bā; Cks -samudde disā, omitting bhāge himavante. ⁵ Ck paṇḍarajātakena, Bā pacchā p-ke. ⁶ Cks -tā. ⁷ Cks -piṇ. ⁸ so Cks for pi? Bā omits hi. ⁹ Bā pavethesi. ¹⁰ Bā -ena. ¹¹ Bā samūlo ¹² Cks disāsīm- ¹³ Ck aḍḍa vā

- medaṃ khādītvā sarīraṃ samuddakucchimhi chaddesi, nigro-
dharukkho patanto mahantasaddam akāsi, supaṇṇo „kissa saddo
eso“ ti adho olovento ni-rukkhaṃ disvā „kuto esa mayā up-
pāṭito“ ti cintetvā „tāpasassa caṃkamanakoṭiyam nigrodho
5 eso“ ti tatvato¹ ūatvā „ayaṃ tassa bahūpakāro, akusalaṃ nu
kho me pasutaṃ udāhu no“ ti „tam eva pucchitvā jānissāmīti“
māṇavakavesena tassa santikaṃ agamāsi, tasmim̐ khaṇe tāpaso
taṃ thānaṃ samaṃ karoti, supaṇṇarājā tāpasam̐ vanditvā eka-
mantaṃ nisinno aṇānanto viya „kissa thānaṃ bhante idan“ ti
10 pucchi. „Eko supaṇṇo gocaratthāya² nāgaṃ haranto nāgena
mokkhatthāya nigrodhaviṭapiyā³ naṅguṭṭhena vethitāya attano
mahabbalatāya pakkhanditvā gato⁴, ath' ettha rukkho uppāṭito.
idaṃ tassa uppāṭitatthānan“ ti. „Kiṃ pana bhante tassa su-
paṇṇassa akusalaṃ hotīti“⁵. „Sace⁶ na jānāti acetanakaṃ⁷ nāma,
15 akusalaṃ na hotīti“⁸. „Nāgassa pana kiṃ bhante“ ti. „So imaṃ
nāsetum̐ na gaṇhi, tasmā tassāpi na hoti yevā“⁹ ti. Supaṇṇo tāpa-
sassa tussitvā „bhante ahaṃ so su-rājā, tumhākaṃ hi pañhaveyyā-
karanena tuṭṭho, tumhe araṇṇe yeva vasatha, ahaṃ c' ekaṃ
Ālambāyanamantaṃ⁷ jānāmi, anaggho manto, taṃ ahaṃ tum-
20 hākaṃ ācāriyabhāgaṃ katvā dammi, patigaṇhatha nan“ ti.
„Alaṃ mayhaṃ mantena, gacchatha tumhe“ ti. So taṃ pu-
nappuna yācitvā sampatiṇṇāpetvā mantaṃ datvā ca osadhāni
ācikkhitvā pakkāmi. Tasmim̐ kāle Bārāṇasiyaṃ eko dalidda-
brāhmaṇo bahuṃ iṇaṃ gahetvā iṇāyikehi codiyamāno „kim
25 me idhavāseṇa, araṇṇaṃ pavisitvā mataṃ seyyo“ ti nikkha-
mitvā anupubbena taṃ assamapadaṃ pāvisitvā tāpasam̐ vatta-
sompadāya ārādhesi, tāpaso „ayaṃ brāhmaṇo mayhaṃ ativiya
upakārako, su-rājena dinnam̐ dibbamantaṃ assa dassāmīti“
cintetvā „brāhmaṇa ahaṃ Ālambāyanamantaṃ⁸ jānāmi, tan te
30 dammi, gaṇha nan“ ti vatvā „alaṃ bhante na mayhaṃ

¹ Bds tathato ² Bds bhojanatthāya. ³ Bd -piyam. ⁴ Cks tato ⁵ Bd adds so.
⁶ Id -nakammaṃ. ⁷ Bd ālampāyana-, Cks ālambana- ⁸ Ck alambayana-, C9
ālambayana-, Bd aham analammiyena.

manten' attho¹ ti vutte pi punappuna nibandhitvā¹ sampaticchā-
 petvā adāsi yeva, tassa ca mantassa anucchavikāni osadhāni
 c' eva mantupacāraṇ ca sabbaṃ kathesi, brāhmaṇo „laddho
 me jīvitupāyo“ ti katipāhaṃ vasitvā „vātābādho me bhante
 hādhatīti“ apadesakaṃ katvā tāpasena vissajjito taṃ vanditvā ⁵
 khamāpetvā araṇṇā nikkhamitvā anupubbena Yamunātīraṃ
 patvā taṃ mantaṃ sajjhāyanto mahāmaggena gacchati, tasmīn
 kāle sahaṃsamattā Bhūridattassa paricārīkā n-māṇavikā taṃ
 sabbakāmadadaṃ maṇiratanam ādāya n-bhavaṇā nikkhamitvā
 Ya-tīre vālukaṛāsimaṭṭhake ṭhapetvā tass' obhāsenā sabbarattim ¹⁰
 udakīlaṃ kīlitvā aruṇuggamane sabbālaṃkārena attānaṃ alaṃ-
 karitvā maṇiratanam parivāretvā siriṃ pavesayamānā nisi-
 diṃsu, brāhmaṇo pi mantaṃ sajjhāyanto taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi,
 tā mantasaddaṃ sutvā va „iminā supaṇṇena bhavītabban“ ti
 bhayatajjitā maṇiratanam agahetvā² va paṭṭhaviyaṃ nimujjītvā ¹⁵
 n-bhavanaṃ agamaṃsu³, brāhmaṇo maṇiratanam disvā „idān' eva
 me manto samiddho“ ti tuṭṭhamānaso maṇiratanam ādāya pāyāsi.
 tasmīn khaṇe so nesādabr. Somadattena saddhiṃ migavadhāya
 araṇṇaṃ pavisanto tassa hatthe taṃ maṇiratanam disvā puttam
 āha: „nanu esa so amhākaṃ Bh-ena dinnamaṇṇīti“. „Āma tāta ²⁰
 eso so“ ti. „Tena hi 'ssa agaṇaṃ kathetvā imaṃ brāhmaṇaṃ
 vañcetvā gaṇhāma' etaṃ maṇiratanam“ ti. „Tāta tvaṃ pubbe
 Bh-ena diyyamānaṃ na gaṇhi, idāni pan' esa br. taṃ ūeva
 vañcessati, tuṇhī hohīti“. Br. „hoṭu tāta, passissasi etassa
 vā mama vā vañcanalbhāvaṃ“ ti Ālambāyanena⁵ saddhiṃ ²⁵
 sallapanto āha:

38. Maṇim paggayha maṅgalyaṃ sādhuṇittam manoramaṃ
 selaṃ vyañjanasampannaṃ ko imaṃ maṇim ajjhagā ti. 784.

Ta maṅgalyan ti maṅgalasammataṃ sabbakāmadadaṃ, ko imaṃ ti
 kuhiṃ imaṃ maṇim adhigato si. 30

¹ B^d nippiletvā. ² C^k agga-. ³ C^k āg-. ⁴ C^k vacana-. ⁵ C^s ālambāyan-
 tona, B^d ālampāyanena.

Tato Ālambāyano¹ gātham āha:

39. Lohitakkhasahassāhi samantā parivāritam

ajjakālam padam² gaccham ajjhagāham maṇim imam ti. 785.

T. a.: aham ajjakālam pāto va padam² mahāmaggaṃ gacchanto rattakkhī-
5 kāhi sahasamattāhi n-mānavikāhi samantā parivāritam imam maṇim ajjhagā,
mam disvā hi sabbā tā bhayatajjitā imam pahāya palātā ti.

Nesādaputto tam vañcetukāmo maṇiratanassa aggaṇam
pakāsento attanā gaṇhitukāmo tisso gāthā āha:

40. Sūpacinṇo ayam selo accito mahito³ sadā

10 sudhārito sunikkhitto sabbattham abhisādhaye. 786.

41. Upacāravipannassa nikkhepe dhāraṇāya vā

ayam⁴ selo vināsāya paricinṇo ayoniso. 787.

42. Na imam akusalo⁵ divyam maṇim dhāretum āraho,

paṭipajja satan nikkham deh' imam ratanam maman ti. 788.

15 Ta. sabbatthan ti yo imam selam sutthu upacaritum accitum attano
jīvitam viya mamāyitum sutthu dhāretum sutthu ca nikkhipitum jānāti tass'
eva sūpacinṇo accito mahito⁴ sudhārito sunikkhitto va sabbam attham sādhetīti
a., vipannassā 'ti yo pana upacāravipanno hoti tass' eso anupāyena pari-
cinno vināsam eva vahatīti vadati, dhāretumāraho ti dhāretum āraho. paṭi-
20 pajja - ti amhākam gehe bahū maṇi mayam etam gaheṭum jānāma ahan te
nikkhasatam dassāmi tam paṭipajja deh' imam ratanam maman ti, tassa pi gehe
eko pi suvaṇṇanikkho n' atthi, so pana tassa manino sabbakāmadadabhāvam
jānāti ten' assa etad ahoṣi: aham sasāsam nahātvā⁷ manim udakena pariṭṭha-
sitvā nikkhasatam me dehīti vakkhāmi atha me dassati⁸ tam aham etassa
25 dassāmīti tasmā sūro hutvā evam āha.

Tato Ālambāyano⁶ gātham āha:

43. Na vā⁹ m' ayam maṇi keyyo gohi vā ratanena vā.

selo vyañjanasampanno, n' eva keyyo maṇi maman ti. 789.

30 Ta. na vā⁹ māyan ti ayam maṇi mama santikā¹⁰ kenaci vikinitabbo
nāma na hoti n' eva keyyo ti, ayam mama maṇi lakkhanasampanno tasmā n'
eva keyyo kenaci vatthunā vikinitabbo nāma na hotīti.

¹ Ck al-, Bđ alambāyano ² Bđ patham. ³ Bđ ajjito mānito ⁴ Ck alamb. ⁵
Bđ nayimam kusalam, read: nēmam. ⁶ Bđ ajjito mānito. ⁷ so Ck; Bđ
nhatvā. ⁸ Bđ al-. ⁹ Bđ ca ¹⁰ Bđ santako.

Brāhmaṇo āha:

44. No ce tayā maṇī keyyo gohī vā ratanena vā,
atha kena maṇī keyyo, tam me akkhāhi pucchito ti. 790.
Ālambāyano¹ āha:

45. Yo me saṁse mahānāgaṁ tejasīṁ duratikkamaṁ
tassa dajjaṁ imaṁ selaṁ jalanta-r-iva tejasā ti. 791.

Ta. jalantariva tejasā ti pabbāya jalantaṁ viya.

Brāhmaṇo āha:

46. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena supaṇṇo patataṁ varo
nāgaṁ jigimsaṁ anvesi² anvesaṁ bhakkhaṁ attano ti. 792. 10

Ta. ko nū 'ti idaṁ nesādabrahmaṇo attano bhakkhaṁ anvesantena
garulen' etena bhavitabban ti cintetvā evaṁ āha.

Ālambāyano āha:

47. Nāhaṁ dijjādhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā,
āsivisena vitto ti³ vejjo⁴ maṁ brāhmaṇaṁ vidū ti. 793. 15

Ta maṁ vidū ti maṁ esa āsivisavittako⁵ Al-o nāma vejjo ti jānanti.

Brāhmaṇo āha:

48. Kin nu tuyhaṁ balaṁ atthi, kiṁ sippaṁ vijjate tava,
kismiṁ⁶ vā tvaṁ paratthaddho uragaṁ nāpacāyasīti⁷. 794.

Ta. kismiṁ -- ti tvaṁ kismiṁ vā upatthaddho hutvā kiṁ nissayaṁ 20
katvā uragaṁ āsivisaṁ nāpacāyasi⁷ jetṭhaṁ akatvā avajānāsīti taṁ pucchati.

So attano balaṁ dipento āha:

49. Araññakassa isino cirarattatapassino
supaṇṇo Kosiyaṣ' akkhā visavijjaṁ anuttaraṁ. 795.
50. Taṁ bhāvitatt' aññataraṁ sammantaṁ pabbatantare 25
sakkaccaṁ taṁ upatṭhāsi rattindivaṁ atandito. 796.
51. So tadā pariciṇṇo me vatavā brahmācariyavā
dibbaṁ pātukaṁ mantāṁ kāmasā bhagavā mamaṁ. 797.

¹ Bđ al-. ² Cks -ti. ³ Bđ vitto smiṁ, Cks citto ti. ⁴ Cks vejja, Bds vajjo. ⁵
Cks -cittako. ⁶ Bđ kiṁsi. ⁷ Bđ napajāyas-.

52. -āhaṃ mante paratthaddho, nāhaṃ bhāyāmi bhoginaṃ,
ācariyo visaghātānaṃ Ālambāno¹ ti maṃ vidū ti. 798.

Ta. Kosiyassakkhā ti Kosiyagottassa isino supanno ācikkhi, tena akkhataṃ kāranaṃ pana sabbam vitthāretvā kathetabbam, bhāvitattaññātaraṃ
5 ti bhāvitattānaṃ isiṇaṃ aññātaraṃ, sammantaṃ ti vasantaṃ, kāmasā ti attano icchāya, mamaṃ ti taṃ mantaṃ mayhaṃ pakāsesi, tyāhaṃ - - ti ahaṃ te mante upatthaddho nissito, bhoginaṃ ti nāgānaṃ, visa - - ti visaghāta-kavejjānaṃ.

- Taṃ sutvā nesādabrāhmaṇo cintesi: „ayaṃ Ālambāyano
10 yv-āssa² nāgaṃ dasseti tassa maniratanam deti, Bhūridattam assa dassitvā maṇiṃ gaṇhissāmīti“ tato puttana saddhiṃ mantento gātham āha:

53. Gaṇhāmase maṇiṃ tāta, Somadatta vijānahi,
mā daṇḍena siriṃ pattaṃ kāmasā pajahimhase³ ti. 799.

- 15 Ta. gaṇhāmase ti gaṇhāma, kāmasā ti attano ruciya, daṇḍena paharitvā mā jahāma.

Somadatto āha:

54. Sakaṃ nivesanaṃ pattaṃ yo taṃ brāhmaṇa pūjayi
evaṃkalyāṇakārissa kiṃ mohā⁴ dūbhiṃ icchasi. 800.
20 55. Sace hi⁵ dhanakāmo si⁶ Bhūridatto padassati⁷,
tam eva gantvā yācassu bahuṃ dassati te dhanam ti. 801.

Ta. pūjayīti dibbakāmehi pūjayittha⁸ dūbhimecchasi⁹ kiṃ nu tvaṃ evarūpassa mittassa mittadūbhikammaṃ kātuṃ icchasi tātā ti.

Brāhmaṇo āha:

- 25 56. Hatthagataṃ pattagataṃ nikkinṇaṃ khāditaṃ varaṃ,
mā no sandiṭṭhiko attho Somadatta upaccagā ti. 802.

Ta. hatthagataṃ ti tāta So. tvaṃ daharako 'lokapavattin' na hi jānāsi yaṃ hi hatthagataṃ vā hoti pātigataṃ⁹ vā purato vā nikkinnaṃ thapitaṃ tad eva khāditaṃ varaṃ na dūre ṭhitaṃ.

¹ Bā alampāyano ² Bā yo me ³ Bā vijahāmase ⁴ Ck -aṃ, C^s -a ⁵ Bā tvaṃ. ⁶ Bā -mesi, Ck^s -kāmehi. ⁷ Bā -dattaṃ padissasi. ⁸ Ck^s pūjayittha.
⁹ so Ck^s, Bā patta-.

Somadatto āha:

57. Paccati Niraye ghore mahissam avadīyati¹
mittadūbhī hitaccāgī jīvare cāpi sussare². 803.
58. Sace hi³ dhanakāmo si Bhūridatto padassati⁴,
maññe attakataṃ veram naciraṃ vedayissasīti. 804. 5

Ta. mahissamavadiyatīti⁵ tāta mittadūbhino jīvantass' eva paṭhavi⁶
bhijjivā vivaram deti, hitaccāgīti attano hitapaccāgī, jīvarecāpi sus-
sare ti jīvamāno va sussati manussapeto hoti, attakataṃ veram ti attanā
kataṃ pāpaṃ, naciran ti nacirass' eva vedayissasīti maññāmi.

Brāhmaṇo āha: 10

59. Mahāyaññaṃ yajitvāna evaṃ sujjhanti brāhmaṇā,
mahāyaññaṃ yajissāma, evaṃ mokkhāma pāpakā ti. 805.

Ta. sujjhantīti tāta Somadatta tvaṃ daharo kiñci na jānāsi brāhmaṇa
nāma yaṃ kiñci pāpaṃ katvā yaññena sujjhantīti dassento evam āha.

Somadatto āha: 15

60. Handa dāni apāyāmi nāhaṃ ajja tayā saha
padam p' ekaṃ na gaccheyyaṃ evaṃkibbisakārinā ti. 806.
- Ta. apāyāmīti apagacchāmi palāyāmīti ā.

Evaṃ vatvāna paṇḍitamāṇavo pitaraṃ attano vacanaṃ
gāhāpetuṃ asakkonto mahantena saddena devatā ujjhāpetvā⁷ 20
„evarūpena pāpakārinā saddhīm na gamissāmīti“ pitu passan-
tass' eva palāyitvā Himavantam pavisitvā pabbajitvā abhiññā
ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnājjhāno Brahmaloke
upparjji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 25

61. Idam vatvāna pitaraṃ Somadatto bahussuto
ujjhāpetvāna⁸ bhūtāni tambā ṭhānā apakkamīti. 807.

Nesādabr. „Somadatto ṭhapetvā attano gehaṃ kuhiṃ ga-
missatīti“ cintento Ālambāyanam thokaṃ anattamanam disvā

¹ so Cks; Bā mahimayavinhiyati. ² so Cks; Bā jīvarevāpi sussati. ³ Bā tvaṃ.

⁴ Cks -ssasi, Bā -dattaṃ padissasi. ⁵ Bā mahimayamapi vinhiyatīti. ⁶ Cks
-vīyaṃ. ⁷ Ck upajjhā-. ⁸ Ck ajjhāpetvāni, Cs ujjhāpetvāni.

„Ālambāyana mā cintayi, dassessāmi te Bhūridattan“ ti tam ādāya n-rājassa uposathakaraṇaṭṭhānaṃ gantvā vammikamat-thake bhoge¹ ābhujitvā² nipannaṃ n-rājānaṃ disvā avidūre ṭhito hattham pasāretvā dve gāthā abhāsi:

5 62. Gaṇhāh' etaṃ mahānāgaṃ āhar' etaṃ maṇim mama indagopakavannaḥbhā³ yassa lohitako siro. 808.

es. Kappāsapicurāsiva⁴ eso kāy' assa dissati, vammikaggagato seti, tam tvaṃ gaṇhāhi brāhmaṇā⁵ 'ti. 809.

Ta, vannaḥbhā ti indagopakavannā⁶ viya ābhā⁷, kappāsapicurāsivā⁸ 10 'ti suvihitassa kappāsapicuno viya.

M. akkhīni ummīletvā nesādaṃ disvā „ayaṃ uposathassa me antarāyaṃ kareyyā“ 'ti „imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahā-sampattiyaṃ paṭiṭṭhāpesiṃ, mayā diyyamānaṃ maṇim gaṇhituṃ na icchi, idāni pana ahigunṭhikaṃ gaṇetvā āgacchati, sac' 15 āhaṃ imassa mittadūbhino kujjheyyaṃ sīlam me khaṇḍaṃ bhavissati, mayā kho pana paṭhamam űeva cāturaṅgasamannāgato uposatho adhiṭṭhito, so yathāṭhito va hotu, Āl-no maṃ chin-datu vā pacatu vā sūle vā bhindatu n' ev' assa kujjhissāmīti“ cintetvā „sace kho panāhaṃ imaṃ olokessāmi uposatham me 20 bhindissatīti“ akkhīni nimīletvā⁹ adhiṭṭhānapāramiṃ purecāri-kaṃ katvā bhogantare sīsaṃ pakkhipitvā niccalo hutvā nipajji. Sīlakhandaṃ niṭṭhitaṃ¹⁰.

Nesādabr. pi „bho Āl-a, imaṃ nāgaṃ gaṇha, dehi me maṇin“ ti ā. Āl-o nāgaṃ disvā va tuṭṭho maṇim kismiṃci¹⁰ agaṇetvā 25 „gaṇha brāhmaṇā“ 'ti tassa hatthe maṇim khipi, so tassa hatthato gaṇitvā paṭhaviyaṃ patitamatto va paṭhaviṃ pavisitvā n-bhavanam eva gato, brāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṃ mittabhā-vato puttato cā¹¹ 'ti¹¹ tihi parihāyi, so „nippaccayo jāto 'mhi, put-tassa no vacanaṃ na katan“ ti paridevanto geham agamāsi, Āl-o

¹ Bā -ehi. ² C^s ābhujj-. ³ so C^{ks}; Bā vannaḥbhā ⁴ C^{ks} -rasseva = rāsyeva?

⁵ C^{ks} -o. ⁶ C^{ks} abhāsati. ⁷ Bā -āsivā, C^{ks} -rassā ⁸ C^{ks} ummī-. ⁹ sīl - wanting in C^{ks}. ¹⁰ C^k ka-. ¹¹ C^s omit cā ti.

pi dibbosadhehi attano sarīraṃ makkhetvā thokaṃ khāditvā antokāyam pi paribhāvetvā¹ dibbamantaṃ japanto² Bo-aṃ upasāṃkamitvā naṅgutṭhe gahetvā ākaḍḍhitvā sīse daḷhaṃ gaṇhanto mukhaṃ assa vivaritvā osadhaṃ saṃkhāditvā mukhe khelaṃ opi³, sucijātiko⁴ nāgarājā sīlabhedabhayaena akujjhitvā⁵ akkhīni vivaritvāpi na ummīlesi, atha naṃ osadhamantaṃ katvā naṅgutṭhe gahetvā heṭṭhā sīsaṃ katvā saṃcāletvā gahitagocaraṃ chaḍḍāpetvā bhūmiyaṃ dīghato nipajjāpetvā masūraṃ madanto viya hatthehi maddi, atṭhīni cuṇṇiyamānāni viya ahesuṃ, puna naṅgutṭhe gahetvā dussaṃ pothento viya pothesi⁶, M.¹⁰ evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanto pi n' eva kujjhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

11. Ath' osadhehi dibbehi japaṃ⁸ mantapadāni ca
evan taṃ asakkhi satṭhūṃ⁶ katvā parittam attano ti. 810.

Ta. asakkhīti asakkhi⁷, satṭhun⁶ ti gaṇhituṃ.

15

Iti so M-aṃ dubbalaṃ katvā vallīhi peḷaṃ sajjetvā M-aṃ ta. pakkhipi, sarīraṃ pana mahantaṃ ta. na pavisati, atha naṃ paṇhīhi koṭṭento pavesetvā peḷaṃ ādāya ekaṃ gāmaṃ gantvā gāmamajjhe otāretvā „nāgassa naccaṃ datṭhukāmā āgacchantū“ 'ti saddam akāsi, sakalagāmaavāsino sannipatiṃsu,²⁰ tasmiṃ khāṇe Ālambāno „nikkhama mahānāgā“ 'ti ā., M. cintesi: „ajja mayā parisantosantena kilītuṃ vaṭṭati, evaṃ Āl-o bahuṃ dhanāṃ labhitvā tuṭṭho maṃ vissajjessati, yaṃ yaṃ esa maṃ kāreti taṃ taṃ karissāmīti“, atha naṃ so peḷato nīharitvā „mahā hohīti“ ā., mahā ahoṣi, „khuddako vaṭṭo vippito“ ekaphaṇo²⁵ dvīphaṇo tīphaṇo catuphaṇo pañcachasattaatṭhanavadasavīsati-tiṃsacattālīsapaṇṇāsaphaṇo sataphano ucco nīco dissamānakāyo adissamānakāyo nīlo pīto lohito odāto mañjetṭhako hohi⁹, jālaṃ vissajjehi¹⁰, udakaṃ dhūmaṃ vissajjehīti“ imesu pi ākāresu

¹ so C⁷s; B^d attano kāyam paribbhositvā. ² B^d japp-. ³ B^d khelena pakkhipi.

⁴ C^{ks} sucijātako. ⁵ C^{ks} pothento-pothesi. ⁶ B^d satthum. ⁷ B^s sakkhi, B^d samattho ahoṣi. ⁸ so C^{ks}; B^d simpito, B^s vappito. ⁹ B^d hoti. ¹⁰ C^{ks} -esi.

tena¹ vuttaniyāmena attabhāvaṃ² nimminivā naccaṃ dassesi,
 taṃ disvā koci assūni sandhāretuṃ nāsakkhi, manussā bahum
 hiraññasuvannaṇavatthālaṃkāradim adāmsu, iti tasmiṃ gāme yeva
 sataśahassamattaṃ labhi, so kiñcāpi M-aṃ gaṇhanto „sa-
 5 hassaṃ labhitvā etaṃ³ vissajjessāmiti“ cintito⁴ ettakaṃ pana
 dhaṇaṃ labhitvā „gāmake pi tāva mayā ettakaṃ dhaṇaṃ
 laddhaṃ, nagare⁵ kīva bahum dhaṇaṃ labhissāmiti“ dhaṇa-
 lobhena taṃ na muñci, so tasmiṃ gāme kuṭumbaṃ saṇṭha-
 petvā ratanamayaṃ⁶ peḷaṃ karitvā ta. M-aṃ pakkhipitvā su-
 10 khayānakaṃ āruya mahautena parivārena nikkhamitvā taṃ
 gāmanigamādisu kilāpento Rārāpasin pāpuṇi, nāgarājassa
 pana madhulāje deti maṇḍuke māretvā deti, so gocaraṃ na
 gaṇhāti avissajjanabbayena, gocaraṃ agaṇhantaṃ pi pana taṃ
 cattāro dvāragāme ādim katvā ta. ta. māsamattaṃ kilāpesi,
 15 pannarasaupcsathadivase pana „ajja tumhākaṃ kilāpessāmiti“
 rañño ārocāpesi, rājā bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātā-
 pesi, rājāṇgaṇe mañcātimañce bandhiṃsu. Kilānakhaṇḍaṃ
 niṭṭhitaṃ⁶.

Ālambānena pana Bo-assa gahitadivase yeva M-assa
 20 mātā supinantena kālena rattakkhinā purisena asinā attano
 bāhaṃ chinditvā lohiteṇa paggharantena niyyamāṇaṃ addasa,
 sā bhītātasitā utṭhāya dakkhiṇabāhuṃ parāmasitvā supina-
 bhāvaṃ jāci, ath' assā etad ahoṣi: „mayā kakkhaḷo pā-
 pasupīno diṭṭho, catunnaṃ vā me puttānaṃ Dhataratṭha-
 25 rañño vā mama vā paripanthena bhavitabban“ ti, api kho
 pana M-aṃ eva ārabha adhikataṃ cintesi: „kiṃkāraṇā
 sesā attano n-bhavane vasanti, itaro pana silajjhāsayaṭṭā ma-
 nussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karoti, tasmā kacci nu kho me
 puttaṃ ahiguṇḍiko vā supaṇṇo vā gaṇheyyā“ 'ti tass' eva
 30 adhikataṃ cintesi, tato addhamāse atikkante „mama putto
 addhamāsātikkame⁷ maṃ vinā vattituṃ na sakkoti. addhassa

¹ C^k nate, C^s te ² C^s vuttāvutte attabhāve. ³ B^d taṃ. ⁴ B^d jha ⁵ C^k s uā-

⁶ P^d kilāna-, C^s omit k. n. ⁷ B^d -ena

kiñci bhayaṃ uppanuaṃ bhavissatīti“ domanassā ahosi, māsā-
 tikkamen' eva pan' assā sokena assūnaṃ apaggharanakavelā
 nāhosi hadayaṃ sussi akkhīni upaccimsu, sā „idāni āgamissati
 idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggaṃ eva olokeṇti nisīdi,
 ath' assā jeṭṭhaputto Sudassano māsaccayena mabatiyā pari- 5
 sāya mātāpitunnaṃ dassanattāya āgato paṇisaṃ bahi ṭhapetvā
 pāsādaṃ āruya mātaraṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, sā
 Bhūridattaṃ anusocantī tena saddhiṃ na kiñci sallapi. so cin-
 tesī „mayhaṃ mātā mayi pubbe āgate tussati paṭisanthāraṃ
 karoti, ajja pana domanassappattā, kin nu kāraṇaṃ“ ti, atha 10
 naṃ pucchanto āha:

65. Mamaṃ disvāna āyantaṃ sabbakāmasamiddhināṃ
 indriyāni abhaṭṭhāni sāmāṃ jātāṃ mukhaṃ tava, 811.

66. Padumaṃ yathā hatthagataṃ pāṇinā parimadditaṃ
 sāmāṃ jātāṃ mukhaṃ tuyhaṃ mamaṃ disvāna edisaṃ ti. 812. 15

Ta ahaṭṭhānīti na vip̐pasannāni, sāmāṃ ti kañcanādāsavannaṃ mukhaṃ
 pi kālakaṃ jātāṃ, hatthagataṃ ti hatthena chinnakaṃ¹, edisaṃ ti evarūpaṃ
 mahantena sīrisobhaggena tumhākaṃ dassanattāya āgataṃ pi maṃ disvā.

Sā evaṃ vutte pi n' eva kathesi, Sudassano cintesi: „kin
 nu kho kenaci akkuṭṭhā vā paribhaṭṭhā vā bhaveyyā“ 'ti, atha 20
 naṃ pucchanto itaraṃ gāthaṃ āha:

67. Kaccin nu te nābhisi², kacci te n' atthi³ vedanā,
 yaṃ te sāmāṃ⁴ mukhaṃ tuyhaṃ
 mamaṃ disvāna āgataṃ ti. 813.

Ta. kaccinuu - ² ti kacci nu taṃ koci na abhisasi⁵ akkosena vā 25
 paribhāsāya vā na vihiṇṣīti pucchati, tuyhaṃ ti tava pubbe mamaṃ disvāna
 āgataṃ edisaṃ mukhaṃ na hoti, yena pana kāraṇaṃ⁶ ajja tava mukhaṃ sāmāṃ⁶
 jātāṃ taṃ me akkhāhīti⁷ pucchati.

Ath' assa sā ācikkhantī āha:

68. Supinaṃ tāta addakkhiṃ ito māsāṃ adhogataṃ: 30

¹ Bā chinditāṃ. ² Ck^s -sayt. ³ Bā omits n. ⁴ Bā yena sāvaṃ. ⁵ Ck^s -sayi,
 Cs -ssi, Bā^s koci abhisavasi nu, B^s abhibhavasi. ⁶ Eā sāvaṃ. ⁷ Ck^s akkhāti,
 Bā ācikkhā ti.

dakkhiṇaṃ viya me bāhaṃ chetvā ruhiramakkhitaṃ
puriso ādāya pakkāmi mamaṃ¹ rodantiyā sati. 814.

60. Yato² supinam addakkhim Sudassana vijānahi
tato divā vā rattim vā sukham me nōpalabbhatīti³. 815.

5 Ta. ito māsam -- ti ito heṭṭhā māsātikkaṇṇaṃ ajja me dīṭṭhasupinassa
māso hotīti dasseti, puriso ti eko kālo rattakkhiṇipuriso, rodantiyā satīti
rodamānāyā satiyā, nopalabbhatīti³ mama sukhaṃ nāma na vijjatīti.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta piyaputtako me tava kaniṭṭho
na dissati. bhayaṇ⁴ assa uppannena bhavitabban“ ti paride-
10 vantī āha:

70. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ kaṇṇā ruciraviggahā
hemajālapaṭicchaṇṇā Bhūridatto na dissati. 816.

71. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ nettimsavaradhārino
kaṇikārā va⁵ samphullā Bhūridatto na dissati. 817.

15 72. Handa dāni gamissāmi Bhūridattanivesanaṃ,
dhammatṭhaṃ sīlasampannaṃ passāma tava bhātaraṇ ti. 818.

Ta. samphullā ti suvaṇṇālaṃkāradhārītāya samphullakaṇikārā viya,
handā ti vavassaggaṭṭhe nipāto, ehi tāta Bh-assa nivesanaṃ gacchāma⁶ 'ti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā tassa c⁷ eva attano ca parisāya
20 saddhim ta. agamāsi, Bhūridattabhariyāyo pana taṃ vammika-
matthake adisvā „mātu nivesane bhavissatīti“ avyāvaṭā ahe-
sum, tā „sassū kira attano⁸ puttaṃ apassanti āgacchatīti“
suvā paccuggamaṇaṃ katvā „ayye puttassa⁹ te adissantassa⁸
ajja māso“ ti mahāparidevaṃ paridevamānā⁹ pādamūle patimṃsu.

25 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

73. Taṇ ca¹⁰ disvāna āyantiṃ¹¹ Bhūridattassa mātaraṃ
bāhā paggayha pakkandūṃ Bhūridattassa nāriyo¹². 819.

74. Puttaṃ t⁷ ayye¹¹ na jānāma ito māsam adhogataṃ
mataṃ vā yadivā jīvaṃ Bhūridattaṃ yasassinan ti. 820.

¹ Iḍ mama. ² Cks add taṇ, B^a ham. ³ Cks na upa. ⁴ Bā parivā-. ⁵ Cks
viya. ⁶ Cks no. ⁷ Ck putta, C^a najanassa. ⁸ so Cks; Bā -tānaṃ ⁹ Bā
addis tassā. ¹⁰ Ck tam a. ¹¹ Cks -ti, Bā -tam. ¹² Ck bharisā, C^a bhāriyā. ¹³
Bā teyye.

Ta. puttāṃ tayye ti ayaṇ nāsaṃ paridevamānagāthā.

Bhūridattamātā suṇhāhi saddhiṃ antaravīthiyaṃ paridevitvā tā ādāya nassa pāsādaṃ āruya puttassa sayanaṃ ca oloketvā paridevamānā āha:

75. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 821.

76. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piyaputtaṃ apassatī. 822.

77. Kurarī hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 823. 10

78. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdake¹
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 824.

79. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bhi
evaṃ jhāyāmi sokena Bhūridattaṃ appassatī. 825.

Ta. apassatīti apassatī, hatachāpā vā 'ti hatapotā. 15

Evaṃ Bh-mātari vilapamānāya Bh-nivesanaṃ anṇavakucchi viya ekasaddaṃ ahosi, eko pi sakabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi, sakalanivesanaṃ yugantavātapahataṃ viya sālavanaṃ ahosi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

80. Sālā va sampamathitā² mālutena pamadditā 20
senti puttā ca dārā ca Bhūridattanivesane ti. 826.

Ariṭṭho pi Subhago pi bhātaro mātāpitunnaṃ upatṭhānaṃ gacchantā taṃ saddaṃ sutvā Bh-nivesanaṃ pavisitvā mātaraṃ assāsayaṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 25

81. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ Bhūridattanivesane
Ariṭṭho ca Subhago ca upadhāviṃsu anantarā³. 827.

82. Amma assāsa mā soci, evaṃdhammā hi pāṇino
cavanti upapajjanti, es' assa pariṇāmitā ti. 828.

Ta. esassa -- ti esā cutūpapatti assa lokassa pariṇāmitā, evaṃ hi loko 30
pariṇāmeti⁴, etehi dvīh' atthehi⁵ mutto⁶ nāma n' atthīti vadati.

¹ B^d ano-. ² C^s -majitū, B^d sampatitā, B^s -pamaddittha. ³ C^s antarā. ⁴ C^{ks} -nāmati. ⁵ C^k dvīhattehi, C^s dvīhantehi. B^d dvīhaṅgehi. ⁶ C^{ks} -ā.

Samuddajā āha:

83. Aham pi tāta jānāmi: evaṃdhammā hi pāṇino,
Sokena ca paret' asmi' Bhūridattaṃ apassatī. 829.

84. Ajja ce me imaṃ rattiṃ — Sudassana vijānahi —
5 Bhūridattaṃ apassantī maññe hessāmi jīvitān ti. 830.

Ta. ajja ce me ti tāta Sudassana sace ajja imaṃ rattiṃ Bh-o mama
dassanaṃ nāgamissatī atthāhaṃ taṃ apassantī jīvitān jahissāmi maññāmi

Puttā āhaṃsu:

85. Amma assāsa mā soci, āṇayissāma bhātaraṃ,
10 disodisaṃ gamissāma bhātu pariyesanaṃ caraṃ 831.

86. Pabbate giriduggesu gāmesu nigamesu ca,
orena dasarattassa² bhātaraṃ passa āgatan ti. 832.

Ta. caran ti amma tayo pi janā bhātupariyesanaṃ carantā, diso-
disaṃ - ti nam assāsesuṃ.

15 Tato Sudassano cintesi: „sace tayo pi ekadisāṃ gamissāma
papañco bhavissati, tihi tīṇi tñānāni gantum vaṭṭati: ekena
Devalokaṃ ekena Himavantaṃ ekena Manussalokaṃ, sace kho
pana Kāṇarīttho manussalokaṃ gamissati yatth' eva Bh-aṃ
passati taṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā jhāpetvā essati, esa³
20 kakkhaḷo pharuso, na sakkā etaṃ tattha pesetun“ ti cintetvā
„tāta Aritṭha, tvaṃ d-lokaṃ gaccha, sace devatāhi dhammaṃ
sotukāmāhi Bh-o⁴ d-lokan nito⁵ tato nam ānehīti“ Aritṭhaṃ
d-lokaṃ paṇi⁶, Subhagaṃ pana „tvaṃ tāta Himavantaṃ
gantvā pañcasu mahānadīsu Bh-aṃ upadhāretvā ehīti“ Hi-aṃ
25 paṇi, sayāṃ pana m-lokaṃ gantukāmo cintesi: „sac' āhaṃ
māṇavakavaṇṇena gamissāmi manussā osappissanti⁷, mayā tā-
pasavesena gantum vaṭṭati, manussānaṃ hi pabbajitā piyā
manāpā“ ti so tāpasavesaṃ gahetvā mātaraṃ vanditvā nik-
khami, Bo-assa pana Accimukhī nāma vemātikabhaginī atthi,
30 tassā Bo-e adhimatto sineho, sā Su-aṃ gacchantāṃ disvā ā:

¹ Cks -tasmiṃ, Bā -tāsmiṃ. ² Bā satta-. ³ Cks omit esa. ⁴ Bā -ttaṃ. ⁵
Ck tno, Cs tto, Bā nito. ⁶ Cks -niṃsu ⁷ Eā apīyanti.

„bhātiya, ativiya kilamāmi. aham pi tayā saddhim gamissā-
mīti“¹. „Amma na sakkā tayā gantum². aham pabbajitavesena
gacchāmīti“³. „Aham khuddakamaṇḍūkī hutvā tava jaṭantare
nipajjitvā gamissāmīti“⁴. „Tena hi ehīti“⁵ sā maṇḍūkapotikā
huvā tassa jaṭantare nipajji, Su-o „mūlato paṭṭhāya vicinanto
gamissāmīti“⁶ Bo-assa bhariyāyo tass’ uposathakaraṇapaṭṭhānam
pucchitvā paṭhamam ta. gantvā Ālambānena M-assa gahitaṭ-
ṭhāne lohitaṇ ca vallihi katapeḷaṭṭhānaṇ ca disvā „Bh-o ahi-
guṇḍikena gahito“⁷ ti ñatvā samuppannasoko assupunnehi net-
tehi Ālambānassa gatamaggen’ eva paṭhamam kilāpitaḡāmakaṇ
gantvā manusse pucchi: „evarūpo nāma nāgo kenaci ahi-
guṇḍikena kilāpito“⁸ ti. „Āma Ālambānena ito māsamatthake
kilāpito“⁹ ti. „Kiñci³ tena laddhan“¹⁰ ti. „Āma idh’ eva sata-
sahassamattam laddhan“¹¹ ti. „Idāni kuhiṇ gato“¹² ti. „Asuka-
gāmaṇ nāmā“¹³ ti So tato paṭṭhāya pucchanto anupubbena
rājadvāram agamāsi, tasmiṇ khaṇe Āl-o pi sunahāto suvilitto
paṭṭasāṭakaṇ nivāsetvā ratanapeḷam gāhāpetvā rājadvāram eva
gato, mahājano sannipati, rañño āsanam paññattam, so antoni-
vesane ṭhito va āha: „āgacchāmi, nāgarājānam kilāpetu“¹⁴ ti
pesesi. Āl-o citrattharake ratanapeḷam ṭhapetvā vivaritvā „ehi
mahāuāgarājā“¹⁵ ti saññam adāsi, tasmiṇ samaye Su-o pi pari-
sante’ ṭhito, M. sīsam nīharitvā sabbam tam parisam olokesi,
nāgā dvīhi kāraṇehi parisam oloketi: supaṇṇaparipantham¹⁶ vā
ñātake vā dassanattāya, te supaṇṇe disvā bhītā na naccanti,
ñātake disvā lajjamānā, M. pana olokento parisantare bhātikaṇ
addasa, so akkhipuram assum¹⁷ niggahetvā¹⁸ peḷato nikkhamma
bhātārābhimukho¹⁹ pāyāsi, mahājano tam āgacchantam disvā
bhīto paṭikkami, eko Sudassano va atṭhāsi, so gantvā tassa
pādapiṭṭhiyam sīsam ṭhapetvā rodi, Su-o pi rodi. M. roditvā
nivattitvā peḷam eva pāvisi, Āl-o „iminā nāgena tāpaso datṭho
bhavissatīti, assāsessāmi nan“²⁰ ti upasamkamitvā āha:

¹ Ck āg-, Cs ag-. ² Ck āg-. ³ Bā adds dhanam. ⁴ Bā -antare. ⁵ Bā
-bandham. ⁶ Ck Bā -u, Cs -ū. ⁷ all three MSS. niga-. ⁸ so all three MSS.

87. Hatthā pamutto¹ urago pāde te nipatī bhusaṃ,
kacci² t' ānuḍaṣī tāta³, mā bhāyi sukhito bhavā 'ti. 833.

Ta. mā bhāyīti tāta tāpasa ahaṃ Āl-o nāma mā bhāyi tava paṭijagganan
nāma mama bhāro ti.

- 5 Sudassano tena saddhiṃ kathetukāmo āha:

88. N' eva mayhaṃ ayaṃ nāgo alan dukkhāya kāyaci,
yāvat' atthi ahiggāho⁴ mayā bhiyyo na vijjatīti. 834.

Ta. kāyaci ti kassaci appamattakassāpi dukkhassa uppādane ayaṃ mama
asamattho, mayā hi sadiso ahigundiko nāma n' atthīti.

- 10 Ālambāno „asuko nām' eso“ ti ajānanto kujjhitvā āha:

89. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena datto parisam āgamā⁵
avhayantu suyuddhena, suṇātu parisā maman ti. 835.

Ta. datto ti dandho lālako⁶. avhayantū 'ti avayhanto ayaṃ eva vā
pātho, i v. h.: ayaṃ pi ko si⁷ bālo ummattako maṃ suyuddhena⁸ avhayanto
15 attanā saddhiṃ samaṃ karonto parisam āgato ti, parisā mama vacanaṃ
suṇātu⁹: mayhaṃ doso n' atthi, mā kho me kujjhitthā 'ti

Atha naṃ Su-o gāthāya ajjhabhāsi:

90. Tvaṃ naṃ nāgena ālamba ahaṃ maṇḍūkachāpiyā,
hotu no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 836.

- 20 Ta. nāgenā 'ti tvaṃ nāgena mayā saddhiṃ yujjha, ahaṃ maṇḍūkachā-
piyā tayā saddhiṃ yujjhissāmi, ā sahassehīti tasmiṃ no yuddhe yāva pañcahi
sahassehi pañitako¹⁰ hotū 'ti.

Ālambāno āha:

91. Ahaṃ hi vasumā addho, tvaṃ daliddo si māṇava,
25 ko nu te paṭibhog' atthi¹¹, upajūtaṃ ca kiṃ siyā. 837.
92. Upajūtaṃ ca me assa paṭibhogo¹¹ ca tādiso,
assa¹² no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 838.

Ta ko nu te ti tava jīṭassa¹³ ko paṭibhogo atthi, upajūtaṃ ca 'ti
imasmiṃ vā jūte upanikkhepabhūtaṃ kin nāma tava dhanam siyā, dassēhi me

¹ Bā me mutto. ² Bā kiñci. ³ C^k -sitāya, Bā taṃ dāmsitotāta. ⁴ Bā yā
vatātthi ahiggāho, D^{ks} tāvatatthi ahiggāhā. ⁵ Bā āgato. ⁶ Bā dammito bālako.
⁷ Bā koci. ⁸ Bā omits su. ⁹ Bā -antu. ¹⁰ so C^s; C^k pañitako, Bā abbhutaṃ.
¹¹ C^s pa-. ¹² Bā hotu. ¹³ Pā pabbajīṭassa

ti vadati, upajūtañca me ti mayhañ pana dātabbañ upanikkhepadhanañ
vā t̥hapetabbapāṭibhogo¹ vā tādiso atthi, tasmā no ta. yāva pañcahi sahassehi
abbhutañ hotū 'ti.

Su-o tassa kathañ sutvā „pañcahi no sahassehi abbhutañ
hotū“ 'ti abhīto rājanivesanañ āruyha mātularaṇṇo santike 5
t̥hito gātham āha:

93. Suṇohi me mahārāja vacanañ, bhaddam atthu te,
pañcannañ me sahasānañ pāṭibhogo² hi kittimā ti. 839.

Ta. kittimā ti guṇakittisampannā

Rājā „ayañ tāpaso mañ atibahuñ dhanam yācati, kin nu 10
kho“ ti cintetvā gātham āha:

94. Pettikañ vā iṇaṃ hoti yañ vā hoti sayamkatañ,
kiñ tvañ evaṃ bahuñ mayhañ
dhanam yācasi brāhmaṇa 'ti. 840.

Ta. pettikañ vā ti pitarā vā gahetvā khāyitañ³ attanā vā katañ iṇaṃ 15
nāma hoti, kim mama pitarā vā tava hatthato gahitañ atthi udāhu mayā, kiñ-
kāraṇā evaṃ bahuñ dhanam yācasīti.

Evañ vutte Sudassano dve gāthā abhāsi:

95. Ālambāno hi nāgena mamañ abhijigimsati,
āhañ maṇḍūkachāpiyā ḍaṃsayissāmi⁴ brāhmaṇaṃ. 841. 20

96. Tañ tvañ datṭhuñ mahārāja ajja ratṭhābhivaddhana⁵
khattasaṃghaparibbūlho niyyāhi abhidassanan ti. 842.

Ta. abhi--ti yuddhe jinitum icchatī, ta. sace hi so jīyissati⁶ mayhañ pañ-
cassahassāni dassati, sac' āhañ jīyissāmi aham assa dassāmi, tasmā tañ bahuñ
dhanam yācāmi, tañ ti tasmā tvañ mahārāja ajja abhidassanañ datṭhuñ 25
niyyāhīti.

Rājā „tena hi gacchāmā“ 'ti tāpasena saddhiṃ yeva nik-
khami, tañ disvā Āl-o „ayañ tāpaso gautvā va rājānañ gahetvā
āgato, rājakulūpako bhavissatīti“ bhīto tañ anuvattanto g. ā.:

97. N' eva tañ atimaññāmi sippavādena⁷ māṇava, 30
atimatt' āsi sippena, uraṇaṃ nāpacāyasīti. 843.

¹ Cks -paṭi-. ² Cks pa-. ³ Bđ khāditam. ⁴ Cks ḍassa-. ⁵ Cks' ratṭhāvivaddhana.

⁶ all three MSS. ji-. ⁷ Bđ -pādena.

Ta. sippavādenā 'ti mānava ahaṃ attano sippena taṃ nātinaññāmi,
tvaṃ pana sippena atimatto imaṃ urugaṃ na pūjesi nāssa apacittim karosīti.

Tato Sudassano dve gāthā abhāsi:

98. Mayam¹ pi nātimaññāma sippavādena brāhmaṇaṃ,
5 avisena ca nāgena bhusaṃ vañcayase janaṃ. 844.
99. Evaṃ ce taṃ jano² jaññā yathā jānāmi taṃ ahaṃ
na tvaṃ labhasi Ālamba sattumuṭṭhim³ kuto dhanan ti. 845.
Ath' assa Ālambāno kujjhitvā āha:
100. Kharājino jaṭi⁴ rummi⁵ datto parisam āgato,
10 so tvaṃ evaṃgataṃ nāgaṃ 'aviso' atimaññasi. 846.
101. Āsajja kho naṃ jaññāsi punṇaṃ uggassa tejasā⁶,
maññe taṃ bhasmarāsiṃ va khippaṃ eso karissatīti. 847.
Ta. rummīti⁷ anañjitāmaṇḍito, aviso -- ti nibbiso ti avajānāsi, āsajjā
'ti upagantvā, jaññāsīti jāneyyāsi.

- 15 Atha tena saddhiṃ keḷim karonto Sudassano gātham āha:
102. Siyā visaṃ siluttassa deḍḍubhassa silābhuno
n' eva lohitaśisassa visaṃ nāgassa vijjatīti. 848.
Ta. siluttassā 'ti gharasappassa, deḍḍubhassā 'ti udakasappassa,
silābhuno ti nilapanṇavaṇṇasappassa, iti nibbise sappe dassetvā etesaṃ visaṃ
20 siyā n' eva lohitaśisassa sappassā 'ti āha.

Atha naṃ Ālambāno dvīhi gāthāhi ajjhabhāsi:

103. Sutaṃ me taṃ arahataṃ saññatānaṃ tapassināṃ:
idha dānāni datvāna saggāṃ gacchanti dāyakā,
jīvanto dehi dānāni yadi te atthi dātave. 849.
25 104. Ayaṃ nāgo mahiddhiko tejasī duratikkamo,
tena taṃ dāmsayissāmi⁸, so taṃ bhasmaṃ karissati. 850.
Ta. dātave ti yadi te kiñci dātabbam atthi taṃ dehi.

(Sudassano:)

105. Mayāp' etaṃ sutaṃ samma⁹ saññatānaṃ tapassināṃ:
30 idha dānāni datvāna saggāṃ gacchanti dāyakā,
tvam eva dehi jīvanto yadi te atthi dātave. 851.

¹ Bā aham. ² Cks janaṃ. ³ Bā bhusa-. ⁴ Cks jaṭim, Bā jaṭi. ⁵ Bā dummi.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā dumīti. ⁸ Bā dassa-. ⁹ Cks sammaṃ.

106. Ayam Accimukhī nāma puṇṇā uggassa tejasā,
tāya taṃ dāṃsayissāmi, sā taṃ bhasmaṃ karissati. 852.

107. Yā¹ dhītā Dhataratṭhassa vemātābhaginī mama
sā dissatu² Accimukhī puṇṇī uggassa tejasā ti. 853.

Imā gāthā Sudassanassa vacanaṃ, ta. puṇṇā ti uggena visena puṇṇā. 5

Evañ ca pana vatvā „amma Accimukhi jaṭantarato me
nikkhamitvā paṇimbi patiṭṭhahā“³ ti mahājanamajje yeva bha-
giniṃ pakkosivā hatthaṃ pasāresi, sā tassa saddaṃ sutvā
jaṭantare nipannā va tikkhattuṃ maṇḍūkavassitaṃ vassitvā⁴
nikkhamitvā aṃsakūṭe nisīditvā uppatitvā tassa hatthatale tiṇi¹⁰
visabindūni pātetvā puna tassa jaṭantaram eva pāvisi, Su-o
visaṃ gahetvā ṭhito „nassissat“⁵ āyaṃ janapado, vinassissat'
āyaṃ janapado“ ti tikkhattuṃ abhāsi, tassa so saddo dvāda-
sayojanikaṃ Bārāṇasīṃ chādetvā atṭhāsi. Atha rājā „kim-
atthaṃ janapado nassissatīti“ pucchi. „Mahārāja imassa vi-¹⁵
sassa nisiñcanatṭhānaṃ na passāmīti“. „Tāta mahantāyaṃ
paṭhavi⁶, paṭhaviyaṃ nisiñcā“⁷ ti. Atha naṃ „na sakkā ma-
hārājā“⁸ ti paṭikkhipanto gātham āha:

108. Chamāyaṃ ce nisiñcissaṃ — Brahmadatta vijānahi —
tiṇalatāni osajjho⁹ ussusseyyuṃ asaṃsayan ti. 854. 20

Ta. tiṇa -- ti paṭhavinissitāni tiṇāni ca latāni ca sabbosadhiyo ca tasmā
na sakkā paṭhaviyaṃ siñcituṃ ti.

„Tena hi taṃ tāta uddhaṃ ākāse khipā“¹⁰ ti. „Tatthāpi na
sakkā“ ti dassento gātham āha:

109. Uddhañ ce pātayissāmi — Brahmadatta vijānahi —²⁵
sattavassān¹¹ ayaṃ devo na vasse na himaṃ pate ti. 855.

Ta. na himaṃ -- ti sattavassāni himabindumattam pi na patissati.

„Tena hi udake siñcāhīti“. „Tatrāpi na sakkā“ ti dasse-
tuṃ gātham āha:

¹ Cks sā. ² so Cks; Bḍ sā dāṃsati, B* taṃ dāssati. ³ Cks -vassam vasitvā, Bḍ
vasitaṃ vasitvā ⁴ Cks omit yaṃ paṭhavi. ⁵ Cks osaddho? Bḍ osajho, or osadhyo?

110. Udakañ ce nisiñcissaṃ — Brahmaddatta vijānāhi —

yāvataṃ udakajā pāṇā mareyyuṃ macchakacchapaṃ ti. 856.

- Atha naṃ rājā ā: „tāta mayāṃ na kiñci jānāma, yathā ambhakaṃ raṭṭhaṃ na nassati taṃ upāyaṃ tvam eva jānāhīti“.
- 5 „Tena hi mahārāja imasmiṃ ṭhāne paṭipāṭiyā tayo āvāṭe khaṇāpethā“¹ ti. Rājā khaṇāpesi. Su-o majjhimaṃ² āvāṭaṃ nānābhesajjānaṃ pūrāpesi, dutiyaṃ gomayassa, tatiyaṃ dibbsadhaṇaṃ ñeva, tato majjhime³ āvāṭe visabindūni pātesi, taṃ khaṇaṃ ñeva dhūmayitvā jālā utṭhahi, sā gantvā gomayaāvā-
- 10 taṃ ganhi, tato pi jālā utṭhāya itaraṃ dibbosadhapunṇaṃ gahetvā osadhāni jhāpetvā nibbāyi. Āl-o tassa āvāṭassa avidūre aṭṭhāsi, atha naṃ viśaṃmusumā pahari, sarīracchavi upāṭetvā gatā, setakuṭṭhī ahoṣi, so bhayatajjito „nāgarājānaṃ vissajjemīti“⁴ tikkhattuṃ vācāṃ nicchāresi. Taṃ sutvā Bo-
- 15 ratanapēlāya nikkhamitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ attabhāvaṃ māpetvā Sakkadevarājajilhāya ṭhito. Su-o pi Accimukhī pi tath' eva aṭṭhaṃsu. Tato Su-o rājānaṃ āha: „sañjānāsi no⁵ mahārāja kass' ete puttā“ ti. „Na sañjānāmīti“. „Amhe tāva na sañjānāsi⁶, Kāsiraññā⁷ pana dhītu⁸ Samuddajāya Dha-
- 20 taratṭhassa diṇṇabhāvaṃ jānāsi“⁹. „Āma jānāmi, mayhaṃ sā kaṇiṭṭhabhaginīti“. „Mayāṃ tassā puttā, tvam no mātulo“ ti. Taṃ sutvā rājā te āliṅgitvā sīse cumbitvā roditvā pāsādaṃ āropetvā mahantaṃ sakkāraṃ kāretvā Bhūridattena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto pucchi: „tāta taṃ evaṃ uggatejaṃ
- 25 kathaṃ Ālambāno ganhīti“. o sabbāṃ vitthārena kathetvā „mahārāja raññā nāma iminā niyāmena r. kāretuṃ vaṭṭatīti“¹⁰ mātulassa dh. d. Atha naṃ Su-o āha: „mātula mama mātā Bhū-aṃ apassantī kilamati, na sakkā amhehi bahi papañcaṃ kātun“ ti. „Sādhu tāta, tumhe tāva gacchatha, ahaṃ pana
- 30 mama bhaginīṃ datṭhukāmo, kathaṃ taṃ passissāmīti“. „Mātula kahaṃ pana¹¹ ayyako Kāsiraṇjā ti. „Tāta mama bhaginiyā

¹ B^d patham-. ² C^k nā tor nāma³ ³ C^k -jāni, C^s -jānāmīti. ⁴ B^d -o. ⁵ B^d dhiṭāya ⁶ B^d adds no

vinā vattitum asakkonto r. pahāya pabbajitvā asukavanasaṇḍe
nāma vasatīti¹. „Mātula mama mātā tumhe c' eva ayyakaṇ ca
me daṭṭhukāmā, tumhe asukadivasam mama ayyakassa santikaṁ
gacchatha, mayam mātaram ādāya ayyakassa assamapadam
āgacchissāma, ta. nam tumhe pi passissathā² 'ti. Iti te mā- 5
tulassa divasam ṭhapetvā³ rājanivesanā otarimsu. Rājā bhāgi-
neyye uyyojetvā roditvā nivatti. Te pi paṭhaviyam nimujjitvā
nāgabhavanam gatā. Nagarapavesanakhaṇḍam niṭṭhitam⁴.

Mahāsatte sampatte sakalanagaram⁵ ekaparidevasaddam
ahosi. So pi māsam peḷāya kilanto gilānaseyyāya sayi, tassa 10
santikaṁ āgacchantānam nāgānam pamānam n' atthi, so tehi
saddhim kathento kilamati. Kānāriṭṭho devalokaṁ gantvā
M-am adisvā pathamam eva āgato, atha nam „esa caṇḍo
pharuso sakkhissati nāgaparisaṁ vāretun“ ti M-assa nipannaṭ-
ṭhāne dovārikaṁ karimsu. Subhago pi sakala-Himavantam vi- 15
cinitvā tato mahāsamuddaṁ ca sesanadiyo ca upadhāretvā
Yamunam upadhārento āgacchati. Nesādbrahmaṇo pi Ālam-
bānam kuṭṭhim⁶ disvā cintesi: „ayam Bhū-am kilamtvā kuṭṭhi-
jāto, aham pana tam mayham tathā bahūpakāram maṇilobhena⁷
Ālambānassa dassesi, tam pāpam mam āgamissati, yāva tam 20
nāgacchati tāvad eva Yamunam gantvā pāpavāhatitthe⁸ pāpa-
vāhanam karissāmīti“ ta. gantvā „mayā Bhūridatte mittadūbhi-
kammaṁ kataṁ pāpam pavāhessāmīti“ udakoroḥaṇakammaṁ⁹
karoti. Tasmim khaṇe Subhago tam ṭhānam patto, tassa tam
vacanam sutvā „iminā kira pāpakammena tāva mahantassa 25
yasassa dāyako mama bhātā maṇimantassa¹⁰ kāraṇā Ālam-
bānassa dassito¹¹, nāssa jīvitam dassāmīti“ naṅgutṭhena nam
pādesu veṭhetvā ākaḍḍhitvā udake osīdāpetvā nirussāsakāle
thokaṁ sithilam akāsi, so sisam ukkhipi, atha nam punākāḍ-

¹ B^d divase varatthāpetvā. ² n. n. wanting in C^k. ³ B^d sakalanāgabhavanam.

⁴ B^d kuthitam. ⁵ C^k maninālābhena ⁶ B^d payāgatitthe. ⁷ C^k udakā-. ⁸
C^k -mattassa, B^d -ratanassa. ⁹ B^d adds bhavissati

ḍhitvā osidāpesi, evaṃ bahuvāre tena kilamiyamaṇo nesāda-
hmaṇo sīsaṃ ukkhipitvā g. ā.:

111. Lokyaṃ sajantaṃ¹ udakaṃ Payāgasmim² patitṭhitam
ko maṃ ajjhoharī bhūto ogālhaṃ Yamunaṃ nadin ti. 857.

5 Ta. lokyan ti pāpapavāhanasamatthan ti lokasammataṃ, sajantan ti³
evarūpaṃ udakaṃ abhiññantaṃ, Payāgasmin⁴ ti Payāgatitthe⁵.

Atha naṃ Subhago gāthāya ajjhabhāsi:

112. Ya-d-esa lokāhipatī yasassī
Bārāṇasim pakiraparī⁶ samantato
10 tassāhaṃ⁷ putto uragūsabhaṣṣa⁸,
Subhago ti maṃ brāhmaṇa vedayantīti. 858.

Ta. yadesā 'ti yo esa⁹, pakiraparī¹⁰ samantato ti paccatthikānaṃ
upaharapāsamatthātāya¹¹ pari¹² samantato pakiri¹³, sabbaṃ parikkhipitvā
upari phaṇena chādesi.

- 15 Atha brāhmaṇo „ayaṃ Bhū-assa bhātā na me jīvitam
dassati, yaṃ nūnāhaṃ etassa c' eva mātāpitunnaṃ c' assa
vaṇṇakittanena muducittataṃ¹⁴ katvā attano jīvitam yāceyyan¹⁵“
ti cintetvā gātham āha:

113. Sace hi putto uragūsabhaṣṣa⁸
20 Kāmsassa¹⁶ rañño amarāhipassa¹⁷
mahesakkho aññataro pitā te
maccesu mātā pana te atulyā
na tādiso arahati brāhmaṇassa
dāsam pi ohātum¹⁸ mahānubhāvo ti. 859.

- 25 Ta. Kāmsassā¹⁹ 'ti aparena nāmena evaṃnāmassa Kāsirañño²⁰ ti pi
vadanti yeva, Kāsirājadhītāya gahitattā Kāsirajjam pi tass' eva santakaṃ katvā
vaṇṇeti, amar--ti dīghāyutāya²¹ amarasamkhātānaṃ nāgānaṃ adhipatiṣṣa,
mahesakkho ti mahānubhāvo, aññataro ti mahesakkhānaṃ aññataro, dā-

¹ so Cks; Bḍ sajantaṃ, B^s siccantaṃ. ² Ck payātasmin, C^s payākasmin. ³ Bḍ sajj-, B^s sic-. ⁴ Cks payākasmin. ⁵ Cks payāka- ⁶ so Bḍ; Cks pakirahari.
⁷ read: -ha. ⁸ Bḍ -go-. ⁹ Cks yadā so esa. ¹⁰ so Bḍ; C^s pakirahāji, Ck
pakirahāri, cfr. p. 100-8. ¹¹ so C^s; Ck -atthāyāya, Bḍ -atthāya. ¹² Cks pari. ¹³
Bḍ^s pakira. ¹⁴ Bḍ -cittam. ¹⁵ Cks yācessan. ¹⁶ Bḍ kāsissa. ¹⁷ Bḍ -dibbassa.
¹⁸ Bḍ ohātum. ¹⁹ Bḍ kāsissa. ²⁰ Bḍ kāsika -. ²¹ Bḍ -yukānaṃ.

sampīti tādiso hi mahānubhāvo ānubhāvarahiṭṭam brāhmaṇassa dāsampi udake
oharitam nārahati pāgeva mahānubhāvabrahmaṇan ti vadati.

Atha nam Subhago „duṭṭhabrahmaṇa tvaṃ maṃ vañcetvā
muñcissāmiti maññasi, na te jīvitam dammīti“ tena kata-
kammaṃ pakāsento āha: 5

114. Rukkham nissāya vijjhittho eṇeyyam pātum āgataṃ,
so viddho dūram asarā¹ saravegena sekhavā². 860.
115. Tam tvaṃ patitam addakkhi araṇṇasmiṃ brahāvane
sa maṃsakācam ādāya sāyam nigrodh³ upāgami 861.
116. Suvasāliyasamghuṭṭham piṅgiyam⁴ santhatāyutaṃ 10
kokilābhīrudam rammaṃ dhuvaṃ baritasaddalam. 862.
117. Tattha te so pāturahu iddhiyā yasasā jalam
mahānubhāvo bhātā me kaṇṇāhi parivārīto. 863.
118. So tena paricīṇṇo tvaṃ sabbakāmehi tappito
adūbhassa⁵ tuvaṃ dūbhi, tan te veraṃ idhāgataṃ. 864. 15
119. Khippam gīvaṃ pasārehi, na te dassāmi jīvitam,
bhātu parisaram veraṃ chedayissāmi te siran ti. 865.

Ta. sāyam -- ti vikāle nigrodham upagato si, piṅgiyan³ ti pakkānam⁵
vaṇṇena piṅgalam, santhatāyutan ti pārohaparikinnam, kokila -- ti koki-
lāhi abhirudam, dhuvaṃ -- ti udakabhūmiyam jātattā niccam haritasaddala- 20
bhūmibhāgam, pāturabū⁴ ti tasmīṃ nigrodhe ṭhitassa tava⁶ so mama bhātā
pākato ahoṣi⁷, iddhiyā ti puññatejēna, so tenā⁸ ti so tuvaṃ tena attano
bhavanam netvā paricīṇṇo, parisaram ti tayā mama bhātu kataveram pāpa-
kammaṃ parisaranto anussaranto, chedayissāmiti chindissāmi.

Atha brāhmaṇo „na me esa jīvitam dassati, yaṃ kiñci 25
pana katvā⁸ mokkhatthāya vāyamitum vaṭṭatīti“ g. ā.:

120. Ajjhāyako yācayogo āhutaggi ca brāhmaṇo,
eteḥi tīhi ṭhānehi avajjho bhavati brāhmaṇo ti. 866-

Eteḥi ajjhāyakattādīhi tīhi kāraṇeḥi br. avajjho, na labbhā brāhmaṇam
vadhītuṃ, kiṃ tvaṃ vadesi, yo hi br-am vadheti so Niraye nibbatatīti 30

¹ Bā ācari. ² so Cks: Bā sikhavā ³ Bā piṅgalam ⁴ Bā aduṭṭhassa ⁵ Bā
paṇṇapattānam. ⁶ Cks omit tava ⁷ Cks adds paṇṇasi, Cs paṇṇāti. ⁸ Bā
vatvā.

Taṃ sutvā Subhago saṃsayapatto¹ hutvā „imaṃ n-bhavanam netvā bhātaro paṭipucchitvā jānissāmīti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

121. Yaṃ puram Dhataratthassa ogālham Yamunam nadim
5 jotate sabbasovannaṃ girim āhacca Yāmunam². 867.
122. Tattha te purisavyagghā sodariyā³ mama bhātaro,
yathā te tattha vakkhanti tathā⁴ hessasi brāhmaṇa⁵ 'ti. 868.

Ta puran ti nagaram, ogālhan ti anupavitthan, girim -- ti Yamunato avidūre thitam Himavantam āhacca jotati, tattha te ti tasmiṃ nagare te
10 mama bhātaro vasantī, ta nīte tayi⁶ yathā te vakkhanti tathā bhavissasi, sace hi saccam kathesi jivitaṃ te atthi no ce tatth' eva sīsam chindissamīti.

Iti naṃ vatvā gīvāyaṃ gahetvā khipanto akkosanto pari-bhāsanto M-assa pāsādadvāram agamāsi. Mahāsattassa pariyesanakhaṇḍam niṭṭhitam⁶.

- 15 Atha naṃ dovāriko hutvā nisinno Kāṇāriṭṭho tathā kilametvā āniyyamānaṃ disvā paṭimaggam gantvā „Subhaga, mā heṭhayi, brāhmaṇa nāma Mahābrahmuno puttā, sace hi Mahābrahmā jānissati 'mama puttaṃ⁷ viheṭhayantīti' kujjhitvā amhākaṃ sakalaṃ n-bhavanam vināsessati, lokasmiṃ brāhmaṇa
20 nāma seṭṭhā mahānubhāvā, tvaṃ tesam ānubhāvaṃ na jānāsi, ahaṃ jānāmīti“, Kāṇāriṭṭho kira atītānantare bhava yaññakārabrahmaṇo⁸ ahosi, tasmā evaṃ ā., vatvā ca pana anubhūta-pubbavasena yajanasīlo⁹ hutvā Subhagaṃ ca nāgaparisaṃ ca āmantetvā „etha¹⁰, yaññakārakabrāhmaṇānaṃ vo guṇe vaṇ-
25 nessāmīti“ vatvā yaññavaṇṇam ārabhanto āha:

123. Anittarā ittarasampayuttā
yaññā ca vedā¹¹ ca subhoga loke,
tad aggarayham¹² hi vinindamāno
jahāti vittaṃ ca sataṃ ca dhamman ti. 869.

¹ Ck sassa pakkhanto corr. to tassa-, C^s saṃsaya pakkhanno. ² Ck Bā ya-. ³ Ck^s sa-udar-, Bā^s sodriyā ⁴ Ck^s kathā. ⁵ Bā netvā in the place of nīte tayi
⁶ m. p. n. wanting in Ck^s. ⁷ Ck^s -o. ⁸ Bā^s -karako-. ⁹ Ck^s bhañjana-. ¹⁰ Bā adds bho. ¹¹ Bā bhedā. ¹² Bā aggā-.

Ta anittarā ti bhoga imasmiṃ loke yaññā ca vedā¹ ca anittarā na lāmakā mahānubbhāvā, te ittarehi brāhmaṇehi sampayuttā, tasmā brāhmaṇāpi anittarā va jātā, tad aggarayhan² ti tasmā aggarayhaṃ brāhmaṇam vinidamāno dhanāṃ ca paṇḍitadhammaṃ ca jahātīti, idaṃ kira so iminā Bhūridatte mittadūbhikammaṃ katan ti vattunā mā labhatīti³ avoca.

5

Atha taṃ Kāpāritṭho „Subhaga’ jānāsi pana ‘ayaṃ loko kena vihito’“ ti pucchitvā⁵ „na jānāmīti“ vutte „brāhmaṇānaṃ pitāmahena Brahmunā“ ti dassetuṃ itaraṃ g. ā.

124. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā

vessā kasim pāricariyaṃ ca suddā

10

upāgu paccekam yathā padesaṃ

katāhu ete Vasinā ti āhū ti 870.

Ta upāgū ti upagatā, Brahmā kira brāhmaṇādayo nimminivā ariye⁶ tāva brāhmaṇe āha: tumhe ajjhenam eva upagacchatha, mā aññāṃ kiñci karittha, janinde⁷ ā: tumhe paṭhaviṃ yeva vijinetha⁸, vesse ā: tumhe kasim yeva upetha. sudde ā: tumhe tinnaṃ vaṇṇānaṃ pāricariyaṃ yeva upethā ‘ti, tato paṭṭhāya ariyā ajjhenam janindā paṭhaviṃ vessā kasim suddā pāricariyaṃ upagatā ti vadati, paccekam -- ti upagacchantā ca pāṭiyekkam attano kulapadesānurūpena Brahmunā vuttaniyāmen’ eva upagatā. Katāhu ete Vasinā ti āhū ti evaṃ kira tena Vasinā Mahābrahmaṇā katā⁹ ahesuṃ ti kathenti¹⁰.

20

Evaṃ „mahāguṇā ete brāhmaṇā nāma, yo hi etesu cittam pasādetvā dānaṃ deti tassa aññattha paṭisaṇḍhi n’atthi, deva-lokam eva gacchatīti“ vatvā āha:

125. Dhātā¹¹ Vidhātā¹² Varuṇo Kuvero

Somo Yamo Candimā y’ āpi¹³ Suriyo

25

ete hi¹⁴ yaññāṃ puthuso yajitvā

ajjhāyakānaṃ atha sabbakāme. 871.

126. Vikāsītā cāpasatāni pañca

yo Ajjuno balavā bhīmaseno

sahassabāhu asamo pathavyā

30

so pi tadā ādahi¹⁵ jātavedan ti. 872.

¹ Bā bhedā. ² Bā aggā-. ³ Bā -tūti. ⁴ Bā C^s subhoga. ⁵ C^{ks} omit pu-. ⁶ C^k ācā-, C^s acā-. ⁷ C^{ks} -do ⁸ Bā -natha. ⁹ C^{ks} kataṃ. ¹⁰ Bā -eti. ¹¹ C^{ks} dātā. ¹² C^{ks} vidātī. ¹³ Bā ca. ¹⁴ so C^s; Bā ete pi. ¹⁵ C^k adahi, C^s adahī.

Ta. ete hīti¹ ete hi², Dhātā³ ti ādayo devarājāno, puthuso ti anekapa-
 kāraṃ yaññaṃ yajitvā, atha sabbakāme ti atha ajjhāyakkānaṃ brāhmaṇānaṃ
 sabbakāme datvā etāni thānāni pattā ti dasseti, vikkāsita ti ākadḍhitā, cāpa--ti
 na⁴ dhanupañcasatāni⁵ pañcacāpasatappamāṇaṃ pana mahādhanuṃ⁶, bhīma-
 5 seno ti bhayānakaseno, sahasasabāhū⁷ 'ti na tassa bāhūnaṃ sahasaṃ, pañ-
 cannaṃ pana dhanuggahasatānaṃ bāhusahassena ākadḍhitabbassa dhanuno
 ākadḍhanen' eva evaṃ vutto⁸, ādahi⁹ jātavedaṇa ti so pi rājā tasmim kāle
 brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā aggiṃ ādahi⁹ patitthahitvā¹⁰ paricari, ten'
 eva kāraṇena devaloke nibbatto, tasmā brāhmaṇā nāma imasmim loke jetthakā ti ā.

10 So uttarim pi brāhmaṇe yeva vaṇṇento gātham āha:

127. Yo brāhmaṇe bhojayi dīgharattaṃ
 annena pānena yathānubhāvaṃ
 pasannacitto anumodamāno
 subhoga devaṇṇataro ahoṣīti. 873.

15 Ta. yo ti yo so porānako Bārānasirājā ti dasseti, yathānubhāvaṇ ti
 yathābalaṃ, yad assa atthi taṃ sabbāṃ pariccajitvā bhojesi, devaṇṇataro ti
 so aṇṇataro mahesakkhadevarājā ahoṣīti.

Evaṃ brāhmaṇā nāma aggadakkhiṇeyyā ti. Ath' assa
 aparam pi kāraṇaṃ āharitvā dassento gātham āha:

20 128. Mahāsaṇaṃ devaṃ anomavaṇṇaṃ¹¹
 yo sappinā asakkhi jetum¹² Aggiṃ
 so yaññatan taṃ varato yajitvā
 dibbaṃ gatiṃ Mujalind' ajjhagañchīti¹³. 874.

Ta. mahāsaṇaṇ ti mahābhakkhaṃ, jetum¹² ti santappetum, yaññatan
 25 ti yaññavidhānaṃ, varato ti varassa Aggidevassa yajitvā, Mujalind' ajjha-
 gañchīti¹³ Mujalindo¹³ adhigato, eko kira pubbe Bārānasīyaṃ Mujalindo¹³
 nāma rājā brāhmaṇe pakkosivā saggamaggam pucchi, atha naṃ te brāhmaṇānaṃ
 ca brāhmaṇadevatāya ca sakkāraṃ karohīti vatvā kā nu brāhmaṇadevatā ti vutte
 Aggidevo ti taṃ navasappinā santappehīti āhaṃsu, so tathā akāsi.

30 Tam atthaṃ pakāsento esa imaṃ gātham āha:

129. Mahānubhāvo vassasahassajīvi¹⁴
 yo pabbaji dassaneyyo ulāro

¹ Bā ete pi. ² Bā ete. ³ Cks dātā ⁴ C omits na. ⁵ Bā adds pañcacāpasa-
 tāni. ⁶ Cks -nū. ⁷ Bā -am. ⁸ Cks adāhi ⁹ Cks adahi ¹⁰ so Cks; Bā
 patitthapetvā. ¹¹ Cks -im. ¹² Bā bhoje-. ¹³ Bā muñca-, cfr. supra ⁹⁹. ¹⁴
 read: va sahasa-?

hitvā apariyantaratham¹ sasenam
rājā Dujipo² pi jagāma saggan ti. 875.

Ta. pabbajīti pañcavassasatāni r. kārento brāhmanānam sakkāram kāretvā
apariyantaratham sasenam³ hitvā pabbajī, Dujipo pīti so cāpi Dujipo³ nāma
rājā brāhmaṇe pūjetvā va saggam gato ti vadati, Dujipo⁵ ti pi pātho. 5

Aparāni pi 'ssa udāharaṇāni dassento āha:

130. Yo sāgarantaṃ Sāgaro vijitvā
yūpaṃ subhaṃ soṇṇamayaṃ ulāraṃ
ussesī Vessānaram ādahāno
subhoga devaññataro ahosi. 876.
131. Yassānubhāvena subhoga Gaṅgā
pavattatha⁶ dadhisannam⁷ samuddaṃ
sa lomapādo paricariya-m-aggiṃ
Aṅgo sahasakkhapur⁸ ajjhagañchīti. 877.

Ta. sāgarantaṃ ti sāgarapariyantaṃ paṭhaviṃ, ussesīti brāhmaṇe 15
saggamaggaṃ pucchitvā suvaṇṇayūpaṃ ussāpehīti vutto⁹ pasughātattāya ussā-
pesī, vessānaramādahāno ti vessānaram aggiṃ ādahanto, vessānaram ti pi⁹
pātho. devaññataro ti Subhaga¹⁰ so hi rājā aggiṃ juhivā¹¹ aññataro mahe-
sakkhadevo ahosi ti vadati, yassānu--ti bho Subhaga¹⁰ Gaṅgā ca samuddo
ca kena kato ti jānāsīti na jānāmi kiṃ jānissasi tvaṃ, brāhmaṇe yeva pothetvā 20
jānāsi, atītasmiṃ hi Aṅgo nāma lomapādo Bārānasirājā brāhmaṇe saggamaggaṃ
pucchitvā tehi¹² Himavantaṃ pavisitvā br-ānam sakkāram katvā aggiṃ paricārā
'ti vutto⁹ aparimāṇā gāviyo ca mahisiyo ca ādāya Hi-taṃ pavisitvā tathā akāsi,
brāhmaṇehi bhuttātīrittaṃ khīradadhiṃ¹³ kiṃ kātābbaṃ ti ca vutte chaḍḍethā
'ti āha, ta. thokassa khīrassa chaḍḍitattāhāne kunnadiyo ahesuṃ, bahukassa 25
chaḍḍitattāhāne Gaṅgā pavattatha¹⁴, taṃ pana khīraṃ yattha dadhi hutvā¹⁵
sannisinnaṃ tītaṃ taṃ yeva samuddaṃ nāma jātaṃ, iti so evarūpaṃ sakkā-
raṃ katvā brāhmaṇehi vuttavidhānena aggiṃ paricariya sahasakkhassa puraṃ
ajjhagañchi.

Iti 'ssa idaṃ atītaṃ āharitvā i. g. āha:

30

132. Mahiddhiko devavaro yasassī
senāpatī tidive Vāsavassa

¹ Bā -raṭhaṃ ² Bā dūdipo, cfr. supra ⁹⁹/₉. ³ Bā -raṭhaṃ, Cks pariyananta-
thesanaṃ. ⁴ Bā dudipo. ⁵ so Ck for dudipo, C⁹ dūjipo, Bā dutipo. ⁶ Bā
-ti ⁷ Cks -ā. ⁸ Bā -e ⁹ Cks vessānaranto va vā. ¹⁰ Bā subhoga. ¹¹ C⁹ jū-
Bā pūjetvā. ¹² Cks te. ¹³ Cks khīraṃ. ¹⁴ Bā -tittha. ¹⁵ Cks omit hutvā.

sa' somayāgena malaṃ vihanvā
subhoga devaṇṇataro ahoṣīti. 878.

Ta. somayāgena -- ti bho subhoga, yo idāni Sakkassa senāpati mahā-
yaso devaputto so pi pubbe Bārānasirājā va brāhmaṇe saggamaggaṃ pucchitvā
5 tehi somayāgena attano malaṃ pavāhetvā devalokaṃ gacchatīti vutto² br-ānaṃ
mahantaṃ sakkāraṃ katvā tehi vuttavidhānena somayāgaṃ katvā tena attano
malaṃ vihanvā devaṇṇataro jāto ti.

Imaṃ atthaṃ pakāsento evaṃ āha:

133. Akāri yo³ lokam imaṃ paraṃ ca
Bhāgīrasīṃ Himavantaṃ ca Gijjhaṃ
yo iddhimā devavaro yasassī
so pi tadā ādahi jātavedaṃ. 879.

134. Mālāgiri⁴ Himavā yo ca Gijjho
Sudassano Nisabho Kākaneru
ete ca aññe ca nagā mahantā
15 cityā katā yaṇṇakarehi-m-āhū ti. 880.

Ta. so pi tadā -- ti bhātiya⁵ subhoga, yena Mahābrahmunā ayaṇ ca
loko paro ca loko Bhāgīrasigaṇḍā ca Himavanta-Gijjha-pabbatā ca katā so pi
yadā Brahmupapattito pubbe mānavako ahosi tadā aggim eva ādahi, aggim ju-
20 hitvā Mahābrahmā hutvā idaṃ sabbam akāsi, evaṃ mahiddhikā brāhmaṇā ti
dasseti, cityā katā ti pubbe kir⁶ eko Bārānasirājā br-ne s-maggaṃ pucchitvā
br-ānaṃ sakkāraṃ karohīti⁷ vutto tesaṃ mahādānaṃ patṭhapaṭvā mayhaṃ dāne
kim n' atthīti pucchitvā sabbam ñeva atthi br-ānaṃ pana āsanāni na-ppahontīti
vutte itṭhakāhi cināpetvā⁸ āsanāni kāresi, tadā cityāvayatapiṭṭhikā⁹ br-ānaṃ
25 ānubhāvena vadāhitvā Mālāgiriādayo pabbatā jātā, evaṃ ete yaṇṇakarehi brāh-
maṇehi katā ti kathentīti.

Atha naṃ punāha: „bhātika, jānāsi panāyaṃ samuddo
kena kāraṇena apeyyo loṇodako jāto“ ti „na jānāmi Ariṭṭhā“
'ti, atha naṃ „tvaṃ brāhmaṇe yeva himsitum jānāsi, suṇā-
30 hīti“ vatvā gātham āha:

135. Ajjhāyakaṃ mantaguṇūpapannaṃ
tapassinaṃ yācayogo ti cāha⁹,

¹ Bā yo. ² Bā -e. ³ Bā akāsiyaṃ. ⁴ Cks -rim. ⁵ Bā -ikā ⁶ Cks pūjehīti in
the place of sakkāraṃ karohīti. ⁷ Cks vinā-. ⁸ so C^s; Ck vittyāvayanapiṭṭhika,
Bā etā cityā katā tapaniṭṭhikā ⁹ Bā cāhu.

tīre samuddass' udakaṃ sajantaṃ
taṃ sāgar' ajjhohari, ten' apeyyo ti. 881.

Ta. yācayogo ti cāhā¹ ti taṃ brāhmaṇaṃ yācayogo ti ca loka āha²,
udakaṃ -- ti so kir' ekadivasaṃ ,pāpavāhanakammaṃ karonto tīre thatvā
samuddato udakaṃ gahetvā attano upari³ sajati abbhukkirati, atha naṃ evaṃ 5
karontaṃ vaddhitvā⁴ sāgaro ajjhohari, taṃ kāraṇaṃ Mahābrahmā sutvā iminā
kira me putto hato⁵ ti samuddaṃ apeyyo lonodako bhavatū 'ti abhisapi, tena
kāraṇeṇ' esa apeyyo

„Evarūpā ete brāhmaṇā nāmā“ 'ti vatvā puna pi āha:

196. Āyāgavatthūni⁶ puthū pathavyā 10
saṃvijjanti brāhmaṇā Vāsavassa,
purimaṃ disaṃ pacchimaṃ dakkhiṇuttaraṃ
saṃvijjamānā janayanti vedan ti. 882.

Ta. Vāsavassā 'ti pubbe br-ānaṃ dānaṃ datvā Vāsavattaṃ pattaṃ
Vāsavassa⁷, āyāgavatthūni⁸ puññakkhettabhūtā aggadakkhiṇeyyā puthu- 15
brāhmaṇā saṃvijjanti. purimaṃ disaṃ ti te idāni purimāsu catūsu disāsu
saṃvijjamānā tassa Vāsavassa mahantaṃ vedaṃ janayanti pitisomanassaṃ āvāhanti.

Evaṃ Ariṭṭho cuddasahi gāthāhi brāhmaṇe ca yaññe ca
vede ca vaṇṇesi. Tassa taṃ kathaṃ sutvā M-assa gilānu-
patṭhānaṃ⁹ āgatā bahunāgā¹⁰ „bhūtaṃ eva kathetīti“ micchā- 20
gāhaṃ gaṇhanākārappattā jātā. M. gilānaseyyāya nipanno va
taṃ sabbāṃ assosi, nāgāpi 'ssa ārocesuṃ, tato Bo. cintesi:
„Ariṭṭho micchāmaggaṃ vaṇṇesi, vādaṃ assa bhinditvā pari-
saṃ sammāditṭhikaṃ karissāmīti“ so utṭhāya nabātvā¹¹ sabbā-
laṃkārapatimaṇḍito dhammāsane nisīditvā sabbāṃ nāgapaṇisaṃ 25
sannipādetvā Ariṭṭhaṃ pakkosāpetvā „Ariṭṭha tvaṃ abhūtaṃ
vatvā¹² vede ca yaññe ca brāhmaṇe ca vaṇṇesi, br-ānaṃ hi
vedavidhānena yaññāyajananaṃ nāma anitṭhasammatāṃ¹³ na sag-
gāvahaṃ, tava vāde¹⁴ abhūtaṃ passā“ 'ti yaññābhedavādan
nāma ārabhanto āha: 30

¹ Cks vāhā, Bā cāhū ² Bā loke āhu. ³ Bā adds sise. ⁴ Cks vadhi-. ⁵ Cks
bhavo. ⁶ Cks-ayāga-. ⁷ Bā sakkassa. ⁸ Ck āyāsa-, Cs ayāga-. ⁹ Bā -nathānaṃ.
¹⁰ Bā adds ayaṃ. ¹¹ Bā nhatvā. ¹² Bā katvā. ¹³ Bā anariya-. ¹⁴ Bā vādaṃ.

187. Kalī¹ hi dhīrānaṃ kaṭaṃ magānaṃ
bhavanti vedajjhagatān² Aritṭha
marīcidhammaṃ asamekkhitattā,
māyāgunā³ nātivahanti paññaṃ. 883.
- 5 188. Vedā na tāpāya bhavanti-r-assa⁴
mittadduno bhūnahuno⁵ narassa,
na tāyate paricīṇṇo ca⁶ aggi
dosantaraṃ maccaṃ anariyakammaṃ. 884.
189. Sabbañ⁷ ca maccā sadhanā sabhogā
ādīpitaṃ dāru tiṇena missaṃ
dahan na tappe asamatthatejo⁸,
ko taṃ subhikkhaṃ dirasaññu⁹ kuriyā¹⁰. 885.
190. Yathāpi khīraṃ viparināmadhammaṃ
dadhi bhavitvā navanītaṃ pi hoti
15 evaṃ pi aggi viparināmadhammo
tejo samorobatī yogayutto. 886.
191. Na dissate aggi-m-anuppavītṭho
sukkesu kaṭṭhesu navesu cāpi¹¹,
nāmanthamāno¹² araṇṇareṇa
20 nākammanā¹³ jāyati jātavedo. 887.
192. Sace hi aggi antarato vaseyya
sukkesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sabbāni susseyyuṃ vanāni¹⁴ loke
sukkhāni kaṭṭhāni ca pajjaleyyuṃ. 888.
- 25 193. Karoti ce dārutiṇena puññaṃ
bhojaṃ naro dhūmasikkhīṃ patāpavaṃ¹⁵
aṅgārikā loṇakarā ca sūdā¹⁶
sarīradāhāpi¹⁷ kareyyuṃ puññaṃ. 889.

¹ Cks kalim. ² Cks -ṇan. ³ Bđ -tidassa ⁴ Ck bhanahato, Cc bhūnahato. ⁵ Cks va. ⁶ Bđ sappe. ⁷ Bđ apatthatejo. ⁸ Cks -a. ⁹ Cks ki-, Bđ kã-. ¹⁰ Ck vāpi. ¹¹ Bđ nāmanthamāno, Cks na ma-. ¹² Bđ -mmunā ¹³ Bđ navāni. ¹⁴ Ck -khī - - vā, Cc -khi - - vā, Bđ -khī - - vaṃ ¹⁵ Ck sudhā, Cc Cđ sudā. ¹⁶ Bđ -ḍāhāpi.

144. Atha ce hi¹ ete² na karonti puññaṃ
 ajjhenamaggiṃ idha tappayitvā
 na koci lokasmiṃ karoti puññaṃ
 bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ patāpavaṃ³. 890.
145. Kathaṃ hi lokāpacito samāno 5
 amanuññagandhaṃ bahunnaṃ akantaṃ
 yad eva maccā parivajjayanti⁴
 tad appasatthaṃ dirasaññu⁵ bhuñje. 891.
146. Sikhiṃ hi⁶ devesu vadanti h' eke,
 āpaṃ milakkhā⁷ pana devam āhu,
 sabbe va ete vitathaṃ bhaṇanti. 10
 aggī na devaṇṇataro na cāpo⁸. 892.
147. Nirindriyaṃ santaṃ⁹ asaṇṇakāyaṃ
 vessānaraṃ kammakaraṃ pajānaṃ
 paricariya-m-aggiṃ sugatiṃ kathaṃ vaje¹⁰ 15
 pāpāni kammāni pakubbamāno. 893.
148. Sabbābhibhū t' āhu 'dha jivikatthā
 aggissa Brahmā paricāriko ti,
 sabbānubhāvī ca vasī kimatthaṃ
 animmito nimmitaṃ vandit' assa. 894. 20
149. Hassaṃ¹¹ anijjhānakhamāṃ atacchaṃ
 sakkārahetu pakiriṃsu¹² pubbe,
 te lābhasakkāre apātubhonte¹³
 santhambhitā¹⁴ jantuhi santidhammaṃ. 895.
150. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā 25
 vessā kasiṃ pāricariyaṇ ca suddā
 upāgu paccekaṃ yathā padesaṃ.
 katāhu ete Vasinā ti āhu. 896.

¹ Bā pi. ² Ck eke. ³ Ck -khī--vā. ⁴ Bā -ccajayanti ⁵ Ck -a. ⁶ Ck
 sakhī-, C sikhī-, Bā pi. ⁷ Bā -u. ⁸ Ck vāpo. ⁹ Bā baddhaṃ. ¹⁰ Bā vajje.
¹¹ Bā sāyaṃ. ¹² Bā parikarīṃsu. ¹³ Bā -bhūte, Ck -bhonto. ¹⁴ C sanna-
 Bā sannābhitā.

151. Etañ ca saccañ vacanañ bhaveyya
yathā idañ bhāsitañ brāhmaṇehi
nākhattiyo jātu labhetha rajjañ
nābrāhmaṇo mantapadāni sikkhe
5 nāññatra vessehi kasim kareyya
suddo na muñce¹ parapessitāya². 897.
152. Yasmā ca etañ vacanañ abhūtañ
musā c' ime odariyā bhaṇanti
tad appapaññā abhisaddahanti
10 passanti tañ paṇḍitā attanā va³. 898
153. Khattā na⁴ vessā na baliñ haranti,
ādāya satthāni caranti brāhmaṇā,
tan tādisañ saṃkhubhitañ vibhinnañ
kasmā Brahmā n' ujjukaroti lokam. 899.
- 15 154. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
kim sabbaloke⁵ vidahī alakkhim
kim sabbalokañ na sukhim⁶ akāsi. 900
155. Sace hi so issaro sabbaloke
20 Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
māyāmusāvajjamadena cāpi
lokañ adhammena kimatth' akāsi⁷. 901.
156. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
25 adhammiyo⁸ bhūtapatī Ariṭṭha
dhamme satī yo vidahī adhammañ. 902.
157. Kiṭṭa paṭaṅgā uragā ca bhekā⁹
hantvā kimim sujhati makkhikā ca,
ete hi¹⁰ dhammā anariyarūpā
30 Kambojakānañ vitathā bahunnañ ti. 903.

¹ Bā mucee ² Bā -pesanāya ³ Cks ca. ⁴ Bā khatyāhi. ⁵ Bā -kañ ⁶ Cks -ī,
Bā -i. ⁷ C^s kimattvakāri, C^k kimannukāri. ⁸ Bā -ko. ⁹ Cks hekā, Bā bhiṅgā
¹⁰ Bā pi.

Ta vedasjjhagatānaritthā 'ti Aritthā idāni vedādhigamāni¹ nāma dhīra-
 nam parājayaśāṅkhāto kaliggaho² magānam bālānam jayaśāṅkhāto kataggāho³,
 maricidhamman ti idāni hi vedattayam maricidhammam, tayidaṁ⁴ asamekkhi-
 tattā yuttāyuttāni aṇanantā bālā udakasāññāya migā marici viya bhūtasāññāya
 anavajjasāññāya attano vināsā⁵ upagacchanti, nātivah--ti evarūpā pana
 māyākoṭṭhāsā⁶ paññam nāpasampannāni purisāni nātivahanti na vañcenti, bha-
 vantirassā⁷ 'ti rakāro⁸ vyaññanasandhimattam, assa bhūnahuno ti⁹ vaddhi-
 ghātakassa mittadduno narassa vedā¹⁰ tānatthāya na bhavanti, paṭitthā hotum¹¹ na
 sakkontīti a, paricinno ca¹² aggīti aggī ca¹² paricinno tividhena ducarita-
 dosena sadosacittāni pāpakamman purisāni na tāyati na rakkhati, sabbaṁ ca
 maccā ti sace pi hi yattakam¹⁴ loke dāru atthi taṁ sabbam¹⁵ sadhanā sa-
 bhogā attano dhanena ca bhogehi ca saddhim tinena missam katvā ādipeyyum
 evamgata¹⁶ sabbam pi taṁ tehi ādipitāni dahanto ayaṁ asamattatejo¹⁷ asa-
 disattejo tāva aggī na tappe, evam atappaniyaṁ bhātika dirasāññū¹⁸ dvihi
 jivhāhi rasejānanasamattha ko taṁ sappiādīhi subhikkhāni¹⁹ suhitāni kuriyā-
 sakkuneyya kātum, evam attittāni pana taṁ mahaggham santappetvā ko nāma
 d-lokam gamissati, passa etaṁ²¹ ca te dukkathitaṁ ti, yogayutto ti arāma-
 thanayogena yutto butvā taṁ paccayaṁ labhivā va samūrohati nibbattati agga²², evam
 paravāyameṇa uppajjamānaṁ acetanaṁ taṁ²³ tvam devo ti vadasi, idam pi abhūtam
 eva kathesi, aggimanuppavāṭṭho ti aggim anuppavāṭṭho, nāmattha-
 māno²⁴ ti nāpi arāmaṇareṇa arānihatthena nareṇa amanthiyamāno²⁵ nibbattati
 nāma, kammeṇā ti na jātavedatthikassa purisassa kiriyam vinā attano dhamma-
 tāya yeva jāyati, susseyyun ti antoaggimā sasiyamānāni sukkheyyum allāu²⁶ eva
 na siyum, bhojan ti bhojanto, dhūmasikkhim patāpavan²⁶ ti dhūmasikkhāya
 yuttāni patāpavantaṁ, aṅgārikā ti aṅgārakammakara, lonakara ti loṇodakam
 pacitvā loṇakārakā, sūdā ti bhattakārakā, sarīradāhā ti matasarirajjhāpākā,
 puññāni ti ete pi sabbe puññāni eva kareyyum, ajjhenamaggin ti ajjhe-
 naggim²⁷ mantajjhāyaka brāhmanāpi hontu²⁸, koci ti koci naro dhūmasikkhi-
 patāpavantaṁ aggin bhojento tappayityāpi puññāni na karoti nāma, lokāpa-
 cito²⁹ samāno ti tava vādo lokassa apacito pūjito samāno, yadevā 'ti yaṁ
 ahikunapādīm paṭikkūlajeguccham maccā dūrato parivajjenti³⁰ tadappasathan
 ti taṁ appasattham samma dirasāññū³¹ katham kena kāraṇena paribhuñjeyya,
 deveśū 'ti eke manussā sikkhim deveśu aññataraṁ devaṁ ti³² vandanti, mi-
 lakkhā³³ paṇā 'ti aññānā pana milakkhā³³ udakam devo ti³² vandanti,

¹ Bā -manāni. ² Bā adds hoti. ³ Cks kā-. ⁴ Bā bodhayitum. ⁵ Cks omit a. v.
⁶ Cks ma-. ⁷ Bā -dassā. ⁸ Bā da-. ⁹ Cks omit bh ti ¹⁰ Bā bhedā. ¹¹ Bā
 paṭitthātum. ¹² Cks va. ¹³ Cks vā. ¹⁴ Bā -kā. ¹⁵ Bā te sabbe. ¹⁶ so Cks
 for -taṁ? Bā omits gatā. ¹⁷ Ck asmantitejo ¹⁸ Cks -ñña, Bā dvīrasāññū ¹⁹
 Cks add vā taṁ ²⁰ Bā kareyyako. ²¹ Cks yāva. ²² Cks omit agga ²³ Cks omit
 taṁ. ²⁴ Bā nāpatha-, Cks na ma-. ²⁵ Cks amatthi-? Bā apathaya-. ²⁶ Ck -i--vā,
 Ck -i--vā, Bā -i--van. ²⁷ Cks -nāggim. ²⁸ Bā omits hontu. ²⁹ Cks loko-
³⁰ Bā -ccajenti ³¹ Cks -a, Bā -dvīrasāññū. ³² Cks omit ti. ³³ Bā -u.

- asaññakāyaṇ¹ ti anindriyabaddhaṃ acittakāyaṇ² ca samānam³ etaṇ⁴ aceta-
naṃ pajānaṃ pacanādikammakaraṃ vessānaraṃ aggaṃ parirarivā pāpāni kam-
māni karonto loko kathaṃ sugatiṃ gamissati, idaṃ te ativiya dukkathitaṃ,
sabbābhibhūtāhu dha jīvikatthā ti ime brāhmaṇā attano jīvikatthaṃ
5 Mahābrahmā sabbābhibhū ti āhaṃsu, sabbo loko ten⁵ eva nimmito ti vadanti,
puna aggissa Brahmā paricārako ti pi vadanti, so pi kira aggaṃ juhat⁶ eva,
sabbānubhāvī ca vasīti so pana yadi sabbānubhāvī ca vasī ca aha kimat-
thaṃ sayam⁷ animmito hutvā attanā va nimmitaṃ vanditā⁸ bhavēyya, idaṃ pi
te dukkathitaṃ eva, hassan⁹ ti Ariṭṭha brāhmaṇānaṃ vacanaṃ nāma hasi-
10 tabbayuttakam, paṇḍitānaṃ nijjhānaṃ na khamati¹⁰, pakarimissū¹¹ 'ti ime
brāhmaṇā evarūpaṃ musāvādaṃ attano lābhasakkāraheto pubbe pattharimsu¹²,
sandambhitā¹³ - ti te ettakena¹⁴ lābhasakkāre apātubhūte¹⁵ jantuhi saddhiṃ
yojetvā pānavadhapatisaṃyuttaṃ attano laddhiṃ dhammasamkhātāṃ santi-
dhammāṃ¹⁶ sandambhitā¹⁷ yaññasuttakam nāma gandhayimissū¹⁸ 'ti a., etaṇca
15 saccaṃ ti yad etaṇ taya ajjhenamariyā ti ādi vuttaṃ etaṇ ca saccaṃ bha-
veyya, nākhattiyo ti evaṃ saṃte akhattiyo r nāma na labheyya abrahmaṇāpi
mantapadāni na sikkheyyuṃ, musā cime ti musā ca ime, odariyā ti udara-
nissitajīvikā udarapūraheto¹⁹ vā, tadappapaññā ti taṃ tesāṃ vacanam appa-
paññā, attanā vā 'ti paṇḍitā pana tesāṃ vacanaṃ sadosaṃ ti attanā va pas-
20 santi, taṃ tādissaṃ ti taṃ tathārūpaṃ samkhubhitvā Brahmaṇā thapitamari-
yādaṃ²⁰ bhinditvā (hitaṃ samkhubhitaṃ bhinnāṃ lokaṃ so tava Brahmā kasmā
ujuṃ na karoti, alakkhiṃ ti kimkāraṇā sabbaloke dukkhaṃ vidahi²¹, kin ti
kiṃ na ekantasukhiṃ eva sabbalokam akāsi, lokavināsako coro maññe tava
Brahmā ti, māyā ti māyāya, adhammena kinu kārīti²² iminā māyādinā
25 adhammena kimkāraṇā lokaṃ anvākiriyam²³ yojayati²⁴ a., Ariṭṭhā 'ti A.
tava bhūtapati adhammiko yo dasavidhe kusalaadhamme sati dhammam eva avi-
dhitvā adhammaṃ vidahi, kiṭā ti ādi²⁵ upayogathe paccattaṃ²⁶, ete kiṭādayo
pāṇe hantvā macco sujjhātīti etesaṃ pi Kambojaratthavāsīnaṃ bahunnam
anariyānaṃ dhammā, te pana vitathā adhammā va dhammā ti vuttā, tehi pi²⁷
30 tava Brahmaṇā va nimmitēhi bhavitabbam.

Idāni tesāṃ²⁸ vitathābhāvaṃ dassento āha:

158. Sace hi so sujjhāti yo hanāti

hato pi so saggam upeti ṭhānaṃ

¹ Ck² -tāyaṇ. ² Bā avitta-. ³ Bā kammakaraṃ pajānanti in the place of ca samānam ⁴ Bā evaṃ. ⁵ Bā adds parehi. ⁶ Bā nimmitassa aggaṃ vandako
⁷ Bā hesan. ⁸ Bā na nijjhānakkhamāṃ. ⁹ Bā parik-. ¹⁰ Bā bandhayimissu
¹¹ Bā sandābhītā - - suttadhamma. ¹² Bā -ke. ¹³ Bā -bhonte. ¹⁴ Bā sutta-.
¹⁵ Bā sandāhāpitā ¹⁶ so all three MSS. for ganth-. ¹⁷ Bā -pūrana- ¹⁸ Ck²
-dā. ¹⁹ all three MSS. -himsu. ²⁰ so Ck; C² kinukākārī ti, Bā kimattham
makārīti. ²¹ Bā anattakārīsaṃ? ²² Bā yocesīti. ²³ Bā ādisu ²⁴ Bā paccatta-
vacanam. ²⁵ Ck² te pi, Bā te pi hi. ²⁶ Ck² omit tesāṃ.

- bhovādi bhovādina¹ mārayeyyūṃ
 ye cāpi tesaṃ abhisaddaheyyūṃ. 904.
159. N' evā² migā na-ppasu no pi gāvo
 āyācanti attavadhāya keci
 vipphandamānā³ idha jivikatthā,
 yaññesu pāṇe pasum āharanti. 905. 5
160. Yūpassa ne pasubandhe ca bālā
 cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti:
 ayan te yūpo⁴ kāmadohuo parattha
 bhavissati sassato samparāye⁵. 906. 10
161. Sace ca yūpe maṇisaṃkhamuttam
 dhaññam dhanam rajatam⁶ jātarūpaṃ
 sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi
 sace duhe⁷ tidive sabbakāme
 tevijjasamghā ca puthū yajeyyūṃ
 na brāhmaṇam kañci tam yājeyyūṃ⁸. 907. 15
162. Kuto ca yūpe maṇisaṃkhamuttam
 dhaññam dhanam rajatam jātarūpaṃ
 sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi,
 kuto duhe⁷ tidive sabbakāme. 908. 20
163. Saṭṭhā ca luddā upaladdhabālā⁹
 cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti:
 ādāya aggim mama dehi vittaṃ¹⁰
 tato sukhī hohisi¹¹ sabbakāme. 909.
164. Tam aggihuttaṃ saraṇam pavissa
 citrehi vaṇṇehi mukhan nayanti,
 oropayitvā kesamassuṃ nakhañ ca
 vedehi vittaṃ¹⁰ atigālayanti. 910. 25
165. Kākā ulūkam¹² va raho labhitvā
 ekaṃ samānam bahukā samecca¹³ 30

¹ so all three MSS. ² Bā neva, C^s tavā. ³ so Bā, C^{ks} -no. ⁴ read yūpo ayaṃ, omitting te? ⁵ C^{ks} -yam. ⁶ Bā ratanam. ⁷ C^{ks} ju-. ⁸ C^{ks} yācayeyyūṃ, Bā nā brahmaṇam kiñci na jayeyyūṃ. ⁹ Bā ca paluddhā-. ¹⁰ C^{ks} ci-, B^s vu-. ¹¹ C^s hobbisi, Bā hohipi. ¹² C^{ks} -kā, Bā -ka. ¹³ Bā samajja.

- annāni bhutvā¹ kuhakā kuhitvā
muṇḍaṁ katvā² yaññapath' ossajanti³. 911.
166. Evaṁ hi so vañcito brāhmaṇehi
eko samāno, bahukā⁴ samecca
5 te yogayogena vilumpamānā⁵
ditṭhaṁ aditṭhena dhanam haranti. 912.
167. Akāsiyā rājuhi vānusiṭṭhā⁶
tad assa ādāya dhanam haranti,
te tādisā corasamā asantā⁷
10 vajjhā na haññanti Ariṭṭha loke. 913.
168. Indassa bāhā-r-asi dakkhiṇā ti
yaññesu chindanti palāsayaṭṭhiṁ,
taṁ ce pi⁸ saccaṁ Maghavā chinuabāhu⁹
ken' assa Indo asure jināti. 914.
- 15 169. Taṁ c' eva tucchaṁ, Maghavā samaṅgī
hantā¹⁰ avajjho paramo sa¹¹ devo,
mantā ime brāhmaṇā tuccharūpā
sandiṭṭhiyā¹² vañcanā esa loke. 915.
170. Mālāgiri Himavā yo ca Gijjho (= p. 204,¹³)
20 Sudassano Nisabho Kākaneru
ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā¹³ yaññakarehi-m-āhu. 916.
171. Yathappakārāni hi iṭṭhakāni
cityā katā yaññakarehi-m-āhu
25 na pabbatā honti tathappakārā
aññādisā acalā tiṭṭhaselā¹⁴. 917.
172. Na iṭṭhakā honti silā cirena pi¹⁵,
na tattha sañjāyati ayo na lohaṁ,

¹ Cks bho-. ² Bā karitvā. ³ Bā oyayanti. ⁴ Cks bahuhī. ⁵ Cks -nath, Bā viluppamānaṁ. ⁶ Cks cānu-. ⁷ Cks -to. ⁸ Bā tañcapī, Cks ve hi ⁹ so all three MSS. for abāhu? ¹⁰ Cks hattā, Bā hantvā. ¹¹ Bā su. ¹² Bā -kā. ¹³ Bā tathā. ¹⁴ Bā tittha, Cks diṭṭha. ¹⁵ Bā omits pi.

- yaññā ca etaṃ parivaṇṇayantā¹
cityā katā yaññakarehi-m-āhu. 918.
173. Ajjhāyakaṃ mantaguṇūpapannaṃ
tapassinaṃ yācayogo ti-m-āhu,
tīre samuddass' udakaṃ sajantaṃ² 5
taṃ sāgar' ajjhohari ten' apeyyo. 919.
174. Parosahassam pi samantavede
mantūpapanne nadiyo vahanti,
na tena vyāpannarasūdakā naṃ³,
kasmā samuddo atulo apeyyo. 920. 10
175. Ye keci kūpā idha jīvaioke
loṇūdakā kūpakhaṇehi khātā
na brāhmaṇajjhoharanena⁴ tesu
āpo apeyyo dirasaññu-r-āhu⁵. 921.
176. Pure puratthā kā kassa bhariyā, 15
mano manussam ajanesi⁶ pubbe,
tenāpi dhammena na koci hīno,
evam pi vossaggavibhaṅgam āhu. 922.
177. Candālaputto pi adhicca⁷ vede
bhāseyya mante kusalo mutimā,
na tassa muddhāpi⁸ phaleyya sattadhā,
mantā ime attavadhāya kattā⁹. 923. 20
178. Vācā katā giddhikatā¹⁰ gahitā
dummocayā kavyāpathānupannā,
bālāna cittaṃ visame nivittṭham
tad appapaññā abhisaddahanti. 924. 25
179. Sīhassa vyagghassa ca dīpino ca
na vijjatī porisiyaṃ balena,
manussabhāvo ca¹¹ gavaṃ va¹² pekkho
jāti hi tesam asamā samānā¹³. 925. 30

¹ Bā -ti. ² Ck sachattam. ³ so C's; Bā -ni. ⁴ C's Bā brah-. ⁵ Bā -ññumāhu.
⁶ Cks -hi. ⁷ Cks ādicca. ⁸ Bā -vi. ⁹ Bā katā. ¹⁰ Bā -gatā. ¹¹ Ck va. ¹²
C's ca. ¹³ so Bā; Cks -naṃ.

180. Sace ca rājā paṭhavim vijitvā
sajivavā assavo¹ pārisajjo
sayam eva so sattusaṃgham vijeyya
tassa pajā niccasukhā bhavēyya. 926.
- 6 181. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthena ete samakā bhavanti,
tesaṃ ca attham avinicchinitvā
na bujjiḥṭhi oghapatham va channam². 927.
182. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthena ete samakā bhavanti,
10 lābho alābho ayaso yaso ca
sabbe te sabbesaṃ catunna dhammā. 928.
183. Yathāpi ibbhā dhanadhaññaheṭu
kammāni kārenti puthū pathavyā
15 tevijjasamghāpi³ tath' eva ajja
kammāni kārenti puthū pathavyā. 929.
184. Ibbhā hi ete samakā bhavanti,
niccossukā⁴ kāmagaṇesu yuttā
kammāni kārenti puthū pathavyā,
20 tad appapaññā dirasaññu āra⁵ ti. 930.

Ta. bhovāditi brāhmanā, bhovādina⁶ māreyeyyū ti brāhmanam eva⁷
māreyeyyū, ye cāpiti ye cāpi brāhmanānam tam vacanam saddaheyyū ti
attano upaṭṭhāke yeva ca brāhmane ca māreyeyyū, brāhmanā pana brāhmaṇe ca
upaṭṭhāke ca amāretvā nānappakāre tiracchāne yeva mārenti, iti tesaṃ vacanaṃ
25 micchā, kecīti yaṃ ca⁸ no māretha mayam saggaṃ gamissāmā⁹ ti āgacchantā
keci n' atthi, pāne pasumāharantīti¹⁰ migādayo pāne ca pasuṃ ca¹¹ vip-
phandamānam jīvikatthāya¹² mārenti, mukhaṃ -- ti etesu yūpassa¹³ pasubā-
dhesu¹⁴ imasmim te yūpe sabbam¹⁵ maṇisaṃkhamuttam¹⁶ dhaññadhaṇarajatajā-
tarūpaṃ sannibham¹⁷, ayan te yūpo parattha kāmadoho bhavissati sassata-
30 bhāvam āvāhissatīti citrehi kāraṇehi mukham pasārenti¹⁸, tan tam vatvā micchā-

¹ Bā -vā. ² Ck janam. ³ Bā -saṅkhāpi. ⁴ Bā niccussuṇṇū ⁵ Ck -ñā rāte,
Cs -ñā rāne, Bā dvirasaññū ārakā. ⁶ so Cs Bā; Ck dīna. ⁷ Ck -nomeva, Cs
-paceva, Bā -pamevana ⁸ so Ck; Cs ya ca. Bā yaññena. ⁹ Bā -ārabbhantīti. ¹⁰
Cks pasunti. ¹¹ Cks -tatthāya ¹² Bā yupussanesu. ¹³ Bā -dhe ca ¹⁴ Cks -ā.
¹⁵ Cks -yuttā. ¹⁶ Cks -rūpa, Bā dhaññam dhanam rajatam jātarūpaṃ --. ¹⁷
Bā -denti.

gāhaṃ gabentīti a., sace eā 'ti sace ca yūpe vā sesakātthesu vā etaṃ manīādi
bhareyya tidive vā sabbakāmaduhaṃ assa tevijjagapā ca¹ puthū hutvā yaññaṃ
yajeyyūṃ bahudhanatāya c' eva saggakāmatāya ca aññaṃ brāhmaṇaṃ na ya-
jeyyūṃ yasmā pana attano va dhanāṃ paccāsiṃsantā aññaṃ pi yājenti tasmā
abbūtavādino ti veditabbā, kuto eā 'ti etasmiṃ ca yūpe vā sesakātthesu vā 5
kuto etaṃ manīṃ ādiṃ katvā avijjamānaṃ eva kuto tidive sabbakāme duhissati
sabbathāpi abbūtaṃ eva tesāṃ vacanaṃ, saṭṭhā ca luddā ca upaladdha-
bālā² ti Aritṭha ime brāhmaṇā nāma kerāṭikā c' eva nikkarunā ca³ te bālā lokaṃ
palobhetvā upalāpetvā⁴ vicitrehi kūraṇehi mukhaṃ pasārenti⁵, sabbakāme ti
aggīṃ ādāya taṇ⁶ ca duha⁷ ambhakaṃ ca vittaṃ dehi tato sabbakāme labhītvā sukhī 10
hobisi⁸, tam aggiḥuttamā -- ti tam rājānaṃ rājamahāmattaṃ vā ādāya aggi-
huttatthānaṃ geḥaṃ pavasiṭvā, oropayitvā ti vicitrāni kārāṇāni vadantā kesa-
massum c' assa nakkaṇ⁹ ca oropayitvā, atigālayanti¹⁰ ti vuttatāya tayo vede
nissāya idaṃ dātabbāṃ idaṃ kātabbāṃ ti vadantā vedehi tassa santakaṃ dhanāṃ
atigālayanti vināseṃti viddhamiseṃti, annāni bhutvā -- ti te kuhakā nūnappa- 15
kāram kuhakakammāṃ katvā yaññaṃ¹¹ vannaṭvā vannaṭvā tassa santakaṃ nā-
naggarasabbhojanaṃ bhuñjitvā aṭṭha naṃ muddāṃ katvā yaññaṃpathe ossajanti
tam¹² gahetvā bahi yaññavātaṃ gacchantīti a., yogeyogena 'ti brāhmaṇā
ekam¹³ bahukā¹⁴ samecca¹⁵ tena tena yogena tāya tāya yuttiyā vilumṇamānā¹⁶
diṭṭhaṃ paccakkhaṇaṃ tassa dhanāṃ aditṭhena devalokena aditṭhaṃ devalokaṃ 20
vannaṭvā amaraṭṭhānaṃ¹⁷ katvā baranti, akāsiyā rājūhi vānusiṭṭhā ti
idaṃ ca idaṃ ca bahuṃ gaṇṭhā¹⁸ 'ti rājūhi anusiṭṭhā akāsiyasaṃkhatā¹⁹ rāja-
juriṣā viya, tadassā²⁰ ti tam assa dhanam ādāya haranti, corasamā ti abhūta-
baligāhakaṃ sandhiccheda corasadiṣā, vajjhā ti vadhārāhā evarūpā pāpadhammā
idāni loke na haññanti, bāhārasīti bāhāsi²¹, i v. h.: idam pi Aritṭha brāh- 25
maṇānaṃ pi musāvādaṃ passa te²² kira yaññesu mahatiṃ palāsayatṭhiṃ Indassa
bāhāsi²³ dakkhiṇā ti vatvā chindanti, tav' etesam vacanaṃ saccam. aṭṭha chinna-
bāhu samāno ken' assa bāhubaleṇa Indo asure jināti, samañgīti bāhusamañgī
achinnabāhu arogo yeva²⁴, paramo ti uttamo puññiddhisamañnāgato aññesaṃ
avajjho, brāhmaṇā ti brāhmaṇānaṃ²⁵, tuecharūpā ti tuechasabhāvā²⁶ nīp- 30
phalā, vāñcana²⁷ ti ye te brāhmaṇānaṃ mantā²⁸ nāma eṣā²⁹ loke sandiṭṭhikā
vañcanaṃ, yathāpakārāṇi ti yādisāni iṭṭhakāni gahetvā yaññakarehi cityā katā³⁰
ti vadanti, tiṭṭhaselā ti pabbatā hi acalā tiṭṭhā³¹ upacitā ekaghaṇā silāmayā
va³² iṭṭhakāni calāni na ca ekaghaṇāni na silāmayāni, parivannayantā³³ ti

¹ Bā va. ² Bā paluddhā ca bālā ³ Bā ceva lohā ca. ⁴ Bā omits upa-. ⁵ Bā -dhenti. ⁶ Bā tvaṇ. ⁷ Cā duhaṃ, Bā juha. ⁸ Cks hositi, Bā adds sabba-
kāmehi, sabbakāmehi palobhetvā pahadenti. ⁹ Cks nakhe. ¹⁰ Bā samajja samā-
gantvā paraṃ in the place of yaññaṃ. ¹¹ Cks omit tam ¹² Bā adds dāya-
katū. ¹³ Cks bahuṃ. ¹⁴ Bā samajja. ¹⁵ Bā viluppa-. ¹⁶ Bā arabhaṇa-, B
āharana-. ¹⁷ Cks -khatā. ¹⁸ Bā bāhā asi ¹⁹ Cks to, B -tehi ²⁰ Bā adds
hantvā ti asūrānaṃ hantvā. ²¹ Bā brahmānānāma. ²² Cks -sabbhāgā. ²³ Bā
bedā. ²⁴ Cks esa. ²⁵ Cā cittaṃkatā, C cittaṃkatā. ²⁶ Bā tiṭṭhānaṃ, Cks diṭṭhā.
²⁷ Bā ca. ²⁸ Bā -ti.

evam yaññam vaṇṇentā¹ brāhmaṇā², samantavede ti paripunnavede brāhmaṇe³, vahantīti sotesu pi āvaṭṭesu patīte vahanti. nimujjāpetvā jīvitakkhayaṁ pāpeti, na tena -- kāṇan⁴ ti ettha eko nakāro pucchanaṭṭho⁵ hoti, naṁ tena vyāpannaraśūdakā nadiyo⁶ ti hi naṁ pucchanto evam āha, kasmā ti kena
 5 kārānena tāva mahāsamuddo va apeyyo kato, kiṁ Mahābrahmā nadīsu udakam apeyyam kattuṁ na sakkoti samudde yeva sakkotīti, dirasaññurāhū⁷ ti dirasaññū⁸ ahu jāto ti a., pure purattbū ti ito pure sabbapurattbā sabbapathama-kappikakāle, kā kassa bhariyā ti kā kassa bhariyā nāma, tāda hi itthiliṅgam eva n' atthi, pacchā methunadhamavasena mātāpitaro nāma jātā, ma no ma-
 10 nussan ti tadā hi maṇo yeva manussaṁ ajanesi⁹, manomayā sattā nibbattiṁsū 'ti a., tenāpi dhammenā 'ti tena pi kārānena tena sabhāvena na koḷi jātiyā¹⁰ hīno nāma, na hi tadā khattiyādibhedo atthi, tasmā yaṁ brāhmaṇā vadanti brāhmaṇā va jātiyā setthā itare hīnā ti taṁ micchā, evaṁ pi ti evam vattamāne loke porāṇakavattam jāhitvā pacchā attanā pakkhanditvā¹¹ katānaṁ vasena
 15 khattiyādayo cattāro kotthāsā jātā, evaṁ vossaggavibhaṅgam āhu, attanā va katehi kammavossaggehi¹² tesam sattānaṁ ekacce khattiyā jātā ekacce brāhmaṇādayo ti imam vibhāgaṁ kathenti, tasmā brāhmaṇā va setthā ti vacanaṁ micchā, sattadhā ti yadi Mahābrahmunā brāhmaṇānaṁ ōeva tayo vedā dinnā na aññesaṁ caṇḍālassa maṇṭe bhāsantassa muddhā sattadhā phaleyya na ca
 20 phalati, tasmā imehi brāhmaṇehi attavadhāya maṇṭā¹³ katā, attano yeva tesam musāvāḍitaṁ¹⁴ pakāseṇā gunavadham¹⁵ karonti, vācā katā ti ete maṇṭā nāma musāvādena cintetvā katā, giddhikatā gahitā ti lābhagiddhikatāya brāhmaṇehi gahitā, dummocayā ti macchena gilītabaliso viya dummocayā, kavyāpathānupannā ti kavyakārābrāhmaṇānaṁ vacanapatham anupannā¹⁶
 25 anugatā, tehi yathā icchanti tathā musā vatvā baddhā, bālānaṁ ti tesam hi bālānaṁ cittaṁ visame nivīṭṭham taṁ aññe appapaññā saddahanti, porisiyaṁ baleṇā 'ti porisiyaṁ khātānaṁ balena. i v. h: yaṁ etesaṁ sīhādīnaṁ purisa-thimasamkhātānaṁ porisiyaṁ¹⁷ balam tena porisiyabalena samannāgatā brāhmaṇā nāma n' atthi, sabbe¹⁸ imehi tiracchānehi pi hīnā yeva, manussabhāvo ca
 30 gavam va pekkho ti api ca yo¹⁹ etesaṁ manussabhāvo so gunam viya pekkhitabbo, kimkāraṇā: jāti hi tesam asamaṁ samānaṁ²⁰, tesam hi brāhmaṇānaṁ duppaññatāyo gohi saddhiṁ samānājāti yeva asama²¹, aññam eva hi gunam saṇṭhānaṁ aññam etesaṁ ti etena brāhmaṇe tiracchānesu sīhādīsime pi²² akatvā gorūpasame karoti, sace ca rājā ti Arittha yadi Mahābrahmunā dinnabhāvena
 35 khattiyō va pathaviṁ vijetvā, sajjivāsa²³ ti sajjivīhi amacehi samannāgato, assavo pārisajjo ti²⁴ attano ovādakarapārisāvācāro siyā ath' assa paṇisāya²⁴

¹ Bd -etvā ² Bd adds va brahmane parivannayanti. ³ Ck -nā ⁴ Bds -kāni. ⁵ Ck samuccanatthe, Cs samucchahacceyatthe. ⁶ Bd adds honti. ⁷ Cks -saññaraho, Bd dvirasaññumāhu. ⁸ Cks -sañña, Bd dvirasaññūkamā. ⁹ Cks ajā-. ¹⁰ Cks add na. ¹¹ Bd samanitvā ¹² Bd adds vibhattā ¹³ Bd adds na. ¹⁴ Bd -dikaṁ. ¹⁵ Bd ganabhedam ¹⁶ all three MSS. anupp-. ¹⁷ Bd -ya. ¹⁸ Cks sace ¹⁹ Cks so. ²⁰ so Cks for -nā? Bd asamaṁ samānaṁ ti. ²¹ so Cks; Bd asāmanam. ²² Bd sīhādīsu samam eva ²³ Bd omits ti ²⁴ Bd paṇisāya.

yujjhivā r. dātabbān nāma na bhaveyya, sayam¹ eva so ekako va sattusam-
ghaṃ vijeyya, evaṃ sati yuddhadukkhābhāvena' tassa pana pajā² niceasukhī
bhaveyya, evaṃ ca n' atthi tasmāpi tesam vacanaṃ micchā, khattiyamantā
ti rājasatthaṃ ca tayo ca vedā attano ānāya⁴ ruciyā idam eva kattabban ti
pavattantā atthena ete samakā bhavanti, aviniccchinitvā ti tesam khattiya- 5
mantānaṃ khattiyo pi vedānaṃ brāhmaṇo pi atthaṃ aviniccchinitvā ānāsen'
eva gāhanto tam atthaṃ udakoghena channaṃ maggaṃ viya na bujjhati,
atthena ete ti vacanatthena ete samakā bhavanti, kimkāraṇā: brāhmaṇā va
seṭṭhā⁵ añño vanno hino ti vadanti yeva, sabbe te ti te sabbe lābhādayo
lokadhammā sabbe te sabbesam catunnam pi vannānaṃ dhammā ekasatto pi hi 10
etehi muttako nāma n' atthi, brāhmaṇā lokadhammehi aparimuttā vasamānā
seṭṭhā mayan ti musā kathenti, ibbhā ti gahapatikā, tevijjasamūghapīti
brāhmaṇā tath' eva puthū na kasigorakkhādini kammāni karonti, niceossukā⁶
ti⁷ niceaṃ ussukkaajāta chandajātā, tad appapaññā dirasaññu ārā⁸ ti tasmā
bhātika dirasaññu⁹ nippaññā brāhmaṇā ārā te dhammato, porāṇakā hi brāhmaṇa- 15
dhammā etarahi sunakhesu sandissanti.

Evam M. tesam vādaṃ bhinditvā attano vādaṃ paṭiṭṭhā-
pesi, tassa dhammakathaṃ sutvā nāgaparisā somanassajātā
āhosi. M. nesāda brāhmaṇaṃ nāgabhavanā nīharāpesi, pari-
bhāsamattam pi pan' assa nākāsi. Sāgarabrahmadatto pi 20
ṭhapitadivasam anatikkamitvā caturaṅginīyā senāya parivuto
pituvasanaṭṭhānaṃ agamāsi. M. pi „mātulaṃ ca ayyakaṃ ca
passissāmīti“ bheriṃ carāpetvā mahantena sirisobhaggena Ya-
munato uttaritvā tam eva assamaṃ ārabba pāyāsi, avasesa-
bhātaro ca tassa mātāpitāro ca pacchato pāyimsu. Tasmim 25
khaṇe S-brahmadatto M-aṃ mahatīyā parisāya āgacchantam
asañjānitvā pitaraṃ pucchanto āha:

185. Kassa bheri¹⁰ mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā (V ³²²/₄)
purato paṭipannāni hāsayantā rathesabham. 931.

186. Kassa kañcanapaṭṭena puthuṇā vijjuvaṇṇinā 30
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalaṃ. 932.

187. Ukkāmukhe pahaṭṭham va khadiraṅgārasannibham
mukham cāru-rivābhātī¹¹, ko eti siriyā jalaṃ. 933.

¹ Cks sā-. ² Bā yuddhe-. ³ Cks pada-. ⁴ Cks ānāya. ⁵ Cā adds vannā. ⁶
Cks -ukkā, Bā niceussukā. ⁷ Bā adds kamagunesu. ⁸ Ck -ñāarāpe, Cā -ñāārāte,
Bā -ñu ārākā. ⁹ Cks -a. ¹⁰ Cks ok-. ¹¹ Cks -pivā-

188. Kassa jambonadaṃ chattaṃ sasalākaṃ manoramaṃ
ādiccaramsāvaraṇaṃ, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 934.
189. Kassa aṅkaṃ¹ pariggayha vālavijjanim uttamaṃ
carate varapañṇassa muddhani uparūpari. 935.
- 5 190. Kassa pekhunahatthāni vicitrāni mudūni ca
tapañṇamanidaṇḍāni² caranti ubhatomukhaṃ. 936.
191. Khadiraṅgāravaṇṇābhā ukkā³ mukhapahamsitā⁴
kass' ete kuṇḍalā vaggū sobhanti ubhatomukhaṃ. 937.
192. Kassa vātena chupitā niddhantā mudukālākā
10 sobhayanti nalāṭantaṃ nabhā vijju-r-iv' uggatā. 938.
193. Kassa etāni akkhini āyatāni puthūni ca,
ko sobhati vīsālakkho, kass' etaṃ uṇṇajaṃ mukhaṃ. 939.
194. Kassa te lapanaajā suddhā⁴ suddhasamkhavarūpamā⁵
bhāsamānassa sobhanti dantā kuppilasādisā⁶. 940.
- 15 195. Kassa lākhārasasamā hatthapādā⁷ sukhe ṭhitā,
ko so bimboṭṭhasampanno divā suriyo va bhāsati. 941.
196. Himaccaye⁷ hemavato⁸ brahāsālo va pupphito
ko so odātapāvāro jayaṃ Indo va sobhati. 942.
197. Suvannapilakākiṇṇaṃ maṇidaṇḍavicittitaṃ
20 ko so parisam ogayha⁹ īso khaggaṃ va muṇcati¹⁰ 943.
198. Suvannacitakā¹¹ citrā sukatā citrasibbanā¹²
ko so omuṇcate pādā namo katvā mahesino ti. 944.

Ta, patipāṇṇānīti kass' etāni turiyāni purato patipannāni, hāsayantā
ti etaṃ rājānaṃ hāsayantā, kaṇcana -- 'ti kassa nalāṭante bandhena unhīsa-
25 paṭṭena vijjyaṃ meghanamukhaṃ viya varamukhaṃ ujjotatīti pucchati, yuvā -- ti
taruṇo sannaddhadhanukalāpo, ukkā -- ti kammāruddhane pahaṭṭhasuvannam
viya, khadiraṅgāra -- ti ādittakhadiraṅgārasannibbam, jambonadan ti ratta-
suvannamayam, aṅkaṃ¹ pariggayhā 'ti cāmarīgāhakena aṅkena¹³ pariggahitā
butvā, vālavīja -- ti uttamaṃ vālavijjanim, pekhuna -- ti morapiṇḍahattha-
30 kāni, vicitrānīti sattaratanavicitrāni, tapañṇā¹⁴ -- ti tapanīyasuvannena ca

¹ Bā aṅgam. ² Bā suvaṇṇamani-. ³ Cks ok-. ⁴ Bā kassete lapanaajātā omit-
ting suddhā. ⁵ Bā suddhā-. ⁶ Ck kucchila-, kujjila-. ⁷ Cks -ena. ⁸ Bā -ti.
⁹ Bā oggayha. ¹⁰ Cks iso-, Bā isā -- pamuṇcati. ¹¹ Bā -vikatā. ¹² Bā -sib-
bino, Cs -sippino. ¹³ Cs Bā aṅgena. ¹⁴ Bā suvaṇṇa-

maṇīhi ca khacitadanāni, ubhatomukhaṇ ti mukhassa ubhatopassesu caranti,
vātena -- ti vātāhatā, niddhantā ti siniddharutā¹, nalāṭantan ti kass' ete
evarūpā kesā nalātantaṇ upasobhanti, nabhā ti nabhato uggatā vijju viya,
unṇajan ti kañcanadāso viya paripuṇṇaṇ, lapanajā² ti mukhajā³, kuppila-
sādisā ti mantālakamakulasadisā⁴, sukke ṭhitā ti sukhaparihatā, jayaṇ 5
Indo vā 'ti jayappatto Indo viya, suvanna -- ti suvannapilakāhi ākiṇṇaṇ,
maṇi -- ti maṇitharūhi vicittitaṇ, suvannacitakā⁵ ti suvannakhacitā, citrā
ti sattaratanavicitrā, sukatā ti suniṭṭhitā, citrasibbanā⁶ ti citrasibbaniyo⁶,
ko -- pādā ti ko esa pādato evarūpā pādukaṇ omuṇṇacitī.

Evam puttena S-brahmadattena puṭṭho iddhimā abhiññā- 10
lābhitāpaso „tāta ete Dhataratṭhassa rañño puttā tava lāgi-
neyyā nāgā“ ti ācikkhanto gātham āha:

100. Dhataratṭhā⁷ hi te nāgā iddhimanto yasassino

Samuddajāya uppannā nāgā ete mahiddhikā ti. 945.

Evam etesaṇ kathentānaṇ ñeva nāgaparisā patvā tāpa- 15
sassa pāde vanditvā ekamantaṇ nisīdi. Samuddajāpi pitaraṇ
vanditvā roditvā nāgaparisāya saddhiṇ n-bhavanam eva gatā.
S-brahmadatto tatth' eva katipāhaṇ vasitvā Bārāṇasim eva
gato. Samuddajā n-bhavane yeva kalam akāsi. Bo. yāvajīvaṇ
silam rakkhitvā uposathakammaṇ katvā āyupariyosāne saddhiṇ 20
nāgaparisāya saggapadaṇ⁸ pūresi.

S. i. d. ā. „evam upāsakā porāṇakapaṇḍitā anuppanne pi Buddhe
evarūpaṇ nāgasampattiṇ pahāya uposathakammaṇ karimsu yevā“ 'ti
vatvā j. s.: „Tadā mātāpitara mahārājakulāni ahesuṇ, nesādabrāh-
maṇo Devadatto, Somadatto Anando, Accimukhī Uppalavaṇṇā, Su- 25
dassano Sāriputto, Subhogo Moggallāno, Kāṇāritṭho Sunakkhatto,
Bhūridatto aham evā 'ti⁹. Bhūridattajātakaṇ.

7. Mahānārada-kassapajātaka.

Ahu rājā Videhānaṇ ti. Idam S. Latṭhivanuyyāne viharanto
Uruvelakassapadamaṇaṇ ā. k. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko¹⁰ 30

¹ Ck siddha-, Cs siniddhane antā, Bā sinidhaantā ² Bā -jātā. ³ so Bā; Ck
maddālamakulisadisā. Cs mantālokamakusadisā ⁴ Bā Cs -vikatā. ⁵ Bā Cs
-sippino. ⁶ Ck citrā-, Bā Cs -sippiniyo. ⁷ Ck dhataratṭhā, Bā -thassa, omitting
hi. ⁸ Bā Cs -pūraṇ. ⁹ Bā Cs aham eva sammāsambuddho loke udapādinti.
¹⁰ Bā pavattita-.

Uruvelakassapādayo jaṭṭhe dametvā Magadharājassa paṭissavaṃ muñ-
cetum¹ purāṇasahassajaṭṭilaparivuto Laṭṭhivanuyyānaṃ agamāsi. Tada
dvādasanahutāya parisāya saddhiṃ āgantvā Dasabalaṃ vanditvā
nisinnassa Magadharaṇṇo parisantare brāhmaṇagahapatikānaṃ vitakko
5 uppajji: „kin nu kho Uruvelakassapo mahāsamaṇe brahmacariyaṃ ca-
rati udāhu mahāsamaṇo Uruvelakassapo“ ti. Atha Bh. „Kassapassa
mama santike pabbajitabhāvaṃ jānāpessāmīti“ imaṃ gātham āha:

Kim eva disvā Uruvelavāsi (vol. I p. 83. Vin. I p. 36.)

pahāsi aggiṃ kisako vadāno.

10 pucchāmi taṃ Kassapa etaṃ atthaṃ:

kathaṃ pahīnaṃ tava aggihuttaṃ ti.

Thero pi Bhagavato adhippāyaṃ viditvā:

Rūpe ca sadde ca atho rase ca

kāmitthiyo cābhivadanti yaṃnā.

15 Etaṃ malan ti upadhīsu ūtvā

tasmā na yitṭhe na hute araṇṇin ti

imaṃ gātham vatvā attano sāvakaḥhāvaṃ pakāsanatthaṃ T-assa pāda-
piṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā „satthā me bhante Bh. sāvako 'ham asmīti“
vatvā ekatālaṃ dvitālaṃ titālan ti yāva sattatālapamāṇaṃ sattak-
20 khattuṃ vehāsaṃ abhuggantvā oruyha T-aṃ vanditvā ekamantaṃ
nisīdi. Taṃ pāṭihāriyaṃ disvā mahājano „aho mahānubhāvo Buddho,
evaṃbhāmagatadiṭṭhiko nāma attānaṃ arahā ti mamūamāno U-kassapo
diṭṭhijālaṃ bhinditvā T-ena damito“ ti² Satthu guṇakathaṃ nēva
kathesi. S. „anacchariyaṃ idāni sabbamūtaṃ pattena mayā imassa
25 damanaṃ, sv-āhaṃ pubbe sarāgakāle pi Nārado nāma Brahmā hutvā
imassa diṭṭhijālaṃ bhinditvā imaṃ nibbisevanaṃ akāsin“ ti vatvā tāya
parisāya yācito a. ā.

Atīte Videharaṭṭhe Mithilāyaṃ Aṃgati³ nāma rājā
r. kāresi dhammiko dhammarājā. Rujā nāma dhītā ahosi
30 abhirūpā pāsādikā kappasatasahassaṃ patthitapatthanā mahā-
puñṇā aggamaheṣiyā kucchismim nibbattā. Sesā pan' assa
soḷasasahassā itthiyo vaṇjhā ahesuṃ. Tassa sā dhītā piyā
ahosi manāpā. So tassā nānāpupphapūre pañcaviṣatipuppha-
samugge sukhumāni ca vatthāni „imehi attānaṃ alaṃkarotū“

¹ Bd moretuṃ. ² Ck dumīti. ³ Cks aṇṇāti.

'ti devasikaṃ pahīṇati" „khadaniyabhojaniyassa 'pamāṇaṃ n' atthi, anvaddhamāsaṃ dānaṃ detū" 'ti sahaṃsaṃ peseti. Tassa kho pana Vijayo Sunāmo Alāto ti tayo amaccā ahesuṃ. So komudiyā cātumāsiniyā chaṇe vattamāne devanagare² viya nagare c' eva antepure ca alaṃkate sunahāto suvilitto sabbā- 5 lamkārapatimandito³ vivaṭasiḥapañjare mahātale amaccagaṇa-parivuto visuddhagaganatalaṃ abhilaṃghamānaṃ candamaṇḍalaṃ disvā „ramaṇiyā vata bho dosinā ratti, kāya nu kho ajja ratiyā abhirameyyāma' 'ti amacce pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10

1. Ahu rājā Videhānaṃ Aṃgati⁴ nāma khattiyo pahūtayoggo dhamiṃ anantabalaporiso. 946.
2. So ca pannarasim rattiṃ purime yāme anāgate cātumassakomudiyā⁵ amacce sannipātayi: 947.
3. Paṇḍite sutasampanne mihitapubbe vicakkhaṇe Vijayaṃ ca Sunāmaṃ ca senāpatim Alātakaṃ. 948.
4. Tam anupucchi Vedeḥo: paccekāṃ brūtha saṃ ruciṃ, cātumassakomud' ajja, juṇhaṃ vyapagataṃ tamaṃ, kāy' ajja ratiyā rattiṃ viharemu imaṃ utun ti. 949.

15

Ta. pahūtayoggo ti pahūtena hatthiyoggādinaṃ samannāgato, ananta- 90 balaporiso ti anantabalakāyo, anāgate ti pariyoṣānaṃ appatto anatikkamante ti a, cātumassā 'ti catunnam vassikamāsānaṃ pacchimagadivasabhūṭāya, komudiyā ti phullakumudāya, mihitapubbe ti paṭhamāṃ sitam katvā pacchā kathanasīle, tamanupucchīti tam tesu amaccesu ekekaṃ amaccaṃ anupucchi, paccekāṃ brūtha saṃ⁶ ruciṃ 'ti sabbeva tumhe attano ruciṃ paccekāṃ 25 mayhaṃ kathetha, komudajjā 'ti komudi ajja, juṇhaṃ ti nissayabhūtaṃ candamaṇḍalaṃ abhuggataṃ, vyapagataṃ tamaṃ ti tena sabbaandhakāraṃ vibataṃ, utun ti ajja rattiṃ imaṃ evarūpaṃ utuṃ kāya ratiyā vihareyyāma' 'ti amacce pucchi.

Tena te pucchitā attano attano ajjhāsayānurūpaṃ kathaṃ kathayīṃsu.

30

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

5. Tato senāpatī raṇṇo Alāto etad abravī: hatthaṃ yoggaṃ balaṃ sabbāṃ senaṃ sannāhayāmasa. 950.

¹ Bā pahīṇi. ² Bā -ram. ³ Bā -paṭimandito. ⁴ Cks aṅgati. ⁵ Bā cātumāsā-.

⁶ Bā yaṃ.

6. Niyyāma deva yuddhāya¹ anantabalaporisā,
ye te vasaṃ na āyanti vasaṃ upanayāmase,
esā mayhaṃ sakā diṭṭhi: ajitaṃ ojināmase. 951.
7. Alātassa vaco sutvā Sunāmo etad abravī:
5 sabbe tuyhaṃ mahārāja amittā va samāgatā, 952.
8. Nikkhittasatthā paccattā nivātaṃ anuvattare,
uttamo ussavo ajja, na yuddhaṃ mama ruccati. 953.
9. Annaṃ pānaṃ ca khajjaṃ ca khippaṃ abbiharantu te,
ramassu deva kāmehi naccagītesu vādite. 954.
- 10 10. Sunāmassa vaco sutvā Vijayo etad abravī:
sabbe kāmā mahārāja niccaṃ tava-m-upatṭhitā, 955.
11. Na h' ete dullabhā deva tava kāmehi moditum,
sadāpi kāmā labbhanti² n' etaṃ cittaṃ mataṃ³ mama. 956.
12. Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi upāsema bahussutaṃ
15 yo n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 957.
13. Vijayassa vaco sutvā rājā Amgati-m-abravī⁴:
yathā Vijayo bhaṇati mayham p' et' eva ruccati. 958.
14. Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi upāsema bahussutaṃ
yo n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 959.
- 20 15. Sabbe va [santā] karoṭha matiṃ: kaṃ upāsema paṇḍitaṃ,
ko n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 960.
16. Vedeḥassa vaco sutvā Alāto etad abravī:
atth' āyaṃ migadāyasmim⁵ acelo dhīrasammato 961.
17. Guṇo Kassapagott' āyaṃ suto citrakathī gaṇī,
25 taṃ deva payirupāsaya, so no kaṃkhaṃ viñessati. 962.
18. Alātassa vaco sutvā rājā codesi sārathim:
migadāyaṃ gamissāma, yuttaṃ yānaṃ idhānaya⁶ 'ti. 963.

Ta. batthan ti tuṭṭhaṃ, ojināmase ti yam no ajitaṃ taṃ jināma, eso
mam' ajjhāsaya ti, rājā tassa kathaṃ n' eva patikkosi nābhinaudi, Sunāmo
30 etad abravīti rājānaṃ Alātassa vacanaṃ nābhinaudantaṃ appaṭikkosantaṃ
diṣvā nāyaṃ rājā yuddhājjhāsaya aham assa cittaṃ gāhanta kāmagaṇābhiraṭṭi
vannayissāmiti ciñetvā etaṃ sabbe tuyhaṃ ti ādivacanaṃ abravī, Vijayo
etad abravīti rājā Sunāmassa vacanaṃ nābhinaudi na patikkosi, tato Vijayo
ayaṃ imesaṃ dvinnam pi vacanaṃ sutvā tunhī yeva thito, paṇḍitā nāma
35 dhammasavanasonḍā honti, dhammasavanam assa vañṇessāmiti ciñetvā etaṃ
sabbe kāmā ti ādi vacanaṃ abravī, tattha tavam upatṭhitā ti tava upatṭhitā,

¹ Ck yuddhā. ² Bā sulabhā. ³ Bā mati ⁴ Cks amgātīm. ⁵ Bā -dhāyasmim.

moditun ti tava kāmehi moditum abhiraṃmitum icchāya sati na hi ete kāmā
dullabhā, n' etaṃ cittaṃ mataṃ¹ mamā 'ti etaṃ tava kāmehi abhiraṃmanā
nāma mama cittaṃmataṃ² na hoti. na ettha cittaṃ pakkhandati, yo n' ajjā 'ti
yo no ajja, atthadhammavidū ti pāliatthaṃ³ 'eva pālidhammaṃ ca jānante,
ise ti esitagune, Aṃgatiṃ abravīti³ Aṃgati³ abravī, mayhaṃ peteva⁵
ruccatīti mayhaṃ pi etaṃ nēva ruccatī, sabbe va santā ti sabbe va tumhe
idha vijjānā, matim karotha cintetha. Alāto etad abravīti raṇṇo kathaṃ
sutvā ayaṃ nama kulūpako Guno nāma ājiviko rājuyyāne vasati taṃ pasam-
sitvā rājakulūpakam karissāmīti cintetvā etaṃ atthāyaṃ ti ādi vacanaṃ abravī.
rattha dhīrasammato ti paṇḍito sammato, Kassapa-gottāyaṃ ti Kassapa- 10
gotto ayaṃ, suto ti bahussuto, gaṇīti gaṇasatthā, codesīti ānāpesi.

19. Tassa yānaṃ ayojesuṃ dantaṃ rūpiyapakkharaṃ
sukkamaṭṭhaparivāraṃ paṇḍaraṃ dosināmukhaṃ. 964.
20. Tatrāsuṃ kumudā yuttā cattāro sindhavā hayā
anilūpamasamuppādā⁴ sudantā soṇṇamālino 965. 15
21. Setacchattaṃ setaratho setassā setavijānī,
Vedehe sah' amaccehi niyyaṃ Cando va sobbatha. 966.
22. Tam annuyāyūṃ⁵ bahavo iṭṭhikhaḡgaḡdharā⁶ balī
assapiṭṭhigatā dhīrā narā naravarāḡdhipaṃ. 967.
23. So muhuttaṃ va yāyitvā yānā oruyha khattiyo 20
Vedehe sah' amaccehi patti Guṇaṃ upāgami. 968.
24. Ye pi tattha tadā āsuṃ brāhmaṇibbhaṃ samāgatā
na te apanayī rājā akataṃ⁷ bhūmim āgate ti. 969.

Ta. tassa yānaṃ ti tassa raṇṇo iathaṃ yojayīnisu, dantaṃ ti danta-
mayam, rūpiyapakkharaṃ ti rajatapakkharaṃ, sukkamaṭṭhaparivāraṃ 25
ti parisuddhaapharusarathaparivāraṃ, dosināmukhaṃ ti vigatadosāya rattiyā
mukhaṃ viya, candasadisaṃ ti a., tatrāsuṃ ti tatra ahesuṃ, kumudā ti
kumudavannā, sindhavā ti sindhava-jātikā, anilūpamasamuppādā⁸ ti vāta-
sadisavegā, setacchattan ti tasmim rathe samussāpitaṃ chattaṃ pi setaṃ
abosi, setaratho ti so pi ratho seto yeva, setassā ti assāpi setā, setavī- 30
janīti vijānī pi setā, niyyaṃ ti tena rathena niyyanto amaccaparivuto Vede-
harājā Cando viya sobhi, naravarāḡdhipaṃ ti naravarānaṃ adhipatiṃ rājādhi-
rājāṃ, so muhuttaṃ va yāyitvā ti so rājā muhuttaṃ⁹ eva uyyānaṃ gantvā,
patti Guṇaṃ upāgamiṃti pattiko va Guṇaṃ ājivikaṃ upāgami. ye pi tattha
tadā āsuṃ ti ye tasmim uyyāne tadā puretaraṃ gantvā taṃ ājivikaṃ payi- 35
rupāsamanā nisinnā ahesuṃ, na te apanayīti amhākam eva doso ye mayam

¹ Bḍ mati. ² Bḍ cittaṃ mati. ³ C^{ks} aṅgā-. ⁴ C^k -patā, C^s -patā, Bḍ anilū-
pakumuppādā. ⁵ Bḍ anu-. ⁶ Bḍ indakhagga-. ⁷ Bḍ agataṃ. ⁸ C^k -patā, C^s
-uppā, Bḍ anilūpakumuppādā.

pacchā āgamimhū tumhe mā calitthā 'ti te brāhmaṇe ca ibbhe ca rañño c' eva
atthāya akataṃ akatobhāsaṃ¹ bhūmim āgate na ussāraṇaṃ karetvā apanayi

Tāya² pana omissakaparisāya parivuto va ekamantaṃ ni-
sīditvā paṭisanthāraṃ akāsi.

- 5 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
25. Tato [so] mudukābhisiyā muducittakaḷandake
mudupaccatthate rājā ekamantaṃ upāvisi. 970.
26. Nisajja rājā sammodi kathaṃ sārāṇiyāṃ tato:
kacci yāpaṇīyaṃ bhante vātānaṃ avisaggatā, 971.
10 27. Kacci akasirā vutti, labbhati³ piṇḍayāpanaṃ,
appābādho v' asī kacci cakkhuṃ na parihāyati. 972.
28. Taṃ Guṇo paṭisammodi Vedehaṃ vinaye rataṃ:
yāpaṇīyaṃ mahārāja sabbam etaṃ tad ūbhaṃ. 973.
29. Kacci tuyham pi Vedeha paccantā na baliyare,
15 kacci ārogaṃ yoggaṃ te, kacci vahati vāhanaṃ,
kacci te vyādhayo n' atthi sarīrass' upatāpikā⁴. 974.
30. Paṭisammodito⁵ rājā tato pucchi anantarā
atthaṃ dhammaṃ ca nāyaṇ ca dhammakāmo rathesabho. 975.
31. Kathaṃ dhammaṃ care macco mātāpitūsu Kassapa,
20 kathaṃ care ācariye puttadāre kathaṃ care. 976.
32. Kathaṃ careyya vaddhesu⁶ kathaṃ samaṇabrāhmaṇe,
kathaṃ ca balakāyasmaṃ kathaṃ jānapade⁷ care. 977.
33. Kathaṃ dhammaṃ caritvāna pecca gacchati suggatiṃ,
kathaṃ c' eke adhammaṭṭhā patanti nirayaṃ adho ti. 978.
- 25 Ta mudukābhisiyā ti mudukāya sukkasamphassāya bhisiyā, mudu-
cittakaḷandake ti sukkasamphassacittattharake⁸, mudupaccatthate ti
mudunā paccattharaṇena paccatthate, sammodīti ājīvikaṇa saddhūṃ sammō-
danīyakathaṃ akāsi⁹, tato ti nisajjanato¹⁰ anantaram eva sārāṇiyakathaṃ ka-
thesīti a., tattha kacci yāpaṇīyaṃ ti kacci vo bhante sarīraṃ paccayehi
30 yāpetuṃ sakkā, vātānaṃ avisaggatā ti kacci vo sarīre vāyodhātuyo sam-
mappavattā¹¹, vātānaṃ vissaggatā¹² n' atthi, tattha tattha vaggavaggā¹³ hutvā
vātā na bādhayanīti¹⁴, akasirā ti niddukkhā, vuttīti jīvītavutti, appā-
bādho ti iriyāpathabhañjakeṇa bādhena virahito, cakkhuṃ ti kacci vo cakkhu-

¹ Bā -kāsaṃ. ² Cks kāya. ³ Bā labbhati. ⁴ Bā -yā. ⁵ Cks -te. ⁶ Cks ba-,
Bā vu-. ⁷ Ck janapadaṇ, Cs janapadaṇ, Bā janapade. ⁸ Bā -rane. ⁹ Bā
kathesi. ¹⁰ Cks nisajjato. ¹¹ Cks sama-, Bā sammappavattānaṃ. ¹² Bā by-
aggatā. ¹³ Bā vaggā- ¹⁴ Cks bādhantīti.

ādini indriyāni na parihāyantīti puerhati, patisammodīti sammodaniya-kathāya patikathesi, tattha sabbaṃ etan ti yaṃ yathāvuttaṃ vātānaṃ avisag-gatā ti sabbaṃ taṃ tath' eva, tadubhayaṃ ti yaṃ pi tayā appābādho v' asi kacci cakkhuṃ na parihāyatīti vuttaṃ taṃ pi ubhayaṃ tath' eva, na balī-yare ti nābbibhavanti na kuppanti, anantarā ti patisanthārānantarā pañhaṃ 5
pucchi, tattha atthaṃ dhammaṃ ca nāyaṃ cā 'ti pālīatthaṃ ca pālīṃ ca kāraṇayuttiṃ ca¹ so hi kathaṃ dhammaṃ care ti pucchanto mātāpituādisu paṭipattidīpakāṃ pālīṃ ca pālīatthaṃ ca kāraṇayuttiṃ ca me kathethā 'ti imaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca nāyaṃ ca pucchi, tattha kathaṃ ceke adhammaṃ tthā ti ekacce adhamme tthitā kathaṃ nirayaṃ c' eva adho sesapaṇṇesū ca patantīti. 10

Sabbaññubuddha-pacceka-buddha-buddhasāvaka-mahābodhi-sattesu purimassa purimassa alābhena¹ pacchimaṃ pacchimaṃ pucchitabbayuttakaṃ mahesakkhapañhaṃ rājā kiñci ajānantaṃ naggaḥhoggaṃ nissirikaṃ andhabālaṃ ājīvikaṃ pucchi, so evaṃ pucchito pucchānurūpaṃ vyākaraṇaṃ adatvā carantaṃ goṇaṃ 15
paharanto viya bhattapātiyaṃ² kacavaraṃ khipanto viya „suṇa mahārāja“ 'ti okāsaṃ karetvā attano micchāvādaṃ paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

34. Vedeḥassa vaco sutvā Kassapo etad abravī:
suṇohi me mahārāja saccaṃ avitathaṃ padaṃ, 979. 20
35. N' atthi dhammacaritassa⁴ phalaṃ kalyāṇapāpakāṃ,
n' atthi deva paro⁵ loko, ko tato hi idhāgato, 980.
36. N' atthi deva pitaro vā. kuto mātā kuto pitā,
n' atthi ācariyo nāma, adantaṃ ko damissati, 981.
37. Samatulyāni bhūtāni, n' atthi jeṭṭhāpacāyino, 25
n' atthi balaṃ vā viriyaṃ vā, kuto uṭṭhānaporisam⁶,
niyatāni hi bhūtāni, yathā goṭṭhaviṇṇa⁷ tathā, 982.
38. Laddheyyaṃ labhate macco, tattha dānaphalaṃ kuto,
n' atthi dānaphalaṃ deva, avaso dev' aviriyo. 983.
39. Bālehi dānaṃ paññattaṃ paṇḍitehi paṭicchitaṃ, 30
avasā denti dhīraṇaṃ bālā paṇḍitamānino ti. 984.

Ta. idhāgato ti tato paralokato idhāgato nāma n' atthi, pitaro vā ti deva ayyakādayo⁸ vā n' atthi, tesu asantesu⁹ kuto mātā kuto pitā, yathā

¹ Bā -yuttaṃ ca. ² Cks -bhe. ³ Bā adisvā. ⁴ Bā bhattavuddhikāya. ⁵ Ck dhammassa-, Cs dhammaṃ corr. to -assa. ⁶ Bā para. ⁷ Cks -yo. ⁸ Ck ayya-ayyikāyo, Cs ayyaayyikāyo, Bā ayyākaḥpeyyakādayo. ⁹ Cks asati.

goṭaviso¹ ti goṭaviso¹ vuccati pacchimabandho, yathā nāvāya pacchimabandho
nāvam eva anugacchati tathā ime sattā niyatam eva anugacchanti vadati, avaso
devavīriyo ti evaṃ dānaphale asati yo koci bālo deti nāma so avaso avīriyo
na attano vasena² balena deti dānaphalaṃ pana atthīti saññāya aññesaṃ andha-
5 bālānaṃ saddahitvā deti ti dīpeti, bālehi dānaṃ paṇṇattan ti dānaṃ dā-
tabban ti andhabālehi paṇṇattaṃ anuññātaṃ, taṃ dānaṃ balā yeva denti paṇḍitā
gaṇhanti.

Evam dānassa nipphalataṃ vaṇṇetvā idāni pāpassa phalā-
bhāvaṃ³ vaṇṇetuṃ āha:

- 10 40. Satt' ime sassatā kāyā acchejjā avikopino:
tejo paṭhavi⁴ āpo ca vāyo sukhadukkhā c' ime⁵
jīvo ca⁶, satt' ime kāyā⁷ yesaṃ chettā na vijjati, 985.
41. N' atthi hantā vā chettā vā haññare vāpi⁸ koci naṃ,
antaren' eva kāyānaṃ satthāni vitivattare. 986.
15 42. Yo p' āyaṃ⁹ siram ādāya paresaṃ nisitāsina
na so chindati te kāye, tattha pāpaphalaṃ kuto. 987.
43. Cullāsītumahākappe sabbe sujjhanti saṃsaram,
anāgate tamhi kāle saññato pi na sujjhati. 988.
44. Caritvāpi bahum bhaddraṃ n' eva sujjhanti nāgate,
20 pāpaṇ ce pi bahum katvā taṃ khaṇaṃ nātivattare. 989.
45. Anupubbena no suddhi kappānaṃ cullasītiyā,
niyatiṃ nātivattāma velantaṃ iva sāgaro ti. 990.

Ta. kāyā ti samūhā, avikopino ti vikopetuṃ na sakkā, jīvo cā⁹ 'ti¹⁰
jīve¹¹ cā 'ti pi pāṭho, ayam ev' attho: satt' ime kāyā ti ime satta kāyā,
25 haññare vāpi kocinaṃ ti yo haññeyya so pi n' atth' eva, vitivattareti
imesaṃ sattannaṃ kāyānaṃ antare yeva caranti chindituṃ na sakkonti, siram
ādāya 'ti paresaṃ sīsaṃ gahetvā nisitāsina ti nīsitena asina chindatīti
vuccati, so pi te kāye na chindati paṭhavi paṭhavim eva upeti āpādayo āpā-
dike sukhadukkhajīva¹² ākāsaṃ¹³ pakkhandatīti dasseti, saṃsaraṃ ti mahā-
30 rāja ime sattā imaṃ paṭhavim ekamaṃsakhalaṃ katvāpi ettake kappe sam-
sarantā sujjhanti aññatra hi saṃsārasatte sodhetuṃ samattho nāma n' atthi,
sabbe saṃsāren' eva sujjhanti, anāgate tamhi kāle ti yathāvutte pana
etasmaṃ kāle anāgate appatte antarā susaṇñato pi parisuddhasīlo pi na sujjhati,

¹ Cks goṭaviyo. ² Cks add na. ³ Cs -ssāphalā-, Bā -ssa nipphala-. ⁴ Cks -vir,
Bā -vi. ⁵ Bā sukhaṃ dukkhaṃ jīve. ⁶ Cks jīve va, Bā sattiṃ sassatā kāyā.
⁷ Cks cāpi. ⁸ Bā cāpi. ⁹ Bā jīvi ca, Cks jīve vā. ¹⁰ Cks add jīvo va. ¹¹
Cs Bā jīvo. ¹² Cks -dukkhejīvo. ¹³ Ck ākāsaṃ.

taṃ khaṇaṃ ti taṃ vuttappakāraṃ kālaṃ, anupubbena no ti ambhakaṃ vāde
anupubbena suddhi, sabbesaṃ pi ambhakaṃ anupubbena suddhīti pi attho.

Iti so ucchedavādo attano thāmena sakavādaṃ nippadesa-
sato kathesiṭi.

46. Kassapassa vaco sutvā Alāto etad abravī: 5
yathā bhaddanto bhaṇati mayhaṃ p' etaṃ ca¹ ruccati. 991.
47. Ahaṃ pi purimaṃ jātiṃ sare saṃsarit' attano,
Piṅgalo nāmi² ahaṃ āsīṃ luddo goghātako pure. 992.
48. Bārāṇasīyaṃ phitāya³ bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā,
bahū mayhaṃ⁴ hatā pāṇā: mahisā sūkarā ajā. 993. 10
49. Tato cuto idha jāto iddhe senāpatikule
n' atthi nūna phalaṃ pāpe⁵ so 'haṃ na nirayaṃ gato ti. 994.

Ta. Alāto etad abravīti so kira Kassapadasabalassa cetiye anoja-
pupphadāmena pūjaṃ katvā maraṇasamaye aññena kammaṇa yathānubhāvaṃ
khitto saṃsāre saṃsaranto ekassa pāpakammassa nissandena goghātakule nib- 15
battitvā bahuṃ pāpaṃ akāsi, ath' assa maraṇakūle bhaṣmāpaṭicchanno viya
aggi ettakam kālaṃ thitaṃ taṃ puññakammaṃ okāsaṃ akāsi, so tassānubhāvena
idha nibbattitvā taṃ vibhūtiṃ patto jātiṃ saranto⁶ pana atitānantarato paraṃ
saritum asakkonto goghātakammam katvā idha nibbatto 'smīti saññāya tassa
vādam upatthambhento idaṃ yathā bhaddanto ti ādivacanam abravī, tattha 20
sare saṃritattano ti attano saṃsaritaṃ sarāmi, senāpatikule ti senā-
patikulamhi.

50. Ath' ettha Bījako nāma dāso āsi paḷaccari⁶,
uposathaṃ upavasanto Guṇasantikam upāgami. 995.
51. Kassapassa vaco sutvā Alātassa ca bhāsitaṃ 25
passasanto muhuṃ uṇhaṃ⁷ rudaṃ assūni vattayīti. 996.

Ta. athetthā 'ti atha etissā⁸ Mithilāya paḷaccarīti⁹ daliddo kapano,
Guṇasantikam upāgamīti Guṇassa santikaṃ kiñcid eva kāraṇaṃ sossāmīti¹⁰
upāgato ti veditabbo.

52. Tam annupucchi¹¹ Vedeho: kiṃmatthaṃ samma rodasi, 30
kin te sutam vā diṭṭhaṃ vā, kiṃ maṃ vedesi vedanaṃ ti. 997.

¹ C^s peteva, B^d petam va. ² C^s pītāya, B^d phitāyaṃ. ³ B^d mayā. ⁴ B^d
pāpaṃ. ⁵ C^k B^d jāti --, C^s jātissaranto. ⁶ C^k paḷaccari, C^s paḷaccari, B^d pa-
ticchari. ⁷ B^d ruṇṇam. ⁸ B^d -sāya. ⁹ B^d paṭiccaritī. ¹⁰ B^d sosissāmīti.
¹¹ C^s B^d anu-.

Ta. kim mañ vedesi vedanan ti kim nāma tvañ kāyikañ vā ceta-
sikañ vā vedanam patto yam evañ rodanto mañ vedesi jānāpesi uttānam eva
nam katvā mayham ācikkhāhīti.

53. Vedehasa vaco sutvā Bijako etad abravī:
5 n' atthi me vedanā dukkhā, mahārāja suñohi me. 998.
54. Aham pi purimañ jātiñ sarāmi sukham attano:
Sāketāyañ pure āsiñ Bhāvasettḥi guṇe rato 999.
55. Sammato brahmaṇibbhānañ samvibhāgarato suci,
na cāpi pāpakam kammañ sarāmi katam attano. 1000.
10 56. Tato cut' āhañ Vedeha idha jāto duritthiya
gabbhamhi kumbhadāsiyā yato jāto suduggato. 1001.
57. Evam pi duggato santo samacariyañ adhiṭṭhito
upaḍḍhabhāgañ bhattassa dadāmi yo me icchati. 1002.
58. Cātuddasiñ pañcadasiñ sadā upavasāmañ ahañ,
15 na cāpi bhūte hiṃsāmi theyyañ cāpi vivaḍḍayañ. 1003.
59. Sabbam eva hi nūnañ etam suciṇṇaṃ bhavati nipphalañ,
niratthañ maññ' idañ sīlañ Alāto bhāsati¹ yathā. 1004.
60. Kalim eva nūna gaṇhāmi asippo dhuttako yathā,
kaṭaṃ Alāto gaṇhāti kitavā sikkhito yathā. 1005.
20 61. Dvārañ na-ppatipassāmi yena gacchāmi suggaṭhiñ,
ta-mā rāja parodāmi sutvā Kassapabhāsitan ti. 1006.

Ta. Bhāvasettḥi evamānako asītikotivibhavo settḥi, guṇe rato ti
guṇamhi rato. sammato ti sambhavitto, suciti sucikamma². idha jāto du-
ritthiya ti imasmiñ Mithilānagare duritthiya daliddiya³ kapaṇāya kumbha-
25 dāsiyā kucchimhi jāto 'smi, so 'kira Kassapabuddhakāle araṇṇe natṭhañ bali-
vaddam gavesamāno ekena maggamūlḥena bhikkhūnaṃ maggañ puttḥo tunhi
hutvā puna tena pucchito kujjhita samanadāsa nāma mukharī honti dāseṇa
tayā bhavittabbam atimukharo sīti āha. tam kammañ tadā vipākam adatvā
bhasmācchanho viya pāvako thitañ maraṇasīmāye aññāna kammañ upaṭṭhāpesi,
30 so yathākammam samsāre samsaranto ekasā kusalakammassa phaleṇa Sākete
vuttipakkāro settḥi hutvā dānadini puññañ akāsi. tam pañ' assa kammañ
pathasiyā nibhāniddhi⁴ viya thitañ okāsañ labhita vipākam dassati, yam pana
tena tam bhikkhum akkosantena katapī. akammam tam assa tasmiñ attabhāve
vipākam adasi, so ajānanto itarassa kalyāṇakammassa phaleṇa kumbhadāsi-
35 kuchiyañ nibbatto ti sūñña evam āha. yato jāto suduggato ti sv-āham
jātakūlo pathaya atiduggato ti di-eti, samacariyañ adhiṭṭhito ti sama-

¹ Cka yatha bhāsati. Id bhāsati yathā. ² Cka -mmena. ³ Id -ddaya. ⁴ Ck
-dhim.

cariyāyam eva patitthito 'mhi, nūnetan ti ekamsen' etaṃ, maññidaṃ sīlan
ti deva idaṃ sīlaṃ nāma niratthakam maññe, Alāto ti yathā ayaṃ Alātasenā-
pati mayā purimabhāve bahum pānātipātakammam katvā senāpatitthānaṃ lad-
dhan ti bhāsati¹ tena kāraṇenāhaṃ niratthakaṃ sīlan ti maññāmi, kaḷim evā
'ti yathā asippo asikkhito akkhadhutto parājayabbhāvaṃ gaṇhāti tathā nūna ga- 5
bhāmi, purimabhāve attano sāpateyyaṃ nāsetvā idāni dukkhaṃ anubhavāmi,
Kassapa bhāsitan ti Kassapa gottassa acela-kassa bhāsitaṃ sutvā ti vadati

62. Bījakaṣṣa vaco sutvā rājā Aṅgati-m-abravī :

n' atthi dvāraṃ sugatiyā niyatim kaṃkha Bījaka. 1007.

63. Sukhaṃ vā yadivā dukkhaṃ niyatiyā kira labbhati³

samsāra-uddhi⁴ sabbe-saṃ, mā turittho anāgate. 1008.

10

64. Ahaṃ pi pubbe kalyāṇo⁵ brāhmaṇibbhesu vyāvato

vohāraṃ anusāsanto ratihīno tadantarā ti. 1009.

Ta. Aṅgati-m-abravī⁶ pathamam eva itaresaṃ dvinnāṃ pacchā Bija-
kaṣṣā 'ti tinnam vacanam sutvā dalhamicchādittim⁷ gahetvā etaṃ n' atthi
dvāraṃ ti ādivacanam abravī, niyatim kaṃkha Bījaka 'ti samma Bījaka 15
niyatim eva olokehi, eullāsītimaḥākappapamāno kālo yeva hi satte sodheti, tvaṃ
atturito ti adhippāyen' evam āha. anāgate ti tasmim kale appatte antarā va
devalokam gacchāmi mā turittho, vyāvato ti brāhmaṇesu ca gahapatikesu ca
tesaṃ kāyaveyyāvaccadānādikammakāraṇena vyāvato ahoṣi, vohāraṃ ti vinucchā-
yathāne nisīditvā rājakece⁸ vohāraṃ anusāsanto va, ratihīno tadantarā ti 20
ettakaṃ kālaṃ kāmaganaratiyā parihiṇo ti

Evaṃ ca pana vatvā „bhante Kassapa mayāṃ ettakaṃ
kālaṃ pamajjimha, idāni paṇ' ambehi ācariyo laddho, ito paṭ-
ṭhāya kāmaratim eva anubhavissāma tumhākaṃ santike, ito
uttarim⁹ dhammasavanam pi no papañco bhavissati, tiṭṭhatha 25
tumhe mayāṃ gamissāma¹⁰ 'ti āpucchanto.

65^a. Puna pi bhante dakkhemu saṅgati ce bhavissatiti. 1010^a.

Ta. saṅgati ce ti ekatthāne ce no samāgamo bhavissati no ce asati puñña-
phale¹⁰ kim tayā dittthenā 'ti.

65^b. Idaṃ vatvāna Vedehe paccagā sanivesanan ti. 1010^b.

30

Ta. sanivesanan ti bhikkhave idaṃ vacanam Vedeharājā vatvā ratham
abhīruya attano nivesanaṃ Candakapāsādātalam eva paṭigato.

¹ Cks omīte bhāsati. ² Ck aṅgati-. ³ Bḍ labhati. ⁴ Cks -ini. ⁵ Cks vaso. ⁶ here
all three MSS. anga-. ⁷ Bḍ dalham-. ⁸ Bḍ -ccam. ⁹ Ck Bḍ -ri. ¹⁰ Cks -lam.

Rājā paṭhamam Guṇassa santikaṃ gantvā vanditvā pañ-
ham pucchi, gacchanto¹ pana na² vanditvā va gato³, Guṇo
attano agunātāya⁴ vandanam pi nālattha⁵, piṇḍādikaṃ sakkā-
ram kim eva lacchati, rājāpi taṃ rattim vītināmetvā puna-
5 divase amacce sannipādetvā „kāmaguṇe me upaṭṭhāpetha, ahaṃ
ito paṭṭhāya kāmasukham evānubhavissāmi, na me aññāni kic-
cāni ārocetabbāni, vinicchayakiccaṃ asuko ca asuko ca karotū“
'ti vatvā kāmaratiparo⁶ va ahoṣi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 66. Tato ratyā vivasane upaṭṭhānamhi Aṅgati
amacce sannipādetvā idam vacanam abravi: 1011.
67. Candake me vimānasmim sadā kāme vidhentu me,
mā m' upagañchuṃ⁷ atthesu gūyappākāsiyesu⁸ ca. 1012.
68. Vijayo ca Sunāmo ca senāpati Alātako
15 ete atthe nisīdantu vobārakusalā tayo. 1013.
69. Idam vatvāna Vedeho kāme ca bahumaññatha,
na cāpi brāhmaṇibbhesu atthe kismiñci vyāvaṇo ti. 1014.

Ta. upaṭṭhānamhīti attano upaṭṭhānatthāne, Candake ti mama san-
take Candakapāsāde, vidhentu me ti niccaṃ mayham kāme samvidahantu
20 upaṭṭhahantu, gūyappākāsiyesu⁸ 'ti gūyhesu pi pākāsikesu pi atthesu
uppannesu maṃ koci mā upaganchi⁹, atthe ti atthakārane vinicchayatthāne
nisīdantū 'ti mayā kattabbakiccassa karanatthaṃ sesāmacchehi saddhim nisī-
dantū 'ti.

70. Tato dvesattarattassa Vedehass' atrajā piyā
25 rājakaññā Rujā nāma dhātīmātaram abravi: 1015.
71. Alamkarotha maṃ khippaṃ, sakhiyo ca karontu me,
suve pannaraso dibbo, gacchaṃ issarasantike. 1016.
72. Tassā malyaṃ¹⁰ abhihariṃsu candanaṃ ca mahārāham
maṇisaṃkhamuttāratanam nānāratte ca ambare. 1017.
30 73. Taṇ ca sovaṇṇaye piṭhe nisinnaṃ bahukitthiyo
parikiriya asobhiṃsu Rujāṃ ruciravaṇṇinin ti. 1018.

Ta. tato ti rañño kāmapamke laggadivasato paṭṭhāya, dvesattarat-
tassā 'ti cuddasame divase, dhātīmātaram abravīti pitusantikaṃ gantu-

¹ B^d āg-. ² B^d a. ³ B^d āgato. ⁴ C^k gu-. ⁵ B^d -laddham. ⁶ B^d -timaddo.
⁷ B^d -gaccha. ⁸ C^{ks} gūyhampā-. ⁹ C^k -gañchuṃ, C^o -gachuṃ, B^d maṃ kenaci
mā upagaccha. ¹⁰ read: maly'.

kāmā hutvā dhātīmātaraṃ āha; sā kira cātuddase cātuddase pañcasatāhi ku-
 mārīkāhi parivutā dhātigaṇaṃ ādāya mahantena sirivilāssena attano sattabhūmi-
 Rativaddhanapāsāda¹ oruṃya pītu dassanattamaṃ Candakapāsādaṃ gacchati, atha
 naṃ pītā disvā tutthamānaso mahāsakkāraṃ katvā uyyojento amma dānaṃ
 dehīti sahasaṃ datvā uyyojeti, sā attano nivesanaṃ āgantvā punadivase uposa- 5
 thikā hutvā kapaṇiddhikavanibbakayācakanāṃ mahādānaṃ deti, rañño kir' assā²
 eko janapado pi dinno, tato āyena sabbakiccāni kareti³, tadā pana raññā kira
 Guṇaṃ ājīvikaṃ nissāya micchādassanaṃ gahitaṃ ti sakalanagare kolāhalaṃ
 ahoṣi, taṃ Rujādhātīyo sutvā rājadhītāya ārocayīmsu: ayye pītārā kira te ājivi-
 kassa kathaṃ sutvā micchādassanaṃ gahitaṃ, so kira catūsu dvāresu dā- 10
 nāsālā viddhamaṣpetvā parapattiggahitā⁴ itthiyo ca kumārīkā ca pasayhākārena⁵
 ganhituṃ⁶ ānāpeti, r. na vicāreti kāmamatto yeva kira jāto ti, sā taṃ kathaṃ
 sutvā anattamanā hutvā: me pītā tādissaṃ nāma⁷ apagatasukkadhammaṃ nillajjaṃ
 naggabhoggaṃ ājīvikaṃ upasaṃkamitvā pañhaṃ pucchiseati⁸, nanu dhammika-
 samaṇabrāhmaṇo kammavādī upasaṃkamitvā pucchitabbo siyā, [thapetvā kbo 15
 pana maṃ aṇño mayhaṃ [pītaraṃ micchādassanaṃ apanetvā sammādassane pa-
 tiṭṭhāpetuṃ samatto n' atthi, ahaṃ hi atītā satta anāgatā satta 'ti cūddasa-
 jātiyo anussarāmi, tasmā pubbe mayā katapāpakammaṃ kathetvā pāpakammaṃ
 phalaṃ dassenti⁹ mama pītaraṃ bodhessāmi, sace pana ajj' eva gamissāmi
 atha maṃ amma tvaṃ pubbe addhamāse āgacchasi ajja kasmā evaṃ lahuṃ 20
 āgatāsīti vakkhati, tatra ce ahaṃ tumhehi kira micchādassanaṃ gahitaṃ ti sutvā
 āgat' ambhiti vakkhāmi na me vacanaṃ garuṃ katvā ganhissati, tasmā ajja
 agantvā ito cūddasame divase kālacatuddase yeva kiñci ajānantī viya pubbe-
 gamanākāreṇ' eva gantvā āgamanakāle dānavaṭṭatthāya sahasaṃ yācissāmi, tadā
 me pītā diṭṭhiyā gahitabbhāvaṃ kathessati, atha naṃ ahaṃ attano balena micchā- 25
 diṭṭhiṃ chaḍḍāpessāmi ti cintesi, tasmā cūddasame divase pītu santikaṃ gantu-
 kāmā hutvā evaṃ āha, tattha sakhiyo cā 'ti sahāyikāyo pi me pañcasatā
 kumārīkā ekāy' ekaṃ asadisāṃ katvā nānāslāṃkārehi nānāvaṇṇehi pupphavatthā-
 nulepanehi alaṃkarontu, dibbo ti dibbasadiso¹⁰ devatāsannipātapatimandito
 ti pi dibbo, gacchan ti mama dānavaṭṭaṃ¹¹ āharāpetuṃ Videhissarassa pītu 30
 santikaṃ gamissāmi, abhiharimāsu 'ti soḷasaḥi gandhodakaghaṭehi nahāpetvā
 maṇḍanattāya abhiharimāsu, parikiriya 'ti parivāretvā, asobhimāsu 'ti Rujāṃ¹²
 parivāretvā [thitadevakaṇṇā viya taṃ divasaṃ ativiya sobhimāsu.

74. Sā ca sakhimajjhagatā sabbābharaṇabhūsitā

sateratā abbhaṃ iva Candakaṃ pāvisī Rujā. 1019.

35

75. Upasaṃkamitvā Vedehaṃ vanditvā vinaye rataṃ

suvaṇṇavikate pīthe ekamantaṃ upāvisiti. 1020.

¹ Cks -bhūma-, Bā -bhumma-. ² Bā rājā kirassa. ³ Bā karoti. ⁴ Bā sapa-
 riggaḥitā. ⁵ Cks -kāreca, Bā paseyāhākārena. ⁶ Cks omit ganhituṃ. ⁷ Bā
 kathaṃ hināma me tato. ⁸ Bā pucchati. ⁹ all three MSS. -i. ¹⁰ Cks dibbo
 tu divaso. ¹¹ Bā adds videharaṇṇā. ¹² Cks sujaṃ, Bā rucāṃ.

Ta. upāvisīti pītu vasanattānaṃ Candakapāsādaṃ pāvisi, suvaṇṇa-vikate ti sattaratanaviccitṭe suvaṇṇakhaṇḍe.

76. Tañ ca disvāna Vedeho accharānaṃ va saṅgamaṃ
Rujāṃ sakhimajjhagataṃ idaṃ vacanaṃ abravī: 1021.
- 5 77. Kacci ramasi pāsāde antopokkharaniṃ pati,
kacci bahuviddhaṃ khajjaṃ sadā abbiharanti te. 1022.
78. Kacci bahuviddhaṃ malyaṃ ocinivā kumāriyo
gharake karoṭha paccekāṃ khiddhāratiratā¹ muhuṃ². 1023.
79. Kena vā vikalāṃ tuyhaṃ khippaṃ abbiharantu te,
10 mano karassu kuḍḍamukhī api candasamamhi pīti³. 1024.
- Ta. saṅgaman ti accharānaṃ samāgamaṃ viya taṃ samāgamaṃ disvā,
pāsāde ti amma mayā tuyhaṃ Vejayanta-sadiso Rativaddhanapāsādo kārīto,
kacci tattha ramasi, antopokkharaniṃ patīti antovatthusmiṃ yeva te
mayā Nandapokkharani-patibhāgā pokkharanī kārītī, kacci taṃ pokkharaniṃ
15 paṭicca udakakīlam kilanti ramasi, malyan ti amma aham tuyhaṃ devasikāṃ
pañcavīsati-pupphasamugge pahināmi, kacci tumhe sabbā kumāriyo taṃ malyaṃ
ocinivā ganthivā abhinhaṃ khiddhāratiratā hutvā kacci paccekāṃ gharake karoṭha
idaṃ sundaraṃ idaṃ sundarataran ti evaṃ pāṭiyekkaṃ sārāmbhe⁴ viya puppha-
gharakāni pupphagabbhe ca pupphāsanapupphasayanāni ca kacci karoṭhā 'ti
20 pucchati, vikalān ti vekalyaṃ, mano karassū⁵ 'ti cittaṃ uppādehi, kuḍḍa-
mukhīti sāsapakkuḍḍena⁶ pasāditamukhatāya taṃ evaṃ āha, itthiyo hi mukha-
vaṇṇaṃ pasādentīyo dutthalohitamukhadūsitapilakaharaṇatthaṃ pathamaṃ sāsapa-
kakkhena mukhaṃ vilimpanti tato lohitaṃ samukaranatthaṃ mattikākakkhena tato
chavipasādanatthaṃ tilakakkhena, candasamamhi pīti caudana⁷ dullabhataro
25 nāma n' atthi, tādise⁸ pi ruciṃ katvā mamācikkha sampādessāmi te ti.
80. Vedehassa vaco sutvā Rujā pītaram abravī:
sabbam etaṃ mahārāja labbhat' issarasantike. 1025.
81. Suve pannaraso dibbo, sahasaṃ āharantu me,
yathā dinnaṃ ca dassāmi dānaṃ sabbavanīsu 'han⁹ ti. 1026.
- 30 Tattha sabbavanīsuhan ti sabbavanībakesu aham
82. Rujāya vacanaṃ sutvā rājā Aṅgati-m-abravī:
bahum vināsitaṃ vittaṃ niratthaṃ aphalaṃ tayā. 1027.
83. Uposathe vasaṃ niccaṃ annapānaṃ na bhuñjasi,
niyat' etaṃ⁹ abhuttappaṃ, n' atthi puññaṃ abhuñjato ti. 1028.

¹ Ck - tiru. ² Bd abu. ³ Bd candasamam pi te ti. ⁴ Bd - ena. ⁵ Bd sāsapa-
kakkhehi. ⁶ Ck - ne, C - no, Bd candato. ⁷ Bd - sam ⁸ Bd - nisvahan. ⁹ Bd
niyatitān.

Ta. Aṅgatiṃabravīti bhī. so Aṅgatiṃajā pubbe ayācito pi amma dā-
naṃ dehiṭi sabhaṃ datvā tam divasaṃ yācito pi micchādassanaṃ¹ gahitattā
adatvā idaṃ bahūṃ vināsitaṃ ti ādi abravī, niyatetaṃ abhuttabban ti
etaṃ niyativasena tayā abhuñjitabbam bhavissati, bhuñjantānaṃ pi abhuñjantā-
naṃ pi n'atthi puññaṃ, sabbehi cullāsītimaḥākappe attikkamitvā visujjhitabban ti. 5

84. Bijako pi hi sutvāna tadā Kassapabhāsitaṃ
passasanto muhūṃ uḥaṃ rudaṃ assūni vattayī. 1029.

85. Yāva Ruje jīvasi no² mā³ bhattam apanāmayi⁴,
n'atthi bhadde paro⁵ loko, kiṃ nirattham vihaññasīti. 1030.

Ta. Bijako pīti Bijako pi pubbe kalyāṇakammaṃ katvā tassa nissan- 10
dena dāsikucchiyaṃ nibbatto ti Bijakavatthum pi 'ssā udābaranatthaṃ āhari,
natthi bhadde ti bhadde Guṇācariyo evaṃ āha: n'atthi ayaṃ loko n'atthi
paraloko n'atthi mātāpītā, n'atthi sattā opapātikā n'atthi loka samana-
brāhmaṇā sammaggatā⁶ sammāpatipannā ti, paraloke hi satī idhaloko nāma
bhavēyya so yeva ca n'atthi, mātāpītūsu santesu⁷ puttadhītaro nāma bhavēyyuṃ 15
te yeva ca n'atthi, dhamme satī dhammikasamanabrāhmaṇā bhavēyyuṃ te⁸
yeva ca n'atthi, kiṃ dānaṃ denti sīlaṃ rakkhanti⁹ niratthakaṃ¹⁰ vihaññasīti.

86. Vedeḥassa vaco sutvā Rujā ruciravaṇṇinī
jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ pitaraṃ etad abravī: 1031.

87. Sutaṃ eva pure āsi sakkehi diṭṭham idaṃ mayā:
bālūpasevī¹¹ yo hoti bālo va samapajjatha. 1032. 20

88. Mūlho hi mūlham āgama bhiyyo moham nigacchati,
patirūpaṃ Alātena Bijakena ca muyhituṃ¹² ti. 1033.

Ta. pubbāparaṃ dhammaṃ ti bhī, pītu vacanaṃ sutvā Rujā rājadhītā
attitasattajātivaseṇa¹³ pubbadhammaṃ anāgatasattajātivaseṇa¹⁴ anāgatadhammaṃ 25
ca jānanti pitaraṃ micchādiṭṭhito mocetukāmaṃ etaṃ sutam eva me ti ādim
āha, tattha samapajjathā¹⁵ ti yo puṇḇalo bālūpasevī hoti so bālo va sam-
pajjati etaṃ mayā pubbe sutam eva ajja pana paccakkhato diṭṭhan ti, mūlho
ti maggamūlham āgama maggamūlho viya diṭṭhimūlham āgama diṭṭhimūlho
pi uttariṃ moham¹⁶ nigacchati mūlhataro hoti, Alātenā¹⁷ ti deva tumbehi 30
jātigottakulapadesaissariyapaññāhi hīnena Alātasenāpatinā accantahīnena nip-
paññena Bijaka-dāseṇa ca gāmadārasadisāṃ¹⁸ āhiraikaṃ bāla-Guṇaṃ ājivikaṃ
āgama muyhituṃ¹⁹ patirūpaṃ anucchavikaṃ, kiṃ tena muyhissatīti²⁰ evaṃ te
ubho pi gaharivā diṭṭhito mocetukāmatāya pitaraṃ vaṇṇenti āha:

¹ so Cks; Bđ -nassa. ² Cs jivasino, Bđ jivamaṇa ³ Cks na. ⁴ Bđ upa-. ⁵
natthi amma para-. ⁶ Bđ samaggatā. ⁷ Cks sapati. ⁸ Cks so. ⁹ Bđ kiṃ
dānaṃ desi kiṃ sīlaṃ rakkhasi. ¹⁰ Bđ nirattham kiṃ. ¹¹ all three MSS. -i
¹² Bđ muyhituṃ. ¹³ Bđ atīte-. ¹⁴ Bđ anāgate-. ¹⁵ Bđ uttari mūlham. ¹⁶
Bđ mūlhi-.

89. Tvañ ca devāsi¹ sappañño dhīro atthassa kovidō,
kathaṃ bālehi sadisaṃ hīnaṃ² diṭṭhiṃ³ upāgamī. 1034.
90. Sace hi saṃsārapathena sujjhati
niratthiyā pabbajjā Guṇassa,
5 kīṭo va aggim⁴ jalitaṃ apāpataṃ⁵
upapajjati momuho⁶ naggabhāvaṃ. 1035.
91. Saṃsārasuddhīti pure niviṭṭhā kammaṃ vidūsentī bahū ajānaṃ
pubbe kalī duggahito va atthā dummocayā balisā ambujo vā 'ti. 1036.
- Ta. sappañño ti yasavayapuññatitthavāsayonisomanasikārasākacchāvasena
10 laddhāya paññāya sappañño, ten' eva kāraṇena dhīro dhīratāya atthānatthassa
kāraṇākāraṇassa kovidō, bālehi sadisaṃ ti yathā te bālā upagatā kathaṃ
tathā tvaṃ hīnaditthiṃ upagato, apāpataṃ ti apa āpataṃ⁷, patanto ti
attho, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta saṃsārena suddhiyā sati yathā pataṅgakīṭo ratti-
bhāge jalitaṃ aggim diṣvā tappaccayaṃ dukkhaṃ ajānitvā mohena tattha pa-
15 tanto mahādukkhaṃ āpajjati tathā Guṇo pi pañcakāmaguṇe pabhāya momuho⁶
ti nirassādanāṃ naggabhāvaṃ upapajjati, pure niviṭṭhā ti tāta saṃsārena
suddhīti kassaci vacanaṃ asutvā⁸ paṭhamam eva niviṭṭhā n' atthi, sukaṭa-
dukkatānaṃ kammānaṃ phalaṃ ti gahitattā bahujanā ajānantā kammaṃ vidū-
senti taṃ dūsentā kammaphalaṃ pi dūsentī yeva, evaṃ tesaṃ pubbe gahito
20 kalī parājayagāho duggahito va hotīti attho, dummocayā balisā ambujo vā
'ti te pana evaṃ ajānantā micchādassanena atthaṃ gahetvā ṭhitā bālā yathā
nāma balisaṃ gillitvā ṭhito maccho balisā dummocayo hoti evaṃ tamhā atthā⁹
dummocayā honti¹⁰.
92. Upaman te karissāmi mahārāja tav' atthiyā¹¹,
25 upamāya pi ekacce atthaṃ jānanti paṇḍitā. 1037.
93. Vānījānaṃ yathā nāvā appamaṇaharā¹² garu¹³
atibhāraṃ samādāya aṇṇave avasīdati. 1038.
94. Evaṃ eva naro pāpaṃ thokathokaṃ p' ācīnaṃ
atibhāraṃ samādāya niraye avasīdati. 1039.
- 30 95. Na tāva bhāro paripūro¹⁴ Alātassa mahīpati
ācīnāti etaṃ pāpaṃ yena gacchati duggatiṃ. 1040.
96. Pubbe c' assa kataṃ puññaṃ Alātassa mahīpati,
tass' eva deva nissando yaṇ c' eso¹⁵ labhate sukhaṃ. 1041.
97. Khiyyate c' assa taṃ puññaṃ tathā hi aguṇe rato,
35 ujumaggaṃ avahāya¹⁶ kummaggaṃ anudhāvati. 1042.

¹ Ck^s deva. ² B^d hīna-. ³ all three MSS. -i. ⁴ all three MSS. aggi. ⁵ Ck^s -thaṃ. ⁶ B^d momuho. ⁷ so Ck; C^s apa apātaṃ, B^d api apataṃ. ⁸ B^d sutvā vā asutvā vā. ⁹ B^d anattā. ¹⁰ B^d adds uttari pi udāharanaṃ āharanti āha. ¹¹ so all three MSS for -yaṃ? ¹² C^s -hārā, B^d -bhārā. ¹³ B^d garuṃ. ¹⁴ C^s pati-. ¹⁵ B^d yaṇa so. ¹⁶ C^s apāhāya.

98. Tulā yathā pagga-hitā ohite tulamaṇḍale
unnameti tulāsisaṃ bhāre oropite sati 1043.
99. Evam eva naro puññaṃ thokathokam pi ācinam
saggātimāno dāso va Bijako sātave rato ti. 1044.

Ta. nīraye ti aṭṭhavidhe mahānīraye solasavidhe ussadanīraye lokanta- 5
ranīraye ca, bhāro ti tāta na tāv' assa¹ akusalabbhāro pūraṭi, tassevā 'ti tassa
pubbe katassa puññaṃ² eva nissando yaṃ so Alāto senāpati ajja³ sukhaṃ
labhati, na hi tāta etaṃ goghātakakammassa phalaṃ pāpassa hi nāma vipāko
iṭṭho kanto bhavissatīti aṭṭhānam etaṃ, agūṇe rato ti tathā h' esa idāni
akusalakamme rato, ujjumaggan ti dasakusalakammapathamaggam, ohite 10
tulamaṇḍale ti bhaṇḍapaticchādanatthāya tulāmaṇḍale laggetvā ṭhapite, un-
nameti ti uddham ukkhipati, ācinan ti thokathokam pi puññaṃ ācinanto pāpa-
bhāraṃ otāretvā naro kalyāṇakammassa sīsam ukkhipitvā devalokaṃ gacchati,
saggātimāno ti sagge atimāno saggasampāpake sātaphale kalyāṇakamme abhi-
rato, saggādhimāno ti pi pāṭho saggam adhikaranam⁴ katvā ṭhitacitto ti attho, 15
sātave rato ti esa Bijakadāso sātave⁵ madhuravipāke kusalakamme yeva rato,
so imassa pāpakammassa khīnakāle kalyāṇakammassa phaleṇa devaloke nib-
battissati, yaṃ pan' esa idāni dāsattaṃ upagato na taṃ kalyāṇassa phaleṇa
tathāttasamvattanikaṃ hi 'ssa pubbe kataṃ pāpaṃ bhavissatīti niṭṭham ettha
gantabban ti. 20

Imam atthaṃ pakāsentī āha:

100. Yaṃ ajja⁶ Bijako dāso dukkhaṃ passati attani
pubbe tassa⁷ kataṃ pāpaṃ tam eso paṭiserati. 1045.
101. Khīyate c' assa⁸ taṃ pāpaṃ tathā hi vināye rato
Kassapaṇ ca samāpajja mā h' ev' uppatham āgamā ti. 1046. 25

Ta. mā hevuppatham āgamā ti tāta tvaṃ pana imaṃ naggam Kassa-
pājīvikaṃ upagantvā mā heva nīrayagāmim uppatham āgamaṃ pāpaṃ akāsi
pītaṃ ovadi.

Idāni 'ssa pāpūpasevanāya dosaṃ kalyāṇamittūpasevanāya ca
guṇaṃ dassentī āha: 30

102. Yaṃ yaṃ hi rājā bhajati sataṃ vā yadivā asaṃ (IV $\frac{435}{31}$)
sīlavantaṃ visīlaṃ vā vasaṃ tass' eva gacchati. 1047.
103. Yādisaṃ kurute mittam yādisaṃ c' ūpaserati⁹
so pi tādīsako hoti sahaṇāso hi⁹ tādīso. 1048.

¹ Bā tāva ālatassa ² Cks pecca. ³ Bā adhikāram. ⁴ Cks ete. ⁵ Ck yañcajja.

⁶ Bā vassam. ⁷ Cks vassa ⁸ Bā vūp-. ⁹ Bā pi,

104. Sevamāno sevamānaṃ samphuṭṭho¹ samphusaṃ¹ param
saro diddho² kalāpaṃ va alittam upalimpati,
upalepabhayaṃ dhīro n' eva pāpasakhā siyā. 1049.
105. Pūtimacchaṃ kusaggena yo naro upanayhati
5 kusāpi pūti³ vāyanti. evaṃ bālūpasevanā. 1050.
106. Tagaraṇ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhi³ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 1051.
107. Tasmā phalaputaṣṣeva ñatvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
10 asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggatin ti. 1052.

Ta. sataṃ vā ti sappurisaṃ vā, yadivā asan ti asappurisaṃ vā, saro
diddho⁴ kalāpaṃ vā 'ti mahārāja yathā nāma balāhalavīsalitto saro sarakalāpe
khitto sabbaṃ taṃ visena alittam pi sarakalāpaṃ limpiti visadiddham⁵ eva
karoti evaṃ eva pāpamitto pāpaṃ⁶ sevamāno attānaṃ⁷ sevamānaṃ param tena
15 ca samphuṭṭho¹ taṃ samphusante¹ alittam pāpēna purisaṃ attanā ekajjhāsayam
karonto upalimpati, vāyanti ti tassa te kusāpi duggandhaṃ vāyanti ti, taga-
raṇ cā 'ti tagaraṇ ca aññaṇ ca gaudhasampannaṇ ca gandhajātaṃ, evaṃ ti
evarūpā dhīrūpasevanā, dhīro hi attānaṃ sevamānaṃ dhīraṃ eva karoti, tasmā
phalaputaṣṣeva⁸ evā 'ti yasmā tagarādīpaliveṭṭhanāni pannaṇi pi sugandhāni
20 honti tasmā palāsapattaputaṣṣeva paṇḍitūpasevanena ahaṃ pi paṇḍito bhaviṣṣā-
miti evaṃ ñatvā sampākam attano ti attano pariṇāmanā paṇḍitabbhāvaṃ
parināmanā ñatvā asante pabāya paṇḍite sante upaseveyya, nirayaṃ nenti ti
ettha Devadattādīhi ca nirayaṃ Sāriputtatherādīhi ca sugatim nītanāni vasena
udāharaṇāni āharitabbāni.

- 25 Evaṃ rājadhītā chahi gāthāhi pitu dhammaṃ kuthetvā idāni atīte
attanā anubhūtaṃ dukkhaṃ dassenti āha:
108. Ahaṃ pi jātiyo satta sare saṃsarit' attano
anāgatāpi⁹ satt' eva yā gamissaṃ ito cutā. 1053.
109. Yā me sā sattamī jāti ahu⁹ pubbe janādhipa
30 kammāraputto Magadhe[su] ahu¹⁰ Rājagaha pure. 1054.
110. Pāpaṃ saḥāyaṃ āgamaṃ bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā
paradārassa heṭhento¹¹ carimha¹² amarā viya. 1055.
111. Taṃ kammaṃ nihitaṃ atṭhā bhaṃmacchanno va pāvako,
atha aññehi kammehi ajāyīm Vamsabhūmiyaṃ 1056.

¹ C^{ks} -pu-. ² C^{ks} dittho, dutho. ³ all three MSS. -i. ⁴ C^{ks} dittho, B^d dittho.

⁵ C^{ks} -disam, B^d -dutham. ⁶ B^d para. ⁷ B^d taṃ. ⁸ B^d -tepi. ⁹ C^{ks} āhu.

¹⁰ C^k ahū, C^s āhu, B^d asu. ¹¹ B^d pothentā. ¹² B^d caramhā.

112. Kosambiyāṃ seṭṭhikule iddhe phīte mahaddhane
ekaputto mahārāja niccaṃ sakkatapūjito. 1057.
113. Tattha mittāṃ asevisāṃ sahāyāṃ sātave ratāṃ
paṇḍitaṃ sutasampannaṃ, so maṃ atthe nivesayi'. 1058.
114. Cātuddasīṃ pañcadasīṃ bahūṃ rattim upāvasiṃ,
taṃ kammaṃ nihitāṃ aṭṭhā, nidhīva udakantike. 1059. 5
115. Atha pāpānaṃ kammānaṃ yaṃ etaṃ Magadhe kataṃ
phalaṃ pariyāgataṃ² pacchā bhutvā duṭṭhaviśāṃ yathā 1060.
116. Tato cut' āhaṃ Vedeha³ Roruve niraye ciraṃ.
sakammaṇā apaccisaṃ, taṃ saraṃ na sukhaṃ labhe. 1061. 10
117. Bahuvassagaṇe tattha khepayitvā bahūṃ dukkhāṃ
Bheṇṇākate⁴ ahūṃ⁵ rāja chakalo uddhitapphalo ti. 1062.

Ta. sattā 'ti mahārāja idhalokaparaloka nāma sukatadukkatānaṃ ca
phalaṃ atthi, na samsāro satte sodhetuṃ sakkoti, sakammaṇā eva hi sattā
sujjhanti, Alātasenāpati ca Bijako dāso ca ekam eva jātiṃ anussaranti, na ke- 15
valaṃ ete ca⁶ jātissarā ahaṃ pi atitā satta jātiyo attano saṃsaritaṃ sarāmi,
anāgate pi ito gantabbā⁷ satt' eva⁸ jānāmi, yā me sā ti yā sā mama atite
sattamī jāti āsi, kammāraputto ti tāya jātiyā ahaṃ Magadhesu Rajagahana-
gare suvannakāraputto ahoṣiṃ, parādārassa hethento⁹ ti parādāraṃ he-
thento⁹ vihethento¹⁰ paresaṃ rakkhite¹¹ gopite bhaṇḍe aparajjhanako¹², aṭṭhā 20
ti taṃ tadā mayā katapāpakammaṃ okāsaṃ alabhivā okāse sati vipākadāyakaṃ
hutvā bhasmācchanno aggi viya nihitam aṭṭhāsi, Vamsabhūmiyaṃ ti Vam-
saraṭṭhe, ekaputto ti asītikoṭivibhave seṭṭhikule ahaṃ ekaputto va ahoṣiṃ,
sātave ratan ti kalyāṇakamme abhirataṃ, so maṃ ti so sahāyako maṃ atthe
kusalakamme patitṭhāpesi, taṃ kammaṃ ti taṃ pi me kalyāṇakammaṃ tadā 25
okāsaṃ alabhivā okāse sati vipākadāyakaṃ hutvā udakantike nidhiṃ viya
nihitam aṭṭhāsi, yametan ti atha mama santakesu¹³ pāpakammesu yaṃ etaṃ
mayā Magadhesu parādārikakammaṃ kataṃ tassa phalaṃ pacchā maṃ pariyāga¹⁴,
upagatan ti a., yathā kiṃ: bhutvā duṭṭhaviśāṃ yathā savisaṃ bhojanaṃ
bhutvā ṭhitassa taṃ duṭṭhaṃ kakkhalaṃ halāhalaviśāṃ kuppatti tathā maṃ pari- 30
yāgū¹⁵ 'ti a., tato ti tato Kosambiyāṃ seṭṭhikulato, taṃ sajan ti taṃ tasmīṃ
niraye anubhūtapubbaṃ dukkhāṃ saranti uttasukhaṃ nāma na labhāmi bhayaṃ
eva uppajjati, Bheṇṇākate¹⁶ ti Pennākate¹⁷, uddhitapphalo ti uddhaṭa-
bījo. So pana chakalako balasampanno ahoṣi¹⁸, piṭṭhiyaṃ abhirūḍhitvāpi naṃ
vāhayinisū yānake pi yojayinisū.

¹ Bā nivedayi. ² Bā -gamuṃ. ³ Cks -hā, Bā -hi. ⁴ Bā bhinnāgate, C* geṇṇā.
⁵ Cks āhu, Bā ahu. ⁶ Bā va. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā pothento. ¹⁰ Bā
omits vih-. ¹¹ Bā -ta. ¹² Cks -kā, Bā -rajjhantā. ¹³ Ck santisu, C* santikesu.
¹⁴ Bā adde maṃ. ¹⁵ Bā -gatan. ¹⁶ Bā bhinnāgate. ¹⁷ Bā bhinnāgate? ¹⁸
Cks -siṃ.

Tam atthaṃ dassentī gātham āha:

118. Sātaputtā mayā vūlhā¹ piṭṭhiyā ca rathena ca,
tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me ti. 1063.

Ta. sātaputtā ti amaccaputtā, tassa kammaṣṣā 'ti deva Roruve
5 mahāniraye paccanañ² ca chakalakāle [bijuppātanañ³ ca piṭṭhivāhanayānakayoja-
nāni ca sabbo p'esa tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me ti.

- Tato pana cavitvā araṇṇe kapiyoniyam paṭisandhim gaṇhi⁴.
atha naṃ jātadivase yūthapatino dassesum, so „ānetha me puttan“ ti
dalham gahehvā tassa viravantassa dantehi phalāni uppāṭesi. Tam
10 atthaṃ pakāsentī āha:

119. Tato cut' āham Vedeha kapi āsim brahāvane
nilicchitaphalo⁵ yeva yūthapena pagabbhinā,
tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me ti. 1064.

Ta. nilicchitaphalo⁵ yevā 'ti tattha p' aham⁶ pagabbhena yūtha-
15 patinā luñcitvā⁷ uppātaphalo yeva aho sin ti.

Ath' aparāpi jātiyo dassentī āha:

120. Tato cut' āham Vedeha Dasannesu⁸ pasū ahuṃ⁹
nilicchito¹⁰ javo¹¹ bhadro, yoggaṃ vūlham ciram mayā,
tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me. 1065.
20 121. Tato cut' āham Vedeha Vajjisu kulam āgamañ¹²,
n' ev' itthi na pumā¹³ āsim manussatte sudullabhe,
tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me. 1066.
122. Tato cut' āham Vedeha ajāyim Nandane vane,
bhavane Tāvatiṃs' aham accharā kāmavaṇṇinī¹⁴ 1067.
25 123. Vicittavatthābharaṇā āmuttamanikunḍalā
kusalā naccagītassa Sakkassa paricārikā. 1068.
124. Tattha thitāham Vedeha sarāmi jātiyo imā
anāgatāpi¹⁵ satt' eva yā gamissam ito cutā. 1069.
125. Pariyāgatan tam kusalam yam me Kosambiyam katam
30 deve c' eva manusse ca sandhāvissam ito cutā. 1070.
126. Sattajaccā¹⁶ mahārāja niccam sakkatapūjita¹⁷,
thibhāvāpi na muccissam chatṭhā¹⁸ nigatiyo imā. 1071.

¹ Cks mūlhā, Bđ vūlhā. ² Bđ paca-. ³ Bđ bijuppāda-. ⁴ Ck -ī, Cs Rd -i ⁵
Bđ niluñji-. ⁶ Bđ pāham. ⁷ Bđ luñj-. ⁸ Bđ dassanesu ⁹ Bđ ahu, Ck aham,
Cs āhum. ¹⁰ Bđ niluñc-. ¹¹ Cks -e. ¹² Cks -mā, Bđ āgatā. ¹³ Cks -mo. ¹⁴
Bđ varavaṇ-. ¹⁵ Bđ -tepi. ¹⁶ Cks -cco. ¹⁷ Cks -o. ¹⁸ so Cks; Bđ chaīā.

127. Sattamī ca gati deva: devaputto mahiddhiko
pumadevo¹ bhavissāmi devakāyasmim uttamo. 1072.
128. Ajjāpi santānamayaṃ mālaṃ ganthenti Nandane
devaputto Javo nāma yo me mālaṃ paṭicchati. 1073.
129. Muhutto viya so dibbo imāni vassāni soḷasa,
rattindiro ca so dibbo mānusi² sarado sataṃ. 1074. 5
130. Iti kammāni anventi asamkheyyāpi jātiyo
kalyāṇaṃ yadivā pāpaṃ, na hi kammaṃ panassatīti³. 1075.

Ta. Dasanṇesū⁴ 'ti Dasanṇaratthe⁵, pasū ti goṇo ahoṣiṃ, nilic-
chito⁶ ti vacchakakāle yeva maṃ evaṃ maṇāpo bhavissatīti nibbijakāṃ akaṃsu, 10
so 'haṃ nilicchako⁶ uddhaṭaḍḍiyo javo bhadro ahoṣiṃ⁷, Vajjīsu kulam āga-
man⁷ ti goyonito cavitvā Vajjiratte ekasmiṃ mahābhogakule nibbattiṃ ti das-
seti, nevittthi na pumā⁸ ti napuṃsakattaṃ sandhāyāha, bhavane tāvatim-
sāhan ti Tāvattimsabbhavane ahaṃ, tattha tthitāhaṃ Vedeha sarāmi
jātiyo imā ti sā kira tasmiṃ devaloke tthitā ahaṃ evarūpaṃ devalokaṃ āga- 15
chanti kuto nu kho āgatā ti oloketi Vajjiratte mahābhogakule napuṃsakatta-
bhāvato cavitvā tattha nibbattabbhāvaṃ passi, tato kena nu kho kammena evarūpe
ramaṇiye thāne nibbatto 'mhīti oloketi Kosambiyaṃ setthikule nibbattitvā
kataṃ dānādikusalakammaṃ disvā etassa phalena nibbatto 'mhīti nātvā ananta-
rātīte napuṃsakattabbhāve nibbattamānā kuto āgat' amhīti oloketi Dasanṇesu 20
goyoniyaṃ mahādukkhassa anubhūtabbhāvaṃ aññāsi, tato anantaraṃ jātiṃ
anussaramānā vānarayoniyaṃ uddhaṭaphalabbhāvaṃ addasa, tato anantaram
Bheṇṇākaṭṭe¹⁰ chakalayoniyaṃ uddhaṭaḍḍijabbhāvaṃ anussari, tato anantaraṃ
anussaramānā Roruve nibbattabbhāvaṃ anussari, ath' assā niraye tiracchānayo-
niyaṃ ca anubhūtaṃ dukkhaṃ anusserantiyā bhayaṃ upajji, tato kena nu kho 25
kammena evarūpaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ mayā ti chaṭṭhaṃ jātiṃ oloketi
tāya jātiyā Kosambiyanagare kataṃ kalyāṇakammaṃ disvā sattamaṃ oloketi
Magadharatte pāpasahāyaṃ nissāya kataṃ paradārikakammaṃ disvā etassa me
phalen' etaṃ mahādukkhaṃ anubhūtaṃ ti aññāsi, atha ito cavitvā anāgate kuhiṃ
nibbattissāmiti oloketi yāvatāyukaṃ thatvā puna Sakkass' eva paricārikā hutvā 30
nibbattissāmiti aññāsi, evaṃ punappunaṃ olokayamānā tatiye pi attabbhāve
Sakkass' eva paricārikā hutvā nibbattissāmiti tathā catutthe paūcame pana
tasmiṃ yeva devaloke Javanadevaputtassa aggamaheṣi hutvā nibbattissan ti
nātvā anantaraṃ oloketi chatthe attabbhāve ito Tāvattimsabbhavanato cavitvā
Aṅgātiraṇṇi¹¹ aggamaheṣiyā kucchimhi nibbattissāmi Rujā¹² ti me nāmaṃ 35
bhavissatīti nātvā tato anantaraṃ kuhiṃ nibbattissāmiti oloketi sattamāya
jātiyā tato cavitvā Tāvattimsabbhavane mahiddhiko devaputto hutvā nibbattissāmi

¹ Bā pumā-. ² Cks -siṃ, Bā -si. ³ Bā vin-. ⁴ Bā dassane-. ⁵ Bā dassana-.

⁶ Bā niluñcite. ⁷ all three MSS. -i. ⁸ Cks -mā, Bā -gatā. ⁹ Cks pumo. ¹⁰

Bā bhinnāgate. ¹¹ Cks aṅgā-. ¹² Bā rucā.

itthibhāvato muccissāmīti aññasi, tasmā tattha t̥hitāhaṃ Vedeha sarāmi
 satta jātiyo anāgatāpi¹ satt' eva yā gamissam ito cutā ti āha, pa-
 riyaḡatan ti pariyaḡena attano varena āgatam, sattajaccā² ti Vajjirathe
 napuṃsakajātiyā saddhiṃ devaloke pañca ayaṃ ca chaṭṭhā ti sattajātiyo nib-
 5 battim³, etā sattajātiyo niccaṃ sakkatapūjita va ahoṣiṇ ti dasseti, chaṭṭhā⁴
 nigatiyo ti devaloke pana pañca ayaṃ ca ekā ti imā cha gatiyo itthibhāvā na
 muccissan ti vadati, sattamī cā 'ti ito cavitvā anantarasantānamayan ti ekato-
 vantakādivasena kataṃ santānaṃ, ganthentiti yathā santānamayā honti
 evaṃ ajjāpi mama paricārikā Nandanavane mālaṃ ganthenti yeva, yo me
 10 mālaṃ patiechatiti 'mahārāja anantarajātiyaṃ mama sāmiko Javo nāma
 devaputto yo rukkhato patitaṃ⁵ mālaṃ patiechatī, solasā ti mahārāja mama
 jātāya idāni solasavassāni, ettako pana kālo devanaṃ eko muhutto, tena te⁶
 mama cutabhāvam⁷ pi ajānantā mam' atthāya māle ganthenti yeva, mānusi⁸
 manussanaṃ gananaṃ āgama .esa sarado sataṃ hoti, evaṃ dighāyukā devā,
 15 imināpi kāraṇena paralokassa ca kalyānapāpakānaṃ ca atthitaṃ jānāhi⁹ devā
 'ti, anventīti yathā maṃ anubandhiṃsu evaṃ anubandhanti, na hi kammaṃ
 panassatīti¹¹ diṭṭhadhammavedaniyaṃ tasmīṃ ñeva attabhāve uppattivedani-
 yaṃ¹¹ anantare bhāve vipākaṃ deti, aparāparavedaniyaṃ pana vipākaṃ adattvā
 na nassati, taṃ sandhāya na hi kammaṃ panassatīti¹⁰ vatvā deva ahaṃ para-
 20 dārikakamassa nissandena niraye ca tiracchānayoniyaṃ ca mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhaviṃ, sace tumhe pi idāni Guṇassa kathaṃ gahetvā evaṃ karissatha mayā
 anubhūtasadisam eva dukkhaṃ anubhavissatha tasmā mā evaṃ akatthā¹² 'ti
 tam āha.

Ath' assa uttaridhammaṃ desentī āha:

- 25 131. Yo icche puriso hotuṃ jātijātīm punappunam
 paradāraṃ vivajjeyya dhotapādo va kaddamaṃ. 1076.
 132. Yo icche puriso hotuṃ jātijātīm punappunam
 sāmikaṃ apacāyeyya Indaṃ va paricārikā. 1077.
 133. Yo icche dibbahhogaṃ ca dibbaṃ āyu¹⁴ yasam sukhaṃ
 30 pāpāni parivajjetvā tividhaṃ dhammaṃ ācare. 1078.
 134. Kāyena vācā manasā appamatto vicakkhaṇo
 attano hoti atthāya itthi vā yadivā pumā. 1079.
 135. Ye kec' ime manujā jīvaloke yasassino sabbasamantabhogā
 asaṃsayam tehi pure suciṇṇam
 35 kammassakā ye¹⁴ puthu sabbasattā. 1080.
 136. Inghānucintesi sayam pi deva kutonidānā te imā janinda
 yā te imā accharāsaṇnikāsā alaṇikātā kaṇcanajālachannā ti. 1081.

¹ Bā -te pi. ² Cks -o. ³ Bā vuccanti. ⁴ Bā chaḡā. ⁵ Cks pātipātitaṃ. ⁶ Bā tā. ⁷ Bā cuti-. ⁸ all three MSS. -sinti. ⁹ Bā jānāti. ¹⁰ Bā vin-. ¹¹ Bā upapajjave-. ¹² Bā karitthā. ¹³ Bā āyumi. ¹⁴ Bā -kāse.

Ta. hotun ti bhavitum, sabbasamantabbogā ti paripuṇṇasabbabbogā, suciṇṇaṇ ti suṭṭhucīṇṇaṇ kalyāṇakammaṇ kataṇ, kammassakā ye¹ ti kammassakā attanā katakammass² eva vipākapaṭisaṃvedino, na hi mātāpitūhi katakammaṇ puttadhītānaṇ³ nāpi tehi³ kataṇ kammaṇ mātāpitunnaṇ vipākāṇ deti, sesehi kataṇ sesānaṇ kim eva dassati, imghā 'ti codanatthe nipāto, 5 anucintesīti anucinteyyāsi⁴, yā te imā ti yā imā solasa sahaṇṇā itthiyo taṇ upaṭṭhahanti imā te kutonidānā, kim nipaṇṇitvā niddāyantaṇa laddhā udāhu panthadūsanasaṇdhicchedādinti⁵ pāpāni katvā⁶ ādu kalyāṇakammaṇ nissāya laddhā ti idan tāva attanāpi cinteyyāsi devā 'ti.

Evam sā pitaraṇ anusāsi. Tam atthaṇ pakāsento Satthā āha: 10
187. Icc-evam pitaraṇ kaṇṇā Ruṇā tosesi Aṅgatiṇ,

mūlhasa maggaṇ ācikkhi, dhammaṇ akkhāsi subbatā ti. 1083.

Ta. iccevan ti bhi. itī imehi evarūpehi madhuramadburehi vacanehi sā rājakaṇṇā pitaraṇ tosesi, mūlhasa maggaṇ viya tassa sugatimaggaṇ ācikkhi, nānāyehi sucariṇaṇ dhammaṇ akkhāsi, dhammaṇ kathenti yeva sā subbatā 15 sundaravatā attano atitajātiyo pi kaṇhesi yeva.

Evam pubbaṇhato paṭṭhāya sabbarattim pitu dhammaṇ desetvā „deva mā naggassa micchādītṭhikassa vacanaṇ gaṇhi, 'atthi ayaṇ loko atthi paraloko atthi sukaṭadukkaṭānaṇ kam- mānaṇ phalan' ti vadantassa mādisassa kalyāṇamittassa va- 20 canaṇ gaṇha, mā atitthena pakkhanditi“ āha. Evam sante pi pitaraṇ micchādassanā vimocetuṇ nāsakkhi, so hi kevalaṇ tassā madhuravacanaṇ sutvā tussi, mātāpitaro hi piyaputtānaṇ vacanaṇ piyāyanti na pana taṇ dassanaṇ vissajjenti. Nagare pi „Ruṇā kira rājadhītā pitu dhammaṇ desetvā micchādassa- 25 naṇ vissajjāpetīti“ ekakolāhalaṇ ahoṇi, „paṇḍitā rājadhītā ajja pitaraṇ micchādassanā mocetvā nagaravāsīnaṇ sotthibhāvaṇ karissatīti“ mahājano tussi. Sā pitaraṇ bodhetuṇ asakkonti viri- yaṇ avissajjetvā va „yena kenaci upāyena pitu sotthibhāvaṇ karissāmīti“ sirasi aṇḍalaṇ paṭṭhapetvā dasadisā namassitvā 30 „inasmim loke lokasaṇdhārakā dhammikā samaṇabrāhmaṇā nāma lokapāladevatā nāma Mahābrahmāno nāma atthi, te āgantvā attano balena mama pitaraṇ micchādassanaṇ vissajjā-

¹ Bā se. ² Bā adds vipākāṇ deti. ³ so Cks; Bā tāhi. ⁴ Bā puṇṇapunnāṇ cinteyyāsi. ⁵ Cs -dusa-, Bā duhana-, omitting pantha. ⁶ Bā adds laddhā

pentu, etassa guṇe asati pi mama guṇena mama balena mama
 saccena āgantvā imaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetvā sakala-
 lokassa sotthiṃ karontū“ 'ti namassi. Tadā Bodhisatto Nārado
 nāma Mahābrahmā ahosi Bodhisattā¹ ca nāma attano mettā-
 5 bhāvanāya anuddayāya mahantabhāvena suppaṭipannaduppaṭi-
 panne² satte dassanatthaṃ kālānukālāṃ lokāṃ olokenti³. So
 taṃ divasaṃ lokāṃ volokento taṃ rājadhītaraṃ pitu micchā-
 ditṭhivimocanattaṃ lokasandhārakā devatā namassamānaṃ
 disvā „ṭhapetvā maṃ añño etaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetuṃ
 10 samattho nāma n' atthi. ajja mayā rājadhītāya saṅghaṃ rañño
 ca saparijanassa sotthibhāvaṃ katvā āgantuṃ⁴ vaṭṭati, kena
 nu vesena gamissāmīti“ cintetvā „manussānaṃ pabbajitā piyā
 c' eva garuno⁵ ca ādeyyavacanā ca, tasmā pabbajitavesena
 gamissāmīti“ sannitṭhānaṃ katvā pāsādikaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ
 15 manussattabhāvaṃ māpetvā manuññaṃ jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 jaṭantare kañcanasūciṃ odahitvā antorattaṃ⁶ uparirattaṃ cīra-
 kaṃ⁷ nivāsetvā ca suvaṇṇatārakacittaṃ⁸ rajatamayaṃ ajina-
 cammaṃ ekamsagataṃ katvā muttāsikkāya pakkhittaṃ su-
 vaṇṇamayaṃ bhikkhābhājanaṃ ādāya tisu ṭhānesu vaṃka-
 20 gataṃ⁹ suvaṇṇakācaṃ khandhe katvā muttāsikkāya eva pa-
 vāḷakamaṇḍalaṃ ādāya iminā isivesena gaganatale Cando viya
 virocamaṇo ākāśenāgantvā alaṃkata - Candapāsādamahātalaṃ
 pavisitvā rañño purato ākāse atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 25 138. Athāgamā Brahmalokā Nārado mānusiṃ pajāṃ.
 Jambudīpaṃ avekkhanto adda¹⁰ rājānaṃ Aṅgatiṃ. 1084.
 139. Tato patiṭṭhā pāsāde Vedehassa puratthato
 taṃ ca disvā anuppattam Rujā isim avandathā 'ti. 1085.

Ta. addā¹⁰ 'ti Brahmaloke thito va Jambudīpaṃ avekkhanto¹¹ Guṇājiva-
 30 kassa santike gahitamicchādassanaṃ rājānaṃ Aṅgatiṃ addasa, tasmā āgato ti a,
 tato patiṭṭhā ti tato so Brahmā tassa rañño amaccagānaparivutassa nisinnassa

¹ Ck Bđ -o. ² Ck -nnaṃ duppatipannaṃ. ³ Bđ adds -to vicaranti. ⁴ so all
 three MSS ⁵ Bđ karuṇā. ⁶ Bđ antosurattapataṃ. ⁷ Bđ -rattavākaciraṃ. ⁸
 Bđ -nakhacitaṃ. ⁹ Bđ onatam. ¹⁰ Bđ addasa ¹¹ Bđ āve.

purato tasmim pāsāde apade padañ¹ dassento ākāse patiṭṭhahi, anuppattan ti pattan āgatañ, isin ti isivesenāgatattā S. isin ti āha, avandathā 'ti mamānuggabena mama pitari kāruṇṇaṃ katvā eko devarājā āgato bhavissatīti tuṭṭhapahatṭhā vātābhīhata-suvannakadalī viya onamitvā Nārada-Mahābrahmānaṃ vandi.

5

Rājāpi tañ disvā Brahmatejena tajjito attano āsane san-
tṭhātum asakkonto oruyha bhūmiyañ tathavā āgataṭṭhānañ ca
nāmagottañ ca pucchi.

Tam atthañ pakāsento Satthā āha:

140. Athāsanambhā oruyha rājā vyamhitamānaso 10

Nāradañ paripucchanto idaṃ vacanam abravi: 1086.

141. Kuto nu āgacchasi devavaṇṇī

obhāsayañ saṃvarim Candimā va.

akkhāhi me pucchito nāmagottañ

kathañ tañ jānanti manussaloke ti. 1087.

15

Ta. vyamhitamānaso ti bhītacitto, kuto nū 'ti kacci nu kho vijjā-
dharo bhaveyyā 'ti maññamāno avanditvā evaṃ pucchi.

Atha so „ayañ rājā 'paraloko n' atthīti' maññati, para-
lokaṃ eva tāv' assa ācikkhissāmīti“ cintetvā gātham āha:

142. Ahañ hi devato idāni emi obhāsayañ saṃvarim Candimā va, 20

akkhāmi te pucchito nāmagottañ

jānanti mañ Nārado Kassapo cā 'ti. 1088.

Ta devato ti devalokato, Nārado Kassapo cā 'ti mañ nāmena Nā-
rado gottena Kassapo ti jānanti.

Atha rājā „imañ pacchāpi paralokañ pucchissāmi, iddhiyā 25
laddhakāraṇaṃ tāva mañ pucchāmīti“ cintetvā gātham āha:

143. Acchariyarūpañ vata yādisaṃ ca

vehāsayañ gacchasi tiṭṭhasi ca,

pucchāmi tañ Nārada etam atthañ:

atha kena vaṇṇena tavāyaṃ iddhīti. 1089.

30

Ta. yādisaṃ cā 'ti yādisaṃ ca tava sañṭhānaṃ yañ ca tvañ ākāse gac-
chasi ca tiṭṭhasi ca idaṃ acchariyajātikaṃ².

¹ Bā ākāse aparāparam in the place of apade p. ² Bā -jātam.

Nārado āha:

144. Saccaṇ ca dhammo ca damo ca cāgo
 guṇā mam' ete pakatā purāṇā,
 teh' eva dhammehi susevitehi
 5 manojavo yenakāmaṃ gato 'smīti. 1090.

Ta saccaṇ ti vacīsaccaṃ, dhammo ti tividhasucaritadhammo c' eva
 kasinaparikkammajjhānadharmā ca, damo ti indriyadamaṇaṃ, cāgo ti kilesa-
 pariccāgo ca deyyadhammapariccāgo ca, pakatā purāṇā ti mayā purimabbave
 katā ti dasseti, teheva dhammehi susevitehīti tehi sabbaguṇehi susevitehi
 10 paricārītehi, manojavo ti manojavasadisajavo, yenakāmaṃ gato smīti
 yena devatṭhāne ca manussatṭhāne ca gantuṃ icchanaṃ tena gato 'smīti a.

Rājā tasmim evaṃ kathente pi micchādassanassa suga-
 hitattā paralokaṃ asaddahanto „atthi nu kho puñṇānaṃ vi-
 pāko“ ti vatvā gātham āha:

145. Acchariyaṃ ācikkhasi puñṇasiddhiṃ,
 sace hi ete tvaṃ² yathā vadesi
 pucchāmi taṃ³ Nārada etam atthaṃ,
 25 puṭṭho ca me sādhu viyākarohīti. 1091.

Ta. puñṇasiddhiṃ ti puñṇānaṃ siddhiṃ phaladāyakattaṃ ācikkhanto
 20 acchariyaṃ ācikkhasi.

Nārado āha:

146. Pucchassu maṃ rāja, tav' esa attho,
 yaṃ saṃsayāṃ kuruse⁴ bhūmipāla,
 ahaṃ taṃ nissaṃsayataṃ gamemi
 25 nāyehi nāyehi ca hetubhī cā 'ti. 1092.

Ta. tavesa attho ti pucchitabbaṃ⁵ nāma tava esa attho, yaṃ saṃ-
 sayan ti yaṃ kismiṇcid eva atthe saṃsayāṃ karosi tam mam puccha, nīsa-
 saṃsayatan ti ahaṃ taṃ nissaṃsayabhāvaṃ gamemi, nāyehīti kāraṇavacanehi,
 nāyehīti nānehi, hetubhīti paccayehi paṭiññamatten' eva avatvā nāṇena
 30 paṭicchinditvā⁶ kāraṇavacanena tesaṃ dhammānaṃ samuṭṭhāpapakaccayehi taṃ
 nissaṃsayam karissāmīti attho.

¹ teheva - - ti attho wanting in Cks. ² Cks sace hi eveti, Bd sacehi etehi tuvaṃ.

³ Bd ham. ⁴ Bd -te. ⁵ so Cks; Bd -bbako. ⁶ Bd pari-

Rājā āha:

147. Pucchāmi taṃ Nārada etam atthaṃ
 puṭṭho ca me Nārada mā musā bhaṇi:
 atthi nu' devā pitaro nu atthi
 loko paro atthi jano yam āhū 'ti. 1093. 5

Ta. jano yamāhū 'ti yam jano evam āha atthi devā atthi pitaro atth
 paraloko ti taṃ sabbaṃ atthi no kho ti pucchati.

Nārado āha:

148. Atth' eva devā pitaro ca atthi
 loko paro atthi jano yam āhu, 10
 kāmesu giddhā ca narā pamūlā
 lokaṃ paraṃ na vidū mohayuttā ti. 1094.

Ta. atthevā 'ti mahārāja d. ca p. ca atthi yam pi jano paralokam āhu
 so pi atth' eva, na vidū ti kāmagiddhā pana mohamūlā janā paralokaṃ na
 vidū na vindanti tam na jānanti. 15

Taṃ sutvā rājā parihāsaṃ karonto gātham āha:

149. Atthīti ce' Nārada saddahāsi
 nivesanaṃ paraloke matānaṃ
 idh' eva me pañca satāni dehi
 dassāmi te paraloke sahasan ti. 1095. 20

Ta nivesanaṃ na ti nivāsanaṃ tthānaṃ, pañca satāni ti pañcakahāpanasatāni.

Atha naṃ M. parisamajjhe va garahanto āha:

150. Dajjemu kho pañca satāni bho
 jaññāma¹ ce silavantaṃ vadaññū²,
 luddan taṃ bhontaṃ niraye vasaṃtaṃ 25
 ko codaye paraloke sahasaṃ. 1096.
 151. Idh' eva yo hoti akammasīlo³
 pāpācāro alaso luddakammo
 na paṇḍitā tasmim̐ iṇaṃ dadanti,
 na hi āgamo hoti tathāvidhā⁴. 1097. 30

¹ Cks nanu. ² Cks te. ³ Bā -mu ⁴ Cks -ū. ⁵ Bā adhamma-.

152. Dakkhañ ca posam manujā¹ veditvā
 uttāhanakam silavantam vadaññum²
 sayam bhogehi nimantayanti,
 kamman karitvā punam āharesīti. 1098.

5 Ta. jaññāma³ ce ti yadi mayam bhavantam⁴ silavā esa vadaññū ti⁵
 dhammikasamaṇabrāhmaṇānam imasmim kāle iminā nāma⁶ jānitvā tassa kiccassa
 kārako vadaññū ti jāneyyāma atha te vaddhiyā pañca satāni dadeyyāma, tvaṃ
 pana luddo sāhasiko micchādassanam gahevā dānasālam viddhamsetvā parādāresu
 aparajjhasi, ito cuto niraye uppajjasi⁷, evaṃ luddan taṃ bhontam niraye va-
 10 santam tattha gantvā ko sahasam me dehīti codessati, tathāvidhamhā ti
 tādīsā purisā dinnassa ipassa puna āgamo nāma na hoti, dakkhan ti dha-
 nuppadanakusalam, punamābharesīti 'attano kamman karitvā dhanam uppā-
 detvā puna ambhākam santakam āhareyyāsi, mā nikkhame mā vasīti sayam eva
 nimantenti.

15 Iti rājā tena niggayhamāno appatibhāno ahosi. Mahājano
 haṭṭhatutṭho hutvā „mahiddhiko devīsi⁸, ajja rājānam micchā-
 dassanam vissajjāpessatīti“ sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi.
 Mahāsattassānubhāvena tadā sattayojanikāya Mithilāya tassa
 dhammadesanam asupanto nāma nāhosi. Atha M. „ayam rājā
 20 ativiya dāham katvā micchādassanam gañhi, nirayabhayena
 tam tajjetvā micchaditṭhim vissajjāpetvā puna devalokena
 assāsessāmīti“ cintetvā „mahārāja sace ditṭhim na vissajjes-
 sasi evaṃ anantadukkham nirayam gamissasīti“ vatvā niraya-
 katham paṭṭhapesi:

25 159. Ito gato⁹ dakkhasi tattha rāja
 kākolasaṅghehi pi kaḍḍhamānam¹⁰
 tam khajjamānam niraye vasantaṃ,
 kākehi gijjhehi ca senakehi¹¹
 saṃchinnagattaṃ ruhiram savantaṃ,
 30 ko codaye paraloke sahasan ti. 1099.

Ta. kākolasaṅghehīti lobatunḍehi kākasaṅghehi pi, kaḍḍhamānam¹⁰
 ti attānam ākaḍḍhiyamānam tattha niraye passissasi, tan ti tam bhavantaṃ.

¹ Cks -jañ. ² Cks -ū. ³ Bđ -u. ⁴ so Ck; Bđ bhante, C* bhavantiṃ. ⁵ Cks
 omit ti. ⁶ so Cks; Bđ nāmattho ti. ⁷ Bđ upapa-. ⁸ C* -isi. Bđ devo pi. ⁹
 Bđ cuto. ¹⁰ Bđ kaḍḍha-. ¹¹ Bđ sona-.

Taṃ pana Kākolanirayaṃ vaṇṇetvā „sace pi ettha na nibbattissasi Lokantaraniraye nibbattissasīti“ vatvāna taṃ nirayaṃ dassetuṃ gātham āha:

154. Andhaṃ tamaṃ tattha na Canda-Suriyā,
nirayo sadā tumulo ghorarūpo, 5
sā n' eva rattī na divā' ti' paññāyati',
tathāvidhe ko vicare dhanatthiko ti. 1100.

Ta. andhantamaṃ ti mahārāja yaṃhi Lokantaraniraye micchādittikā nibbattanti tattha cakkhaviññāṇassa⁴ uppattinivāraṇaṃ andhatamaṃ, sadā tumulo ti so nirayo niccabahalandhakāro, ghorarūpo ti bhīmsanajātiyo⁵, sā 10 neva rattī ti yā idha rattī vā divaso vā sā n' eva tattha paññāyati, ko vicare ti ko uddhāraṃ sodhento⁶ vicarissati.

Tam pi 'ssa Lokantaranirayaṃ vitthārena vaṇṇetvā „mahārāja micchādittihim avissajjanto na kevalaṃ etad eva aññaṃ pi dukkhaṃ anubhavissasīti“ dassento imaṃ gātham āha: 15

155. Sabalo ca Sāmo ca duve suvānā'⁷
pavaddhakāyā'⁸ balino mahantā
khādanti dantehi ayomayehi
ito panuṇṇaṃ paralokapattan ti. 1101.

Tattha ito panuṇṇaṃ ti imambā manussalokā cutam. 20

Paratonirayesu pi es' eva nayo, tasmā sabbāni tāni tṭhānāni nirayapālānaṃ upakkamehi saddhim heṭṭhāvuttanayen' eva vitthāretvā tāsāṃ tāsāṃ gāthānaṃ anuttānāni padāni vaṇṇetabbāni.

156. Taṃ khajjamānaṃ niraye vasantaṃ 25
luddehi vālehi aghammigehe'⁹ ca
saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paroloke sahasan ti. 1102.

Ta. luddehīti dāruṇehi, vālehīti duṭṭhehi, aghammihīti⁹ aghāvahehi migehe dukkhāvahehi, sunakhehīti attho. 30

¹ Ck rattindivā. ² Bā omits ti. ³ so all three MSS. for dissati? ⁴ Ck cak-khum-. ⁵ Bā -ko. ⁶ Ck sā-, C^s sādento. ⁷ Ck supānā, C^s -na. ⁸ Bā pavaddha-. ⁹ Bā aghambikehi.

157. Usūhi sattīhi sunissitāhi
hananti vijjhanti ca paccamittā¹
Kālūpakālā nirayamhi ghore
pubbe naraṃ dukkaṭakammakārin ti. 1103.

5 Ta. hananti vijjhanti cā 'ti jalitāya ayapathaviyā pātetvā sakalasarīraṃ
chiddāvachiddaṃ karontā paharanti c' eva vijjhanti ca, Kālūpakālā ti evaṃ-
nāmaka², nirayambhīti tasmīṃ tesaṃ űeva vasena Kālūpakālasamkhāte niraye,
10 dukkaṭakammakārin ti micchādīṭṭhivasena dukkaṭānaṃ kammānaṃ kārakaṃ.

158. Taṃ haññamānaṃ niraye vajantaṃ
10 kucchismiṃ passasmiṃ vipphālītudaraṃ
saṃchinnagattaṃ rubiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1104.

Ta. tan ti taṃ bhavantaṃ tattha niraye tathā haññamānaṃ, vajantaṃ
ti ito c' ito ca dhāvantaṃ, kucchismiṃ ti kucchiyaṃ ca, passasmiṃ ti passe
15 ca, haññamānaṃ ti vijjhiyamānaṃ ti 'attho.

159. Sattiusūtomarabhindivālā³
vividhāvudhā⁴ vassati tattha devo⁵
patanti aṅgāra-m-iv⁶ accimanto⁶,
silāsani vassati luddakamme ti. 1105.

20 Ta. aṅgāramivaccimanto⁶ ti jalitaṅgārā viya accimanto āvudhavesā
patanti, silāsanti jalitasilāghaṭṭā, vassati luddakamme ti yathā nāma
deve vassante asani patati evaṃ eva ākāse samuṭṭhāya ciccīṭayamānaṃ jalita-
silāvassaṃ tesaṃ luddakammānaṃ upari patati.

160. Uṇho ca vāto nirayamhi dussaho,
25 na tahiṃ⁷ sukhaṃ labbhati ittaram pi,
taṃ taṃ vidhāvantaṃ alenaṃ āturaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1106.

Ta. ittarampi parittakam pi, vidhāvantaṃ ti vidhāvantaṃ.

161. Sandhāvamānaṃ⁸ taṃ ratthesu yuttaṃ
30 sajotibhūtaṃ paṭhaviṃ kamantaṃ

¹ B^d pothayanti. ² B^d adds nirayapālā. ³ C^{ks} bheṇḍi-, B^d bhindivālā. ⁴ C^{ks}
-dham. ⁵ so C^{ks} for deve? B^d vassanti tattha devā. ⁶ so all three MSS. ⁷
B^d tamhi. ⁸ C^k sandhov-, B^d sandhāvajānaṃ.

patodalatthihi su codiyantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1107.

Ta. ratthesu yuttan ti varena vāraṃ tesu jalitaloharathesu yuttaṃ,
kamantan ti akkamānaṃ, su^ccodiyantan ti su^tṭhu codiyantaṃ.

169. Tam āruhantaṃ khurasamcitaṃ girim 5
vibhiṃsanam¹ pajjalitaṃ bhayānakaṃ
sañchinna²gattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1108.

Ta. tamāruhantaṃ ti taṃ bhavantaṃ jalitāyudhapahāre asabivā jalita-
khurehi sañcitaṃ jalitalohapabbataṃ āruhantaṃ. 10

169. Tam āruhantaṃ pabbatasannikāsaṃ
aṅgāraraṣiṃ jalitaṃ bhayānakaṃ
sandaḍḍhagattaṃ² kapaṇaṃ rudantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1109.
Tattha sandaḍḍhagattaṃ ti su^tṭhu daḍḍhasariraṃ. 15

164. Abbhakūṭasamā uccā kaṇṭakāpacitā³ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihiti. 1110.

Ta. kaṇṭakāpacitā³ ti jalitakaṇṭakanicitā, ayomayehi⁴ idaṃ yehi
kaṇṭakehi⁴ ācitā te dassetum vuttaṃ.

165. Tam āruhanti nāriyo⁵ narā ca parādāragū 20
coditā sattihatthehi Yamaniddesakārihiti. 1111.

Ta. tamāruhanti⁶ ti taṃ evarūpaṃ simbalirukkaṃ ārohanti, Yamanid-
desakārihiti Yamassa vacanakārehi. nirayapālehi⁷ attho.

166. Tam āruhantaṃ nirayaṃ simbalim ruhiramakkhitaṃ
vidutthakāyaṃ⁶ vitacaṃ⁷ āturaṃ gāḷhavedanaṃ 1112. 25

167. Passasantaṃ muhuṃ uṇhaṃ pubbakammāparādhikaṃ
dumagge vitacagattaṃ⁸ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1113.

Ta. vidutthakāyaṃ⁹ ti vihiṃsitakāyaṃ, vitacaṃ⁷ ti cammamamsānaṃ
chinnavachinnatāya pacchitaṃ viya¹⁰.

¹ Bā vibhisa-. ² Bā sudaḍḍha-. ³ Bā -nīcitā. ⁴ Cks add te. ⁵ Cks na-. ⁶ Bā vīdaṇḍa-. ⁷ Cks vīkacaṃ. ⁸ so Bā; C^o dummaggaviṭapaggagataṃ, Ck^o -hataṃ. ⁹ Bā vīdaḍḍha-. ¹⁰ so Cks; Bā -sānaṃ chiddāvachiddaṃ chinnavatāya koviḷāra-
pupphitaṃ viya kīsuppupphaṃ viya.

169. Abbhakūṭasamā uccā asipattācitā¹ dumā
ayomayehi tikkhehi naraḷohitapāyihīti. 1114.

Ta. asipattācitā¹ ti asimayehi pattehi nicitā.

169. Tam ānupattaṃ² asipattapādapam
5 asīhi tikkhehi ca chijjamānam
sañchinnagattam ruhiram savantam
ko codaye paraloke saḥassan ti. 1115.

Ta. tamānupattan² ti tam bhavantaṃ nirayapālānam āvudbappahāre
asabitvā anuppattaṃ³.

- 10 170. Tato nikkhāntamattan tam asipattanirayā dukhā⁴
sampatitam Vetaraṇiṃ ko tam yāceyya tam dhanan ti. 1116.

Ta sampatitan ti patitam.

171. Kharā kharodikā tattā duggā Vetaraṇī nadī
ayopokkharasañchannā tikkhapattehi⁵ sandatīti. 1117.

- 15 Ta. kharā ti pharusā, ayopokkharasañchannā ti ayomayehi tikkha-
pariyantehi pokkharapattehi sañchannā, pattehi⁵ tehi pattehi sā nadī tikkhā
huvā sandati.

172. Tattha sañchinnagattam tam vuyhantaṃ ruhiramakkhitaṃ
Vetaraṇiṃ anālambe ko tam yāceyya tam dhanan ti. 1118.

- 20 Ta. Vetaraṇiṃ ti Vetaraṇiṃdake. Nirayakhaṇḍam niṭṭhitam⁶.

Imam pana M-assa Nirayakatham sutvā rājā samvigga-
hadayo M-am űeva tāṇagavesi hutvā āha:

173. Vedhāmi rukkho viya chijjamāno,
disam na jānāmi pamūḷhasaṇṇī⁷,
25 bhayasānutappāmi⁸ mahā ca me bhayā⁹
suvāna gāthā tava bhāsitaṃ ise. 1119.

174. Āditte vārimajjham va dīpam v' oghe-r-iv' anṇave
andhakāre va pajjoto tvam no si saraṇam ise. 1120.

¹ Cks -pattanicitā. ² Bā tamāruhantaṃ. ³ Bā āruhantaṃ. ⁴ Bā asipattani-
citādumā. ⁵ Cks tikkhā-. ⁶ Cks omit nirayakhaṇḍam niṭṭhitam. ⁷ Bā -o. ⁸
Bā bhayānu-. ⁹ so all three MSS.

175. Atthañ ca dhammañ ca anusāsa mañ ise,
atītam addhā aparādhitañ mayā,
ācikkha me Nārada suddhimaggañ
yathā ahañ no niraye pateyyan ti. 1121.

Ta. bhayasānutappāmiti¹ attanā katassa pāpassa bhayena anutappāmi, 5
mahā ca me bhayā ti mahantañ ca me nirayabhayañ uppannañ, dīpañ
voghe ti dīpañ va oghe, idañ vuttañ hoti: āditte kāye vārimajjhañ viya
bhinnānāvānañ oghe vā annave vā patitthañ alabbhamānānañ dīpañ viya
andhakāragatānañ pajjoto viya ca tvañ no ise saraṇaṇ, atītamaddhā apa-
rādhitañ mayā ti ekaṁsena mayā atītakammañ² aparādhitañ virādhitañ, 10
kusalañ atikkamitvā akusalañ eva katan ti.

Ath' assa M. suddhimaggañ ācikkhitañ³ sammāpaṭipanne
porāṇakarājāno udāharapaṇavasena dassento āha:

176. Yathā ahū Dhatarattho Vessāmitto ca Atthako
Yāmataggi⁴⁵ 15
Usinnaro⁶ cāpi Sivi ca rājā
parivārakā⁷ samaṇabrāhmaṇānañ 1122.
177. Ete c' aññe ca rājāno ye Sakkavisayañ⁸ gatā
adhammañ parivajjetvā dhammañ cara mahīpati. 1123.
178. Annabhatthā ca te vyamhe ghosayantu pure tava : 20
ko chāto ko ca tasito ko mālañ ko vilepanañ
nānārattānañ vatthānañ ko naggo paridahessati, 1124.
179. Ko panthe chattam ādeti⁹ pādukā¹⁰ ca mudū subhā,
iti sāyañ ca pāto ca ghosayantu pure tava. 1125.
180. Jipṇaṇ posañ gavassañ ca mā-ssu yuñji¹¹ yathā pure, 25
parihārañ ca dajjāsi, adhikārakato balīti. 1126.

Ta. ete cā 'ti yathā ete ca Dhatarattho Vessāmitto Atthako Yāmataggi
Usinnaro¹² Sivi cha rājāno aññe ca dhammañ caritvā Sakkavisayañ⁸
evañ tvañ pi adhammañ parivajjetvā dhammañ cara, ko chāto ti mahārāja
tava vyamhe ca pure ca rājanivesane ca nagare ca annabhatthā purisā ko chāto 30
ko tasito ti tesañ dātukāmatāya ghosayantu, ko mālañ ti ko mālañ icchati

¹ Bā bhayānu-. ² Bā atītañ-. ³ C's -i tañ. ⁴ Bā yamadaggi. ⁵ something
wanting? ⁶ Bā usindharo. ⁷ Bā -cārikā. ⁸ Bā sagga-. ⁹ Bā pante - - dhāreti.
¹⁰ C's pānado. ¹¹ Bā mā su yuñja. ¹² Bā yamadaggi usindharo.

ko vilepanaṃ icchati nānāratānaṃ vatthānaṃ yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ ko
 naggo paridāhisatīti ghesentu, ko panthe chattam ādiyātīti ko panthe
 chattam dhārayissati. pāduka¹ cā 'ti upāhanā ca mudū subhā ko icchati, jin-
 5 jīṇṇakāle yathā porāṇaṃ kammaṃ kātuṃ na sakkoti ye pi te gavassādayo
 jīṇṇatāya kammaṃ kātuṃ na sakkonti tesu ekam pubbe viya kammesu mā
 yojayi, jīṇṇakālasmiṃ hi te tāni kammāni kātuṃ na sakkonti, pariḥāraṇ cā
 'ti idha parivāro pariḥāro ti vutto, idaṃ vuttaṃ hoti: yo ca te balī hutvā
 adhikārakato va pubbe katupakāro hoti tassa jarājīṇṇakāle yathā porāṇaṃ pari-
 10 vāram dadeyyāsī, asappurīsā hi attano upakarakānaṃ upakāraṃ kātuṃ samattha-
 kāle yeva sammānaṃ karonti asamatthakāle na olokeṇti, sappurīsā pana asa-
 matthakāle pi tesāṃ tath'eva sakkāraṃ karonti, tasmā tvaṃ pi evaṃ kareyyāsitī.

Iti M. rañño dānakathaṃ ca sīlakathaṃ ca kathetvā idāni
 yasmā ayaṃ rājā attano atta¹ hāve rathena upametvā² vaṇṇi-
 15 yamāne tussati tasmāssa sabbakāmaduharathopamāya dham-
 maṃ desento āha:

181. Kāyo te rathasaññāto manosārathiko lahu
 avihimsāsāritakkho saṃvibhāgapatīcchado⁴ 1127.
 192. Pādasaññamanemiyo hatthasaññāmapakkharo
 20 kucchisaññamanabbhanto vācāsaññāmakūjano 1128.
 183. Saccavākyasamattaṅgo apesuññasusaññato
 girāsakhilanelaṅgo mitabhāṇisilāsito⁵ 1129.
 184. Saddhālobhasusaṃkhāro nivātañjalikubbaro⁶
 atthaddhatānatīsāko sīlasaṃvaranandhano 1130.
 25 185. Akkodhanamanugghātī dhammapaṇḍarachattako
 bāhusaccamapālambo⁷ tītacittamupādhiyo 1131.
 186. Kālaññutācittasāro vesārajjatidaṇḍako
 nivātavuttīyottako⁸ anātimānāyugo lahu 1132.
 187. Alīnacittasanthāro vaddhasevī⁹ rajohato,
 30 sati patodo dhīrassa, dhīti yogo⁹ ca rasmiyo, 1133.
 188. Mano dantaṃ path' anveti¹⁰ samadantehi vāhihi
 icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca saṃñamo. 1134.

¹ Cks pānado. ² Cks upanetvā. ³ Bz -to. ⁴ Bz silesito. ⁵ Bz -kuvaro. ⁶ Bz
 -mupā-. ⁷ Bz -yottaṅgo. ⁸ Bz buddhisevi. ⁹ Cks yogā. ¹⁰ Bz dantapatham neti.

189. Rūpe sadde rase gandhe vāhanassa padhāvato
paññā ākoṭaṇī rāja tattha attā va sārathi. 1135.

190. Sace etena yānena samacariyā dalhā dhiti
sabbakāmaduho rāja na jātu nirayaṃ vaje ti. 1136.

Ta. rathasaṃnāto ti mahārāja tava kūyo ratho ti saṃnāto hotu, mano 5
sārathiko ti manasaṃkhātena kusalacittena sārathinā samannāgato, labhū 'ti
vigatathīnamiddhatāya sallabhuko, avihimsāsāritakkho ti avihimsāmayena
sārithena suparinīṭṭhitena akkheṇa samannāgato, saṃvibhāgapaticchado¹
ti dānasaṃvibhāgamayena paticchadena² samannāgato, pādasamānāmanemiyo
ti pādasamānamayāya nemiya samannāgato, hattha -- pakkharo ti hattha- 10
saṃnāmamayena pakkhareṇa samannāgato, kucchi -- nabbhanto³ ti kucchi-
saṃnāmasaṃkhātena mitabhajanamayena telena abbhanto³, vācā -- kūjano⁴
ti vācāsaṃnāmena akūjano⁴, saccavākyasamattaṅgo ti saccavākyena pari-
punnāṅgo akhaṇḍarathaṅgo, apesuññasusaññato ti apesuññena suṭṭhu-
saññato suphassito⁵, girāsakhilānelaṅgo ti sakhilāya saṇhāvācūya niddo- 15
saṅgo maṭṭharathaṅgo, mitabhāṇisilāsito⁶ ti mitabhāṇīsaṃkhātena silā-
sena⁷ suṭṭhusamābandho, saddhālobhasusaṃkhāro ti kammaphalasaddahāna-
saddhūmayena ca alohamayena ca sundareṇa alambkāreṇa samannāgato, nivā-
tāñjalikubbaro⁸ ti silavantaṇaṃ nivātavuttimayena c'eva aṇṇalikammamayena
ca kubbareṇa⁹ samannāgato, atthaddhatānatisāko ti sakhilasaṃmodabhāva- 20
saṃkhātāya atthaddhatāya anataiso, thokanataiso ti a., silasaṃvaranandhaṇo
ti akhaṇḍapañcasīlacakkhundriyādisaṃvarasaṃkhātāya nandhanarajjuyā sa-
mannāgato, akkodhamanuggahāti ti akkodhanabhāvasaṃkhātena anuggahātena
samannāgato, dhammapaṇḍarachattaṅgo ti dasakusalakammaphathasaṃ-
khātena paṇḍarachattena samannāgato, bāhusaccamapālambho⁹ ti atthasaṃ- 25
nissitabāhusutabbhāvamayena apālambena¹⁰ samannāgato, tṭhitacittamupā-
dhiyo ti lokadhammehi avikampanabhāvena suṭṭhuthitaekaggabhāvacittasaṃ-
khātena upādhiṇā uttarattharāṇaṇa vā rājāsāṇaṇa vā samannāgato, kālānūtā-
cittasāro ti ayaṃ dānassa dānakālo¹¹ ayaṃ sīlassa rakkhana-kālo ti evaṃ
kālaṃnūtāsaṃkhātena kālaṃ jānitvā katena cittena kusalacittasāreṇa samannāgato, 30
i. v. h.: yathā mahārāja rathassa nāma ānīṃ ādīṃ katvā sabbasambhārajātāṃ¹²
parisuddhaṃ sārāmayāṃ vā¹³ icchitabbaṃ evaṃ hi so thiro¹⁴ addhānakkhāmo
hoti evaṃ tava pi kāyaratho kālaṃ jānitvā katena cittena parisuddheṇa dānā-
dikusalasāreṇa samannāgato hotū 'ti, vesārajjatidaṇḍako ti parisamajjhe
kathentassa pi visārada-vācāsaṃkhātena¹⁵ tidaṇḍeṇa samannāgato, nivāta- 35
vuttiyottako¹⁶ ti ovāde vattanabhāvasaṃkhātena¹⁷ mudunā dhurayottena

¹ Bā -to. ² Bā -tena. ³ Bā adds abbañcitabbo nābhito ti pi pātho. ⁴ Bā
-kūjano. ⁵ Bā samussito. ⁶ so Cks; Bā silesito. ⁷ so Cks; Bā silesena. ⁸
Bā -kūva. ⁹ Bā -mupa-. ¹⁰ Bā upa-. ¹¹ Bā dinnakālo. ¹² Bā dabba- 13
Bā -mayāṇa. ¹⁴ Bā ratho ¹⁵ Bā visārada-bhāvasam-. ¹⁶ Bā -yottaṅgo. ¹⁷ Bā
pavattana-.

samannāgato, mudunā hi dhurayottena baddharatham sindhavā sukham vabanti, evaṃ tavāpi kāyaratho panditānaṃ ovādavattitāya ābaddho sukham yātū 'ti a.. anantimānayugo lahū 'ti anantimānasamkhātena labukena yugena samannāgato, alīnacittasanthāro ti yathā ratho nāma dantamayena ulārena santhā-
 5 rena sobhati evaṃ tava kāyaratho pi¹ alīnaasamkuttitacittasanthāro hotu, vaddhasevī rajohato² ti yathā ratho nāma visamena rajuttānamaggena gacchanto rajokinno na sobhati samena virajena maggena gacchanto sobhati evaṃ tava kāyaratho pi paññāvuddhisevitāya³ samatalaṃ ujumaggaṃ patipajjitvā hatarajo pi hotu. satī patodo dhīrassā 'ti dhīrassa tava tasmīn
 10 kāyarathe suppatiṭṭhitā satī patodo hotu, dhīti yogo⁴ ca rasmiyo ti abbhocchinnaviriyasamkhātā dhīti hitapaṭipattiyāṃ yuñjanabhāvasamkhāto yogo ca tava tasmīn rathe suvattitā thirā rasmiyo hontu, manodantaṃ pathanveti⁵ samadantehi vāhihīti yathā nāma ratho visamadantehi sindhavehi uppathaṃ bhajati⁶ samadantehi samasikkhitehi yutto ujupatham eva anveti
 15 evaṃ mano pi dantaṃ nibbisevanaṃ kummaggaṃ pahāya ujumaggaṃ gauhāti, tasmā sudantaṃ⁷ ācārasampannacittaṃ tava kāyarathassa sindhavakiccam sādhetu, icchā lobho cā 'ti tattha appattesu vatthusu icchā pattesu lobho ti ayaṃ icchā ca lobho ca kummaggo nāma kutilo anujjumaggo apāyam eva neti dasakusalakammavāsesena pana aṭṭhaṅgikamaggavasena vā pavatto sīlasaṃ-
 20 yamo ujumaggo nāma so te kāyarathassa maggo hotu, rūpe ti etesu manāpiyesu rūpādisu kāmāgunesu nimittaṃ gahetvā dhāvanatassa tava kāyarathassa uppathapaṭipannassa rājarathassa sindhave ākotevā nivāranapatodalatthi viya paññā koṭinī hotu, sā hi taṃ uppathagamanato nivāretvā ujum sūcaritamaggaṃ⁸ āropessati, tattha attā vā ti tasmīn pana te kāyarathe aṇṇo sārathi nāma
 25 n' atthi tava attā va sārathi hotu, sace etena yānenā 'ti mahārāja yassa etaṃ evarūpaṃ yānaṃ, sace etena yānena samacariyā dāhā dhītīti yassa samacariyā ca dhīti ca dāhā hoti thirā so etena yānena yasmiṃ esa ratho sabbakāmaduho rāja yathāpatthite sabbe kāme deti tasmā na jātu nira-
 30 gacchati⁹.

„Iti kho mahārāja yaṃ maṃ avaca 'acikkha me Nārada suddhimaggaṃ yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyaṃ' ti ayaṃ te so¹⁰ mayā anekapariyāyena akkhāto¹¹ ti. Evam assa dhanimaṃ desetvā micchādhiṭṭhiṃ hāretvā sīle patiṭṭhāpetvā „ito paṭṭhāya
 35 pāpamitte pahāya kalyāṇamitte upasamkama, niccaṃ appamatto hohīti“ naṃ ovaditvā rājadhītu guṇe vaṇṇetvā rāja-

¹ Bā adds dānādina² Bā buddhi-eva.³ Bā -buddhi-.⁴ Cks -gā.⁵ Bā

pathaṃ neti.

⁶ Bā yāti.⁷ Bā sundaram.⁸ Bā dhāreti⁹ Bā gacchasīti.¹⁰ Bā omits so.

parisāya ca rājorodhānaṁ ca ovādaṁ datvā mahantenānubhā-
vena tesam passantānaṁ ñeva Brahmaloکاṁ gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi mayā dūtthijālaṁ
bhinditvā Uruvelakassapo damito yevā" 'ti vatvā jātakam samodhā-
mento osāne imā gāthā abhāsi:

191. Alāto Devadatto 'si, Sunāmo āsi Bhaddaji,
Vijayo Sāriputto 'si, Mogallāno 'si Bijako. 1137.

192. Sunakkhatto Licchaviputto Guṇo āsi acelako,
Anando ca Rujā āsi yā rājānaṁ pasādayi. 1138.

193. Uruvelakassapo rājā pāpadiṭṭhi tadā ahu,
Mahābrahmā Bodhisatto, evaṁ dhāretha jātakaṁ ti. 1139.

Mahānāradaکassapajātakaṁ¹.

8. Vidhurapaṇḍitajātaka.

Paṇḍu kisiyāsi dubbalā ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṁ
ā. k. Ekadivasaṁ hi bhikkhū dh. k. s.: „āvuso S. mahāpaṇḍo 15
puthupaṇḍo² hāsup. javanap. tikkhap. nibbedhikap. paravādappamad-
dano attano paññānubhāvena khattiyapaṇḍitādīhi abhisamkhaṭe sukhu-
mapaṇḍhe³ bhinditvā nibbisevane katvā saraṇesu c' eva sīlesu ca pa-
tiṭṭhāpetvā amatagāmiṁ maggaṁ paṭipādeti⁴“ S. āgantvā „k. n. bh.
e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyaṁ bhi. yaṁ T. paramā- 20
bhisambodhippatto parappavāde bhinditvā khattiyādayo vineyya⁵, pu-
rimabhavasmiṁ hi bodhiñāṇaṁ pariyesanto pi T. paññavā parappa-
vādamathano⁶ yeva. tathā hi ahaṁ Vidhurakumārakāle saṭṭhiyojanub-
bedhe Kālāpabbatamuddhani⁷ Puṇṇakaṁ nāma yakkhaṁ⁸ senāpatiṁ
ñāṇabalen' eva dametvā nibbisevanam katvā attano jīvitadānaṁ dā- 25
pesin⁹ ti vatvā a. ā.:

A. Kururatthe Indapattanagare Dhanañjayakorabbo r. kā-
resi¹⁰. Vidhurapaṇḍito¹¹ nāma amacco tassa atthadhammā-
nusāsako ahoṣi, so madhurakatho mahādhammakathiko sakala-
Jumbudīpe rājāno hatthikantaviñāsarena¹² paluddhahatthino¹³ 30

¹ Bā nāradajātakaṁ nīṭhitam. S. Vi. = Vidhuro. Sa = Sakko. N. = nāgo.
Pu = Punnaḥko. ² Bā adds gambhīrap. ³ Cks -paññe. ⁴ Bā dameyya. ⁵
Bā -maddano. ⁶ Bā kālāgrīpabbata-. ⁷ Cks Bā yakkha. ⁸ Cks karento. ⁹ as
often written vidhūra in the MSS, cfr. IV $\frac{361}{10}$. ¹⁰ Cks -re. ¹¹ Cks -ddho hatthi.

- viya attano madhuradhammadesanāya palobhetvā tesam saka-
sakarajjāni¹ gantum adadamāno Buddhalīhāya mahājanassa
dh. desento mahantena yasena tasmiṃ nagare paṭivasi. Bā-
rāṇasiyam pi kho gihī sahāyakā cattāro brāhmaṇamahāsālā
5 kāmesu ādinavaṃ disvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjam
pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā vanamūla-
phalāhārā tatth' eva ciraṃ vaṣitvā loṇambilasevanatthāya cāri-
kaṃ caramānā Aṅgaratṭhe Kālacampānagaraṃ bhikkhāya pa-
visimsu, tattha cattāro sahāyakā kuṭimbikā tesam iriyapathe
10 pasīditvā vanditvā bhikkhābhājanaṃ gahetvā ekekaṃ attano
attano nivesane paṇṭenāhārena parivisitvā paṭiññāṃ gahetvā
uyyāne yeva² vāsesuṃ, cattāro tāpasā catunnam pi kuṭimbi-
kānaṃ gehe bhuñjitvā divāvihāratthāya eko Tāvatisabhava-
naṃ gacchati eko Nāgabhavanaṃ eko Supaṇṇabhavanaṃ eko
15 Koravyassa rañño Migāciruyyānaṃ³, tesu yo Devalokaṃ gantvā
divāvihāraṃ karoti so Sakkassa yasaṃ oloketvā attano upaṭ-
ṭhākassa tam eva vaṇṇeti, yo Nāgabh. gantvā divāvihāraṃ k.
so nāgarājassa⁴ sampattiṃ oloketvā attano up. tam eva v., yo
Supaṇṇabh. gantvā di. karoti so supaṇṇarājassa vibhūtiṃ o.
20 attano up. tam eva v., yo Koravyassa uyyāne divāvihāraṃ k.
so Dhanañjayarañño sirisobhaggaṃ o. a. u. tam eva v., te
cattāro pi janā taṃ devatṭhānaṃ paṭthetvā dānādīni puñṇāni
katvā āyupariyosāne eko Sakko hutvā nibbatti eko saputta-
dāro Nāgabhavane nibbatti eko simbalidahavimāne⁵ supaṇṇa-
25 rājā hutvā nibbatti eko Dhanañjayarañño aggamaheṣiyā kuc-
chīmhi nibbatti, te pi tāpasā Brahmaloce nibbattiṃsu. Kora-
vyakumāro vuddhim anvāya pitu accayena rajje paṭiṭṭhahitvā
dhammena r. kāresi, jūtavittako⁵ pana ahosi, so Vidhura-
paṇḍitassa ovāde ṭhatvā dānaṃ deti sīlaṃ rakkhati uposathaṃ
30 upavasati, so ekadivasaṃ samādinnauposatho „vivekaṃ anu-

¹ C^{ks} sakalarajjāni. ² C^{ks} eva. ³ Pā migāj:naṃ nāma uyyānaṃ. ⁴ C^{ks} -rañ-
nassa. ⁵ Pā omits daha. ⁵ C^k dūtacittako, C^s dūtacittuko corr. to -vittako

brūhissāmīti“ uyyānaṃ gantvā manuññatthāne nisīditvā sa-
 maṇadhammaṃ akāsi, Sa- pi samādinuuposatho „Devaloke
 palibodho hotīti“ manussaloke tatth' eva' uyyānaṃ gantvā
 manuññatthāne nisīditvā samaṇadhammaṃ akāsi, Varuṇo nā-
 garājāpi samādinuuposatho „Nāgabhave palibodho“ ti tatth' 5
 eva gantvā ekasmiṃ manuññatthāne nī. s. akāsi, Supaṇṇarājāpi
 samādinuuposatho „Supaṇṇabhavane palibodho“ ti tatth' eva
 gantvā ekasmiṃ m. nisīditvā s. akāsi. Te cattāro pi sāyaṇ-
 hasāmiye sakatthānehi nikkhamitvā maṅgalapokkharanīṭire
 samāgatā aññamaññaṃ oloketvā pubbasinehavasena samaggā 10
 saṇmodamānā hutvā aññamaññaṃ mettiṃ paccupaṭṭhāpetvā
 madhurapaṭisanthāraṃ katvā nisīdiṃsu¹, Sakko maṅgalasilā-
 paṭṭe nisīdi, itare attano yuttam okāsaṃ² natvā nisīdiṃsu.
 Atha ne Sa- ā.: „mayāṃ cattāro pi rājāno va, amhesu pana
 kassa sīlaṃ mahantaṃ“ ti. Atha naṃ Varuṇo nāgarājā ā.: 15
 „tumbhākaṃ tiṇṇaṃ janānaṃ sīlato mayhaṃ sīlaṃ mahantaṃ“
 ti, „kim ettha kāraṇaṃ“ ti: „ayaṃ tava Supaṇṇarājā amhākaṃ
 jātānaṃ pi³ ajātānaṃ pi paccāmitto, ahaṃ evarūpaṃ amhākaṃ
 jīvitakkhayakāraṃ paccāmittaṃ disvāpi kodhaṃ na karomi,
 iminā kāraṇena mama sīlaṃ mahantaṃ“ ti vatvā 20

1. Yo kopaneyye na karoti kopam (IV p. 14)

na kujjhati sappuriso kadāci

kuddho pi so⁵ nāvīkaroti kopam

taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti

imaṃ Dasanipāte Catuposathajātakassa paṭhamaṃ g. ā.

25

Ta. yo ti khattiyādīsu yo koci, kopā- ti kujjhitabbayuttake puggale Khanti-
 vādātāpaso viya kopam na karoti, kadācīti yo ca kismiñci kāle na kujjhat'
 eva, kuddhopīti sace pi pana so sappuriso kujjhati atha kuddho pi taṃ
 kopam nāvīkaroti Cūlabodhitāpaso viya, taṃ ve naraṃ ti mahārāja taṃ
 purisaṃ samitāpātāya loke paṇḍitā samanānaṃ ti kathenti. 30

¹ Ck tadeva, Bā tameva. ² Cks omīti nī. ³ Bā yuttāsaṇaṃ. ⁴ Cks omīti pī.

⁵ read: yo?

„Ime pana guṇā mayi santi, tasmā mam' eva' sīlam mahantan“ ti. Taṃ sutvā Supaṇṇarājā „ayaṃ nāgo mama aggabhakkho, yasmā panāhaṃ evarūpaṃ aggabhakkhaṃ disvāpi khudaṃ adhiṇāsetvā āhārahetu pāpaṃ na karomi tasmā mama
5 sīlaṃ mahantan“ ti vatvā

2. Ūnūdaro yo' sahate jighacchaṃ
danto tapassī mitapānabhojano
āhārahetu na karoti pāpaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

10 Ta. danto ti indriyadamanena samannāgato. tapassīti tapanissitako, āhārahetū 'ti atijighacchito pi yo lāmaṃ kammaṃ na karoti dhamma-senāpati Sāriputtatthero viya, ahaṃ pana ajja āhārahetu pāpakammaṃ na karomi, tasmā mama sīlaṃ mahantan ti.

Tato Sa- devarājā „ahaṃ nānappakāraṃ sukhapadaṭṭhā-
15 naṃ devalokasampattiṃ pahāya sīlaṃ rakkhatthāya manussa-lokaṃ āgato, tasmā mama sīlaṃ mahantan“ ti vatvā

3. Khiddaṃ ratiṃ vipvajhetva sabbaṃ
na cālikaṃ bhāsati kiñci³ loke
vibhūsanatṭhānā virato methunasmā⁴

20 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

Ta. khiddaṃ ti kāyikacetasikaṃ⁵ kiṇaṃ, ratiṃ ti dibbakāmaguṇaratiṃ, kiñcīti appamattakam pi, vibhūsanatṭhānā ti maṃsavibhūsa chavivibhūsa ti dve vibhūsa, tattha ajjhoharaniyāhāro maṃsavibhūsa nāma mālāgandhādīni chavivibhūsa nāma, yena akusalacittena sā⁶ kariyati⁷ taṃ tassa⁸ ṭhānaṃ, tato
25 paṭivirato, methunasmā ti methunasevanato ca yo paṭivirato, taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti, ahaṃ ajja devaccharā pahāya idhāgantvā samaṇa-dhammaṃ karomi. tasmā mama sīlaṃ mahantan ti.

Evam Sa- pi attano sīlam eva vaṇnesi. Taṃ sutvā Dhanañjayarājā „ahaṃ ajja mahantaṃ pariggahaṃ soḷasa-
30 saḥassanātakitthiparipunṇaṃ antepuraṃ cajitvā uyyāne samaṇa-dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlaṃ mahantan“ ti vatvā

¹ Cks add guṇaṃ. ² Bā anudaro yo, Ck unūdareso, Cs anūdareso. ³ Cks ka-. ⁴ so all three MSS., read: vibhūsanā vi - - ? ⁵ Cks kāyikavācasikaṃ. ⁶ Cks yā, Bā taṃ. ⁷ Ck karirati, Cs kayirati, Bā dhārayati. ⁸ Cks tassā.

4. Pariggahaṃ lobhadhammaṃ ca sabbhaṃ

• ye ve pariññāya pariccajanti

dantaṃ t̥hitattaṃ amamaṃ nirāsaṃ

taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

Ta, pariggahaṃ ti nānappakāraṃ vatthukāmaṃ, lobhadhammaṃ ti 5
tasmiṃ uppaṇṇatanhaṃ, pariññāyā 'ti nānapariññā tīraṇapariññā pabāna-
pariññā ti imāhi tīhi pariññāhi pariṇānitvā, tattha khandhādīnaṃ sabhāvājāna-
naṃ nānapariññā, tesu agunaṃ upadhāretvā tīraṇaṃ tīraṇapariññā, tesu dosaṃ
disvā chandarāgassa apakaḍḍhanaṃ pabānapariññā, ye imāhi tīhi pariññāhi
pariṇānitvā vatthukāmakilesakāme pariccajanti chaḍḍetvā gacchanti, dantaṃ ti 10
nibbiṣevanaṃ, t̥hitattaṃ ti micchāvitakkābhāvena¹ t̥hitābhāvaṃ, amamaṃ
ti mamāyanaṭṭhārahitaṃ, nirāsaṃ ti puttadārādīsu nirāsaṃ², taṃ ve ti eva-
rūpaṃ puggalaṃ samaṇo³ ti vadanti.

Iti te sabbe pi attano sīlam eva mahantaṃ ti vaṇṇetvā
Sakkādayo⁴ Dhanañjayaṃ pucchimsu: „mahārāja atthi pana 15
koci tumbhākaṃ santike paṇḍito yo no imaṃ kaṃkhaṃ vino-
deyyā⁵“ 'ti, „āma mahārājāno mama atthadhammānusaṃsako asa-
madhuro Vidhurapaṇḍito nāma atthi, so no kaṃkhaṃ vino-
dessati, tassa santikaṃ gacchāmā“ 'ti, „sādhū“ 'ti sampa-
ṭicchimsu. Atha sabbe pi uyyānā nikkhamitvā dhammasabhaṃ 20
gantvā alaṃkārapetvā Bodhisattaṃ pallaṃkamajjhe nisīdāpetvā
paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisinnā „paṇḍita, amhākaṃ
kaṃkhā uppannā, taṃ no vinodehīti“ vatvā

5. Pucchāma kattāraṃ⁶ anomapaññaṃ,gāthāsu⁷ no viggaho atthi jāto,

25

chind' ajja kaṃkhaṃ vicikicchitāni,

tay' ajja kaṃkhaṃ vitaremu sabbe ti imaṃ g. āhaṃsu⁸.

Ta, kattāraṃ⁹ ti kattabbayuttakānaṃ kāraṃ¹⁰, atthi jāto ti eko
sīlaviggaho sīlavivādo uppanno atthi, chindajjā 'ti amhākaṃ taṃ kaṃkhaṃ
tāni ca vicikicchitāni vajirena Sineruṃ paharanto viya ajja chinda, vitaremu 30
'ti vitareyyāma nitthareyyāma

¹ Cks -kkabhā-. ² Cks -dīhi nirāsaṃ, Bds -dārādīsu nicchandarāgaṃ. ³ Bds
-nan. ⁴ Cks omit sak-. ⁵ Cks vineyyā. ⁶ Bds -ra. ⁷ Bds kathāsu. ⁸ Cks āha.
⁹ Bds -rā. ¹⁰ Bds -yuttakaṃ kāraṇa.

Paṇḍito tesam katham sutvā „mahārājāno¹ tumhākaṃ
sīlaṃ nissāya uppannavivādagāthānaṃ² katham sukathitadok-
kathitaṃ jānissāmīti“ vatvā

6. Ye paṇḍitā atthadassā bhavanti
5 bhāsanti te yoniso tattha kāle,
kathan nu gāthānaṃ³ abhāsītānaṃ
atthaṃ nayeyyūṃ kusalā janindā ti i. g. ā.

Ta. atthadassā ti atthadassanasamathā, tattha kāle ti tasmim vig-
gahe ārocite yuttapayuttakāle paṇḍitā tam atthaṃ ācikkhantā yoniso bhāsanti,
10 atthaṃ nayeyyūṃ kusalā ti kusalā chekāpi samānā abhāsītānaṃ gāthānaṃ³
kathan nu atthaṃ nāpēna nayeyyūṃ, janindā ti rājāno ālapati, tasmā idaṃ
tāva me vadetha.

7. Kathaṃ have bhāsati Nāgarājā,
kathaṃ pana Garuḷo venateyyo.
15 Gandhabbarājā pana kiṃ vadeti⁴,
kathaṃ Kurūnaṃ pana⁵ rājasettḥo ti.

Ta. Gandhabbarājā ti Sakkaṃ sandhāyāha

Ath' assa te imaṃ gātham āhaṃsu:

8. Khantiṃ have bhāsati Nāgarājā
10 appāhāraṃ Garuḷo venateyyo
Gandhabbarājā rativippahānaṃ
ākāñcanaṃ Kurunaṃ⁶ rājasettḥo ti.

T. a.: paṇḍita nāgarājā tāva⁷ kopaneyye pi puggale akuppasamkhātānaṃ⁸
adhivāsana-khantiṃ vāneti Garuḷo appāhāratāsamkhātānaṃ āhārahetu pāpassa
25 akaraṇaṃ Sa- pañcakāmaguṇaratīnaṃ pahānaṃ Kururājā nippalibodhabhāvaṃ⁹
vaṇṇetīti.

Tesam katham sutvā Mahāsatto imaṃ gātham āha:

9. Sabbāni etāni subhāsītāni,
na h' ettha dubbhāsitaṃ atthi kiñci,
30 yasmiṃ ca etāni patiṭṭhitāni

¹ Cks -rāja. ² Cks -gāthā, Bā -dakathaṃ. ³ Bā kathānaṃ. ⁴ Bā -si ⁵
Ck Bā pana kurunaṃ, C° pana kurūnaṃ. ⁶ Cks kurū-. ⁷ Ck tāñca, C° taca.
⁸ Bā akodhasam-. ⁹ Ck nippha-.

arā va nabhyā¹ susamohitāni
catubbhi dhammehi samaṇḍigbhūtaṁ
taṁ ve naraṁ samaṇaṁ āhu loka ti.

Ta. etānīti etāni cattāri pi guṇajātāni yasmiṁ puggale sakataṇābhīyaṁ
sutthusamohitā² arā viya patitṭhitāni catūbi p' etehi dhammehi samannāgataṁ 5
puggalaṁ paṇḍitā samaṇaṁ āhu loka.

Evam M. catunnam pi silaṁ³ ekasamam eva akāsi. Taṁ
sutvā cattāro pi janā⁴ tassa tuṭṭhā thutiṁ karontā imaṁ
gātham āhamsu:

10. Tuvan⁵ nu seṭṭho tvam anuttaro si, 10
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
paṇḍāya paṇhaṁ samadhiggaheṭvā
acchechchi⁶ dhīro vicikicchitāni,
acchechchi⁶ kaṁkhaṁ vicikicchitāni
cundo yathā nāgadantaṁ kharenā 'ti. 15

Ta. tvamanuttaro'sīti⁷ tuvaṁ⁸ anuttaro asi⁹, n' atthi tayā uttaritaro
nāma, dh - gū ti dhammassa gopako c' eva dhammaṇḍū ca, dh - vidū ti pākaṣa-
dhammo, sumedho ti sundarapaṇḍo, paṇḍāyā 'ti attano paṇḍāya amhākaṁ
paṇhaṁ suṭṭhu adhigāhitvā idam ettha kāraṇaṁ ti yathābhūtaṁ ūtvā, ac-
chechchīti tvam dhīro amhākaṁ vicikicchitāni chindi, evaṁ chindanto ca chind' 20
sja kaṁkhaṁ vicikicchitānīti imaṁ amhākaṁ yācanaṁ sampādentō acchechchi
kaṁkhaṁ vicikicchitāni, cundo - - kharenā 'ti yathā danta-kāro kakacena
hatthidantaṁ chindeyya evaṁ chindīti a.

Evam te cattāro pi janā tassa paṇhavyākaraṇena tuṭṭha-
mānasā ahesuṁ. Atha naṁ Sa- dibbadukūlena pūjeti Garuḷo 25
suvaṇṇamālāya Varuṇo n-rājā maṇinā Dhanañjaya-rājā gava-
hassādīhīti, ten' evam āha:

11. Gavaṁ sahasaṁ usabhaṇ ca nāgaṁ
ājaṇṇayutte ca rathe dasā ime
paṇhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 30
dadāmi te gāmaṇarāni soḷasā 'ti

¹ Cks arā - -, Bā arā va nabhyāṁ. ² Cks -tāni. ³ Cks silānaṁ. ⁴ Bā rājāno. ⁵
Cks tvan. ⁶ Cks acchejji, Bā acchijji. ⁷ Cks tvannu-. ⁸ Cks tvam. ⁹ Cks si.

Sakkādayo M-aṃ pūjetvā sakatṭhānam eva gamimsu. Catu-
posathakhaṇḍaṃ nitṭhitam¹.

Tesu nāgarājassa bhariyā Vimalā devī nāma, sā tassa
gīvāya pilandhanamaṇiṃ apassantī pucchi: „deva kahaṃ pana
5 te maṇi“², „bhadde Candabrāhmaṇaputtassa³ Vi-panḍitassa
dhammakathaṃ sutvā pasannacitto ahaṃ tena maṇinā taṃ
pūjesiṃ, na kevalaṃ ahaṃ eva Sa- pi taṃ dibbadukūlena pū-
jesi Supaṇṇarājā suvaṇṇamālāya Dh-rājā gavasaḥassādīhiti“,
„dhammakathiko so devā“⁴ 'ti, „bhadde kiṃ vadesi Jambudī-
10 patale Buddhuppādo viya vattati, sakala-Jambudīpe ekasata-
rājāno tassa madhurakathāya bajjhivā hatthikantavīṇāsarena⁵
paluddhā mattavāraṇā viya attano rajjāni na gacchanti, evarūpo
so madhuradhammakathiko“⁶ ti, sā Vi-panḍitassa guṇakathaṃ
suvā tassa dhammakathaṃ sotukāmā hutvā cintesi: „sac'
15 āhaṃ vakkhāmi 'deva, ahaṃ tassa dh-kathaṃ sotukāmā, idh'
eva taṃ ānehīti' na me taṃ ānessati, yaṃ nūnāhaṃ tassa 'me
hadaye dohaḷo uppanno' ti gilānālayam kareyyaṃ“⁷ ti, sā tathā
katvā paricārikānaṃ saṇṇaṃ datvā nipajji, nāgarājā upatṭhā-
navelāya naṃ apassanto „kahaṃ Vimalā“⁸ ti paricārikāyo
20 pucchitvā „gilānā devā“⁹ 'ti vutte tassā santikaṃ gantvā sa-
yanapasse nisīditvā sarīraṃ omaddanto paṭhamam g. ā.:

1. Paṇḍu kisiyāsi dubbalā,
vaṇṇarūpaṃ⁴ na tav' edisaṃ⁵ pure,
Vimale akkhāhi pucchitā:

25 kīdisī tuyhaṃ sarīravedanā ti. 1140.

Ta. paṇḍū 'ti paṇḍupalāsavannā, kisiyā ti kiśā, dubbalā ti appat-
thāmā, vaṇṇarūpaṃ⁴ na tavedisaṃ⁶ pure ti tava vaṇṇasaṃkhātāṃ rūpaṃ
pure edisaṃ na hoti niddosaṃ anavajjaṃ taṃ idāni parivattitvā amanuṇṇasa-
bbhāvaṃ jātāṃ, Vimale ti taṃ ālapati.

30 Ath' assa sā ācikkhanti dutiyaṃ gātham āha:

¹ Cks omit catu -- nitṭhitam. Cfr. IV p. 14. ² Cks candra-. ³ Cks -re. ⁴ Bds -pe. ⁵ Cks -sī, Bd -si. ⁶ Ck -sa, Cs Bd -si.

2. Dhammo manujesu mātināṃ
dohaḷo nāma janinda vuccati,
dhammāhataṃ nāgakuñjara
Vidhurassa haday' ābhipatthaye ti. 1141.

Ta. dhammo ti sabbāvo, mātinan ti itthīnaṃ, janindā 'ti nāgaja- 5
nassa inda, dhammāhataṃ -- haday' ābhipatthaye ti ā, nāgaseṭṭha¹
ahaṃ dhammena samena asāhasiyakammena āhataṃ V-assa hadayaṃ abhi-
patthayāmi, taṃ me labhamānāya jīvitaṃ atthi alabhamānāya idh' eva maranan
ti tassa paṭhaṃ sandhāy' evaṃ āha.

- Taṃ sutvā nāgarājā tatiyaṃ gātham āha: 10
3. Candam kho tvam dohaḷāyasi²
Suriyaṃ vā athavāpi Mālutaṃ
dullabhe³ hi Vidhūrassa dassane³
ko Vidhūraṃ idha-m-ānayissatīti. 1142.

Ta. dullabhe³ hi -- ne ti asamadhurassa Vidhurassa dassanaṃ eva 15
dullabhaṃ, tassa hi sakala-Jambudīpe rājāno dhammīkarakkhāvaraṇaguttiṃ⁴
paccupatthapetvā vicaranti passitum pi na koci labhati, idha ko ānayissa-
tīti vadati.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „alabhamānāya me idh' eva ma-
raṇaṃ“ ti parivattetvā piṭṭhiṃ dassetvā sātakakaṇṇena mukhaṃ 20
pidahitvā nīpajji, n-rājā attano sirigabbhaṃ gantvā sayanapiṭṭhe
nisinno „Vimalā Vidhurassa hadayamaṃsaṃ āharāpetīti“ saññī⁵
hutvā „paṇḍitassa hadayaṃ alabhantiyā Vimalāya jīvitaṃ n'
atthi, kathaṃ nu kho tassa hadayamaṃsaṃ labhissāmīti“ cin-
tesī, ath' assa dhītā Irandatī nāma nāgakañṇā sabbālaṃkāra- 25
patimaṇḍitā mahantena sirivilāsena upatṭhānaṃ āgatā pitaraṃ
vanditvā ekamantaṃ tṭhitā, sā tassa indriyavikāraṃ disvā
„tāta ativiya domanassapatto si, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti puc-
chantī gātham āha:

4. Kin nu tāta tuvaṃ pajjhāyasi⁶, 30
padumaṃ hatthagataṃ va te mukhaṃ,

¹ Cks -am. ² Ck -lāsasi, Cs lassi. ³ so Cks; Bđ -am. ⁴ Bđ -ttaṃ, Bđ
dhammīkaṃ. ⁵ Bđ viśaṇṇī. ⁶ Ck kinnu tvam pajjhāyasi, Cs -pajjhāyāyasi.

kiṃ dummanarūpo si¹ issara,
mā tvaṃ soci amittatāpanā 'ti. 1143.

Ta. pajjhāyasīti² pajjhāyasi cintesi, hatthagatan ti hatthena parimadditapadumaṃ viya te mukhaṃ jātaṃ, issarā 'ti pañcayojanasatikassa Mañ-
5 jerikanāgabbhavanassa sāmi.

Dhītu vacanaṃ sutvā nāgarājā tam atthaṃ ārocento āha:

5. Mātā hi tava³ Irandati

Vidhurassa hadayaṃ vanīyati⁴,

dullabhe⁵ hi Vidhurassa dassane⁶

10 ko⁶ Vidhuraṃ idha-m-ānayissati. 1144.

Ta. vanīyatīti⁷ pattheti.

Atha naṃ „amma, mama santike Vi-raṃ ānetuṃ samattho
n' atthi, tvaṃ mātu jvitaṃ dehi, Vi-aṃ ānetuṃ samatthaṃ
bhattāraṃ pariyesāhīti“ uyyojento upadḍhagātham ā.:

15 a. Bhattu pariyesanaṃ cara
yo Vidhuraṃ idha-m-ānayissatīti. 1145^a.

Ta. carā 'ti vicara.

Iti so kilesāratibhāvena⁸ dhītu ananucchavikam pi ka-
thaṃ kathesi.

20 e. b. Pituno ca sā sutvāna⁹ vākyam
rattim¹⁰ nikkhamma avassutim carīti¹¹. 1145^b.

Ta. avassutinti¹² bhi. sā nāgamānavikā pītu vacanaṃ sutvā pītarāṃ
assāsetvā mātu santikaṃ gantvā tam pi assāsetvā attano sirigabbhaṃ gantvā
sabbālaṃkārehi attānaṃ alaṃkaritvā ekaṃ kusumbharattavattam¹³ nivāsetvā
25 ekaṃ ekaṃsaṃ katvā tam eva rattim udakaṃ dvidhā katvā nāgabbhavanato nikkhamitvā Himavanta-
padese samuddatīre thītaṃ saṭṭhiyojanubbedhaṃ ekaghaṇaṃ
Kāḷapabbataṃ nāma añjanagiriṃ gantvā avassutim¹⁴ carī kilesāvassutim¹⁵ bhattu
pariyesanaṃ caratīti a.

¹ so Cks; Bđ kiṃ nu tuvaṃ dummano si. ² Cks pajjhāyāyasīti ³ read tavā.

⁴ Ck vatīyati, Cc vanīyati? Bđs dhanīyati. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks koci. ⁷ Cks canī, Bđs dhani-. ⁸ so Cks; Bđ -sābbhiratabhāvena. ⁹ Cks sutvā. ¹⁰ Bđ -i.

¹¹ Cc avassutī carī, Ck avassutī caritī, Bđ avasutī caritī ¹² Ck avassūrinti, Cc avassukinti, Bđ avasutitī. ¹³ Ck kumbharattim, Cc kusumbharattam, both omitting vattam. ¹⁴ Bđ avassutī, Ck avassatim, Cc avassunī? ¹⁵ Bđ -vassutī, Cks -ssutī.

Carantī ca¹ yāni Himavante vaṇṇagandharasasampannāni
pupphāni tāni āharitvā sakalapabbataṃ maṇim agghiyaṃ viya
alamkaritvā uparitale pupphasantharaṃ katvā manoramenā-
kārena naccitvā madhuraṃ gītaṃ gāyanti sattamaṃ g. ā.:

7. Ke² gandhabbe² ca rakkhase² 5
nāge² kimpurise² ca mānuse²
ke² paṇḍite² sabbakāmade²
dīgharattaṃ bhaddā³ bhavissatīti. 1146.

Ta. ke - - se ti ko gandhabbo vā rakkhaso vā, ke paṇḍite - - de ti ko
etesu gandhabbādisu paṇḍito sabbakāmaṃ dātum samatto so⁴ Vi-assa hadaya- 10
maṇsadohaḥṇiyā mama mātu manorathaṃ matthakaṃ pāpetvā mayhaṃ dīgha-
rattaṃ bhaddā bhavissatī.

Tasmiṃ khaṇe Vessavaṇamahārājassa bhāgineyyo Pu-
ṇako nāma Yakkhasenāpati tigāvutappamānaṃ manomayaṃ
sindhavaṃ abhiruyha Kālapabbatamatthakena manosilātale 15
yakkhasamāgamaṃ gacchanto taṃ tassā gītasaddaṃ assosi,
anantare attabhāve anubhūtapubbāya itthiyā gītasaddo⁵ chavi-
ādīni chinditvā atthim⁶ āhacca atthāsī, so paṭibaddhacitto hutvā
nivattitvā sindhavapiṭṭhe nisinno va „bhadde, ahaṃ mama pañ-
ñāya dhammena samena Vi-assa hadayaṃ ānetum samatto, 20
mā cintayīti“ taṃ assāsento atthamaṃ g. ā.:

8. Assāsa hessāmi te pati,
bhaddā te [hessāmi] anindilocane,
paññā hi mama⁷ tathāvidhā,
assāsa hessasi bhariyā⁸ maman ti. 1147. 25

Ta. anindilocane ti aninditabbalocane, tathāvidhā ti Vi-assa hadaya-
maṇsaṃ āharaṇasamatthā

9. Atha naṃ avacāsi⁹ Irandatī
pubbapathānugatena cetasā:

¹ Bds omit avassutī - - carantī ca. ² so all three MSS. ³ Bd adds me. ⁴ so
all three MSS. ⁵ Bd adds tassa. ⁶ Bd athimiṇcaṃ. ⁷ read mamā. ⁸ read
bhariyā? ⁹ read -s'.

ehi gacchāma pitu¹ mam² antike,
eso³ ca te etam attham pavakkhatīti. 1148.

Ehi gacchāma 'ti bhi. so Yakkhasenāpati evaṃ vatvā imaṃ assapiṭṭhiṃ
āropetvā nassāmīti pabbatamatthake⁴ otaritvā tassā gahanattham hattham pasā-
15 resi, sā attano hattham gāṇhitum adatvā tena pasāritahattham sayam gahetvā
pubbapathānugatena anantare attabhāve bhūtapubbasāmike tasmim pubba-
pathen⁵ eva anugatena cetasā: sāmī nāham anāthā, mayham pitā Varuno
n-rājā, mātā Vimalā devī, ehi mama pitu santikaṃ gacchāma, eso ca te yathā
amhakaṃ maṅgalakiriyaṃ bhavitabbaṃ evaṃ tam attham pavakkhatīti avacāsi.

10 10. Alamkatā suvasanā mālinī candanussadā
yakkham hatthe gahetvāna pitu santikaṃ⁴ upāgamīti. 1149.

Ta. pitu -- mīti pitu santikaṃ upāgami.

Puṇṇako pi kho yakkho paṭihāretvā nāgarājassa santikaṃ
gantvā Irandatiṃ vārento āha:

15 11. Nāgavara vaco suṇohi me:
patirūpaṃ paṭipajja sumkiyaṃ,
patthemī⁵ ahaṃ Irandatiṃ,
tāya samaṅgikaroḥi me tuvaṃ. 1150.

12. Sataṃ hatthī sataṃ assā sataṃ assatarī rathā
20 sataṃ vaḷabhiyo puṇṇā nānāratanaṃ kevalā —
te nāga paṭipajjassu, dhītaraṃ dehi⁶ Irandatin ti. 1151.

Ta. sumkiyaṃ ti attano kulapadesānurūpaṃ dhītu sumkaṃ dhanam
paṭipajja gaṇha, sa maṅgikaroḥīti mam tāya saddhiṃ samaṅgibhūtaṃ karohi,
vaḷabhiyo ti bhaṇḍasakaṭṭhiyo, nānāratanaṃ kevalā ti nānāratanaṃ
25 sakalapariṇaṇṇā.

Atha nam nāgarājā āha:

13. Yāva āmantaye nātī mitte ca suhadaṃ janam,
anāmanta kataṃ kammaṃ tam pacchā-m-anutappatīti. 1152.

Ta. yāva -- ti bho Yakkhasenāpati ahaṃ tuyham dhītaraṃ demi nona
30 demi, thokaṃ pana āgamehi, yāva-nātīti nātake pi⁷ tāva jānāpemi, tam
pacchā -- ti itthiyo hi gataṭṭhāne abhiramanti pi, anabhiratikāle nātakādayo

¹ read pitū. ² read so. ³ Bā -kā ⁴ read santik'. ⁵ Cs patthe. ⁶ read
deh'. ⁷ Cs hi.

amhehi saddhiṃ anāmantetvā katakammaṃ nāma evarūpaṃ hotīti ussukkaṃ
na karonti, evaṃ taṃ kammaṃ pacchā anutāpaṃ āvahaṭīti.

14. Tato so Varuṇo nāgo pavisitvā nivesanaṃ
bhariyaṃ āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1153.

15. Ayaṃ so Puṇṇako yakkho yācatī maṃ Irandatī, 5
bahunā vittalābhena tassa dema piyaṃ maman ti. 1154.

Pavisitvā ti [Puṇṇakaṃ tatth' eva t̥hapetvā sayāṃ utt̥hāya yatth' assa
bhariyā nipanuā taṃ nivesanaṃ pavisitvā, piyaṃ maman ti mama piyadhī-
taraṃ tassa bahunā vittalābhena demā 'ti pucchati.

Vimalā āha: 10

16. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandatī,
sace hi kho¹ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhareyya²
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanāṃ uttari patthayāmā 'ti. 1155. 15

Ta. amhaṃ Irandhatīti ambhakaṃ dhītā I., etena vittena 'ti etena
tuṭṭhikāraṇena.

17. Tato so Varuṇo nāgo nikkhamitvā nivesanā
Puṇṇak' āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1156.

18. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandatī, 20
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āharesi
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanāṃ uttari patthayāmā 'ti. 1157.

Puṇṇakāmantayitvānā 'ti Puṇṇakaṃ āmantayitvā. 25

Puṇṇako āha:

19. Yaṃ paṇḍito ty-eke³ vadanti⁴ loke
tam eva bālo ti punāhu aññe,
akkhāhi me, vippavadanti ettha,
kaṃ paṇḍitaṃ nāga tuvaṃ vadesīti. 1158. 30

¹ Cks vo, Bā sace ca kho. ² Bā -yyam. ³ Cks teke. ⁴ Cks bhavanti.

Yaṃ paṇḍito ti so kira hadayaṃ paṇḍitassa 'ti sutvā cintesi: yaṃ eke paṇḍito ti vadanti tam ev' aññe bālo ti kathenti, kiñcāpi me Irandatīyā Vidhuro ti akkhātaṃ tathāpi tatvato jānituṃ pucchissāmi nan ti tasmā evaṃ ā.

Nāgarājā āha:

- 5 20. Koravyarājassa Dhanañjayassa
yadī te suto Vidhuro nāma kattā
ānehi taṃ paṇḍitaṃ, dhammaladdhā
Irandatī paddhacarā te hotū 'ti. 1159.

Ta. dhammaladdhā ti dhammena labhitrā, paddhacarā ti pāda-
10 paricārīkā

21. Idañ ca sutvā Varuṇassa vākyam
utthāya yakkho paramappatito
tatt' eva santo ¹ purisaṃ asaṃsi:
ānehi ājaññam idh' eva yuttan ti. 1160.

15 Ta. asaṃsīti attano upatthākaṃ ānāpesi, ājaññan ti kāranākāranajā-
nanakasindhavaṃ, yuttan ti kappitaṃ.

22. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā ² khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado ti. 1161.

Ta. jātarūpamayā ti tam eva sindhavaṃ vannento āha, tassa hi mano-
20 mayasindhavassa jātarūpamayā kaṇṇā kācambhamayā ² khurā rattamanimayā ti a.,
jambonadapākakapakkhassa ³ rattasuvaṇṇassa uracchado ti.

So puriso tāvad eva taṃ sindhavaṃ ānesi, Puṇṇako taṃ abhiruyha ākāseṇa Vessavaṇṇassa santikaṃ gantvā nāgabhavanaṃ vaṇṇetvā taṃ pavattiṃ ārocesi, tass' atthassa pakāsanatthaṃ

25 idaṃ vuttaṃ:

23. Devavāhavahaṃ yānaṃ assaṃ ⁴ āruyha Puṇṇako
alaṃkato kappitakesamassu
pakkāmi vehāsayam antalikkhe ⁵. 1162.

24. Sa ⁶ Puṇṇako kāmavegena ⁷ giddho

30 Irandatīṃ nāgakaññaṃ jigimsaṃ

¹ so all three MSS, cfr. v. 33. ² so Cks; Bđ kācampicamayā. ³ Bđ jambonadassa pakkassa. ⁴ Cks assak. ⁵ Bđ -aṃ ⁶ Bđ so. ⁷ Bđ -rāgena.

- gantvāna taṃ bhūtapatiṃ yasassim
icc-abravī Vessavaṇaṃ Kuveraṃ. 1163.
25. Bhogavatī nāma mandire¹
vāsā Hiraññavatīti vuccati,
nagare¹ nimmite¹ kañcanamaye² 5
maṇḍalassa uragassa niṭṭhitam. 1164.
26. Attālakā otthagīviyo
lohitamkamasāragallino³,
pāsād⁴ ettha silāmayā (add: suvaṇṇā?)
sovaṇṇaratanena chādītā. 1165. 10
27. Ambā tilakā ca jambuyo
sattapaṇṇā mucalindaketakā
piyakā⁴ uddālakā sahā⁵
uparibhaddakā sinduvāritā 1166.
28. Campeyyakā nāgamālikā 15
bhaginīmālā atha-m-ettha koliyā
ete dumā parināmitā (add: va?)
sobhayanti uragassa mandiraṃ. 1167.
29. Khajjur⁶ ettha silāmayā sovaṇṇadhuvapupphitā
bahu yattha vasat⁷ opapātiko 20
nāgarājā Varuṇo mahiddhiko. 1168.
30. Tassa komārikā bhariyā
Vimalā kañcanavelliviggahā
kālā taruṇā va uggatā
pucimandathanī⁶ cārudassanā 1169. 25
31. Lākhārasarattasucchavi
kaṇikāro va⁷ nivātapupphito⁸
tidivokacarā va accharā
vijjut⁹ abbhaghaṇā⁹ va nissaṭṭā¹⁰. 1170.

¹ so all three MSS ² read: kañcanā-. ³ C^{ks} lohitamkassamasāragalluno,
B^d -taṇkamasārakallino. ⁴ B^d piyuṇṇu ⁵ C^{ks} saha. ⁶ C^{ls} -datha. ⁷ B^d -rā
va, C^{ks} -ro ca. ⁸ B^d -tā ⁹ B^d vijjugabbha-. ¹⁰ C^k nisasva, B^d nisatā.

32. Sā dohaḷiṇī suvimhitā

Vidhurassa hadayaṃ vanīyati¹,

taṃ tesāṃ dadāmi issara

tena te denti Irandatiṃ² maman ti. 1171.

- 5 Ta. vahitabbo ti vāho, devasaṃkhātāṃ vāhaṃ vahatīti devavāhavaham,
yanti etenā 'ti yānaṃ, kappita -- ti maṇḍanavasena susevivihitakesamassu,
devānaṃ pana kesamassukaranaṃ nāma n' atthi, jigimsan ti patthayanto³,
Vessavanān ti Visānarājadhāniyā⁴ rājānaṃ, Kuveran ti evaṃnāmakaṃ,
Bhogavati nāmā 'ti sampannabbogātāya⁵ evaṃladdhanāmā⁶, mandire ti
10 mandiraṃ bhavanan ti a., vāsā Hiraṇṇavatīti n-rājassa vasanaṭṭhānattā vāsā
ti ca, kaṭṭhanavatiyā suvaṇṇapākāreṇa parikkhittatā Hiraṇṇavatīti ca vuccati,
nagare -- ti nagaraṃ nimmitaṃ, kaṭṭhanamaye ti suvaṇṇamayāṃ, maṇḍa-
lassā 'ti bhogaṃmaṇḍalena samannāgatassa, niṭṭhitan 'ti karanapariniṭṭhitaṃ⁷,
otthagīviyo ti otthagīvasaṇṭhānena katā rattamaṇḍimasāragallamayā ṭṭālākā
15 pāsādetthā 'ti ettha nāgabhaveṇa pāsādā, silāmayā ti manimayā, sovaṇṇa-
ratanenā 'ti suvaṇṇasaṃkhātēna ratanena suvaṇṇiṭṭhikāhi⁸ chādita ti a., sahā
ti sahaḷārā, uparibhaddakā ti uddālakajātikā yeva rukkhā campeyyakā nā-
gamālikā ti campakā ca nūgā ca bhaginimālā ca, athamettaḥa koḷiyā ti
bhaginimālā c' eva aṭṭha ettha n-bhavane⁹ koḷiyā nāma ca rukkhā, ete dumā
20 parināmitā ti ete pupphūpagā phalūpagā rukkhā aññamaññaṃ saṃsattā sā-
khāya parināmitā ākulasamākulā, khajjūretthā 'ti khajjurarukkhā ettha,
silāmayā ti indanilamaṇḍimayā, sovaṇṇadhuvaṇṇapupphitā ti te pana su-
vaṇṇapupphēhi niccapupphitā, yattha -- ti yattha n-bhavane opapātiko n-rājā
vasati, kaṭṭhanavelliviggahā ti suvaṇṇarāsasasirīkasaṇḍirā¹⁰, kālā taruṇā
25 va uggatā ti vilāsayuttatāya mandavāteritakālāvallipallavā¹¹ viya uggatā, puci-
mandathanīti nimbaphalasāṇṭhānathanayuggalā¹², lākharaśarattasuc-
chavīti¹³ hatthapādatalachaviṃ sandhāya vuttarā, tidivokacarā ti tidasa-
bhavanacarā, vijjutabbhagghānā¹⁴ ti abbhagghānato¹⁵ ghaṇavalābhakantarato
nissaṭṭā¹⁶ vijjullatā viya, taṃ tesāṃ dadāmi ti taṃ tassa hadayaṃ ahaṃ tesāṃ
30 demī evaṃ jānassu, issarā 'ti mātulaṃ ālapati.

Iti so Vessavanena ananuññāto¹⁷ gantuṃ avisahitvā taṃ
jānāpetuṃ etā ettikā gāthā kathesi. Vessavaṇo pana tassa
kathaṃ na suṇāti¹⁸, dvinnāṃ devaputtānaṃ vimāṇaṭṭaṃ paric-
chindati¹⁹. Puṇṇako attano vacanassa assutabhāvaṃ ṇatvā va

¹ Bā dhani-. ² Cks -ti. ³ Ck yatthayanto, Cs yapatthayanto, Bā pathayanto.

⁴ so Cks; Bā viśālayarājadhāniyā. ⁵ Cks -bhogāya. ⁶ Bā -maṇ. ⁷ Bā kaṇaka-
pari-. ⁸ Ck suvaṇṇaniṭṭhikāti tehi, Cs -kāṇ tehi. ⁹ Cks -no. ¹⁰ Cks -kā-.

¹¹ Cks -pavālaṃ. ¹² Cks -thana. ¹³ Ck cucukāratta-, Cs cchukāratta-. ¹⁴ Bā
vijjuvabbha-. ¹⁵ Bā omits ghanato. ¹⁶ Bā niccharitā. ¹⁷ Ck Bā -te. ¹⁸ Bā
adds kimkāraṇā. ¹⁹ Cks pacch-.

jinakadevaputtassa¹ santike atthāsi. Vessavaṇo attāṃ vi-
 nicchinitvā parājitaṃ apatthapetvā² itaraṃ „gaccha tvaṃ, tava
 vimāṇe vasāhīti“ ā. Puṇṇako „gaccha tvaṃ“ ti vuttakkhaṇe
 yeva „mayhaṃ mātulena mama pesitabhāvaṃ jānāthā“ 'ti
 katicī³ devaputte sakkhimkatvā hetthāvuttanayen' eva sin- 5
 dhavaṃ āpāpetvā⁴ abhirūhitvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

33. Sa Puṇṇako bhūtapatiṃ yasassiṃ
 āmantaya⁵ Vessavaṇaṃ Kuveraṃ
 tatth' eva santaṃ⁶ purisaṃ asaṃsi: 10
 ānehi ājaṇṇaṃ idh' eva yuttaṃ. 1172.
 34. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā⁷ khurā,
 jambonadassa pākassā suvaṇṇassa uracchado. 1173.
 35. Devavāhavahaṃ yānaṃ assaṃ āruya Puṇṇako
 alaṃkato kappitakesamassu 15
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikhe ti. 1174.

Ta. āmantaya 'ti āmantetvā.

So ākāśena gacchanto yeva cintesi: Vidhuraṇḍito mahā-
 parivāro, na sakkā taṃ gaṇhituṃ, Dhanañjayakoravyo pana
 jūtavittako⁸, taṃ jūtena⁹ jinitvā V-aṃ gaṇhissāmi, ghare pan' 20
 assa bahūni ratanāni, appagghena lakkhena jūtaṃ na kiḷissati,
 mahaggharatanaṃ harituṃ vaṭṭati, aṇṇaṃ ratanaṃ rājā na
 gaṇhissati, Rājagahanagarasāmanta⁹ - Vepullapabbatabbhantare
 cakkavattiraṇṇo paribhogamaṇiratanaṃ atthi mahānubhāvaṃ,
 taṃ gahetvā tena rājānaṃ palobhetvā rājānaṃ jinissāmīti“. 25
 So tathā akāsi.

Tam atthaṃ Satthā dassetuṃ¹⁰ āha:

36. So agamā Rājagahaṃ surammaṃ
 Aṅgassa raṇṇo nagaraṃ durāyutaṃ
 pahūtabbhakkhaṃ bahuannapānaṃ 30
 Masakkasāraṃ viya Vāsavassa 1175.

¹ Cks jinnaka-. ² Bds anu-. ³ Bđ katipaya. ⁴ Bđ āharāpetvā. ⁵ Ck -yīm,
 Cs -yi. ⁶ Bđ -to. ⁷ so Cks; Bđ kācampicamayā ⁸ Cks dūta-. ⁹ Bđ -tā.

¹⁰ Bđ tamatthaṃ pakāśento satthā.

37. Mayūraṅgaṇasampaghuṭṭhaṃ
 diḷābhigūṭṭhaṃ diḷasamghasevitaṃ
 nānāsakuntābhiraḍaṃ subhaṃgaṇaṃ¹
 pupphābhikīṇaṃ Himavaṃ va pabbataṃ². 1176.
- 6 38. Sa Puṇṇako Vepullam ābhiraḍaṃ³
 siluccayaṃ kimpurisaṇucinnaṃ
 anvesamāno [maṇi] ratanaṃ uḷāraṃ,
 tam addasā pabbatakūṭamajjhe ti. 1177.

Ta. A. rañño ti tadā Aṅgarañño va Magadharajjaṃ ahoṣi, ten' evaṃ
 10 vuttaṃ, durāyutaṃ ti paccatthikehi durāsadaṃ, Ma sak ka -- ti Ma sak ka sāra-
 saṃkhāte Sinerumattake māpitattā Ma sak ka sāraṇ ti laddhaṇāmaṃ Vāgavassa
 bhavaṇaṃ viya, diḷābhī -- ti aṇṇehi pakkhīhi abhigūṭṭhaṃ, nānā -- ti ma-
 dhurassareṇa gāyantehi viya nānāvidhehi sakuntehi abhiraḍaṃ, abhigūṭaṃ ti a.,
 subhaṃgaṇaṃ¹ ti suṇḍaraṃ aṇṇaṃ manuṇṇāṭalaṃ⁴, Himavaṃ va pab-
 15 batāṃ² ti Himavantaḥpabbatāṃ viya, Vepullamābhiraḍaṃ³ bhi. so Pu-
 evarūpaṃ Vepullapabbatāṃ abhiraḍaṃ, pabbatakūṭa -- ti pabbatakūṭabbhantaṃ
 maṇiṃ addasa.

39. Disvā maṇiṃ pabhassaraṃ jātimaṇaṃ dhanāharaṃ
 [maṇirataṇaṃ uḷāraṃ] daddallamāṇaṃ yasasā yasassinaṃ
 20 obhāsatī vijju-r-iv' antalikkhe. 1177.
40. Tam aggahī veḷuriyaṃ mahagghaṃ
 maṇoharaṃ nāma mahānubhāvaṃ,
 ājaññaṃ āruya anomaṇaṇṇo
 pakkāmi vehāsayam antalikkhe ti. 1178.

25 Ta. dhanā -- ti maṇasā patthitassa dhanassa āharaṇasamattāṃ, dadd -- ti
 jalamāṇaṃ, yasasā ti parivāraṇaṇaṇa, obhāsatī ti taṃ maṇirataṇaṃ
 ākāse vijju-r-iva obhāsatī, tamaggahitī taṃ maṇirataṇaṃ Kumbhīro nāma
 yakko kumbhaṇḍasatasahassaparivāro, so⁶ pana tena⁷ kujjhivā olokitaṃ matten'
 eva bhūtasito palāyitvā cakkavālapabbatamatthakaṃ patvā kampamāno olokento
 30 atthāsi, iti taṃ palāpetvā Puṇṇako maṇirataṇaṃ aggahī, maṇoharaṇnāmā
 'ti maṇasā cīntitaṃ⁸ āharitvaṃ sakkotitī evaṃ laddhaṇāmaṃ⁹.

41. So agamā nagaraṃ Indapattaṃ
 oruya cāgañchi¹⁰ sabhaṃ Kurūṇaṃ,

¹ Bḍ suvaṇṇaṇaṃ. ² Bḍ Himavantaḥpab-. ³ Bḍ -rūhi, Cks abhiraḍaṃ. ⁴ Cks
 -naṃ taṃ. ⁵ Bḍ -ruhi, Cks -abhiraḍaṃ. ⁶ Cks yo. ⁷ Cks te. ⁸ Cks -taṃ,
 Bḍ adda dhanāṃ. ⁹ Cks add maṇi. ¹⁰ Bḍ pāg-.

samāgame ekasataṃ samagge

avhettha yakkho avikampamāno: 1179.

42. Ko n' idha raññaṃ¹ varam ābhijeti,

kam ābhijeyyāma² varamdhanena

kam anuttaraṃ ratanavaram jināma

5

ko vāpi no jeti varam dhanānaṃ³. 1180.

Ta. oruyha cāgañchi⁴ -- ti bhi. so Pu. yakkho assapiṭṭhito oruyha
assaṃ adissamānarūpaṃ⁵ ṭhapetvā mānavakavappena Kurūnaṃ sabhaṃ upagato,
ekasatan ti ekasatarājjāno asambhito hutvā ko nīdhā 'ti vadanto dūtena
avhettha, ko nīdhā 'ti ko nu imasmiṃ rājesamāgame, raññaṃ ti rājānaṃ 10
antare, varamābhijeti⁶ ti amhākaṃ santakaṃ seṭṭharatanaṃ abhijeti ahaṃ
jināmiti vattum ussahati, kamābhijeyyāma⁷ 'ti kam vā mayaṃ jineyyāma,
varam dhanenā 'ti uttamadhanena, kamanuttaran ti jinanto ca kataraṃ⁸
rājānaṃ anuttaraṃ ratanavaram jināma, ko vāpi no ti atha vā ko rājā amhe⁹
varadhanena jeti.

15

Iti so catūhi padehi Koravyam evaṃ ghaṭṭesi. Atha
rājā „mayā ito pubbe evaṃ¹⁰ sūro hutvā kathento nāma na
diṭṭhapubbo, ko nu kho eso“ ti cintetvā pucchanto g. ā.:

43. Kuhin nu ratṭhe tava jātābhūmi,

na Koravyass' eva vaco tav' etaṃ¹¹,

20

abhibhosi¹² no vaṇṇanibhāya sabbe,

akkhāhi me nāmaṃ¹³ ca bandhave cā¹⁴ 'ti. 1181.

Ta. na ko -- ti Kururaṭṭhavāsikass' eva tava vacanaṃ na hoti.

Taṃ sutvā itaro „ayaṃ rājā mama nāmaṃ pucchati,
puṇṇako ca dāso hoti, sac' āhaṃ 'Puṇṇako 'smīti' vakkhāmi 25
'esa eko dāso, kasmā maṃ pagabbhatāya evaṃ vadetīti'¹⁵
avamaññissati anantarātīte attabhāve nāmaṃ assa kathessā-
mīti“ cintetvā gātham āha:

44. Kaccāyano mānavako 'smi rāja,

Anūnanāmo iti m' avhayanti,

30

¹ Cks rañña. ² Cks kamāvaje-. ³ Bḍ varadhanenā. ⁴ Bḍ pāg-. ⁵ Cks -naṃ-
rūpaṃ. ⁶ Ck jinnāvarataraṃ, Cs jinantā ca kataraṃ. ⁷ Cks ambho. ⁸ Bḍ
evārūpo. ⁹ Ck tave, Cs tavevaṃ, Bḍ tavedaṃ. ¹⁰ Bḍ -tosī. ¹¹ Cs nāma. ¹²
Cks nā. ¹³ so Cks; Bḍ tasmā maṃ -- vadesīti.

Añgesu me ñātayo bandhavā ca,
akkhena dev' asmi¹ idhānupatto ti. 1182.

Ta. anūnanāmo ti no ūnanāmo, iminā attano punnanāmam² eva paticchannam katvā katheti, iti mavhayanatīti iti mañ avhayanti pakkosanti,
5 Añgesū 'ti Añgaratthe Kālacampānagare vasanti, akkhena - -³ ti deva jūte⁴ kīlanatthena idh' eva anupatto 'smi.

Atha mañ rājā „māṇava tvañ jūte jito kiñ dassasi, kiñ te atthīti“ pucchanto gātham āha:

45. Kiñ māṇavassa ratanāni atthi
10 ye⁵ tañ jinanto hare akkhadhutto,
bahūni⁶ rañño ratanāni atthi,
te⁷ tvañ daliddo katham avhayesīti. 1183.

T. a.: kittakāni⁷ bhoto māṇavassa taruṇassa ratanāni atthi, yetam - - ti yāni tañ jinanto akkhadhutto āharū 'ti vatvā hareyya, rañño pana nivesane
15 bahūni ratanāni atthi, te rājāno evaṃ⁸ bahudhane tvañ daliddo samāno katham jūtena avhayesi.

Tato Puṇṇako:

46. Manoharo⁹ nāma mañi mamāyāñ,
dhanāharam¹⁰ mañiratanam ulāram
20 imañ ca ājaññam amittatāpanam
etañ me jetvā¹¹ hare akkhadhutto ti g. ā. 1184.

Pāḷipottakesu pana mañi mama¹² vijjati lohitañko ti likhitam, so pana mañi veluriyo, tasmā idha me vasam eti. Ta. ājaññan ti imam ājāniyassañ ca mañiñ cā 'ti etañ me ubhayañ¹³ hareyya akkhadhutto ti assam
25 dassetvā evam āha.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

47. Eko mañi māṇava kiñ karissati,
ājāniy' eko pana kiñ karissati,
bahūni rañño mañiratanāni
30 ājāniyā vātajavā anappakā ti. Dohaḷakhaṇḍam. 1185.

¹ Bā akkhena devasmiñ, Cks atthena devosmi. ² Bā punnakānāmam, B^s punna-koti nāmam. ³ Bā devajuta. ⁴ Cks yo. ⁵ Ck - hi. ⁶ Bā so ⁷ Cks kīkānici. ⁸ Bā eva. ⁹ Bā - ram. ¹⁰ Cks - ro. ¹¹ Cks ma jetvā, Bā me jinitvā ¹² read: mañi mamā. ¹³ Ck upāyāñ.

So rañño katham sutvā „mahārāja kin nām' etaṃ vadetha, eko asso assasahassam¹ pi lakkham hoti, eko maṇi maṇisa-hassam² pi, na hi sabbe assā ekasadisā, imassa tāva javam passathā“ 'ti vatvā assam abhirūhitvā pakāramatthakena pesesi, sattayojanikaṃ nagaram assehi gīvāya gīvaṃ paharantehi 5 parikkhittam viya ahosi, athānukkamena asso na paññāyi yakkho na paññāyi, udare baddharattapaṭṭo va ekaparikkhittam viya ahosi, so assato oruyha „diṭṭho te mahārāja assassa vego“ ti vatvā „āma diṭṭho“ ti vutte „idāni passa mahārājā“ 'ti vatvā assam antonagaruyyāne³ udakapiṭṭhe pesesi, khu- 10 raggāni atemento va pakkhandi, atha nam paduminipañnesu vicarāpetvā pāṇim paharivā hattham pasāreti, asso āgantvā pāṇitale patiṭṭhāsi, tato⁴ „vaṭṭat' eva evarūpaṃ⁵ assaratanaṃ narindā“ 'ti vatvā „vaṭṭati māṇavā“ 'ti vutte „mahārāja, assaratanaṃ tāva tiṭṭhatu, maṇiratanassānubhāvaṃ passā“ 'ti 15 vatvā tassānubhāvaṃ pakāsento āha:

48. Idaṃ ca me maṇiratanam passa tvaṃ dipaduttama:

itthinaṃ viggahā c' ettha purisānaṃ ca viggahā⁶, 1186.

49. Migānaṃ viggahā⁶ c' ettha sakuṇānaṃ ca viggahā,

nāgarāje⁷ supaṇṇe⁸ ca maṇimhi passa nimmitan ti. 1187. 20

Itthinaṃ ti tasmiṃ hi maṇiratane alamkatapaṭṭiyattā anekaitthiviggahā purisaviggahā nānappakārā migapakkhisamghā senaṅgādāni ca paññāyanti, tāni dassento evaṃ āha, nimmitan ti idaṃ evarūpaṃ accherakaṃ maṇimhi passa; aparam pi:

50. Hatthānikaṃ rathānikaṃ asse pattī dhajāni ca⁹ 25
caturaṅginim imam senam maṇimhi passa nimmitam. 1188.

51. Hatthāruhe anikaṭṭhe rathike pattikārike
balaggāni¹⁰ viyūḷhāni maṇimhi passa nimmitan ti. 1189.

Balaggānīti¹⁰ balāni ca, viyūḷhānīti pabbūlhasena ṭhitā ti.

¹ Cks -ssā. ² Cks -hassassā ³ Bā add's pokkharaniyam. ⁴ Bā add's nam

⁵ Cks assarūpaṃ. ⁶ Cks -am. ⁷ Bā -jā. ⁸ Ck -o, Bā -ā. ⁹ Bā kāvaṃmike.

¹⁰ Bā balakāni.

52. Puram uddāpasampannam¹ bahupākātoranam
siṅghātakesu bhūmiyo maṇimhi passa nimmitam. 1190.
53. Esikā parikhāyo ca palikham aggalāni ca
attālake ca dvāre ca maṇimhi passa nimmitam. 1191.
- 5 Puram²ti nagaram, uddāpa--¹ ti pākāravatthunā sampannam, bahupā--³ ti uccapākāranagaradvāram, siṅghātakesu⁴ 'ti catukkādisu⁵, bhūmiyo ti nagarūpacāre vicittā ramanīyabhūmiyo, esikā ti nagaradvāresu utthāpīte esikkatthambhe, palikhan ti paligham, ayam eva vā pāṭho, aggalānīti nagaradvārakavāṭāni, dvāre cā 'ti gopurāni ca
- 10 54. Passa: toranamaggesu nānādiḷḷagaṇā bahū
haṁsā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā ($\sqrt{\frac{106}{2}}$). 1192.
55. Kuṇālakā bahucitrā sikhāṇḍī jīvajīvaka,
nānādiḷḷagaṇākiṇṇam maṇimhi passa nimmitam. 1193.
- Toranamaggesu⁶ 'ti imasmīn nagare toranaggesu, kuṇā--⁷ ti kālakokilā,
- 15 citrā⁸ ti citrapattakokilā.
56. Passa nagaram supākāram⁹ abbhutam lomahaṁsanam
samussitadhajam ramam suvaṇṇavālukasanthatam. 1194.
57. Passa tvam¹⁰ paṇṇasālāyo vibhattā bhāgasō mitā
nivesane niveśe ca sandhibbūhe¹¹ patatthiyo¹². 1195.
- 20 Supākāran¹³ ti kaṇṇanapākāraparikkhattam, paṇṇa--¹⁴ ti nānāpaṇi-
yapūṇe āpaṇe¹⁵, niveśane--¹⁶ ti gehāni c'¹⁷ eva gehavattūni ca, sandhibbūhe¹⁸
ti gharasandhiyo ca anibbidharacchā ca, patatthiyo¹⁹ ti nibbidhaviṭṭhiyo.
58. Pānāgāre ca soṇḍe ca sūṇā²⁰ odaniyāgharā²¹
veśi ca gaṇikāyo ca maṇimhi passa nimmitam. 1196.
- 25 59. Mālākāre ca rajake ganthike atha dussike
suvaṇṇakāre maṇikāre maṇimhi passa nimmitam. 1197.
60. Ālāriye ca sūde ca naṭanaṭṭakagāyane
pāṇissare kumbhathūnike maṇimhi passa nimmitam. 1198.
- Soṇḍecā²² 'ti attano anurūpehi katakannapilandhanehi samannāgate āpāna-

¹ Bā uṭṭāla-. ² Bā vidhicatukkānisu. ³ Cks omīti citrā. ⁴ Cks sa-. ⁵ Bā passettha. ⁶ Bā -byūhe. ⁷ so Cks for pathaddhiyo? see Abhidh. by Subhūti v 202; Bā pathathiyo. ⁸ Ck -pāṇiyapunnā, Bā nānābhaṇḍapunnā. ⁹ Ck suṇo, C' suno, Bā suddā. ¹⁰ Cks -sāgharā.

bhūmiṃ¹ sajjetvā nisinne surāsoṇḍe ca, ālārike ti sūpīke, pānissare ti pānipphārena gāyante, kumbha -- ti ghaṭṭadaddaravādake².

61. Passa: bherī mutiṅgā ca saṃkhāpaṇavadeṇḍimā,
sabbāṇ ca tālavacaraṇaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1199.
62. Sammatālaṇ³ ca vīṇaṇ ca naccagītaṃ suvāditaṃ 5
turiyatāḷitasamghuṭṭhaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1200.
63. Laṃghikā muṭṭhikā c' ettha māyākārā ca sobhiyā,
vetālike ca jalle ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1201.

Sammatālaṇ ti khadirādisammaṇ c' eva kamsatālaṇ ca, turiya -- ti nānāturiyānaṃ paṭhamatāḷitaṇ c' eva samghuṭṭhaṇ ca, muṭṭhikā ti mallā, so- 10
bhiyā ti nagarasobhanā sampanuarūpā purisā, vetālike ti vetālā⁴ uṭṭhā-
pake⁵, jalle ti massūni karonte nahāpīte.

64. Samajjā c' ettha vattanti ākiṇṇā naranāribhi,
mañcātimañce⁶ bhūmiyo maṇimhi passa nimmitaṃ. 1202.

Mañcātimañce⁷ ti mañcānaṃ upari baddhamañce⁸, bhūmiyo ti ra- 15
maṇīyasamajjabhūmiyo.

65. Passa malle samajjasmiṃ poṭhente⁹ digunaṃ bhujāṃ
nihate nihataṃāne¹⁰ ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1203.

Samajjasmiṃ ti mallarañge, nihate ti nihanitvā¹¹ ṭhite, nihata-
ṃāne¹⁰ ti parājite¹². 20

66. Passa: pabbatapādesu nānāmigagaṇā bahū
sīhavyagghavarāhā ca acchakokataracchayo¹³ (V ⁴⁰⁶/₅) 1204.

67. Palasatā ca gavaṇā ca mahisā rohitā rurū
eṇeyyā ca varāhā ca¹⁴ gaṇino nimkasūkārā 1205.

68. Kadalīmīgā bahucitrā bilārā sasakaṇṇakā, 25
nānāmigagaṇākiṇṇaṃ¹⁵ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1206.

Palasatā¹⁶ ti khaggamīgā, balasatā ti pi pāṭho, gavaṇā eā 'ti gavaṇā,
varāhā ti ekā migajāti, tathā gaṇino c' eva nimkasūkārā ca, bahu -- ti nā-
nappakārā citramīgā, bilārā ti araṇṇe bilārā, sasa - ti sasā ca kannakā ca.

¹ Ck apāna-, C^o apāna-, B^d apāna-. ² B^d -dudrabhivā-. ³ B^d sammā-. ⁴ Ck
-la, C^o -laṇ, B^d vettāya. ⁵ B^d upaṭṭhā-. ⁶ Cks -ca. ⁷ Cks -can. ⁸ C^o -co.
⁹ B^d potente. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Cks; B^d nihanitvā jinitvā. ¹² so all
three MSS. ¹³ Cks -ye. ¹⁴ Cks eva. ¹⁵ Cks -o. ¹⁶ Cks pha-.

60. Najjāyo supatitthāyo¹ soṇṇavālukasanthatā
acchā savanti ambūni macchagumbanisevitā². 1207.
70. Kumbhīlā makarā c' ettha suṃsumārā ca kacchapā
pāthīnā³ pāvusā⁴ macchā vāla⁵ muñjarohitā. 1208.
- 5 Najjāyo ti nadiyo, soṇṇa -- ti suvannavālukāya santhatatalā, kum-
bhīlā ti ime evarūpā jalacarā antonadiyaṃ vicaranti, te pi maṇimhi passā 'ti
71. Nānādumagaṇākiṇṇā nānādiagaṇāyutā
veḷuriyakaro dāyo⁶, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1209.
Veḷuriyakarodāyo⁶ ti veḷuriyapāsāne paharivā⁷ saddaṃ karontiyo.
- 10 72. Pass' ettha pokkharāṇiyo suvibhattā catuddisā
nānādiagaṇākiṇṇā puthulomanisevitā. 1210.
73. Samantūdakasampannaṃ mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ
upetaṃ vanarājeḥi maṇimhi passa nimmitaṃ. 1211.
Puthu -- ti macchasevitā, vana -- ti vanarājīhi, ayam eva vā pātho.
- 15 74. Purato Videhe passa Goyāniye ca pacchato
Kuruyo⁸ Jambudīpaṃ ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1212.
75. Passa Candaṃ ca Suriyaṃ ca obhāsante catuddisā
Sineruṃ⁹ anupariyante, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1213.
76. Sineruṃ Himavantaṃ ca sāgaraṃ ca mahiddhikaṃ¹⁰
- 20 cattāro ca mahārāje maṇimhi passa nimmitaṃ. 1214.
77. Ārāme vanagumbe ca pāṭiye¹¹ ca siluccaye
ramme kimpurisākiṇṇe maṇimhi passa nimmitaṃ. 1215.
78. Phārusakaṃ cittalataṃ missakaṃ Nandanaṃ vanaṃ
Vejayantaṃ ca pāsādaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1216.
- 25 79. Sudhammaṃ Tāvatisaṃ ca Pāricchattaṃ ca pupphitaṃ
Erāvaṇaṃ nāgarājaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1217.
80. Pass' ettha devakaṇṇāyo nabhā vijju-r-iv' uggatā
Nandane vicarantiyo, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1218.

¹ so Bā; Ck sūpatitthāthāyo, C sūpatināyo, read: supatitthāyo? ² Cks -tan, Bā -kumbha-. ³ Ck Bā pāthinā. ⁴ Bā bahusā. ⁵ Bā bala. ⁶ so Bā; Cks veḷuriyaphalaka-. ⁷ Bā adds tassa saddena rukkhakunādayo ⁸ Ck turiyo, C s kuriyo. ⁹ Cks -ru. ¹⁰ Bā mahitalaṃ. ¹¹ Bā pīthiye.

81. Pass' ettha devakaññāyo devaputtapalobhini
devaputte caramāne¹, mañimhi passa nimmitam. 1219.

Videhe ti Pubbavidehadīpaṃ, Goyāniye ti Aparagoyānadīpaṃ, Kuruyo ti Uttarakurū ca dakkhinato Jambudīpaṃ ca², anupariyante ti ete Canda-Suriye Sinerum anupariyāyante, pāṭhiye³ ti pattharivā thapite viya 5 piṭṭhipāsāne.

82. Parosahassapāsāde veluriyaphalasanthate⁴
pajjalantena⁵ vaṇṇena mañimhi passa nimmitam. 1220.
83. Tāvatiṃse ca Yāme ca Tusite cāpi nimmite
Paranimmitābhīratino⁶ mañimhi passa nimmitam. 1221. 10
84. Pass' ettha pokkharāṇiyo vippasannodikā suci
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca. 1222.

Parosahassan ti Tāvatiṃsanagare atirekasahassam pāsāde

85. Das' ettha rājiyo setā dasa nīlā manoramā
cha piṅgalā pannarasā haliddā ca catuddasā. 1223. 15
86. Vīsati tattha sovaṇṇā vīsati rajatāmaya
indagopakavaṇṇābhā tāva dissanti tiṃsati. 1224.
87. Das' ettha kāliyo chā ca⁷ mañjetthā paṇṇavīsati
missā bandhukapupphehi niluppalavicittitā. 1225.
88. Evaṃ sabbaṅgasampannam accimantam pabhassaram 20
odhisumkam mahārāja passa tvam dipaduttama. 1226.

Dasettha -- ti etasmiṃ maṇikkhandhe dasa setarājiyo, cha piṅgalā -- ti cha ca pannarasa (ā 'ti ekavīsati piṅgalārājiyo, haliddā ti haliddivaṇṇā catuddasā, tiṃsatiti indagopakavaṇṇā tiṃsarājiyo, cha cā 'ti dasa ca cha ca soḷasa kālarājiyo, paṇṇavīsati ti pañcavīsati mañjetthavaṇṇā passa, missā -- 25 hīti tā kāmamañjetthavaṇṇārājiyo etehi pupphehi missā vicittitā passa, ettha hi kālarājiyo bandhujivakapupphehi missā mañjettharājiyo niluppalehi vicittitā, odhisumkan ti sumkakotthāsam, yo maṃ jūte jinissati tass' imam sumkakotthāsam passā 'ti vadati, Atthakathāyam pana hotu⁸ sumkam mahārāja 'ti pāṭho, tass' attho: dipaduttama passa tvam imam evarūpaṃ mañim idam eva 30 mahārāja sumkam hotu⁹, yo maṃ jūte jinissati tass' idam bhavissatīti. Maṇikkhandam.

¹ Bā ramma. ² Cks omit kuruyo -- dīpaṇa. ³ Bā piṭhiye. ⁴ Cks -katthate, Bā -santate. ⁵ Bā -te ca. ⁶ Bā -tavasavattino. ⁷ Bā chaeca, Cks jāca. ⁸ Cks hetu. ⁹ Cks hoti.

Evam vatvā Puṇṇako „mahārāja, ahaṃ tava jūte jito
imam maṇiratanam dassāmi, tvaṃ pana kiṃ dassasīti“ ā,
„tāta mama sarīraṃ ca¹ setacchattaṃ ca ṭhapetvā mama santa-
kam suṃkam hotū“ 'ti, „tena hi deva mā cirāyi, ahaṃ dūrā-
5 gato², jūtaṃḍalam sajjāpehīti“, rājā amacce āṇāpesi, te
khippam jūtasālam sajjetvā raṇṇo varapottakattatharaṇam³ sesa-
rājānaṃ cāpi āsanāni paññāpetvā Puṇṇakassāpi patirūpaṃ
āsanam ūtvā⁴ raṇṇo kālam ārocayimsu. Tato Pu- rājānam
gāthāya ajjhabhāsi:

- 10 89. Upāgataṃ rāja upehi lakkhaṃ⁵,
n' etādisaṃ maṇiratanam⁷ tav' atthi,
dhammena jiyāma⁸ asāhasena,
jito ca no khippam avākarohīti. 1227.

T. a. mahārāja jūtasālaya kammaṃ upagataṃ niṭṭhitaṃ, etādisaṃ maṇira-
15 tanam tava n' atthi, mā papañcam karohi upehi lakkhaṃ, akkhehi kilanattāṇaṃ
upagaccha, kilantā ca mayaṃ dhammena jiyissāma⁹, no asāhasena jayo hotu,
sace pana tvaṃ jito bhavissasi atha no khippam avākarohi, papañcam akatvā
va jito dhanam dadeyyāsīti vuttaṃ hoti.

Atha naṃ rājā „māṇava¹⁰ tvaṃ mama" 'rājā' ti mā bhāyi
20 dhammen' eva no asāhasena jayaparājayo bhavissatīti“ ā. Taṃ
sutvā Pu- „amhākaṃ dhammen' eva" ¹² jayaparājaya bhāvaṃ jā-
nāthā' 'ti' ¹³ rājāno sakkhiṃkaronto gātham āha :

90. Pañcāla paccuggata Sūrasena
Macchā ca¹⁴ Maddā saha Kekakehi
25 passantu no te asaṭṭhena yuddham
na no sabhāyaṃ na karoti kiñcīti. 1228.

Ta. paccuggatā ti uggaṭṭatā paññātattā pākattattā Pañcālārājānam evāla-
pati, Macchā cā 'ti tvaṃ ca samma Maccharaṭṭhe rāja, Maddā ti M-raṭṭhe
rāja, saha - - ti Kekakehi nāma janapadena saha vattamāna Kekarāja tvaṃ ca

¹ all three MSS. -tīti. ² B^d adds devīñca. ³ B^d dūrā āg-. ⁴ C^k -kantharam?
C^s -potakatharam, B^d -poṭhaka-. ⁵ B^d paññāpetvā. ⁶ B^k lakkha, B^d upeti
lakkham. ⁷ read: maṇiratanam. ⁸ so C^s: C^k jiyāma, B^d jissāma. ⁹ B^d jini-
sāma, C^k adds dhammeneva. ¹⁰ C^k rājamānava. ¹¹ B^d maṇi. ¹² no asāhasena
jago hotu - - dhammeneva wanting in C^s. ¹³ B^d adds te pi. ¹⁴ B^d va.

athavā sahasaddaṃ Kekakehiti padassa pacchato t̐apetvā paccuggatan ti yeva
saddaṃ ca Sūrasenavisesanaṃ katvā Pañcāla paccuggata Sūrasena Macchā ca
Madda-Kekakehi saha sesarājāno cā 'ti evaṃ p'ettha attho datṭhabbo, passantu
no te ti amhakaṃ dvinnāṃ ete rājāno asaṭhena akkayuddhaṃ, na no sabhā-
yaṃ na karonti kiñcīti ettha no ti nipātamattaṃ, sabhāyaṃ kiñci sakkhin 5
na karonti khattiye pi brāhmaṇe pi karonti yeva, tasmā sace kiñci akāraṇaṃ
upparjati na no sutāṃ dīṭṭhaṃ ti vattuṃ na labhissatha, appamattā hothā 'ti
yakkhasenāpatirājāno sakkhino akāsi.

Atha rājā ekasatarājaparivuto Pu-aṃ gahetvā jūtasālaṃ
pāvīsi, sabbe patirūpāsanesu nisīdiṃsu, rajataphalake suvaṇṇa- 10
pāsake t̐apayīṃsu. Pu- turito „mahārāja pāsakesu āyā nāma.
mālikāṃ¹ sāvaṭaṃ² bahulaṃ, santi bhadraḍayo catuvīsati tesu
tumhe attano ruccanakaṃ³ āyaṃ gaṇhathā⁴“ 'ti ā., rājā „sādhū“
'ti bahulaṃ gaṇhi Pu- sāvaṭaṃ⁵, atha naṃ rājā ā.: „tena hi tāta
māṇava pāsake pājehīti“⁶, „mahārāja⁷ paṭhamāṃ mama vāro 15
na pāpuṇāti, tumhe pājethā“⁸ 'ti, rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi.
Tassa pana tatiye attabhāve mātā va⁹ ārakkhadevatā, tassā
anubhāvena rājā jūte jināti, sā avidūre t̐hitā ahosi, rājā deva-
taṃ anussaritvā jūtagītaṃ¹⁰ gāyitvā pāsake hatthe vatṭetvā
ākāse khipi, Puṇṇakassānubhāvena pāsakā rājānaṃ parājinantā 20
bhassanti, rājā jūtasippamhi sukusalatāya pāsake attano parā-

¹ Cks māli. ² so Cks; Bđ -t̐taṃ. ³ Cks -ruccana. ⁴ Bđ' pāte. ⁵ Bđ adds pāsa-
kesu. ⁶ Bđ mātābhūtapubbā. ⁷ Bđ adds after jūtagītaṃ the following verses
which I am unable to correct: gāyanto imaṃ gātham āha:

1. Sabbā nadī vaṃkanadī sabbe kaṭhā vanāmayā
sabbit̐thiyo kare pāpaṃ labbhamānenivādaḥ
2. Devate tvajju rakkhadevī passa mā maṃ vibhāveyya
anukampakā patit̐hā ca passa bhadraṇi rakkhitaṃ
3. Jambonadamayaṃ pāsaṃ caturāṃ samat̐haṅguli
vibhāti paṇṇamajhe sabbakāmadado bhava
4. Devate me jayaṃ dehi passa maṃ appabhāginaṃ
mātānukampiko poso sadā bhadraṇi passati
5. Athakaṃ mālikāṃ vuttaṃ sāvaṭṭaṃ ca chakaṃ mataṃ
catukkaṃ bahulaṃ ñeyyaṃ dvibandhusandhikabhadraṃ
6. Catuvīsati āyā ca munindena pakāsītā ti
māliko ca duve kākā sāvaṭṭo maṇḍakā ravi
bahulo nemi saṃghaṭṭo santi bhadra ca tit̐thirā ti

Rājā evaṃ jūtagītaṃ gāyitvā pāsake hatthena parivatṭetvā ākāse etc

jayāya bhassante ñatvā ākāse yeva saṃkaḍḍhanto gahe tvā
 punākāse khipi, dutiyam pi attano parājayāya bhassante ñatvā
 tath' eva aggahesi. Tato Pu- cintesi: „ayaṃ rājā mādisena
 yakkhena saddhīm jūtaṃ kīlanto bhassamāne pāsake saṃ-
 5 kaḍḍhitvā gaṇhati, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, so tassa ārakkha-
 devatāya ānubhāvaṃ ñatvā akkhīni ummiletvā kuddho viya
 naṃ olokesi, sā bhītā palāyitvā Cakkavālapabbatamatthakaṃ¹
 patvā kampamānā atthāsi. Rājā tatiyam pi pāsake khipitvā
 attano parājayāya bhassante ñatvāpi Puṇṇakassānubhāvena
 10 hatthaṃ pasāretvā gaṇhituṃ nāsakkhi, te rañño parājayāya
 patimsu. Tato Pu- pāsake khipi, te attano jinantā patimsu²,
 ath' assa parājītabhāvaṃ ñatvā³ appoṭhetvā mahantena sad-
 dena „jītaṃ me, jītaṃ me“ ti tikkhattuṃ nadi, so saddo
 sakala-Jambudīpaṃ phari. Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 91. Te pāvisuṃ akkhamadena mattā
 rājā Kurūnaṃ Puṇṇako [ca] pi yakkho,
 rājā kaliṃ vicinaṃ aggahesi,
 kaṭam aggahī Puṇṇako pi yakkho. 1229.
 92. Te tattha jūte ubhaya samāgate⁴
 20 raññaṃ sakāse sakhinaṃ ca majjhe,
 ajesī yakkho naraviriyasettham,
 tattha-ppanādo tumulo babbhūvā 'ti*. 1230.

Ta. pāvisuṃ ti jūtasālaṃ pavisimsu, vicinaṃ ti rājā catuvīsatiyā āyesu
 vicinanto kaliṃ parājayagāhaṃ aggahesi, kaṭamaggahīti Pu- nāma yakkho
 25 jayagāhaṃ gaṇhi, te tattha jūte -- ti te tattha jūtasālāya jūte samupāgate
 ubho jūtaṃ kīlīmsu 'ti a, raññaṃ ti atha tesāṃ ekasātānaṃ rājūnaṃ sakāse
 avasesānaṃ ca sakhinaṃ majjhe so yakkho naraviriyasettham rājānaṃ ajesi,
 tatthappanādo -- ti tasmīṃ jūtamāṇāle rañño parājītabhāvaṃ jānātha jītaṃ
 me jītaṃ me ti mahanto saddo ahosi.

30 Rājā parājīto anattamano ahosi, atha naṃ samassāsento
 Pu- gātham āha:

¹ Cks omit pabbata. ² tato punnako -- patimsu wanting in Cks, Bd jinantan.
³ Bd adds punnako. ⁴ so all three MSS. for -tā? * vv. 91 and 92 ought to
 have been printed in smaller type.

93. Jayo mahārāja parājayo ca
 āyūhataṃ aññatarassa hoti,
 janinda jito si¹ varaṇḍhanena
 jito ca me khippam avākarohīti. 1231.

Ta. āyūhatan ti dvinnam vāyamānānam aññatarass' eva hoti, tasmā parā- 5
 jito 'mbhīti mā cintayi, jito sīti² parihīno si³, varaṇḍhanenā 'ti vara-
 dhanena⁴, khippam avākarohīti khippam me jayam dehi.

Atha „nam gaṇhathā“ ti vadanto gātham āha:

94. Hatthi gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi mayham⁵ ratanam pathavyā 10
 gaṇhāhi Kaccāna⁶ varam dhanānam,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1232.

Puṇṇako āha:

95. Hatthi gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi tuyham⁵ ratanam pathavyā 15
 tesam varo Vidhuro nāma kattā,
 so me jito, tam me avākarohīti. 1233.

Ta. so me jito ti mayā hi tava vijite uttamaratanam jitam, so⁷ ca
 sabbaratanānam varo tasmā so mayā jito nāma hoti, tam me dehīti.

Rājā āha: 20

96. Attā ca me so saraṇam gatī ca
 dīpo ca leṇo ca parāyano ca,
 asantuleyyo mama so dhanena,
 pāṇena me sadiso esa kattā ti. 1234.

Ta. attā ca me so ti so hi mayham attā ca⁸ mayā ca attānam tṭhapetvā 25
 sesam dassamīti⁹ vuttam, tam mā gaṇhi, na kevalaṃ ca attā va atha kho me
 saraṇaṃ ca gatī ca dīpo ca leṇo ca parāyano ca, asantulyo -- ti na satta-
 vidhena ratanadhanena saddhim tuletabbo.

Puṇṇako āha:

97. Ciraṃ vivādo mama tuyham assa, 30
 kāmaṃ ca pucchāma tam eva gantvā,

¹ Ck^s jinosi, B^d jinosmi. ² B^d jinosmiti. ³ B^d aham jino amhi. ⁴ B^d para-
 madha-. ⁵ B^d aññam ⁶ Ck B^d -yana ⁷ Ck^s yo. ⁸ Ck^s ra, C^s omits ca. ⁹
 read: mayam ca -- dassamā ti?

eso va¹ no vivaratu² etam atthaṃ,
yaṃ vakkhatī hotu kathā³ ubhinnaṃ ti. 1235.

Ta. vivaratu² -- ti yo tava attā vā na vā ti etam [atthaṃ eso va pa-
kāsetu, hotu kathā -- ti yaṃ so vakkhati sā eva no ubhinnaṃ kathā hotu
5 taṃ pamānaṃ hotū 'ti a.

Rājā āha:

es. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi na ca māṇava sāhasaṃ,
tam eva gantvā pucchāma, tena tussāṃ' ubho janā ti'. 1236.

Ta. na ca -- ti paṣayha sāhasiyaṃ vacanaṃ ca na bhaṇasi.

10 Evaṃ vatvā rājā ekasataṇ ca rājāno Puṇṇakaṇ ca ga-
hetvā tuṭṭhamānaso vegena dhammasabhaṃ agamāsi, paṇḍito
āsanā oruḥha rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi, atha Pu-
Mahāsattaṃ āmantetvā „paṇḍita tvam dhamme ṭhito, jīvita-
hetu pi musā na bhāsaṃti kittisaddo te⁵ sakalaloke pharito⁶,
15 ahaṃ pana te ajja dhamme ṭhitabhāvaṃ jānissāmi⁷“ vatvā g. ā.:

es. Saccaṃ nu devā vidahū Kurūnaṃ
dhamme ṭhitaṃ Vidhuraṃ nāṃ' amaccaṃ,
dāso si raṇṇo uda vāsi nātī
Vidhuro ti saṃkhā katamāsi loka ti. 1237.

20 Ta. saccannu -- maccaṃ ti Kurūnaṃ raṭṭhe Vi- nāṃ' amacco⁷ dhamme
ṭhito jīvitaḥetu pi musā na bhāsaṃti⁸ evaṃ devā vidahu vidahanti kathenti
pakāseti, evaṃ vidahamānā te devā saccan nu vidahanti udāhu abhūtavādā
yeva te ti⁹, Vi -- katamāsi¹⁰ loka ti yā esā Vidhuro ti loka saṃkhā
paññatti sā katamā āsi¹¹ tvaṃ pakāsehi¹², kiṃ¹³ raṇṇo dāso nīcataraḥjūtiko
25 udāhu samo¹⁴ vā uttaritaro vā nātīti idan tāva me ācikkha dāso si raṇṇo
uda vāsi nātīti.

Atha M. „ayaṃ maṃ evaṃ pucchati, ahaṃ kho paṇ' etaṃ
'raṇṇo nātīti' pi 'raṇṇo uttaritaro' ti pi 'raṇṇo na kiñci homīti'
pi saññāpetuṃ sakkomi¹⁵, imasmiṃ pana loka saccasamo

¹ C^{ks} ca. ² C^k vica-. ³ C^k pathā, B^d tathā. ⁴ C^k jananti. ⁵ C^k natena,
C^s nate. ⁶ C^{ks} puṭṭhā, B^s pakato. ⁷ B^d nāma amacco. ⁸ so all three MSS.
for bhaṇatīti. ⁹ B^s -vādā yevā ti, C^{ks} -vādo yeva so. ¹⁰ C^{ks} -mosi. ¹¹ so
B^d for āsīti? C^k si, C^s ti. ¹² C^{ks} pakāseti, omitting tvaṃ. ¹³ B^d kinu. ¹⁴
C^{ks} samesamo. ¹⁵ B^d adds evaṃ sante pi.

avassayo nāma n' atthi, saccam eva kathetum vaṭṭatīti¹ cin-
tetvā „mānava n' evāhaṃ rañño ñāti na uttaritaro, catunnaṃ
pana dāsānaṃ aṇṇataro“ ti dassetum gāthadvāyam āha:

100. Āmāyadāsāpi bhavanti h' eke,
dhanena kīṭāpi bhavanti dāsā, 5
sayam pi h' eke upayanti dāsā,
bhayā paṇunnāpi bhavanti dāsā. 1238.
101. Ete narānaṃ caturo va dāsā,
addhā hi yonito aham pi jāto,
bhavo ca rañño abhavo ca rañño, 10
dās' āhaṃ¹ devassa param pi gantvā
dhammena maṃ mānava tuyhaṃ dajjā ti. 1239.

Ta. āmāyadāsā ti dāsassa² dāsiyā kucchimhi jātadāsā sayam pi dāsā ti,
ye keci upatthākajātikā sabbe te sayam dāsabhāvaṃ upagatā dāsā nāma, bhayā
paṇunnā ti rājabhayena vā corabhayena vā attano vasaṇaṭṭhānato paṇunna- 15
karamarā hutvā paravisayaṃ gatāpi dāsā yeva nāma, addhā hi³ yonito
aham pi jāto⁴ ti mānava ekameva⁵ eva aham pi catusu dāsayonisū ekato
sayam dāsayonito nibbattadāso⁶, bhavo ca rañño ti rañño vaḍḍhi vā hotu
avaḍḍhi vā na sakkā mayā musā bhāpitum, parampitā dūram gantvāpi aham
devassa dāso yeva, dajjā ti maṃ rājā jayadhanena khaṇḍetvā tuyhaṃ dento 20
dhammena samena sabbāheva⁷ eva dadeyya.

. Tam sutvā Pu- haṭṭhatuṭṭho pana appoṭhetvā⁸:

102. Ayaṃ dutiyo vijayo maṃ⁹ ajja
puṭṭho hi kattā vivar' ettha⁷ paṇhaṃ,
adhammarūpo vata rājasetṭho, 25
subhāsitaṃ n' anujānāsi⁸ mayhaṃ ti. 1240.

Ta. rājasetṭho ti ayaṃ rājasetṭho adhammarūpo vata, subhāsitaṃ ti
Vi-panḍitena sukathitaṃ suvinicchitaṃ, nānu - -⁹ ti idāṃ etaṃ Vidhurapaṇḍitaṃ
mayhaṃ kasmā nānujānāsi kimatthaṃ na desitā vadati.

Tam sutvā rājā „mādisaṃ yasadāyikaṃ anoloketvā idāni 30
diṭṭhamānavakaṃ olokesīti“ M-assa kujjhivā „sace dāso⁹ ga-
hetvā gacchā“¹⁰ ti gātham āha:

¹ B^d dāsoham; read: dās' āha? ² B^s adds putto pi, B^d omits dāsassa. ³ C^k
bahi. ⁴ C^k dāso. ⁵ C^k -ttādāso ca. ⁶ B^d -tetvā. ⁷ B^d viparettā, C^k vi-
paritthaṃ, C^s viparittha ⁸ B^d nānu-. ⁹ B^d mānava sace so dāso me bhaveyya.

103. Evañ ce no so vivar' ettha pañham
 'dāso 'ham asmi, na ca kho 'smi nāti'
 gañhāhi Kaccāna varam dhanānam,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1241.

5 Ta. evañce no -- ti sace so ambhakaṃ pañham dāso ham asmi na ca
 kho smi nātti evaṃ vivari ettha parisamaṇḍale atha kiṃ acchasi sakalaloke
 dhanānam varadhanam etam gaṇha gahetvā ca yen' icchasi tena gacchā 'ti.
 Akkhakhaṇḍam¹.

Evañ ca pana vatvā rājā cintesi²: „paṇḍitaṃ gahetvā
 10 māṇavo yathāruciṃ gamissati, tassa gatakālate paṭṭhāya mayham
 madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, yan nūn' imaṃ³
 ṭhāne ṭhapetvā⁴ gharāvāsapañham puccheyyan⁵ ti, atha naṃ
 evam āha: „paṇḍita tumhākaṃ gatakāle mama madhura-
 dhammakathā dullabhā bhavissati, alaṃkatadhammāsane ni-
 15 sīditvā attano ṭhāne ṭhatvā mayham gharāvāsapañham kathethā⁶
 'ti, so „sādhū⁷ ti sampaticchitvā alaṃkatadhammāsane nisī-
 ditvā raññā pañham puṭṭho vissajjesi, tatrāyaṃ pañho:

104. Vidhura vasamānassa gahatṭhassa sakaṃ gharāṃ
 khemā vatti⁸ katham assa, kathan nu assa saṃgaho. 1242.

20 105. Avyāpajjham katham assa, saccavādī ca māṇavo
 asmā lokā param lokam katham pecca na socatīti. 1243.

Ta khemā -- ti katham gharāvāsam vasantassa khemā nibbhayā vutti
 bhaveyya, katham assa saṃgaho ti catubbidho ca saṃgahavatthusaṃkhāto
 saṃgaho tassa katham bhaveyya, avyāpajjhan ti niddukkhata, saccavādī cā
 25 'ti kathan ca māṇavo saccavādī nāma bhaveyya, peccā 'ti paralokam gantvā⁹.

106. [Taṃ] tattha gatimā dhitimā mutimā atthadassimā
 saṃkhātā¹⁰ sabbadhammānam Vidhuro etad abravi: 1244.

107. Na sādharanadār' assa, na bhuñje sādum ekato,
 na seve lokāyatikam, n' etaṃ paññāya vaddhanam. 1245.

30 108. Silavā vattasampanno appamatto vicakkhaṇo
 nivātavutti atthaddho surato sakhilo mudu 1246.

¹ Cks omit akkha-. ² Bā adds mayā paṇḍito mānavassa dinno ³ Bā maṃ.

⁴ Bā adds alaṃkatadhammāsane nisīdāpetvā. ⁵ Bā vutti. ⁶ Bā -to. ⁷ Bā
 adds: taṃ sutvā paṇḍito raññā pañham kathesi taṃ attham pakāsento satthā āha.

109. Saṁgahe tāva mittānaṁ saṁvibhāgī vidhānavā
tappeyya annapānena sadā samanabrāhmaṇe. 1247.
110. Dhammakāmo sutādhāro bhaveyya paripucchako
sakkacca payirupāseyya sīlavante bahussute. 1248.
111. Gharam āvasamānassa gahatṭhassa sakaṁ gharam 5
khemā vatti siyā evaṁ, evaṁ nu assa saṁgaho. 1249.
112. Avyāpajjho siyā evaṁ saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṁ lokam evaṁ pecca na socatīti. 1250.

Ta. taṁ tatthā 'ti bhī so taṁ rājānaṁ tattha dhammasabhāyaṁ
nāṇagatiyā gatimā abbocehinnaviriya dhitimā matimā mutimā saṁhasu- 10
khumapañño atthadassimā nānena atthadassimā paricchinditvā jānanañāna-
saṁkhātāya paññāya sabbadhammānaṁ saṁkhātā¹ Vi-panḍito, etaṁ na sādha-
raṇadārassā 'ti ādivacanaṁ abravī, tattha yo paresaṁ dāresu aparajjhāti so
sādhāraṇadāro nāma tādiso nāssa bhaveyya, sādumekato ti sādurasapaṇita-
bhojanaṁ aṇṇesaṁ adatvā ekako va na bhuñjeyya, lokāyatikan ti anattā- 15
nissitaṁ saggamaggānaṁ adāyakaṁ aṇṇiyānikaṁ vittaṇḍasallāpaṁ lokāyatikavādaṁ
na seveyya, netaṁ -- ti na hi etaṁ lokāyatikaṁ² paññāya vaddhanaṁ, sīlavā
ti akhaṇḍehi pañcahi sīlehi samannāgato, vattasampanno ti gharāvāsavattena
vā rājavattena vā samannāgato, appamatto ti kusalahammesu appamatto,
nivātavuttitī atimānaṁ akatvā nīcavutti ovādānusāsanipticchako³, atthad- 20
dho ti thaddhamacchariyarahito, surato ti soraccena s-gato, sakhilo ti pe-
maṇiyavacano, mudū 'ti kāyavacīcettehi aphaṛuso, saṁgaho -- ti mittasaṁ-
gahakaro dānādīsu yo yena saṁgahaṁ gacchati tassa ten' eva saṁgahako,
saṁvibhāgīti dhammikasamanabrāhmaṇānaṁ c' eva kapaṇādīnaṁ ca saṁvi-
bhāgakaro, vidhānavā ti etaṁ kāle kasitum vaṭṭatī imasmiṁ vapitum ti 25
evaṁ sabbakiccesu vidhānasampanno, tappeyyā 'ti gahitagahitabhājanāni
pūretvā dadamāno tappeyya, dhammakāmo ti pavenidhammam pi sucari-
dhammam pi kāmayaṁno patthayaṁno, sutādhāro ti sutassa ādhārabbhūto,
paripucchako ti dhammikasamanabrāhmaṇe upasaṁkamitvā kiṁ bhante kusalan
ti ādivacanehi pucchanaṣilo, sakkacca ti gāravena, evaṁ nu assa saṁgaho 30
ti saṁgaho pi 'ssa evaṁ kato nāma bhaveyya, saccavādīti evaṁ paṭipanno
yeva saccavādī nāma siyā.

Evaṁ M. rañño gharāvāsapañhaṁ kathetvā pallamkā
oruyha rājānaṁ vandi. Rājāpi 'ssa mahāsakkāraṁ katvā eka-
satarājaparivuto attano nivesanam eva gato. Gharāvāsa- 35
pañhaṁ⁴.

¹ Bā - to. ² Cks - yaraṇam ³ Bā - niyassa sampaticchako. ⁴ Cks omit gharā-.

M. pana nivatto, atha nañ Puṇṇako āha:

119. Ehi dāni gamissāmi, dinno no issarena me,
tam ev' atthañ¹ paṭipajja esa dhammo sanantano ti. 1251.

Ta, no ti nipātamattañ, issarena mayhañ dinno ti a., sanantano ti
5 mama atthañ patipajjantena hi tayā attano sāmikassa attho paṭipanno hoti,
yañ c' etañ sāmikassa atthakaraṇaṃ nāma esa dhammo sanantano porāṇaka-
paṇḍitānañ sabbāvo.

Vidhurapaṇḍito āha:

114. Jānāmi māṇava: tayāham asmi,
10 dinno 'ham asmi tava issarena,
tīhañ ca tañ vāsayemu¹ agāre
yen' addhunā anusāsemu putte ti. 1252.

Ta. tayāhamasmiti tayā laddho 'ham asmiti jānāmi labhantena ca na
aññathā laddho, dinno 'ham asmi tava issarenā 'ti mama issarena rañḍā
15 ahañ tava dinno, tīhañ cā 'ti māṇavaka ahañ tava bahūpakāro, rājānañ
anolokevā saccaṃ eva kathesiṃ², tenāhañ tayā laddho, tvañ mama mahañ-
tabbhāvañ³ jānāsi, mayhañ tīni divasāni tañ⁴ attano agāre vāsema, tasmā⁵ tvañ
yen' addhunā yattakena kālena mayhañ puttadāre anusāsemu tañ kālañ adhvāsehi.

Tañ sutvā Pu- „saccañ paṇḍito āha, bahūpakāro esa mama,
20 'sattāham pi addhamāsam pi nisidāpehi⁶ti' vutte adhvāsetabbam
eva“ 'ti cintetvā

118. Tam me tathā hotu vasemu tīhañ,
kurutañ bhav' ajja ghāresu kiccañ,
anusāsatañ puttadāre bhav' ajja
25 yathā tayi pacchā⁷ sukhī bhaveyyā 'ti. 1253.

Ta. tamme ti yañ tvañ vadesi sabbañ tañ mama tathā hotu, bha-
vañjā 'ti bhavañ ajja paṭṭhāya tīhañ anusāsatu, tayi pacchā⁷ 'ti yathā tayi
gate pacchā tava puttadāro sukhī bhaveyya evañ tvañ anusāsā 'ti.

Evāñ vatvā Pu- Mahāsattena saddhiṃ ñeva tassa nive-
30 sanañ pāvisi.

¹ C^s vāsayomu, C^k vāyayomu, P^s sasayemu: read: -mū or agāre vāsayemu?

² C^ks -si, B^d kathemi. ³ B^d mahantagupabhāvañ. ⁴ B^d omits tañ. ⁵ B^d kasmā. ⁶ C^ks omits ni-. ⁷ C^ks pecca.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

116. Sādhū 'ti vatvāna pahūtakāma
pakkhāmi yakkho Vidhurena saddhīm,
taṃ kuṇḍarājaññahayanuciṇṇaṃ
pāvekkhī antopuram ariyasetṭho ti. 1254.

5

Ta. pahūta -- ti mabābhogo, kuṇḍarā -- ti kuṇḍarehi ca ājaññahayehi
ca anuciṇṇaṃ, ariya -- ti ācāraariyesu uttamo, Pu- yakkho ca tassa anto-
puram pāvisi.

Mahāsattassa pana tiṇṇaṃ uttūnaṃ atthāya tayo pāsādā,
tesu eko Koṇco nāma eko Mayūro nāma eko Piyaketo nāma, 10
te sandhāya ayaṃ gāthā vuttā:

117. Koṇcaṃ Mayūraṇ ca Piyaṇ ca Ketaṃ
upāgami tattha surammarūpaṃ
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ viya Vāsavassā 'ti. 1255.

15

Ta. tatthā 'ti tesu tiṣu pāsādesu yattha tasmiṃ¹ samaye attanā vasati
taṃ surammarūpaṃ pāsādaṃ Punnakaṃ ādāya upāgami.

Upagantvā ca alaṃkatapāsādassa sattamāya bhūmiyā sa-
yanagabbhaṇ c'eva mahātalaṇ ca sajjāpetvā sirisayanaṃ paññā-
petvā sabbaṃ² annapānādividhiṃ³ upaṭṭhapetvā devakaññā viya 20
pañcasatā itthiyo „imā te pādapari-cārikā hontu, anukkaṇṭha-
citto⁴ idha vasāhīti“ tassa nīyādetvā attano vasanaṭṭhānaṃ
gato, tassa gatakāle tā itthiyo nānāturīyāni gahetvā Puṇṇa-
kassa paricariyāya naccādīni paṭṭhapesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25

118. Tattha naccanti gāyanti avhayanti varāvaraṃ
accharā viya devesu nāriyo samalaṃkatā ti. 1256.

Ta. avhayanti -- varato varaṃ naccaṇ ca⁵ gītaṇ ca karentiyo.

119. Samaṅgikatvā pamadāhi yakkhaṃ
annena pānena ca Dhammapālo

30

¹ Bā yasmiṃ. ² Cks -a. ³ Cks -dhaṃ. ⁴ Ck -ṭhahanto, Cs -ṭhaganto. ⁵
Cks naccanti.

atthattham evānuvicintayanto
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse ti. 1257.

Ta. pamadāhīti pamadāhi c' eva annapānena ca samaṅgikatvā, dham-
mapālo ti dhammassa pāloko gopāyiko, atthatthamevā 'ti atthabhūtam eva
5 atthaṃ, bhariyāyā ti sabbajetthikāya bhariyāya.

120. Taṃ candanagandharasānulittam
suvanṇajambonadanikkhasādisam
bhariyam vacā¹: ehi suṇohi bhoti,
puttāni² āmantaya tambanette. 1258.

10 Ta. bhāriyam vacā ti jetthabhariyam avaca, āmantayā 'ti pakkosa³.

121. Suvāna vākyam patino Anujjā⁴
suṇisam vaca tambanakhisunettam:
āmantaya vammadharāni Cete
puttāni indīvarapupphasāme. 1259.

15 Anujjā⁴ ti evamānānikā, suṇisam⁵ vaca tamba -- ti sā tassa vaca-
nam sutvā assumukhī rudamānā sayam gantvā putte pakkositum ayuttam
suṇisam pesesāmīti tassā nivesanattānam gantvā sā tambanakhisunettam
suṇisam avaca, āmantayā 'ti pakkosa, vammadharānīti vammadhare sūre
samatthe ti a., ābharanabhaṇḍam eva idha vammaṃ ti adhippetam, tasmā
20 ābharanadhare ti pi a., Cete ti taṃ nāmenālapati, puttānīti mama putte ca
dhītaro ca, indīvara - ti taṃ ālapati.

Sā „sādhū“ 'ti pāsādam anuvicaritvā „pitā vo ovādam
dātukāmo pakkosati, idaṃ kira vo tassa pacchimadassanan“
ti sabbam ev' assa suhajjanaṃ ca puttadhītaro ca sannipātesi,
25 Dhammapālakumāro pana taṃ vacanam sutvā va rodanto ka-
nitthabhātīparivuto pitu santikam agamāsi, p. te disvā va saka-
bhāvena saṇṭhātum asakkonto assupunṇehi nettehi ālīṅgitvā sīse
cumbitvā jetthaputtam muhuttam hadaye nipajjāpetvā hadayā
otāretvā sirigabbhato nikkhamma mahātale pallamkamajjhe
30 nisīditvā puttasaḥassassa ovādam adāsi.

¹ all three MSS. vaca. ² Cks puttāti. ³ Bd -saya. ⁴ Bd anujā. ⁵ all
three MSS. suṇisā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

122. Te āgate muddhani Dhammapālo
cumbitvā putte avikampamāno
āmantayitvā ca avoca vākyam:
dinn' āhaṃ raññā idha mānavassa. 1260. 5
123. Tass' ajj' ahaṃ attasukhī vidheyyo,
ādāya yen' icchati tena gacchati,
ahaṃ ca vo sasitum¹ āgato 'smi:
kathaṃ ahaṃ aparittāya² gacche. 1261. 10
124. Sace vo rājā Kurukhettavāsī
Janasandho puccheyya pabūtakāmo
kim abhijānātha pure purāṇam
kim vo pitā anusāse puratthā 1262.
125. Samāsana hotha mayā va sabbe
ko n' idha rañño abbatiko manusso 15
tam añjaliṃ kariya³ vadetha evaṃ:
mā h' eva⁴ deva, na hi esa⁵ dhammo,
viyaggharājassa nihīnajacco
samāsano deva kathaṃ bhaveyyā⁶ 'ti, 1263.

Ta. Dhammapālo ti Mahāsatto, dinnāhan ti ahaṃ jayadbane⁶ khaṇ- 20
detvā raññā dinno, tassa'jjahaṃ -- ti ajja paṭṭhāya tīhamattaṃ ahaṃ iminā
attano sukkena attanā⁷ sukhī tatoparam pana tassa mānavassāhaṃ vidheyyo
homi, so hi ito catutthe divase ekamsena maṃ ādāya yatth' icchati tattha
gacchati, aparittāyā⁸ 'ti tumhākaṃ parittāpaṃ⁹ akatvā kathaṃ gaccheyyan
ti¹⁰ anusāsītum āgato 'smi, Janasandho ti mittaganthanena¹¹ mittajanassa 25
santhānakāro¹², pure purāṇan ti ito pubbe tumhe kim purāṇam¹³ abhijānātha,
anusāse ti anusāsi, evaṃ tumhe raññā puṭṭhā amhākaṃ pitā imaṃ c' imaṃ
ca ovādāma adāsīti katheyyātha, samāsana -- 'ti sace pana vo rājā mayā di-
nassa ovādassa kathitakāle etha tumhe ajja mayā saddhiṃ samāsana hotha, ko
nīdha -- ti idha rājakule tumhehi¹⁴ añño ko nu rañño abbatiko manusso 30
ti attano āsane nisīdāpeyya, tamañjaliṃ ti atha tumhe añjaliṃ karitvā taṃ
rājānaṃ evaṃ vadeyyātha: deva evaṃ mā avaca na hi amhākaṃ esa paveni-
dhammo, viyaggha -- 'ti kesariśīhassa hīnajacco jarasigālo deva kathaṃ sa-
māsano bhaveyya, yathā sigālo śīhassa samāsano na hoti tath' eva mayam
tumhākan ti¹⁵. 35

¹ Bā anusāsītum. ² Ck^s aparitānā ca, Bā parittāya. ³ Ck^s kayira. ⁴ Bā
hevaṃ. ⁵ Ck^s so. ⁶ Bā jeyya dhanena. ⁷ Bā atta. ⁸ Ck^s aparitāyā, Bā
ahaṃ parittāyā. ⁹ Bā parittāṃ. ¹⁰ Bā iti. ¹¹ Bā -bandhanena. ¹² Bā
sandhāna-. ¹³ Bā -nakāranam. ¹⁴ Ck^s -he. ¹⁵ Bā adds katheyyātha.

Imaṃ paṇ' assa kathaṃ sutvā puttadhītarō ca nātisu-
hajjadāsaporisā ca sabbe sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā
mahāviraṇaṃ viraviṃsu, te M. saññapesīti. Lakkhakhaṇḍaṃ.

Atha te nātayo upasaṃkamitvā tuṇḥibhūte disvā „tātā
5 mā cintayittha, sabbe saṃkhārā aniccā, yaso nāma vipatti-
pariyosāno, api ca tumhākaṃ rājavasaṭṭiṃ nāma yasapaṭilābha-
kāraṇaṃ kathessāmi, taṃ ekaggacittā supāthā“ 'ti Buddha-
līlāya rājavasaṭṭiṃ nāma paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 126. So ca mitte amitte ca nātayo suhadajjane¹
alinamanasaṃkappo Vidhuro etad abravi: 1264.
127. Eth' ayyo rājavasaṭṭiṃ nisīditvā supoṭha me
yathā rājakulaṃ patto yasaṃ² poso nigacchatīti. 1265.

Ta. suhadajjane¹ ti suhajjajane³, ethayyo ti etha ayyo piyasamudā-
15 cārena putte ālapati, rājavasaṭṭiṃ ti mayā vuccamānaṃ rājaparicariyaṃ su-
pāṭha, yathā ti yena kāraṇena rājakulaṃ upasaṃkamanto raṇṇo santike
caranto poso yasaṃ nigacchati taṃ kāraṇaṃ supāthā 'ti a.

128. Na hi rājakulaṃ patto aññāto labhate yasaṃ
nāsūro na pi dummedho na-ppamatto kudācanaṃ. 1266.
20 129. Yadāssa⁴ sīlaṃ paññaṃ ca soceyyaṃ cādhiḡacchati
atha vissasate⁵ tyamhi⁶ guyhaṃ c' assa na rakkhati. 1267.

Aññāto apākataguno aviditakammāpadāno⁷, nā sūro ti na asūro bhīru-
jātiko, yadāssa- ti yadā assa sevakassa rājasīlaṃ ca paññaṃ ca soceyyaṃ ca
adhiḡacchati ācārasampattiṃ ca nāṇabalaṃ ca sukhībhāvaṃ⁸ ca jñāti, atha
25 vissasate⁶ tyamhīti⁹ atha rājā tamhi vissasati¹⁰ vissasaṃ karoti attano ca
guyhaṃ assa na rakkhati na gūhati katheti.

130. Tulā yathā paggaḡhitā samadaṇḍā sudhāritā
ajjhīṭṭho na vikampeyya sa rājavasaṭṭiṃ vase. 1268.
131. Tulā yathā paggaḡhitā samadaṇḍā sudhāritā
30 sabbāni abhisambhonto sa rājavasaṭṭiṃ vase. 1269.

¹ so Bds; Cks suhadajjane. ² Cks caraṃ. ³ Bds suhadajjane. ⁴ Cks yadassa
⁵ Cks vissā-, Bds visā-. ⁶ Bds tamhi, Cks nyamhi? ⁷ Bds -mavidhāno. ⁸ Bds
suci-. ⁹ Ck nya-, Bds tamhīti. ¹⁰ Bds visā-.

Tulā--ti yathā esā vuttappakārā tulā na onamati na unnamati evam eva¹
rājasevako kismicid eva kamme raññā idam nāma karohīti ajjhiṭṭho ānatto
chandādiagativasena na kampeyya sabbakiccesu paggaḥitatulā viya samo bha-
veyya, sa rājavasatim ti so evarūpo sevako rājakule vasaṃ vaseyya rājānaṃ
paricareyya evaṃ paricaranto ca pana yasaṃ labheyyā 'ti a., sabbāni abhi- 5
sambhonto ti sabbāni rājakiccāni karonto.

132. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
ajjhiṭṭho na vikampeyya sa rājavasatim vase. 1270.

133. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
sabbāni abhisambhonto sa rājavasatim vase. 1271. 10

134. Yo² c' assa sukato maggo rañño suppaṭṭiyādito
na tena vutto gaccheyya sa rājavasatim vase. 1272.

Na vikampeyyā 'ti akampamāno tāni kiccāni kareyya, yo³ cassā 'ti
yo ca rañño gamanamaggo sukato assa rañño suppaṭṭiyādito sumañḍito iminā
maggena gacchā 'ti vutto pi tena gaccheyya⁴. 15

135. Na rañño samakam⁴ bhuñje kāmabhoge kudācanaṃ
sabbattha pacchato gacche sa rājavasatim vase. 1273.

136. Na rañño sadisaṃ vatthaṃ na mālā na vilepanaṃ
ākappaṃ sarakuttiṃ vā na rañño sadisaṃ ācare
aññaṃ kareyya ākappaṃ sa rājavasatim vase. 1274. 20

Na rañño ti rañño kāmabhogena samaṃ kāmabhogaṃ na bhuñjeyya,
tādisassa hi rājā kujjhatī, sabbatthā 'ti sabbesu rūpādisu kāmagneṣesu rañño
pacchato va gaccheyya, hinataram⁵ eva seveyyā⁶ 'ti a., aññaṃ kareyyā 'ti
rañño ākappato aññaṃ eva ākappaṃ kareyya, sa rāja--ti so puggalo rañño
upagantvā vasaṃ vaseyya. 25

137. Kile rājā⁷ amaccehi bhariyāhi parivārīto,
nāmacco rājabharyāsu bhāvaṃ kubbetha paṇḍito. 1275.

138. Anuddhato acapalo nipako samvutindriyo
manopaṇḍhisampanno sa rājavasatim vase ti. 1276.

Ta. bhāvaṃ ti vissāsavasena adhippāyaṃ, acapalo ti amanādanasīlo. 30
nipako ti paripakkañño, samvut--ti pihitachalindriyo rañño vā aṅga-
paccaṅgāni orodhe c' assa⁸ na olokeyya, mano--ti acañcalena sutṭhu ṭhapi-
tena cittena samannāgato.

¹ Cks -vaṃ. ² Cks so ³ Cks maggena na gacchā ti vutto pi tena gaccheyya.

⁴ Bā sadisaṃ. ⁵ so Ck; Ck Bā hi-. ⁶ Cks soceyyā ⁷ Bā rāja. ⁸ Bā -dhe
vā na tassa visāse.

139. Nāssa bhariyāhi kīleyya na manteyya rahogato
nāssa kosāddhanam gaṇhe sa rājavasatiṃ vase. 1277.
140. Na niddannaṃ¹ bahuṃ maññe² na madāya suraṃ pive
nāssa dāye migam haññe sa rājavasatiṃ vase. 1278.
- 5 141. Nāssa pīṭhaṃ na pallamkaṃ na kocchaṃ na nāgaṃ³ rathaṃ
sammato 'mhīti ārūhe sa rājavasatiṃ vase. 1279.
142. Nātidūre bhava⁴ rañño nāccāsanne vicakkhaṇo,
sammukhe⁵ c' assa tiṭṭheyya sandissanto sabhattuno. 1280.
143. Na ve⁶ rājā saṃkhā hoti na rājā hoti methuno,
10 khippaṃ kujjhanti rājāno sūken'akkhiṃ⁷ va ghaṭṭitaṃ. 1281.
144. Na pūjito maññamāno medhāvī paṇḍito naro
pharusam patimanteyya rājānam parisamkitaṃ⁸. 1282.

Na manteyyā 'ti tassa rañño bhariyāhi saddhiṃ n' eva kīleyya na raho
15 manteyya, kosāddhanam na thenetvā gaṇheyya, na madāyā 'ti tātā rājase-
vako nāma madatthāya suraṃ na piveyya, dāye ti dinnābhaye migadāye, koc-
chan ti baddhapīṭhaṃ, sammatomhīti aham kammiko,⁹ hutvā evaṃ karomīti
na ārūheyya, sammukhe⁵ - - ti assa rañño purato khuddakamahantaṃ kathaṃ
savanatṭhāne⁹ tiṭṭheyya, sandissanto - - ti so sevako tassa bhattuno dassa-
20 natṭhāne tiṭṭheyya, sūkenā 'ti akkhiṃhi patitūna vihisukādinā¹⁰ ghaṭṭitaṃ
akkhiṃ pakatibhāvaṃ jahantaṃ¹¹ yathā kujjhanti nāma evaṃ kujjhanti, na tesu
vissāso kātabbo, pūjito maññamāno ti aham rājavūjito 'mhīti maññamāno,
pharusan ti yena so kujjhanti tathārūpaṃ na manteyya.

145. Laddhavāro¹² labhe vāram¹³ n' eva rājūsu vissase
25 aggīva yato¹⁴ tiṭṭheyya sa rājavasatiṃ vase. 1283.
146. Puttaṃ¹⁵ vā bhātaraṃ¹⁶ saṃ¹⁷ vā sampaggaṇhāti khattiyo
gāmehi nigamehi vā¹⁸ ratṭhe¹⁹ janapadehi vā¹⁸
tuṇhībhūto upekkheyya²⁰, na bhāṇe chekapāpakaṃ. 1284.

¹ so C^a; C^k didditaṃ, B^d niddhaṃ. ² B^d maññeyya. ³ B^d nāvaṃ, ⁴
C^k bhavo, B^d bhaje. ⁵ B^d samukhe, C^k samekkhaṃ. ⁶ B^d me, B^e ce. ⁷
C^k sukesakkhiṃ, B^d sukenākkhiva, B^e -nakkhidha ⁸ B^d sammato. ⁹ C^k same-
natṭhāne, C^e samana- ¹⁰ C^k vihisakā-, C^e vihisukā-, B^d vihisukā-. ¹¹
B^d jahāti. ¹² B^d -dvāro. ¹³ C^k B^d dvāram, C^e cāram. ¹⁴ C^k va sato, B^d
aggi vā saṃyato. ¹⁵ B^d saputtaṃ. ¹⁶ C^k -rā ¹⁷ B^d omits saṃ. ¹⁸ B^d ca.
¹⁹ B^d -ehi. ²⁰ B^d uddikkh-.

Laddhavāro¹ labhe vāraṇ² ti ahaṃ nippaṭihāro laddhavāro¹ ti appaṭihāretvā na pavise puna pi vāraṇ³ labheyya paṭihāretvā va paviseyyā⁴ 'ti a., yato⁵ ti appamatto hutvā, bhātaraṇ⁶ saṃ⁷ vā ti sakabhātaraṇ vā, sampaggaṇhātīti asukagāmaṇ vā asukanigamaṇ vā assa demā⁸ 'ti sadā se-vakehi saddhiṃ katheti, na bhane -- ti tadā guraṇ vā aguraṇ vā na bhaṇeyya. 5

147. Hatthārūhe⁷ anīkaṭṭhe rathike pattikārike
tesaṃ kammāvadānena⁹ rājā vadḍheti vetanaṃ
na tesaṃ antarā gacche sa rājavasaṭim vase. 1285.

148. Cāpo v' ūnudaro⁹ dhīro vaṃso vāpi¹⁰ pakampaye¹¹
paṭilomaṇ na vatteyya sa rājavasaṭim vase. 1286. 10

149. Cāpo v' ūnudaro¹² assa maccho v' assa ajivhavā¹³
appāsī nipako sūro sa rājavasaṭim vase. 1287.

Tesaṃ antarā- ti tesaṃ lābhassa antarā na gacche antarāyaṇ na ka-reyya, vaṃso ti yathā vaṃsaḡumbato uggaṭavaṃso vātena pabaṭakāle kampaṭi evaṃ kampeyya, cāpo vūnudaro¹⁴ ti yathā cāpo¹⁵ mahodaro¹⁶ na hoti 15
evaṃ na mahodaro siyā, ajivhavā¹³ ti yathā maccho ajivhatāya na katheti tathā mandakathatāya¹⁷ ajivhatā bhaveyya, appāsīti bhojane mattaṇṇū.

150. Na bālhaṃ itthiṃ gaccheyya sampassaṃ tejasamkhaṇaṃ,
kāsaṃ sāsaṃ daraṃ balyaṃ khīṇamedho nigacchati. 1288.

151. Nāṭivelaṃ pabhāseyya, na tuṇhī sabbadā siyā, 20
avikiṇṇaṃ mitaṃ vācaṃ patte kāle udīraye. 1289.

152. Akkodhano asaṃghaṭṭo sacco saṇho apesaṇo
samphaṃ¹⁸ girāṃ na bhāseyya sa rājavasaṭim vase¹⁹. 1290.

Na bālhaṇ ti punappunaṃ gaccheyya, teja- ti evaṃ gacchanto hi puriso tejasamkhaṇaṃ pāpuṇṭi, taṇ sampassanto bālhaṃ na gaccheyya, daran ti 25
kāyadarathaṃ, bālyan ti dubbalabbhāvaṃ, khīṇa- ti punappunakilesarativasena khīṇapaṇṇo puriso ete kāśādayo nigacchati, velaṇ ti tāta rājūnaṃ santike pamāṇāṭikkantaṃ na bhāseyya, patte- ti attano vacanakāle sampatte, asaṃghaṭṭo ti paraṃ asaṃghaṭṭento, samphaṇ¹⁸ ti niraṭṭhakaṃ.

¹ Bā - dvāro. ² Bā dvāraṇ. ³ all three MSS. dvāraṃ. ⁴ Ck yatho, C^s sato⁷ Bā^s saṃyato. ⁵ Ck^s -rā. ⁶ Bā omits saṃ. ⁷ Bā^s -rohe. ⁸ Ck sammāvadāpēna, C^s kammāvadānena, Bā kammavātānena. ⁹ Ck cāpēvaṇṇanape, C^s cāponunape, B^s cāpodhanudhāro. ¹⁰ Ck^s cāpi. ¹¹ Ck -piye, C^s -pi. ¹² Ck cūnudaro, B^s danu-dhāro. ¹³ Bā^s -hatā. ¹⁴ Ck cūnū-, C^s cūnu, Bā vunu-. ¹⁵ Ck cāpadhānu. ¹⁶ Ck^s -raṃ. ¹⁷ Ck -kathamāyāṃ, Bā sevako mandakathitāya. ¹⁸ Ck Bā samphaṃ. ¹⁹ Bā adds: mātā bhittibhāro assa kule jeṭhāpacāyiko hiriottappasampanno s. r. v., B^s inserts this verse after udīraye.

153. Vinīto sippavā danto katatto¹ niyato mudu
appamatto suci dakkho sa rājavasatiṃ vase. 1291.
154. Nivātavutti vuddhesu sappatisso sagāraṇo
surato sukhasamvāso² sa rājavasatiṃ vase. 1292.
- 5 155. Ārakā parivajjeyya sahitum³ pahitaṃ janaṃ,
bhattāraṇ ñev' udikkheyya anañña⁴ sa ca⁵ rājino. 1293.
- Vinīto ti ācārasampanno, sippavā ti attano kule sikkhitabbasippena
samannāgato, danto ti chasu dvāresu nibbisevano, katatto⁴ ti sampādītatto,
niyato ti yasādini nissāya acalasabhāvo, mudū 'ti anatiṃānī, appamatto
10 ti kattabbakiccesu pamādarahito, dakkho ti upatthāne cheko, nivātavuttīti
nīcavutti, sukhasamvāso ti garusamvāsaṃ vasanasīlo, sahitum⁴ pahitaṃ
ti pararājūhi rañño⁶ santikaṃ guḥharakkhāvasena vā paṭicchannapākātakaraṇa-
vasena vā pesitaṃ, tathārūpeṇa hi saddhim kathento rañño sammukhā va ka-
theyya, bhattāraṇ ñevudikkheyyā 'ti attano sāmikam eva olokeyya,
15 anañña⁵ sa ca⁵ rājino ti añña⁵ sa rañño santike⁷ na bhaveyya.
156. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
sakkaccaṃ payirupāseyya sa rājavasatiṃ vase. 1294.
157. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
sakkaccaṃ anuvāseyya sa rājavasatiṃ vase. 1295.
- 20 158. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
tappeyya annapānena sa rājavasatiṃ vase. 1296.
159. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
āsajja paññe sevetha ākaṃkha vuddhim attano. 1297.
- Sakkaccaṃ payirupāseyyā 'ti gāravena punappuna upasamkameyya,
25 anuvāseyyā 'ti uposathavāsaṃ vasanto anuvatteyya, tappeyyā 'ti yāvadatthaṃ
dānena tappeyya, āsajjā 'ti upagantvā, paññe ti paṇḍite, āsajjapaññe vā
āsajjamānapaññe ti a.
160. Dinnapubbaṃ na hāpeyya dānaṃ samaṇabrāhmaṇe,
na ca kiñci nivāreyya dānakāle vanibbake. 1298.
- 30 161. Puññavā buddhisampanno vidhānavidhikovidō
kālaññū samayaññū ca sa rājavasatiṃ vase. 1299.

¹ Bā yatatto ² Cks -sambhāso. ³ Bā sahitum. ⁴ Bā na ca añña. ⁵ Bā
yatatto. ⁶ Bā sakarañño. ⁷ Cks santake

162. Utthātā kammadheyyesu appamatto vicakkhaṇo
susamvihitakammanto sa rājavasatim vase. 1300.

Dinnapubban ti pakatipatiyattadānavatṭam, samaṇabrāhmaṇe ti
samaṇe vā brāhmaṇe vā, vanibbake ti dānakāle vanibbake āgate disvā kiñci
na nivāreyya, paññavā ti vicāraṇapaññāya yutto, buddhi- ti avekallabuddhi- 5
sampaṇuo, vidhānavidhikovidō ti nānāpakāresu dāraporisādināṃ saṃvida-
hanakotṭhāsesu cheko, kālaññū ti ayaṃ dānaṃ dātuṃ ayaṃ sīlaṃ rakkhītum
ayaṃ uposathakammaṃ kātum kālo ti jāneyya, samayaññū ti ayaṃ kasana-
samayo ayaṃ vapanaṃ, ayaṃ vohāras. ayaṃ upaṭṭhānaṃ. ti jāneyya, kamma-
dheyyesū 'ti attano kattabbakammesu. 10

163. Khalaṃ sālāṃ pasuṃ khettaṃ gantā¹ c' assa² abhikkhaṇaṃ
mitaṃ dhaññaṃ nidhāpeyya mitaṃ ca pācaye ghare. 1301.

164. Puttaṃ vā bhātaraṃ³ saṃ vā sīlesu asaṃhitaṃ
anaṅgavā hi⁴ te bālā yathā petā tath' eva te
colaṇ ca nesam piṇḍaṇ ca āsīnānaṃ va⁵ dāpaye. 1302. 15

165. Dāse kammakare pesse⁶ sīlesu susamāhite
dakkhe utthānasampanne āhipaccasmi ṭhāpaye. 1303.

Pasuṃ khettaṃ ti gokulaṇ c' eva sassaṭṭhānaṃ ca, gantā⁷ ti gamanasīlo,
mitaṃ ti⁸ minivā ettakaṃ ti ūtvā koṭṭhesu nidhāpeyya, ghare ti ghare pi
parijanaṃ gaṇetvā mitaṃ eva pācāpeyya, sīlesu -- ti evarūpaṃ dussilāṃ anā- 20
cāraṃ kismici āhipaccatṭhāne⁹ na ṭhāpeyyā 'ti a, anaṅgavā hi te¹⁰ bālā
ti aṅgam ekaṃ¹¹ manussānaṃ bhātā loka pavuccatīti¹² kiñcāpi jeṭṭhakaṇiṭṭha-
bhātaro aṅgasamatāya¹³ aṅgaṃ ti vuttā, ime pana dussilā tasmā aṅgasamā na
honti yathā pana susāne chaḍḍitā petā matā tath' eva te, tasmā tādīsā ādhi-
paccatṭhāne⁹ na ṭhāpetabbā, kuṭumbaṃ hi te vināseṇti, viuaṭṭhakuṭumbassa ca 25
daliddassa ca rājasevanaṃ nāma na sampajjati, āsīnānaṃ ti āgantvā nisinnā-
naṃ jūtakaḍḍhattaṃ¹⁴ viya dento ghāsacchādanamattaṃ dāpeyya, utthāna -- ti
utthānaviriyena samannāgate.

166. Silavā ca alolo ca anuratto¹⁵ ca¹⁶ rājino
aviraho hito tassa¹⁷ sa rājavasatim vase. 1304. 30

167. Chandaññū rājino assa cittaṭṭho c' assa rājino
asaṃkusakavatti 'ssa sa rājavasatim vase. 1305.

¹ all three MSS. gantvā. ² Bḍ vassa. ³ Cks -rā. ⁴ Bḍ ti. ⁵ Bḍ āsanāni pa.
⁶ Bḍ pose. ⁷ Bḍ gantvā. ⁸ Bḍ adds dhaññaṃ. ⁹ Cks adhipaccana-, Bḍ adhi-
pacca-. ¹⁰ Ck anaṅgācānīte, Cs anaṅgācātīte. ¹¹ so Bḍ; Cks ahametaṃ. ¹²
Bḍ -antīti. ¹³ Cks -tā. ¹⁴ Bḍ nisinnānaṃ puttabhātānaṃ matasattānaṃ mata-
kabhattaṃ. ¹⁵ Bḍ -rakkho. ¹⁶ Cks cassa. ¹⁷ Bḍ cassa.

169. Uccādaye¹ ca nahāpaye dhove pāde adhosiraṃ
āhato pi na kuppeyya sa rājavasatiṃ vase. 1306.

Alolo ti sluddho, cittattho ti citto t̥hito, rājacittavasiko ti a., asam-
kusakavattissā 'ti appaṭilomavattī assa, adhosiraṃ ti pāde dhovanto pi
5 siraṃ adhokavā heṭṭhāmukho va dhoveyya, na rañño mukhaṃ ullokeyyā 'ti a.

169. Kumbhaṃ pañjalim kariyā² vāyasam vā³ padakkhiṇaṃ
kim eva sabbakāmānaṃ dātāraṃ dhīraṃ uttamaṃ 1307.

170. Yo deti sayanaṃ vatthaṃ yānaṃ āvasathaṃ gharaṃ
pajjunno-r-iva bhūtāni bhogehi-m-abhivassati. 1308.

10 171. Es' ayyo rājavasati vattamāno yathā naro
ārādhayati rājānaṃ pūjaṃ labhati bhattusū 'ti. 1309.

Kumbhaṃ pañjalim kariyā⁴ vāyasam vāpi⁵ padakkhiṇaṃ ti
vuddhiṃ paccaśimsanto hi puriso udakabharitaṃ kumbhaṃ dīvā tassa añjalim
kareyya vāyasam vāpi⁶ sakunaṃ ca padakkhiṇaṃ kareyya anjalim katvā padak-
15 khiṇaṃ karontassa kinci dātum na sakkonti, kimevā 'ti yo pana sabbakāmānaṃ
dātā dhiro⁷ ca taṃ rājānaṃ kimkāraṇaṃ na namasseyya, rājā yeva hi namassi-
tabbo ca ārādetabbo cā 'ti, pajjunnorivā 'ti meggo viya, esayyo -- t
ayyo yā⁸ ayaṃ mayā kathitā esā rājavasati nāma rājasovakānaṃ anusatthi, yathā
ti yāya rājavasatiyā vattamāno naro rājānaṃ ārādeti rājūnaṃ ca santikā pūjaṃ
20 labhati pasamsaṃ ti.

Evam asamadhuro Vidhuro Buddhaliḥhāya rājavasatiṃ
kathesīti. Rājavasatikhaṇḍaṃ.

Evam puttadārasuhajjādayo anusāsantass' eva tassa tayo
divasā⁹ jātā⁹, so divasassa⁹ pāripūrim ūatvā pāto va nānagga-
25 rasabhojanaṃ bhuñjitvā „rājānaṃ apaloketvā māṇavena sad-
dhiṃ gamissāmīti“ nātigaṇaparivuto rājanivesanaṃ gantvā
rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ t̥hito vattabbayuttakaṃ va-
canaṃ avoca.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 172. Evam samanūsāsivā nātisaṃghaṃ vicakkhaṇo
pariṇṇo subadehi rājānaṃ upasaṃkami. 1310.

¹ Bā acch-. ² Bā kumbhaṃ pañcalikariyā, C^k kumbhamhi pañcasamkuriyā. ³
Bā cātāncāpi. ⁴ Bā kumbhaṃ pañcalimkariyā, C^k kumbhamhi pañcasam ku-
riyā. ⁵ Bā cātāṇ ca. ⁶ C^k dhītarō, Bā dhiro. ⁷ C^k omit yā. ⁸ C^k -o.
⁹ C^k -sam.

173. Vanditvā sirasā pāde katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
Vidhuro avaca rājānaṃ paggaḥetvāna añjaliṃ: 1311.
174. Ayaṃ naṃ māṇavo neti kattukāmo¹ yathāmatim,
ñātīn' atthaṃ pavakkhāmi, taṃ suṇohi arindama. 1312.
175. Putte ca me udikkhesi yaṇ ca m' aññaṃ ghare dhanāṃ 5
yathā pecca² na hāyetha ñātisaṃgho mayi gate. 1313.
176. Yath' eva khalatī bhūmyā bhūmyā va patititṭhati³
ev' etaṃ khalitaṃ mayhaṃ etaṃ passāmi accayan ti. 1314.

Ta. suhadehīti suhadeyehi ñātimittādīhi, yañcamaññaṃ ti yaṇ ca me aññaṃ tayā c' eva aññaṇāyūhi ca dīnaṃ ghare aparimāṇaṃ dhanāṃ taṃ 10
sabbāṃ tvaṃ eva olokeyyāsi, peccā⁴ 'ti pacchā⁵, khalatīti pakkhalati, eve-
tan ti evaṃ etaṃ ahaṃ hi bhūmiyaṃ khalitvā tatth' eva patitṭhitapuriso viya
tumbesu khalitvā tumbesu yeva patitṭṭhahāmi⁶, etaṃ passāmīti yo esa mama⁷
kin te rājā hotīti māṇavena puṭṭhassa⁸ tumhe anoloketvā saccaṃ patthetvā⁹
dāso 'ham asmiti vadantassa accayo etaṃ accayaṃ passāmi, añño¹⁰ pana me 15
doso n' atthi, taṃ me accayaṃ khamatha, mā me taṃ¹¹ hadaye katvā pacchā
mama puttadāre¹² aparajjhitta.

Taṃ sutvā rājā „paṇḍita tava gamanaṃ mayhaṃ na
ruccati, mā tvaṃ agamā, māṇavaṃ nayan' eva¹³ pakkosivā
ghātetvā paticchādemā 'ti¹⁴ mayhaṃ taṃ ruccatīti“ dīpento g. ā.: 20

177. Sakkā na gantuṃ iti mayhaṃ hoti,
jhatvā vadhivā idha Kātiyānaṃ
idh' eva hohi¹⁵ iti mayha ruccati,
mā tvaṃ agā uttamabhūripaṇṇā 'ti. 1315.

Ta. jhatvā ti idha rājagehe yeva taṃ pothetvā. 25

Taṃ sutvā M. „deva tumhākaṃ evarūpo ajjhāsayo ayutto“
ti vatvā āha:

178. Mā h' ev' adhammesu¹⁶ manāṃ paṇḍahi¹⁷,
atthe ca dhamme ca yutto bhavassu,
dhi-r-atthu kammaṃ¹⁸ akusalaṃ anariyaṃ¹⁹ 30
yaṃ katvā²⁰ pacchā nirayaṃ vajeyya. 1316.

¹ Bā gantu-. ² Bā pacchā. ³ Bā bkumyāyeva patitṭhati. ⁴ Bā pacchā. ⁵ Bā
adds kāle. ⁶ Bā patitṭṭhahomī. ⁷ Bā omits mama. ⁸ Bā adds mama. ⁹ Bā
apekkhitvā. ¹⁰ Bā rañño. ¹¹ Cā mā etaṃ, Bā etaṃ, omitting mā me ¹² Bā
-resu. ¹³ Bā upāyena. ¹⁴ so Cā; Bā -detuṃ, Bā -dessāmā ti. ¹⁵ Bā hoti.
¹⁶ Bā hevādh-. ¹⁷ Cā -ha. ¹⁸ read: kamm'. ¹⁹ read: anariyaṃ or anāriyaṃ.
²⁰ read: katva?

179. N' ev' esa¹ dhammo, na pun' etaṃ kiccaṃ,
 ayiro hi dāsassa janinda issaro
 ghātetuṃ jhāpetuṃ atho pi hantuṃ,
 na ca mayha kodh' atthi vajāmi cāhan ti. 1317.

5 Ta. mā hevaḍḍhammesu² 'ti mā h' eva adhammesu anattohesu apuññesu
 tava cittaṃ paṇidāhīti a, pacchā ti yaṃ kammaṃ katvāpi aṇṇāmaro na hoti
 atha kho pacchā nirayam eva upapajjeyya dhi-r-atthu taṃ kammaṃ ti, nevesā
 'ti n' eva esa, ayiro ti ayiro sāmi³, ghātetuṃ ti etāni ghātādāni kātuṃ
 10 ayiro dāsassa issaro sabbān' etāni kātuṃ labhati, mayhaṃ māuave appamattako
 pi kodho n' atthi, dinnakālato paṭṭhāya cittaṃ sandhāretuṃ vattati, vajāmi
 narindā 'ti āha.

Evam vatvā M. rājānaṃ vanditvā rājorodhe ca rājaporisāṇ
 ca ovaḍḍitvā tesu sakabhāvena asaṇṭhahitvā māvāviravaṃ vira-
 vantesu pi rājanivesanā nikkhami, sakalanagaravāsino „p. kira
 15 māṇavena saddhim gacchati, etha passissāma nau“ ti rājāṇ-
 gaṇe yeva naṃ passimsu, te pi „mā ciutayittha, sabbe saṃ-
 khārā aniccā, dānādāsu yeva appamattā hothā“ 'ti ovaḍḍitvā
 nivattetvā attano gehābhimukho pāyāsi. Tasmim̐ khaṇe Dham-
 mapālākumāro bhātigaṇaparivuto „pitu paccuggamaṇaṃ karissā-
 20 mīti“ nikkhanto nivesanadvāre yeva pitu sammukho ahosi, M.
 taṃ disvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto taṃ upaguyha ure
 nipajjāpetvā nivesanaṃ pāvisi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

180. Jeṭṭhaputtaṃ upaguyha vineyya hadaye darāṃ
 25 assapunnēhi nettehi pāvisi so mahāgharaṇ ti. 1318.

Gharesu paṇ' assa saḥassaputtā saḥassadhītaro saḥassa-
 bhariyā sattavaṇṇadāsīsatāni, tehi c' eva avasesadāsakamma-
 karaṇāṭtimittehi ca sakalanivesanaṃ yugantavātābhigghātapatitehi
 sālehi sālavanaṃ viya nirantaraṃ ahosi.

30 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

181. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
 senti puttā ca dārā ca Vidhurassa nivesane. 1319.

¹ Bds navesa. ² Bd hevaḍḍh-. ³ so C^s; C^k omits ajiro, Bd has sāmiko in the
 place of ayiro sāmi.

182. Itthīsaḥassaṃ bhariyānaṃ dāsīsattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandūṃ Vidhurassa nivesane. 1320.
183. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandūṃ Vidhurassa nivesane. 1321.
184. Hatthāruhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1322. 5
185. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bāhā etc. 1323.
186. Itthīsaḥassaṃ bhariyānaṃ dāsā¹ sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandūṃ, kasmā no vijahessasi. 1324.
187. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandūṃ, kasmā no vijahessasi. 1325. 10
188. Hatthāruhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1326.
189. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. 1327.

Ta. sentīti mahātale chinnapādā viya² patitā āvaṭṭantā sayanti, bhari-
yānaṃ ti bhariyānaṃ eva itthīnaṃ saḥassaṃ, kasmā no ti kena kāraṇena
amhe vijahessasīti paridevinūsu. 15

M. sabban taṃ mahājanaṃ assāsetvā avasesāni kiccāni
katvā antojanaṃ³ ovaditvā ācikkhitabbayuttakaṃ sabbaṃ
ācikkhitvā Puṇṇakassa santikaṃ gantvā attano niṭṭhitakiccaṃ
taṃ⁴ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

20

190. Katvā gharesu kiccāni anusāsivā sakaṃ janaṃ
mittāmacce ca suhaje puttadāre ca bandhave 1328.
191. Kammantaṃ saṃvidhetvā⁵ ācikkhitvā ghare dhanam
nidhiṃ ca ipadānaṃ ca Puṇṇakaṃ etad abravi: 1329.
192. Avasī tuvaṃ mayha tīhaṃ agāre,
katāni kiccāni gharesu mayhaṃ.
anusāsitā puttadārā mayā ca,
karoma Kaccāna⁶ yathāmatin te ti. 1330.

25

Ta. kammantaṃ saṃvidhetvā⁵ 'ti evaṃ evaṃ ca kātum vaṭṭatīti
ghare kattabbakammaṃ saṃvidahitvā, nidhiṃ ti tattha tattha nihitadhaṃ, 30
yathāmatin te ti idāni tava ajjhāsāyānurūpaṃ karomā 'ti.

¹ Cks dāso, Rd -si. ² Cks chinnapātāṃ, omitting viya. ³ Rd adds bahijanaṃ.

⁴ Rd tassa. ⁵ Rd -dahitvā. ⁶ Rd kiccāni.

Puṇṇako āha:

193. Sace hi katte¹ anusāsita² te
 puttā ca dārā ca anujivino ca
 hand' esa hīdāni taramānarūpo
 5 dīgho hi addhāpi ayaṃ puratthā. 1331.
 194. Asambhīto va gaṇhāhi ajāṇiyassa vāladhiṃ,
 idaṃ pacchimakaṃ tuyhaṃ jīvalokassa dassanan ti. 1332.

Ta. katte ti somanassappatto yakkho Mahāsattaṃ ālapati, addhāpi³
 gantabbamaggo² pi dīgho, asambhīto vā 'ti'³ idaṃ so heṭṭhāpāsādaṃ anota-
 10 ritvā tato gantukāmo avaca.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

195. So 'haṃ kissānubhāyissaṃ⁴ yassa me n' atthi dukkataṃ
 kāyena vācā manasā yena gaccheyya duggatin ti. 1333.
 Ta. sohaṃ kissānubhāyissaṃ⁵ ti idaṃ M. asambhīto va gaṇhāhīti
 15 vuttattā evaṃ āha.

Evaṃ M. sīhanādaṃ naditvā asambhītakesarī viya nib-
 bhayo hutvā „ayaṃ sātako mama aruciya mā mucčīti“⁶ adhiṭ-
 ṭhānapāramiṃ purecārikaṃ katvā dāhaṃ nivāsetvā assassa
 vāladhiṃ viyūhitvā ubbohi hatthehi dāhaṃ vāladhiṃ gahetvā
 20 dvīhi pādehi assaṃ⁷ ūrūsu palivethetvā „māṇavaka, gahito me
 vāladhi, yathāruciya yāhīti“⁸ ā., tasmīṃ khane Puṇṇako
 manomayasindhavassa saṇṇam adāsī, so paṇḍitaṃ ādāya
 ākāse⁶ pakkhandi.

Tam atthaṃ pakāsentō Satthā āha:

- 25 196. So assarājā Vidhuraṃ vahanto
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe,
 sākḥāsu selesu asajjamāno
 Kālāgiriṃ khippam upāgamāsīti. 1334.

Ta. sākḥāsu -- ti Pu- kira cintesi: dūraṃ āgantvā va imaṃ Hima-
 30 vantapadese rukkhapabbatesu pothento māretvā hadayamaṃsaṃ ādāya kalebaraṃ

¹ Bā katthe. ² Bā gandhabba- ³ C^k vāpi, C^s cāpi. ⁴ C^k kissannābhāsissaṃ.
 C^s kissantābhāsissaṃ. ⁵ C^k kissannubhāsissaṃ. ⁶ Bā muṇcatūti. ⁷ C^s assa,
 Bā assassa. ⁸ Bā -ena.

pabbatantare chaḍḍetvā n-bhavanam gamissāmīti so rukke ca pabbate ca apari-
haritvā¹ tesam majjhen' eva assam pesesi, Mahāsattassānubhāvena rukkhāni pi
pabbatāni pi tassa sarīrato ubhosu passesu ratanamattam paṭikkamanti, so
mato vā no vā ti parivattitvā M-assa mukham olokeno kañcanādāsam iva
vippasannam disvā ayaṃ evam na marati idāni vātakkhandhesu cunṇavicunṇam 5
karissāmīti kodhābhībhūto cintetvā sattamaṃ vātakkhandham pakkhandi, tato
verambhavātehi pi tassa antarāyābhāvaṃ passanto tam ādāya Kālapabbatam
agamāsi, tena vuttaṃ: sakhāsu --, tattha asajjamāno ti alaggamāno apaṭi-
haṇḍamāno Vi-ṇḍitam vāhanto Kālapabbatamatthakam upāgato.

Evam Puṇṇakena M-am gahetvā gatakāle paṇḍitassa puttā- 10
dayo P-kassa vasanaṭṭhānam gantvā M-am adisvā chinnapādā
viya patitvā' aparāparam pavatṭamānā mahāsaddena paridevimsu

Tam attham pakāsento Satthā āha :

197. Itthisahassam bhariyānam dāsā³ sattaśatāni ca
bāhā paggayha pakkandum, [yakkho brāhmaṇavaṇṇena] 15
Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1335.
198. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
b. p. p., [yakkho br] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1336.
199. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1337. 20
200. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā
b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1338.
201. Itthisahassam bhariyānam dāsī³ sattaśatāni ca
bāhā paggayha pakkandum: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1339.
202. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 25
b. p. p.: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1340.
203. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1341.
204. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. ti. 1342.

Mahāsattam ahetvā ākāsena gacchantam disvā ca sutvā
ca evam pi kanditvā te sabbe pana sakalanagaravāsīhi sad- 30
dhiṃ kantantā rājadvāram agamaṃsu. Rājā mahantaṃ pari-
devasaddam sutvā sīhapañjaram vivaritvā „kasmā paridevathā“
'ti pucchi, ath' assa te „deva so kira māṇavo na brāhmaṇo
yakkho brāhmaṇarūpena āgantvā paṇḍitam ādāya gato, tena

¹ Bā apaṭi-. ² Ck -pātam apatitvā, C^s -pānam apatitvā. ³ Ck^s dāso, Bā dāsi.

vinā amhākaṃ jīvitam n' atthi, sace ito sattame divase nā-
gamissati sakaṭasatehi sakaṭasahashehi dārūni samkaḍḍhitvā
sabbe aggim pavissamā¹ 'ti.

Imam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 205. Sace so¹ sattarattena paṇḍito nāgamissati
sabbe aggim pavekkhāma, n' atth' attho jīvitena no ti. 1343.

Sammāsambuddhassa parinibbutakāle² pi „mayam aggim pavessitvā maris-
sāmā³ 'ti vattāro nāhesurū, aho suvasitam³ Mahāssattena nagaramhīti⁴.

- Rājā tesam katham sutvā „madhurakatho p. mānavam
10 dhammakathāya palobhetvā attano pādesu pātetvā na cirass'
ev' esa assumukhāni⁵ hāsento āgamissati, mā socittā⁶ 'ti g. ā.:

206. Paṇḍito ca viyatto ca vibhāvī ca vicakkhaṇo
khippam mocessat' attānam, mā bhātha āgamissatīti. 1344.

- Ta. viyatto ti veyyattiyā vicāranapaññāya samannāgato, vibhāvīti
15 atthānatthakāranākāranam bhāvetvā dassetvā ka¹hetum samattho, vicakkhaṇo
ti tamkhanen² eva thānupattikāya kāranavindaṇapaññāya³ yutto, mā bhāthā
'ti mā bhāyathā⁴, khippam attānam mocetvā āgamissatīti assāsesi, nāgarāpi
paṇḍito rañño kathetvā gato bhavissatīti assāsam paṭilabbhissū 'ti. Anan-
'ara peyyālo⁵.

- 20 Puṇṇako pi M-am Kālāgirimatthake thapetvā „imasmiṃ
jīvamāne mayham vadḍhi nāma n' atthi, imam māretvā hada-
yamamsam gahetvā n-bhavanam gantvā Vimalāya datvā Iranda-
tiṃ gahetvā devalokaṃ gamissāmīti⁶ cintesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 25 207. So tattha gantvāna vicintayanto
uccāvacā cetanaka⁷ bhavanti
imassa jīvena na h' atthi⁸ kiñci
hantvān' imam hadayam ādiyissan¹⁰ ti. 1345.

- Ta. so ti so Puṇṇako, tattha--ti gantvā tattha Kālāgirimatthake thito,
30 cetanā¹¹ ti khane khane uppajjamānā cetanā uccāpi avacāpi uppajjanti, thānam
kho pan' etaṃ vijjati yaṃ mam' etassa jīvitadānacetanāpi¹² uppajjeyyā 'ti

¹ Cks vo. ² Bā -tikāle. ³ Bā ato subhā-. ⁴ Bā nāgarehīti ⁵ Cks assūnimu-.
⁶ Bā -nacintana-. ⁷ Bā anturapeyyālo nīhito. ⁸ Bā cetanā. ⁹ Bā nayi-
massa jīvena mamatthi. ¹⁰ Bā ānayissan. ¹¹ Bā cetanā. ¹² Cks -dāne-.

imassa pana jīvena¹ tahiṃ n-bhavane mama² appamattakam pi kiñci kiccaṃ
n' atthi, idh' ev' imaṃ hantvā assa hadayaṃ ādiyissāmi³ sannitthānam akāsi⁴ ti a.

Tato pana cintesi: „yan nūnāhaṃ imaṃ sahatthena amā-
retvā bheravarūpadassanena jīvitakkhayaṃ pāpeyyaṃ“ ti bhera-
varakkhasarūpaṃ nimminivā gacchanto āgantvā taṃ pātetvā 5
antare katvā khādutukāmo viya ahosi, M-assa lomahaṃsamattam
pi nāhosi, tato siharūpena mattamahāhatthirūpena ca āgantvā
dāṭhāhi c' eva dantehi ca ovijjhutukāmo viya ahosi⁴, tathāpi
abhāyantassa ekadoṇikanāvappamāṇaṃ mahantaṃ sappavaṇṇaṃ
nimminivā assasanto⁵ āgantvā sakasariṃ⁶ veṭhetvā matthake 10
phaṇaṃ dhāresi, tassa sārājjamattam pi nāhosi, atha „naṃ
pabbatamatthake tathvā pativā cuṇṇavicuṇṇaṃ karissāmi⁷“
mahāvātaṃ samutthāpesi, so tassa kesaggamattam pi n' eva
cālesi, atha naṃ tatth' eva pabbatamatthake tṭhapetvā hatthi
viya khajjūrirukkhaṃ pabbataṃ aparāparaṃ cālesi, tathāpi 15
naṃ tṭhitatthānato kesaggamattam pi cāletuṃ nāsakkhi, tato
„saddasantāsen' assa⁸ hadayaphālaṇaṃ katvā māressāmi⁹“
antopabbataṃ pavisitvā paṭhaviṃ ca nabhaṃ ca ekaninnādaṃ
karonto mahānādaṃ nadi, evaṃ pi 'ssa sārājjamattam pi nā-
hosi, jānāti hi M. „yakkhasiḥatthiṇāgarājavesena hi āgato 20
pi vātavutṭhipabbatacalanānaṃ kārako pi antopabbataṃ pavi-
sitvā nādaṃ vissajjanto pi māṇavo yeva¹⁰ na aṇṇo“ ti, tato
yakkho cintesi: „nāhaṃ imaṃ bāhirupakkamehi māretuṃ sak-
komi, sahatthen' eva taṃ māressāmi¹¹“ so M-aṃ pabbata-
muddhani tṭhapetvā pabbatapādaṃ gantvā maṇikkhandhe⁹ paṇ- 25
ḍusuttaṃ¹⁰ pavesento viya nadanto antopabbatena uggantvā
M-aṃ daḷhaṃ gahetvā parivattetvā adhosiraṃ¹¹ anālambe
ākāse vissajjesi, tena vuttaṃ:

¹ Bḍ jivītena. ² Cks maṃ. ³ Bḍ ānāyis-. ⁴ Cks hutvā. ⁵ C^o assayanto, Bḍ
assāsento passāsento susu ti saddam karonto. ⁶ Bḍ mahāsattassa sakalasariyaṃ.
⁷ Cks saddahantāsenassa. ⁸ Cks yena. ⁹ Bḍ -khande. ¹⁰ Bḍ paṇḍarasuttaṃ.
¹¹ Bḍ adds katvā.

208. So tattha gantvā pabbatantarasmim¹
 anto pavisitvā paduṭṭhacitto
 asaṁvutasimim jagatippadese
 adhosiraṁ dhārayi Kātiyāno ti. 1346.

5 Ta. gantvā ti pabbatamatthakā pabbatapādam gantvā tattha pabbatantare thatvā tassa² anto apavisitvā³ p-matthake thitassa heṭṭhā paṇṇāyamāno asaṁvute bhūmippadese dhāresīti; na ādito va dhāresi, tattha pana taṁ khipitvā pannarasayojanamattaṁ bhaṭṭhakāle p-muddhani thito va batthaṁ vadḍhetvā adhosiraṁ bhassantaṁ pāde gahetvā adhosiraṁ eva ukkhipitvā mukhaṁ oloketvā
 10 maratīti nātvā dutiyaṁ khipitvā timsayojanamattaṁ bhaṭṭhakālena tath' eva ukkhipitvā mukhaṁ oloketvā jīvantam eva disvā cintesi: sace idāni saṭṭhiyojanamattam pi bhassitvā na marissati pādesu naṁ gahetvā p-muddhani pothetvā māressāmiti, atha naṁ tatiyaṁ pi khipitvā saṭṭhiyojanam bhaṭṭhakāle hatthaṁ vadḍhetvā pādesu gahetvā ukkhipi, M. pi cintesi: ayaṁ maṁ paṭha-
 15 maṁ pannarasayojanam khipi dutiyaṁ timsayojanam tatiyaṁ saṭṭhiyojanam, idāni puna na khipissati, ukkhipanto yeva pana p-muddhani paharitvā māressati, yāva maṁ ukkhipitvā p-matthake na potheti tāva naṁ adhosiro olambanto va māraṇakāraṇam pucchissāmiti so abhīto asantasanto tathā akāsi, tena vuttaṁ: dhārayi Kātiyāno ti tikkhattum khipitvā dhārayīti a.

20 209. So lambamāno narake papāte
 mahabbhaye lomahaṁse vidugge
 asantasaṁ Kurunaṁ kattuseṭṭho⁴
 icc-abravī Puṇṇakaṁ nāma yakkhaṁ: 1347.

210. Ariyāvākāso si anariyarūpo⁵
 25 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 accāhitaṁ kammaṁ karosi ludraṁ⁶,
 bhāve ca te kusalaṁ n' atthi kiñci. 1348.

211. Yaṁ maṁ papātasimim pamuttam icchasi
 ko nu tav' attho maraṇena mayhaṁ,
 30 amānusass' eva te ajja vaṇṇo,
 ācikkha me tvaṁ katamāsi devatā. 1349.

So lamb- ti so Kurūnaṁ kattuseṭṭho⁷ tatiyavāre lambamāno, ariyāvākāso ti rūpena ariyasadiṣo devavaunī hutvā carasi, asaṇṇato ti kāyādīhi

¹ C¹s pabbatamantarasmim, B² pabbatapādasmim. ² B² tattha. ³ B² pa-. ⁴ C¹s katta-. ⁵ C¹s anariyo cāsi. ⁶ B² luddhaṁ ⁷ C¹s katta-.

asāññato dussīlo, accāhitan ti hitātikantaṃ ati ahitam vā, bhāve ca te ti
tava citte appamattakam pi n' atthi kusalaṃ, vaṇṇo ti ajja tavedaṃ kāraṇaṃ
amanussass' eva, devatā ti yakkhānaṃ antare katarayakkho nāma tvaṃ.

Puṇṇako āha :

212. Yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho, 5
rañño Kuverassa hi so sajjivo,
bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā suci vaṇṇabalūpapanno. 1350.
213. Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṃi, 10
Irandaṭṭi¹ nāma sā nāgakaññā,
tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayiṃ² tuyha³ vadhāya dhīrā⁴ 'ti. 1351.

Ta, sajjivo ti sajjivo amacco, brahā ti ārohasampanno utthāpitakañcana-
rūpasadiso, vaṇṇa-- ti sarīravannena kāyabalena ca upagato, tassānujan ti
tassa anujātam, patārayiṃ² ti cittaṃ pavattesiṃ, sannitthānaṃ akāsi ti a. 15

Taṃ sutvā M. „ayaṃ loko duggahītena nassati, nāgamā-
navikaṃ patthentassa mama maraṇena kiṃ payojanaṃ, tatvato
jānissāmīti“ cintetvā g. ā.:

214. Mā h' eva tvaṃ⁴ yakkha ahosi mūlho⁵,
naṭṭhā bahū⁶ duggahītena loko⁷, 20
kiṃ te sumajjhāya piyāya kiccaṃ
maraṇena me, imgha suṇoma sabban ti. 1352.

Ath' assa Puṇṇako ācikkhanto āha:

215. Mahānubbhāvassa mahoragassa
dhītukkamo nātigato⁸ 'ham asmi, 25
taṃ yācamānaṃ sasuro avoca
yathā maṃ aññimsu sukāmanītaṃ, 1353.
216. Dajjemu kho te sutanuṃ sunettaṃ
sucimbitaṃ candanalittagattim
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa 30
dhammena laddhā idha-m-āharesi;

¹ C^s -tim, B^d -ti. ² B^d pakā-. ³ C^s -ha. ⁴ B^d mā he va te, C^h mā he tvaṃ.

⁵ B^d moho. ⁶ B^d naṭho, all three MSS. bahu. ⁷ so all three MSS. for loko?

⁸ B^d dhītukkamo nātibhaṭo.

etena vittena¹ kumāri labbhā,
nāññaṃ dhanam uttarim patthayāma. 1354.

217. Evaṃ na mūlho 'smi, suṇohi katte,
na cāpi me duggahit' atthi kiñci,
5 hadayena te dhammaladdhena nāgā
Irandatim nāgakaññaṃ dadanti. 1355.

218. Tasmā ahaṃ tuyhaṃ vadhāya yutto²,
evaṃ mam' attho maraṇena tuyhaṃ,
idh' eva taṃ narake pātayitvā
10 hantvāna taṃ hadayaṃ ādiyissan³ ti. 1356.

Ta. dhītukkamo⁴ ti dhītu atthāya vicarāmi, nātigato⁵ ti nātigatako
nāma ahaṃ⁶, taṃ ti taṃ nāgakaññaṃ yācamānaṃ, yathā maṃ ti yaṃ mā maṃ
suṭṭhu esa kāmena nīto ti sukāmanītaṃ aññaṃsu sasuro dajjemo kho te ti ādi
avoca, tattha dajjemū 'ti dadeyyāma, sutanun ti sundarasaṃraṃ, idhamā-
15 haresīti idha āhareyyāsi.

Tassa taṃ kathaṃ sutvā M. cintesi: „Vimalāya mama
hadayena kiccaṃ n' atthi, Varuṇena pana dhammakathaṃ
suttvā maṇinā maṃ pūjetvā tattha gatena mama dhammā-
kathikabhāvo vaṇṇito bhavissati, tato Vimalāya mama dhamma-
20 kathāya dohaḷo uppanno bhavissati, Varuṇena duggahītaṃ
gahetvā Pu- āpatto bhavissati, sv-āyaṃ⁷ attanā duggahītena
maṃ māretum evarūpaṃ dukkhaṃ pāpesi, mama paṇḍitabhāvo
ṭhānuppattikāraṇavindanasamatthata⁸, imasmiṃ maṃ mārente
kiṃ karissati, handa naṃ 'māṇava, sādhunaradhammaṃ nāma
25 jānāmi, yāvāhaṃ na marāmi tāva maṃ p-muddhani nisīdāpetvā
sādhunaradhammaṃ suṇa, pacchā yaṃ icchasi taṃ kareyyā-
sīti' vatvā sādhunaradhammaṃ vaṇṇento attano jīvitam āharā-
peyyan⁴ ti so adhosiraṃ olambanto yeva g. ā.:

219. Khippaṃ mamaṃ uddhara Kātiyāna
30 hadayena me yadi te atthi kiccaṃ,

¹ Cks cittena. ² Bā vadhāyussuko. ³ Bā ānaya-. ⁴ Bā dhītukkāmo. ⁵ Bā nātī-
bhaḷo. ⁶ Bā ti tasmā tassa nātībhaḷako nāma ahaṃ amhi. ⁷ Bā yvāyaṃ. ⁸
Bā -cintana-.

ye kec' ime sādhunarassa dhammā

sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti. 1357.

Tam sutvā Pu- „ayaṃ paṇḍitena devamanussānaṃ aka-
thitapubbo dhammo bhavissati, khippam eva naṃ uddharitvā
sādhunaradhammaṃ soṣṣāmīti“¹ cintetvā M-aṃ ukkhipitvā ⁵
pabbatamuddhani nisīdāpesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

220. Sa' Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ²
nagamuddhanī khippaṃ paṭiṭṭhapetvā
assattham āsīnaṃ³ samekkhiyānaṃ⁴
paripucchi kattāram anomapaññaṃ: 1358. 10

221. Samuddhato me si tuvaṃ papātā,
hadayena te ajja mam' atthi kiccaṃ,
ye kec' ime sādhunarassa dhammā
sabbe va me pātukarohi ajjā 'ti. 1359. 15

Ta. assatṭhan ti laddhassāsaṃ hutvā nisinnaṃ, samekkhiyānaṃ⁵ ti
divā, sādhunarassa dhammā narassa sādhudhammā sundaradhammā.

Mahāsatto āha:

222. Samuddhato ty-asmi⁶ ahaṃ papātā,
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ
ye kec' ime sādhunarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti 1360. 20

Ta. tyasmiti⁷ tayā asmi

Atha naṃ M. „kiliṭṭhasarīro 'smi, nahāyāmi tāvā“⁸ 'ti ā,
yakkho „sādhū“⁹ 'ti nahānodakaṃ āharitvā nahātakāle M-assa ²⁵
dibbadussadibbagandhamālādīni datvā alaṃkatapaṭiyattakāle
dibbabhojanaṃ adāsi, M. bhuttabhojano Kālāgirimatthakaṃ
alaṃkārapetvā āsanaṃ paññapāpetvā alaṃkatāsane nisīditvā
Buddhalīlāhāya sādhunaradhammaṃ desento g. ā.:

223. Yātānuyāyī¹⁰ ca bhavāhi¹¹ māṇava,
addaṇ ca¹² paṇiṃ¹³ parivajjayassu, 30

¹ B^d suṇissāmīti. ² B^d so. ³ C^k katta-. ⁴ C^k B^d āsi-. ⁵ C^s -kkhiyā, B^d -yāna. ⁶ B^d -nā. ⁷ B^d -mim. ⁸ all three MSS. tyasmiti. ⁹ C^k yānā-. ¹⁰ B^d -vāmi. ¹¹ B^d allaṇca. ¹² C^k paṇi ca, C^s paṇiṃ ma, B^d paṇi.

231. Api hāyatu¹ nāgakulassa attho,
alam pi me nāgakaññāya hotu,
so tvaṃ saken² eva subhāsitenā
mutto si me ajja vadhāya paññā³ ti. 1369.

5 Ta. upaṭṭhito smīti tayā upaṭṭhito asmi, visajjāmahanta² ti visajjemi ahaṃ taṃ³, kāmaṇ ti ekasūseṇa, vadhāyā⁴ 'ti vadhato, paññā⁵ ti paññāvanta⁶.

Atha naṃ M. „māṇava tvaṃ⁵ maṃ tāva⁵ attano gharaṃ mā⁵ pesehi⁶ n-bhavanam eva maṃ nehi⁷“ vadanto g. ā.:

10 232. Handa tuvaṃ yakkha mamam pi nehi
sasuran nu⁷ te, atthaṃ mayi carassu,
aham pi nāgādhipativimānaṃ⁸
dakkhemu nāgassa aditṭhapubban ti. 1370.

15 Ta. handā 'ti vavassagatthe nīpāto, sasurannu⁷ -- ti tava sasurassa santikaṃ⁹, atthaṃ mayi cara¹⁰, mā nāsaya¹¹, nāgādhipativimāna¹² ti nāgādhipatiṇ ca vimānaṃ c' assa nāgassa aditṭhapubbaṃ passeyyaṃ¹³.

Puṇṇako āha:

233. Yaṃ ve narassa ahitāya assa
na taṃ pañño¹⁴ arahati dassanāya,
20 atha kena vaṇṇena amittagāmaṃ
tuvam icchasi uttamapañña gantun ti. 1371.

Ta. amitta -- ti amittassa vasaṇaṭṭhānaṃ, amittasamāgamaṇ ti a.

Mahāsatto āha:

234. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ
25 na taṃ pañño arahati dassanāya,
pāpaṇ ca me n' atthi kataṃ kuhiñci
tasmā na saṃke maraṇāgamāyā¹⁵ 'ti. 1372.

Ta. maraṇāgamāyā¹⁵ 'ti maraṇassa āgamāya.

¹ C^s bhāyatu ² C^k visajjākamaṇ, C^s visajjāmahantaṇ, B^d vissajjāmahantaṇ. ³ C^{ks} omit taṃ. ⁴ C^k -taṃ. ⁵ omitted in C^{ks}. ⁶ C^{ks} pesesi. ⁷ so C^{ks}; B^d omits nu. ⁸ C^s -tiṃ, B^d -ti. ⁹ B^d santa-. ¹⁰ B^d carassu. ¹¹ B^d -sehi-
¹² C^{ks} -tiṃ, B^d -ti. ¹³ C^{ks} -eyya. ¹⁴ C^k -aṃ; read: pañño na taṃ?

„Api ca devarāja mayā tādiso kakkhaḷo dhammakathāya
palobhetvā mudukato, idān' eva maṃ 'alam me n-māṇavikāya,
attano gharaṃ yāhīti' vadesi, n-rājassa mudukaraṇe' mamako
bhāro, nehi yeva maṃ tatthā" 'ti. Taṃ sutvā Pu- tassa va-
canaṃ „sādhū" 'ti sampaticchitvā ā.: 5

235. Handa ca² ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ
mayā sahā³ dakkhisi, ehi katte
yatth' acchati⁵ naccagītehi nāgo
rājā yathā Vessavaṇo Naḷiṇṇaṃ. 1373.

236. Taṃ nāgakaṇṇā⁵ caritaṃ gaṇena 10
nikīḷitaṃ niccam aho va rattiṃ⁶
pahūtamalyaṃ bahupupphachannaṃ
obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1374.

237. Annena pānena upetarūpaṃ 15
naccehi gītehi ca vāditehi
paripūra⁷ kaṇṇāhi alaṃkatāhi
upasobhati vatthapilandhanenā 'ti. 1375.

Ta. handā cā² 'ti nipātamattam eva. ṭhānaṃ ti n-rājassa vasaṇaṭṭhā-
naṃ³, Naḷiṇṇaṃ ti Naḷiniyaṃ nāma rājadhāniyaṃ, caritaṃ gaṇenā 'ti
taṃ n-kaṇṇānaṃ gaṇena caritaṃ, nikīḷitaṃ ti niccam aho ca rattiṃ ca n-kaṇ- 20
ṇāhi kiḷitānukīḷitaṃ.

238. So Puṇṇako Kurunaṃ kattusetṭham¹⁰
nisīdayi pacchato āsanasmim,
ādaya kattāram anomapaṇṇāṃ
upānayi bhavanaṃ nāgaraṇṇo. 1376. 25

239. Patvāna ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ
atṭhā¹¹ kattā pacchato Puṇṇakassa,
sāmaggipekkihī pana¹² nāgarājā
pubbe va jāmātaram ajjhabhāsatha. 1377.

¹ Bā -ṇaṃ. ² Ck^s cara. ³ all three MSS saba. ⁴ Ck yatta-, Cs tattha-, Bā
yatthiechasi. ⁵ so Ck^s; Bā -ānaṃ. ⁶ Bā ahorattiṃ. ⁷ Bā -punnaṃ. ⁸ Ck^s
carā. ⁹ Ck^s add pacchato. ¹⁰ Ck^s katta-. ¹¹ Bā aṭṭhāsi. ¹² Bā māni

So Pu- ti bhi. so Pu- evaṃ n-bhavanāṃ vaṇṇetvā paṇḍitaṃ attano ājaññaṃ āropetvā n-bhavanāṃ nesi. tñānaṃ ti n-rājassa vasanaṭṭhānaṃ, par-chato -- ti Puṇṇakassa kira etad ahoṣi: sace n-rājā paṇḍitaṃ disvā mudu-citto bhavissati icc-etaṃ kusalaṃ noce tassa taṃ apassantassa' eva sindhavaṃ
5 āropetvā ādāya gamissāmīti, atha¹ naṃ pacchato thapesi, tena vuttaṃ: p. P-kassā 'ti, sāmaggi --² sāmaggiṃ pekkhamāno, sāmāṃ avekkhīti pi pāṭho, attano jāmātaraṃ passitvā paṭhamataraṃ sayam eva ajjhabhāsathā 'ti a.

Nāgarājā āha:

240. Yan nu tuvaṃ agamā maccalokaṃ
10 anvesamāno hadayaṃ³ paṇḍitassa,
kacci samiddhena idhānupatto
ādāya kattāraṃ anomapaññaṃ ti. 1378.

Kacci -- ti tena manorathena samiddhena nipphannena⁴ idhāgato sīti pucchi.

- 15 Puṇṇako āha:
241. Ayaṃ hi so āgato yaṃ tvaṃ icchasi,
dhammena laddho mama dhammapālo,
taṃ passathā⁵ sammukhā bhāsamānaṃ,
sukho bhava sappurisehi saṃgamo ti. 1379.

- 20 Ta. yantvamicchasi ti yaṃ tvaṃ icchasi, yantum icchasi vā pāṭho, bhās -- ti taṃ lokapāṭakaṃ dhammapālaṃ idāni madhurena sareṇa dhammaṃ bhāsamānaṃ sammukhā va passatha, sappurisehi ekaṭṭhāne saṃgamo hi nāma sukho hotīti. Kāḷāgiri-khaṇḍaṃ.

Nāgarājā Mahāsattaṃ disvā gātham āha:

- 25 242. Adiṭṭhapubbaṃ disvāna macco maccubhayaddito⁶
vyamhito nābhivādeti, na ida⁷ paññavatāṃ iva. 1380.

Ta. vyamhito ti bhīto, i. v. h.: paṇḍita tvaṃ adiṭṭhapubbaṃ n-bhavanāṃ disvā maraṇabhayaena ca aṭṭito bhīto hutvā yaṃ maṃ na abhivādesi idaṃ kāraṇaṃ paññavantaṇaṃ na hoti.

- 30 Evaṃ n-rājānaṃ paccāsimsantaṃ M. „na tvaṃ mayā vanditabbo“ ti avatvā va attano nāṇatāya upāyakosallena „ahaṃ vajjhappattabhāvena taṃ na vandāmīti“ vadanto g-dvayam āha:

¹ Bā tasmā. ² Bā pekkhimāni. ³ read: hadaṃ? ⁴ Cks nippa-. ⁵ Cks -tha, Bā passa dhammaṃ. ⁶ Bds -yaṭṭito. ⁷ Bā naya-; read: nēdaṃ.

243. Na c' amhi vyamhito nāga na ca maccubhayaddito¹
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1381.
244. Kathaṃ no² abhivādeyya abhivādāpayetha³ ve
yaṃ naro⁴ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatīti⁵. 1382.

5

T. a.: n' evāhaṃ n-rāja adīṭṭhapubbaṃ n-bhavanaṃ disvā bhūto maraṇa-
bhayena tajjito, mādisassa hi maraṇabbayan nāma n' atthi, vajjho pana abhi-
vādetuṃ vajjhaṃ vā evajjho pi abhivādetuṃ⁶ na labhati, yaṃ hi naro bantūṃ
iccheyya taṃ kathan nu abhivādeyya kathaṃ vā tena attānaṃ abhivādāpayetha
ve⁷, tassa hi taṃ kammaṃ na upapajjati, tvaṃ ca kira maṃ mārāpetuṃ idha 10
ānāpesi⁸, kathaṃ ahaṃ taṃ vandāmiti.

Taṃ sutvā nāgarājā Mahāsattassa thutim karonto dve
gāthā abhāsi:

245. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1383. 15
246. Kathan no² abhivādeyya abhivādāpayetha³ ve
yaṃ naro⁴ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatīti. 1384.
- Idāni M. nāgarājena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:
247. Asassataṃ sassatan no tavēdaṃ¹⁰ 20
iddhī jutī balaviriyūpapatti,
pucchāmi taṃ nāgarāj' etaṃ atthaṃ:
kathan nu te laddham idaṃ vimānaṃ. 1385.
248. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan¹¹ te (V ¹⁷¹/₉)
sayamkataṃ udāhu¹² devehi dinnam,
akkhāhi me nāgarāj' etaṃ atthaṃ 25
yath' eva te laddham idaṃ vimānaṃ ti. 1386.

Ta. tava idaṃ¹³ ti idaṃ tava yasaḥjātaṃ vimānaṃ vā asassataṃ sassata-
saddhaṃ mā kho yasaṃ¹⁴ nissāya pāpam akāsīti iminā padena attano jīvitam yāci,
iddhīti nāgiddhī ca nāgaḥjutī kāyabalaṃ cetasaḥkaviriyāna ca n-bhavane upapatti 30

¹ Bds -yattito. ² Bd nu. ³ Ck -pavetha, Cs -pacetha, Bd -payeta. ⁴ Bd nayo.
⁵ Bd sampajj-. ⁶ Bd -dāpetuṃ. ⁷ Cks ce. ⁸ Bd imaṃ ānā-. ⁹ Bd -ta. ¹⁰
Cks nu tava idaṃ, Bd nu tavayidaṃ. ¹¹ Bd vipari-. ¹² read: ādu. ¹³ Bd
tavayidaṃ. ¹⁴ Cks yaṃ.

ca yaṃ ca te idaṃ vimānaṃ, pucchāmi taṃ n-rāja etaṃ atthaṃ: kathaṃ nu te
etaṃ sabbaṃ laddhaṃ ti, adhicca laddhaṃ ti kiṃ na tayā idaṃ vimānaṃ
evaṃ sampannaṃ n-bhavanaṃ adhicca akāraṇena laddhaṃ udāhu utupariṇāma-
jaṃ te idaṃ udāhu sayāṃ sahatthen' eva katva udāhu devehi te dinnāṃ yath'
5 eva te idaṃ laddhaṃ etaṃ me atthaṃ akkhāhīti.

Nāgarājā āha:

249. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajaṃ me (V $\frac{171}{22}$)
na sayāṃkataṃ na pi devehi dinnāṃ,
sahehi kammehi apāpakehi
10 puññehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti. 1387.

Ta. apāpakehīti alāmakehi.

Mahāsatto āha:

250. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ (V $\frac{171}{26}$. Sumā-
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko gala V. 1. p. 177)
15 iddhi jūtī balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāga mahāvimānaṃ ti. 1388.

Ta. kinte vataṃ ti n-rāja purimabhava kiṃ dānaṃ kiṃ vataṃ aho si ko
brahmacariyavāso katarasucaritass' ev' esa iddhi-ādiko vipāko ti.

Nāgarājā āha:

20 251. Ahaṃ ca bhariyā ca manussaloke (Sumāṅgala I p. 177)
saddhā ubho dānapatī ahumbhā,
opānabbhūtaṃ me gharaṃ tadāsi, (V $\frac{172}{5}$)
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1389.
222. Mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ ca
25 paḍipiyaṃ seyyaṃ upassayaṃ ca
acchādanaṃ sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamba tattha. 1390.
253. Taṃ me vataṃ taṃ pana brahmacariyaṃ, (V $\frac{172}{7}$)
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko
30 iddhi jūtī balaviriyūpapatti
idaṃ ca dhīra mahāvimānaṃ ti. 1391.

Ta. manussaloke ti Aṃgaraṭṭhe Kālacampānagare, tamme vatan ti taṃ sakkaccaṃ dinnadānaṃ eva mayhaṃ vatasamādānaṃ ca brahmacariyaṃ ca ahoṣi, tass' eva sucaritassa ayaṃ iddhāḍiko vipāko.

Mahāsatto āha:

254. Evañ ce' te laddham idaṃ vimānaṃ 5
jānāsi puññānaṃ phalūpapattiṃ¹,
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṃ punam āvasesīti. 1392.

Ta. jānāsīti sace tayā dānaṇubhāven' etaṃ laddhaṃ evaṃ sante jānāsi 10
nāma puññānaṃ phalañ ca puññaphalena nibbattaṃ² upapattiñ ca, tasmā ti
yasmā puññehi tayā idaṃ laddhaṃ tasmā punamāvasesīti yathā puna pi
imaṃ n-bhavanaṃ ajjīvasesasi evaṃ dhammañ cara.

Nāgarājā āha:

255. Na idha santi³ samaṇabrāhmaṇā va⁴ 15
yes' annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ
yathā vimānaṃ punam āvasemā 'ti⁵. 1393.

Mahāsatto āha:

256. Bhogī hi te santi idh' ūpapaṇṇā 20
puttā ca dārā anujīvino ca,
tesu tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭho va bhavāhi niccaṃ. 1394.
257. Evaṃ tuvaṃ nāga asampadosaṃ
anupālayā⁶ vacasā kammanā ca, 25
ṭhatvā idhā⁶ yāvatāyumaṃ vimāne
uddhaṃ ito gacchasi devalokaṃ ti. 1395.

Ta. bhogīti bhogino, nāga ti a, tesū 'ti tesu puttādīsu bhogisu vā-
cāya ca kammena ca niccaṃ asampaduṭṭho bhava, anupālayā 'ti evaṃ puttā-
disu c' eva sesasattesu ca mettacittasamkhātaṃ asampadosaṃ anurakkha, ud- 30
dhaṃ ito ti n-bhavanato uparidevalokaṃ gamissasi, mettacittaṃ hi dānato
atirekataraṃ puññaṃ ti.

¹ all three MSS. -i. ² Cks -ttiṃ. ³ Bā nayidha; read: nedha santī. ⁴ Bā
ca, Cks vā. ⁵ Cks -vasesī. ⁶ all three MSS. -ya.

Nāgarājā M-assa dhammakathaṃ sutvā „na sakkā paṇḍitena bahi papañcaṃ kātuṃ, Vimalāya¹ dassetvā subhāsitaṃ sāvetvā dohaḥaṃ paṭippassambhetvā Dhanañjaya-rājānaṃ tosetvā paṇḍitaṃ pesetuṃ² vattatīti“ cintetvā g. ā.:

- 5 288. Addhā hi so socati³ rājasetṭho
 tayā vinā yassa tuvaṃ sajīvo,
 dukkhūpanīto pi tayā samecca
 vindeyya poso sukham āturo pīti. 1396.

Ta. sajīvo ti sajīvo va⁴ amacco, sameccā 'ti tayā saha samāgantvā,
 10 āturo pīti bāhagilāno pi samāno.

Taṃ sutvā M. nāgassa thutiṃ karonto itaraṃ g. ā.:

289. Addhā sataṃ bhāsasi nāga dhammaṃ
 anuttaraṃ atthapadaṃ suciṇṇaṃ,
 etādisīyāsu⁵ hi⁶ āpadāsu
 15 paññāyate mādisānaṃ viṣeso ti. 1397.

Ta. addhā sataṃ ti addhā⁷ santānaṃ paṇḍitaṇaṃ dhammaṃ bhāsasi,
 atthapadaṃ ti nīhitakoṭṭhāsaṃ⁸, etādisīyāsu⁵ 'ti evarūpāsu āpadāsu edise
 bhaye upaṭṭhite mādisānaṃ paññāvantānaṃ viṣeso paññāyati.

Taṃ sutvā nāgarājā atirekataraṃ tuṭṭho gātham āha:

- 20 290. Akkhehi⁹ no t' āyaṃ mudhā nu laddho,
 akkhehi no t' āyaṃ ajesi jūte¹⁰,
 dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
 kathaṃ¹¹ tuvaṃ¹² hattham imassa-m-āgato ti. 1398.

Ta. akkhehi⁹ no ti ācikkha amhākaṃ, tāyaṃ ti taṃ āyaṃ, mudhā--ti
 25 kīṇ nu mudhā amūlen⁷ eva labhi udāhu jūte ajesi, iti tāyaṃ āhā 'ti āyaṃ
 Puṇṇako dhammena me paṇḍito laddho ti vadati, imassamāgato ti tvaṃ
 kathaṃ imassa hatthatthaṃ¹³ āgato.

Mahāsatto āha:

291. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
 30 tam āyaṃ¹⁴ akkhehi ajesi jūte,

¹ Cks -lassa. ² Cks pesi-. ³ Cks -si. ⁴ Ck ca, C^s ma, B^d omits va. ⁵ all three MSS. -si-. ⁶ C^s bhi, Ck ti. ⁷ B^d ekamsena. ⁸ B^d hita-. ⁹ B^d akkhāhi, Cks akkhesi. ¹⁰ B^d jute, Cks dūte. ¹¹ B^d adds nu ¹² al three MSS. tvaṃ. ¹³ B^d hattham. ¹⁴ so B^d; Ck āyaṃ, C^s āma.

so maṃ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1399.

Ta. yo missaro ti yo me issaro, imassadāsi ti imassa adāsi.

262. Mahorago attamano udaggo
sutvāna dhīrassa subhāsītāni 5
hatthe gahetvā anomapaññāṃ
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse. 1400.
263. Yena tvaṃ Vimala paṇḍu yena bhataṃ na ruccati
na ca-m-etādiso vaṇṇo ayam eso tamonudo. 1401.
264. Yassa te hadayen' attho āgat' āyaṃ pabhaṃkaro, 10
tassa vākyam nisāmehi, dullabhaṃ dassaṃ puna. 1402.

Pāvekkhīti pavittḥo, yena 'ti bhadde Vimala yena kāraṇena tvaṃ paṇḍu
c' eva¹ na ca te bhataṃ² ruccati, nacametādiso³ vaṇṇo ti paṭhavitale
vā devaloke vā na ca etādiso vaṇṇo aññassa kassaci atthi yādiso etassa guṇa-
vaṇṇo patthaṇo, ayam eva so tamonudo ti yaṃ nissāya tava dohaṇo up- 15
panno ayam so sabbalokassa tamonudo, punā⁴ ti puna etassa dassanaṃ nāma
dullabhaṃ ti vadati.

265. Disvāna taṃ Vimalā bhūripaṇḍāṃ
dasaṅgulim pañjalim paggahetvā
hatthena bhāvena patitarūpā 20
icc-abravī Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ⁵. 1403.

Haṭṭhena - ti tutthena cittena, patitarūpā ti somanassajātā, itoparaṃ⁶:

266. Adittḥapubbaṃ disvāna macco maccubhayaddito
vyamhito nābhivādeti⁷, na idaṃ⁸ paññavatāṃ iva. 1404.
267. Na c' amhi vyamhito nāgi⁹ na ca maccubhayaddito, 25
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1405.
268. Kathaṃ no¹⁰ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1406.
269. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1407. 30

¹ Ck teva, Cs neva. ² Cks cittaṃ ³ Cks nacate tādiso. ⁴ Cks punaṇ. ⁵ Cks
katta-. ⁶ Bd adds: vimalāya ca mahāsattassa ca vacanapativacanagāthā. ⁷ Cks
-tenābhī-, Bd -tānābhivādesi. ⁸ Bd yi-; read: nēdam. ⁹ Ck -tenāhi, Cs
-tenābhī. ¹⁰ Bd nu.

270. Kathaṃ no¹ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1408.
271. Asassataṃ sassataṃ nū tava-y-idaṃ²
iddhī jutī balaviriyūpapatti³,
5 pucchāmi taṃ nāgakaṇṇe taṃ atthaṃ:
kathan nu te laddham idaṃ vimānaṃ ti —pe—⁴. 1409.
272. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan te (V ¹⁷¹/_{9 vic})
sayamkataṃ udāhu devehi dinnam,
akkhāhi me nāgakaṇṇe taṃ atthaṃ
10 yathā ca te laddham idaṃ vimānaṃ. 1410.
273. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajam me
na sayamkataṃ nāpi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idaṃ vimānaṃ⁵. 1411.
- 15 274. Kin te vataṃ kim pana brahmacariyaṃ (Sumaṅgalā-V. I p. 177)
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī jutī balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāgi mahāvimānaṃ. 1412.
275. Ahaṇ ca kho sāmiko cāpi mayhaṃ
20 saddhā ubho dānapatī ahumhā,
opānabhūtam me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1413.
276. Mālaṇ ca gandhaṇ ca vilepanaṇ ca
padīpiyaṃ seyyam upassayaṇ ca
25 acchādanaṃ sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamha tattha. 1414.
277. Tam me vataṃ tam pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī jutī balaviriyūpapatti,
30 idaṃ ca me dhīra⁶ mahāvimānaṃ. 1415.

¹ Bā nu. ² read: tavēdaṃ. ³ read: -viriyū-. ⁴ C^s -nanti, Bā -naṃ. ⁵ C^{ks} omit v. 273-74. ⁶ Bā dhīra, C^{ks} vīra; cfr. Sumaṅgala I p. 178.

278. Evañ ca te laddham idaṃ vimānaṃ,
jānāsi puññāna phalūpapattiṃ¹,
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṃ punaṃ āvasesi. 1416.
279. Na-y-idha-m-atthi² samaṇabrahmaṇā vā³ 5
yes' annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ
yathā vimānaṃ punaṃ āvasema. 1417.
280. Bhogī hi ye⁴ santi idh' ūpapannā
puttā ca dārā anujivino ca 10
tesaṃ tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭhā hi bhavāhi niccaṃ. 1418.
281. Evaṃ tuvaṃ nāgi asampadosaṃ
anupālayā⁵ vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā⁶ yāvatāyumaṃ vimāne 15
uddhaṃ ito gacchasi deva-lokaṃ. 1419.
282. Addhā hi so socati rājasetṭho
tayā vinā yassa tuvaṃ sajjivo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pi. 1420. 20
283. Addhā sataṃ bhāsasi⁷ nāgi dhammaṃ
anuttaraṃ atthapadaṃ suciṇṇaṃ,
etādisiyāsu hi āpadāsu
paññāyati mādisānaṃ viseso. 1421.
284. Akkhehi⁸ no t' āyaṃ⁹ mudhā nu laddho, 25
akkhehi no t' āyaṃ⁹ ajesi jūte
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ tuvaṃ hattham imassa-m-āgato. 1422.
285. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
tam āyaṃ¹⁰ akkhehi ajesi jūte, 30

¹ Cs Bā -thī, Ck -ttī. ² Cks atthi, Bā nayidha santi. ³ Bā omits vā. ⁴ Cks te. ⁵ all three MSS. -ya. ⁶ all three MSS. idha. ⁷ Cks -ti. ⁸ Bā akkhāhi. ⁹ Cks tāya. ¹⁰ Bā ayam.

so mañ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1423.

Imāsañ gāthānañ hetthāvuttanayen' ev' attho veditabbo.

286. Yād¹ eva Varuṇo nāgo pañhañ pucchittha paṇḍitañ
5 tad² eva nāgakaññāpi pañhañ pucchittha paṇḍitañ. 1424.
287. Yath' eva Varuṇaṃ nāgaṃ dhīro tosesi pucchito
tath' eva nāgakaññāṃ pi dhīro tosesi pucchito. 1425.
Evañ tositā pana.
288. Ubho pi te attamane veditvā
10 mahoragaṃ nāgakaññāṃ ca dhīro
acchambhi abbhito alomahaṭṭho³
icc-abravī Varuṇaṃ nāgarājaṃ: 1426.
289. Mā heṭhayī⁴ nāga, ay' āham asmi⁵,
yena tava attho idaṃ sarīraṃ
15 hadayena mañsena karoti⁶ kiccaṃ,
sayāṃ karissāmi yathāmatin te ti. 1427.

Acchambhīti nikkampo, alomahaṭṭho ti bhayena ahaṭṭhalomo, icca-
bravīti vīmaṃsanavasena iti abravī, mā heṭhayīti⁷ mittadūbhikammaṃ karom-
mīti mā bhāyi, kathan nu kho imam idāni hañissāmi⁸ mā cintayī, nāgā 'ti
20 Varuṇaṃ ālapati, ayāhamasmi⁹ ayam⁹ aham asmi, ayam¹⁰ eva vā pāṭho,
sayāṃ karissāmi¹¹ sace tvaṃ imassa¹¹ santike dhammo suto ti mañ māre-
tuṃ na vihasī aham¹² eva yathā tava ajjhāsaya tathā sayāṃ karissāmi¹¹

Nāgarājā āha:

290. Paññā bhavē¹³ hadayaṃ paṇḍitānaṃ,
25 te ty-amha paññāya mayaṃ sututtā¹⁴,
Anūnanāmo labhat' ajja dāraṃ,
ajj' eva taṃ Kuruyo pāpayātū 'ti. 1428.

Ta. tyamhā 'ti te mayaṃ tava paññāya santuttā, anūna -- ti sampuṇṇa-
nāmo Pu- yakkhasenāpati, labhatajja -- ti labhatu ajja dāraṃ, dadāmi' assa
30 dhītarāṃ Iradatim, pāpayātū 'ti ajj' eva taṃ Kururaṭṭhaṃ Pu- pāpetu.

¹ Bđ yath. ² Bđ tath. ³ read: alomahaṭṭho abbhito achambhī? ⁴ Bđ rodhayi, Cks hethasī. ⁵ Bđ āyayamasmi. ⁶ Cks -si; read: karohi? ⁷ Bđ rodhayiti. ⁸ Cks ayam hamasminti, Bđ āyāhamasminti. ⁹ Bđ ayo. ¹⁰ Bđ ayem. ¹¹ Cks add me. ¹² Cks ayam. ¹³ Bđ have. ¹⁴ Cks satu-.

Evam vatvā Varuṇo Irandatiṃ Puṇṇakassa adāsi, so taṃ
labhitvā tuṭṭhacitto Mahāsattena saddhiṃ sallapi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

291. Sa Puṇṇako attamano udaggo
Irandatiṃ nāgakaṇṇaṃ labhitvā 5
haṭṭhena bhāvena patitarūpo
icc-abravī Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹: 1429.
292. Bhariyāya maṃ tvaṃ akarī samaṅgiṃ²,
ahaṃ ca te Vidhura³ karomi kiccaṃ,
imaṃ ca te maṇiratanam⁴ dadāmi, 10
ajj' eva taṃ Kuruyo pāpayāmiti. 1430.

Ta. maṇi--ti paṇḍita ahaṃ te gunesu pasaṇṇo arahāmi⁵ tavānuccha-
vikaṃ⁶ kātuṃ, tasmā imaṃ ca te cakkavattiparibhogaṃ maṇiratanam⁷ demi, ajj'
eva ca taṃ Indapattaṃ pāpemi.

Atha M. thutiṃ karonto itaram gātham āha: 15

293. Ajeyyam⁷ esā tava hotu mettī⁸
bhariyāya Kaccāna piyāya saddhiṃ,
ānandacitto⁹ sumano patīto
datvā maṇim maṃ ca nay'¹⁰ Indapattan ti. 1431.

Ta. ajjeyyamesā ti esā tava bhariyāya saddhiṃ piyasaṃvāsamettī ajeyyā 20
hotu, ānandacitto¹¹ ti ādihi pi samaṅgibhāvam ev' assa vaḍaṭi, nayinda-
pattan ti naya Indapattaṃ.

294. Sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²
nisīdayī purato āsanasmim,
ādāya kattāram anomapaṇṇaṃ 25
upānayī nagaram Indapattaṃ. 1432.
295. Mano manussassa yathāpi gacche
tato pi saṃkhippataram¹³ ahosi,
sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²
upānayī nagaram Indapattaṃ. 1433. 30

¹ C^{ks} katta-. ² B^d samangī, C^k samaggi, C^s samaggi. ³ so all three MSS.
for dhira? ⁴ read: -ratnam. ⁵ B^d ahosi ⁶ B^d adds kiccaṃ. ⁷ so all three
MSS. ⁸ C^{ks} mittim. B^d metti ⁹ C^{ks} -vitto. ¹⁰ C^k na. ¹¹ C^{ks} ānandito.
¹² C^{ks} katta-. ¹³ so C^{ks}; B^d pissakhippataram.

Atha nam āha:

296. Et'¹ Indāpattam nagaram padissati

rammāni ca ambavanāni bhāgaso,

ahañ ca bhariyāya samañgibhūto,

5 tuvañ² ca patto si sakam niketam. 1434.

Yathāpi gacche ti mano nāma³ na gacchati, dūre ārammanam ganhanto pana gato ti vuccati, tasmā manassa ārammanagahanato⁴ pi khippataram tassa manomayasindhavassa gamanam ahoṣīti evaṃ ettha attho daṭṭhabbo, etindapattan⁵ ti assapiṭṭhe nisinnass' eva⁶ dassento⁷ evam ā., sakam - ti tvañ ca
10 attano nivesanam sampatto ti ā.

Tasmiṃ pana divase paccūsakāle rājā supinam addasa, evarūpo supino ahoṣi: rañño nivesanadvāre paññakkhandho sīlasākhappasākho⁸ pañcagorasaphalo alamkatakhatthiassapaṭicchanno mahārukko ṭhito, mahājano tassa mahāsakkāram katvā
15 añjaliṃ paggayha namassati, atha kho kaṇhapuriso rattasāṭa-kanivattho rattapupphakaṇṇapūro⁹ āvudhahattho āgantvā mahājanassa paridevantass' eva tam rukkam mūle¹⁰ chinditvā kaḍḍhanto ādāya gantvā¹¹ puna āharitvā pakatiṭṭhāne yeva ṭhapetvā pakkāmi, rājā tam supinam pariganhanto „mahārukko viya na
20 añño koci Vi-paṇḍito, mahājanassa paridevantass' eva mūlam chinditvā ādāya gatapuriso viya na añño koci, p-am gahetvā gatamāṇavo, puna tam rukkam āharitvā pakatiṭṭhāne ṭhapetvā gato viya so¹² māṇavo p-am ānetvā dhammasabhādvāre ṭhapetvā pakamissati, addhā mayam ajja p-am passissāmā“¹³ 'ti sanīṭṭhā-
25 nam katvā samanassappatto sakalanagaram alamkārapetvā dhammasabham sajjāpetvā alamkataratanamaṇḍape dhammāsanam paññāpāpetvā ekasatārājaamaccagāṇanagaravāsijanapada-parivuto „ajja tumhe p-am passissatha, mā bhāyitthā¹⁴“ 'ti mahājanam¹⁴ assāsento p-assa āgamanam olokeno dhammasa-
30 bhāyam nisīdi, Pu- pi p-am otāretvā dh-sabhādvāre parisa-
majje ṭhapetvā Irandatim ādāya attano devanagaram eva gato.

¹ Bā eh. ² all three MSS. tvañ. ³ Bā adds kiñcāpi. ⁴ Bā -ganhanato. ⁵ Bā chin-. ⁶ Bā -nno yeva. ⁷ Ck Bā dassanto ⁸ Bā sīlamayasākho. ⁹ Pā -dharo. ¹⁰ Pā -am ¹¹ Bā gato. ¹² Cks sve. ¹³ Bā socitthā. ¹⁴ Ck -no, C# -ne.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

297. Sa¹ Puṇṇako Kurunam kattuseṭṭham²
 oropaya³ dhammasabhāya majjhe
 ājaññam āruya anomavaṇṇo
 pakkāmi vehāsayam antalikkhe. 1435, 5
298. Tam disvā rājā paramappatito
 utṭhāya bāhāhi palissajitvā
 avikampayan dhammasabhāya majjhe
 nisīdayi pamukham āsanasmim ti. 1436:

Ta. anoma--ti ahīnavanno uttamavanno, avikampayan ti bhī. so 10
 rājā paṇḍitaṃ palissajitvā mahājanamajjhe akampanto anoliyanto yeva hatthe
 gahetvā attano abhimukham katvā alamkatadhammāsane nisīdāpesi.

Atha tena saddhiṃ sammoditvā madhurapaṭṭisanthāraṃ
 karonto gātham āha:

299. Tvaṃ no vinetāsi⁴ ratham va naddham⁵, 15
 nandanti taṃ Kuruyo⁶ dassanena,
 akkhāhi me pucchito etam attham:
 katham pamokkho ahu māṇavassā⁷ ti. 1437.

Ta. naddhan⁵ ti yathā naddham⁵ ratham sārathi vineti⁴ evaṃ tvaṃ 20
 ambhākaṃ kāraṇena nayena hitakiriyāsu⁷ vinetā⁴, nandanti taṃ ti taṃ disvā
 ime kururaṭṭhāvāsino tava dassanena nandanti, māṇavassā⁷ ti māṇavassa san-
 tikā katham tampamokkho⁸ ahosi yo vā naṃ muñcantassa māṇavassa pamokkho
 so kena kāraṇena ahoṣīti a.

Mahāsatto āha: 25

300. Yaṃ māṇavo ty-ābhivadi janinda
 na so manusso naraviriyasetṭha,
 yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho
 rañño Kuverassa hi so sajivo. 1438.
301. Bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo 30
 brahā sucīvaṇṇabalūpapanno⁹,
 tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṇo
 lraṇdatiṃ¹⁰ nāma sa¹¹ nāgakaññaṃ¹². 1439.

¹ Bā so ² Cks katta-. ³ so Cks for -yī? Bā -yitvā. ⁴ Bā punanetāsi. ⁵
 Bā naṭham. ⁶ Cks kurayo. ⁷ Bā -yāya ⁸ Ck taṃpa-, Bā tavapa-. ⁹ Cks
 sucīṇna-. ¹⁰ Bā -ti. ¹¹ Cs Bā sā ¹² Bā -ā.

302. Tassā sumajjhāya piyāya hetu
 patārayitthā¹ maranāya mayham.
 so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto
 ahañ c' anuññāto² mañī ca laddho ti. 1440.

5 Ta. yaṃ mā - - ti janinda yaṃ tvaṃ mānava ti abhivadaṣi, bhūmindharo
 ti bhūmindharabhavanavāsī, yā³ nāgakaññā ti yaṃ so kāmaya māno mama
 maranāya patārayi⁴ sā n-kaññā. Irandatīnāmapiyāya⁵ hetū 'ti.

„Mahārāja, so hi n-rājā catuposathikapañhaviṣṣajjane⁶ pa-
 sanno maṃ mañinā pūjetvā n-lokaṃ gato Vimalāya nāma de-
 10 viyā 'kahaṃ te mañīti' pucchito mama dhammakathikabhāvaṃ⁷
 vaṇṇesi, sā dhammakathaṃ sotukāmā hutvā mama hadaye do-
 haḷaṃ uppādesi, n-rājā duggahītena dhītaraṃ Irandatīm āha:
 'mātā te Vidhurassa hadayamaṃse⁸ dohaḷinī, tassa hadaya-
 maṃsaṃ āharitūṃ samattham sāmikaṃ pariyesa' 'ti, sā pari-
 15 yesantī Vessavaṇassa bhāgineyyaṃ Puṇṇakaṃ nāma yakkhaṃ
 disvā taṃ attani paṭibaddhacittaṃ ṇatvā pitu santikaṃ nesi,
 atha naṃ so 'Vi-panḍitassa hadayamaṃsaṃ āharitūṃ sakkonto
 Irandatīm labhissasīti' ā., so Vepullapabbatato cakkavattipari-
 bhogaṃ mañim āharitvā tumhehi saddhim jūtaṃ kīḷitvā maṃ
 20 labhitvā tihaṃ mama nivesane vasitvā maṃ assassa vāladhim
 gāhāpetvā Himavante rukkesu ca pabbatesu ca pothetvā māre-
 tuṃ asakkonto sattame vātakhandhe verambamukhe pakkhanditvā
 satṭhiyojanubbedhe Kālāgirimatthake ṭhapetvā sīhavesādivasena
 idaṇ c' idaṇ ca⁹ katvā māretuṃ 'asakkonto mayā attano mā-
 25 raṇakāraṇaṃ¹⁰ puṭṭho sabbaṃ pavattim¹¹ ācikkhi, ath' assāhaṃ
 sādhanaradhamme kathesiṃ, taṃ sutvā pasannacitto maṃ¹²
 idha netukāmo ahoṣi, athāhaṃ taṃ ādāya n-bhavanaṃ gantvā
 n-rañño ca Vimalāya ca dhammaṃ kathesiṃ, sabbā ca n-parisā
 pasādi, n-rājā tattha mayā chāhaṃ vutthakāle¹³ Irandatīm

¹ C^s -trha, B^d makārayittha. ² C^k manumñāto. ³ B^d sā. ⁴ B^d adds cittaṃ
 pavattesi. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d -nena. ⁷ B^d -kathita-. ⁸ C^k -saṃ, C^s
 -sa. ⁹ B^d adds rūpaṃ. ¹⁰ C^k ma-. ¹¹ C^k omits sabbaṃ pavattim. ¹² C^k
 imam. ¹³ all three MSS. vutta-

Puṇṇakassa adāsi, so taṃ labhitvā pasannacitto maṃ maṇi-
 ratanena pūjetvā nāgarājenāṇatto maṃ. manomayasindhavaṃ
 āropetvā sayāṃ majjhimāsane nisīditvā Irandatiṃ pacchimāsane
 nisīdāpetvā idhānetvā maṃ parisamajjhe otāretvā Irandatiṃ
 ādāya attano nagaram eva gato, evaṃ mahārāja so Pu- tassā ⁵
 sumajjhāya piyāya¹ hetu patārayi² maraṇāya mayhaṃ, ath'
 evaṃ maṃ nissāya so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto, mama
 dhammadesanaṃ sutvā pasannena n-rājena ahaṃ ca anuññāto,
 tassa³ Puṇṇakassa santikā ayaṃ sabbakāmadado cakkavatti-
 paribhogamaṇi ca⁴ laddho, gaṇhatha deva maṇi-“ ti maṇiṃ ¹⁰
 rañño adāsi. Tato rājā paccūsakāle attanā diṭṭhasupinaṃ
 nagaravāsīnaṃ kathetukāmo⁵ „bho⁶ nagaravāsī⁷ ajja mayā diṭ-
 ṭhasupinaṃ suṇāthā“ ‘ti vatvā āha:

303. Rukkho hi mayhaṃ padvāresu⁸ jāto,
 paññā khandho sīlamay' assa sākhā, 15
 atthe ca dhamme ca ṭhito nipāko
 gavapphalo⁹ hatthigavāssachanno. 1441.
304. Naccagītaturiyābhinādite¹⁰
 ucchijjam enam¹¹ puriso ahāsi¹²,
 so no ayaṃ āgato sanniketaṃ, 20
 rukkhass' imassāpacitiṃ¹³ karotha. 1442.
305. Ye keci vittaṃ mama paccayena
 sabbe va¹⁴ te pātukarontu ajja,
 tikkāni katvāna¹⁵ upāyanāni
 rukkhass' imassāpacitiṃ¹³ karotha. 1443. 25
306. Ye keci baddhā mama atthi ratṭhe
 sabbe va te bandhanā mocayantu,
 yath' ev' ayaṃ bandhanasmāpi¹⁶ mutto
 ime ca te muñcare bandhanasmā. 1444.

¹ Cks parisāya. ² Bd pakārayi, Cks patārayitvā for -yittha. ³ Pd adds me. ⁴ Cks maṇiṇca. ⁵ Cks kathetvā. ⁶ Bd bhonto ⁷ Bd -vāsimo. ⁸ Cks -re, Bd dvāresu. ⁹ Bd gavi-. ¹⁰ Ck -nadito, C -nādito; read: atha nacca-? ¹¹ Bd ucchijja naṃ senam, Ck ucchijjametaṃ. ¹² Cks abbāsi, Pd ahosi. ¹³ all three MSS. imassa ap-. ¹⁴ Cks ca. ¹⁵ Cks katvā. ¹⁶ Bd -pa

307. Unnaṅgalā māsam imaṃ karontu,
maṃsodanaṃ brāhmaṇā bhakkhayanu,
amajjapā majjarahā¹ pipantu
puṇṇāhi thālāhi palissutāhi. 1445.
- 5 308. Mahāpathaṃ nicca samavhayanu,
tibbañ ca rakkhaṃ vidahantu² raṭṭhe
yath' aññamaññaṃ na viheṭṭheyeyyūṃ,
rukkhass' imassāpacitīm³ karothā 'ti. 1446.

Ta. sīlamayassā 'ti etassa rukkhassa sīlamayā sākā, atthe ca -- ti
10 vaḍḍhiyaṃ ca sabhāve ca ṭhito, nipāko ti so paññāmayarukkho patitṭhito,
gavapphalo⁴ ti pañcavidhagorasaphalo, hatthi -- ti alamkatehi batthiga-
vāsēhi sañchanno, naccagītaturiyābhinādite ti ath' assa rukkhassa pū-
jaṃ karontena mahājanena tasmiṃ rukkhe etehi naccādihi abhinādite⁵ eko
kanhapuriso āgantvā taṃ rukkhaṃ ucchinditvā parivāretvā ṭhitam senaṃ palā-
15 petvā ahaṃ⁶, so⁷ puna rukkho āgantvā ambhakaṃ nivesanadvāre yeva ṭhito, so
ayaṃ mahārukkhasadiso pandito sanniketaṃ āgato, idāni sabbe va tumhe rukkhass'
imassa apacitīm karotha mahāsakkāraṃ pavattetha, mama paccayena 'ti
ambho amaccā ye keci maṃ nissāya laddhena yasena vittā tuṭṭhacittā te sabbe
attano vittin pātukarontu, tibbānīti bahalāni mahantāni, upāyanānīti
20 paṇṇākāre, ye kecīti antamaso kilatthāya⁸ baddhe migapakkhī upādāya, muñ-
care ti muñcantu, unnaṅgalā -- ti imaṃ māsam kasananaṅgalāni ussāpetvā
ekamante ṭhapetvā nagare bheriṃ carāpetvā sabbe manussā mahāchapaṃ ka-
rontu, bhakkhayanū 'ti bhuñjayanu, amajjapā ti akāro nipātamattaṃ,
majjapā purisā majjarahā⁹ ti attano attano āpanaṭṭhāne nisinnā pivantū 'ti
25 a., puṇṇāhi -- ti puṇṇehi thālehi, palissutāhīti atipunnattā pagharamāoāhi,
mahāpathaṃ -- ti alamkatamahārathaṃ rājamaggaṃ nissāya ṭhitā vesiyā
niccakilesavasena kilesatthikaṃ janaṃ avhayanū 'ti a., tibban ti gālhaṃ,
yathā ti yathā ārakkhāya¹⁰ susaṃvihitattā¹¹ unnaṅgalā hutvā rukkhass' imassa
apacitīm karontā aññamaññaṃ na viheṭṭheyeyyūṃ evaṃ rakkhaṃ samvidahantū 'ti a.

- 30 Evam¹¹ vutte
309. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bahuṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayūṃ. 1447.
310. Hatthāruhā anikatṭhā rathikā pattikārikā
bahuṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayūṃ. 1448.

¹ so Bā for majjarahā? Cks majjarahō ⁴ Cks -entu. ³ all three MSS. -ssa
apa-. ⁴ Bā gavi-. ⁵ Bā adds ucchijja naṃ senaṃ puriso ahoṣīti. ⁶ Cks
abhā, Bā gahetvā gato ahoṣi in the place of abhā ⁷ Cks omit so. ⁸ Bā
kilanattāya. ⁹ Cks majjarahō. ¹⁰ Cks rukkhāya. ¹¹ Bā adds raññā.

311. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bahum etc. 1449.

312. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitam āgate,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo avattathā' 'ti. 1450.

Abbhīhārayun ti evaṃ rañño ānatte mahācānam paṭiyādetvā sabba-
bandhanāni mocetvā ete orodhādayo nāmappakāraṃ paṇṇākāraṃ sajjetvā tena 5
saddhiṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassa pesesum, paṇḍitamāgate ti paṇḍite
āgate taṃ paṇḍitam disvā bahujjano pasanno ahoṣi.

Chaṇo māsenā osānaṃ agamāsi, M. Buddhakiccaṃ sādheṇto
viya mahājanassa dh. desento rājānaṃ anusāsanto yāvatāyukam
ṭhatvā saggaparāyano ahoṣi, tassa ovāde ṭhatvā rājānaṃ ādim 10
katvā sabbe pi Kururaṭṭhavāsino dānādini puñṇāni karitvā²
āyupariyosāne saggapadam eva³ pūrayimṣu.

S. i. dhammadesanaṃ āharitvā „na bhi. idān' eva pubbe pi T. paññāya
sampanno upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitassa mātā-
pitāro mahārājakulāni ahesum, jeṭṭhabhāriyā Rāhulamatā, jeṭṭhaputto 15
Rāhulo, Varuṇo nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā Moggallāno, Sakko
Anuruddho, Dhanañjayaarājā Ānando⁴, Vidhuraṇḍito pana aham evā“
'ti⁵. Vidhuraṇḍitajātakaṃ.

9. Mahāummaggajātaka.

Pañcālo sabbasenāyā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ ā. k. 20
Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ T-assa paññāpāramiṃ vaṇ-
ṇentā „mahāpañño āvuso T. puthupañño hāsupañño javanapañño tik-
khapañño paravādappamaddano attano paññānubhāven' eva Kūṭadantā-
dayo brāhmaṇe Sabhiyādayo⁶ paribbājake Aṅgulimālādayo core Aḷava-
kādayo yakkhe Sakkādayo deve Bakādayo brahmāno⁷ ca dametvā 25
nibbisevane akāsi, bahū c' anena jānatā⁸ pabbajjam datvā magga-
phalesu paṭiṭṭhāpitā. evaṃ mahāpañño āvuso S. ti Satthu guṇa-
katham pakāsentā nisīdimṣu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti „i. n.“

¹ Bā pav-. ² Bā katvā. ³ Bā saggapūraṇi. ⁴ Bā adds punṇako ehanho ahoṣi
parisā buddhapaṇḍitā ahesum. ⁵ Bā eva sammāsambuddho loke udapadīti 9.
B Mahosadhajātaka. P. = paṇḍito. ⁶ C^k sabhiyādayo, Bā sabhiyādayo. ⁷ Bā
mahābrahme ⁸ C^k janatā, C^s janatā, Bā bahujanakāya tena damitā, B^s
bahujanakāye ca

ti v. .n. bh. T. idān' eva paññavā atīte pi aparipakkañño¹ bodhiññā-
nāttāya cariyam caranto pi paññavā yevā² 'ti vatvā a. ā.:

- A. Mithilāyaṃ Vedehe nāma raññe r. kārente tassa
dhammānusāsakā cattāro paṇḍitā abhesum: Senako Pukkuso
5 Kāvindo Devindo ti. Tadā rājā Bodhisattassa paṭisandhigga-
haṇadivase paccūsakāle evarūpaṃ supinaṃ addasa: rājaṅgaṇe
catūsu kaṇṇesu cattāro aggikkhandhā mahāpākārappamāṇen'³
uttāhāya jalanti, tesam majjhe khajjopanakappamāṇo⁴ aggi
uttāhavitvā taṃkhaṇe yeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā
10 Brahmaḷcappamāṇen'⁵ uttāhāya sakalacakkavālaṃ obhāsetvā
ṭhito, bhūmiyaṃ patitaṃ⁶ sāsapabījāṃ pi paññāyati, sadevako⁷
loko mālagandhādīhi pūjeti, mahājano jālantaren' eva carati,
lomakūpamattam pi⁸ uṇhaṃ na gaṇhāti. Rājā imaṃ su-
pinaṃ disvā bhūtatāsito uttāhāya „kin nu kho bhavissatīti“
15 cinto nisinna⁹ va aruṇaṃ uttāhesi. Cattāro pi paṇḍitā
pāto va āgantvā „kacci deva sukham asayitthā“¹⁰ 'ti sukha-
seyyaṃ pucchimsu. So „kuto me sukhaṃ, evarupo me supino
dittho“ ti kathesi. Atha naṃ S-paṇḍito „mā bhāyi mahārāja,
maṅgalasupino esa, vadḍhi te bhavissatīti“ vatvā „kimkāraṇā“
20 ti vutte āha: „mahārāja, amhe cattāro p-te abhibhavitvā nippabhe
katvā añño vo pañcamo p. uppajjissati, mayaṃ hi cattāro janā
cattāro aggikkhandhā viya homa¹¹, majjhe uppannaaggikkhandho
viya pañcamo p. uppajjissati sadevake loke asamadhuro asa-
diso“ ti, „idāni paṇ' esa kuhin“ ti, „mahārāja ajja tassa paṭi-
25 sandhiggahaṇena vā mātukucchito nikkhamanena vā bhavitabban“
ti attano sippabalena¹² dibbacakkhunā disvā viya¹³ vyākāsi,
rājā tato paṭṭhāya taṃ vacanaṃ sari. Mithilāya pana catūsu
dvāresu pācinayavamajjhako dakkiṇayavamajjhako pacchimaya-
vamajjhako uttarayavamajjhako ti cattāro nigamā¹⁴, tesu

¹ Bds -ñānena. ² Bđ -mānā. ³ Cks khajju-. ⁴ Bđ yāva brahmalokā. ⁵ Bđ
-to. ⁶ Bđ taṃ sade-. ⁷ Bđ adds aggi. ⁸ Ck, -ke. ⁹ Pđ tesa, Bs tam. ¹⁰
Bds sikkhā-. ¹¹ Cks dittho, Bđ disvā viya passanto. ¹² Eđ mahāgamā abhesum

pācīnayavauajjhake Sirivaḍḍhako¹ nāma seṭṭhi ahosi Sumanādevī nām' assa bhariyā, atha² M. taṃ divasaṃ raññā supina-ditṭhavelāyam eva Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, aparam pi devaputtasahassaṃ Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tasmīṃ yeva gāme seṭṭhānuseṭṭhinaṃ kulesu 5 paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu, Sumanādevī dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. Tasmīṃ khaṇe Sakko manussalokaṃ clokento M-assa mātu kucchito nikkhamanabhāvaṃ nātvā „idaṃ Buddhamkuraṃ sadevake loke pākaṭaṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ M-assa mātu kucchito nikkhantakkhaṇe adissamānakāyo āgantvā tassa 10 hatthe ekaṃ osadhighaṭikaṃ ṭhapetvā sakaṭṭhānam eva gato. M. taṃ muṭṭhikatvā³ gaṇhi, tasmīṃ pana mātukucchito nikkhante mātu appamattakam pi dukkhaṃ nāhosi, dhammakarakato udakam iva sukhena nikkhami, mātā tassa hatthe osadhighaṭikaṃ disvā „tāta kin te laddhaṃ“ ti āha, „osadhaṃ 15 amma“ 'ti dibbosadhaṃ mātuhatthe ṭhapesi, „amma imaṃ osadhaṃ gahetvā yena kenaci ābādheṇa ābādhikānaṃ detha“ 'ti ā, sā tuṭṭhapahaṭṭhā Sirivaḍḍhakaseṭṭhino ārocesi, tassa pana sattavassiko sīsābādho atthi, so tuṭṭhapahaṭṭho hutvā „ayaṃ mātukucchito jāyamāno osadham gahetvā āgato jātaka- 20 khaṇe yeva mātaraṃ saddhiṃ kathesi, evarūpena⁴ puññavatā dinnam osadham mahānubhāvaṃ bhavissatīti“ taṃ osadham gahetvā nisaḍāya ghaṃsitvā thokaṃ nālāṭante⁵ makkhesi, sattavassiko sīsābādho padumapattato udakam iva vinivaṭṭetvā gato, so „mahānubhāvaṃ osadham“ ti somanassappatto ahosi, M-assa 25 osadham gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākaṭo ahosi, ye keci ābādhikā sabbe seṭṭhiṃsa gehaṃ āgantvā osadham yācanti, sabbesaṃ nisaḍāya ghaṃsitvā thokaṃ gahetvā udakena āloḷetvā denti⁶, dibbosadheṇa sarīre makkhitamatte yeva sabbābādhā vūpasammanti, te sukhitā manussā „Sirivaḍḍhasetteṭṭhino gehe 30 osadhassa mahanto ānubhāvo“ ti vaṇṇentā pakkamanti, M-assa

¹ Bā -no. ² Cks omit atha. ³ Cks muṭṭhim-, Bdv -ikatvā. ⁴ Bā so eva-. ⁵ Bā -te ⁶ Bā deti

nāmagahaṇadivase mahāseṭṭhi „mama puttassa ayyakādīnaṃ
 nāmen' attho n' atthi, osadhanāmakko va hotū“ 'ti vatvā Osa-
 dhakumāro t' ev' assa nāmaṃ akāsi, idaṃ c' assa ahosi: „mama
 putto mahāpuṇṇo¹, na ekako va nibbattissati, iminā saddhiṃ
 5 jātadārakehi bhavitabban“ ti so olokāpento dārakasahassānaṃ²
 diṭṭhabbhāvaṃ sutvā³ sabbesam pi kumārakānaṃ⁴ pilandhanāni
 datvā dhātiyo pesesi, „puttassa me upatṭhākā bhavissantīti“
 Bodhisattena saddhiṃ yeva tesaṃ maṅgalaṃ kāresi, dārake
 alaṃkaritvā divase divase M-assa upatṭhānaṃ⁵ ānenti. B. tehi
 10 saddhiṃ kilanto vadḍhitvā sattavassikakāle suvaṇṇapaṭimā viya
 abhirūpo ahosi, ath' assa gāmamajjhe tehi saddhiṃ kilantassa
 hatthiādīsu āgacchantesu kilamaṇḍalaṃ bhijjati, vātātapakāle
 dārakā kilamanti, ekadivasaṃ tesaṃ kilantānaṃ⁶ akālamegho
 utṭhahi, taṃ disvā nāgabalo M. dhāvitvā ekaṃ sālāṃ pāvisi,
 15 itare dārakā pacchato dhāvantaṃ aṇṇamaṇṇassa pādesu pakkha-
 litvā patitvā jaṇṇukabhedādīni pāpuṇṇīsu, B. „imasmiṃ ṭhāne
 kilasālāṃ kātuṃ vaṭṭati, evaṃ na kilamissāma“ 'ti cintetvā te
 dārake āha: „imasmiṃ ṭhāne vāte vā ātape vā vasse vā ṭhā-
 nanisajjanasayanakkhamaṃ ekaṃ sālāṃ kareyyāma⁷, ekekaṃ
 20 kahāpaṇaṃ āharathā“ 'ti ā., te saḥassadārakā tathā akaṃsu,
 M. mahāvaddhakiṃ pakkosāpetvā „imasmiṃ ṭhāne sālāṃ karo-
 hīti“ saḥassaṃ adāsi, sa „sādhū“ 'ti saḥassaṃ gahetvā bhūmiṃ
 samaṃ kārāpetvā khāṇuke kottetvā suttaṃ pasāresi, taṃ Mahā-
 sattacittaṃ⁸ na gaṇhi⁹, M. tassa suttapasāraṇavidhānaṃ ācik-
 25 khanto¹⁰ „evaṃ pasāretvā¹¹ sādhukaṃ pasārehīti“ ā., „sāmi
 ahaṃ¹² attano sippānurūpena pasāresim, ito aṇṇathā na jānā-
 mīti“, „tvam ettakam pi ajānanto amhākaṃ dhanāṃ¹³ gahetvā
 sālāṃ kathāṃ karissasi, āhara suttaṃ pasāretvā te dassāmīti“
 suttaṃ āharāpetvā sayāṃ pasāresi, Vissakammena pasāritaṃ

¹ Cks - paṇṇo. ² Cks - ssarī. ³ Bā natvā ⁴ Cks kumāra. ⁵ Bā upathātum

⁶ Cks kilamantānaṃ. ⁷ Cs kāressāma, Bā karissāma ⁸ Ck mahāsattaṃ. ⁹

Bā omits tam - - gaṇhi ¹⁰ Bā ārācento ¹¹ Bā apasā-. ¹² Bā adds suttaṃ.

¹³ Cks manāṃ.

viya ahosi, tato vaḍḍhakim āha: „evam suttaṃ pasāretum
sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi sāmīti“, „mama vicāraṇāya'
pana kātum sakkhissasīti“, „sakkhissāmi sāmīti“ ā., M. tassā
sālāya yathā ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ ekasmiṃ 5
padese anāthānaṃ vasanaṭṭhānaṃ hoti ekasmiṃ padese anā-
thānaṃ' itthīnaṃ vijāyanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ āgantukasamaṇa-
brāhmaṇānaṃ vasanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ
ekasmiṃ āgantukavāṇijānaṃ bhaṇḍakaṭṭhapanatṭhānaṃ hoti,
tathā sabbāni tāni ṭhānāni bahimukhāni katvā sālāṃ vicāresi, 10
tatth' eva kīlamanḍalaṃ tatth' eva vinicchayaṃ³ tatth' eva
dhammasabhaṃ kāresi, katipāhen' eva niṭṭhitāya sālāya citta-
kāre pakkosāpetvā sayāṃ vicāretvā ramaṇīyaṃ cittakammaṃ
kāresi, sālā Sudhammadevasabhāpaṭibhāgā ahosi, tato „na
ettāvatā sālā sobhati, pokkharāṇiṃ pana kāretum vaṭṭatīti“ 15
pokkharāṇiṃ khaṇāpetvā itṭhakavaḍḍhakim pakkosāpetvā sayāṃ
vicāretvā mūlaṃ datvā saḥassavaṃkaṃ satatitthaṃ pokkharā-
ṇiṃ kāresi, sā pañcavidhapadumasañchannā Nandanavanapok-
kharāṇi viya sobhati, tassā tīre pupphaphaladhare nānārukkhe
ropāpetvā Nandanavanasadisāṃ uyyānaṃ kāresi, tam eva ca 20
sālāṃ nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva āgantuka-
gamikādīnaṃ ca dānavatṭaṃ⁴ paṭṭhapesi, sā tassa kiriyā sab-
battha pākāṭā ahosi,) bahumanussā osaranti, M. sālāyaṃ nissī-
ditvā sampattasampattānaṃ kāraṇākāraṇaṃ yuttāyuttaṃ kathesi,
vinicchayaṃ paṭṭhapesi, Buddhuppādakālo viya ahosi. Tasmim 25
kāle Vedeharājā sattavassaccayena⁵ „cattāro p. 'amhe abhi-
bhavitvā pañcamo p. uppajjissatīti' me kathayimṃsu, kattha so
etarahīti“ saritvā „tassa vasanaṭṭhānaṃ jānāthā“ 'ti catūhi
dvārehi cattāro amacce pesesi. sesadvārehi nikkhantā M-aṃ
na passiṃsu, pācīnadvārena nikkhanto sālādīni disvā „paṇḍitena 30
nāma imissā sālāya kārakena vā kārāpakena vā bhavitabban“

1 Ck' vica-. 2 Cls anāthā. 3 Bd omits tattheva vi- 4 Bd -vattam. 5 Bd
adds cintesi

ti cintetvā manusse pucchi: „ayam sālā kataravaddhakinā katā“
 ti, manussā „nāyam vaddhakinā attano balena katā, Sirivaddhakissetthissa pana puttassa Mahosadhapaṇḍitassa vicāraṇāya
 esā sālā katā“ ti vadiṃsu, „kativasso pana p.“ ti, „pari-
 5 punnasattavasso“ ti amacco raṇṇā ditthasupinadivasato paṭ-
 ṭhāya gaṇetvā „raṇṇo supinadassanaṃ sameti, ayam eva so
 p.“ ti raṇṇo dūtaṃ pāhesi: „deva pācīnayavamajjhakagāme
 Sirivaddhasetthiputto Ma-paṇḍito nāma sattavassiko va samāno
 evarūpan nāma sālāṃ kāresi, pokkharāṇiṃ pi uyyānaṃ pi kāresi,
 10 imaṃ p-aṃ gaṇetvā ānemi mā¹ ānemīti“ raṇṇo sāsanaṃ pesesi,
 rājā taṃ sutvā va tuṭṭhacitto Senakaṃ pakkosāpetvā taṃ
 atthaṃ ārocetvā „kiṃ Senaka ānema p-aṃ“ ti pucchi, so vaṇṇaṃ
 maccharāyanto² „mahārāja sālādīnaṃ kārāpitamattaken³ eva p.
 nāma na hoti, yo koci etāni kāreti, appakaṃ etan“ ti ā., so
 15 tassa kathaṃ sutvā „bhavitabbam ettha kāraṇenā“⁴ ti tuṭṭhī
 hutvā „tatth⁵ eva vasanto tāva⁶ p-aṃ vīmaṃsatū“⁷ ti amaccassa
 dūtaṃ paṭipesesi, taṃ sutvā amacco tatth⁸ eva vasanto p-aṃ
 vīmaṃsi, tatr⁹ idaṃ vīmaṃsanuddānaṃ:

1. Mamsaṃ goṇo gaṇṭhi suttaṃ putto¹ goḷarathena ca
 20 daṇḍo sīsaṃ abhī c² eva kukkuṭo maṇi vijāyanaṃ³
 odanaṃ vāluka⁴ cāpi talākuyyānaṃ gadrabho maṇīti⁵.

Ta. mamsaṃ ti ekadivasāṃ Bodhisatte⁶ kilamaṇḍalaṃ gacchaute⁷ eko
 seno sūnāphalakato⁸ mamsapesiṃ gaṇetvā ākāsaṃ pakkhandi, taṃ disvā dārakā
 mamsapesiṃ chaḍḍāpessāmā⁹ ti senaṃ anubandhiṃsu, seno ito c² ito ca dhā-
 25 vati, te uddham oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsānādīsu upa-
 khalitvā kilamanti, atha tesāṃ p. āha: chaḍḍāpemi nan¹¹ ti, chaḍḍāpehi sāmīti,
 tena hi passathā¹⁰ ti so uddham anoloketvā va vātavegena dhāvitvā senassa
 chāyaṃ akkamitvā pāṇiṃ paharivā mahāravam ravi, tassa tejena so saddo se-
 nassa kuchhiyaṃ vinivijjhivā¹² nicchārito¹³ viya ahoṣi, so bhūto maṃsaṃ
 30 chaḍḍesi, M. mamsassa¹⁴ chaḍḍitabhāvaṃ natvā chāyaṃ olokeno bhūmiyaṃ

¹ Bā udāhuna. ² C^{ks} vannaṃ-, Bā lābhamach-. ³ C^k tava. Bā omits tāva.

⁴ all three MSS. puttam. ⁵ C^k paṭijāyanaṃ, C^s manivijāyanaṃ, Bā maṇijāyanaṃ. ⁶ all three MSS. -kañ. ⁷ C^{ks} atha g m. ⁸ all three MSS. -tto. ⁹ Bā -to, adding tadā. ¹⁰ Bā suna-. ¹¹ C^k san, Bā -pessatha nan. ¹² Bā nisīdhitvā. ¹³ E^s nicchārauto. ¹⁴ C^{ks} mamsaṃ.

patitum adatvā ākāse yeva sampatīcchi, taṃ acchariyaṃ disvā mahājano kadanto
 appoṭhento mahāsaddam akāsi, amacco taṃ pavattim ūtvā rañño sāsanāṃ pe-
 sesī: p. iminā nāma upāyena maṃsapesiṃ chaḍḍāpesi idam devo jānātū 'ti, rājā
 taṃ sutvā Senakaṃ pucchi: kiṃ Senaka ānema p-an ti, so cintesi: tassa idhā-
 gatakālato paṭṭhāya mayaṃ nippabhā bhavissāma atthibhāvam pi no¹ rājā na 5
 jānissati na taṃ ānetum dātum vaṭṭatīti so vannamaccharatāya² na mahārāja
 ettakena p. nāma hoti appamattakam kiñci etan ti ā., rājā majjhatto hutvā
 tatth' eva natū vīmaṃsatū 'ti puna sāsanāṃ pesesi; gono ti eko yavamajjhaka-
 gāmaṃvāsipuriso³ vasse patite kasissāmīti gāmantarato gone kiñtvā ānetvā gebe
 vasāpetvā punadivase goṇanattāya tinabbhūmiṃ netvā gonapitthe nisīno kilan- 10
 tarūpo otaritvā nisīno niddam okkami, tasmīṃ khape eko coro gone gahetvā
 palāyi, so pabujjhivā gone adisvā ito c' ito ca oloketvā palāyantaṃ coraṃ disvā
 vegena pakkhandivā kuhiṃ me gone nesīti ā., mama goṇe attano icchitaṭṭhānaṃ
 nemīti, tesam vivādaṃ sutvā mahājano saunipati, p. tesam sālādvārena gacchan-
 tānaṃ saddaṃ sutvā ubho pi te pakkosāpetvā va tesam kiriyaṃ disvā va ayaṃ 15
 coro ayaṃ sāmiko ti jānāti, jānanto pi pana kasmā vivadatthā 'ti pucchi, gona-
 sāmiko āha: ime ahaṃ asukagāmato asukassa nāma hatthato kinitvā ānetvā gebe
 vasāpetvā tinabbhūmiṃ nesim, tattha me pamādam disvā ayaṃ goṇe gahetvā
 palāyi, sv-āhaṃ ito c' ito ca olokeno imaṃ disvā anubandhitvā gahiṃ, asu-
 kagāmaṃvāsīno mayā etesaṃ kinitvā gahitabhāvaṃ jānantīti z., coro mam' ete 20
 ghare jātā ayaṃ musā bhaṇatīti ā., atha te p.: ahaṃ vo aṭṭaṃ dhammena vi-
 nicchinissāmi, thassatha me vinicchaye ti pucchivā thassāma 'ti vutte mahā-
 janassa hadayaṃ gaṇhitum vaṭṭatīti pathamaṃ coraṃ pucchi: tayā ime goṇā⁴
 kiṃ khādāpitā⁵ kiṃ pāyitā ti, yāguṃ pāyitā⁶ tilapiṭṭhiṃ ca māse ca⁷ khādāpitā
 ti, tato gonaśmikaṃ pucchi, so āha: kuto me sāmi duggatassa yāguādīri. 25
 tiṇaṃ khādāpitā ti, p. tesam kathaṃ parisam gāhāpetvā piyaṅgupattāni āharāpetvā
 udukkhale koṭṭhāpetvā uḍake maddāpetvā gone pāyesi, goṇā tinam eva chaḍḍa-
 yimsu, p. passath' idan ti mahājanassa dassetvā coraṃ pucchi: coro si tvaṃ
 na coro sīti, coro 'mbhīti ā., tena hi ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ akāsīti, B-assa
 purisā pana taṃ apanetvā hatthapādehi koṭṭhetvā dubbalam akāmsu, atha p. 30
 āmantetvā ovaḍitvā ditṭhadhamme yeva tāva te idam dukkhaṃ samparāye pana
 nīrayādīsu mahādukkhaṃ anubhavissasi, ito paṭṭhāya pajahe taṃ kaṃman ti
 pañcasīlāni adāsi, amacco taṃ pavattim yathābhūtaṃ rañño ārocāpesi, rājā
 Senakaṃ pucchivā gonattaṃ nāma mahārāja yena kenaci⁸ vinicchitan ti āga-
 mehi tāvā 'ti vutte rājā majjhatto hutvā puna tath' eva sāsanam pesesi, evaṃ 35
 sabbavādesu pi vedittabbam, itoparaṃ pana uddānamattam eva vibhajivā das-
 sessāma; gaṇṭhīti ekā duggatitthi nānāvannehi suttehi gaṇṭhike bandhitvā
 katasuttaganthikapilāndhanaṃ gīvato mocetvā sātakassa upari ṭhapetvā paṇḍitena
 kārītapokkharaniṃ nahāyitum otari, aparā tarunittih taṃ disvā lobhaṃ uppādetvā
 ukkhipivā amma ativiya sobhanaṃ idam kittakena kataṃ aham pi attano eva- 40

¹ Ck te, Cs ne. ² Bā balavalābhamacch-. ³ Bā pācinayava-. ⁴ Cks goṇe.

⁵ Cks -dāpetvā. ⁶ Cks pāyitvā. ⁷ Bā -pithāṇa māsaṇa. ⁸ Cks ye keci.

rūpaṃ karissāmīti gīvāya piḷandhitvā pamāṇaṃ tāv' assa upadhāremīti pucchitvā
 tāya ujcittatāya upadhārehitī vuttā gīvāya piḷandhitvā pakkāmi, itarā disvā
 sīghaṃ uttarītvā sātakaṃ nivāsetvā upadhāvitvā kataṃ me piḷandhanaṃ gabetvā
 palāyasitī sātakaṃ gaṇhi, itarā nāhaṃ tava santakaṃ gaṇhōmi, mama gīvāyaṃ
 5 eva¹ piḷandhanaṃ ti ā., taṃ sutvā mahājano sannipati, p. dārakehi saddhiṃ
 kiḷanto tasmaṃ kalahaṃ katvā sālādvārena gacchantīnaṃ saddaṃ sutvā kiṃsaddo
 eso ti pucchitvā ubhinnaṃ kalahakāraṇaṃ sutvā pakkosāpetvā ākāren' eva ayaṃ
 coritī ṇatvā taṃ atthaṃ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā 'ti vatvā āma
 sāmīti vutte paṭhamaṃ corim pucchi: tvaṃ imaṃ piḷandhanaṃ kataragandham
 10 vilimpasīti, ahaṃ niccaṃ sabbasambhāraṃ² vilimpāmīti, sabbasambhāro³ nāma
 sabbagandhehi yojetvā kataragandho, tato itaraṃ pucchi, sā āha: kuto mayhaṃ
 duggatāya sabbasambhāro³, ahaṃ niccaṃ piyaṅgupupphagandham eva vilimpā-
 mīti ā, p. udakapātīm āharāpetvā naṃ piḷandhanaṃ tattha pakkhipāpetvā gau-
 dhikam pakkosāpetvā etaṃ pātīm³ upasiṃghitvā asukagandhabhāvaṃ nāma jānā-
 15 hīti ā, so upasiṃghanto piyaṅgupupphabbhāvaṃ ṇatvā imaṃ Ekanipāte g. ā.:

a. Sabbasambhāro n' atthi suddhaṃ kaṅgu pavāyati (vol. I p. 494)

alikaṃ bhāsati 'yaṃ⁴ dbuttī saccam āhu mahallikā ti.

Ta dbuttīti dbuttikā, āhū 'ti āha katheti, ayaṃ eva vā paṭho.

M. taṃ kāraṇaṃ mahājanaṃ jānāpetvā corī si tvaṃ na corī sīti pucchitvā
 20 coribhāvaṃ paṭijānāpesi, tato paṭhāya M-assa paṇḍitabhāvo mahājanaṃ pākaṭo
 jāto; suttan ti ekā kappāsakkhettarakkhikā itthi khettaṃ rakkhantī tatth' eva
 parisuddhaṃ kappāsaṃ gahetvā sukhumasuttaṃ kantivā gulāṃ katvā ucchāge
 ṭhapetvā gāmaṃ āgacchantī paṇḍitassa pokkharaniyaṃ nahāyissāmīti sātakaṃ
 upari suttagulaṃ ṭhapetvā nahāyitum otari, aparā itthi taṃ disvā luddhacittā
 25 taṃ gabetvā abo manāpaṃ suttam taya amma katan ti accharaṃ paharitvā ol-
 kentī viya ucchāge katvā pakkāmi, taṃ purimanayaṃ⁵ eva vitthāretabbam, p.
 corim pucchitvā tvaṃ gulāṃ karontī kiṃ anto pakkhipitvā akāsīti kappāsapha-
 latṭhiṃ⁵ sāmīti, itaraṃ pucchi sā timbaruatṭhiṃ⁶ ti ā., so ubhinnaṃ katham
 parisam gāhāpetvā suttagulaṃ nibbēṭhāpetvā timbaruatṭhiṃ⁶ disvā taṃ cori-
 30 bhāvaṃ sampaticchāpesi, mahājano hatthatuttho suvinicchito aṭṭo ti sādhukāra-
 sabassāni pavattesi; putto⁷ ti ekā itthi puttaṃ ādāya mukhadhovanatthāya paṇ-
 ḍitassa pokkharaniṃ gantvā puttaṃ nahāpetvā attano sātakaṃ nisīdāpetvā mukhaṃ
 dhovitvā nahāyitum otari, tasmim khaṇe ekā yakkhinī naṃ dāraṃ disvā
 khādītukāmaṃ hutvā itthivesaṃ gabetvā sahāyike sobhati vatāyaṃ dārako tav' eso
 35 putto ti pucchitvā āma amma 'ti vutte pāyemi⁸ naṃ ti vatvā pāyehīti vuttā
 taṃ gabetvā thokaṃ kiḷāpetvā taṃ ādāya palāyitum ārabhi, itarā taṃ disvā
 dhāvitvā kuhiṃ me puttaṃ nesīti gaṇhi, yakkhinī kuto taya putto laddho maṃ
 eso putto ti ā, tā kalahaṃ karontiyo sālādvārena gacchanti, p. kalahasaddaṃ
 sutvā tā⁹ pakkosītvā kiṃ etaṃ ti pucchitvā aṭṭaṃ sutvā akkhīnaṃ animisatāya¹⁰

¹ C^{ks} gīvāyame. ² B^d -sāhār. ³ B^d gandhaṃ. ⁴ C^k bhāsatha yā, C^s bhāsata
 yā. ⁵ B^d -labijam. ⁶ B^d -rusathin. ⁷ B^d puttan. ⁸ C^{ks} pesemi. ⁹ C^{ks}
 tam, B^d omits tā. ¹⁰ C^{ks} animmi-. B^d animiss-.

c' eva rattatāya ca yakkhiniṃ yakkhinīti nātvāpi mama vinicchaye t̥hassathā 'ti
 vatvā āma t̥hassāmā 'ti vutte lekhaṃ kaḍḍhitvā lekhamajjhe dārakaṃ nipajjā:etvā
 yakkhiniyā hatthesu mātara padesu gāhāpetvā dve pi ākaḍḍhitvā ganbatha, kaḍ-
 ḍhituṃ sakkontiyyā eva putto ti ā, tā ubho pi kaḍḍhiṃsu, dārako kaḍḍhiya-
 māno¹ dukkhappatto hutvā viravi, mātā hadayena phalitena viya puttaṃ mocetvā 5
 rodamānā aṭṭhāsi, p. mahājanam pucchi: dārake² mātā hadayaṃ mudukaṃ hoti
 udāhu amātu hadayan ti, mātā hadayaṃ paṇḍitā 'ti, idāni kim etaṃ dārakaṃ ga-
 hetvā t̥hitā mātā hoti vissajjetvā t̥hitā ti, vissajjetvā t̥hitā paṇḍitā 'ti, imaṃ pana
 dārakacoriṃ tumbhe jānāthā 'ti, na jānāma paṇḍitā 'ti, yakkhiṃ esā, dārakaṃ
 khādītum gaṇhīti, kathaṃ jānāsi paṇḍitā 'ti, akkhinaṃ animisatāya c' eva ratta- 10
 tāya ca chāyāya abhāvena ca nirāsamkatāya ca nikkarūṇatāya cā 'ti, atha naṃ
 pucchi: kāsī tvaṃ ti, yakkhiṃ-mhi sāmīti, kasmā imaṃ dārakaṃ gaṇhīti, khā-
 dītum sāmīti, andhabāle pubbe pi pāpakam katvā yakkhiṃ jātāsi, idāni puna
 pi pāpaṃ karosi aho andhabālāsīti ovaditvā jaṇcasu silesu patit̥thāpetvā uyyo-
 jesī, dārakamātā ciraṃ jīva sāmīti p-am thometvā puttaṃ ādāya pakkāmi; 15
 goḷarathena cā 'ti golena ca ratbena ca, eko kira lakun̄takattā goḷo kālā-
 vannattā ca kālō ti Goḷakālō nāma puriso satta saṃvaccharāṇi ghare kammaṃ
 katvā bhariyaṃ labhi, sā nāmena Dīghatālā nāma, so ekadivasaṃ taṃ āman-
 tetvā bhadde pūvakhādaniyaṃ paca mātāpitaro³ dat̥thum gacchissamā 'ti vatvā
 kin te mātāpītūhīti tāya patikkhitte⁴ pi yāvatatiyaṃ vatvā pūvaṃ pacāpetvā 20
 pātheyyaṃ ca paṇṇākāraṃ ca ādāya tāya saddhiṃ maggaṃ patipanno antarāmagge
 uttānavāhiniṃ nadīṃ addasa, te pana dve pi udakabhīrukā va, tasmā tam
 nadīṃ uttaritūṃ avisabantaṃ nadītīre aṭṭhaṃsu, tadā Dīghapit̥ṭhi nāma eko
 duggatamanusso taṃ nadīṃ anuvicaranto taṃ t̥hānaṃ pāpuni, atha naṃ te disvā
 pucchiṃsu: samma ayaṃ nadī gambhīrā uttānū ti, so tessaṃ udakabhīruka- 25
 bhāvaṃ nātvā atigambhīrā caṇḍamaccā tī ā, samma tvaṃ kathaṃ gamissasīti,
 idha suṃsumāramakarānaṃ ambehi saddhiṃ paricayo atthi, tena amhe na vihe-
 t̥hentīti, tena amhe nehitī āhaṃsu, sād̥hū 'ti sampat̥icchi, ath' assa khajja-
 bhøjjam adamsu, so katabbattakīro samma paṭhamam kaṃ nemīti pucchi, tava⁵
 sahāyikaṃ paṭhamam nehi, maṃ pacchā nessesasīti vutte so sād̥hū 'ti taṃ khandhe 30
 katvā pātheyyaṃ ca paṇṇākāraṃ ca sabbaṃ gahe tvā nadīṃ otaritvā thokaṃ gantvā
 ukkuṭiko nisīditvā pakkāmi, Golakālō tīre t̥hito va yāva gambhīrā vatāyaṃ nadī
 evaṃ dīghapit̥ṭhissāpi⁶ nāma evarūpā mayhaṃ pana asayhā bhavissatīti cintesi,
 itaro pi taṃ nadīmajjhaṃ netvā bhadde ahaṃ taṃ possessāmi sampannavatthā-
 lamkāradasadāsi parivutā vicarissasi, kin te ayaṃ lakun̄takavāmanako karissati, 35
 mama vacanaṃ karohīti ā, sā tassa vacanaṃ sutvā attano sēmike⁷ sinehaṃ
 bhinditvā taṃ khaṇaṃ yeva tasmīṃ patibaddhacittā hutvā sāmī sace maṃ na
 chaḍḍessasi karissāmi te vacanaṃ ti sampat̥icchi, te paratīraṃ gantvā ubho pi
 sammodamānā Golakālāṃ pahāya tiṭṭha tvaṃ ti vatvā tassa passantass' eva
 khādaniyaṃ khādantā pakkamiṃsu, so disvā ime ekato hutvā maṃ chaḍḍetvā 40

¹ C^s vadḍhiya-. C^k vadḍhiṃsuyamāno. ² B^d -kesu ³ C^ks -ram. ⁴ B^d -ttā.⁵ so all three MSS. for mama? ⁶ C^ks dīghassāpi. ⁷ C^ks -kā.

palāyanti maññe ti aparāparam dhāvanto thokaṃ otaritvā bhayena nivattitvā puna
 tesu kopena jīvāmi vā marāmi vā ti laṃghitvā¹ nadiyaṃ patito² uttānabhāvaṃ
 ñatvā nadim uttaritvā vegena anubandhitvā³ taṃ pāpunitvā are duṭṭhacora kuhim
 me bhariyaṃ nesīti⁴ āha⁵, itaro pi taṃ are duṭṭhavāmanaka kuto tava bhariyā
 5 mam' esā bhariyā ti vatvā gīvāya gahetvā parivattetvā khipi, so Dīghatālaṃ hatthe
 gahetvā tiṭṭha kuhim gacchasi sattaśaṃvaccharāṇi ghara⁶ katvā laddhabhəriyā me
 sīti⁷ vatvā tena saddhiṃ kalahaṃ karonto sālāya santikaṃ pāpuni, mahājano-
 sannipati, M. kiṃsaddo nāṃ' eso ti pucchitvā ubbo pi te pakkosāpetvā va-
 canapaṭivacanāṃ sutvā mama vinicchaye ṭhassathā⁸ 'ti vatvā ṭhassāma⁹ 'ti vutte
 10 paṭhamāṃ Dīghapiṭṭhiṃ pakkosāpetvā tvaṃ konāmo sīti pucchī, ahaṃ Dīgha-
 piṭṭhiko nāma sāmīti, bhariyā te kāmāma¹⁰ ti, so tassā nāmaṃ ajānanto aññaṃ
 nāmaṃ kathesi, mātāpitaro te kiṃnāmā ti, asukanāmā ti, bhariyāya te mātā-
 pitaro kiṃnāmā ti, so ajānitvā aññaṃ nāmaṃ kathesi, ath' assa kathaṃ pari-
 saṃgāhāpetvā apanetvā itaraṃ pakkosāpetvā purīmanayen' eva sabbesaṃ nāmānt
 15 pucchī, so yathābhūtaṃ jānanto avirajjhītā¹¹ kathesi, tam pi apanetvā Dīghatālaṃ
 pakkosāpetvā tvaṃ kāmāma¹² ti pucchī, ahaṃ Dīghatālā nāma sāmīti, sāmiko te
 konāmo ti, ajānanti aññaṃ kathesi, mātāpitaro pi te konāmā ti, sā yathābhūtaṃ
 kathesi, sāmikassa te mātāpitaro konāmā ti, sā vipālapanti aññaṃ kathesi, p.
 itare dve pakkosāpetvā mahājanaṃ pucchī: imissā kathā Dīghapiṭṭhissa vacanena
 20 sameti¹³ Golakāḷassā¹⁴ 'ti, Golassa paṇḍitā¹⁵ 'ti, ayaṃ imissā sāmiko itaro coro ti
 vatvā atha naṃ pucchitvā corabhāvaṃ sampaticchāpesi; rathe¹⁶ ti eko pana
 puriso rathe nisīditvā mukhadhovanatthāya nikkhami, tasmīṃ khane Sakko
 āvajjanto p-aṃ disvā Mahosadhabuddhamkurassa paññānubhāvaṃ pākāṇi ka-
 rissāmi¹⁷ cintetvā manussavesenāgantvā rathassa pacchābhāgaṃ gahetvā pāyāsi-
 25 rathe nisinnapuriso tāta ken' atthena āgato sīti pucchitvā tumhe upaṭṭhātun ti
 vutte sādhu¹⁸ 'ti sampaticchitvā yānā oruyha sarīrakiccattāya gato, tasmīṃ khane
 Sakko rathaṃ abhirūhitvā vegena pājesi, rathasāmiko sarīrakiccaṃ katvā nik-
 khanto Sakkaṃ rathaṃ gahetvā palāyantaṃ disvā vegena gantvā tiṭṭha
 tiṭṭha kuhim me rathaṃ nesīti vatvā tava ratho añño bhavissati ayaṃ pana
 30 mama ratho ti vutte tena saddhiṃ kalahaṃ karonto sālādvāraṃ pāpuṃ, p. kiṃ
 etan ti taṃ pakkosāpetvā āgacchantam disvā va nibbhayātīya c'eva akkhīnaṃ ca
 animisatāya¹⁹ ca ayaṃ Sakko ayaṃ rathasāmīti aññāsi, evaṃ sante pi vivāda-
 kāraṇaṃ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā²⁰ 'ti vatvā āma ṭhassāma²¹ 'ti vutte
 ahaṃ rathaṃ pājessāmi tumhe dve pi rathaṃ pacchato gahetvā gacchatha ratha-
 35 sāmiko na vissajjeti itaro vissajjessatīti vatvā purisaṃ ānāpesi: rathaṃ pājā-
 pehīti, so rathā akāsi, itare pacchato gahetvā gacchanti, rathasāmiko thokaṃ
 gantvā dhāvītum asayhamāno vissajjetvā ṭhito, Sakko rathena saddhiṃ dhāvat'
 eva, p. rathaṃ nivattāpetvā manussānaṃ ācikkhi: ayaṃ puriso thokaṃ gantvā

¹ Bā¹ ullaṅgh-. ² C² panito, C³ panino? ³ C³ omīti anu-. ⁴ C⁴ s. nehīti, Bā
 nemīti. ⁵ I⁵ d. gaṇhi. ⁶ C⁶ Bā add hammaṃ. ⁷ Bā ahaṃ s. s. gh. k. k. laddhā bh.
 me ti. ⁸ Bā adds udāhu ⁹ so C⁹; Bā ratho. ¹⁰ all three MSS. animmi-.

ratham vissajjetvā t̥hito, ayam pana rathena saddhim dhāvitvā rathen' eva sad-
 dhim nivatti, n' ev' assa sarīre pi sedabindumattam pi atthi, na assāsappassāso,
 abhito animisanetto eso Sakko devarājā ti, atha nam devarājāsīti pucchitvā āmā
 'ti vutte kasmā āgato sīti, tav' eva paññāpakāsanattham paṇḍitā 'ti, tena hi mā
 puna evarūpam akāsīti ovadi, Sakko Sakkānubhāvaṃ dassento ākāse t̥hatvā 5
 suvinicchito¹ aṭṭo ti p-assa t̥hutiṃ katvā sakat̥thānam eva gato, tadā so amaro
 sayam eva rañño santikaṃ gantvā mahārāja p-ena evaṃ rathaaṭṭo vinicchito¹,
 Sakko pi tena parājito, kasmā purisavisesaṃ na jānāsi devā ti ā., rājā Sena-
 kaṃ pucchi: Senaka ānema p-an ti, so mahārāja na ettakena paṇḍitā nāma
 honti āgametha tāva vīmaṃsitvā jānissāmīti. Sattadāra-kapañho niṭṭhito. 10
 Daṇḍo ti ath' ekadivasaṃ p-am vīmaṃsissamā 'ti khadiradaṇḍakaṃ āharāpetvā
 tato vidat̥thimattam gahetvā cundakārena sut̥thu likhāpetvā pācīnayavamajjhaka-
 gāmaṃ pesayīmasu, yavamajjhakagāmaवासिनो kira paṇḍitā, imassa khadiradaṇḍa-
 kassa idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti jānantu, sace na jānanti sahasaṃ² daṇḍo ti,
 gāmaवासिनो sannipatitvā jānitum asakkontā set̥thino kathayīmasu: kadāci Maho- 15
 sadhap. jāneyya pakkosāpetvā taṃ pucchathā 'ti, set̥thi nam p-am kīlamanḍalā³
 pakkosāpetvā tam attham ārocetvā tāta mayaṃ jānitum na sakkoma api nu tvam,
 sakkhissasi tāta 'ti pucchi, tam sutvā p. rañño imassa aggena vā mūlena vā
 payojanam n' atthi mama vīmaṃsanat̥thāya pesitam bhavissat̥ti cintetvā āha-
 ratha tāta jānissāmīti hat̥thena gahetvā idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti n̥atvāpi 20
 mahājanassa hadayaṃ gaṇhanat̥tham⁴ udakapātīm āharāpetvā khadiradaṇḍakaṃ
 majjhe sut̥tena bandhitvā sut̥takotiyaṃ gahetvā kh-kaṃ udakapāt̥the t̥hapesi,
 mūlaṃ bhārikatāya paṭhamam udake nimujji, tato mahājanam pucchi: rukkhassa
 nāma mūlaṃ bhāriyam hoti udāhu aggaṃ ti mūlaṃ paṇḍitā 'ti tena hi imassa
 paṭhamam nimuggaṃ passath' etam mūlaṃ ti imāya saññāya aggaṃ ca mūlaṃ ca 25
 āeikkhi, gāmaवासिनो pi idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti rañño pahinīmsu, rājā tus-
 sitvā ko imam jāniti⁵ pucchitvā Sirivaddhiseṭ̥thiputto Mahosadhap. ti sutvā
 kim Senaka ānema nan ti pucchi, adhivāsehi deva aññena pi upāyena nam
 vīmaṃsissamā⁶ t⁶; sīsaṃ ti ath' ekadivasaṃ it̥thiyā ca purisassa cā 'ti dve
 sīsāni āharāpetvā idaṃ it̥thiyā sīsaṃ idaṃ purisassa sīsaṃ ti jānantu⁷ ajānan- 30
 tānaṃ sabassam⁸ daṇḍo ti pahinīmsu, gāmaवासिनो ajānantā M-am pucchīmsu,
 so disvā va aññāsi purisāsise kira sībāni ujukāni honti it̥thisise vaṃkāni honti
 parivattetvā gacchanti, so iminā abhiññānena idaṃ sīsaṃ it̥thiyā idaṃ sīsaṃ
 purisassa⁹ 'ti, gāmaवासिनो rañño pahinīmsu, sesaṃ purimasadisam eva; ahīti
 ath' ekadivasaṃ sappāṇ ca sappiniṇ ca āharāpetvā ayaṃ sappo ayaṃ sappiniṇ¹ 35
 jānantū 'ti pesesum, gāmaवासिनो p-am pucchīmsu, so disvā va jāni: sappassa
 hi namguṭ̥tham thūlaṃ hoti sappiniyā tanukaṃ sappassa sīsaṃ thūlaṃ hoti
 sappiniyā dīgham sappassa akkhini mahantāni sappiniyā khuddakāni sappassa
 sovatt̥hiko paribhaṇḍo⁹ hoti sappiniyā vicchinnako¹⁰, so imehi abhiññāpehi¹¹

¹ Bā suvi-. ² Itā -ssi. ³ Cks -lam. ⁴ Bā gahakat̥tham. ⁵ Bā jānātiti. ⁶ Bā
 adds sādhu senakā ti. ⁷ C¹ -ti. ⁸ Bā -ssa. ⁹ Cs paribaddho? Bā paṭibaddho.
¹⁰ so Cks; Bā vicchindikā ¹¹ Cks -nena

- ayaṃ sappo ayaṃ sappinīti ācikkhī, sesaṃ vuttanayam eva; kukkuṭo ti ath' ekadivasaṃ pācīnayavamajjhagāmaṃvāsino ambhākaṃ sabbasetamā pādavisāṇaṃ sīsa-
- 5 kakudhaṃ¹ tayo kāle anatikkamitvā nadantaṃ usabham pesentu noce pesenti sahasaṃ² danḍo ti pahiniṃsu, ajānantā p-aṃ pucchīṃsu, so āha: rājā vo
- 10 sabbasetamā kukkuṭam āharāpeti³, so hi pādanakhatāya⁴ pādavisāṇo nāma sīse cūlāya⁵ sīsakakudho⁶ nāma tikkhattum vassanto tayo kāle a nadati nāma, tasmā evarūpaṃ kukkutam pesethā 'ti ā., te pesayīṃsu; manīti Sakkena Kusaraṇño dinno manikkbandho atthasu tñānesu vanto ahoṣi, tassa suttaṃ chinnaṃ, koci purānasuttaṃ nīharitvā navasuttaṃ pavesetum na sakkoti, eka-
- 15 divasaṃ imambhā manikkbandhā purāṇas. nīharitvā navam pavesentū 'ti' pesa-
- yīṃsu, gāmaṃvāsino n' eva purāṇaṃ nīharitum na navam pavesetum sakkhiṃsu, asakkontā p-assa ācikkhiṃsu, so mā cintayitthā 'ti madhubindum āharāpetthā 'ti āharāpetvā manīno dvīsu passesu chiddam madhunā⁷ makkhetvā kambalasuttam vaṭṭetvā kotiyam madhunā makkhetvā thokaṃ chidde pavesetvā kipillikānaṃ
- 20 purāṇasuttaṃ khādamānā gantvā⁸ kambalasuttakotiyam gaheṭvā dāsivā⁹ kaḍ-
- dhantā ekena passena nīharīṃsu, p. pavesitabhāvaṃ nītvā raṇṇo dethā 'ti gāmaṃvāsinaṃ adāsi, te raṇṇo pesayīṃsu, so pavesitapūyāṃ sutvā tussi; vijā-
- yanan¹⁰ ti ekadivasaṃ kira raṇṇo maṇḍala-usabham bahumāse khādāpetvā
- 25 mahodaraṃ katvā viśāṇāni dhovitvā telena makkhetvā haliddiyā nahāpetvā pā-
- cīnayavamajjhakagāmaṃvāsinaṃ pahīṇīṃsu, tūnhe kira paṇḍitā ayaṃ ca raṇṇo maṇḍala-usabho patitthitagabbho etaṃ vijāyāpetvā savaccham pesetha apesentānaṃ sahasaṃ¹¹ danḍo ti, gāmaṃvāsino na sakkū idaṃ kātum kin nu kho karissāmā
- 'ti p-aṃ pucchīṃsu, so iminā pañhapaṭibhāgena bhavitabban ti cintetvā sak-
- 30 khissatha paṇ' ekaṃ raṇṇā saddhiṃ kathanasamathāṃ viśāradaṃ purisaṃ laddhun
- ti pucchi¹², na garukaṃ etaṃ paṇḍitā 'ti, tena hi naṃ pakkosāpetthā 'ti, te pakkosāpayīṃsu, aha naṃ M. āha: ehi tvaṃ bho purisa tava kese pitthiyam¹³
- vīkirītvā nānappakārakaṃ bala-paridevanāṃ paridevanto rājadvāraṃ gaccha
- aññehi pucchito kiñci avatrā parideva raṇṇā pana pakkosāpetvā paridevakāraṇaṃ
- 30 pucchito samāno pitā me deva vijāyitum na sakkoti ajja sattamo divaso pati-
- saranaṃ me hohi vijāyanūpāyam assa kathehīti vatvā raṇṇo kiṃ vippalapasi
- aṭṭhānaṃ etaṃ purisā nāma vijāyantaṃ n' atthīti vutte sace deva evaṃ saccam
- atha pācīnayavamajjhakagāmaṃvāsino kathaṃ maṇḍala-usabham vijāyāpessantīti va-
- 35 deyyāsīti, so sādhu 'ti sampatichchitvā tathā akāsi, rājā ken' idaṃ pañhapati-
- bhāgaṃ cintitaṃ ti pucchitvā Mahosadhapaṇḍitena¹⁴ 'ti sutvā tussi; odanan ti aparasmīm divase p-aṃ vimamsissāmā 'ti pācīnayavamajjhakagāmaṃvāsino am-
- bhākaṃ aṭṭhaṅgasamannāgataṃ ambilodanaṃ pacitvā pesentu tatr' imāni aṭṭhaṅ-

¹ so Ck^s; B^d -kukkuṭam. ² B^d -ssa. ³ B^d -si. ⁴ B^d -nakhasikhatāya. ⁵ B^d sīsacūlāya. ⁶ B^d -kukkuto. ⁷ B^d adds apavesentānaṃ sahasadanḍo ti. ⁸ Ck^s chijjamukhe madhubindum. ⁹ Ck^s bilāya, B^d omits bilā. ¹⁰ B^d āg- ¹¹ B^d dāmsi-. ¹² Ck^s vijāyan. ¹³ B^d -ssa. ¹⁴ B^d -itvā. ¹⁵ B^d virhi-.

gāni na taṇḍulehi na udakena na ukkhalīyā na uddhane na agginā¹ na dārūhi
na itthiyā na purisena na maggena apesentānaṃ saḥassam² daṇḍo ti, gāmaṇasino
taṃ kāraṇaṃ ajānantā p-aṃ pucchimsu, so mā cintayitthā 'ti vatvā na taṇḍu-
lehi³ nāmā 'ti kaṇḍike⁴ gāhāpetvā na udakena⁵ nāmā 'ti himaṇaṃ gāhāpetvā na
ukkhalīyā⁶ nāmā 'ti aññaṃ mattikabhājanam g. na uddhane⁷ nāmā 'ti khāpūke
koṭṭhāpetvā⁸ na agginā⁹ nāmā 'ti pakatiaggim pahāya araniaggim gāhāpetvā na
dārūhi¹⁰ nāmā 'ti pattāni g. ambilodanaṃ pacāpetvā navabhājane pakkhipitvā
lājetvā¹¹ na itthiyā na purisena 'ti paṇḍakena ukkhipāpetvā na maggena 'ti
mahāmaggaṃ jahāya jaṃghamaggaṃ rañño pesethā 'ti āha, te tathā karimsu,
rājā ken' esa paṇho nāto ti pucchitvā M-paṇḍitena 'ti sutvā tussi; vālukā¹²
ti aparādivase paṇḍitassa' eva vīmaṇṣeṇaṭṭhaṃ gāmaṇasinaṃ sāsaṇaṃ pahinimsu:
rājā dolāya kīlītukāmo rājakule ca purānavālukayottaṃ chinnaṃ¹³ ekaṃ vālu-
kayottaṃ vaṭṭetvā¹⁴ pesentu apesentānaṃ saḥassam² daṇḍo ti, te ajānitvā p-aṃ
pu-, p. pi iminā paṇḍitabhāgen' eva bhavitabban ti cintetvā gāmaṇasino assāsetvā
vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā gacchatha rājānaṃ vadetha: deva
gāmaṇasino tassa yottassa tanum vā thūlaṃ vā ti pamānaṃ na jānanti porāna-
kavālukayottato vidatthimattaṃ vā¹⁵ caturaṅgulamattaṃ vā¹⁶ khaṇḍaṃ pesetha
taṃ kira oloketvā tena pamānena vaṭṭessantīti sace vo rājā ambhākaṃ ghare
vālukayottaṃ nāma na kadāci bhūtapubban ti vadati atha nam sace mahārāja
taṃ na sakkā kātum yavamajjhakavāsino kathaṃ vālukayottaṃ karissantīti va-
deyyāthā 'ti pesesi, te tathā karimsu, rājā sutvā kena cintitaṃ idaṃ paṇḍitā-
bhāgaṃ ti pucchitvā paṇḍitena 'ti sutvā tussi; talākaṃ ti aparādivasaṃ rājā
udakakīlaṃ kīlītukāmo pañcaviḍhapadumasañchannaṃ navaṃ pokkharāṇim pesentu
apesentānaṃ s. d. ti gāmaṇasinaṃ pahinimsu, te p-assa ārocesum, so iminā
paṇḍitabhāgen' eva bh ti cintetvā vacanakusale katipayamanusse pakkosathā²⁵
'ti pakkosāpetvā etha tumhe udake kīlitvā akkhini rattāni katvā allakesā alla-
vatthā kalalamakkhitasarīrā yottadanḍaleḍḍuhatthā hutvā rājadvāraṃ gantvā
dvāre thitabhāvaṃ rañño ārocāpetvā katokāsā pavisitvā mahārāja tumhehi kira
pācīna -- vāsino pokkharāṇim pesentū 'ti pahitattā¹⁷ mayam tumhākaṃ anu-
chavikam mahantaṃ pokkharāṇim ādāya āgatā, sā pana araṇṇavāsikattā¹⁸ na-
gamaṃ divā pākāraparikkhaṭṭalākādīni oloketvā bhūtatasiṭṭā yottāni chinditvā
palāyitvā araṇṇam eva javittha mayam leḍḍudanḍādīhi pothetvā¹⁹ nivattitum
nāsakkhimhā tumhākaṃ kira araṇṇā ānītaṃ purānapokkharāṇim detha²⁰ taya²¹
saddham yojetvā ābarissamā 'ti vatvā rañña na kadāci mama araṇṇato pokkharāṇi

¹ Cs na uddhanena agginā, Bd na uddhanena na agginā, Ck uddhane na agginā,
omitting na before uddhane; this is, in spite of the Comment, perhaps the right
reading ² Bd -ssa. ³ Cks -lā. ⁴ Cks -kā. ⁵ Cks -kaṃ. ⁶ Cks -liya. ⁷ Cks
-nam. ⁸ Bd koṭṭā. ⁹ all three MSS. aggi. ¹⁰ Bd dārūhi, Cks dāru. ¹¹ Bd
lañcitvā, Cs lañjenti. ¹² Bd -kan. ¹³ Cks jinnaṃ. ¹⁴ Ck vatte-, Bd paṭṭe-.
¹⁵ Cks vivadittha, omitting vā. ¹⁶ Cks omitt vā. ¹⁷ Cs pahinannā, Bd pahinatha.
¹⁸ Bd -ññe vāsittā. ¹⁹ Cks poth-, Bd podhentāpi ²⁰ Bd pesetha. ²¹ Cks
add nam.

- nāma āgatapubbā¹ na ca mayā kassaci yojetvā āharanattāyā pokkharanī² pesita-
pubbā ti vutte sace evaṃ yavamajjhakavāsino kathāṃ pokkharanīm pesessanti³
vadeyyāthā 'ti vatvā pesesi, te tathā karimsu, rājā p-ena nātābhāvaṃ sutvā
tussi; uyyānaṃ ti pun' ekadivasāṃ mayāṃ uyyānakīlaṃ kīlītukāmā ambhakaṃ
5 ca uyyānaṃ purānaṃ yavamajjhavāsino supupphitatarsaṇchannaṃ navaṃ uyyā-
naṃ pesentū 'ti pahiniṃsu, p. iminā p-n' eva bh. ti te samassāsetvā manusse
pesetvā purimanayen' eva kathāpesi, tadā rājā tussitvā Senakaṃ pucchi: kiṃ
Senaka ānema p-an ti, so lābhamaccharena na ettakena p. hoti āgamehīti ā.
tassa vacanaṃ sutvā rājā cintesi: Mahosādhap. dārakapaṇṇo⁴ pi maṃa manāṃ
10 gaṇhi evarūpesu pi 'ssa gūhaviṃamsanesu c' eva pañhapatibhāgesu ca Bud-
dhassa vyākaraṇaṃ viya vissajjesi Senako evaṃvidhaṃ⁵ p-aṃ ānetuṃ na deti
kiṃ me Senakena ānessāmi naṃ ti so mahantena parivārena gāmaṃ pāyāsi,
tassa maṅgalassaṃ abhirūhītvā gacchantassa assassa pādo phālitaṃ⁶ bhūmiyā
antaraṃ pavisitvā bhijji, rājā tato va nivattitvā nagaraṃ pāvisi, aha naṃ Senako
15 upasaṃkamitvā pucchi: mahārāja p-aṃ kira ānetuṃ yavamajjhakagāmaṃ gamit'
atthā⁷ 'ti, āma p-tā 'ti, mahārāja tumhe maṃ anattakāmaṃ katvā passatha⁸
āgametha tāvā 'ti vutte pi atituriṭā nikkhamittha⁹ pathamagamanen' eva maṅ-
galassassa pādo bhinno ti, so tassa vacanaṃ sutvā tunhī hutvā pun' ekadivasāṃ
tena saddhiṃ mantesi: kiṃ Senaka Ma-paṇḍitaṃ ānemā 'ti tena hi deva sajaṃ
20 agantvā dūtaṃ pesetha: p-a ambhakaṃ tava santikaṃ āgacchantānaṃ assassa
pādo bhinno assatarāṃ¹⁰ no pesetu seṭṭhatarāṃ cā¹¹ 'ti yadi assatarāṃ pesessati
sayaṃ āgamissati seṭṭhatarāṃ pesento pitaraṃ¹² pesessati ayam eko no paṇho
bhavissati, rājā sādhu 'ti sampaticchitvā tathā vatvā¹³ dūtaṃ pesesi, p. dūtava-
canaṃ sutvā rājā mamaṃ c' eva¹⁴ pitaraṃ ca me passitukāmo ti cintetvā pitu-
25 santikaṃ gantvā vanditvā tāta rājā tumhe ca mamaṃ¹⁵ ca datṭhukāmo tumhe
pathamatarāṃ setṭhisahassaparivutā gacchatha gacchantā ca tucchahatthā agantvā
navasappipūraṃ candanakaṇḍakaṃ ādāya gacchatha rājā tumhehi saddhiṃ pati-
santhāraṃ katvā gahapatirūpaṃ āsanaṃ nātvā¹⁶ nisidathā 'ti vakkhati tumhe tathā-
rūpaṃ āsanaṃ nātvā¹⁷ nisideyyātha tumhākaṃ nisinnakāle ahaṃ āgamissāmi rājā
30 mayāpi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā p-a tavānurūpaṃ āsanaṃ nātvā nisidā 'ti
vakkhati athāhaṃ tumhe olokessāmi¹⁸ tumhe tāya saṇḍāya āsanā tuṭṭhāya tāta
Ma-paṇḍita imasmiṃ āsane nisidā 'ti vadeyyātha ajj' eko¹⁹ paṇho matthakaṃ
pāpunissati, so sādhu 'ti sampaticchitvā vuttanayen' eva gantvā attano dvāre
ṭhitābhāvaṃ raṇṇo ārocāpetvā pavisatū 'ti pesiṭe pavisitvā rājānaṃ vanditvā
35 ekamantaṃ atthāsi, rājā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā gahapatī tava putto
Ma-to kuhī ti pucchi, pacchato āgacchati devā 'ti, rājā āgacchatīti sutvā
tuṭṭhamānaso hutvā attano yuttāsaṇaṃ nātvā nisidā 'ti ā, so attano yuttāsaṇaṃ

¹ Bā bhūtap-. ² all three MSS. -nim. ³ Ck dārakasampanṇo, Bā saddatāraka-
paṇṇhe ⁴ Bā evarūpaṃ. ⁵ Bā phalita? ⁶ Cks āga-. ⁷ so Cks; Bā tumhe
mayā imaṃ anattāṅgamaṃ gantvā passathetaṃ. ⁸ Bā atituriṭo va nikkha-
mitvā passata. ⁹ Bā adds vā. ¹⁰ Bā vā. ¹¹ Cks naraṃ? ¹² Bā katvā. ¹³
Cks mameva. ¹⁴ Cks mayhaṃ. ¹⁵ Ck katvā, Ck omīti gahapatipatirūpaṃ. ¹⁶
Cks -miti. ¹⁷ Bā atheko

ūtvā ekamantaṃ nisīdī, M. pi alaṃkatapaṭṭiyatto dāraḥasahassaparivuto alaṃ-
 katarathe nisīditvā nagaraṃ pavisanto parikhāpīṭṭhe ekaṃ gadrabhaṃ disvā
 thāmasampanne māṇave ānāpesi: etaṃ gadrabhaṃ anubandhitvā gahetvā yathā
 saddaṃ na karoti evaṃ assa mukhabandhanaṃ katvā ekasmiṃ attharake vaṭṭetvā
 aṃsenādāya gacchathā¹ 'ti, te tathā karimūsu, Bo- pi mahantena parivārena na-
 garaṃ pāvisi, mahājano esa kira Sirivaddhākaseṭṭhino putto Mahosadho p.
 nāma esa kira jāyamāno osadhaghatikaṃ hatthena gahetvā jāto iminā kira te
 ettakānaṃ vimamsanañāṇānaṃ paṭibhāḍā² ñātā² ti M-aṃ abhithhavanto olo-
 kento ca tittim na gacchatī, so rūjadvāraṃ gantvā attano āgatasāsaṇaṃ paṭi-
 hāresi, rājā sutvā va tuṭṭhahattṭho mama putto Ma - - to khippaṃ āgacchatū 'ti ā.,
 so dāraḥasahassaparivuto pāsādaṃ abhirūhitvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ
 atṭhāsi, rājā taṃ disvā va somanassapatto hutvā madhurapaṭisaṇhāraṃ katvā
 paṇḍita paṭirūpaṃ āsaṇaṃ ūtvā nisīdā 'ti ā., so pītaraṃ olokesi, ath' assa
 pitā olokitasāññāya utṭhāya p-a imasmiṃ āsane nisīdā 'ti ā., so tasmiṃ nisīdī,
 taṃ tattha nisinnaṃ disvā va Senaka-Pukkusa-Kāvinda-Devindā e' eva aññe
 ca andhabālā ti pāṇim paharitvā mahāhasitaṃ hasitvā imaṃ andhabālaṃ p. ti
 vadanti so pītaraṃ āsaṇā utṭhāpetvā sayāṃ nisīdati imaṃ p. ti vattum ayuttan
 ti parihasaṃ karimūsu, rājāpi dummukho aho si, atha naṃ M. pucchi: kiṃ
 mahārāja dummukh' atthā 'ti, āma p-a dummukho 'mhi savanaṃ eva te mānā-
 paṃ dassanaṃ amanāpaṃ jātan ti, kiṃkāraṇā ti, pītaraṃ āsaṇā vuṭṭhāpetvā
 nisinnattā³ ti, kiṃ pana tvaṃ mahārāja sabbatṭhānesu puttehi pitā⁴ va uttamo
 ti maññasīti, āma paṇḍita 'ti, atha naṃ M. nanu mahārāja tumhehi amhākaṃ
 assataraṃ vā⁵ pesetu seṭṭhatarāṃ vā⁵ ti sāsanaṃ pahitaṃ ti vatvā āsaṇā vuṭṭhāya
 te mānave oloketvā tumhehi gahitaḡadhabhaṃ ānethā 'ti ānāpetvā rañño pāda-
 mūle nipajjāpetvā mahārāja ayaṃ gadrabho kiṃ agghatīti pucchi, sace upakā-
 rako atṭhakabhūpaṇe agghatīti, imaṃ pana gadrabhaṃ paṭicca ajāṇīyavalavāya
 kuechimhi vutthaassataro⁶ kiṃ agghatīti, anaggho p-a 'ti, deva kasmā evaṃ
 kathetha nanu tumhehi idāṃ⁷ eva vuttaṃ sabbatṭhānesu puttehi pitā⁴ va uttamo
 ti sace taṃ saccaṃ tumbhākaṃ vāde⁷ assatarato gadrabho uttamo hoti kiṃ
 mahārāja tumbhākaṃ p-ā ettakaṃ pi jānitum asakkontā pāṇim paharitvā hasanti
 aho tumbhākaṃ p-ānaṃ paññāsampatti kuto vo ete laddhā ti cattāro pi p-e
 paribhāsitvā⁸ rājānaṃ imāya Ekanipāte gāthāya ajjhabhāsī:

3. Haṃsi⁹ tuvam evaṃ maññesi¹⁰ seyyo (Cfr. I, 424)

puttena pitā ti¹¹ rājaseṭṭha

haṇd' assatarassa te ayaṃ (add pi?)

assatarassa hi gadrabho pitā ti.

T. a.: yadi tvaṃ rājaseṭṭha sabbatṭhānesu seyyo puttena pitā¹¹ evaṃ
 maññasi, haṇd' assatarassa te ayaṃ ti tava assatarato pi ayaṃ seyyo hotū
 'ti ā., kiṃkāraṇā: assatarassa hi gadrabho pitā ti. Evaṃ ca pana vatvā āma

¹ Bā āga-. ² Bā -o. ³ Bā sayamnis-. ⁴ Cks pītaro. ⁵ so all three MSS

⁶ Bā nippatto assataro. ⁷ Bā pāde. ⁸ C: Bā -hāsivā. ⁹ so Cks; Bā hasi-

¹⁰ Bā maññasi ¹¹ Bā hi.

mahārāja sace puttato pitā seyyo mama pītaram ganhatha sace pītito putto seyyo mañi ganhatha tumhākañ atthāyā¹ 'ti, rājā somanassappatto ahoṣi, sabbarājaparisi sukathito p-ena pañho ti unnādādini sādhu-kārasahassāni² adāsi³, aṅgulipothā ca celukkhepasahassāni ca pavattimsu⁴, cattāro p-ā dummukhā
 5 ahesum, mātāpituṇṇaṃ guṇaṃ jānanto Bodhisattena sadiso n' atthi, so kasmā evaṃ akāsi ti na ca pitu avamānatthāya raññā⁵ pana assataraṃ vā pesetu seṭṭhatarāṃ vā ti⁶ pesitaṃ tasmā tassa pañhassa āvibhāvanatthaṃ attano ca paṇḍitabbāvassa nāpanatthaṃ catunnam p-tānaṃ nippabhākaratthaṃ] evaṃ akāsi ti. Gad rabhapañho niṭṭhito.

- 10 Rājā tussitvā gandhodakapunnāṃ suvaṇṇabhinkāraṃ ādāya „pācīna - - gāmaṃ rājabhogena bhuñjā“ 'ti seṭṭhissa hatthe udakaṃ pātetvā „sesaseṭṭhino etass' eva upatṭhākā hontū“ 'ti vatvā Bo-assa mātuyā sabbālaṃkāre pesetvā gadrabhapañhe pasanno B-aṃ puttaṃ katvā gaṇhituṃ seṭṭhiṃ avoca: „gaha-
 15 pati Ma-taṃ mama puttaṃ katvā dehīti“, „deva, taruṇo ayaṃ tāva, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khīragandhaṃ vāyati, mahallakakāle tumhākaṃ santike bhavissatīti“, „gahapati, tvaṃ ito paṭṭhāya etasmiṃ nirālayo hohi, ayaṃ ajjatagge mama putto, ahaṃ mama puttaṃ posetuṃ sakkhissāmi, gaccha tvaṃ“ ti taṃ uyyojesi, so
 20 rājānaṃ vanditvā p-aṃ āliṅgitvā ure nipajjāpetvā sīse cumbitvā ovādam assa adāsi, so pi pītaraṃ vanditvā „tāta mā cintayitthā“ 'ti uyyojesi, rājā p-aṃ pucchi: „tāta antobhattiko bhavissasi udāhu bahibhattiko“ ti, so „mahā me parivāro, bahibhattikena mayā bhavituṃ vaṭṭatīti“ cintetvā „bahibhattiko bhavissāmīti“ ā. ath' assa rājā anurūpagehaṃ dāpetvā
 25 dāra-kasahassaṃ ādiṃ katvā paribbayaṃ dāpetvā sabbapari-bhoge dāpesi, so tato paṭṭhāya rājānaṃ upatṭhahi, rājāpi naṃ vīmaṃsitukāmo va ahoṣi. Tadā ca nagarassa dak-khiṇadvārato avidūre pokkharanīre ekasmiṃ tāle kākakulā-
 30 vake maṇiratanāṃ ahoṣi, tassa chāyā pokkharaniyaṃ paññāyi, „po-ṇiyaṃ maṇīti“ rañño ārocesuṃ, so Senakaṃ āmantetvā

¹ Bā matthāyā. ² Cks -kāraṃ. ³ Bā adaṃsu ⁴ Bā -ttayimsu. ⁵ Cks -o. ⁶ Bā adda sāsaṇaṃ.

„po-yaṃ kira maṇiratanam paññāyati, katham taṃ gaṇhāpemaṃ“
 'ti pucchitvā „udakam harāpetvā¹ gaṇhitum vaṭṭatīti“ vutte
 „tena hi evaṃ karohīti“ tass' eva bhāram akāsi, so bahu-
 manusse sannipātāpetvā udakaṃ ca kaddamaṃ ca harāpetvā²
 bhūmim³ bhinditvāpi maṇim na addasa, puna puṇṇāyaṃ pok- 5
 kharaniyā maṇicchāyā paññāyī, so puna pi tathā katvā n' eva
 addasa, tato rājā p-am āmantetvā „po-yaṃ eko maṇi paññā-
 yati, Senako udakakaddamaṃ harāpetvā bhūmim⁴ bhindāpetvāpi
 na addasa, puṇṇāya po-yā puna paññāyati, sakhissasi taṃ
 maṇim gaṇhāpetum“ ti, so „n' etaṃ mahārāja garu⁵, etha 10
 dassessāmīti“, rājā tussitvā „passissāmi⁶ ajja p-assa ṇṇa-
 balan“ ti mahājanaparivuto pokkharanītīraṃ gato, M. tīre
 ṭhatvā maṇim olokento va „nāyaṃ maṇi po-yaṃ, tālarukkhe
 iminā bhavitabban“ ti ṇatvā „n' atthi deva po-yaṃ maṇīti“
 vatvā „nanu udae paññāyatīti“ vutte udakapātim āharāpetvā 15
 „passa⁷ deva, nāyaṃ maṇi po-yaṃ yeva paññāyati pātiyaṃ pi
 paññāyatīti“ vatvā „p-a kattha pana maṇinā bhavitabban“ ti
 vutte „deva po-yam pi pātiyaṃ pi chāyā va paññāyati na
 maṇi, māṇi pana etasmim tālarukkhe kākakulāvake, purisaṃ
 āropetvā otarāpehīti“ ā., rājā tathā maṇim āharāpesi, p. taṃ 20
 gabetvā rañño hatthe ṭhapesi, mahājano p-assa sādhu-kāraṃ
 datvā Senakam paribhāsanto „maṇiratanam tālarukkhe kāka-
 kulāvake atthi⁸, Senako balavapurisehi pokkharaniṃ⁹ yeva
 bhindāpeti¹⁰, p-ena nāma Mahosadhasadisena (add na?) bhavi-
 tabban“ ti M-assa thutiṃ akāsi, rājāpi tassa tuṭṭho attano 25
 gīvāya piḷandhanam muttāhāraṃ datvā dāra-kasahassassa muttā-
 valiyo dāpesi, Bo-assa ca parivārassa ca vinā¹¹ patihārena¹²
 upaṭṭhānam anujāni. Ekūnavīsati pañho niṭṭhito.

Pun' ekadivasam rājā p-ena saddhim uyyānam agamāsi,

¹ Bā niharitvā. ² Bā niha-. ³ Bā bhūmi, Cks -miyam. ⁴ Cks -iyaṃ, Bā bhūmam. ⁵ Bā garuṃ. ⁶ Cks -mīti. ⁷ Ck tassa, Bā passatha. ⁸ Cks ṭhapetvā in the place of kāka- atthi. ⁹ Cks -niyaṃ. ¹⁰ Bā senaka bālo bahumanussehi po-nim yeva bhindāpe-iti. ¹¹ so Cks; Bā iminā. ¹² so Ck Bā; Cs patihā-.

tadā eko kakaṇṭako toraṇagge vasati, so rājānaṃ āgacchantaṃ
 disvā otaritvā bhūmiyaṃ nipajji, rājā tassa kiriyaṃ disvā „p-a
 ayaṃ k. kiṃ karotīti“ pucchi, „mahārāja tumhe sevātīti“,
 „sace evaṃ mā ambhākaṃ sevā nipphalā hotu, bhogam assa
 5 dāpehīti“, „deva, nāssa bhogena kiccam atthi, khādaniyamattaṃ
 alam etassā“ 'ti, „kiṃ pan' esa khādatīti“, „maṃsaṃ devā“
 'ti, „kittakaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“, „kākaṇikagghanaṃ devā“
 'ti, rājā ekaṃ purisaṃ āṇāpesi, „rājadāyo' nāma kākaṇikamatto
 na vaṭṭatīti imassa nibaddhaṃ aḍḍhamāsakassa maṃsaṃ āha-
 10 ritvā dehīti“, so „sādhū“ 'ti tato paṭṭhāya tathā akāsi, so
 ekadivasaṃ uposathamāghāte² maṃsaṃ alabhitvā tam eva
 aḍḍhamāsakam vijjhītvā suttakena āvunītvā tassa gīvāya pi-
 ḷandhi, ath' assa taṃ nissāya māno uppajji, taṃ divasaṃ eva
 rājā puna uyyānaṃ agamāsi, so rājānaṃ āgacchantaṃ disvā
 15 dhanāṃ nissāya uppannamānavasena „Vedeha, tvam nanu³ kho
 mahaddhano, ahan nu kho“ ti rañṇā saddhiṃ attānaṃ samaṃ
 karonto anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno nipajji, rājā
 tassa kiriyaṃ oloketvā „p-a, esa pubbe viya ajja na otarati,
 kin nu kho kāraṇaṃ“ ti pucchanto paṭhamāṃ gāthā āha:

20 1. Nāyaṃ pure unnamati⁴ toraṇagge kakaṇṭako,
 Mahosadha vijjānāhi kena thaddho kakaṇṭako ti.

Ta. unnamatīti⁵ yathā ajja anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno
 unnamati⁶ evam pure (add na) unnamati⁷, kena thaddho k. ti kena kā-
 ranena thaddhabhāvaṃ āpanno

25 Paṇḍito „uposathamāghāte⁸ maṃsaṃ alabhantena rāja-
 porisena gīvāya baddhaaḍḍhamāsakaṃ nissāya tassa mānena⁹
 bhavitabban“ ti ṇatvā imaṃ gāthā āha:

5. Aladdhapubbaṃ laddhāna aḍḍhamāsāṃ kakaṇṭako
 atimaññati rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahan ti.

¹ Bā rājādāyo. ² Bā -the māghāte. ³ Bā nu. ⁴ C^k unu-, Bā ona-, B^s oram-?

⁵ Bā ona-, B^s ora-? ⁶ B^s na oramati. ⁷ C^{ks} omit evam - ti. Bā has evaṃ
 pure onamati. ⁸ Bā -the mā-. ⁹ C^{ks} add uppanno.

Rājā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā pucchi, so yathābhūtaṃ ārocesi, rājā „kañci¹ apucchitvā va sabbaññūbuddhena viya paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsaya nāto“ ti ativiya pasīditvā p-assa catūsu dvāresu suṃkaṃ dāpesi, kakaṇṭakassa² pana rājā kujjhivā vattaṃ haretuṃ³ ārabhi, p. pana „ayuttan“ ti ni-⁵ vāresi. Kakaṇṭakapaṇho niṭṭhito.

Ath' eko Mithilavāsī Piṅguttaro nāma māṇavo⁴ Takkasilaṃ gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ sikkhanto khip-
pam eva sikkhi, so anuyogaṃ datvā „gacchāmi⁵ ahan“ ti āca-
riyaṃ āpucchi, tasmim̐ pana kule sace pi vayappattā dhītā¹⁰
hoti jetṭhantevāsikassa dātabbā ti vattaṃ ca³, tassācariyassa
ekā dhītā atthi abhirūpā devaccharapaṭibhāgā, atha naṃ „dhī-
taraṃ te tāta dassāmi, taṃ ādāya gamissasīti“ ā., so pana
māṇavo dubbhago kālakaṇṇi, kumārikā mahāpuṇṇā, tassa
taṃ disvā cittaṃ nālliyati, so taṃ ārocento⁴ pi „ācariyassa¹⁵
vacanaṃ na bhindissāmīti“ sampaṭicchi, brāhmaṇo dhītaraṃ
tassa adāsi, so rattibhāge alaṃkatasirisayane nipanno tāya
āgantvā sayanaṃ abhirūḷhamattāya tintināyamāno⁵ sayanā ota-
ritvā bhūmiyaṃ nipajji, sāpi otarivā tassa santikaṃ gatā,
so utṭhāya puna sayanaṃ abhirūhi, sāpi puna sayanaṃ abhi-²⁰
rūhi, so pana sayanā otari, kālakaṇṇi nāma siriyā saddhiṃ na
sameti, kumārikā sayane yeva nipajji, so bhūmiyaṃ yeva sayi,
evaṃ sattāhaṃ vītināmetvā taṃ ādāya ācariyaṃ vanditvā nik-
khami, antarāmagge allāpasallāpamattam pi n' atthi, aniccha-
mānā va ubho pi Mithilaṃ pattā, Piṅguttaro nagarā avidūre²⁵
ekaṃ phalasampannaṃ udumbaraṃ disvā khudāya pīlito abhi-
rūhitvā udumbarāni khādi, sāpi chātajjhata⁶ rukkhamaḷaṃ
gantvā „mayham pi phalāni pāthethā“ 'ti ā., „kiṃ tava hattha-
pādā n' atthi, sayam pi abhirūhitvā khādā“ 'ti, sā abhirūhitvā
khādi, so tassā abhirūḷhabhāvaṃ ṇatvā sīghaṃ otarivā ruk-³⁰

¹ Bā kiñci ² Bā vattaṃ hā-. ³ Bā vuttaṃ idaṃ vuttaṃ in the place of vattaṇca. ⁴ so all three MSS. for arocento? ⁵ C^k tinayamāno, Bā atṭiyamāno harāyamāno. ⁶ Bā chātattāya.

khaṃ kaṇṭakehi parikkhipitvā „mutto 'mhi kālakappaṇiyā“ ti
 vatvā palāyi. sā otaritvā gantum asakkontī tatth' nisīdi. Atha
 rājā uyyāne kilītvā hatthikkhandhe nisinno sayanhasamaye na-
 garam pavisanto taṃ tattha disvā paṭibaddhacitto hutvā „sa-
 5 pariggahā apariggahā“ ti pucchāpesi, sā „atthi me sāmī kula-
 dattiko pati, so pana! maṃ idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto“
 ti ā., amacco taṃ kāraṇaṃ raṇṇo ārocesi, rājā „assāmikabhaṇ-
 ḍaṃ nāma raṇṇo pāpuṇātīti“ taṃ otarāpetvā hatthim āropetvā
 nivesanaṃ netvā abhisinīcitvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi, sā
 10 tassa piyā ahosi manāpā, udumbhararukkhe diṭṭhattā Udum-
 barādevit' eva nāmaṃ sañjānimsu, ath' ekadivasaṃ raṇṇo
 uyyānagamanatthāya dvāragāmaṃvāsikehi maggaṃ paṭijaggā-
 pesuṃ¹, Piṇḍuttaro pi bhatim karonto kacchaṃ bandhitvā
 kuddālena maggaṃ tacchati, magge anīṭṭhite yeva rājā U-deviyā
 15 ṣaddhim rathe ṭhatvā nikkhami, U-devī pi taṃ kālakappaṇim
 maggaṃ tacchantam disvā evarūpaṃ sirim dhāretum nāsakkhi,
 „ayaṃ kālakappaṇīti“ taṃ oloketi hasi, rājā taṃ hasamānaṃ disvā
 kujjhitvā „kasmā hasīti“ pucchi, „deva ayaṃ maggatacchako
 puriso mayhaṃ porāṇakasāmiko, esa maṃ udumbarukkhaṃ
 20 āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, im' āhaṃ oloketvā eva-
 rūpaṃ sirim dhāretum nāsakkhim², 'ayaṃ kālakappaṇīti' cintetvā
 hasin“ ti, rājā „tvam musā kathesi, aññaṃ kañci³ disvā
 hasitaṃ tayā, māressāmi tan“ ti asim aggahesi, sā bhayappattā
 „deva paṇḍite tāva pucchā“ ti ā., rājā Senakaṃ pucchi:
 25 „tvam imissā vacanaṃ saddahasīti“, „na saddahāmi deva, ko
 nāma evarūpaṃ itthim pahāya gamissatīti“ ā., sā tassa kathaṃ
 sutvā atirekataraṃ⁴ bhūtā ahosi, atha rājā „Senako kim jānāti⁵,
 p-aṃ pucchissāmiti“ cintetvā taṃ pucchanto i. g. ā.:

5. Itthi siyā rūpavatī sā ca silavatī siyā, (vol. II p. 115)

30 puriso taṃ na iccheyya saddahāsi Mahosadhā 'ti.

¹ C² -pentesu, C³ patijaggantesu ² all three MSS -i. ³ B⁴ ki-. ⁴ C⁵ nan.

⁵ C⁶ atirekakātā, C⁷ atirekatarā ⁶ C⁸ jānāsīti.

Ta. sīlavatīti ācārasampannā

Taṃ sutvā paṇḍito gātham āha:

7. Saddahāmi mahārāja: puriso dubbhago siyā,
sirī ca kālakaṇṇī ca na samenti kudācanam.

Ta, na samentīti samuddassa 'oratirapāratirāṇi viya nabhatalapaṭṭhavitālā 5
viya ca na samāgacchanti.

Rājā tassa vacanena taṃkāraṇā na kujjhi¹, hadayam assa nibbāyi, so tassa tussitvā „p-a sace tvaṃ idha na bhavissasi ajjāham bāla-Senakassa kathāya tathavā evarūpaṃ itthiratanam na labhissam, idāni taṃ nissāya mayā esā laddhā“ ti p-assa 10 sataśahassena pūjam kāresi, tato devī pi rājānam vauditvā „deva, p-am nissāya mayā jīvitam laddham, im' āham kaniṭṭha-bhātikaṭṭhāne tṭhetum varam varemīti²“. „sādhū devī gaṇhāsi³, dammi te varan“ ti, „devāham ajja⁴ paṭṭhāya mama kaniṭṭham vinā na kiñci madhurarasam khādissāmi, ito paṭṭhāya 15 velāya va avelāya vā dvāram vivarāpetvā imassa madhura-rasam pesetum labhanakavaram⁵ gaṇhāmīti“, „sādhū bhadde imam varam gaṇhāhīti“. Sirikālakaṇṇipañho niṭṭhito.

Aparasmiṃ divase rājā katapātarāsalhatto dīghantare⁶ caṃkamanto dvārapānantarena⁷ ekaṃ eḷakaṇ ca sunakhaṇ ca 20 mittasanthavam karonte addasa, so kira eḷako hatthisālāya hatthissa purato khittam anāmaṭṭhatinaṃ⁸ khādi, atha naṃ hatthigopakā poṭhetvā⁹ nīharimsu. viravitvā palāyamānaṃ ca eko vegena gantvā piṭṭhiyam daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā vedanāmatto gantvā rājagehe mahābhittim nissāya piṭhi- 25 kāya nipajji, taṃ divasam eva raṇṇo mahānase aṭṭhicammā-dini khādītva vadḍhitasunakho bhattakārake bhattim sampādetvā bahi tathavā sarīre sedam nibbāpente macchamaṃsagandham adhiyasetum asakkonto mahānasam pavisitvā pidhānam pāteṭvā

¹ C^s taṃ kāraṇam bujjhi, B^d taṃ kāraṇam sutvā tassā akujjhivā. ² B^d yācā-mīti ³ B^d gaṇhāti. ⁴ B^d ajjato. ⁵ B^d labhikabbavaram ⁶ B^d pāsādadiḥh-.
⁷ B^d vātavan-. ⁸ C^s anāmatta-. B^d anūmatha-. ⁹ B^d poth-.

- maṃsaṃ khādi, bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṃ
 sunakhaṃ disvā dvāraṃ pidahitvā taṃ leḍḍudaṇḍādāhi poṭhesi,
 so khāditamaṃsaṃ mukhen' eva chaḍḍetvā viravitvā nikkhami,
 bhattakārako pi 'ssa nikkhantabhāvaṃ ñatvā anubandhitvā
 5 piṭṭhiyaṃ tiriyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā ekaṃ
 pādaṃ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānam eva pāvisi, atha
 naṃ eḷako „samma kiṃ tvaṃ piṭṭhiṃ nāmetvā āgacchasi, kiṃ
 te vāto vijjhatīti“ pucchi, sunakho „tvam pi piṭṭhiṃ nāmetvā
 nipanno, kiṃ tava sarīre¹ vāto vijjhatīti“ pucchi, so attano
 10 pavattim ārocesi, atha naṃ eḷako pucchi: „kiṃ pana tvaṃ puna
 bhattagehaṃ gantuṃ sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi, gatassa
 me jīvitam n' atthīti“, „tvam pana hatthisālaṃ gantuṃ sak-
 khissasīti“, „mayāpi tattha gantuṃ 'na sakkā, gatassa me
 jīvitam n' atthīti“, te „kathan nu kho mayaṃ idāni jīvissāmā“,
 15 'ti upāyaṃ cintesum, ath' eḷako āha: „sace mayaṃ samaggā²
 vāsaṃ vasitum sakkoma atth' eso upāyo“ ti, „tena hi kathe-
 hīti“, „samma tvaṃ ito paṭṭhāya hatthisālaṃ yāhi, 'nāyaṃ
 tiṇaṃ khādatīti' tayi hatthigopakā āsaṃkaṃ na karissanti, tvaṃ
 mama tiṇaṃ āhareyyāsi, aham pi bhattagehaṃ pavisissāmi,
 20 'nāyaṃ maṃsakhāḍako' ti bhattakārako mayi āsaṃkaṃ na
 karissati, aham pi te maṃsaṃ āharissāmīti“, te „atth' eso
 upāyo“ ti ubho sampañicchitvā sunakho hatthisālaṃ gantvā
 tiṇakalāpaṃ³ ḍasitvā ānetvā mahābhittipiṭṭhikāyaṃ ṭhapesi,
 itaro pi bhattagehaṃ gantvā maṃsakhandaṃ mukhapūraṃ
 25 ḍasitvā ānetvā tatth' eva ṭhapesi, sunakho maṃsaṃ khādati
 eḷako tiṇaṃ khādati, te iminā upāyena samaggā sammodamānā
 mahābhittipiṭṭhikāya vasanti, rājā tesam mittadhammaṃ disvā
 cintesi: „aditṭhapubbaṃ vata me kāraṇaṃ⁴ ditṭhaṃ, ime
 paccāmittā hutvāpi⁵ samaggavāsaṃ vasanti, idaṃ kāraṇaṃ
 30 gahetvā pañhaṃ katvā paṇḍite pucchissāmi, imaṃ ca pañhaṃ
 ajānante ratṭhā pabbājessāmi, taṃ jānantassa 'evarūpo paṇḍito

¹ B^d kiute. omitting sarīre. ² B^d -a. ³ C^s tinakaraṇaṃ, C^k tinakaraṇaṃ. ⁴
 B^d adds ajja ⁵ C^{ks} omit pi

n' atthāti' sakkāraṃ karissāmi, ajja tāva avelā sve upatṭhāna-
kāle āgate pucchissāmīti" so punadivase paṇḍitesu upatṭhānaṃ
āgantvā nisinnesu paṇhaṃ pucchanto i. g. ā.:

8. Yesaṃ na kadāci bhūtapubbaṃ

sakkehiṃ sattapadam pi¹ imasmi loke

5

jātā amittā dve² sahāyā³

paṭisanthāya caranti kissa hetū 'ti.

Ta paṭisanthāyā 'ti saddahitvā ghatitā⁴ hutvā.

Idaṃ ca pana vatvā puna āha:

9. Yadi me ajja pātarāsakāle

10

paṇhaṃ na sakkunetha vattum etaṃ

pabbājajissāmi⁵ vo sabbe⁶,

na hi m' attho duppaññajātikēhīti.

Senako aggāsane nisinno p. āsanapariyante, so taṃ paṇ-
haṃ upadhārento atthaṃ adisvā cintesi: „ayaṃ rājā dandha- 15
dhātuko imaṃ paṇhaṃ cintetvā samkaḍḍhituṃ asamatto,
kiñci tena diṭṭhaṃ bhavissati, ekadivasaṃ okāsaṃ labhanto
imaṃ paṇhaṃ nīharissāmi⁷“, Se- „kenaci upāyena ajja eka-
divasamattaṃ adhivāsāpetuṃ vaṭṭatīti⁸“, itare pi cattāro
andhakāragabbhaṃ pavitṭhā viya na kiñci passimsu, Se- „kin 20
nu kho Mahosadhassa pavattīti“ Bo-aṃ olokesi, so pi taṃ
olokesi, Se- Bodhisattassa olokitaḥkāren' eva⁹ tassādhippāyaṃ
ñatvā tassa paṇḍitassāpi na upatṭhātīti sallakkheti ayaṃ ajja
etaṃ kathetuṃ asakkonto ten' ekadivasaṃ okāsaṃ icchati, pū-
ressāmi 'ssa manorathan ti rañṇā saddhiṃ vissāsa mahāhasitaṃ 25
hasitvā „kiṃ mahārāja sabbe va¹⁰ amhe paṇhaṃ kathetuṃ asak-
konte pabbājessasīti“ ā., „āma paṇḍitā“ 'ti „etaṃ pi eko gaṇṭhi-
paṇho ti tvaṃ sallakkhesi, na mayaṃ etaṃ paṇhaṃ kathetuṃ
sakkoma, api ca thokaṃ adhivāsehi, gaṇṭhipaṇho esa na sakkā
mahājanamajjhe kathetuṃ, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṃ 30

¹ read: -dam, omitting pi. ² read: duve. ³ Bā sahāyakā. ⁴ Bā ghatikā. ⁵
Bā rathā pabb-. ⁶ read: sabbe vo? or vo va sabbe? ⁷ read: -mīti? ⁸ C^{ks}
-setū ti. ⁹ Bā se- bodhisattassa olokitasāññāya. ¹⁰ Bā^s saccameva.

yeva kathessāma, okāsan no dehīti“ M-am takketvā¹ imam
gāthadvayam āha:

10. Mahājanasamāgamamhi ghore
janakolāhalasamāgamamhi jāte
5 vikkhittamanā anekacittā
pañham na sakkupoma vattum etaṃ.
11. Ekaggacittā (add pi?) ekamekā
rahasi gatā attham nicintayitvā
paviveke sammāsivāna dhīrā
10 atha vakkhanti janinda attham etan ti.

Ta. sammāsivānā 'ti kāyacittaviveke tīhā ime dhīrā imaṃ pañham
sammāsivā atha te etaṃ attham vakkhanti.

- Rājā tassa katham sutvā anattamano hutvāpi „sādhū
cintetvā kathetha, akathente pabbājessāmīti“ tajjesi yeva, cat-
15 tāro pi p-ā pāsādā otarīmsu, Se- itare „tātā, rājā sukhuma-
pañham pucchi, akathite mahantaṃ bhayaṃ bhavēyya, tumhe
sappāyabhojanaṃ bhuñjitvā sammā upadhārethā“ 'ti², p. pi
utthāya U-deviyā santikaṃ gantvā „devi ajja vā hiyyo vā rājā
kattha ciraṃ atthāsīti“ pucchi, „tāta dīghantare vātapānena
20 olokeno caṃkamatīti“, tato B. cintesi: „rañña iminā passena
kiñci diṭṭhaṃ bhavissatīti“, so tato gantvā bahi olokeno
„eḷakasunakhānaṃ kiriyaṃ disvā rañño³ pañho abhisamkhato“
ti sannitthānaṃ katvā gehaṃ gato, itare tayo pi cintetvā
kiñci adisvā Senakassa santikaṃ agamīmsu, so te pucchi:
25 „diṭṭho vo⁴ pañho“ ti, „na diṭṭho ācariyā“ ti, „yadi evaṃ
rājā vo pabbājessati⁵, kiṃ karissathā“ ti, „tumhehi pana
diṭṭho“ ti, „aham pi na passāmīti“, „tumhesu apassantesu
mayaṃ kiṃ passissāmā 'ti⁶ rañño pana santike cintetvā
kathessāmā 'ti sihanādaṃ naditvā āgat' amha. akathite rājā
30 kujjhissati, kiṃ karomā“ ti⁷, „ayaṃ pañho na sakkā amhehi

¹ Bā oloketvā. ² Cks adds vatvā (Ck avatvā) attano attano gehaṃ gatā. ³ Bā -ā.

⁴ Cks te. ⁵ Cks -tīti. ⁶ Bā -ssāma hiyyo. ⁷ Bā karissāma, omitting ti.

datṭhum, p-ena satagunam katvā cintito bhavissatīti¹“, „etha
 tassa santikam gacchāmā“² 'ti te cattāro pi B-assa ghara-
 dvāram gantvā tṭhābhāvaṃ ārocāpetvā geham pavisitvā paṭi-
 santhāram katvā ekamantaṃ tṭhā M-am pucchimsu: „kim
 p-a cintito te pañho“³ ti, „mayi acintite añño ko cintessati, āma
 cintito“⁴ ti, „tena hi amhākam pi kathethā“⁵ 'ti, p. „sac' āham
 etesaṃ na kathessāmi rājā te² ratṭhā pabbājessati maṃ sattahi
 ratanehi pūjessati, ime bālā mā nassantu kathessāmi tesaṃ“⁶ ti
 cintetvā te cattāro pi nīcāsane nisīdāpetvā añjalim paggaṇhā-
 petvā rañño dīṭṭhakaṃ ajānāpetvā „rañño pucchitakāle evaṃ
 kathēyyāthā“⁷ 'ti catunnam pi catasso gāthā bandhitvā Pālim
 eva uggaṇhāpetvā uyyojesi, te dutiyadivase rājūpatṭhānam
 gantvā paññattāsane nisīdimsu, rājā Senakam pucchi: „ñāto
 te S-a pañho“⁸ ti, „mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatīti“,
 „tena hi kathēhīti“, „suṇātha devā“⁹ 'ti uggahitaniyāmen' eva
 gātham āha:

12. Uggaputtarājaputtiyānam
 urabhamamsaṃ³ piyam manāpam,
 na te sunakhasa⁴ adenti mamsaṃ,
 atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁵ assā 'ti.

20

Ta. ugga - - ti uggatānam amaccaputtānaṃ c' eva rājaputtānaṃ ca

Gātham vatvāpi S-o attham na jānāti, rājā pana attano
 pākaṭatthātāya⁶ jānāti, tasmā „Senakena tāva ñāto“⁷ ti „Pukku-
 sam tāva pucchissāmīti“⁸ P-am pucchi, so pi 'ssa „kim aham
 eva apaṇḍito“⁹ ti vatvā uggahitaniyāmen' eva g. ā.:

23

13. Cammam vihananti eḷakassa
 assapitṭhattharaṇassa⁷ hetu,
 na te sunakhasa attharanti,
 atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁸ assā 'ti.

¹ Bā -ssati. ² Cks vo ³ read: urabbhassa mamsaṃ? ⁴ read: -khass'. ⁵
 Cks sakkham, Bā saṅkhyam. ⁶ Bā attano dīthattā pa. ⁷ Bā assassapitṭha-
 Cks assapitṭhattharaṇasukhasa. ⁸ Bā saṅkham.

Tassāpi attho apākaṭo yeva, rājā pana attano pākāṭattā
„imināpi nāto“ ti Kāvindaṃ pucchi, so pi gātham āha:

14. Āvelitasīṅgiko¹ hi meṇḍo,
na sunakhassa visāṇāni² atthi,
5 tinabhakkho maṃsabhojano ca,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā⁴ 'ti.

Rājā „imināpi nāto“ ti Devindaṃ pucchi, so pi uggahita-
niyāmen⁵ eva gātham āha:

16. Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
10 na sunakho tiṇamāsi no palāsaṃ,
ganheyya suṇo sasaṃ bilāraṃ,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā⁴ 'ti.

Ta tiṇamāsi -- ti tinakhādako c⁶ eva pannakhādako ca, no palāsaṃ
ti tinam pi paṇṇam pi na khādati.

15. Atha rājā p-am pucchi: „tāta tvaṃ imaṃ pañhaṃ jānā-
sīti“, „mahārāja Avicito yāva Bhavaggā maṃ ṭhapetvā ko
añño etaṃ jānissatīti“, „tena hi kathehīti“, „suṇa mahārājā“
'ti tassa kiccassa⁴ attano pākāṭabhāvaṃ pakāsento imam gātha-
dvayam āha:

20. 16. Adḍhatṭhapādo⁵ catuppadassa
meṇḍo atṭhanakho adissamāno
chādiyaṃ āharatī⁶ yaṃ imassa,
maṃsaṃ āharatī⁶ yaṃ amussa.
17. Pāsādagato Videhasettḥo⁷
25 vītiḥāraṃ aññamaññabhojanānaṃ⁸
addakkhi kira sakkhi taṃ janindo
bhobhukkassa⁹ ca puṇṇamukhassa c⁶ etan ti.

Ta. adḍhatṭhapādo⁵ ti vyaññanakusalatāya elakassa catuppadam san-
dhāyāha, meṇḍo ti elako, atṭhanakho ti elakassa ekekasmim pāde dvinnam
30 dvinnam khurānam vasen¹ etaṃ sandhāya vuttaṃ, adissamāno ti maṃsaṃ
haranakāle appaññāyamāno, chādiyaṃ ti gehacchādanatīti a., yaṃ imassā

¹ C^v āvelli-. ² read: visāṇāni sūnakhassa? ³ l'd saṅkham. ⁴ C^{ss} kiccām. ⁵
Bd athadḍha-. ⁶ all three MSS. -ti. ⁷ Bd ve-. ⁸ C^{ss} -am̐bho-. ⁹ Bd bhubbh-.

'ti eḷako sunakhassa, vītiḥāraṇaṃ ti vītiḥaraṇaṃ, aṇṇamaṇṇabhojanānaṃ
ti aṇṇamaṇṇassa bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, meṇḍo hi sunakhassa bhojanaṃ
harati so tassa vītiharati, sunakho pi tassa harati itaro vītiharati. addakkhīti
taṃ tesaṃ aṇṇamaṇṇaṃ bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, sakkhīti attapaccakkhaṃ
katvā addasa, bhobhukkassā¹ 'ti bhumkaranasunakhassa² puṇṇamukhassa 5
meṇḍassa, etaṃ imesaṃ mittadhammaṃ rājā sayam passīti.

Rājā itarehi B-aṃ nissāya ñātabhāvaṃ ajānanto „pañca
p' ete attano attano paṇṇābalen' eva jāniṃsū“ 'ti maṇṇamāno
somanassappatto hutvā imaṃ gātham āha:

1^a. Lābhā vata me anapparūpā 10
yassa me edisā³ paṇḍitā kulamhi,
gambhīragataṃ nipuṇaṃ⁴ atthaṃ
paṭivijjhanti subhāsitenā dhīrā ti.

Ta. paṭivijjhantīti subhāsitenā viditvā kathenti.

Atha nesaṃ „santuṭṭhena nāma tuṭṭhākāro kattabbo“ ti 15
taṃ karonto gātham āha:

1^a. Assatarīrathaṃ⁵ ca ekamekaṃ
phītaṃ⁶ gāmavaraṇaṃ ca ekamekaṃ
sabbesaṃ vo dammi paṇḍitānaṃ
parappatītamano⁷ subhāsitenā 'ti 20

vatvā sabbaṃ dāpesi. Dvādasanipāte Meṇḍakapaṇho niṭ-
ṭhito. (IV p. 186.)

Udumbaradevī pana itarehi p-aṃ nissāya pañhassa ñāta-
bhāvaṃ ñatvā „rañṇā muggamāse nibbisese⁸ karontena viya
pañcannaṃ samako va sakkāro kato, nanu mayhaṃ kaniṭṭhassa 25
visesaṃ sakkāraṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ rañño santikaṃ gantvā
pucchi: „deva kena te paṇho kathito“ ti, „pañcahi paṇḍitehi
bhadde“ ti, „deva cattāro janā taṃ pañhaṃ kaṇ nissāya jā-
niṃsū“ 'ti⁹, „na jānāmi bhadde“ ti, „mahārāja te kiṃ jānanti,
p. pana 'mā nassantu ime bālā' ti pañhaṃ uggaṇhāpesi, tumhe 30

¹ Bḍ bhubh-. ² Bḍ bhubhukkasaddakaraṇassa su-. ³ Bḍ omits edisā. ⁴ read:
nipū-? ⁵ Cks -rataṇ. ⁶ Ck pītaṃ, Bḍ phītaṃ, C^s omits this pāda. ⁷ Ck para-
matīta-, C^s paramatīta-, Bḍ paramappatīta-. ⁸ Bḍ -sesakam. ⁹ Cks add maṇṇāsi-

sabbesaṃ samaṃ sakkāraṃ karoṭha, ayuttaṃ c' etaṃ, p-assa
visesaṃ kātuṃ vaṭṭatīti¹, rājā „attānaṃ nissāya nātabhāvaṃ na
kathesīti“ p-assa tussitvā atirekaṃ sakkāraṃ kātukāmo cintesi:
„hotu mama puttaṃ ekaṃ pañhaṃ pucchitvā kathitakāle ma-
5 hāsakkāraṃ karissāmīti“ so pañhaṃ cintento Sirimandapañhaṃ
cintesi, cintetvā ekadivasaṃ pañcannaṃ paṇḍitānaṃ upaṭṭhānaṃ
āgantvā sukhaniṣinnakāle „Senaka pañhaṃ pucchissāmīti“,
„puccha devā“ 'ti, rājā Sirimandapañhe paṭhamāṃ g. ā.:

20. Paññāy' upetaṃ siriyā vihīnaṃ
10 yasassināṃ vāpi apetaapaññaṃ
pucchāmi taṃ Senaka etaṃ atthaṃ:
kam ettha seyyo kusalā vadanti.

Ta. kam - - ti imesu dvīsu kataraṃ paṇḍitā seyyo ti vadanti.

Ayaṇ ca kira pañho Senakassa vaṃsānugato, tena taṃ
15 khippam eva kathesi:

21. Dhīrā ca bālā ca have janinda
sippūpapannā¹ ca asippino ca
sujātīmanto pi ajātīmassa
yasassino pessakarā bhavanti,
20 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. pañño nihīno ti paññavā nihīno issaro uttamo ti attho.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā itare tayo apucchitvā nisinnaṃ
Mahosadhapāṇḍitaṃ āha:

25. Tuvam pi pucchāmi anomapaññaṃ
Mahosadha² kevaladhammadassi:
bālāṃ yasassiṃ paṇḍitaṃ³ appabhogaṃ
kam ettha seyyo kusalā vadantīti.

Ta. kevaladhammadassīti sabbadhammadassi.

¹ B^d sippasampanno. ² so all three MSS. for -dhā? ³ read: paṇḍit'.

Ath' assa Mahāsatto „suṇa mahārājā“ 'ti kathesi:

25. Pāpāni kammāni karoti bālo

idham eva seyyo iti maññamāno,

idhalokadassī paralokaṃ¹ adassi,

ubhayattha bālo kalim aggahesi,

5

evam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño² va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. idham evā 'ti idhaloke idaṃ issariyam eva mayhaṃ seṭṭhan ti mañña-
māno, kalimaggahesīti bālo issariyamadena pāpakammaṃ katvā nirayādīsu
upphajanto paraloke, puna tato āgantvā nīcakule dukkhabhojano³ hutvā nib- 10
battamāno idhaloke cā⁴ 'ti, ubhayattha parājāyam eva ganhāti, etam pi ahaṃ
kāraṇaṃ disvā paññasampañño va uttamo, issaro pi pana bālo na uttamo⁵
ti vadāmi.

Evam vutte rājā S-kam oloketvā „nanu Mahosadho pañña-
vantam eva uttamo ti vadatīti“ ā., S-ko „mahārāja, M-dho 15
daharo, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khīragandhaṃ vāyati, kiṃ esa
jānātīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

21. Na sippam etaṃ vidadhāti bhogaṃ

na bandhuvā⁶ na sarīrāvakaśo⁷,

pass' eḷamūgaṃ sukham edhamānaṃ

20

sirīhīnaṃ⁸ bhajate Gorimandaṃ,

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. eḷamūgaṃ ti paggharitalālamukhaṃ, Gorimandaṃ⁹ ti so kira
tasmim̐ nēva nagare āsitikotivibhavo seṭṭhi virūpo, nāssa putto na dhītā, na 25
kiñci sippaṃ jānāti, kathentassāpi 'ssa hanukassa ubhoḥi passehi lālādhārā
paggharanti, devaccharā viya dve itthiyo sabbālamkārehi vibhūsitā supupphita-
nīluppalāni gabetvā ubhosu passesu ṭhitā taṃ lālaṃ nīluppālēhi paṭicchitvā
uppalāni chaḍḍanti, surāsonḍā pānāgāraṃ pavisantā nīluppālēhi atthe satī tassa
gehadvāraṃ gantvā sāmi Gorimanda seṭṭhīti vadanti, so tesaṃ saddaṃ sutvā 30
vātaḥāne ṭhatvā kiṃ tatā 'ti vadati, ath' assa lālā paggharanti, tā itthiyo taṃ
nīluppālēhi paṭicchitvā nīluppalāni antaravīthiyaṃ khipanti, surādhuttā tāni¹⁰

¹ read: -lok'. ² Cks -ā. ³ Cks -bhā-. ⁴ Cks vā. ⁵ Cks vu-. ⁶ Cks
bandhavā. ⁷ Bā sariravanno. ⁸ Ck sirīhīnaṃ. Cs sirihina, Bā sirivihīnaṃ. ⁹
Bā goravindan. ¹⁰ Cks taṃ.

gahetvā udake vikkhāletvā pilandhitvā pānāgāraṃ pavisanti, evaṃ sirisampanno
ahosi, Senako taṃ udāharanaṃ āharitvā dassento evaṃ āha

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tāta Mahosadhapaṇḍitā“ 'ti, p.
„deva kiṃ S-ko jānāti, odanasitthaṭṭhāne¹ kāko viya dadhiṃ'²
5 pātuṃ āradddhasunakho viya ca sayam eva passati, sīse patana-
kaṃ mahāmuggaraṃ na passati, suṇohi devā“ 'ti imaṃ g. ā.:

25. Laddhā sukhaṃ majjati appapañño³

dukkhena puṭṭho pi pamoham eti,
āgantunā sukhadukkhena puṭṭho
10 pavedhati vāricaro va ghamme,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sukhaṃ ti issariyasukhaṃ labhitvā bālo majjati pamajjati, pamatto
pāpaṃ karoti, dukkheṇā 'ti kāyikacetasikadukkhena, āgantunā ti na ajjhat-
15 tikena, sattānaṃ hi sukhaṃ pi dukkhaṃ pi āgantukam eva na niccappavattam,
- ghamme ti udakā uddharitvā ātape khittamaccho viya vihaṇṇatīti a.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ācariyā“ 'ti ā., S-ko „deva
kim esa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā⁴ araññe sañjātarukkham
pi phalasampannam eva pakkhī bhajantīti“ imaṃ g. ā.:

20 26. Dumaṃ yathā sādupalamaṃ⁵ araññe
samantato samabhicaranti⁶ pakkhī⁷
evam pi aḍḍhaṃ sadhanaṃ sabhogam
bahujjano bhajati attha hetu,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. bahujjano ti bahujano.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tātā“ 'ti āha, p. kim esa maho-
daro jānāti, suṇa devā“ 'ti imaṃ gātham āha:

27. Na sādhu balavā bālo sāhasaṃ vindate dhanam,
30 kasantam eva dummedham kaḍḍhanti niraye bhusam,

¹ C^k -sattha-, B^d -siñcana-. ² C^k B^d dadhi, C^s adhi. ³ C^{ks} -puñño. ⁴ B^d -e.

⁵ B^d sādhu-. ⁶ B^d -bhajanti. ⁷ B^d -ino. ⁸ B^d bahuko jano.

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sāhasan ti sāhasena sāhasikaṃ kammaṃ katvā janaṃ pīletvā dha-
naṃ vindati, atha naṃ nirayapālā kandantam eva dummedhaṃ balavavedanaṃ
nirayaṃ kaḍḍhanti. 5

Puna S-ko raññā „kiṃ Senakā“ 'ti vutte imaṃ g. ā.:

28. Yā kāci najjo Gaṅgam abhisavanti¹
sabbā va tā nāmagottaṃ jahanti,
Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā!
na khāyate, iddhiparo hi loko, 10
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nibhino sirimā va seyyo ti.

Ta. najjo ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kandariyo pi upādāya²,
jahantīti Gaṅgā t' eva³ samkhaṃ gacchanti attano nāmagottaṃ jahanti, na
khāyate ti sāpi puna Gaṅgā samuddam paṭipajjamānā na paññāyati samuddo 15
t' eva³ nāmaṃ labhati, evam evaṃ mahāpañño pi issaraṃ patvā⁴ na khāyati
na paññāyati samuddaṃ pavittha-Gaṅgā viya hotīti a.⁵

Puna rājā „kiṃ paṇḍitā“ 'ti ā., so „suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gāthādvayam āha:

29. Yam etam akkhā udadhiṃ mahantaṃ 20
savanti najjo sabbakālaṃ⁶ asaṃkhaṃ⁷,
so sāgaro niccam ulāravego
velaṃ na acceti mahāsamuddo.
30. Evam pi bālassa pajjappitāni
paññaṃ na acceti sirī kadāci, 25
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. yametamakkhā ti yam etam tvaṃ akkhāsi vadesi, asaṃkhaṃ⁸ ti
agaṇanaṃ kālaṃ, velaṃ nāccetīti⁹ ulāravego pi hutvā ūmisahassaṃ ukkhi-
pitvāpi velaṃ atikkamitum na sakkoti velaṃ patvā avassaṃ¹⁰ sabbaūmiyo bhij- 30
janti, evampīti bālassa pajjappitāni pi evam evaṃ paññāvantaṃ atikkamitum

¹ read: āsavanti? ² Bā -so kunnadiyo pi gaṅgaṃ abhisavanti. ³ Bā tveva. ⁴
Bā issariyappatto. ⁵ Bā hoti, Cās hohiti. ⁶ read: -kāl'. ⁷ Bā -kha. ⁸ Bā
-khyar. ⁹ Bā nacc-. ¹⁰ Cās vassa.

na sakkonti taṃ patvā va bhijjanti, paññaṃ nāccekittī pañnavantaṃ sirī
nāma nātikkamati, na hi koci atthānatthe uppannakamhko pañnavantaṃ atikka-
mitvā bōlassa issarassa pādamūlaṃ¹ gacchati², paññavato yeva pādamūle vi-
nicchayo nāma labbhatīti a.

5 Taṃ sutvā rājā „kiṃ Senakā“ 'ti ā., so „suṇa devā“ 'ti
imaṃ gātham āha:

31. Asaññato ce va³ paresam atthaṃ
bhaṇati saṇṭhānagato⁴ yasassī
tass' eva taṃ rūhati nātimajjhe
10 sirīhīnaṃ⁵ kārayate na pañña⁶,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño⁷ nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. asaññato ce vā 'ti issaro hi sace pi kāyādīhi asaññato dussīlo
saṇṭhānagato⁸ vinicchaye thito hutvā paresaṃ atthaṃ bhaṇati tasmīṃ viniccha-
15 yamaṇḍale mahāparivāraparivutassa musā vatvā sāmikam pi asāmikaṃ karontassa
tass' eva taṃ vacanaṃ rūhati sirīhīnaṃ tathā⁹ kārayate¹⁰ na pañña¹¹, tasmā
pañño nihīno issaro¹² va seyyo ti vadati.

Puna rañña „kiṃ tātā“ 'ti vutte p. „suṇa deva, kiṃ jānāti
lāla-Senako¹³“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

20 32. Parassa vā attano vāpi hetu
bālo musā bhāsati appapañño,
so¹⁴ nindito hoti sabhāya majjhe
peccam pi¹⁵ so duggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Tato Senako gātham āha:

33. Attham pi ce bhāsati bhūripañño
anālayo appadhano daliddo
na tassa taṃ rūhati nātimajjhe

¹ Cks add na. ² Cks -anti. ³ Bā pi. ⁴ Ck saṭṭhāna-, C^s saṇṭhānā- ⁵ Cks
-hīnaṃ, Bā sirivihīnaṃ. ⁶ Bā kāriyate na paññaṃ. ⁷ Cks pañña-. ⁸ Cks
sandbhāna-. ⁹ Bā tathaṃ. ¹⁰ Bā kāriyate. ¹¹ Bā -o, adding apaññassa vaca-
naṃ. ¹² Bā sirimā ¹³ Bā bālasenako idhalokamattameva oloketi na paralokaṃ.
¹⁴ Cks yo. ¹⁵ Bā pacchāpi.

sirī ca paññānavato na hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño¹ nihino sirimā va seyyo ti.

Ta. atthampīti kāraṇam pi ce bhāsati, nātimajjhe ti parisamajjhe,
 paññānavato ti mahārāja nānavantassa ca sirisobhaggappattam patvā paka- 5
 tiyā vijjamānāpi siri nāma na³ hoti, so hi tassa santike suriyuggamane khajjo-
 panako viya khāyatīti dasseti.

Puna raññā „kīdisaṃ tātā“ 'ti vutte p. „kiṃ jānāti S-ko,
 idhalokamattam eva olokoti na paralokan“ ti vatvā imaṃ g. ā.:

34. Parassa vā attano vāpi hetu 10
 na bhāsati⁴ alikaṃ bhūripañño,
 so pūjito hoti sabhāya majjhe
 peccaṃ va so suggatigāmi hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño va seyyo na yasassibālo ti. 15

Ta. peccaṃ ti paralokaṃ gacchantassa kali⁵ na hoti ti attho⁶.

Tato Senako gātham āha:

35. Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca
 nariyo ca iddhesu kulesu jātā
 sabbā va tā upabhogā bhavanti 20
 iddhassa posassa aniddhimanto,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihino sirimā va seyyo ti.

Ta. iddhassā 'ti issarassa, aniddhimanto ti na kevalaṃ tā nariyo
 va atha kho sabbe aniddhimanto sattā tassa upabhogā bhavanti. 25

Tato p. „kiṃ esa jānātīti“ ekaṃ kāraṇaṃ āharitvā das-
 sento imaṃ gātham āha:

36. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantamantinaṃ
 sirī jahati dummedhaṃ jiṇṇaṃ va urago tacāṃ,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi: 30
 pañño¹ va seyyo na yasassibālo ti.

¹ C^k -ā. ² B^d -ppattassa santikaṃ gantvā. ³ C^k omit na. ⁴ all three MSS.
 -ti. ⁵ C¹ s kalim. ⁶ tattha - - attho wanting in B^d.

Ta. sirī jahatīti padassa Cetiyajātakena attho vannetabbo

Atha S-ko raññā „kīdisan“ ti vutte „deva kiṃ esa taruṇo dārako jānāti, suṇāthā“ 'ti „paṇḍitaṃ appaṭibhānam karissā-mīti“ cintetvā imaṃ gātham āha:

5 37. Pañca paṇḍitā mayam bhadante

sabbe pañjalikā upaṭṭhitā,

tvaṃ no abhibhuyya issaro 'si¹

Sakko bhūtapativa devarājā.

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

10 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Idaṃ sutvā rājā „sādhurūpaṃ S-kena kāraṇaṃ āharitaṃ². sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṃ bhinditvā aññaṃ kāraṇaṃ āharitun“ ti cintetvā „kīdisaṃ paṇḍitā“ 'ti ā., S-kena kira imasmiṃ kāraṇe āhaṇe³ ṭhapetvā B-am añño taṃ vādaṃ
15 bhinditum samattho n' atthi, tasmā M. attano ñāṇabalena tassa vādaṃ bhindanto „mahārāja, kiṃ esa bālo jānāti, sayam eva oloketi paññāya visesaṃ na jānāti, suṇa mahārāja“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

38. Dāso va paññassa yasassibālo

20 atthesu jātesu tathāvidhesu,

yaṃ paṇḍito nipuṇaṃ saṃvidheti

sammoham āpajjati tattha bālo,

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño va seyyo na yasassibālo ti.

25 Ta. atthesū 'ti kiccesu, saṃvidhetīti saṃvidahati.

Sinerupādato suvaṇṇavālukaṃ uddharanto viya gaganatale punṇacandaṃ utthapento viya nayaṃ⁴ kāraṇaṃ dassesi. evaṃ M-ena⁵ paññānubhāvaṃ dassetvā⁶ kathite⁷ rājā S-kaṃ āha: „kīdisaṃ Senaka sakkonto uttariṃ kathehīti“, so koṭṭhe ṭha-
30 pitadhanaṃ viya uggahitaṃ⁸ khpetvā appaṭibhāno maṃkubhūto

¹ C^{ks} iriyasi. ² B^d ābhataṃ. ³ B^d ābhate. ⁴ B^d naya. ⁵ C^k -tto tam, C^s -tto na. ⁶ C^{ks} omit da-. ⁷ C^{ks} -takāle, adding tato. ⁸ B^d -hitakaṃ.

pajjhāyanto nisīdi, sace pi¹ so aññaṃ kāraṇaṃ āhareyya
gāthāsahassena pi imaṃ jātaṃ nīṭṭhapeyya², tassa pana
appaṭibhānassa ṭhitakāle gambhīraṃ³ oghaṃ ānento viya M.
uttarim pi paññaṃ eva vaṇṇento imaṃ gātham āha :

39. Addhā hi paññaṃ va sataṃ pasatthā.

5

kantā sirī bhogarataṃ manussā,
ñāṇaṃ ca buddhānaṃ atulyarūpaṃ,
paññaṃ⁴ nācceti⁵ sirī kadācīti.

Ta. satan ti Buddhādīnaṃ sappurisaṇaṃ, bhogarataṃ ti mahārāja yasmā
andhabālā manussā bhogarataṃ va tasmā tesaṃ sirī kantā, yaso nāma⁶ eso p-ehi 10
garahito bālakanto pi, ayaṃ⁷ attho Bhisajātakena vaṇṇetabbo, buddhānaṃ⁸
ti ñānaṃ⁹ vuddhānaṃ⁹, kadācīti kismici kāle ñānavantaṃ¹⁰ sirī nāma nā-
tikkamati devā¹¹ 'ti.

Taṃ sutvā rājā M-assa pañhavyākaraṇena tuṭṭho¹² ghana-
vassaṃ vassanto viya M-aṃ dhanena pūjento gātham ā.:

15

4. Yaṃ tam apucchimha akittayī¹³ no
Mahosadham¹⁴ kevaladhammadassi¹⁴.
gavaṃ sahasaṃ usabhaṇ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho
dadāmi te gāmarāṇi soḷasā¹⁵ 'ti.

20

Ta. usabhaṇ ca nāgaṃ ti tassa pavasahassassa¹⁶ usabhaṇ katvā alaṇ-
katapatiyattaṃ ārohanīyaṃ nāgaṃ dammīti ā¹⁶ Visatipāte Sirimanda-
pañho¹⁷ nīṭṭhito.

Tato paṭṭhāya Bo-assa yaso mahā ahosi, taṃ sabbaṃ 25
U-devī yeva vicāreti¹⁸, sā tassa soḷasavassakāle cintesi: „mama
kaniṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa
kātuṃ vaṭṭatīti“, sā rañño tam atthaṃ ārocesi, rājā taṃ sutvā
somanassappatto hutvā „sādhu jānāpehi nan“ ti ā., sā taṃ

¹ Bā hi. ² Cks nīṭṭhayeṭha. ³ Cks -ra. ⁴ Cks -ā. ⁵ Cks Bā na-. ⁶ Cks ti cāyaṃ.
⁷ Cks vud-. ⁸ Cks ñāṇa. ⁹ Bā sabbaññu buddhānaṃ ca ñānaṃ. ¹⁰ Cks
ñānavantaṃ. ¹¹ Bā adds mahāmegho. ¹² Cks atikkayī. ¹³ so Cks for -dhā?
Bā -saṭha. ¹⁴ Cks -ī, (fr. supra v. 22. ¹⁵ Bā -hassam. ¹⁶ Cks add sabbaṃ
dāpesi. ¹⁷ Bā -meṇḍa-, cfr. IV p. 412. ¹⁸ Bā -si.

- jānāpetvā tena sampañicchite „tena hi tāta kumārikaṃ ānemā“¹
 'ti ā., M. „kadāci imehi ānītā mama na ruceyya, sayam eva
 tāva upadhāremīti“ cintetvā evam āha: „devi, katipāhaṃ mā
 kiñci rañño vadetha, ahaṃ ekaṃ dārikaṃ sayam pariyesitvā
 5 mama cittarucitaṃ tumhākaṃ ācikkhissāmīti“, „evam karohi
 tātā“ 'ti, so devim vanditvā attano gharaṃ gantvā sahāyakā-
 naṃ saññaṃ datvā aññataravesena tunnavāyaupakaraṇāni² ga-
 hetvā ekako va uttaradvārena nikkhamitvā uttaradvārayava-
 majjhakaṃ³ pāyāsi, tadā pana tattha purāṇaseṭṭhikulaṃ pari-
 10 jññaṃ ahosi, tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā
 sabbalakkhaṇasampannā puññavatī, sā taṃ divasaṃ pāto va
 yāguṃ pacitvā ādāya „pitu kasaṇaṭṭhānaṃ gamissāmīti“ nik-
 khamitvā taṃ eva maggaṃ paṭipajji, M. taṃ āgacchantim⁴
 disvā „lakkhaṇasampannā itthi, sace apariggahā imāya me
 15 pādapari-cārikāya bhavitum vaṭṭatīti“ cintesi, sāpi taṃ disvā
 va „sace evarūpassa purisassa gehe bhaveyyaṃ sakkā mayā⁵
 kuṭumbaṃ saṇṭhapetun“ ti cintesi, atha M. „imissā sapariggaha-
 apariggahabhāvaṃ na⁶ jānāmi, hatthamuddāya naṃ⁷ pucchissāmi,
 sace paṇḍitā bhavissati jānissatīti“ cintetvā dūre ṭhito va muṭṭhim
 20 akāsi, sā „ayaṃ me sassāmikabhāvaṃ pucchati“ ñatvā hat-
 thaṃ vikāsesi⁸, so⁹ ñatvā samīpaṃ gantvā „bhadde kā nāma
 tvaṃ“ ti pucchi, „sāmi ahaṃ atītānāgate vā etarahi vā yaṃ
 n' atthi taṃnāmikā“ ti, „bhadde, loke amaran nāma n' atthi,
 tvaṃ Amarā nāma bhavissasīti“, „evam sāmīti“, „bhadde kassa
 25 yāguṃ harasīti¹⁰“, „sāmi pubbadevatāyā“ 'ti, „pubbadevatā¹¹
 nāma mātāpitāro, tava pitu harissasi maññe¹²“ ti, „evam bha-
 vissati¹³ sāmīti“, „tava pitā kiṃ karotīti“, „ekaṃ dve¹⁴ karo-
 tīti“, ekassa dvidhākaraṇaṃ nāma kasaṇaṃ, „kasati bhadde“

¹ Bā ānessāmi. ² Cks tuntamāya-, Bā tunnavāya-. ³ Bā uttarayavamajjhaka-
 gāmaṃ. ⁴ Bā -taṃ. ⁵ Cks siyā. ⁶ Cks omit na. ⁷ so Cks; Bā -muṭṭhavayā-
 naṃ. ⁸ Bā pasāresi. ⁹ Bā adds apariggahabhāvaṃ. ¹⁰ Cks haratīti, Bā ha-
 rissasīti. ¹¹ Bā bhadde pubba-. ¹² Bā adds vane. ¹³ Bā omits bha-. ¹⁴
 Bā dvidhā.

ti, „evaṃ sāmīti“, „kasmim̐ pana thāne te pitā kasatīti“, „yattha sakim̐¹ gatā² na entīti³“, „sakim̐ gatānaṃ napaccā-gamanatthānaṃ⁴ nāma susānaṃ, susānasantike kasati bhadde“ ti, „evaṃ sāmīti“, „bhadde ajj' eva essatīti⁵“, „sace essati na essāmi, noce essati essāmīti“, „bhadde pitā te maññe na- 5 dīre kasati⁶, udake ente na essasi anente essasīti“, „evaṃ sāmīti“, ettakaṃ allāpasallāpaṃ katvā Amarādevī „yāguṃ pivissasi sāmīti“ nimantesi, M. „paṭikkhipanan nāma amaṇ-galan⁷“ ti cintetvā „āma pivissāmīti“ ā., sā yāgughaṭaṃ otāresi, M. „sace pātim̐ adhovitvā hatthadhovanaṃ adatvā va dassati 10 etth' eva naṃ pahāya gamissāmīti“ cintesi, sā pana pātiyā udakaṃ āharitvā hatthadhovanaṃ datvā tucchapātim̐ hatthe aṭhapetvā bhūmiyaṃ katvā ghaṭaṃ āloletvā⁸ yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mandāni, atha naṃ M. ā.: „kim̐ bhadde atibahalā yāgū“ ti, „udakaṃ no⁹ laddhaṃ sāmīti“, „kedārehi 15 udakaṃ na laddhaṃ bhavissati maññe“ ti, sā „evaṃ sāmīti“, sā pitu yāguṃ ṭhapetvā B-assa adāsi, so pivitvā mukhaṃ vikkhāletvā „bhadde mayaṃ tumhākaṃ gehaṃ gamissāma, maggaṃ no ācikkhā“ 'ti ā., sā „sādhū“ ti vatvā ācikkhantī Eka-nipāte gātham āha:

20

41. Yena sattū bilaṅgā ca¹⁰

dviguṇapalāso ca pupphito

yenādāmi¹¹ tena¹² vadāmi

yena nādāmi¹³ na tena vadāmi¹⁴

esa maggo Yavamajjhakassa

25

etaṃ channapathaṃ vijānāhīti.

T. a.: sūmi antogāmaṃ pavisitvā ekaṃ sattūāpanaṃ passissasi tato kaṇḍiya-apaṇaṃ, tesāṃ parato dviguṇapaṇṇo kovilaro pupphito, tasmā tvaṃ yena sattū

¹ Bā patim̐. ² Bā adds macchā. ³ Bā enti tasmiṃ thāne sāmīti. ⁴ Cks na pacchā-, Bā panapaccā-. ⁵ Bā -sīti, Cks essathā ti. ⁶ Cks -tīti, Bā dīpāre kasati. ⁷ Bā avam-. ⁸ so C^s; Ck āloketvā, Bā āluḷetvā. ⁹ Bā na. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Bā yena dadāmi, ¹² read: tena? ¹³ Bā yena na dadāmi, Ck ye nā dāmi. ¹⁴ Bā tena na vadāmi, wanting in Ck.

bilaṅgā ca kovilāro ca pupphito tena gantvā kovilāramūle thatvādak khinam¹ gaṇha
vāmaṃ muñca esa maggo Yavamajjhakassa, Yavamajjhagāme patitthitassa ambhakaṃ
gehassa etam eva paticchaditaṃ mayā vuttaṃ channapathaṃ channapadaṃ vā
paticchannakāraṇam vijānāhīti, ettha hi ye nādāmi² yena hatthena ādāmi³
5 dakkhiṇahattham sandhāya vuttaṃ itaraṃ vāmahattham, evaṃ sā tassa maggaṃ
ācikkhitvā pitu yāgum gahetvā agamāsi. Channapathapañho nittihito.

So tāya kathitamaggena taṃ gehaṃ gato, atha naṃ
Amarādeviyā mātā disvā va āsanaṃ datvā „yāgum vadḍhemi⁴
sāmīti“ ā., „amma kaniṭṭhabhaginiyā me A-deviyā thoka⁵ yāgu
10 dinnā“ ti, „dhītu me atthāya āgatenā bhavitabban“ ti aññāsi,
M. tesam duggatabhāvaṃ jānanto pi „amma ahaṃ tunnavāyo,
atthi kiñci sibbitabban“ ti, „sāmi atthi, mūlaṃ pana n’ atthīti“,
„amma mūlena kammaṃ n’ atthi, ānetha sibbissāmīti“, sā
jijñakāni pilotikāni āharitvā adāsi, Bo. āhaṭṭhaṭṭaṃ nittḥa-
15 pesi yeva, paññavantānaṃ kiriyā nāma ijḥati, atha naṃ
„amma vithisabhāgānaṃ⁶ ārocehīti“ ā., sā sakalagāme āro-
cesi, M. tunnakammaṃ katvā ekāhen’ eva sahaṣsaṃ⁷ up-
pādesi, mahallikāpi ’ssa pātarāsabhattaṃ pacitvā datvā sā-
yaṃ „tāta kittakaṃ pacāmīti“ ā., „amma yattakā imas-
20 mīm gehe bhujaṃti tesam pamāṇena“ ’ti, sā anekasūpa-
vyañjanaṃ bahubhattaṃ paci, A-devī pi sāyaṃ sīsena dāru-
kalāpaṃ ucchaṅgena paṇṇaṃ ādāya araṇṇato āgantvā pure-
dvāre⁸ dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṃ pāvīsi, pitā
pan’ assā sāyataraṃ⁹ āgami, M. nānaggarasehi bhuñji, itarā
25 mātāpitaro bhojetvā pacchā bhuñjitvā mātāpitunnaṃ pāde dho-
vitvā M-assa pāde dhovi, so taṃ parigaṇhanto katipāhaṃ tatth’
eva vasi, atha naṃ vīmaṃsanto ekadivasam ā.: „bhaddo A-devi
adḍhanālikamattaṃ taṇḍulaṃ gahetvā tato mayhaṃ yāguṃ ca
pūvaṃ ca bhattaṃ ca pacāhīti“, sā „sādhū“ ’ti sampatichhitvā
30 te taṇḍule kottetvā mūlataṇḍulehi yāguṃ majjhimataṇḍulehi
bhattaṃ kaṇikāhi pūvaṃ pacitvā tadanurūpaṃ vyañjanaṃ
sampādetvā M-assa savyaṇjanaṃ yāguṃ¹⁰ adāsi, yāgu mukhe

¹ B^d -namaggaṃ. ² B^d yana dadāmi. ³ B^d dadāmi. ⁴ B^d pivissasi. ⁵ B^d -kaṃ. ⁶ C^k -gena. ⁷ B^d adds kaḥapaṇaṃ. ⁸ B^d pūragehadvāre, B^d pubbaḥgeha-
⁹ so C^k; B^d sāyaṇhasamayā. ¹⁰ C^k savuyāñj-, B^d susūpavy-.

thapitamattā va rasaharaṇiyo' pharitvā aṭṭhāsi, so tassā vī-
 maṃsanattham eva² „bhadde pacitum ajānantī kimattham
 mama taṇḍule nāsesīti“ yāguṃ saha khelena niṭṭhubhitvā bhū-
 miyaṃ pātesi, sā akujjhivā va „sace yāgu na sundarā pūvaṃ
 khāda sāmīti“ pūvaṃ adāsi, tam pi tatth' eva akāsi, bhatte 5
 pi tatth' eva paṭipajjitvā „tvaṃ pacitum ajānantī mama santa-
 kaṃ kimattham nāsesīti“ kuddho viya tīṇi pi ekato madditvā tassā
 sīsato paṭṭhāya sakalasarīraṃ vilimpitvā³ „dvāre nisidā“ 'ti ā.,
 sā akujjhivā va „sādhu sāmīti“ tathā akāsi, so tassā nihata-
 mānabhāvaṃ ūtvā „bhadde ehīti“ ā., sā ekavacanen' eva 10
 āgatā, M. pana āgacchanto kahāpaṇasahassena saddhim ekam
 sāṭakam tambulapasibbake ṭhapetvā āgato, atha so taṃ sāṭakam
 nīharitvā tassā hatthe ṭhapetvā „bhadde tava sahāyikāhi sad-
 dhim nahāyitvā imam sāṭakam nivāsetvā ehīti“ ā., sā tathā
 akāsi, p. uppāditadhanaṃ ca āhaṭadhanaṃ⁴ ca sabbaṃ tassā⁵ 15
 mātāpitunnaṃ datvā te samassāsetvā taṃ⁶ ādāya nagaram eva
 gantvā vīmaṃsanatthāya taṃ dovārikassa gehe nisidāpetvā
 dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṃ gantvā purise
 āmantetvā „asukagehe itthim ṭhapetvā āgato 'mhi, imam sa-
 hassam ādāya gantvā taṃ vīmaṃsathā“ 'ti sahassam datvā 20
 pesesi, te tathā karimṣu, sā „imam mama sāmikassa pāda-
 rajaṃ na agghatīti“ na icchi, te gantvā paṇḍitassa ārocesum,
 puna pi yāvattatīyaṃ pesetvā catutthe vāre „tena hi taṃ hatthe
 gahetvā kaḍḍhantā ānethā⁷“ 'ti ā., te tathā karimṣu, sā M-am
 mahāsampattiyaṃ ṭhitaṃ na sañjāni oloketvā ca pana hasi c' 25
 eva rodi ca, so ubhinnaṃ pi kāraṇaṃ pucchi, atha naṃ sā
 evam ā.: „sāmi ahaṃ hasamānā tava sampattiṃ oloketvā 'ayaṃ
 sampatti na akāraṇena⁸ laddhā purimabhava pana kusalaṃ katvā
 laddhā bhavissati, aho puññānaṃ phalaṃ nāmā' 'ti hasim'
 rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitagopitavatthumhi apa- 30

¹ Bā sattarasaharāṇiyasahassāni. ² Ck -ttame, C^o -ttāmeva, Bā -ttāyameva.

³ Cks vilumpitvā, Bā limpivā. ⁴ Bā ābhata-. ⁵ Cks tassa. ⁶ Cks tā. ⁷ Cks

an-. ⁸ Cks nakā-. ⁹ all three M.S. hasi.

- rajjhivā Nirayaṃ gamissatīti¹ tayi kāruṇṇena rodin² ti³, so tam vīmaṃsitvā suddhabhāvaṃ nātvā „gacchatha, naṃ tatth' eva nethā“ 'ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṃ gahetvā gantvā tāya saddhiṃ tamrattiyaṃ sayitvā punadivase pāto
- 5 va rājakulaṃ pavisitvā Udumbarādeviyā ārocesi, sā raṇṇo āro-
cetvā A-deviṃ⁴ sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā mahāyogge nisidā-
petvā mahantena sakkārena M-assa gehaṃ ānetvā maṅgalaṃ
kāresi, rājā B-assa sahaṃsamūlaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, dovārike
ādimkatvā sakalanagaravasino paṇṇākāre pahīṇimsu, A-devī
- 10 raṇṇā pahitaṃ paṇṇākāraṃ dvidhā bhinditvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ
raṇṇo pesesi, eten' upāyena sakalanagaravāsīnaṃ pi paṇṇā-
kāraṃ pesetvā nagaraṃ saṃgaṇhi, tato paṭṭhāya M. tāya sad-
dhiṃ samaggavāsaṃ vasanto raṇṇo atthaṃ ca dhammaṃ ca
anusāsi, ath' ekadivasaṃ Senako itare tayo attano santikaṃ
- 15 āgate āmantetvā „ambho mayaṃ gahapatiputtassa Mahosa-
dhass' eva na-ppahoma, idāni pana tena attano vyattatarā
bhariyā ānitā⁵ ti, kinti naṃ 'raṇṇo antare paribhindeyyāma'⁶
'ti ā., „ācāriya, mayaṃ kiṃ jānāma, tvaṃ eva jānāsīti⁷“, „hotu,
mā cintayittha, atthi upāyo ti⁸, ahaṃ raṇṇo cūlāmaṇiṃ the-
- 20 netvā āharissāmi, Pukkusa tvaṃ suvaṇṇamālaṃ āhara, Kāvinda
tvaṃ kambalaṃ āhara, Devinda tvaṃ suvaṇṇapāḍukaṃ“ ti, te
cattāro pi upāyena tāni āharīmsu, tato „ajānikaṃ' katvā gaha-
patiputtassa gehaṃ pesessāma⁹“ 'ti Se- tāva maṇiṃ takka-
ghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe pesesi, „imaṃ takkaghaṭaṃ
- 25 aṇṇesaṃ gaṇhantānaṃ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇ-
hanti¹⁰ ghaṭen' eva saddhiṃ dehīti¹¹, sā p-assa gharadvāraṃ
gantvā „takkaṃ gaṇhathā“ 'ti aparāparaṃ sañcarati, A-devī
dvāre ṭhitā tassā kiriyaṃ disvā „ayaṃ aṇṇattha na gacchati,
bhavitabbam ettha kāraṇena¹²“ 'ti iṅgitasaṇṇāya¹³ dāsiyo paṭik-
kamāpetvā sayam eva tam dāsiṃ „amma ehi, takkaṃ gaṇhi-

¹ Bā -sīti. ² C^k rodanti, Bā rodāmiti. ³ C^k -vi, Bā -viyā. ⁴ C^k aṇitā, C^s atitā, Bā ānitā. ⁵ Bā jānāhiti. ⁶ Bā omits ti. ⁷ so C^k: not in Bā. ⁸ Bā gaṇhati. ⁹ Bā iṅghata-.

sāmā“¹ ‘ti pakkosivā tassā āgatakāle dāsinam saddam¹ datvā
 anāgacchantīsu „gaccha dāsiyo pakkosā“² ‘ti tam eva pesetvā
 ghaṭe hattham otāretvā maṇim disvā tam āgataṃ pucchi:
 „amma tvaṃ kassa santakā“³ ti, „Senakapaṇḍitassa dāsi-mhīti“,
 tato tassā ca mātu c’ assā nāmam pucchitvā „tena hi takkaṃ 5
 dehīti“⁴ vatvā „ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho,
 ghaṭen’ eva saddhim gaṇhathā“⁵ ‘ti vutte „tena hi yāhīti“⁶ tam
 uyyojetvā „asukamāse asukadivase Senakācariyo asukadāsīdhī-
 tāya asukāya nāma hatthe raṇṇo cūlāmaṇim paheṇakathāya⁷
 pahiṇīti“⁸ paṇṇe likhitvā⁹ gaṇhi, Pukkuso suvaṇṇamālaṃ sumana- 10
 pupphacamaṇḍake ṭhapetvā pesesi, Kāvindo kambalaṃ paṇṇa-
 pacchiyaṃ ṭhapetvā pesesi, Devindo svaṇṇapādukaṃ yavakalā-
 pantare bandhitvā pesesi, sā sabbāni pi tāni gahetvā paṇṇe
 nāmarūpaṃ āropetvā M-assa ācikkhitvā ṭhapesi, te pi cattāro
 janā rājakulaṃ gantvā „kiṃ deva tumhākaṃ cūlāmaṇim na 15
 pilandhathā“¹⁰ ‘ti āhamsu, rājā „pilandhissāmi, āharissathā“¹¹ ‘ti
 ā., maṇim na passiṃsu, itarāni¹² pi na passiṃsu yeva, atha te
 cattāro pi „deva tumhākaṃ ābharaṇāni Mahosadhassa gehe,
 so tāni sayam valaṇṇeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto“¹³
 ti tam paribhindiṃsu, ath’ assa atthacarakā¹⁴ gantvā p-assa 20
 ārocīṃsu, so „rājānaṃ disvā jānissāmīti“¹⁵ rājūpatṭhānaṃ aga-
 māsi, rājāpi kujjhītvā „na jānāmi idha āgantvā kiṃ karissatīti“¹⁶
 attānaṃ passitum nādāsi, p. pana raṇṇo kuddhabhāvaṃ jānitvā
 attano nivesanam eva gato, rājā „gaṇhathā nan“¹⁷ ti āṇāpesi,
 p. atthacarakānaṃ sutvā „apagantum vaṭṭatīti“¹⁸ A-deviyā saṇṇāṃ 25
 datvā aṇṇātakavesena nagarā nikkhamitvā dakkhiṇayavamaj-
 jhakaṃ gantvā kumbhakāragehe kumbhakārakammaṃ akāsi,
 nagare pi „p. palāto“¹⁹ ti ekakolāhalaṃ jātāṃ, Senakādayo
 cattāro pi tassa palātabhāvaṃ ñatvā „mā cintetu²⁰, mayam kiṃ
 apaṇḍitā“²¹ ti aṇṇamaṇṇāṃ ajānāpetvā va A-deviya paṇṇākāraṃ 30

¹ Bā saṇṇāṃ. ² Bā gahaṇatthāya. ³ Bā adds takkaṃ. ⁴ Bā āharathā. ⁵ Bā itare. ⁶ Bā adds manussā. ⁷ Bā -tayittha.

pahiṇiṃsu, sā catūhi pi pesitaṃ gahetvā¹ „asukavelāya āgacchantū“ 'ti vatvā te āgate khuramuṇḍe kāretvā gūthakūpe khipāpetvā mahādukkhaṃ pāpetvā kilañjapacchīsu² nipajjāpetvā rañño ārocetvā tehi saddhiṃ cattāri pi ratanāni gāhāpetvā
 5 rājanivesanaṃ gantvā rañño vanditvā ʔhitā: „deva Ma-paṇḍito na coro, ime corā, etesu hi Se- maṇicoro, Pu- svaṇṇamālac., De- suvaṇṇapādukac., asukamāse a-divase a-dāsīdhītāya nāma hatthe imeh' etāni paheṇakatthaya pesitāni, imaṃ paṇṇaṃ passatha, attano santakaṃ gaṇhatha, core ca paṭicchatha³
 10 devā“ ti cattāro pi jane mahāvippakāraṃ pāpetvā rājānaṃ vanditvā gehaṃ eva gatā, rājā Bo-assa palātabhāvena tasmim'⁴ āsaṃkāya aññesaṃ paṇḍitamantīnaṃ abhāvena tesāṃ kiñci avatvā „nahatvā attano gehāni gacchathā“ 'ti pesesi⁵. Ath' assa chatte adhivutthadevatā Bo-assa dhammadesanāya saddam
 15 asuṇanti „kin nu kho“ ti āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ űatvā „paṇḍitassa ānayanakāraṇaṃ karissāmīti“ rattibhāge chatta- piṇḍikavivare ʔhatvā rājānaṃ Catukkanipāte Devatāpañhe (III p. 152) āgate hanti hatthehi pādehīti ādike cattāro pañhe pucchi, rājā ajānanto „ahaṃ na jānāmi, aññe p-e pucchissā-
 20 mīti“ ekadivasāṃ parihāraṃ⁶ yācitvā punadivase „āgacchantu kirā“ 'ti p-tānaṃ sāsanaṃ pesetvā tehi „mayāṃ khuramuṇḍā, vīthiṃ otarantā lajjāmā“ 'ti vutte cattāro nālipaṭṭe⁷ pesesi „ime sīsese katvā āgacchantū“ 'ti, tadā kira te paṭṭā⁸ up-
 25 ajja rattibhāge chatte adhivutthadevatā maṃ cattāro pañhe pucchi, ahaṃ ajānanto 'p-te pucchissāmīti' avacaṃ, kathehi me te pañhe“ ti paṭṭhamaṃ gātham āha:

„Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati
 sa ve rājā⁹ piyo hoti, kaṇṇaṃ tena-m-abhipassati.

30 Senako kiṃ hanti kaṃ hantīti taṃ taṃ vippalapitvā n' ev'

¹ Ck^s add asukañca. ² Ck^s -iṃsu, not in B^d. ³ B^d sampa-. ⁴ so Ck B^d; C^s kasmim. ⁵ B^d add sabbaratanathenañ niṭhitā. ⁶ B^d okāsaṃ. ⁷ B^d -patte. ⁸ B^d pattā. ⁹ C^s rāja.

antaṃ na koṭiṃ passi, sesāpi appaṭibhānā va ahesuṃ, rājā
vippaṭisārī ahosi, puna rattibhāge devatāya „pañho te nāto“
ti puṭṭho „cattāro me p-ā puṭṭhā, te pi na jāniṃsū“ 'ti ā.,
devatā „kin te jānissanti, ṭhapetvā M-panḍitaṃ aṇño ete ka-
thetuṃ samattho nāma n' atthi, sace taṃ pakkosāpetvā ete
pañhe na kathāpessasi¹ iminā te jalitena ayakūṭena sīsaṃ
bhindissāmti“ rājānaṃ tajjetvā „mahārāja agginā atthe sati
khajjopanakaṃ dhamituṃ khīrena vā atthe sati visāṇaṃ du-
hituṃ na vaṭṭatīti“ vatvā imaṃ Pañcanipāte Khajjopanaka-
pañhaṃ udāhari:

43. Ko nu santamhi pajjote aggipariyesanaṃ caraṃ (III p. 197)
addakkhi rattiṃ khajjotaṃ jātavedaṃ amaññatha².
44. Sv-āssa gomayacupṇāni abhimatthaṃ tiṇāni ca
viparītāya saññāya nāsakkhi sañjaletave.
45. Evam pi anupāyena atthaṃ na labhate mago³
visāṇato gavaṃ dohaṃ⁴ yattha khīraṃ na vindati. 15
46. Vividhehi upāyehi atthaṃ papponti māṇava
niggahena amittānaṃ mittānaṃ paggahena ca.
47. Senimokkhalābhena⁵ vallabbhānaṃ nayena ca
jagatiṃ jagatīpālā āvasanti vasundharan ti. 20

Ta. pajjote ti aggimbi sante, caran ti caranto, add- ti passi, diṣvā ca
pana vaṇṇasāmaññatāya⁶ taṃ jātavedo ayaṃ bhavissatīti atha evaṃ amañ-
ñittha⁷, svāssā 'ti so etassa khajjopanakassa upari sukhumaṇi gomayacupṇāni
c' eva tiṇāni ca, abhimatthan ti hatthehi ghaṃsitvā okiranto⁸ jaṇṇukehi
bhūmiyaṃ patiṭṭhāya mukhena dhamento jalissāmi⁹ nan ti viparītāya saññāya¹⁰
dhamento pi sañjaletuṃ¹¹ nāsakkhi, ko nāma¹² eso ti magasadiso andhabālo,
evaṃ anupāyena pariyesanto atthaṃ na labhati, yatthā 'ti yasmiṃ visāṇe
khīraṃ eva n' atthi tato gāviṃ¹³ duhanto viya ca atthaṃ na vindati, seni-
mokkhalābhena¹⁴ 'ti senipamukhānaṃ amaccānaṃ¹⁵, vallabbhānaṃ ti

¹ Bā kathessasi. ² Bā -ittha. ³ Bā migo. ⁴ Bā du-, Bā dū-. ⁵ C^s seni-
mokkho-, C^s senimokkho-, Bā senimokkhalābhena. ⁶ C^k Bā add ca, Bā has
khajjopanakaṃ in te place of taṃ. ⁷ C^s amaradevīm nissati, C^k amaññissati,
B^s amaññatthaṃ. ⁸ Bā āk-. ⁹ Bā jāle-. ¹⁰ C^k add vā. ¹¹ Bā -jā-. ¹²
C^k Bā gāvi. ¹³ C^s senimokkho-, C^s senimokkhopalo-, Bā senimokkhalā-
¹⁴ Bā palobhena.

piyamanāpānaṃ viśāsikaamaccānaṃ nayena ca, imaṃ ca susaṃkhātānaṃ ratanānaṃ dhāraṇato vasundharan ti laddhanāmaṃ jagatiṃ jagatīpālā rājāno āvasanti.

„Na tayā sadisā¹ hutvā aggimhi vijjamāne² yeva khajjopanakaṃ dhamenti, tvaṃ pana aggimhi sati khajjopanakaṃ
 5 dhamento viya tulaṃ chaḍḍetvā hatthena tulento viya³ khīren’
 atthe jāte viśāpato duhanto viya Senakādayo gambhīrapaṇhaṃ
 pucchasi, ete kiṃ jānanti, khajjopanakasadisā ete, mahāaggik-
 khandhasadisā Mahosadho paṇṇāya jalati, taṃ pakkosāpetvā
 pucchā, imaṃ hi te paṇhaṃ ajānantassa jīvitaṃ n’ atthīti“
 10 rājānaṃ tajjetvā antaradhāyi. Khajjopanakapaṇho niṭṭhito.

Atha rājā maraṇabhayaatajjito punadvase amacce pakkosāpetvā: „tātā cattāro pi tumhe catūsu rathesu ṭhatvā catūhi
 nagaradvārehi nikkhamitvā yatth’ eva me puttā Ma-paṇḍitaṃ
 passatha tatth’ ev’ assa sakkāraṃ katvā khippaṃ ānethā“⁴ ‘ti
 15 pesesi, tesu tayo janā p-taṃ na passimsu, dakkhiṇadvārena
 nikkhanto pana dakkhiṇayavamajjhagāmake M-aṃ mattikaṃ
 āharitvā ācariyassa cakkaṃ vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṃ⁵
 palālapīṭhake nisīditvā muṭṭhiṃ muṭṭhiṃ katvā appasūpaṃ
 yavabhataṃ bhuñjamānaṃ passi. Kasmā pan’ esa taṃ⁶ kam-
 20 maṃ akāsīti „rājā kira ‘paṇḍito Ma-dho nissamsayaṃ rajjaṃ
 gaṇhissatīti’ āsāṃkito ‘so kumbhakāraḥ kammēna jīvātīti’ sutvā
 nirāsaṃko bhavissatīti“ cintetvā evaṃ akāsi. So amaccaṃ disvā
 attano santikaṃ āgatabhāvaṃ ōatvā „mayhaṃ yaso paṭipāka-
 tiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditaṃ nānaggarasabhataṃ
 25 eva bhuñjissāmīti“ gahitabhatapiṇḍaṃ chaḍḍetvā utṭhāya
 mukhaṃ vikkhālesi. Tasmīṃ khaṇe so amacco upasaṃkami, so
 pana Senakapakkhiko. Tasmā taṃ ghaṭanto „paṇḍita ācariya
 Senakass’ eva vacanaṃ niyyānikaṃ, tava nāma yase parihīne⁶
 tathārūpā paṇṇā patitṭhā hotuṃ⁷ nāsakkihi, idāni mattika-
 30 makkhito palālapīṭhake nisīditvā evarūpaṃ bhataṃ bhuñjasīti“
 vatvā imaṃ Dasanipāte Bhūripaṇhe gāthaṃ āha:

¹ Cks tayādisā. ² Cks -nā. ³ Cks omīti viya. ⁴ Bā -re. ⁵ Bā so kāsma evarūpaṃ. ⁶ Cks -no. ⁷ Bā patitṭhāpetum.

48. Saccaṃ kira tvaṃ api bhūripaṇṇo¹, (IV p. 72)
 yā tādisī sirī dhitī mutī ca
 na tāyate 'bhāvavas' ūpanītaṃ²
 yo yāvakaṃ bhuñjasi³ appasūpaṃ.

Ta. saccaṃ kirā 'ti ācariya So- yam āha' taṃ kira saccam eva, sirīti 5
 issariyaṃ dhitīti abbhocchinnaviriyaṃ, na tāyate bhāvavasūpanītan² ti
 abbhāvassa avaḍḍhiyā vasaṃ upanītaṃ taṃ na rakkhati patitṭhā hotum⁴ na sak-
 koti, yāvakaṃ ti yavataṇḍulabhattaṃ.

Atha naṃ M. „andhabāla ahaṃ attano paṇṇābalena puna
 taṃ yasaṃ pākatikaṃ kātukāmo evaṃ karomīti“ vatvā idaṃ 10
 gāthadvayam āha:

49. Sukhaṃ dukkhena⁵ paripācayanto
 kālākālaṃ vicināṃ chandachanno
 atthassa dvārāni avāpuranto
 tenāhaṃ tussāmi yavodanena. 15
50. Kālaṃ ca ñatvā abhiññānāya
 mantehi atthaṃ paripācayitvā
 vijambhissaṃ sihavijambhitāni
 tāy' iddhiyā dakkhasi maṃ punāpīti.

Ta. dukkhenā 'ti iminā kāyikacetasikadukkhenā attano porāṇakasukhaṃ 20
 paṭipākatikakāraṇena paripācento vadāhento, kālākālaṃ ti ayaṃ paṭicchannassa
 hutvā caranakālo ayaṃ napaṭicchannassā 'ti evaṃ kālaṃ ca akālaṃ ca vicinanto
 raṇṇo kuddhakāle channena⁶ caritabban ti ñatvā chandena attano ruciyā channo
 paṭicchanno hutvā kumbhakārakammena jīvanto attano atthassa kāraṇasamkhātāni
 dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇāhaṃ⁷ yavodanena tussāmīti a., 25
 abhiññānāyā 'ti viriyakaraṇassa mantehi atthaṃ paripācayitvā attano ñāṇena
 mama yasaṃ vadāhetvā manosiḷātale siho viya vijambhissaṃ tāya iddhiyā maṃ⁸
 puna pi tvaṃ passissasīti.

Atha naṃ amacco āha: „paṇḍita, chatte nibbattadevatā
 rājānaṃ pañhaṃ pucchi, rājā cattāro p-e pucchi, eko pi paṇ- 30
 haṃ kathetum nāsakkhi, tasmā rājā tava santikaṃ maṃ pahiṇīti“,

¹ Cs -pañhe, Rd tavamapi bhūripaṇṇā, Bs tavamasi bhūripaṇṇā. ² Cks bhāva-
 casū-. ³ Cks -ti. ⁴ Bd patitāpetum. ⁵ read: dukkhena. ⁶ Bd chandena. ⁷
 Cks -nāyaṃ. ⁸ Cks maṃ iddhiyā.

„evaṃ sante paññāya ānubhāvaṃ¹ na passasi, evarūpe kāle na
 issariyaṃ patitṭhā hoti, paññāsampanno va patitṭhā hotīti“
 M. paññānubhāvaṃ vappesi, atha amacco raññā² „paṇḍitaṃ
 diṭṭhatṭhāne yeva nahāpetvā acchādetvā ānethā“³ 'ti vutto³
 5 dinnasahassaṃ ca dussayugaṃ ca M-assa hatthe ṭhapesi, kum-
 bhakāro „Ma-paṇḍito kira mayā pessakammaṃ kārāpito“ ti
 bhayaṃ āpajji, taṃ M. „mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṃ am-
 hākaṃ“ ti assāsetvā tassa sahasaṃ datvā mattikamakkhiten'
 eva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṃ pāvisi, amacco rañño
 10 ārocetvā „kuhin te tāta p. diṭṭho“ ti vutte „deva dakkhiṇa-
 yavamajjhake kumbhakārakammaṃ katvā jīvati, tumhehi 'pakko-
 sathā' 'ti' vutte anabhāyitvā va mattikamakkhiten' eva sarīrena
 āgato“ ti āha, rājā „sace mayhaṃ paccatthiko assa issariyavidhinā
 careyya, nāyaṃ mama paccatthiko“ ti cintetvā „mama puttassa
 15 attano gharaṃ gantvā nahāyitvā alaṃkaritvā mayā dinnavi-
 dhānen' eva āgantum vadathā“ 'ti ā., taṃ sutvā p. tathā katvā
 āgantvā „pavisatū“ 'ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
 mantam atṭhāsi, rājā tena saha paṭisanthāraṃ katvā p-aṃ
 vīmaṃsanto imaṃ g. ā.:

20 51. Sukhī hi eke na karonti pāpaṃ
 avaṇṇasaṃsaggabhayā pan' eke,
 pahū⁵ samāno vipulattacintī
 kimkāraṇā me na karosi dukkhaṃ ti.

Ta. sukhīti p-a ekacce hi mayaṃ sukhino sampattissariyā⁶ alaṃ no etta-
 25 kenā 'ti uttarim⁷ issariyakāraṇa pāpaṃ na karonti, ekacce evarūpassa no yasa-
 dāyakassa sāmikassa aparajjhantānaṃ avanṇo bhavissatīti avaṇṇasaṃsaggabhayā
 na karonti, eko asaṃmattho hoti, eko mandapañño tvaṃ pana samattho ca vi-
 pulattacintī ca⁸, icchanto sakala-Jambudīpe rajjam pi kareyyāsi, kimkāraṇa
 mama rajjam gahetvā dukkhaṃ na karosīti.

30 Bodhisatto āha:
 52. Na paṇḍitā attasukhassa hetu
 pāpāni kammāni samācaranti,

¹ B^d adds kasmā. ² B^d -o. ³ C^k omit vutto. ⁴ C^k -satīti. ⁵ C^s pabu, B^d
 bahu ⁶ C^k -ya, C^s yaṃ. ⁷ B^d -ri. ⁸ B^d adds sace pana

dukkhena puṭṭhā khalitāpi¹ santā
chandā ca dosā ca na jahanti dhammaṃ ti.

Ta. khalitattā² ti sampattito khalitvā vipattiyaṃ ṭhitasabhāvaṃ hutvāpi,
dhammaṃ ti pavenidhammaṃ sucaritadhammaṃ na jahant' eva.

Puna rājā tassa vīmaṃsanatthaṃ khattiyamāyaṃ kathento 5
imaṃ gātham āha:

58. Yena kenaci vaṇṇena mudunā dāruṇena vā
uddhare dīnam attānaṃ, pacchā dhammaṃ samācare ti.

Ta. dīnaṃ ti duggataṃ attānaṃ uddharitvā sampattiyaṃ yeva ṭhapeyya.

Ath' assa M. rukkhūpamaṃ dassento imaṃ gātham āha: 10

54. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= $\frac{510}{90}$)

na tassa sākāḥ bhañjeyya, mittadūbhī hi pāpako ti
evaṃ ca pana vatvā „mahārāja yadi paribhutarukkhassa sākāḥ
bhañjanto pi mittadūbhī hoti kimaṅga puna manussagghā-
tako³, yehi tumhehi mama pitā ulāre issariye patitṭhāpito ahaṃ 15
ca mahantena anuggahena anuggahito tesu tumhesu aparajjhanto
aham kathaṃ nāma mittadūbhī bhavēyya“ ti sabbathāpi⁴ at-
tano amittadūbhībhāvaṃ kathetvā raṇṇo apacāraṃ⁵ codento:

55. Yassā⁶ hi dhammaṃ manujo vijaṇṇā
ye c' assa kaṃkhaṃ vinayanti santo 20
taṃ hi 'ssa dīpaṃ ca parāyanaṃ ca
na tena mittam jarayetha⁷ paṇḍo ti.

T. a.: mahārāja yassa purisassa santikā puriso appamattakam pi dham-
maṃ kāraṇaṃ jāneyya ye c' assa uppannaṃ kaṃkhaṃ vinayanti taṃ tassa
patitṭhāṭṭhena⁸ dīpaṃ eva parāyanaṃ ca, tādisena saddhiṃ p. mittabhāvaṃ nāma 25
na jāneyya⁹ na nāseyyā¹⁰ ti a.

Idāni naṃ ovaḍanto imaṃ gāthadvayaṃ āha:

56. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, (= III $\frac{154}{23}$)
asaṇṇato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī, 30
yo paṇḍito kodhano so¹⁰ na sādhu.

¹ so Bā: Cks -tattāpi. ² so all three MSS ³ kimanga - - tako not in Cks.

⁴ Bā -tthāpi. ⁵ Bā cittaāraṇaṃ ⁶ so all three MSS. ⁷ Bā janayetha ⁸ Bā patithāṇathena. ⁹ Bā vinayetha. ¹⁰ Cks taṃ.

57. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Ta. na sādhu 'ti na laṭṭhako¹, anisammakārīti yaṃ kiñci sutvā
anupadhāretvā attano paccakkhaṃ aketvā kārako, yaso kitti cā 'ti issariya-
5 parivāro ca guṇabhāvan' ca ekanten' eva vaḍḍhatīti. Bhūripaṇho niṭṭhito

Evam vutte rājā M-am samussitasetacchatte rājapallamaṃ
nisīdāpetvā sayam nīcāsane nisīditvā ā.: „p-a setacchatte nib-
battadevatā maṃ cattāro pañhe pucchi, ten' evāhaṃ p-e puc-
'chīm, na cattāro p-ā jāniṃsu, kathehi me tāta pañhe“ ti,
10 ,mahārāja chatte nibbattadevatā vā hotu cātummahārājādayo
vā hontu yena kenaci puṭṭhapañhaṃ kathessāmi, vada ma-
hārāja devatāya pucchitapañhe“ ti ā., rājā devatāya pucchi-
taniyāmen' eva kathento paṭhamam gātham āha:

58. Hanti hatthehi pādehi mukhaṃ ca parisumbhati,
15 sa ve rājā² piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

M-assa gātham sutvā va gaganatale cando viya attho pā-
kaṭo ahosi.

Atha M. supa mahārājā 'ti vatvā hantīti paharati parisumbhatīti
paharati yeva, sa ve ti so evam karonto piyo hoti, kantenamabhipassa-
20 sīti tena kāraṇena piyam³ hontam⁴ katarapuggalaṃ⁵ tvam rājā⁶ abhipassa-
sīti evam tam devatā pañhaṃ pucchi, tassāyaṃ attho: yadā hi mātu amke ni-
panno dabaro haṭṭhatuṭṭho kilanto mātaram hatthapādehi paharati kese luṇcati
mutṭhinā mukhaṃ paharati tadā naṃ sā coraputta katham no evam paharasīti
ādini pemavasen' eva vatvā pemaṃ dhāretum asakkonti ālīngitvā thanantare
25 nipajjāpetvā paricumbati⁷, iti so tassā evarūpe kāle piyataro hoti tathā pituno ti

Evam gaganamajjhe suriyam utthāpento viya pākataṃ katvā
pañhaṃ kathesi, tam sutvā devatā chattapiṇḍikavivarato nikkha-
mitvā upaḍḍhasarīraṃ dasseti „sukathito paṇho“ ti madhurassa-
rena sādhu-kāraṃ datvā ratanacamaṅgoṭakaṃ pūretvā dibbapuppha-
30 gandhavāsehi M-am pūjetvā antaradhāyi, rājā M-am pupphādīhi

¹ Bā sundaro. ² C^k rāja. ³ C^k piyā, Bā pi. ⁴ Bā honti. ⁵ Bā katamam-,
C^k kara-. ⁶ C^k rājam, Bā rājā, C^k rājam. ⁷ Bā sisam paricumpati, C^k
parisambhati.

pūjetvā itaraṃ pañhaṃ āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte dutiyaṃ gātham āha:

50. Akkosati yathākāmaṃ āgamaṃ c' assa icchati¹
sa ve rājā² piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

Atha M. „mahārāja, mātā vacanapesanaṃ kātuṃ samat- 5
thaṃ sattavassikaṃ puttāṃ 'khettaṃ gaccha, antarāpaṇaṃ
gacchā“ 'ti ādīni vatvā 'sace me idaṃ c' idaṃ ca khādaniyaṃ
bhojaniyaṃ dassasi gamissāmīti' vatvā 'handa puttā' 'ti vatvā
datvā taṃ khādītva 'tvaṃ sītāya gharacchāyāya nisīdasi, ahaṃ
tava bahipessakammaṃ karissāmīti' ādīni hatthavikāramukha- 10
vikāraṃ katvā³ agacchantāṃ kupitā daṇḍakaṃ gahetvā 'tvaṃ
mama santakaṃ khādītva khette kiñci kātuṃ na icchasīti'
tājjeṇti naṃ vegena palāyantaṃ anubandhitvā gaṇhituṃ asak-
konti⁴ 'gaccha, corā taṃ khaṇḍākhaṇḍikaṃ chindantū' 'ti ādīni
vatvā yathākāmaṃ yathājjhāsayāṃ akkosati, yaṃ pana mukhena 15
bhaṇati⁵ tato⁶ appamattakaṃ⁷ sāpi na icchati⁸ āgamaṇaṃ c'
assa⁹ icchati, so divasabhāgaṃ kīlītva sāyaṃ gehe pavisitūṃ
avisahanto nātakānaṃ santikaṃ gacchati, mātāpi tassa āga-
manamaggaṃ olokeṇti anāgacchantāṃ disvā 'pavisitūṃ na visa-
hati, maññe' ti sokassa hadayaṃ pūretvā assupunṇehi nettehi 20
nātighare upadhāreṇti puttāṃ disvā ālīngitvā cumbitvā ubhohi
hatthehi daḷhaṃ gahetvā 'putta mama pi nāma vacanaṃ hadaye
ṭhapesīti' atirekataraṃ pemaṃ uppādeti¹⁰, evaṃ mahārāja mātu
putto kuddhakāle¹¹ piyataro nāma hotiti¹² dutiyaṃ pi pañhaṃ
kathesi, devatā tath'eva pūjeti, rājāpi pūjetvā tatiyaṃ pañhaṃ 25
āyācitvā „vada mahārāja“ ti vutte itaraṃ gātham āha:

60. Abbhakkhāti¹³ abhūtena alikena-m-abhisāraye,
sa ve rājā² piyo hoti, kan tena-m-abhipassasīti.

Ath' assa M. „mahārāja yadā jayampatikā rahogatā lo-

¹ Cks na icch-. ² Cks rājā. ³ Bā adds gato. ⁴ Cks add dhanāṃ. ⁵ Cks
bhaṇa. ⁶ Ck to. ⁷ Ck -kassāti, Cs -kassāri. ⁸ Bā has yāpi-, Cks omit sāpi--.
⁹ Bā adds na. ¹⁰ Bā -desi. ¹¹ Bā mātuyā kuddhakāle putto. ¹² Bā acchā
abbhikkhi.

kassādaratiyā kilantā 'tava mayi pemaṃ n' atthi, bahigataṃ kira te hadayan' ti evaṃ aññamaññaṃ abhūtena abbhācikkhanti alikena sārenti codenti tadā te atirekataraṃ aññamaññaṃ piyāyanti, evaṃ assa pañhass' atthaṃ jānāhīti¹ kathesi, devatā² tath' eva pūjesi, rājāpi pūjetvā itaraṃ pañhaṃ āyācitvā „vada mahārājā“ 'ti vutte catutthaṃ gātham āha:

61. Haraṃ annaṃ ca pānaṃ ca vatthasenaśāsanāni ca
[aññadatthu harā¹ santā]

te ve rājā piyā hontī², kan tena-m-abhipassasīti.

10 Ath' assa „mahārāja, ayaṃ pañho dhammasukamaṇabrāhmaṇe sandhāya vutto, saddhādīni hi kulāni idhalokaparalokaṃ saddahitvā denti c' eva dātukāmāni ca hontī, tāni tathārūpe³ samaṇabrāhmaṇe yācānta pi laddhaṃ haritvā paribhuñjante pi disvā 'amhe yeva yācānti, amhākaṃ yeva santakāni annādīni
15 paribhuñjantīti' tesu atirekataraṃ pemaṃ karonti, evaṃ te aññadatthu harā ekasmiṃ eva yācakam eva⁴ laddhaṃ harantā vasamānā piyā hontīti⁵, imasmiṃ pana pañhe kathite devatā tath' eva pūjetvā sādhu-kāraṃ datvā sattaratanapūraṃ ratana-camgoṭakam „gaṇha paṇḍita“ 'ti M-assa pādamaḷe khipi, rājāpi
20 pasiditvā senāpatitṭhānaṃ adāsi, tato paṭṭhāya M-assa yaso mahā ahoṣi. Devatāpucchitapañho niṭṭhito.

Puna te cattāro janā „gahapatiputto idāni mahantataro jāto, kiṃ karomā“ 'ti mantayimsu, atha ne Se- āha: „hotu, diṭṭho me upāyo, g-puttaṃ upasamkamitvā 'rahassaṃ nāma
25 kassa kathetuṃ vaṭṭatīti' pucchissāma, so 'na kassacīti' vakkhati, atha naṃ 'g-putto deva tuyhaṃ paccatthiko jāto' ti paribhindissāma“ 'ti vatvā te cattāro p-assa gharaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā „p-a pañhaṃ pucchitukām' amhā“ 'ti vatvā „pucchathā“ 'ti vutte Se- pucchi: „p-a purisena
30 nāma kattha patitṭhātabban“ ti, „sacce“ ti, „sacce pa-

¹ C^s bhārā. ² C^{ks} rāja-- , B^d sa ve rājā piyo hoti. ³ B^d adds kāle. ⁴ B^d yā-cantā ceva ⁵ C^{ks} -tam.

tiṭṭhitena kiṃ kātabban“ ti, „dhanam uppadetabban“ ti,
 „dhanam uppadetvā k. k.“ ti, „manto' gahetabbo“ ti, „tam
 gahetvā k. k.“ ti, „attano rahassam parassa na kathetabban“
 ti ā., te „sādhū p-ā“ 'ti tuṭṭhamānasā hutvā „idāni g-puttassa
 piṭṭhim passissāmā“ 'ti rañño santikam gantvā „mahārāja 5
 g-putto te paccatthiko jāto“ ti vadiṃsu, rājā „nāham tumhākam
 saddahāmi, na so mayham paccatthiko bhavissatīti“ paṭikkhipi,
 „saccam¹ mahārāja saddahatha asaddahanto² pana tam eva
 pucchatha: 'p-a attano rahassam³ kassa kathetabban' ti, sace
 pana paccatthiko na bhavissati 'asukassa nāma kathetabban' ti 10
 vakkhati, sace bhavissati 'kassaci na kathetabban, manorathe
 pana paripuṇṇe kathetabban' ti vakkhati, tadā amhākam sadda-
 hitvā nikkamkhā bhaveyyāthā“ 'ti, so „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā
 ekadivasam sabbesu samāgantvā nisinnesu Vīsatinipāte Paṇḍita-
 pañhassa (IV p. 473) paṭhamam gātham āha:

15

62. Pañca paṇḍitā samāgatā⁵,
 pañho me paṭibhāti, tam suṇātha:
 nindiyam attham pasamsiyam vā
 kass' evāvīkareyya⁶ guyham atthan ti.

Evam vutte Se- „rājānam pi amhākam ñev' antare paṭik- 20
 khipissāmā“ 'ti cintetvā imam gātham āha:

63. Tvam pi' āvīkarohi bhūmipāla,
 bhattā bhārasaho tuvaṃ vad' etaṃ⁸,
 tava chandaṃ ca ruciṃ ca sammasitvā
 atha vakkhanti janinda pañca dhīrā ti.

25

Ta. bhattā ti tvaṃ amhākam bhattā c' eva uppannassa ca bhārasa saho
 paṭhamam tāva tvam eva etaṃ vadehi, tava chandaṃ ca ruciṃ cā 'ti pacchā
 tava chandaṃ c' eva rucanākāraṇāni ca sammasitvā ime paṇḍitā vakkhanti.

Atha rājā attano kilesavasikatāya imam gātham āha:

64. Yā silavatī anaññadheyyā
 bhattucchandavasānugā manāpā

30

¹ Ck mitto. ² so Bā; Cks sace ³ Cks saddahante. ⁴ Bā adds na. ⁵ Bā
 adds dāni. ⁶ Bā kassavā-. ⁷ Cks tvanto. ⁸ Bā vadetha.

nindiyam atthaṃ paṣāmsiyaṃ vā
bhariyāyāvīkareyya gūyham atthan ti.

Ta. anañña- ti kilesavasena aññena agahetabbā ti a.

Tato Se- „pakkhitto dāni me attano antare rājā“ ti tus-
5 sitvā sayāmkatakāraṇam eva dīpento gātham āha:

66. Yo ¹ kicchagatassa āturassa
saraṇaṃ ² hoti gatī parāyanaṃ ca
nindiyam atthaṃ paṣāmsiyaṃ vā
sakhino vāvīkareyya gūyham atthan ti.

10 Atha rājā Pukkusaṃ pucchi: „kathaṃ Pu-a tvaṃ ³ pas-
sasi, kassa rahassaṃ kathetabban“ ti, so imaṃ g. ā.:

66. Jeṭṭho atha majjhimo kaniṭṭho
so ce ⁴ silasamāhito ṭhitatto —
nindiyam atthaṃ paṣāmsiyaṃ vā
15 bhātu vāvīkareyya gūyham atthan ti.

Ta. ṭhitatto ti patiṭṭhitasabbhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāvindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

67. Yo ve ⁵ hadayassa paddhagū
anujāto pitaraṃ anomapañño
20 nindiyam atthaṃ paṣāmsiyaṃ vā
puttassāvīkareyya ⁶ gūyham atthan ti.

Ta. paddhagū ti pesanakārako, yo pitussa pesanaṃ karoti, pitu cittaṣṣa
vase vattati, ovāḍakkhamo hoti ti a., anujāto ti tayo puttā, anuppannaṃ yasaṃ
uppāḍento atijāto nāma, kulāṃguro ⁷ kulapacchimako dhanavināsako avajāto nāma,
25 kulatantikulapaveṇirakkhako pana anujāto nāma, taṃ sandhāy' evam āha.

Tato rājā Devindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

68. Mātā dipadājanindasetṭha
yo naṃ poseṭi chandasā piyena
nindiyam atthaṃ paṣāmsiyaṃ vā
30 mātu vāvīkareyya ⁸ gūyham atthan ti.

¹ Bā yo ce, B₂ ye ve, C₂ ye. ² Ck₂ -nā. ³ Ck₂ omit tvaṃ. ⁴ Bā yo ce. ⁵ Bā₂
add pitu. ⁶ Ck₂ puttassavi-, Bā puttassa vāvi-. ⁷ Ck₂ -gāro. ⁸ Bā₂ mātugāvi-

Ta. dipadājanindaseṭṭhā 'ti dipadānaṃ seṭṭha janinda, chandasā piyenā 'ti chandena c' eva pemeṇa ca.

Te pucchitvā rājā p-aṃ pucchi: „kathaṃ passasi p-ā“ 'ti vutte so imaṃ gātham āha:

99. Guyhassa hi guyham eva sādhu, 5
 na hi guyhassa pasattham āvikammaṃ,
 anippādāya¹ saheyya dhīro
 nippannattho² yathāsukhaṃ bhaṇeyyā 'ti.

Ta. anippādāyā³ 'ti mahārāja yāva attano icchitaṃ na nippajjissati tāva p-o adhivāseyya na kassaci katheyyā 'ti a. 10

Paṇḍitena evaṃ vutte rājā anattamano ahoṣi, tato Se-rājānaṃ rājāpi Se-assa mukhaṃ olokesi, Bo. tesaṃ kiriyaṃ disvā va jāni: „ime cattāro paṭhamam eva maṃ rañño pari-bhindimsu, vimaṃsanavasena paṇho pucchito bhavissatīti“, tesaṃ pana kathentānaṃ nēva suriyo atthaṃ gato dīpā jalitā, 15
 p-o „rājakammāni nāma bhāriyāni, na nāyatīti⁴ kiṃ bhavissati, khippam eva gantuṃ vaṭṭatīti“ utṭhāyāsanaṃ rājānaṃ vanditvā nikkhamanto cintesi: „imesu eko 'sahāyassa kathetuṃ vaṭṭatīti' ā., eko 'bhātu' eko 'puttassa' eko 'mātuyā k. vaṭṭatīti' ā., imehi katam etaṃ bhavissati, diṭṭhakam ev' etaṃ bhavissatīti 20
 diṭṭhakaṃ c' eva kathentīti maññāmi, hotu ajj' ev' etaṃ jānissā-mīti“ sannitṭhānaṃ akāsi, te pana cattāro 'pi aññesu divasesu rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhattammaṇassa piṭṭhe nisiditvā kiccakaraṇīyāni mantetvā gharāni gacchanti, tasmā p. „ahaṃ ca tesaṃ rahassaṃ⁵ ammaṇassa heṭṭhā ni- 25
 pajjitvā jānituṃ sakkuṇeyyan“ ti cintetvā taṃ ammaṇaṃ ukkhi-pāpetvā ta. attharakam attharāpetvā a. heṭṭhā pavisitvā puri-sānaṃ saññaṃ⁶ adāsi: „tumhe catūsu p-esu mantetvā gatesu āgantvā maṃ nethā⁷“ ti, te „sādhū“ 'ti paṭikkamimsu⁸, Se-pi rājānaṃ ā.: „mahārāja tumhe amhākaṃ na saddahatha, 30

¹ Bā anippannatāya, B² anippannāya. ² Bā nippannāvattho. ³ Bā anippanna-tāyā ⁴ Bā paññāyanti ko jānāti. ⁵ Cks add jānanto. ⁶ Bā asa-. ⁷ Bā āneyyathā. ⁸ Bā pakka-.

idāni kīdisan¹“ ti, so bheda-kānaṃ vacanaṃ gahetvā anisāmetvā
 va bhītasito „idāni kiṃ karoma Senaka p-ā“ ²ti pucchi, „ma-
 hārāja papañcaṃ akatvā kañci ajānāpetvā g-puttaṃ māretuṃ
 vaṭṭatīti“, „Senaka² ṭhapetvā tumhe³ añño mama atthakāmo
 5 nāma n' atthi, tumhe va attano suhade gahetvā dvārantare
 ṭhatvā g-puttassa pāto vā upaṭṭhānaṃ āgacchantassa khaggena
 sīsaṃ chindathā“ ⁴ti attano khaggaratanaṃ adāsi, te „sādhu
 deva, mā bhāyi. mayaṃ naṃ māressāma“ ⁵ti vatvā nikkhamitvā
 „diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhīti“ gantvā bhattammaṇapiṭṭhe
 10 nisīdimṣu, tato Se- ā.: „ambho ko g-puttaṃ paharissatīti“,
 itare „tumhe yeva ācariyā“ ⁶ti tass' eva bhāraṃ akaṃsu, atha
 te Se- pucchi: „tumhe rahassaṃ nāma asukassa ca asukassa
 ca kathetabban ti vadittha⁴, kiṃ vo etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ
 ādu sutan“ ti, „tiṭṭhat' etaṃ ācariya, yaṃ tumhe rahassaṃ nāma
 15 sahāyakassa kathetabban ti vadittha etaṃ katan“ ti, „kiṃ vo
 etenā“ ⁵ti, „kathetha ācariyā“ ⁶ti, „imasmiṃ rahasse rañño
 ñāte mayaṃ jīvitāṃ n' atthīti“, „mā bhāyathācariya, idha
 tumhākaṃ rahassaṃ bheda-ko nāma n' atthi, kathethācariyā“
⁷ti. So nakhena ammaṇaṃ koṭṭetvā „n' atthi nu kho imassa⁶
 20 hetṭhā g-putto“ ti ā., „ācariya g-putto attano issariyena eva-
 rūpaṃ ṭhānaṃ na pavisati, idāni yasena pamatto bhavissati,
 kathetha tumhe“ ti. Se- attano rahassaṃ kathento ā.:
 „imasmiṃ yeva nagare asukaṃ nāma vesiyaṃ jānāthā“ ti,
 „āma ācariyā“ ti, „idāni sā paññāyatīti“, „na paññāyati
 25 ācariyā“ ⁸ti, „aham sālavanuyyāne tāya saddhim purisa-
 kiccaṃ katvā tassā pilandhanesu lobhena taṃ māretvā tassā
 yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā āharitvā ambhākaṃ ghare asu-
 kabhūmikāya asukagabbhe nāgadante clambesiṃ, valañjetuṃ

¹ Bā kiṃ karissathā in the place of kīdisan. ² Bā -kaṃ. ³ Bā -ehi. ⁴ Bā vadatha. ⁵ Bā katham udāhu dithaṃ sutan ti kathaṃ etaṃ, ācariyā ti udāhu dithaṃ atan ti dithaṃ eva no sutāṃ ācariyā ti yaṃ tumhe rahassaṃ nāma sahāyakassa kathetabban ti vadatha kiṃ va etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kataṃ etaṃ mayā ti. ⁶ C² imasmim.

na visahāmi, purāṇabhāvam assa olokemi, evarūpam pi rājā-
 parādhakammaṃ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṃ,
 tena na kassaci kathitapubbaṃ, iminā kāraṇena 'sahāyakassa
 gūyaṃ kathetabban' ti mayā kathitaṃ¹ ti ā., p. tassa ra-
 hassaṃ sādhuṃ vavatthāpetvā sallakkhesi. Pukkuso pi ⁵
 attano r. kathento „mama ūruyā kuṭṭhaṃ atthi, kaniṭṭho me
 pāto va kañci ajānāpetvā taṃ dhovivā bhessajjena makkhetvā
 upari pilotikaṃ datvā bandhati, rājā mayi muducitto 'ehi Puk-
 kusā' 'ti maṃ pakkosivā yebhuyyena mama ūruyaṃ yeva
 sayati, sace pana jāneyya' mārāpeyya, taṃ kammaṃ mama ¹⁰
 kaniṭṭhaṃ ṭhapetvā añño jānanto nāma n' atthi, tena kāraṇena
 'r. nāma bhātu' kathetabban' ti mayā vuttan² ti ā. Kāvindo
 pi attano r. kathento: „maṃ kālapakkhe uposathadvise Nara-
 devo nāma yakkho gaṇhati, ahaṃ ummattakasunakho viya
 viravāmi, sv-āhaṃ taṃ atthaṃ puttassa kathesiṃ, so mama ¹⁵
 yakkhena gahitabhāvaṃ ṇatvā maṃ antogehe bandhitvā ni-
 pajjāpetvā dvāraṃ pidahivā nikkhamivā mama saddaṃ patic-
 chādanatthaṃ dvāre samajjaṃ kāreti, iminā kāraṇena 'r. nāma
 puttassa kathetabban' ti mayā vuttan³ ti ā. Tato tayo pi
 Devindaṃ pucchimsu, so pi attano r. kathento: „mayā maṇi- ²⁰
 pabhaṃsanāṃ⁴ kammaṃ karontena raṇṇo santakaṃ Sakkena
 Kusarājassa dinnaṃ siripavesanaṃ maṅgalamaṇiratanāṃ thenetvā
 mama mātuyā dinnaṃ, sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṃ
 pavisanakāle taṃ mayhaṃ deti, ahaṃ tena maṇinā sirim pave-
 setvā rājanivesanaṃ gacchāmi, rājā tumhehi saddhiṃ akathetvā ²⁵
 paṭhamataraṃ mayā saddhiṃ katheti, devasikaṃ atṭhasoḷasa-
 dvattiṃsacatusatthiṃ⁵ kahāpaṇe paribbayatthāya mayhaṃ deti,
 sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṃ⁶ rājā jāneyya mayhaṃ
 jīvitaṃ n' atthi, iminā kāraṇena 'r. nāma mātuyā kathetabban'
 ti mayā vuttan⁷ ti ā. M. sabbesam pi gūyaṃ paccakkham ³⁰

¹ Bā sace pana etaṃ rājā na jāneyya maṃ. ² Bā kaniṭṭhabhātu. ³ Bā maṇira-
 tanapavisana. ⁴ Cks add vā. ⁵ Bā ānubhāvaṃ.

akāsi, te pana attano udaram phāletvā¹ antam bāhiram karon-
 tā² viya r. aññamaññaṃ kathetvā³ appamattā „pāto va āgac-
 chatha, g-puttam māressāmā“ ti vatvā utthāyāsanaṃ pakka-
 mimsu. Tesam gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ammaṇaṃ
 5 ukkhipitvā M-am ādāya gamimsu. So nahāyitvā alaṃkaritvā
 subhojanaṃ bhuñjitvā „ajja me bhaginī Udumbarādevī rājage-
 hato me sāsanam pessesatīti“⁴ ñatvā dvāre paccāyikaṃ purisaṃ
 ṭhapesi: „rājagehato āgataṃ sīghaṃ pavesetvā mama das-
 seyyāsīti“, evaṃ ca pana vatvā sayanapiṭṭhe nipajji, tasmiṃ
 10 khaṇe rājāpi sayanapiṭṭhe nipanno p-assa guṇaṃ saritvā „Ma-
 hosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṃ upatṭhahanto
 na kiñci mayhaṃ anattam akāsi, devatāpucchāya⁴ paṇḍite asati
 jīvitam pi me na siyā, veripaccāmittānaṃ vacanaṃ gahetvā
 ‘asamadhuraṃ paṇḍitaṃ mārethā’ ti khaggaṃ dentena⁵ ayuttaṃ
 15 mayā kataṃ, sve dāni naṃ passitum na labhissāmīti“ sokaṃ
 uppādesi, sarīrato sedā muccimsu⁶, sokasamappito cittāssādaṃ
 na labhi, U-devī tena saddhim ekasayanagatā taṃ ākāraṃ disvā
 „kin nu kho mayhaṃ koci aparādhō atthi udāhu aññaṃ devassa
 kiñci sokakāraṇaṃ uppannaṃ“ ti pucchantī i. g. ā.:

20 70. Kin nu tvaṃ vimano⁷ si rāja,
 dipadindavacanaṃ suṇoma n⁸ etaṃ⁸,
 kiṃ cintayamāno dummano si,
 na hi deva aparādhō atthi mayhan ti.

Atha rājā gātham āha:

25 71. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti,
 āṇatto me vadhāya bhūripaṇṇo,
 taṃ cintayamāno dummano ‘smi,
 na hi devi aparādhō atthi tuyhan ti.

Ta. āṇatto ti bhadde cattāro p-ā Ma-paṇḍitaṃ mama paccatthiko ti
 30 kathayimsu, mayā tatvato avicinītvā vadhetha naṃ ti bhūripaṇṇo vadhāya āṇatto,
 taṃ kāraṇaṃ cintayamāno varaṃ mama maraṇaṃ na paṇḍitassa ‘ti dummano
 ‘smīti ā.

¹ so C^k; C^s udaram phāletvā viya, B^d uram dālaññate viya ² C^{ks} karontaṃ. ³ B^d
 katvā tumhe in the place of antam -- kathetvā. ⁴ B^d devatāya pucchitapaṇṇhe pi.
⁵ C^{ks} dinnena. ⁶ B^d muccimsu. ⁷ C^{ks} dummano. ⁸ B^d metān.

Tassā taṃ sutvā va Mahāsatte¹ pabbatamatto soko uppajji,
sā cintesi: „eken' upāyena rājānaṃ assāsetvā raṇṇo niddokka-
manakāle mama kaniṭṭhassa sāsanaṃ pahīṇissāmīti“, atha naṃ
sā āha: „mahārāja tayā v' etaṃ kataṃ gahapatiputtaṃ² ma-
hante issariye patitṭhāpentena, tumhehi³ so senāpatitṭhāne tha- 5
pito, idāni kira tumhākaṃ yeva paccatthiko jāto, na kho pana
paccāmitto khuddako nāma atthi, hāretabbo⁴ va so, tumhe mā
cintayitthā“ 'ti rājānaṃ assāsesi, so tanubhūtasoko niddaṃ
okkami, devī utṭhāya gabbhaṃ pavisitvā „Mahosadha, cattāro
p-ā taṃ paribhindiṃsu, rājā kuddho sve dvārantare tava va- 10
dhaṃ āṇāpesi, sve rājakulaṃ na āgaccheyyāsi, āgacchanto⁵
pana nagaraṃ hatthagataṃ katvā samattho hutvā āgaccheyyā-
sīti“ paṇṇaṃ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṃ
suttakena veṭhetvā navabhājane katvā vāsetvā⁶ lañchetvā⁷
atthacarikāya itthiṃ adāsi: „imaṃ modakaṃ āharitvā mama 15
kaniṭṭhassa dehīti“, sā tathā akāsi, „rattiṃ kathaṃ nikkhantā“
ti na⁸ cintetabbaṃ, raṇṇā paṭhamam eva deviyā varo dinno,
tena taṃ na koci vāresi, Bo. paṇṇākāraṃ gahetvā uyyojesi,
sā gantvā dinnabhāvaṃ ārocesi, tasmim khane devī gantvā
raṇṇā saddhiṃ nipajji, Bo. pi modakaṃ bhinditvā paṇṇaṃ vā- 20
cetvā taṃ atthaṃ ṇatvā kātappaṃ kiccaṃ vicāretvā sayane
nipajji. Itare cattāro janā pāto va khaggahatthā dvārantare
ṭhatvā p-aṃ apassantā dummanā hutvā raṇṇo santikaṃ gantvā
„kiṃ paṇḍitā⁹ hato vo g-putto“ ti vutte „na passāma devā“
ti āhaṃsu. M. pi aruṇuggamane yeva nagaraṃ attano hattha- 25
gataṃ ṇatvā¹⁰ ta. ta. ārakkaṃ datvā¹¹ mahājanaparivuto rathaṃ
āruyha mahantena parivārena rājadvāraṃ agamāsi, rājā sīha-
pañjaraṃ ugghāṭetvā olokento atṭhāsi, atha naṃ M. rathā
otaritvā vandi, rājā cintesi: „sac' āyaṃ mama paccatthiko

¹ Bā sā tassa vacanaṃ sutvā va mahāsattassa atthāya ² so Ck; Bā mahārāja tumhehi eso g-putto. ³ Bā puna tumhehi. ⁴ Bā māretabbo. ⁵ Bā -te. ⁶ Bā chādetvā. ⁷ Ck lañje-, Bā lañci-. ⁸ Ck naṃ. ⁹ Cks -ta. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā dhapetvā.

bhaveyya na maṃ vandeyyā“ ‘ti, atha naṃ pakkosāpetvā rājā sayane nisīdi, M. pi gantvā ekamantaṃ nisīdi, cattāro pi p-ā tatth’ eva nisīdīmsu, atha naṃ rājā kiñci ajānanto viya „tāta tvaṃ hiyyo gato¹ idāni² āgacchasi, kiṃ maṃ evaṃ paricca-
5 jasīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

78. Abhidosaḡato idāni esi³,
kiṃ sutvā kiṃ āsaṃkate mano te,
ko te kiṃ avoca bhūripaṇṇā,
imgha taṃ vacanaṃ suṇoma, brūhi me tan ti.

10 Ta. abhi--ti hiyyo pathamayāme gato, kiṃ āsaṃkate ti kiṃ āsaṃkate, kimavoca ‘ti kiṃ raṇṇo santikaṃ māgamīti taṃ koci avoca.

Atha naṃ M.: „mahārāja tayā me catunnaṃ p-tānaṃ vacanaṃ gahetvā vadho āṇatto, tenāhaṃ na emīti“ codento i. g. ā.:

79. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti
15 yadi te mantayitaṃ janinda dosaṃ
bhariyāya rahogato asaṃsi
guyhaṃ pātukataṃ sutaṃ mam’ etan ti.

Ta. yadite ti yasmā tayā, mantayītan ti kathitaṃ, dosaṃ ti abhi-
dosaṃ, rattibhāge ti a, kassa kathitaṃ ti bhariyāya, tvaṃ hi tassā imaṃ atthaṃ
20 rahogato asaṃsi, guyhaṃ -- ti yathā evarūpaṃ attano rahassaṃ pākataṃ kataṃ,
sutaṃ mametan ti mayā paṇ’ etaṃ tasmīṃ yeva khaṇe sutaṃ devā ‘ti vadati.

Rājā taṃ sutvā va „imāya taṃ khaṇaṃ yeva sāsanaṃ pahitaṃ⁴ bhavissatīti“ kuddho devīṃ olokesi, taṃ Ňatvā M.
„kiṃ deva deviyā kujjhatha, ahaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ
25 sabbaṃ jānāmi, deva tumbhākaṃ rahassaṃ tava⁵ deviyā kathi-
taṃ hotu, ācariya-Senakassa Pukkusaḡdīnaṃ vā⁶ rahassaṃ
mama kena⁷ kathitaṃ, ahaṃ etesaṃ pi rahassaṃ jānāmi yevā“
‘ti Senakassa tāva rahassaṃ kathento imaṃ gātham āha:

71. Yaṃ sālavanasmīṃ⁸ Senako
30 pāpakammam akāsi⁹ asabbhirūpaṃ

¹ Bḡ gantvā. ² C^{ks} repeat idāni. ³ C^k ekisi, Bḡ ehiṣi. ⁴ C^{ks} pahīṇitaṃ. ⁵ Bḡ tumbhākaṃ tāva rahassaṃ mama, C^k t. r. tava mama, C^s t. r. tava ma. ⁶ C^{ks} omit vā ⁷ C^{ks} tena. ⁸ read: -smī. ⁹ read: akās’.

sakhino va rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi--ti asādhujātikaṃ¹ lāmaṃ akusalakammaṃ akāsi, imas-
miṃ yeva nagare asukaṃ nāma vesim sālavanuyyāne māretvā alaṃkāraṃ gahetvā
tassā yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā attano ghare asukaṭṭhāne ṭhapesi, sa- 5
khino vā 'ti attha naṃ mahārāja ekassa sahāyakassa rahogato hutvā akkhāsi,
tam pi mayā sutam, nāhaṃ devassa paccatthiko jāto Senako paccatthiko, yadi
te paccatthikena kammaṃ atthi² Senakaṃ gahāpehiti.

Rājā Senakaṃ oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „saccaṃ
devā“ 'ti vutte tassa bandhanāgāraṃ pavesanaṃ³ āṇāpesi. 10
Paṇḍito pi Pukkusassa rahassaṃ kathento i. g. ā.:

75. Pukkusa-purisassa te janinda
uppanno rogo arājayutto⁴,
bhātuc ca rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti. 15

Ta. arājayutto⁵ ti mahārāja ekassa kuṭṭharogo uppanno, so rājūnaṃ
pattum⁶ ayutto, chupanānucchaviko na hoti, tumhe ca Pukkusassa ūru muduko
ti yebhuyyena tass' eva ūrumhi nipajjatha, so pan' esa vaṇabandhanapilotikāya
phasso⁷ devā 'ti.

Rājā nam pi oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „āma devā“ 20
'ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Paṇḍito Kāvin-
dassa pi rahassaṃ kathento āha:

76. Ābādho 'yam⁸ asabbhirūpo,
Kāvindo Naradevena⁹ puṭṭho
puttassa rahogato asaṃsi, 25
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi--ti yena so ābādhena puṭṭho ummattakasunakho viya
viravati so naradevayakkhābādho¹⁰ asabbhijātiko lāmaṃ, tena¹¹ puṭṭho rāja-
kulaṃ pavisitum ayutto mahārājā 'ti.

¹ Cks -jānitaṃ. ² Cks sati. ³ Cks omīti pa-. ⁴ Cks arājayutto. ⁵ Cs arā-
jappa, Ck arājappatto, ⁶ Bā omīti pattum. ⁷ -ppatto ti --- phasso wanting
in C*. ⁸ so Bā; Ck ābādhaṃ nam, C* ābādhanaṃ. ⁹ so all three MSS. for
-deven- eva? ¹⁰ Ck naradevayakkho bādho, Bā so naradevena yakkhena gahito
ābādho. ¹¹ Ck natena, C* ntena.

Rājā tam pi „saccaṃ Kāvindā“ 'ti pucchitvā „saccan“
ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. P. Devindassa
rahassaṃ kathento i. g. ā.:

77. Atṭhavaṃkaṃ¹ maṇiratanāṃ² ulāraṃ

- 5 Sakko te addā pitāmahassa,
Devindassa gataṃ tad ajja hatthaṃ,
mātuc ca³ rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutāṃ mam' etan ti

10 Ta. pitāmahassa⁴ 'ti tava pitāmahassa Kusarājassa, tadajja- ti taṃ
maṇḍalasammataṃ maṇiratanāṃ ajja Devindassa hatthagataṃ mahārājā 'ti.

Rājā tam pi „saccaṃ kirā“ 'ti pucchitvā „saccan“ ti
vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Evan te „Bodhi-
sattaṃ vadhessāmā“ 'ti sabbe sambandhanaṃ pavitṭhā. Bo.
pi „iminā kāraṇenāhaṃ 'attano guyhaṃ parassa na kathe-
15 tabban' ti vadāmi, kathetuṃ vaṭṭatīti vadantā pana mahāvinā-
saṃ pattā“ ti vatvā uparidhammaṃ desento imā gāthā abhāsi:

78. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi⁴ guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anipphādāya⁵ saheyya dhīro,

- 20 nipphannattho⁶ yathāsukhaṃ bhaṇeyya.

79. Na guyham atthaṃ vivareyya, rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
na hi pātukato sādhu guyho attho pajānatā

80. Thiyaṃ guyhaṃ na samseyya amittassa ca paṇḍito (V p. 81)
yo cāmisena saṃhīro hadayatthe⁷ no ca yo naro.

- 25 81. Guyham attham asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati.

82. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ
tāvanto tassa ubbega⁸, tasmā guyhaṃ na vissaje.

83. Vivicca bhāseyya⁹ divā rahassaṃ

- 30 rattiṃ girāṃ nātivelāṃ pamuñce,

¹ Bā atha-. ² so all three MSS. ³ Bā mātuva. ⁴ C^{ks} omīti hi. ⁵ so C^k;
C^s anippādāya, Bā anipphannatāyāva. ⁶ Bā nippannattho, C^k nippattho, C^s
nippattattho? ⁷ C^{ks} -ttho. ⁸ Bā ubbhiggā. ⁹ C^{ks} bhāveyya.

upassutikā hi suṇanti mantam,
tasmā manto khippam upeti bhedaṇa ti.

Ta. amittassa cā 'ti itthiyā ca paccatthikassa ca na katheyya, saṁ-
hiro ti yo ca yena kenaci āmisena saṁhīrati¹ upalāpanasaṅgamaṁ gacchati
tassa pi na saṁseyya, hadayatthe no ti yo amitto mittapattirūpako mukhena 5
aññaṁ katheti hadayena aññaṁ cinteti tassāpi na saṁseyya, asambuddhaṇa ti
parehi aññātaṁ, asambodhanaṇa ti pi pātho, pare sambodhetum ayuttan ti a.,
titikkhatīti tassa akkosam pi paharam pi dāso viya hutvā titikkhati adhi-
vāseti, mantinaṇa ti mantinaṁ vā antare, yāvanto ti mantino jānantīti a.,
tāvanto ti te gūyhañānake paṭicca tattakā² tassa ubbegaṁ santāsaṁ uppaj- 10
jantīti, na vissaje ti na vissajjeyya paraṁ na jānapeyya, vivicca 'ti sace
divā rahassaṁ mantetukāmo hoti viviccaṁ³ okāsaṁ karetvā supaticchannatthāne⁴
manteyya, nātivelaṇa ti rattiṁ rahassaṁ kathento pana ativelaṇa mariyādā-
tikkamantaṁ mahāsaddaṁ karonto gīraṇa na-ppamuñceyya, upassutikā ti
mantaṭṭhānaṁ upagantvā tirokudḍādisu thatvā sotāro bhavanti, tasmā ti ma- 15
hāraja tena kāraṇena so manto khippam bhedaṇa upetīti ā.

Rājā M-assa katham sutvā: „ete sayam rājaverino hutvā
p-am mama verim karontīti“ kujjhivā „gacchatha te nagarā
nikkhamāpetvā sūlesu tāva uttāsetha sīsāni vā chindathā“ 'ti
āñāpesi, tesu pacchābāhaṁ bandhitvā catukke thatvā pahāra- 20
sataṁ datvā nīyamānesu p. „deva ime tumhākaṁ porāṇakā-
maccā, khamatha tesam aparādhāna“ ti rañño kathesi, rājā
„sādhū“ 'ti pakkosāpetvā tass' eva dāse katvā adāsi, so pana
te tatth' eva bhujisse akāsi, rājā „tena hi mama vijite mā
vasantū“ 'ti pabbājanīyakammaṁ āñāpesi, p. „khamatha deva 25
etesam andhabālānaṇa“ ti khamāpetvā tesam ṭhānantarāni paṭi-
pākatikāni kāraṇesi, rājā „paccāmittesu pi tāv' assa evarūpā
mettābhāvanā“⁵, aññesu kathamrūpā bhavissatīti“ paṇḍitassa
atīviya pasanno. Tato paṭṭhāya cattāro p-ā uddhaṭadāthā viya
sappā nibbisā hutvā kiñci kathetum nāsakkhimsū 'ti. Pañca- 30
paṇḍitapañho nīṭṭhito. Nīṭṭhito ca Paribhindaṇakathā⁶ ti.

Tato paṭṭhāya p. va rañño atthaṇ ca dhammaṇ ca anu-
sāsati, so cintesi: „rañño setacchattam eva, rajjaṇa pana ahaṇ

¹ C^{ks} saṁgahīrati, B^d saṁhīrati. ² C^{ks} kam, B^d tatthake paṭicca. ³ B^d vivittam.

⁴ C^{ks} apaṭi-. ⁵ B^d omits bhāvanā. ⁶ C^{ks} paribhaṇḍakathā.

- vicāremi, mayā appamattena bhavitum vaṭṭatīti“ so nagare mahāpākāraṃ nāma kāresi, tathā anupākāradvārattālake antarattālake¹ udakaparikkhaṃ kaddamaparikkhaṃ sukkaparikkhaṃ ti tisso parikkhā kāresi, antonagare pi jīṇṇagehāni paṭisaṃkhārāpesi, mahāpōkkharaṇiyo kārāpetvā tāsu udakanidhānaṃ² kāresi, nagare sabbakotṭhāgārāni dhañṇassa pūrāpesi, Himavantapadesato kulūpagatāpasehi kaddamakumudabījāṃ³ āharāpesi, udakaniddhamanāni sodhāpetvā bahinagare pi jīṇṇapaṭisaṃkhārakammaṃ kārāpesi, kimkāraṇā: anāgatabhayaṃ paṭibāhanatthaṃ, 10 tato tato āgatavaṇijake pi⁴ „kuto āgatā“ ti pucchitvā „asukatṭhānato nāmā“⁵ 'ti „tumahākaṃ raṇṇo kiṃ piyaṃ“ ti „asukam nāmā“⁶ 'ti sutvā tesam sammānaṃ kāretvā uyyojetvā attano ekasatayodhe pakkositvā „sammā mayā dinnapaṇṇākāre gahetvā ekasatarājadhāniyo gantvā ime paṇṇākāre attano pi- 15 yakāmatāya tesam rājūnaṃ datvā te yeva upatṭhahantā tesam kiriyaṃ vā mantāṃ vā ṇatvā mayhaṃ⁷ pesentā tatth' eva vasatha, ahaṃ vo puttadāraṃ posessāmiti“ vatvā kesañci kuṇḍale kesañci suvaṇṇapādūkāyo kesañci suvaṇṇamālā⁸ akkharāni chinditvā „yadā mama kiccaṃ hoti tadā pañṇāyatu“⁹ 'ti adhiṭ- 20 ṭhahitvā tesam hatthe datvā¹⁰ pesesi, te ta. ta. gantvā tesam rājūnaṃ paṇṇākāraṃ datvā „tumhe upatṭhātum' āgat' amhā“ 'ti vatvā „kuto“ ti puṭṭhā āgatatṭhānato aṇṇāni ṭhānāni ācikkhitvā tehi¹¹ „sādhū“ 'ti sampatichchite upatṭhahantā tesam abhantarikā ahesum. Tadā Ekabalaratṭhe¹² Saṃkhaṇḍapālo nāma 25 rājā āvudhāni sajjāpeti senaṃ saṃkaddhāti, tassa santike upanikkhattapuriso p-assa sāsanaṃ pesesi: „ayaṃ idha pavatti, 'idan nāma karissatīti' na jānāmi, pesetvā sayam tatvato jānāthā¹³“ 'ti. Atha M. suvapotaṃ āmantetvā: „samma gantvā Ekabalaratṭhe¹⁴ Saṃkhaṇḍapārājā idan nāma karotīti ṇatvā

¹ Ck omits antara-, Bā anupakāraṇa dvārattālakam antarattālakam. ² Bā -nid-dhamanāṃ. ³ Bā kudrusakumuda bijāni. ⁴ Cks -kehi. ⁵ Bā adds sāsanaṃ. ⁶ Bā -mālāyo ti so tattha tattha. ⁷ Bā -yantu. ⁸ Cks omit datvā. ⁹ Ck -ṭṭhānaṃ. ¹⁰ Bā tena hi. ¹¹ Cks ekabala- or ekakhala-, Bā ekokampala. ¹² Ck -tā, C^s -tu, Bā jānāsu.

sakala-Jambudīpaṃ āhiṇḍitvā mayhaṃ pavattiṃ āharathā“ 'ti
 vatvā madhulājaṃ khādāpetvā madhupāṇiyaṃ pāyetvā sata-
 pākasahassapākehi telehi pakkhantaraṃ makkhetvā pācīnasiha-
 pañjare ṭhatvā vissajjesi, so ta. gantvā tassa purisassa santikā
 tassa rañño pavattiṃ tatvato ñatvā Jambudīpaṃ parigaṇhanto 5
 Kampillaratṭhe¹ Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇi. Tadā tattha
 Cūḷani-Brahmadatto nāma rājā r. kāresi, tassa Kevaṭṭo nāma
 brāhmaṇo atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsati p. vyatto, so paccū-
 sakāle pabujjhivā dīpālokena alaṃkatasirigabhaṃ olokeno²
 mahantaṃ yasaṃ disvā „ayaṃ mama yaso kassa santako“ ti 10
 cintento „na aññassa Cūḷani-Brahmadattassa santako, evarū-
 passa pana yasassa dāyakaṃ rājānaṃ sakala-Jambudīpe ag-
 garājānaṃ kātuṃ vaṭṭati, ahaṃ ca aggapurohito bhavissāmīti“
 cintesi, so pāto va rañño santikaṃ gantvā sukhassayaṃ puc-
 chitvā „deva mantetabbaṃ atthīti“, „vada ācariyā“ 'ti, „deva 15
 antonagare raho nāma na sakkā laddhuṃ, uyyānaṃ gacchāmā“
 'ti, so „sādhu ācariyā“ 'ti rājā tena saddhiṃ uyyānaṃ gantvā
 balakāyaṃ bahi ṭhapetvā ārakkhaṃ kārāpetvā brāhmaṇena
 saddhiṃ uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpatṭe nisīdi, suvapotako
 taṃ kiriyaṃ disvā „bhavitabbam ettha kāraṇena, ajja p-assa 20
 ācikkhitabbayuttakaṃ kiñci suṇissāmīti“ uyyānaṃ pavisitvā
 maṅgalasālarukkhassa pattantare alliyitvā³ nisīdi, rājā „kathehi
 ācariyā“ 'ti ā., „mahārāja tava kaṇṇe ito karohi“, catukaṇṇo
 yeva manto bhavissati, sace mahārāja mama vacanaṃ karohi⁴
 sakala-Jambudīpe taṃ aggarājānaṃ karomīti“, so mahātaṇhāya 25
 tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto hutvā „kathethācariya,
 karissāmīti“, „deva mayaṃ senaṃ saṃkaḍḍhitvā paṭhamam
 khuddakanagaraṃ rumbhitvā⁵ gaṇhissāma, ahaṃ hi cūḷadvārena
 nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ vakkhāmi: 'mahārāja tava yuddhena
 kiccaṃ n' atthi, kevalaṃ amhākaṃ santako hohi, tava r. tav' 30
 eva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṃ balavāhanassa ma-

¹ Bā kampala-. ² Bā adds attano. ³ Bā niliyitvā. ⁴ Cks karehi. ⁵ Bā ka-
 reyyāsi. ⁶ Bā yujhitvā.

hantatāya ekanten' eva parajjhissasīti", sace me vacanaṃ
karissasi saṃgahissāma taṃ noce yujjhivā jīvitakkhayaṃ pā-
petvā dve² senā gahetvā aññaṃ nagaraṃ tato aññaṃ ti eten'
upāyena s-Jambudīpe r. gahetvā jayapānaṃ pivissāma³. 'ti
5 vatvā „ekasatarājāno ambhākaṃ nagaraṃ ānetvā uyyāne āpāna-
maṇḍapaṃ kāretvā ta. nisinne visamissakaṃ suraṃ pāyetvā
sabbe pi te jīvitakkhayaṃ pāpetvā Gaṅgāya khipitvā ekasata-
rājadhānisu r. ambhākaṃ hatthagataṃ karissāma, evaṃ tvaṃ
s-Jambudīpe aggarājā bhavissasīti", so „sādhū ācariya, evaṃ
10 karissāmiti", „mahārāja, catukkaṇṇo manto nāma, ayaṃ hi na
sakkā aññaṃ jānitum, tasmā papañcaṃ akatvā sīghaṃ nikkha-
mathā" 'ti, rājā tussitvā „sādhū" 'ti sampatiṇṇi. Suvapotako
taṃ sutvā tesāṃ mantapariyosāne sākhyāyaṃ⁴ olambakaṃ otā-
rento⁵ viya Kevaṭṭassa sīse chakkaṇapiṇḍaṃ pādetvā „kim etan"
15 ti mukhaṃ vivaritvā uddhaṃ olokentassa aparaṃ mukhe pādetvā
kirīti vassanto sākhaṭo uppatitvā „Kevaṭṭa tvaṃ 'catukkaṇṇo me
manto' ti maññasi, idāṃ eva chakkaṇṇo jāto, puna aṭṭhakaṇṇo
bhavitvā anekasatakaṇṇo bhavissasīti" vatvā „gaṇhatha gaṇha-
thā" 'ti vadantānaṃ ñeva vātavegena Mithilaṃ gantvā p-assa
20 nivesanaṃ pāvisi, tassa pana idaṃ vattaṃ: „sace pana kutoci
āgatasāsaṇaṃ paṇḍitass' eva kathetabbaṃ hoti ath' assa aṃ-
sakūṭe otarati, sace Amaradeviyāpi sotum vaṭṭati ucchaṅge
otarati, sace mahājanena sotabbaṃ bhūmiyaṃ otarati, so p-assa
aṃsakūṭe otari, tāya saññāya „rahassena bhavitabban" ti ma-
25 hājano paṭikkami, p. taṃ gahetvā uparimatalaṃ abhiruyha „kin
te tāta diṭṭhaṃ kiṃ sutan ti pucchi, ath' assa: „so ahaṃ deva
s-Jambudīpe aññaṃ rañño santike kiñci bhayaṃ⁶ na passāmi,
Uttarapañcālanagare pana C-Brahmadattassa purohito Kevaṭṭo
nāma rājānaṃ uyyānaṃ netvā catukkaṇṇamantaṃ gaṇhi, ahaṃ
30 sākhaṇṭare nisīditvā tassa mukhe chakkaṇapiṇḍaṃ pādetvā āgato
'mhīti" vatvā sabbaṃ diṭṭhaṃ sutan p-assa kathesi, „rañña

¹ Cks -ssasi. ² Cks omit dve. ³ Cks -mī. ⁴ Cks omit sā. ⁵ Bā otaranto.

⁶ Bā guyhaṃ.

pana sampaticchitan¹ ti vutte ca „sampaṭicchitaṃ devā“ 'ti
 ā., p. tassa katabbayuttakaṃ sakkāraṃ kāretvā taṃ mudu-
 paccattharaṇe suvaṇṇapañjare nipajjāpetvā „Kevaṭṭo mama
 Mahosadhabbhāvaṃ na jānāti maññe, na idāni 'ssa mantiman-
 tassa matthakaṃ pāpunituṃ dassāmīti“ cintetvā nagarato dug- 5
 gatakulāni nīharāpetvā bahi vāsesi, ratṭhajanapadadvāragāmesu
 samiddhāni issarakulāni ānetvā nagare vāsesi, bahuṃ dhana-
 dhaññaṃ sannicayaṃ kāresi. C-Brahmadatto pi Kevaṭṭassa
 vacanaṃ gahetvā senaṅgaparivuto gantvā ekaṃ nagaraṃ pa-
 rikkkhipi, Kevaṭṭo vuttanayena ta. pavisitvā taṃ rājānaṃ saññā- 10
 petvā attano santakaṃ katvā dve senā ekato katvā aññaṃ
 rājānaṃ ti evaṃ C-Brahmadatto Kevaṭṭassa ovāde ṭhito ṭha-
 petvā Vedeharājānaṃ sese s-Jambudīpe rājāno attano santake
 akāsi. Bodhisattassa upanikkhittakapurisā „Brahmadattena
 ettakāni nagarāni gahitāni, appamatto hotū“ 'ti niccaṃ sāsaṇaṃ 15
 pesesun² ti, so pi nesaṃ „ahaṃ idha appamatto, tumhe
 anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā“ 'ti pesesi. Brahma-
 datto sattadivasasattamāsādhikehi sattahi saṃvaccharehi Vede-
 harajjaṃ ṭhapetvā³ sesa-Jambudīpe r. gahetvā Kevaṭṭaṃ āha:
 „ācariya Mithilāyaṃ Vedeharajjaṃ gaṇhāmā“ 'ti, „mahārāja 20
 Mahosadhapāṇḍitassa vasananagare r. gaṇhituṃ na sakkhis-
 sāma, so hi evaṃpaññāya sampanno upāyakusalo“ ti, iti so
 vitthāretvā candamaṇḍale pahārento³ viya Ma-assa guṇaṃ ka-
 thesi, ayaṃ hi³ sayāṃ pi upāyakusalo va, tasmā „Mithila-
 rajjaṃ nāma deva appamattakaṃ, s-Jambudīpe r. amhākaṃ 25
 pahoti, kin no etenā“ 'ti upāyen³ eva rājānaṃ sallakkhāpesi,
 sesarājāno pi „mayāṃ Mithilāya r. gahetvā va jayapānaṃ pi-
 vissāmā“ 'ti vadanti, Kevaṭṭo te pi vāretvā „Videharajjaṃ
 gahetvā kiṃ karissāma, so rājā amhākaṃ santako va, nivatta-
 thā“ 'ti upāyen³ eva bodhesi, te tassa vacanaṃ sutvā nivat- 30
 tiṃsu, Mahāsattassa purisā sāsaṇaṃ pesayiṃsu: „Brahmadatto
 ekasatarājaparivāro Mithilāṃ āgacchanto va nivattitvā attano

¹ B^d vajjetvā. ² B^d -laṃ uṭṭhapento. ³ C^k ahaṃhi, B^d ayaṃ hi brāhmaṇo.

nagaram eva gato“ ti, so pi tesam „ito paṭṭhāya tassa kiriyaṃ jānantū“ 'ti paṭipesesi. Brahmaddatto pi Kevattaena saddhiṃ „idāni kiṃ⁴ kiccaṃ karissāmā“ ti mantetvā „mayam jaya-pānam pivissāmā“ 'ti uyyānam alaṃkaritvā „cāṭisahassesu
 5 suram ṭhapetha, nānāvidhāni ca macchamamsādini upanethā“ 'ti sevakē āṇāpesi, tam pi pavattiṃ p-assa upanikkhittapurisā pesayimsu, te pana „visam yojetvā rājāno māretukāmo“ ti na jānanti, M. pana sukapotakassa santikā sutattā jānāti, so „ne-sam surāpānadivasam tatvato jānitvā mama pesethā“ 'ti sā-
 10 sanam paṭipesesi, te tathā karimsu, tam sutvā p.: „na yuttam mādisē paṇḍite dharamāne ettakānam rājūnam maraṇam, avassayo tesam bhavissāmīti“ cintetvā saha-jātam yodhasahassam pakkosāpetvā „samma² C-Brahmadatto kira uyyānam alaṃkarāpetvā ekasatarājaparivuto suram pātukāmo, tumhe ta.
 15 gantvā rājūnam āsanēsu paṇḍittesū kismiñci anisinne³ yeva 'C-Brahmadattassa anantaram mahārahāsanam amhākam rañño' ti gahetvā tesam purisehi 'tumhe kassa purisā' ti vutte 'Videharājassā' 'ti vadeyyātha, te⁴ 'tumhehi saddhiṃ mayam satta-divasasattamāsādhikāni sattavassāni r. gaṇhantā ekadivasam pi
 20 Videharājānam na passāma, kiṃrājā nām' esa, gacchath' assa⁵ pariante āsanam gaṇhathā' 'ti vadantā kalaham karissanti, tumhe 'ṭhapetvā Brahmaddattam añño amhākam rañño uttari-taro va n' atthīti' kalaham vaddhetvā 'amhākam rañño āsanamattam pi alabhantā idāni vo (add: n' eva) suram pātum na
 25 macchamamsam khādītum dassāmā' 'ti nadantā vaggantā sadden' eva tesam tāsam janetvā mahantehi laguḷehi sabbacāṭiyo bhinditvā macchamamsam vippakiritvā aparibhogam katvā javena senāya antaram pavisitvā devanagaram pavitṭhā asurā viya ulloḷam utṭhāpetvā: „mayam Mithilanagare Ma-paṇḍitassa purisā⁶,
 30 sakkontā amhe gaṇhathā' 'ti tumhākam gatabhāvam⁷ jānāpetvā āgacchathā“ 'ti vatvā pesesi, te „sādhū“ 'ti tassa vacanam

² Cks tam. ³ so all three MSS. ⁴ Ck -o. ⁵ Cks omit te. ⁶ Cks gacchata-tassa, Bā gacchatha? ⁷ Bā adds saccā. ⁸ Bā āgata-.

sampaṭicchitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā ta.
gantvā Nandanavanam iva alaṃkatauyyānaṃ pavisitvā sa-
muṣṣitasetacchatte ekasatarājapallaṃke ādiṃ katvā paṭiyattaṃ
taṃ siribhāvaṃ disvā M-ena vuttaniyāmen' eva sabbaṃ katvā
mahājānaṃ saṃkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamiṃsu, rāja- 5
purisāpi tesaṃ rājūnaṃ taṃ pavattiṃ ārocesuṃ, Brahmadatto
„evarūpassa nāma visayogassa antarāyo kato“ ti kujjhi, rājāno
pi „amhākaṃ jayapānaṃ pātuṃ nādāsīti“ kujjhiṃsu, balakāyo
pi „mayaṃ amūlakaṃ suraṃ pātuṃ na¹ labbhimhā“ 'ti kuj-
jhiṃsu, Brahmadatto pi te rājāno āmantetvā „atha bho Mi- 10
thilāṃ gantvā Videharājassa sīsaṃ khaggena chinditvā pādehi
akkamitvā nisinnā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti, „senāṃ gamana-
sajjaṃ karoṭhā“ 'ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassāpi taṃ
atthaṃ kathetvā „ambho² evarūpassa vattassa³ antarāyakaraṃ
paccāmittaṃ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṃ atṭhārasaakkhohiṇi- 15
saṃkhāya senāya parivutā taṃ nagaraṃ gacchāma, etha āca-
riyā“ ti ā., brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi: „Ma-paṇ-
ḍitaṃ jinituṃ nāma na sakkā, amhākaṃ yeva lajjitabbakaṃ⁴
bhavissati, nivattessāmi rājānaṃ“ ti, atha naṃ eva āha: „ma-
hārāja na esa Videharaṇṇo thāmo, Ma-paṇḍitassa saṃvidhānaṃ 20
etaṃ, mahānubbhāvo paṇ' esa, tena rakkhitā Mithilā sīharak-
khitā guhā viya na sakkā kenaci gaḥetuṃ, kevalaṃ amhākaṃ
lajjanakaṃ bhavissati, alaṃ ettha gamanenā“ 'ti, rājā pana
khattiyamānena issariyamadena ca matto hutvā „kiṃ so ka-
rissatīti“ vatvā ekasatarājaparivuto atṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya 25
senāya⁵ nikkhami, Kevaṭṭo pi attano kathaṃ gaṇhāpetuṃ
asakkonto „raṇṇo paccanīkavutti nāma ayuttā“ ti tena saddhiṃ
yeva nikkhami. Te pi yodhā ekaratten' eva Mithilāṃ patvā
attanā kataṃ kiccaṃ p-assa kathayimṃsu, paṭhamaṃ pahita-
upanikkhittapurisāpi 'ssa sāsanaṃ paṇiṃsu: „C-Brahmadatto 30
'Videharājānaṃ gaṇhissāmīti' ekasatarājaparivāro āgacchati,
paṇḍito⁶ appamatto hotū“ 'ti⁷, „ajja asukaṭṭhānaṃ nama āgato,

¹ B^d a. ² B^d amhākaṃ. ³ B^d mantassa. ⁴ B^d -tabbaṃ. ⁵ B^d adds saddhiṃ.

⁶ B^d -ta. ⁷ B^d hotu, omitting ti.

ajja asukatthānaṃ, ajja nagaraṃ pāpuṇissatīti“ pi 'ssa nibaddhaṃ sāsanaṃ pesenti yeva, taṃ sutvā M. appamattataro ahosi, Videharājā pana „Brahmadatto kira imaṃ nagaraṃ ga-
 hetuṃ āgacchatīti“ paramparāghosena assosi, atha Brahmadatto
 5 aggapadose yeva ukkāsatasaḥassena dhāriyamānena¹ āgantvā sakalanagaraṃ parivāresi, atha naṃ hatthipākārarathapākāra-
 assapākārehi parikkhipāpetvā tesu tesu ṭhānesu balagumbaṃ ṭhapesi, manussā unnadantā appoṭhentā seḷentā naccantā gajjantā
 atṭhaṃsu, dīpobhāsena c' eva alambkārobhāsena ca sakalasatta-
 10 yojanikā Mithilā ekobhāsā ahosi, hatthiassarathapattituriyādi-
 saddehi paṭhaviyā bhijjanakālo viya ahosi, cattāro paṇḍitā ullola-
 saddaṃ sutvā ajanantā rañño santikaṃ gantvā „mahārāja mahā ullolasaddo², na kho pana jānāma kin nāma' etaṃ, vi-
 mamsituṃ vaṭṭati mahārājā“ 'ti, taṃ sutvā rājā „Brahma-
 15 datto nu kho āgato bhaveyyā“ 'ti sīhapañjaraṃ vivaritvā olovento tassāgatabhāvaṃ ñatvā bhūtasito „n' atth' ambhakaṃ jīvitam, sve dāni no sabbe jīvitakkhayaṃ pāpessatīti“ tehi saddhiṃ sallapanto nisīdi, M. paṇ' assāgatabhāvaṃ ñatvā sīho viya asambhūto sakalanagare³ ārakkhaṃ samvidahitvā „rājānaṃ
 20 assāsessāmīti“ rājanivesanaṃ abhirūhitvā vanditvā ekamantaṃ atṭhāsī, rājā naṃ disvā paṭiladdhaassāso hutvā „ṭhapetvā mama puttaṃ Ma-paṇḍitaṃ añño maṃ imamhā dukkhā moce-
 turuṃ samattho nāma n' atthīti“ cintetvā tena saddhiṃ salla-
 panto āha:

- 25 1. Pañcālo sabbasenāya Brahmadatto samāgato,
 sāyaṃ Pañcaliyā senā appameyyā Mahosadha 1451.
 2. Piṭṭhimatī pattimati sabbasaṃgāmakovidā
 ohāriṇī saddavatī bherisaṃkhappabodhanā 1452.
 3. Lohavijjāalankārā⁴ dhajani vāmarohiṇī
 30 sippiyeḥi susampannā sūrehi suppatiṭṭhitā. 1453.
 4. Das' ettha paṇḍitā āhu bhūripaṇṇā rahogaṃ
 mātā ekādasī rañño Pañcaliyam pasamsati. 1454.

¹ B^d dhārayamāno. ² B^d adds jāto. ³ C^{ks} -raṃ. ⁴ C^{ks} -vijjālamkārahā.

5. Ath' ethh' ekasatam khatyā anuyuttā¹ yasassino
acchinnaratthā vyathitā² Pañcalīnam vasaṁ gatā. 1455.
6. Yamvadā takkarā rañño akāmā piyabhānino
Pañcālam anuyāyanti akāmā³ vasino gatā. 1456.
7. Tāya senāya Mithilā tisandhiparivāritā
rājadhānī Videhānam samantā parikhaññati. 1457. 5
8. Uddham tārakajātā⁴ va samantā parivāritā,
Mahosadha vijānāhi: katham makkho bhavissatīti. 1458.

Ta, sabbasenāyā 'ti sabbāya ekasatarājadhāniyā⁵ aṭṭhārasaakkhohiṇisaṁ-
khāya saddhīm āgato kira tāta 'ti, Pañcāliya ti Pañcālarañño santakā, piṭ- 10
ṭhimatīti piṭṭhiyā ānīte dabbasambhāre gahetvā vicarantena vaḍḍhakābalena
samannāgatā, sabbasaṁgāmakovidā ti sabbasaṁgāme⁶ kusalā, ohārinīti
antaram pavittā⁷ apaññāyanti⁸ eva haritum samatthā⁹, saddavatīti dasahi sad-
dehi avittā, bheri - nā ti etha yātha yujjatha mā pajjathā ti ādini ta.
vacibhedena jānāpetum na sakkā tādisāni paṇ' etha kiccāni bherisaddasaṁkha- 15
saddasaññānen' eva bodhentīti bherisaṁkhappabodhanā, lohavijjā ti lohasip-
pāni, sattaratanaṇḍipatimaṇḍitānam kavacavammikajālīkāsakanerikādīnam¹⁰ etaṁ
nāmaṁ, alaṁkāra ti rājarājamahāmattādīnam alaṁkāra, tasmā lohavijjāhi c'
eva alaṁkārehi ca bhāsati ti lohavijjāalaṁkārabhā ti ayam etha attho, dhaja-
nīti suvaṇṇādīpatimaṇḍitehi nānāvattasamujjalehi rathādīsusamussitehi' eva 20
dhajehi samannāgatā, vāmarohinīti hatthī ca asse ca ārohanā vāmapassena
ārohanīti vāmarohinīti vuccanti, tehi samannāgatā, aparimitahatthiassasamākinṇā
ti a., sippiyehīti hatthisippaassasippādīsū atthārasasū sippesu nipphattim
pattehi sutthusaṁpannā susamākinṇā, sūrehi tāta esā kira senā sīhasamāna-
parakkamehi sūrayodhehi suppatitthitā, āhū ti dasa kira etha senāya paṇḍitā¹¹ 25
ti vadanti, rahogamā ti rahogamanasilā raho nīdītā mantanasilā te kira
ekāhaṁ dvīhaṁ cintetum labhantā paṭhavim parivattetum ākāse ganthim katum
samatthā, ekādasīti tehi kira paṇḍitehi atīrekataraṇḍā¹² rañño mātā, sā
tesaṁ ekādasī hutvā Pañcāliyaṁ senaṁ pasamsati anusāsati; ekadivasaṁ kir'
eko puriso ekaṁ taṇḍulanāliṁ ca puṭabhataṁ ca kahāpapasahassaṁ ca gahetvā 30
nadiṁ tarissāmiti otinṇo nadīmajjhaṁ patvā taritum asakkonto tīre ṭhite ma-
nusse eva ā.: ambho mama hatthe ekatanḍulanāli puṭabhattam kahāpapasahassaṁ
ca atthi, ito me yaṁ rucati tam dassāmi, yo sakkoti so maṁ uttāretū 'ti,
ath' eko thāmasaṁpanno puriso gāhaṁ¹³ nivāsetvā nadiṁ ogāhetvā¹⁴ tam hatthe
gahetvā uttāretvā dehi me dātābbaṁ ti ā, taṇḍulanāliṁ vā bhattapuṭaṁ vā 35-

¹ Bā anuyantā. ² Bā byāthitā, Cks vyadhītā. ³ Cks -ma. ⁴ Cks -kāraka-. ⁵
Bā -rājanāyikā. ⁶ Cks -ma. ⁷ Cks -o. ⁸ Bā pavitthena apaññāyanteneva pa-
resam sīsam āharitum samattho. ⁹ Bā tassā kiretha senāya dasa p., Ck -rahi-
paṇḍā, Bā -rāpañcāla. ¹⁰ Bā dāhaṁ. ¹¹ Ck ogāyitvā, Cs oghāhitvā.

gaṇhā 'ti, ahaṃ mama jīvitaṃ aganetvā taṃ uttāresim, na me etehi attho, kaḥapaṇe me dehīti, ahaṃ ito mama yaṃ ruccati taṃ dassāmiti avacaṃ, idāni me yaṃ ruccati taṃ dammi, icchanto gaṇhāhīti, so samāpe tṭhassa' ekassa kathesi, so pi taṃ esa attano ruccanakaṃ tava deti¹ evaṃ gaṇhā 'ti ā., so
 5 nāhaṃ gaṇhissāmiti taṃ ādāya vinicchayaṃ gantvā vinicchayaṃaccānaṃ ārocesi, te pi sabbāṃ sutvā tath' evāhaṃsu, so tesāṃ vinicchayena asantuttho rañño ārocesi, rājā vinicchayaṃacce pakkosāpetvā tesāṃ santike ubhinnaṃ pi vacanaṃ sutvā tath' eva vatvā vinicchitum ajānanto attano jīvitaṃ paḥāya nadim otinnaṃ paraṃjāpesi², tasmim khane rañño mātā Talatādevī³ nāma avidūre nisinnā
 10 rañño dubbinicchitabhāvaṃ ūtvā tāta imaṃ aṭṭaṃ ūtvā vinicchitaṃ⁴ ti ā., amma ahaṃ ettakaṃ jānāmi sace tumhe uttaritaraṃ jānātha vinicchitaṃ⁵ 'ti, sā evaṃ karissāmiti vatvā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā: ehi tāta tava hatthagatāni tīpi pi bhūmiyaṃ tṭhāpehiti paṭipāṭiyā tṭhāpetvā tvam udaye vuyhamāno⁶ imassa kiṃ kathesiṭi pucchitvā idan nāma 'ti vutte tena hi idāni tava ruccanakaṃ gaṇhā
 15 'ti ā., so saḥassatthavikaṃ gaṇhi, aha naṃ sā thokaṃ gatakalē pakkosāpetvā tāta saḥassaṃ tava ruccatīti pucchitvā āma ruccatīti vutte tāta tayā ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmiti imassa vuttaṃ na vuttaṃ ti vuttaṃ devīti tena hi imaṃ saḥassaṃ etassa dehīti, so rodanto paridevanto adāsi, tasmim khaṇe rā-jāpi amaccāpi tussitvā sādhu-kāraṃ pavattayimso, tato paṭṭhāya tassā paṇḍita-
 20 bhāvo sabbattha pākaṇo jāto, taṃ sandhāya Videharājā⁷ mātā ekādasīti ā., kha-tyā ti khattiyā, accinnaratthā ti Brahmādatteṇa acchinditvā gahitaratthā, vyādhitā⁸ ti maraṇabhayaabhītā aññaṃ gahetabbagahaṇaṃ apassantā, Pañcā-līnaṃ vasaṃ gatā ti etassa Pañcālārañño vasaṃ gatā ti ā., sāmivacanatthe hi etaṃ upayogavacanaṃ, yaṃvadā takkarā ti yaṃ mukhena vadanti⁹ taṃ
 25 rañño kātum sakkonto¹⁰ va, vasiṇo gatā ti pubbe sayamvasino idāni pan' assa vasaṃ gatā ti ā., tisandhīti paṭhamāṃ hatthipākāreṇa¹¹ parikkhittā tato rathap. tato assap. tato yodhapattip. ti imehi catūhi sammkhepeti, tisandhi-parivāritā ti hatthirathānaṃ antare eko sandhi, rathaassānaṃ antare eko sandhi assapattinaṃ ā. eko ti, parikkhaññatīti khaṇiyyati¹² imaṃ idāni up-
 30 pādetvā gaṇhitukāmā viya samantato khaṇanti, uddhamtārakajātā cā 'ti tāta yāya senāya samantā parivāritā sā auekasatasahassāhi daṇḍadipikāhi uddham-tārakajātā viya khāyati, vijānāhīti tāta Mahosadha Avicito yāva Bhavaggā añño tayā sadiso upāyakusalo p. nāma n' atthi paṇḍitabhāvo ca nāma eva-rūpesu tṭhānesu paññāyati tasmā tvam eva jāna kathaṃ ito dukkhā mokkha
 30 bhavissatīti ā.

Imaṃ rañño kathaṃ sutvā M. cintesi: „ayaṃ rājā ativiya maraṇabhayaabhīto, gilānassa kho pana vejjo paṭisaraṇaṃ chā-

¹ Ck -kaṃ va deti, Cs ruccantaṃ ma deti. ² Bā parāpesi. ³ Bā jalāka-. ⁴ Bā suṭṭhu vinicchathā. ⁵ Cks -nethā, Bā vinicchathā. ⁶ Bā tāta gaṇe tvam udaye vuyhamāne, Ck miyyamāno, Cs vyamāno? ⁷ Bā pañcālārāja. ⁸ Bā byādhitā; read: vyathitā. ⁹ Bā vadati. ¹⁰ so all three MSS. for -tā? ¹¹ Cks yodhaha-tthi-. ¹² Cks khaṇiyyāti, Bā khaṇiyati

tassa bhojanam pipāsitassa pāṇīyam, imassa pi t̥hapetvā mam
aññam paṭisaraṇam n' atthi, assāsessāmi nan¹ ti, atha nam
M. manosilātale nadanto sīho viya „mā bhāyi mahārāja rajja-
sukham anubhava, aham leḍḍum gahetvā kāko viya dhanum
gahetvā makkato viya ca imam aṭṭhārasaakkhohinīsenam udare
baddhasātakānam pi assāmikam katvā² palāpessāmīti³“ vatvā
imam gātham āha:

o. Pāde deva pasārehi bhuñja kāme ramassu ca
hitvā Pañcāliyam senam Brahmadatto pamāyātīti⁴. 1459.

T. a.: tvaṃ deva yathāsukham attano rajjasukhasamkhāte pāde pasārehi
pasārento ca saṃgāmacittam akatvā bhuñja kāme ramassu ca, eso Brahmadatto
imam senam chaḍḍetvā palāyissatīti.

P. rājānam samassāsetvā nikkhamitvā nagare chaṇabheriṇ
carāpetvā nāgare āha: „ambho tumhe mā cintayittha, sattāham
mālāgandhavilepanam pānabhojanādīni⁵ sampādetvā chaṇakīlam
paṭṭhapetvā⁶ ta. ta. manussā yathānurūpam mahāpānam pivantu
gandhabbam karontu vādentu naccantu⁷ seḷentu nadantu⁸ ap-
poṭhentu, paribbayo vo mama⁹ santako hotu, aham Ma-paṇḍito
nāma, passatha¹⁰ me ānubhāvan¹¹ ti nāgare assāsesi, te tathā
karimsu, gītavaditādisaddam bāhinagare t̥hitā suṇanti, cūla-
dvārena manussā pavisanti, t̥hapetvā paṭisattum¹² diṭṭhadiṭṭham
na gaṇhanti, tasmā sañcāro na chijjati, nagaram pavit̥thā
chaṇakīlānissitam janam¹³ passanti, Cūlani-Brahmadatto pi na-
gare kolāhalam sutvā amacce evam āha: „ambho amhesu
aṭṭhārasaakkhohiṇiyā senāya nagaram parivāretvā t̥hitesu na-
garavāsīnam bhayam vā sārājjam vā n' atthi, ānanditā pīti-
somanassappattā appoṭhenti nandanti seḷenti gāyanti, kin nām¹⁴
etan¹⁵ ti, atha nam upanikkhittakapurisā musāvadam katvā
evam āhamāsu: „deva mayam ekena kammena cūladvārena
nagaram pavisitvā chaṇanissitam mahājanam disvā pucchimha:

¹ so C^{ks}; B^d bandhasātakānam pi sāmikam akatvā. ² B^d palāyitīti. ³ C^{ks}
-nam. ⁴ B^d -tha. ⁵ B^d vaggantu. ⁶ B^d nadentu naccantu gāyantu. ⁷ B^d
mo pama. ⁸ B^d passissatha. ⁹ C^k -sattham, C^s -santam. ¹⁰ C^{ks} chanam.

- ambho sakala-Jambudīpe rājāno āgantvā tumhākaṃ nagaraṃ
parikkhipitvā t̥hitā, tumhe pana atipamattā, kin nāma' etan"
ti, te evaṃ āhaṃsu: „ambhākaṃ rañño kumārakāle eko mano-
ratho ahosi: sakala-Jambudīpe¹ rājūhi nagare parivārite chaṇaṃ
5 karissāmīti, tass' ajja manoratho matthakaṃ patto, tasmā
chaṇabherim carāpetvā sayam mahātale mahāpānaṃ pivatīti“,
rājā tesam katham sutvā kujjhivā senaṅgaṃ āṇāpesi: „khip-
paṃ ito c' ito ca nagaraṃ avattharivā parikhaṃ bhindivā
pākāraṃ maddantā dvāraṭṭālake bhindantā nagaraṃ pavisivā
10 sakaṭehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Vide-
harañño sīsaṃ ānethā“ 'ti, tam sutvā sūrayodhā nānāvīdha-
āvudhahatthā dvārasamīpaṃ gantvā paṇḍitassa purisehi pakka-
mālakalalasiṇcanapāsāṇapatanādīhi² upaddutā paṭikkamanti,
„pākāraṃ bhindissāmā“ 'ti parikhaṃ otiṇṇe³ pi antarāṭṭālesu
15 t̥hitā ususattitomarādīhi mahāvināsaṃ pāpenti, p-assa yodhā
Brahmadattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi
akkosanti tajjenti: „tumhe pi alabhantā⁴ thokaṃ pivissatha
khādissatha“ 'ti suravittakāni⁵ c' eva macchamaṃsasūlāni ca
pasāretvā sayam eva pivanti khādanti anupākāre caṃkamanti,
20 itare kiñci kātuṃ asakkontā C-Brahmadattassa santikaṃ gantvā:
„deva t̥hapetvā iddhiṃante aññehi nittharituṃ na sakkā“ ti
vadiṃsu, rājā catupañcāhaṃ⁶ vasitvā gahetabbagahaṇaṃ⁷ apas-
santo Kevaṭṭaṃ pucchi: „ācariya nagaraṃ gaṇhituṃ na sakkā,
eko pi upasaṃkamituṃ samattho nāma n' atthi, kiṃ kātābbaṃ“
25 ti, „hotu mahārāja, nagaraṃ nāma bahiudakaṃ hoti, udakak-
khayena gaṇhissāma, manussā udakena kilantā⁸ dvāraṃ vi-
varissantīti“, so „atth' eso upāyo“ ti sampaticchi, tato paṭ-
t̥hāya udakaṃ pavisituṃ na denti, p-assa upanikkhittakapurisā
paṇṇaṃ likhitvā kaṇḍe bandhitvā tam pavattim pesesum,
30 „tena pi paṭhamam eva ānattaṃ yo yo kaṇḍe paṇṇaṃ passati

¹ Bđ -pa. ² so Cks for -mala-? C^o pakkamākalala-, B^o sakkarakaddama-, Bđ kaddamavālukakalala-. ³ all three MSS. -o ⁴ Bđ kilamantā aṭṭha. ⁵ so Cks; Bđ sūrapithakāni. ⁶ Bđ catuhapañcāhaṃ. ⁷ Bđ -tabbayuttakaṃ. ⁸ Bđ kilamantā.

so so āharatū“ 'ti, ath' eko puriso taṃ disvā p-assa dassesi,
 so taṃ pavattiṃ ñatvā „na me Ma-paṇḍitabhāvaṃ jānantīti“
 saṭṭhihatthe veļū dvidhā phāletvā suparisuddhaṃ sodhetvā puna
 ekato katvā cammena bandhitvā upari kalalena makkhetvā
 Himavantato iddhimautatāpasehi ānītakaddamakumudabijam¹ 5
 pokkharanītre kalale ropetvā upari veļum ṭhapāpetvā² udakassa
 pūrāpesi, ekaratten' eva vaḍḍhitvā pupphaṃ veļumatthakato
 uggantvā ratanamattaṃ aṭṭhāsi, atha naṃ uppāṭetvā „imaṃ
 Brahmadattassa dethā“ 'ti attano purisānaṃ dāpesi, te tassa
 daṇḍakaṃ valayaṃ katvā „ambho³ Brahmadattassa pādamūlikā, 10
 chātena mā marittha, gaṇhatha⁴ taṃ uppalaṃ, pilandhitvā daṇ-
 ḍakaṃ kucchipūraṃ khādatha“ 'ti vatvā khipiṃsu, tam eko
 p-assa upanikkhittakapurisānaṃ upaṭṭhāko va gaṇhi, atha naṃ
 rañño santikaṃ haritvā⁵ „passatha deva imassa pupphassa
 daṇḍakaṃ, na no ito pubbe evaṃdīgho⁶ daṇḍako diṭṭhapubbo“ 15
 ti vatvā „minatha nan“ ti vutte p-assa purisā saṭṭhihattha-
 daṇḍakaṃ asītihatthaṃ katvā miniṃsu, puna rañña⁷ „katth'
 etaṃ jātan“ 'ti vutte eko musāvādaṃ katvā evaṃ āha: „ahaṃ
 deva ekadivasam pipāsito hutvā 'suram pivissāmi' cūladvārena
 nagaraṃ pavitṭho nāgarānaṃ udakakīlanatthāya katā mahā- 20
 pokkharaniyo passiṃ⁸, mahājano nāvāya nisīditvā pupphāni
 gaṇhati, tatth' idaṃ tīrappadese jātaṃ, gambhīratṭhāne jātassa
 pana daṇḍako satahattho bhavissātīti“, taṃ sutvā rājā Kevattaṃ
 ā.: „ācariya na sakkā idaṃ udakakkhayena gaṇhituṃ, harath'
 etaṃ⁹ mantam¹⁰“ ti, „tena hi deva dhaññakkhayena gaṇhissāma, 25
 nagaraṃ nāma bahidhaññaṃ hotīti“, „evaṃ hotu ācariyā“ 'ti,
 p. purimanayen' eva taṃ pavattiṃ ñatvā „na me Ke-brāhmaṇo
 paṇḍitabhāvaṃ jānātīti“ anupākāramatthake kalalaṃ datvā¹¹
 vihiṃ ta. ropāpesi, Bodhisattānaṃ adhippāyā nāma ijjhanti,
 vihi ekaratten' eva uṭṭhāya pākāramatthaken' eva paññāyi, tam 30

¹ Bā ānītanīkudrusakumudabijam. ² Bā ropāpetvā. ³ Cks omit ambho. ⁴ Cks handa te ⁵ Bā āh-. ⁶ Bā -dīgha. ⁷ Cks rañño. ⁸ Ck passitu, Bā passi.
⁹ Cks haretam. ¹⁰ Bā phatan. ¹¹ Bā katvā.

pi disvā Brahmadatto „ambho kim etaṃ pākāramatthakena nīlaṃ
hutvā paññāyatīti“, p-assa upanikkhittakapurisā rañño vacanaṃ
mukhato luñcitvā gaṇhantā¹ viya „deva gahapatiputto kira Maho-
sadho anāgatabhayāṃ disvā raṭṭhato dhaññaṃ āharāpetvā koṭṭhā-
5 gārādīni pūrāpetvā sesaṃ dhaññaṃ pākārapasse nikkhipāpesi, te
kira² vihi ātape sukkhantā vasse tementā tatth' eva sassāṃ jane-
sum³, aham pi ekadivasāṃ ekena kammena cūḷadvārena pavisitvā
pākārapasse vihirāsito vihiṃ hatthena gaḥetvā vīthiyaṃ chaḍ-
ḍesiṃ, atha maṃ paribhāsantā 'chāto 'sīti maññe, vihiṃ dasante
10 bandhitvā tava gehaṃ haritvā pacāpetvā bhuñjāhīti' vadimsu“,
rājā taṃ sutvā Ke-aṃ āha: „ācariya dhaññaṃ akkhayaṇa p' etaṃ
gaḥetuṃ na sakkā, ayam pi anupāyo“ ti, „tena hi deva dā-
rukkhayaṇa gaṇhissāma, nagaraṃ nāma bahidārukaṃ hotīti“,
„evaṃ hotu ācariyā“ 'ti, purimanayen' eva taṃ pavattim ūtvā
15 pākāramatthakena vihiṃ atikkamitvā paññāyamānaṃ⁴ dāruṇasim
kāresi, manussā Brahmadattassa purisehi saddhiṃ parihāsaṃ
karontā „chāt' attha yāgubhattaṃ pacitvā bhuñjathā“ 'ti
mahantamahantāni dārūni khipanti, rājāpi „pākāramatthakena
dārūni paññāyante“⁵, kim etaṃ⁶ ti pucchitvā „g-putto kira anā-
20 gatabhayāṃ disvā dārūni āharāpetvā kulānaṃ pacchāgehesu⁷
ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṃ nissāya ṭhapāpesīti“ upanikkhitta-
kānaṃ yeva santikā sutvā Ke-aṃ ā.: „ācariya dārukkhayaṇāpi
na sakkā gaṇhituṃ, haretha taṃ⁷ upāyan“ ti, „mā cintayi
mahārāja, añño upāyo atthīti“, „ācariya, kimupāyo nāma' esa,
25 nāhaṃ tava upāyassa antaṃ passāmi, na sakkā amhehi Videhaṃ
gaṇhituṃ, amhākaṃ nagaraṃ gamissāmā“ 'ti, „deva 'C-Brahma-
datto ekasatehi khattiyehi saddhiṃ Videhaṃ gaṇhituṃ na sak-
khīti' amhākaṃ lajjanakaṃ bhavissati, na Mahosadho yeva p.,
aham pi p. yeva, ekaṃ lesaṃ karissāmā“ 'ti, „kim lesaṃ
30 nāma ācariyā“ 'ti, „dhammayuddhan nāma karissāmā“ 'ti,

¹ Bā vacanaṃ sutvā mukhato vimhi luñcanto. ² Ck's kira te. ³ Bā sassāni sejjāyisu. ⁴ Ck's paññāyanappamānaṃ. ⁵ Bā -tāni. ⁶ Bā pacchabhāgehesu. ⁷ Bā āharatthekaṃ.

„kim etaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti, „mahārāja na senā yuj-
jhissati, dvinnam pi pana rājūnaṃ dve paṇḍitā ekaṭṭhāne bha-
vissanti¹, tesu yo vandissati tassa parājayo bhavissati, Ma-dho
pana imaṃ mantaṃ na jānāti, ahaṃ mahallako so daharo, so
a disvā vandissati, tadā Vedehe parājito nāma bhavissati, 5
atha mayaṃ Vedehaṃ parājetvā attano nagaraṃ gamissāma,
evan no lajjanakaṃ na bhavissati, idaṃ dh-yuddhan nāmā“ 'ti,
p. tam pi rahassaṃ purimanayen' eva ñatvā „sace Kevaṭṭassa
parajjhissāmi² nāma na paṇḍito 'smīti“ cintesi, Brahmadatto pi
„sobhano ācariya upāyo“ ti vatvā³ „sve dh-yuddhaṃ bhavissati 10
dvinnam paṇḍitānaṃ, dhammena samena jayaparājayo bhavis-
sati⁴, yo dh-yuddhaṃ na karissati so parājito va nāma bha-
vissatīti“ paṇṇaṃ likhāpetvā cūladvārena Vedehasa⁵ pesesi,
taṃ sutvā Vedehe p-aṃ pakkosāpetvā tam atthaṃ ācikkhi, p.
„sādhu deva, 'sve pāto va pacchimadvāre dhammayuddha- 15
maṇḍalaṃ sajjessantu⁶ dh-yuddhamāṇḍalaṃ āgacchantu' 'ti
pesetha devā“ 'ti, taṃ sutvā āgatadūtass' eva paṇṇaṃ dāpesi,
p. punadivase „Kevaṭṭass' eva parājayo hotu“ 'ti pacchima-
dvāre dh-yuddhamāṇḍalaṃ sajjāpesi, te pi kho ekasatapurisā
„ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ p-assa ārakkhatthāya⁷ Ke-aṃ pari- 20
vārayiṃsu, te pi ekasatarājāno dh-yuddhamāṇḍalaṃ gantvā
pācīnadisaṃ oloketā aṭṭhaṃsu, tathā Ke-brāhmaṇo, Bo. pana
pāto va gandhodakena nahāyitvā satasahassagghanaṃ Kāsi-
vatthaṃ nivāsetvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito nānaggarasabho-
janaṃ bhuñjitvā mahantena parivārena rājadvāraṃ gantvā 25
„pavisatu me putto“ ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
mante ṭhatvā „kiṃ tāta Mahosadhā“ 'ti vutte „dh-yuddha-
maṇḍalaṃ gamissāmiti“ ā., „mayā kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“, „deva
Ke-brāhmaṇaṃ maṇinā vañcetukāmo 'mhi, aṭṭhavaṃkamaṇi-
ratanam laddhuṃ vaṭṭatīti“, „gaṇha tātā“ 'ti, so taṃ gahetvā 30
rājānaṃ vanditvā⁸ otiṇṇo sahaajātehi yodhasahashehi parivuto

¹ Bḍ vasissanti. ² Cks parajji-, Bḍ parajjhā, Bs parajjhāmi. ³ Cks omit ti vatvā

⁴ Cks -ssatīti. ⁵ Cks vi-. ⁶ Bḍ sajjissanti. ⁷ Cks -ttāya. ⁸ Bḍ adda rājagehato.

- navutikahāpaṇasahassagghanakaṃ setasindhavayuttaṃ rathavaram āruyha pātarāsavelāya dvārasamīpaṃ pāpuṇi, Kevaṭṭo pi „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggaṃ olokento aṭṭhāsi, olokanen' eva dīghagīvataṃ patto viya suri-
- 15 yatejena sede muñcante¹, M. pi mahāparivāratāya samuddo viya ajjhottharanto kesarasīho viya asambhito vigatalomahaṃso dvāraṃ vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruyha sīho viya vijambhanto' pāyāsi, ekasatarājāno tassa rūpasirīm disvā „esa kira Sirivaddhasaṭṭhiputto Mahosadhapaṇḍito paññāya sakala-
- 10 Jambudīpe adutiyo“ ti ukkuṭṭhisahassāni pavattayīṃsu, so pi kho marugaṇaparivuto Sakko viya anopamena sirivibhavana taṃ maṇiratanam hatthena gahetvā Kevaṭṭābhimukho ahoṣi, Ke- taṃ disvā va sakabhāvena saṇṭhātum asakkonto paccugga-
- 15 manam katvā evam ā. : „p-a Ma-dha, mayaṃ dve pi p-ā, am- hākaṃ tumhe nissāya ettakaṃ kālaṃ vasantānaṃ tumhehi paṇṇākāramattam pi na pesitapubbaṃ, kasmā evam akatthā²“ 'ti, atha naṃ M. : „p-a, tumhākaṃ anucchavikaṃ paṇṇākāraṃ olokento ajja imaṃ maṇiratanam labhimha, handa naṃ gaṇ-
- 20 hatha, evarūpaṃ nāma aññaṃ maṇira- n' atthīti“, so tassa hatthe jalamānaṃ maṇira- disvā „dātukāmo me bhavissatīti“ cintetvā „tena hi dehīti“ hattham pasāresi, M. „gaṇhā“ 'ti khipitvā pasāritahatthassa aggaṇḍulīsu pātesi, brāhmaṇo garu-
- 25 maṇiratanam aṇḍulīhi dhāretum nāsakkhi, taṃ parigaḷitvā M-assa pādamūle pati, brāhmaṇo lobhena „gaṇhissāmi naṃ“ ti tassa pādamūle onato ahoṣi, ath' assa M. uṭṭhātum adanto ekena hatthena khandhatthike ekena piṭṭhikacchāyaṃ gahetvā „uṭṭhe-
- 30 „andhabāla tvaṃ mama santikā vandanaṃ paccāsiṃsasīti“⁶

¹ Bā sedā muñcanti. ² Bā -amāno. ³ Bā karitthā. ⁴ Bā natthu-. Ck nantu-, C^o nanamatto? ⁵ C^{ko} -kkhittam. ⁶ all three MSS. -saṇṭīti

gīvāyaṃ gahetvā khiṇi, so usabhamattatṭhāne patitvā utṭhāya
 palāyi, maṇiratanam pana M-assa manussā va gaṇhimsu, Bo-
 assa pana „utṭhetha utṭhetha mā maṃ vandathā“ ¹ti vaciḡhoso
 sakalaparisam chādetvā atṭhāsī, „Ke-brāhmaṇena p-assa pādā
 vanditā“ ²ti parisāpi 'ssa ekappahāren' eva unnādādini akāsi, ³5
 Brahmadattam ādiṃ katvā sabbe pi te rājāno K-am M-assa
 pādamūle onatam ⁴addasaṃsu yeva, te „amhākaṃ p-ena M-dho
 vandito, idāni parājit' amha, na no jīvitam dassatīti“ attano attano
 asse āruya Uttarapañcālābhimukhā palāyituṃ ārabhimsu, te
 palāyante disvā Bo-assa parisā „C-Brahmadatto ekasatakhattiye ⁵10
 gahetvā palāyatīti“ puna ukkuṭṭhim akāsi, tam sutvā te rājāno
 maraṇabbhayabhītā bhiyyosomattāya palāyantā senaṅgam bhin-
 diṃsu, Bo-assa parisāpi nadantī vaggantī sutṭhutaram kolā-
 halam akāsi, M. senaṅgaparivuto nagaram eva pāvisi, Brahma-
 dattassa senā tīṇi mattāni yojanāni pakkhandi, Ke- assam ⁶15
 āruya nalāṭe lohitaṃ puñchamāno senam patvā assapiṭṭhiyam
 nisinnō „bho ⁷2 mā palāyatha, nāham g-puttam vandāmi, tiṭṭhatha
 tiṭṭhathā“ 'ti ā., senā aṭhatvā gacchat' eva Ke-am akkosantā
 paribhāsantā: „pāpadhamma dutṭhabrahmana 'dhammayuddham
 nāma karissāmīti' gantvā nattumattam ⁸3 pi appahontaṃ vandi ⁹4,
 n' atthi tava akattabban“ ¹⁰ti tassa katham asuṇantā va gac-
 chant' eva, so vegena gantvā senam sampāpunitvā „bho ¹¹2 va-
 canam saddahatha mayham, nāham nam vandāmi, maṇiratanena
 maṃ vañcesīti“, sabbe pi te rājāno nānākāraṇehi bodhetvā ¹²5
 attano katham gaṇhāpetvā tathā pabhinnaṣenam paṭinivattesi, ¹³25
 sā pana tāva mahatī senā sace paṃsumuṭṭhim vā ekekaṃ
 leḍḍum vā ¹⁴6 gahetvā ¹⁵7 khipeyya parikham pūretvā pākārappa-
 māparāsi bhaveyya, Bodhisattānam pana adhippāyā ijjhantīti
 eko pi paṃsumuṭṭhim vā leḍḍum vā nagarābhimukham khiṇanto
 nāma nāhosi, sabbe nivattetvā ¹⁶8 attano khandhāvāraṭṭhānam eva ¹⁷30

¹ all three MSS. oja-. ² Bā bhonto. ³ Bā natta-. ⁴ Bā vandasi. ⁵ Bā
 sabbodhetvā. ⁶ Cks omit vā. ⁷ Bā adds nagarābhimukho ⁸ so all three MSS.
 for -titvā?

paccāgamiṃsu, rājā Ke-aṃ pucchi: „kiṃ karoma ācariyā“ ¹ 'ti,
 „deva kassaci cūladvārena nikkhamitum adantā¹ sañcāraṃ
 chindāma, manussā nikkhamitum alabhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṃ
 vivarissanti, atha mayaṃ paccāmitte gaṇhissāmā“ ² 'ti, p. taṃ
 5 pavattiṃ purimanayen' eva sutvā cintesi: „imesu ciraṃ idha
 vasantesu phāsukaṃ nāma n' atthīti upāyen' eva palāpetum
 vaṭṭatīti“ so „mantena te palāpessāmīti“ ekaṃ mantakusalaṃ
 amaccaṃ upadhārento Anukevaṭṭaṃ nāma disvā pakkosāpetvā
 „ācariya amhākaṃ ekaṃ kammaṃ nittharitum vaṭṭatīti“ ā.,
 10 „kiṃ karomi p-a, vadehīti“, „tumhe anupākāre tathavā amhā-
 kaṃ manussānaṃ pamādaṃ oloketvā antarantarā Brahmaddattassa
 manussānaṃ pūvamacchamaṃsādīni khipitvā 'ambho idaṃ c'
 idaṃ ca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aññaṃ katipāhaṃ vasitum
 vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇ-
 15 ṭhitā nacirass' eva vo dvāraṃ vivarissanti, atha tumhe Vedehaṃ
 ca duṭṭhagahapatiputtaṃ ca gaṇṭhathā' ³ 'ti vadeyyātha, amhākaṃ
 manussā taṃ kathaṃ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahma-
 dattassa manussānaṃ passantānaṃ ñeva tumhe hatthapādesu⁴
 , gahetvā⁵ veḷupesikādīhi paharantā viya hutvā otāretvā pañca
 20 cūlā gāhāpetvā iṭṭhakacunṇāni⁶ okiritvā kaṇaveramālāṃ⁷ gahetvā⁸
 katipayapahāre datvā piṭṭhiyaṃ rājiyo⁹ dassetvā pākāraṃ āro-
 petvā sikkā¹⁰ pakkhipitvā yotten' otāretvā 'gaccha mantabhe-
 dakacorā' ¹¹ 'ti Brahmaddattamanussānaṃ dassanti¹², te taṃ rañño
 santikaṃ nessanti, rājā 'ko te aparādhō' ti pucchissati, ath'
 25 assa evaṃ vadeyyāsi: 'mahārāja, mayhaṃ pubbe yaso mahanto,
 g-putto mantabhedo¹³ ti kujjhitvā rañño kathetvā sabbaṃ¹⁴
 acchindi. ahaṃ mama yasavilopakassa¹⁵ gahapatiputtassa sīsaṃ
 gaṇhāpessāmīti tumhākaṃ manussānaṃ ukkaṇṭhitasokena¹⁶

¹ Cks -to, Bā adavā. ² Cks naṃ ³ Bā tumhākaṃ hatthapādesu, Cks tumhe
 hatthapāde. ⁴ Bā omits ga-. ⁵ Bā -cunnena ⁶ Cks -veru-, Bā kaṇṭhathatta-
 mālāṃ, Bā kaṇṭhaviḷamālāṃ ⁷ Ck galetvā, Bā katvā, Bā kaṇṭetvā? ⁸ Cks rāji-
 yaṃ. ⁹ Bā sikkāya. ¹⁰ Bā -enti. ¹¹ Bā maṃ na bhajati, Bā macchariyena
 maṃ garaṇatīti. ¹² Bā adds me vibhavaṃ ¹³ Bā yasabhedakassa. ¹⁴ so Bā;
 Cks ukkaṇṭhāne-.

bhīto' etesaṃ khādanīyabhojanīyaṃ demi, ettakena maṃ porā-
 nakaveram hadaye katvā imaṃ vyasanam pāpesi tam sabbam
 tumhākaṃ manussā jānanti mahārāja' 'ti nānakāraṇehi² tam
 saddahāpetvā vissāse uppanne 'mahārāja tumhe mama laddha-
 kālato paṭṭhāya mā cintayittha, dāni Vedeḥassa ca g-puttassa 5
 ca jīvitam n' atthi, aham imasmiṃ nagare pākārassa ca thi-
 raṭṭhānaṃ ca dubbalatṭhānaṃ ca parikhāyaṃ kumbhilādinaṃ
 atthiṭṭhānaṃ ca natthiṭṭhānaṃ ca jānāmi, naciren' eva vo na-
 garam gahetvā dassāmiti' vadeyyātha, atha so rājā saddahitvā
 sakkāraṃ karissati senāvāhanaṃ paṭicchāpessati, ath' assa 10
 senaṃ vāḷakumbhilatṭhānesu yeva otāreyyātha, tassa senā kum-
 bhilabhayena na otarissati, tadā tumhe 'senā te deva g-puttena
 bhinnā, sabbe rājāno ācariya-Kevattaṃ ca ādiṃ katvā (add:
 na) kenaci laṅco gahito n' atthi³, kevalam ete tumhe pari-
 vāretvā caranti, sabbe pana g-puttass' eva santakā, aham ev' 15
 eko tumhākaṃ puriso, sace me na saddahatha sabbe rājāno
 'alamkaritvā maṃ dassanāya āgacchantū' 'ti pesetha, atha tesam
 g-puttena attano nāmarūpaṃ likhitvā dinnesu vatthālamkāra-
 khaggādīsu akkharāni disvā niṭṭham gaccheyyāthā' 'ti vadey-
 yāthā 'ti vutte so tathā katvā tāni disvā niṭṭham gantvā 20
 bhītatasi te rājāno uyyojetvā 'idāni kiṃ karoma p-a' 'ti
 tumhe pucchissati, tam enaṃ evaṃ vadeyyātha: 'mahārāja
 g-putto bahumāyo, sace aññāni katipayadivasāni vasissatha
 sabbam vo senaṃ attano hatthe katvā tumhe gaṇhissati, pa-
 pañcam akatvā ajj' eva majjhimayāmasamanantare assapiṭṭhi- 25
 yaṃ nisīditvā palāyissāma, mā no parabhathe maraṇam hotū'
 'ti, so tumhākaṃ vacanaṃ sutvā tathā karissati, tumhe tassa
 palāyanavelāya nivattitvā amhākaṃ manusse jānāpeyyāthā' 'ti,
 tam sutvā Anukevaṭṭabrahmaṇo „sādhu p-a, karissāmi te va-
 canan“ ti ā., „tena hi katicī⁴ pahāre sahitum vaṭṭatīti“ vatvā 30

¹ Bā omits bhī-. ² Bā nānappakārehi. ³ Bā na kenaci laṅco agahito nāma natthi. ⁴ Cks katthaci.

„p-a mama jīvitaṃ ca hatthapāde ca ṭhapetvā sesam attano
 rucivasena karohīti“, so tassa gehe manussānaṃ sakkāraṃ
 kāretvā Anukevaṭṭaṃ vuttanayena vippakāraṃ pāpetvā yotten’
 otāretvā Brahmādhāttaṃ manussānaṃ dāpesi, rājā taṃ vīmaṃ-
 5 sitvā¹ saddahitvā sakkāraṃ assa katvā senaṃ paṭicchāpesi, so
 pi taṃ vālakumbhilaṭṭhānesu yeva otāresi, manussā kumbhilehi
 khajjamānā aṭṭalake² ṭhitehi ususattitomarehi³ vijjhiyamānā
 vināsaṃ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya bhayena upagantum na sak-
 konti, Anuke- rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, tumhākaṃ
 10 atthāya yujjhanakā nāma n’ atthi, sabbehi laṅco gahito, sace
 maṃ asaddahantā rājāno pakkosāpetvā nivatthavattadhāsi
 akkharāni olokethā“⁴ ‘ti ā., rājā tathā katvā sabbesaṃ vatthā-
 dāsi akkharāni disvā „addhā imehi laṅco gahito“ ti niṭṭhaṃ
 gantvā „ācariya idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti pucchitvā „deva aññaṃ
 15 kātābbaṃ n’ atthi, sace papañcaṃ karissatha g-putto vo gaṇ-
 hisati, mahārāja ācariya-Kevaṭṭo pi kevalaṃ nalāṭe vaṇaṃ
 katvā vicarati, laṅco pana etenāpi gahito va, ayaṃ maṇirata-
 naṃ gahetvā tumhe tiyojanaṃ palāpetvā puna⁵ saddahāpetvā ni-
 vattesi, ayaṃ pi paribhinda⁶ va, ekarattivāso pi mayaṃ
 20 na ruccati, ajj’ eva majjhimayāmasamanantare palāyitum vaṭṭati,
 maṃ ṭhapetvā añño tava suhadayo nāma n’ arhīti“⁷ vutte „tena
 hi ācariya tumhe yeva me assaṃ kappetvā yānaṃ sajjāṃ ka-
 rotha“⁸ ‘ti ā., brāhmaṇo tassa nicchayena⁹ palāyanabhāvaṃ
 ñatvā „mā bhāyi māhārājā“¹⁰ ‘ti assāsetvā bahi nikkhamitvā
 25 upanikkhattakapurisānaṃ „ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā“
 ti ovādaṃ datvā raṇṇo assaṃ yathā ākaḍḍhito sutṭhutaṃ
 palāyati¹¹ evaṃ avakāppanāya¹² kappetvā majjhimayāmasama-
 nantare „kappito te deva asso, velaṃ jānāhīti“ ā., rājā assaṃ
 abhirūhitvā palāyi, Anuke- pi assaṃ abhirūhitvā tena saddhiṃ
 30 gacchanto viya thokaṃ gantvā nivatto, avakāppanāya¹³ kappita-

¹ Cks -setvā. ² Ck -ravassehi, C^s -ravasehi. ³ Bā -kesu. ⁴ Cks palāyane pi.

⁵ Cks -bhinnako. ⁶ Bā vini-. ⁷ Bā -yissati. ⁸ Bā -kappannāya, Cks -kam-
 panāya. ⁹ Bā -kappanāya.

asso ākaḍḍhiyamāno pi rājānaṃ gahetvā palāyi, Anukevaṭṭo
 senāya antaraṃ pavisitvā „C-Brahmadatto palāto“ ti ukkuṭṭhiṃ
 akāsi, upanikkhittakamanussāpi attano manussehi saddhiṃ
 upakkosiṃsu, sesarājāno taṃ saddaṃ sutvā „Ma-paṇḍito dvāraṃ
 vivaritvā piḅkhanto bhavissati, na idāni no jīvitāṃ dassatīti“ 5
 bhīttatasitā upabhogaparibhogabhaṇḍāni pi anoloketvā tato palā-
 yiṃsu, manussā „rājāno palāyantīti“ suṭṭhutarāṃ upakkosiṃsu,
 sesā taṃ saddaṃ sutvā dvāraṭṭālakādisu ṭhitāpi unnadiṃsu
 appoṭṭhayiṃsu, iti tasmiṃ khaṇe paṭhavī viya bhijjamānā sa-
 muddo viya saṃkhubhito sakalanagaraṃ anto ca bahi ca eka- 10
 ninnādaṃ ahosi, aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāmanussā „Maho-
 sadhapaṇḍitena kira Brahmadatto ca ekasatarājāno ca gahitā“
 ti maraṇabhayaabhītā attānā asaraṇā udare baddhasāṭakam pi
 chaḍḍetvā palāyiṃsu, khandhāvāraṭṭhānaṃ tucchaṃ ahosi,
 C-Brahmadatto ekasatakhattiye gahetvā attano nagaram eva 15
 gato, punadivase pāto va nagaradvārāni vivaritvā balakāyā
 nagarā nikkhamitvā mahāviloपाṃ disvā „kiṃ karoma p-ā“ 'ti
 M-assa ārocayiṃsu, so āha: „etehi chaḍḍitadhanaṃ amhākaṃ
 pāpuṇāti, sabbesaṃ pi rājūnaṃ santakaṃ amhākaṃ raṇṇo
 detha, seṭṭhīnaṃ ca Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca santakaṃ amhākaṃ 20
 āharatha, avasesaṃ nagaravāsino gaṇhantū“ 'ti, tesāṃ ma-
 haggharatanabbhaṇḍam¹ eva āharantānaṃ addhamāso vītivatto,
 sesaṃ pana catūhi māsehi āharīṃsu, M. Anukevaṭṭassa ma-
 hantaṃ sakkāram adāsi, tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino
 sahiraṇṇā jātā, Brahmadattassāpi tehi rājūhi saddhiṃ Uttara- 25
 pañcālanagare vasantassa ekaṃ vassaṃ atītaṃ. Ath' ekadi-
 vasaṃ Kevaṭṭo ādāsena mukhaṃ olokento nalāte vaṇaṃ disvā
 „idaṃ g-puttassa kammaṃ, ten' amhi ettakānaṃ rājūnaṃ antare
 lajjāpito“ ti cintetvā samuppannakodho hutvā „kadā ru kho
 tassa piṭṭhiṃ passitum samattho bhavissāmīti“ cinto „atth' 30
 eso upāyo“ ti, „amhākaṃ raṇṇo dhītā Pañcālacaṇḍi nāma

¹ C^{ks} samaggha-.

uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, taṃ Vedecharaṇṇo das-
sāmā“ 'ti vatvā „Vedeham kāmena palobhetvā gilitabalisam
viya maccham saddhim Mahosadvena ānetvā ubho pi te mā-
retvā jayapānam pivissāmā“ ti sanniṭṭhānam katvā rājānam
5 upasamkamitvā ā.: „deva eko manto atthīti“, „ācariya tava
mantan nissāya uttarasātakassāpi sāmīno na jā't amha, idāni
kiṃ karissasi, tuṇhī hohīti“, „mahārāja iminā upāyena sadiso aṇṇo
upāyo nāma n' atthīti“, „tena hi bhaṇāhīti“, „mahārāja amhehi
dvīhi yeva bhavitum vaṭṭatīti“, „evam hotū“ 'ti, atha nam
10 brāhmaṇo uparipāsādatalam āropetvā ā.: „mahārāja Vedeharā-
jānam kilesena palobhetvā idhānetvā saddhim g-puttena mā-
ressāmā“ 'ti, „sundaro ācariya upāyo, katham pana nam palo-
bhetvā ānessāmā“ 'ti, „mahārāja, dhītā vo Pañcālacaṇḍī uttama-
tassā rūpasampattiṃ ca cāturiyavilāse ca ' kavīhi gītibandhanena'
15 bandhāpetvā tāni kabbāni³ Mithilāyam gāyāpetvā 'evarūpaṃ
itthiratanam alabbhantassa Videhanarindassa kiṃ rajjena' 'ti
tassa savanasamsaggena baddhabhāvaṃ natvā aham gantvā diva-
sam ṭhapessāmi, so mayi divasaṃ ṭhapetvā āgate gilitabaliso
viya maccho g-puttam gahetvā āgamissati, atha te māressāmā“
20 'ti, rājā tassa vacanam sutvā tussitvā „sundaro upāyo ācariya,
evam karissāmā“ 'ti sampatīcchi, tam pana mantam C-Brahma-
dattassa sayanapālikā sālīkasakuṇikā sutvā paccakkham akāsi,
rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahum dhanam datvā
dhītaram tesam dassetvā „nānā etissā rūpasampattiṃ nissāya
25 kabbam karoṭhā“ 'ti ā., ne atimanoharāni gītāni bandhitvā
rājānam sāvayimsu, rājā bahum dhanam adāsi, kavīnam santikā
naṭā⁴ sikkhitvā⁵ samajjamaṇḍale gāyimsu⁶, iti tāni viṭṭhāritāni
ahesum, tesu manussānam antare vitthāritattam gatesu rājā
gāyake⁷ pakkosāpetvā ā.: „tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā
30 rattim rukkham āruyha ta. nisinnā gāyitvā 'paccūsakāle tesam

¹ so Cks; Bā cāturiṭṭhiyavilāso. ² Bā kavīhigitam, omitting bandhanena. ³ Bā kabyāni. ⁴ Bā nāṭakitthiyo. ⁵ Bā sikkhāpetvā. ⁶ Bā gāyāpayimsu. ⁷ Cks - ne.

gīvāsu kaṃsatāle bandhitvā te utthāpetvā¹ otarathā“ 'ti, so
 kira „Pañcālaraṇṇo dhītu sarīravannaṃ devatāpi gāyantīti“
 pākātabhāvakarapaṭṭhaṃ tathā kāresi, puna rājā te kavī pakko-
 sāpetvā „tātā iti tumhe 'evarūpā kumārikā Jambudīpatale
 aññassa raṇṇo nānucchavikā Mithilāyaṃ Videharaṇṇo anuccha- 5
 vikā' ti raṇṇo issariyaṃ ca imāya ca rūpaṃ vaṇṇetvā gītāni
 bandhathā“ ti ā., tathā katvā raṇṇo ārocayīmsu, rājā tesam
 dhanam datvā „tātā Mithilam gantvā ta. iminā va upāyena
 gāyathā“ 'ti pesesi, te tāni gāyantā anupubbena Mithilam gantvā
 samajjamaṇḍale gāyīmsu, tāni sutvā mahājano ukkuṭṭhisahas- 10
 sāni pavattetvā tesam bahum dhanam adāsi, te rattisamaye
 rukkhesu pi gāyitvā paccūsakāle sakupānam gīvāsu kaṃsatāle
 bandhitvā otaranti, ākāse kaṃsatālasaddam sutvā „Pañcāla-
 rājadhītu sarīravannaṃ devatāpi gāyantīti“ nagare ekakolāhalaṃ
 ahosi, rājā sutvā kabbakāre pakkosāpetvā attano nivesane 15
 samajjam kāretvā „evarūpaṃ kira uttamarūpadharam dhītaram
 Cūlanīrājā mayham dātukāmo“ ti tussitvā tesam bahum dhanam
 adāsi, te pi āgantvā Brahmadattassa ārocayīmsu, atha nam
 Ke- ā.: „idān' āham mahārāja divasaṃ vavatthāpanāya ga-
 missāmīti“, „sādhū ācariya, kiṃ laddhum vaṭṭatīti“, „thokaṃ 20
 paṇṇākāraṃ“ ti, „gaṇhathā“ 'ti dāpesi. so tam ādāya mahan-
 tena parivārena Vedeharāṭṭham sampāpuṇi, tassāgamanam
 sutvā nagare ekakolāhalaṃ jātam: „Cūlanīrājā ca kira Vedeho
 ca mittasanthavaṃ karissanti, Cūlanī attano dhītaram raṇṇo
 dassati, Ke- kira divasaṃ vavatthāpetum etīti“, Vedeharājāpi 25
 tam suṇi, M. pi sutvā pan' assa etad ahosi: „tassāgamanam
 mayham na ruccati, tatvato tam jānissāmīti“ so Cūlanisantike
 upanikkittapurisānam sāsanam pesesi, „imam mantam tatvato
 na jānāma, rājā ca Ke- ca sayanagabbhe nisiditvā mantayīmsu,
 raṇṇo pana sayanapālikā sālikasakupikā² etam mantam jāneyyā“ 30
 'ti paṭipesayīmsu, tam sutvā M. cintesi: „yathā paccāmittānam

¹ Bā uppāletvā. ² Cks add atthi.

okāso na hoti evaṃ suvibhattaṃ katvā sajjitaṃ¹ nagaraṃ
 ahaṃ Kevaṭṭassa datṭhuṃ na dassāmīti“ so nagaradvārato
 yāva rājagehaṃ rājagehato yāva attano gehaṃ ubhosu passesu
 kilāñjehi parikkhipāpetvā matthake pi kilāñjehi² paṭicchādāpetvā
 5 cittakammaṃ kāretvā bhūmiyaṃ pupphāni vikiritvā punṇaghaṭe
 ṭhapetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi, Ke- taṃ
 nagaraṃ pavisitvā suvibhattaṃ nagaraṃ apassanto rañṇā³ me
 maggo alamkārapito“ ti cintesi, nagarassa adassanattamaṃ kata-
 bhāvaṃ na jānāti, so gantvā rājānaṃ disvā paṇṇākāraṃ pa-
 10 ṭicchāpetvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante nisīditvā rañṇo kata-
 sakkārasammāno attano āgatakāraṇaṃ ārocento dve g. abbāsi:

10. Rājā santhavakāmo te ratanāni pavecchati,
 āgacchantu tato⁴ dūtā mañjukaṃ piyabhāṇino, 1460.

11. Bhāsantu mudukaṃ vācā yā vācā paṭinanditā

15 Pañcālā ca Videhā ca ubho ekā bhavantu te ti. 1461.

Ta, santhavakāmo ti mahārāja ambhakaṃ rājā tayā saddhīm mitta-
 santhavakāmo, ratanāni itthiratanāni attano dhītaraṃ ādīnkatvā tumbhakaṃ
 sabbaratanāni deti, āgacchantū 'ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagaraṃ
 paṇṇākāraṃ gahetvā madhuraṇaṃ piyabhāṇino dūtā idhāgacchantu ito ca ta.
 20 gacchantu, ekābhavantu 'ti Gaṇḍodakaṃ viya Yamunodakena saddhīm saṃ-
 sandantā ekasadisā va hontū 'ti.

Evaṃ ca pana naṃ vatvā „mahārāja ambhakaṃ aṇṇaṃ
 mahāmaccaṃ pesetukāmo hutvāpi 'aṇṇo⁴ manāpaṃ katvā sā-
 sanaṃ ārocentuṃ na sakkhissatīti' maṃ pesesi“, „ācariya tumhe
 25 rājānaṃ sādhukaṃ bodhetvā ādāya āgacchatha“ 'ti⁵, „gaccha
 mahārāja⁶ seṭṭhaṃ abhirūpaṃ ca kumārikaṃ labhissatha, am-
 bhakaṃ ca rañṇā⁷ saddhīm mettī ca vo paṭiṭṭhahissatīti“, so
 tassa vacanaṃ sutvā va tuṭṭhamānaso „uttamarūpadharaṃ kira
 kumārikaṃ labhissāmīti“ savanasāmsaggena bandhitvā⁸, „ācariya
 30 tumbhakaṃ ca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe
 vivādo ahoṣi, gacchatha puttaṃ me passatha, ubho pi paṇḍitā

¹ Bđ susaj- ² Cks -je. ³ Cks rañṇo. ⁴ Bđ ito. ⁵ Bđ rañṇo. ⁶ Cks gaccha-
 thā ti. ⁷ so Cks; Bđ gacchatha rājā ⁸ Cks rañṇo. ⁹ Bđ bajhitvā.

aññamaññaṃ khamāpetvā mantetvā ethā“ 'ti ā., tam sutvā Ke-
 „passissāmi paṇḍitaṃ“ ti tam passituṃ agamāsi, M. pi tam
 divasaṃ „tena me pāpadhammena saddhiṃ sallāpo mā hotū“
 'ti pāto va thokaṃ sappiṃ pivi, gehaṃ pi 'ssa bahalena alla-
 gomayena limpimsu', thambhe telena makkhesuṃ, tassa nipaj- 5
 janakaṃ ekaṃ paṭṭamañcanaṃ² ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhāni
 nīharimsu, so manussānaṃ saññaṃ adāsi: „brāhmaṇe kathetuṃ
 āradhe evaṃ vadeyyātha: 'brāhmaṇa paṇḍitena saddhiṃ mā
 kathaya, ajja tena' sappi pītaṃ' ti mayi pi tena saddhiṃ katha-
 nākāraṃ karonte' pi 'deva sappi vo pītaṃ, mā kathethā' 'ti 10
 vāreyyāthā“ ti, evaṃ vicāretvā M. rattapaṭṭaṃ nivāsetvā sat-
 tamesu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā³ paṭṭamañcake nipajji,
 Ke- pi 'ssa paṭṭhamadvārakoṭṭhake ṭhatvā „kahaṃ paṇḍito“ ti puc-
 chi, atha naṃ te manussā „brāhmaṇa mā mahāsaddaṃ kari, sace
 si⁴ āgantukāmo tuṃhī hutvā ehi, ajja paṇḍitena sappi⁵ pītaṃ, ma- 15
 hāsaddaṃ kātuṃ na labbhatīti“ āhaṃsu, sesadvārakoṭṭhakesu pi
 naṃ evaṃ evaṃ āhaṃsu, so sattamadvārakoṭṭhakaṃ atikkamitvā
 p-assa santikaṃ agamāsi, p. kathanākāraṃ dassesi, atha naṃ
 „deva, mā kathayittha, tikhiṇasappi vo pītaṃ, kiṃ vo iminā duṭṭha-
 brāhmaṇena saddhiṃ kathitenā“ 'ti vatvā vārayimsu, iti so 20
 p-assa santikaṃ gantvā n' eva nisīdituṃ na āsanaṃ nissāya
 tiṭṭhanatṭhānaṃ labhi, allagomayaṃ atikkamitvā⁶ aṭṭhāsi, atha
 taṃ oloketvā eko akkhīni khani⁷ leko bhamukaṃ ukkhipi, eko
 kapparaṃ kaṇḍūyi, so tesaṃ kiriyaṃ disvā maṃkubhūto
 „gacchāṃ' ahaṃ p-ā“ 'ti vatvā aparena „are duṭṭhabrāhmaṇa 25
 mā saddaṃ karīti“ vutte „saddaṃ eva karosi, aṭṭhīni te bhin-
 dissāmīti“ vutte bhīttasito hutvā nivattitvā olokesi, atha naṃ
 añño velupesikāya piṭṭhiyaṃ tālesi, añño gīvāya gaḥetvā khipi,
 añño piṭṭhiyaṃ hatthatalena pahari, so dīpimukhā muttamigo
 viya bhīttasito nikkhamitvā rājagehaṃ gato, rājāpi cintesi: 30

¹ Pā lepesum. ² Bā tassa nippannamañcakam. ³ Bā te. ⁴ Cks -to. ⁵ Cks
 -me - - ke. and omit manusse ṭhapetvā. ⁶ Bā pi. ⁷ Bā tikhiṇasappi ⁸ Bā
 akkamitvā. ⁹ Bā nimmi.

„ajja mama putto imaṃ pavattiṃ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvin-
naṃ p-ānaṃ mahatiyā dhammasākacchāya bhavitabbaṃ, ajja
ubho pi aññamaññaṃ khamāpessanti, lābhā vata me“ ti, so
Ke-aṃ disvā p-ena saddhiṃ saṃsanditākāraṃ¹ pucchanto g. ā. :

- 5 19. Kathan nu Kevaṭṭa Mahosadhena
samāgamo āsi, tad imgha brūhi,
kacci te paṇinijjhatto kacci tuṭṭho Mahosadho ti. 1462.

Ta. paṇinijjhatto ti dhammayuddhamāṇḍale pavattaviggahavūpasama-
natthaṃ kacci tvaṃ tena so ca tayā nijjhatto khamāpito, kacci tuṭṭho ti
10 kacci tumhākaṃ raññā pesitapavattiṃ sutvā tuṭṭho ti.

Evam vutte Kevaṭṭo „mahārāja tumhe taṃ paṇḍito ti
gahetvā vicaratha, tato asappurisataro nāma n' atthīti“ g. ā. :

18. Anariyarūpo puriso janinda asamodako²
thaddho asabbhirūpo [yathā mūgo va badhiro va³]
15 na kiñc' atthaṃ abhāsathā 'ti. 1463.

Ta. asabbhirūpo ti apaṇḍitajātiko, na kiñcattathā ti mayā saha kiñci
atthaṃ na bhāsitha, ten' eva naṃ apaṇḍito ti maññāmiti Bo-assa aguṇaṃ kathesi.

Rājā tassa vacanaṃ anabhinanditvā apaṭikkositvā tassa
ca tena saddhiṃ āgatānaṃ ca paribbayaṃ c' eva nivāsagehaṃ
20 ca dāpetvā „gacchathācariya vissamathā“ 'ti taṃ uyyojetvā
„mama putto p-o paṭisanthārakusalo iminā kira saddhiṃ n' eva
paṭisanthāraṃ akāsi na tuṭṭhiṃ pavedesi, kiñci tena anāgata-
bhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissatīti“ sayam eva g. samuṭṭhāpesi:

14. Addhā idaṃ mantapadaṃ sududdasaṃ,
25 attho suddho naraviriyena diṭṭho,
tathā hi kāyo mama sampavedhati,
hitvā sayam ko parahattham essatīti. 1464.

Ta idaṃ ti yaṃ yaṃ mama puttena diṭṭhaṃ addhā idaṃ mantapadaṃ
aññena ittarapurisena⁴ sududdasaṃ, nara- ti viriyavanta narena suddho attho
30 diṭṭho bhavissati, sayan ti sakaratthaṃ hitvā ko parahatthaṃ gamissati.

¹ Bḍ saṃsandanā-. ² so Bḍ; Ck² asammodako. ³ so Ck²; Bḍ ca bhadhiro ca
read: - - rūpo ca yathā mugo badhiro ca? ⁴ Bḍ itara-.

„Mama puttena brāhmaṇassa āgamane doso diṭṭho bhavissati, ayaṃ hi āgacchanto na mittasanthavattthāya āgamissati, maṃ pana kāmēna palobhetvā nagaraṃ netvā gaṇhanattthāya āgatenā bhavitabban“ ti, „taṃ anāgatabhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissati paṇḍitenā“ 'ti tassa taṃ atthaṃ āvajjetvā' bhītatassitassa 5
 nisinnakāle cattāro paṇḍitā āgamiṃsu, rājā Senakaṃ pucchi: Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaraṃ gantvā Cūlanirājassa dhītu ānayanān“ ti, „kiṃ kathetha mahārāja, na hi siriṃ āgacchantiṃ paharivā palāpetuṃ vaṭṭati, sace tumhe ta. gantvā taṃ gaṇhissatha ṭhapetvā C-Brahmadattaṃ añño tumhehi samo Jam- 10
 budīpatale na bhavissati, kiṃkāraṇā: jeṭṭharājassa dhītāya gahitattā, so hi 'sesarājāno mama manussā, Vedehe eko² mayā sadiso' ti sakala-Jambudīpe uttamarūpadharaṃ dhītaraṃ tumhākaṃ dātukāmo jāto, karoth' assa vacanaṃ, mayam pi tumhe nissāya vattthālāṃkāre labhissāmā“ 'ti, rājā sese pucchi, te pi tath' eva 15
 kathesum, tassa tehi saddhiṃ kathentass' eva Kevaṭṭabrahmaṇo nivāsagehā nikkhamitvā „rājānaṃ āmantetvā gamissāmiti“ āgantvā „mahārāja, na sakkā amhehi papañcaṃ kātuṃ, gamissāma mayaṃ narindā“ 'ti, rājā tassa sakkāraṃ katvā taṃ uyyojesi, M. tassa gatabbhāvaṃ³ ñatvā nahāyitvā alaṃkaritvā rājupatṭhā- 20
 naṃ āgantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, rājā cintesi: „putto me Ma-paṇḍito mahāmantī mantapāragato atītānāgata-paccuppanne atthe jānāti, amhākaṃ ta. gantuṃ yuttabhāvaṃ vā ayuttabhāvaṃ vā p. jānissatīti“ so attano⁴ paṭhamaṃ cintite aṭhatvā⁵ rāgaratto mohamūlho hutvā taṃ pucchanto g. ā.: 25

15. Channaṃ hi ekā va matī sameti

ye paṇḍitā uttamabhūripattā,

yānaṃ ayānaṃ athavāpi ṭhānaṃ⁶

Mahosadha tvam pi matim karohīti. 1465.

Ta. channaṃ ti p-a Kevaṭṭabrahmaṇassa ca mama ca imesaṃ catunnaṃ 30
 ti channaṃ amhākaṃ ekā va matī eko ajjhāsaya Gaṅgodakaṃ viya Yamunoda-

¹ so all three MSS. ² C¹s ceko. ³ Bā gamanabh-. ⁴ C¹s attānaṃ. ⁵ Bā cintitaṃ avatvā. ⁶ C¹s yānaṃ.

kena saṃsandati sameti, ye mayaṃ cha pi janā p-a uttamabhūripattā tesam no channam pi C-rājadhītu ānayanam ruccatīti, tñānan¹ ti idh'eva vāso, matim karohīti ambhakaṃ ruccanakam nāma appamānam tvam pi cintehi kim ambhakaṃ āvāhatthāya ta yānam udāhu āyanam, ādu idh'eva vāso ruccatīti.

5 Tam sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kāmaggiddho, andhabāla-bhāvena imesaṃ catunnam vacanam gaṇhāti, gamane dosaṃ kathetvā nivattessāmi nan“ ti cintetvā catasso g. abhāsi:

16. Jānāsi kho rājā: mahānubhāvo

mahabbalo Cūlanibrahmadatto

10 rājā ca tam icchatī kārānattham²

migam yathā okacarena³ luddo. 1466.

17. Yathāpi maccho balisaṃ vaṃkam mānsena chāditaṃ

āmagiddho na jānāti maccho va⁴ maraṇam attano 1467.

18. Evam eva tuvaṃ rājā Cūlanīyassa⁵ dhītaram

15 kāmaggiddho na jānāsi maccho va⁴ maraṇam attano. 1468.

19. Sace gacchasi Pañcālam khippam attam jahissasi

migam pathānupannam⁶ va mahantaṃ bhayam essatīti. 1469.

Ta. rājā 'ti Videhaṃ ālapati, mahānubhāvo ti mahāyaso, mahabbalo ti atthārassakkhohinisaṃkātāna balena samannāgato, kārānatthan⁷ ti marakārānassa⁸ atthāya, okacarena⁸ 'ti okacarikāya¹⁰, luddo hi ekaṃ migim sikkhāpetvā rajjukena bandhitvā araṇṇam netvā migānam gocarattāne tñāpessati¹¹, sā bālamigam attano santikaṃ ānetukāmā¹² sakasaññāya¹³ saṃrāgaṃ janenti viravati¹⁴, tassā saddam sutvā bālamigo migaganaparivuto vanagumbe nipanno sesamigisu saññam katvā¹⁵ tassā savanasamīssage¹⁶ baddho vutthāya
25 nikkhamitvā gīvaṃ ukkhipitvā kilesavasena tam migim upagantvā luddassa mahāpassam datvā titthati, tam enaṃ so tikhiṇāya sattiya vijjhivā jīvitakkhayaṃ pāpeti, ta luddo viya C-rājā okacarikā viya tassa dhītā luddassa hatthe āvudham viya Kevattabrāhmaṇo, iti yathā okacarena luddo migam kārānatthāya⁷ icchatī evaṃ so rājānam icchatīti ā, āmagiddho ti vyāmasatapambhīre
30 udake vasanto pi tasmim balise¹⁷ vaṃkatthānam chādetvā tñite āmasamkātē¹⁸ āmise giddho hutvā balisaṃ gīlati, attano maraṇam na jānāti, dhītaram ti Cūlanibālissikassa Ke-brāhmaṇabalisaṃ chādetvā tñitaṃ āmisasadisam tassa

¹ Cks yānam. ² Bā mīraṇa-. ³ Bā okka-, Cks ona-. ⁴ Bā omits va ⁵ Bā neyyassa ⁶ Cks patth-, Bā mandhānubandham. ⁷ Bā mī-. ⁸ Bā maranassa. ⁹ Bā okka-. ¹⁰ Bā okka-, Cks -carināya. ¹¹ Bā thapesi. ¹² Bā -mo. ¹³ Bā -bhāsāya ¹⁴ Pā vidha-. ¹⁵ Bā akatvā. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Cks -sassa. ¹⁸ Cks āmisagate.

rañño dhītaraṃ kāmaggiddho hutvā maccho¹ attano maraṇasaṃkhātāṃ āmisāṃ viya na jānāsi, Pañcālan ti Uttarapañcālanagaraṃ, attan ti attānaṃ, pathānupannan² ti yathā gāmadvāramaggaṃ anuppattaṃ³ migaṃ mahantaṃ bhayaṃ essati taṃ migaṃ maṇsattāya⁴ āvudhāni gahetvā nikkhamantesu manussesu ye ye passanti te te mārenti evaṃ Uttara - - nagaraṃ gacchantaṃ tam 5 pi maraṇabhayaṃ essati upagamissatīti catūhi gāthāhi rājānaṃ niggaṇhitvā kathesi.

So atiniggaṇhanto⁵ kujjhitvā „ayaṃ maṃ attano dāsaṃ viya maññati, rājā ti saññam pi na karoti, aggarājena⁶ ‘dhītaraṃ dassāmīti’ mama santikaṃ pesitaṃ ñatvā ekam pi maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁷ na kathetvā maṃ ‘lālamigo⁸ viya gi- 10 ṭitabaṭisamaccho viya pathānupannamigo⁹ viya ca maraṇaṃ pāpuṇissasīti¹⁰ vadatīti“ kujjhitvā anantaraṃ g. ā.:

10. Mayam eva bāl’ amhase elamūgā
ye uttamattāhāni tayī lapimha,
kim eva tvaṃ naṅgalakoṭivaddho
atthāni jānāsi yathāpi aññe ti. 1470.

15

Ta. bālabhase ti bālā ambe, elamūgā ti lālamukhā mayam eva, uttamattāhāni¹¹ uttamaññatiratanapaṭilābhakāraṇāni¹¹, tayī lapimhā ‘ti tava santike kathayimha, kimevā ‘ti garahanto āha, naṅgala- ti gahapatiputtā daharakālati paṭṭhāya naṅgalakoṭiṃ gahetvā yeva vadḍhanti, tam atthaṃ sandbhāya 20 tvaṃ gahapatikammam eva jānāsi na khattiyānaṃ maṅgalakammaṃ ti iminā adhippāyen’ evaṃ āha, aññe ti yathā Ke- vā Senakādayo vā aññe paṇḍitā imāni khattiyānaṃ maṅgalattāhāni jānanti tāni kiṃ tathā tvaṃ jānāsi, gahapatikammajānanam eva tavānucchavikaṃ ti.

Iti taṃ akkositvā paribhāsivā „g-putto mama maṅgalan- 25 tarāyaṃ karoti, niddhamath’ etan“ ti nīharāpetuṃ g. ā.:

21. Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati. 1471.

So rañño kuddhabhāvaṃ ñatvā „sace kho pana maṃ koci rañño vacanaṃ gahetvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya tam 30 me alaṃ assa yāvajīvaṃ lajjitūṃ, tasmā sayam eva nikkha-

¹ Cks macche. ² Cks patth-, Bḍ pathānubandhan. ³ Bḍ anubandham, Cḥ anuppannam. ⁴ so Cks; Bḍ māraṇattāya. ⁵ so all three MSS. for -te? ⁶ Cks -rājānaṃ. ⁷ Bḍ adds kathāni. ⁸ Bḍ bāla-. ⁹ Cks patth-, Bḍ pathānubandha-. ¹⁰ Ck Bḍ -īti. ¹¹ Cks uttamaratanapaṭilābhe, omitting kāraṇāni.

missāmīti“ cintetvā rājānaṃ vanditvā attano gehaṃ gato, rājā
kevalaṃ kodhavasena¹ eva² vadati, Bodhisatte pana garucittatāya
na kiñci tathā³ kātuṃ ānāpesi, atha M. cintesi: „ayaṃ rājā
bālo, attano hitāhitaṃ na jānāti, kāmagiddho hutvā ‘tassa dhī-
5 taram labhissāmi yevā’⁴ ‘ti anāgatabhayaṃ ajānitvā gacchanto
mahāvināsaṃ pāpuṇissati, mayā nāssa kathaṃ hadaye kātuṃ
vaṭṭati⁵, bahūpakāro me esa mahato yasassa dāyako, imassa
mayā paccayena bhavitabbaṃ vaṭṭati, paṭhamaṃ kho pana su-
vapotakaṃ pesetvā tatvato ñatvā pacchā sayāṃ gamissāmīti“
10 cintetvā suvapotakaṃ pesesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

21. Tato ca so apakkamma² Vedeḥassa upantikā
atha āmantayī dūtaṃ Mātharaṃ³ suvapaṇḍitaṃ: 1472.
23. Ehi samma haripakkha, veyyāvaccāṃ karohi me,
15 atthi Pañcālarājassa⁴ sālīkā sayanapālīkā 1473.
24. Taṃ pattharena⁵ pucchassu, sā hi sabbassa kovidā,
sā tesāṃ sabbaṃ jānāti⁶ rañño ca Kosiyassa ca. 1474.
25. Amoti⁷ so paṭissutvā Maṭṭhara⁸ suvapaṇḍito
agamāsi haripakkho sālīkāya upantikaṃ. 1475.
20 26. Tato ca kho so gantvāna Māthara⁹ suvapaṇḍito
atha āmantayī sugbaraṃ¹⁰ sālīkaṃ mañjubhāṇikaṃ: 1476.
27. Kacci te sughare khamaniyam¹¹, kacci vesse¹² anāmayam,
kacci te madhunā lājā¹³ labbhate sughare tava¹⁴. 1477.
28. Kusalaṃ c’ eva me samma atho samma anāmayam,
25 atho me madhunā lājā¹⁵ labbhate suvapaṇḍita¹⁶. 1478.
29. Kuto nu samma āgama¹⁷ kassa vā pahito tuvaṃ,
na ca me si ito pubbe diṭṭho vā yadi vā suto ti. 1479.

Ta. haripakkho ti haritapattasamānapakkha, veyyāvaccāṃ ti ehi
sammā ‘ti vutte āgantvā aṃke nisinnaṃ samma aññena maṇussabhūtena¹⁸
30 kātuṃ asakkupeyyaṃ mam’ ekaṃ kāyaveyyāvaṇikaṃ karohīti ā, kiṃ karomi

¹ Cks kadhā. ² Cks -titi. ³ Bđ -kkama. ⁴ Bđ mādha-. ⁵ C* paccharena, Bđ bandhanena. ⁶ Cks sā ne sabbaṃ pajānāti ⁷ so Cks for āmā ti? Bđ āhedi?
⁸ Ck omits su. ⁹ so Bđ; Cks kamaniam, read: khamā or kusalaṃ? ¹⁰ Bđ
kiñci vesse, Cks kacce vesse. ¹¹ Bđ kiñci te m. lājam, Cks lāja. ¹² Bđ tuvaṃ.
¹³ Bđ lājam. ¹⁴ Cks -taṃ. ¹⁵ so all three MSS. for āgama? ¹⁶ C* -tūtena,
Ck -dūtena

devā 'ti ca vutte samma Ke-brāhmanassa dūteyyenāgatakāraṇaṃ t̥hapetvā rājānaṃ
 ca Kevattaṃ ca aññe na jānanti, ubho va rañño sayanagabbhe nisinnā manta-
 yiṃsu, tassa pana atthi Pañcālassa sālīkā sayanapālīkā sā kira taṃ rahassaṃ jānāti,
 tvaṃ ta. gantvā tāya saddhiṃ methunapaṭisaṃjuttam̐ vissāsaṃ katvā tesam̐ rahassaṃ
 taṃ pattharena pucchassu, taṃ sālīkaṃ paticchanne padese yathā taṃ koci na
 jānāti evaṃ puccha, sace hi te koci saddaṃ suṇāti jīvitam̐ te n' atthi, tasmā
 paṭicchannat̥thāne sanikaṃ pucchā 'ti, sā nesaṃ sabban ti sā nesaṃ rañño
 Kosiyagottassa ca Kevattassā 'ti dvinnam̐ pi janānaṃ sabbaṃ taṃ rahassaṃ
 jānāti, āmā tīti' bhi. so suvapotako paṇḍitena purimanayen' eva sakkāraṃ
 katvā vissaṭṭho, āmā ti² tassa vacanaṃ paṭissutvā M-aṃ vanditvā padakkhiṇaṃ
 katvā vivaṭasīhapañjarena nikkhamitvā vātavegena Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuran̐ tāva³
 gantvā ta. pavattim̐ sallakkhetvā Uttarapañcālāṃ sālīkāya santikaṃ gato, kathaṃ
 hi: so rājanivesanassa kañcanathūpikāya nisiditvā rāganissitam̐ madhuraravaṃ ravi,
 kiṃkāraṇā: imaṃ saddaṃ sutvā sālīkā patiravaṃ ravissati, tāya saññāya assā
 santikaṃ gamissāmi, sāpi tassa saddaṃ sutvā lājasayanassa santike suvaṇṇa-
 pañjare nisinnā sārattacittā hutvā tikkhattuṃ viravi, so thokaṃ gantvā puna-
 puna saddaṃ katvā tāya katasaddānusārena kamena sīhapañjarummaṇe t̥hitvā
 parissayābhāvaṃ oloketvā tassā santikaṃ gato, atha naṃ sā ehi samma suvaṇṇa-
 pañjare nisidā 'ti ā., so gantvā nisīdi, āmantayīti evaṃ so gantvā methuna-
 paṭisaṃjuttam̐ vissāsaṃ kattukāmo hutvā taṃ āmantesi, sugharu ti kañcana-
 pañjare vasantāya sundaragharāṃ, vesse ti vessike vessajāṭike iti, sālīkā kira
 sakunesu vessajāṭikā nāma, tena naṃ evaṃ ālapati, tavā⁴ 'ti sughare tava
 vadāmi⁵, kacci te madhuna saddhiṃ lājā⁶ labbhatiti pucchati, āgammā 'ti
 samma kuto āgantvā tvaṃ⁷ idha paviṭṭho ti pucchati, kaṭṭesa vā ti kena vā
 pesito tvaṃ idhāgato ti.

So tassā vacanaṃ sutvā „sac' āhaṃ 'Mithilāto āgato 'mhīti' 25
 vakkhāmi esā maramānāpi⁸ mayā saddhiṃ vissāsaṃ na⁹ karis-
 sati, Siviraṭṭhe kho pan' asmiṃ Ariṭṭhapuraṃ sallakkhetvā
 āgato, tasmā musāvādaṃ katvā Sivirājena pesito hutvā tato
 āgatabhāvaṃ kathessāmi¹⁰“ cintetvā ā.:

30. Ahoṣiṃ Sivirājassa pāsāde sayanapālako¹⁰, 30
 tato so dhammiko rājā baddhe mocesi bandhanā ti. 1480.

Ta. baddhe ti attano dhammikātāya sabbe baddhake bandhanā mocesi,
 evaṃ mocento maṃ pi saddahitvā muñcatha naṃ ti ā., so 'haṃ vivaṭasuvapa-
 pañjarā nikkhamitvā bahiṭāsade yathā icchāmi ta. gocaraṃ gahetvā suvaṇṇa-
 pañjare yeva vasāmi, yathā tvaṃ na evaṃ niccakālaṃ pañjare yeva¹¹ accchāmi. 35

¹ Cks āmoti, Bđ āmāti. ² Cks āmoti. ³ Bđ nāmane. ⁴ Cks tavan, Bđ tu-. ⁵
 Ck nava vadāmi, wanting in C^s; Bđ has taṃ pucchāmi ⁶ Ck Bđ lajaṃ. ⁷
 āmantesi - - tvaṃ wanting in C^s. ⁸ Bđ maranamāpannāpi, C^s maramānampi. ⁹
 Cks add kiñci. ¹⁰ read: senu-. ¹¹ Cks eva.

Ath' assa sā attano atthāya suvaṇṇataṭṭake ṭhapite madhulāje ca madhūdakaṇ' ca datvā „samma tvaṃ dūrato āgato, ken' atthena idhāgato sīti“ pucchi, so tassā vacanaṃ sutvā rahassaṃ sotukāmo musāvādaṃ katvā ā.:

5 31. Tassa mēkā dutiyāsi sālikā mañjubhāṇikā

taṃ tattha avadhi seno pekkhato sughare² maman ti. 1481.

Ta. tassa mekā ti tassa mayham ekā, dutiyāsīti purānadutiyikā ahoṣi.

Atha naṃ sā pucchi: „kathaṃ pana te bhariyaṃ seno vadhīti“, so tassā ācikkhanto „suṇa bhadde: ekadivasaṃ am-
 10 hākaṃ rājā udakakīlaṃ gacchanto mam pi pakkosi, ahaṃ bhari-
 yaṃ ādāya tena saddhiṃ gantvā kilītvā sāyaṇhasamaye ten' eva
 saddhiṃ paccāgantvā rañṇā saddhiṃ yeva pāsādam āruyha sarī-
 raṃ sukkhāpanatthāya bhariyaṃ ādāya sihapañjarena nikkha-
 mitvā kūṭāgārakucchiyaṃ nisīdim, tasmim khaṇe eko seno kūṭāgārā
 15 nikkhamante³ amhe gaṇhituṃ pakkhandi, ahaṃ maraṇabhayaabhīto
 vegena palāyim, sā pana tadā garubhārā ahoṣi, tasmā sā vegena
 palāyituṃ nāsakkihi, atha so mayham passantass' eva taṃ mā-
 retvā ādāya gato, atha maṃ tassā sokena rodamaṇaṃ disvā
 ambhākaṃ rājā 'kiṃ samma rodasīti' pucchitvā taṃ atthaṃ
 20 sutvā 'alaṃ samma mā rodi, aṇṇaṃ bhariyaṃ pariyesa' 'ti
 vatvā 'kiṃ deva aṇṇāya anācārāya dussilāya ānītāya⁴ pi, vama
 ekaken' eva caritun' ti vutte 'samma ahaṃ ekaṃ sakuṇikaṃ
 silācārasampannaṃ passāmi tava bhariyāya sadisaṃ eva, C-rā-
 jassa hi sayanapālikā sālikā evarūpā, tvaṃ ta. gantvā tassā
 25 manam pucchitvā okāsaṃ kāretvā sace te ruccati āgantvā am-
 hākaṃ ācikkha, atha ahaṃ vā devī vā gantvā mahantena pari-
 vārena taṃ ānessāmi⁵ ti vatvā maṃ idha pahīni, ten' amhi
 kāraṇenāgato⁶ ti vatvā ā.:

32. Tassā kāmābhisammanto⁵ āgato 'smi tav' antike,

30 sace kareyyāsi⁶ me okāsaṃ ubhaya va vasāmase⁷. 1482.

¹ Bā madhurodanaṃ. ² Ck sī-, Cs si-. ³ Cks -to. ⁴ all three MSS. āni-. ⁵ so Cks; Bā kāmehi samadḍo. ⁶ Bā kareyya ⁷ Bā ubhayeva vase.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassappattā ahoṣi, attano pana bhāvaṃ ajānāpetvā aniccamānā¹ viya āha:

33. Suvo va² suviṃ kāmeyya sālīko pana sālīkaṃ,
suvassa sālīkāya ca³ saṃvāso hoti kīdiso ti. 1483.

Ta. suvo vā⁴ ti samma suvapandita suvo va suviṃ kāmeyya, kīdiso ti 5
asamānājatikānaṃ saṃvāso nāma kīdiso hoti, suvo hi samānājatikāṃ suviṃ
disvā cīrasanthutam⁵ pi sālīkaṃ jāhissati, so piyavippayogo mahato⁶ dukkhāya
bhaviṣṣatīti asamānājatikānaṃ saṃvāso nāma na sametīti.

Itaro taṃ sutvā „ayaṃ maṃ na paṭikkhipati, parihāram
eva karoti, addhā maṃ icchissati, nānāvidhāhi naṃ upamāhi 10
saddahāpessāmīti“ cintetvā ā.:

34. Yaṃ yaṃ kāmī⁷ kāmayaṭi api caṇḍālikāṃ api
sabbhehi⁸ sadiso hoti, n' atthi kāme asadiso ti. 1484.

Ta. caṇḍālikāmapīti⁹ caṇḍālikāṃ pi, sadiso ti cittasadisatāya sabbe-
sāhi¹⁴ saṃvāso sadiso va hoti, kāme ti kāmasmaṃ hi cittam eva pamāṇaṃ 15
na pana jāti¹¹.

Evam pana vatvā manussesu nānājatīpamāṇabhāvadassa-
natthaṃ atthaṃ¹² āharitvā dassento anantaraṃ g. ā.:

35. Atthi Jambāvatī nāma mātā Sibbissa rājino
sā bhariyā Vāsudevassa Kaṇhassa mahesī piyā¹³ ti. 1485. 20

Ta. Jambāvatīti Siviraṇṇo mātā J. nāma caṇḍālī ahoṣi, sā Kaṇhāyana-
gottassa dasabbātīkānaṃ jeṭṭhassa Vāsudevassa piyā mahesī ahoṣi, so kir'
ekadivasaṃ Dvāravatito nikkhamitvā uyyānaṃ gacchanto Caṇḍālagāmato keṇaciḍ
eva karanīyena nagaraṃ pavasiṃti ekaṃ ekamante ṭhitāṃ abhirūpaṃ kumārī-
kaṃ disvā va paṭibaddhacitto hutvā kimjātikā ti pucchāpetvā caṇḍālejātikā ti 25
suttvāpi paṭibaddhacittatāya vipphaṇṇasāri hutvā sassāmikabhāvaṃ pucchāpetvā
assāmikā ti sutvā taṃ ādāya tato va nivattitvā nivesanaṃ netvā ratanarāsīmhi
ṭhapāpetvā aggamaheṣiṃ akāsi, sā¹⁴ Siviṃ¹⁵ nāma puttāṃ vijāyi, so pitu acca-
yena Dvāravatīyaṃ r. kāresi, taṃ sandhāy¹ etaṃ vuttaṃ.

¹ Bā aniccamā, Cks -cchayamānā. ² Bā ca. ³ Bā -yeva, Cks -yāca. ⁴ Bā cā.

⁵ Cks -satthu-, Bā cīrasandhavaṃ. ⁶ so Cks; Bā mahato. ⁷ Bā yo yaṃ kāme.

⁸ Bā sabbohi. ⁹ Bā -kamapīti. ¹⁰ Bā sabbo. ¹¹ Cā jātiyāti, Bā na nānā-

jātikā ti. ¹² Bā atītaṃ. ¹³ Bā kaṇhassa ca mahesīyā. ¹⁴ Cks omit sā. ¹⁵

Cks sivaṃ, Bā sivi.

Iti so idaṃ udāharaṇaṃ āharitvā „evarūpo pi nāma khattiyo caṇḍaliyā saddhiṃ vāsaṃ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṃ vattabbaṃ, aññaṃaññaṃ saṃvāsarocanaṃ ñeva¹ pamāṇaṃ“ ti vatvā aparaṃ pi u. āharanto āha :

- 5 ss. Rathavatī kimpurisā sāpi Vacchaṃ akāmayi
manusso² migiyā saddhiṃ, n' atthi kāme asādiso ti. 1486.

Ta. Vacchaṃ ti evaṇṇākaṃ tāpasāṃ, kathaṃ pana sā taṃ kāmayīti, atītasmiṃ hi samaye eko brāhmaṇo kāme ādīnavaṃ disvā mahantaṃ yasaṃ pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavante pannaśālaṃ māpetvā vasi, tassa
10 pannaśālato avidūre ekissā guhāya bahukinnarā vasanti, tatth' eko makkaṭako vasati, so jālaṃ vinetvā tesāṃ sīsaṃ bbinditvā lohitaṃ pivati, kinnarā nāma dubbalā honti bhīrujātikā, so pi makkaṭako māhā ativāsilo, te tassa kiñci kātuṃ asakkontā taṃ tāpasāṃ upasāṃkamitvā katapaṭisaṇṭhārā āgamanakāraṇaṃ puṭṭhā: deva eko no m. jīvitaṃ harati aññaṃ paṭisaṇṭhaṃ na passāma, taṃ mārāpetvā
15 amhākaṃ sotthibhāvaṃ karohīti, tāpaso p' ettha na mādisā pānātipātāṃ karontīti apasādesi, tesu Rathavatī nāma kinnarī assāmikā ahoṣi, te taṃ alaṃkaritvā tāpasassa santikaṃ netvā deva ayaṃ te pādapaṇḍarīkā hotu amhākaṃ paccāmittaṃ vadhehīti āhaṃsu, tāpaso taṃ disvā va paṭibaddhaṇṭo hutvā tāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappetvā guhādāre ṭhatvā gocarāya nikkhamantaṃ muggarena
20 poṭhetvā jīvitaṃkappaṃ pāpesi, so tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vassanto puttadhītāhi vaḍḍhitvā tatth' eva kālaṃ akāsi, evaṃ sā taṃ kāmesi, suvapotaṃ idaṃ u. āharitvā Vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi, kimaṅga pana mayam hi ubho pakkhino va tiracchānagatā vā 'ti dipento manusso² migiyā saddhiṃ ti ā., evaṃ manussa tiracchānagatāya
25 saddhiṃ saṃvāsantā saṃvijjanti, n' atthi kāme asādiso, cittaṃ ev' ettha pamāṇaṃ ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „sāmi cittaṃ tāva sabbakāle ekasādisaṃ na hoti, piyavippayogaṃ bhāyāmīti“ ā., so paṇḍito³ itthimāyāsu kusalo tena⁴ vīmaṃsanto puna g. ā.:

- 30 37. Handa kho 'haṃ gamiṃsāmi sālike mañjubhāṇike
paccakkhānupadaṃ h' etaṃ⁵, atimaññasi nūna⁶ man ti. 1487.

Ta. paccakkh -- hetan⁶ ti yaṃ tvaṃ vadasi sabbam etaṃ paccakkhānassa anupadaṃ, paccakkhānakāraṇaṃ paccakkhānakotthāso pan' esa, atimaññasi nūna man ti maṃ⁷ icchatī ayaṃ ti tvaṃ⁸ atikkamitvā maññasi, na

¹ Bḍ saṃvāseṇa cittamevettha. ² Cks -ā. ³ Bḍ suvapotaṃ. ⁴ Bḍ adds taṃ.

⁵ Bḍ sotāṃ. ⁶ Bḍ nanu. ⁷ Bḍ atimaññasi nanu mantimam, Cks atimaññasīti nūna maṃ. ⁸ Bḍ adds maṃ atimaññasi nūna mama.

mayhaṃ sāraṃ jānāsi, ahaṃ rājavūjito, na mayhaṃ bhariyā dullabbhā, aññaṃ bhariyaṃ pariyesissāmīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā va bhijjamānahadayā viya tassa saha dassanen' eva uppannāya kāmaratiyā anuḍayhamānā viya hutvā diyaḍḍhagātham ā: 5

39. Na sirī taramānassa Māthara suvaṇḍita,
idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṃ dakkhisi,
sossi' saddaṃ mutiṅgānaṃ ānubhāvaṃ ca rājino ti. 1488.

Ta. na sirīti samma suvaṇṇapaṇḍita ataramānassa sirī hoti taramānena kataṃ kammaṃ na sobhati, gharavāso nāṃ' esa garuko, cintetvā kattaḇbo, idh' 10
eva tāva accha yāva mahantena yasena samannāgataṃ amhākaṃ rājānaṃ passissasi, sossīti sāyaṇhasamaye kinnaṇisaṃṇalīlābhi uttamarūpadharāhi nārīhi vajjamānānaṃ mutiṅgānaṃ aññesaṃ ca gītavādītānaṃ saddaṃ suṇissasi, rañño ca ānubhāvaṃ mahantaṃ sirisobbhagaṃ passissasi, samma kiṃ tvaṃ turīto, 15
kilesaṃ pi na jānāsi, accha tāva pacchā jānissāmā 'ti.

Atha te sāyaṇhasamanantare methunasamvāsaṃ karimṣu, samaggā sammodamānā piyasaṃvāsā ahesuṃ, atha naṃ suva-
potako „na dān' esā mayhaṃ rahassaṃ nigūhissati, idāni taṃ pucchitvā gantum vaṭṭatīti“ cintetvā „sāliye“ ti ā., „kiṃ sāmīti“, „ahaṃ kiñci te vattukāmo 'mhi, vadāmi naṃ“ ti, „vada 20
sāmīti“, „hotu, amhākaṃ ajja maṅgaladivaso, aññasmaṃ divase jānissāmīti“, „sace maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ² kathehi noce mā kathehi sāmīti“, „maṅgalakathā tāv' esā“ ti, „tena hi kathehīti“, „sace sotukāmā bhavissasi kathessāmi te“ ti vatvā taṃ rahassaṃ pucchanto diyaḍḍhaṃ gātham āha: 25

39. Yo nu kho 'yaṃ tibbo³ saddo tiro⁴ janapadaṃ⁵ suto
dhītā Pañcālarājassa osadhī viya vaṇṇinī
taṃ dassati Videhānaṃ so vivāho bhavissatīti. 1489.

T. a : yo nu kho yaṃ saddo tibbo mahā⁶ tirojanapade⁷ suto para-
ratṭhesu parajanapadesu vissuto paññāto patthaṇo kiṃ nu dhītā P-rājassa ośa- 30
dhītārakā va virocamaṇā tāya⁸ eva samānavāṇinī atthi taṃ so Videhānaṃ dassati so vivāho bhavissati so evaṃ patthaṇo saddo, ahaṃ taṃ sutvā cintesiṃ:

¹ B^d scsi. ² B^d adds kathā bhavissati. ³ C^{ks} tiro. ⁴ C^{ks} tibbo. ⁵ C^{ks} -do.
⁶ B^d bahalo. ⁷ B^d -dān. ⁸ B^d -natāya.

ayaṃ kumārikā uttamarūpadharā, Videharājā C-rañño paṭisattu¹, aññe² bahu-
rājāno Brahmaddattassa vasavattino santi tesam adatvā kimkāraṇā Vedehassa
dhītaraṃ detīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā evaṃ ā.: „sāmi kimkāraṇā mañ-
5 galadivase avamaṅgalaṃ kathesīti“, „ahaṃ maṅgalaṃ ti kathemi
tvaṃ avamaṅgalaṃ ti vadasi, kin nu kho etan“ ti, „sāmi amīt-
tānaṃ pi tesam³ evarūpā maṅgalakiriya mā hotu“ ti, „kathehi
tāva bhadde“ ti, „sāmi na sakkā kathetun“ ti, „bhadde tayā
viditarahassaṃ mama akathanakālato paṭṭhāya n' atthi nāma
10 amhākaṃ samaggavāso“ ti, sā tena nippīliyamānā „tena hi
sāmi suṇāhīti“ vatvā

40. Ediso mā⁴ amittānaṃ vivāho hotu Māthara

yathā⁵ Pañcālārājassa Vedehena bhavissatīti 1490.

imaṃ g. vatvā puna tena „bhadde kasmā evarūpaṃ kathaṃ
15 kathesīti“ vutte „tena hi suṇa“, ettha dosaṃ kathessāmīti“
vatvā itaraṃ gātham āha:

41. Ānayitvāna Vedehaṃ Pañcālānaṃ rathesabho

tato taṃ ghātayissati nāssa sakhi⁷ bhavissatīti. 1491.

Ta. tato taṃ -- ti yadā so imaṃ nagaraṃ āgato bhavissati tadā tena
20 saddhim sakhibhāvaṃ⁸ mittadhammaṃ na karissati, daṭṭhum pi 'ssa dhītaraṃ
na dassati, eko kir' assa pana atthadhammanusāsako Ma-panḍito nāma atthi,
tena saddhim ghātessati, te ubho pi jane ghātetvā jayapānaṃ pivissamā 'ti Ke-
raññā saddhim mantetvā taṃ gaṇhitvā āgantum⁹ gato ti.

Evaṃ sā guyhamantaṃ nissesaṃ katvā suvapaṇḍitassa
25 kathesi, so taṃ sutvā suvapaṇḍito „ācariyo¹⁰ upāyakusalo, ac-
chariyaṃ tassa rañño evarūpena upāyena ghātanan“ ti Ke-aṃ
vaṇṇetvā „evārūpena avamaṅgalena amhākaṃ ko attho, tuṇhi-
bhūto seyyo¹¹“ ti¹² āgammakammasa nipphattim nātvā taṃ
rattim tāya saddhim vasitvā „bhadde ahaṃ Siviraṭṭhaṃ gantvā
30 manāpāya bhariyāya laddhabhāvaṃ Sivirañño ārocessāmīti“
gamaṇaṃ anujānāpetum¹³ āha:

¹ Bā adds ahoṣi. ² Cks -o. ³ Cks te. ⁴ Cks te. ⁵ Bā sakhi. ⁶ Bā puna. ⁷
Cks sakkhī. ⁸ Cks sakkhī-. ⁹ Bā adds Mithilaṃ. ¹⁰ Bā ācariyakevaṭṭo. ¹¹ so
Bā; Cks -tā saṃjā. ¹² Bā adds vatvā. ¹³ Cks anujānāhīti.

42. Handa [kho] mañ anujānāhi rattiyo sattamattiyo
yāvāhañ Sivrājassa ārocemi mahesino
laddho ca¹ me āvasatho sālikāya upantikam' ti. 1492.

Ta. mahesino ti mahesiyā³, āvasatho ti vasanaṭṭhānam, upantikañ⁴
ti atha ne etassā⁵ santikañ gacchāmā 'ti vatvā aṭṭhame divase idhānetvā ma- 5
hantena parivārena tañ gahetvā gamissāmi, yāva mamāgamanañ tāva mā uk-
kaṇṭhiti.

Taṃ sutvā sālikā tena saddhiṃ viyogañ anicchamānāpi
tassa vacanañ paṭikkhipituñ asakkontī anantarañ g. ā.:

43. Handa [kho] tañ anujānāmi rattiyo sattamattiyo, 10
sace tvañ sattarattena nāgacchasi mam' antike
maññe⁶ okkantasantam' mañ matāya āgamissatīti⁶. 1493.

Ta. maññe okkantasantam' man ti evaṃ sante ahañ apagatajivitañ
matañ sallakkhemi, so tvañ aṭṭhame divase anāgacchanto mayi matāya āga- 15
missasi, tasmā mā papañcam akāsīti.

Itaro pi „bhaddo kiñ vadesi, mayham pi aṭṭhame divase
tañ apassantassa kuto jivitañ“ ti vācāya vatvā „hadayena⁹ na
pana jīvavāma¹⁰, kiñ tayā mayhan“ ti cintetvā utthāya tho-
kañ sivrattābhīmukhañ¹¹ gantvā nivattitvā Mithilañ gantvā
paṇḍitassa amsakūṭe otaritvā M-ena uparipāsādañ āropetvā 20
putṭho sabbañ tañ pavattiñ ārocesi, so pi 'ssa purimanayen'
eva sabbañ sakkāram akāsi.

Satthā tam atthañ pakāsento āha:

44. Tato ca kho so gantvāna Mātharo suvapaṇḍito
Mahosadhassa akkhāsi: Sāliyā-vacanañ¹² idan ti. 1494. 25

Idaṃ Sāliyāvacanañ¹² ti sabbañ vitthārena akkhāsi¹³.

Taṃ sutvā M. cintesi: „rājā mama anicchāyāpi¹⁴ gamis-
sati, gantvā mahāvīnāsañ pāpuṇissati, atha mayhañ evarū-

¹ Cks omit ca. ² Bđ -kā. ³ so Cks; Bđ mahesiyā cassa ⁴ Bđ -kān. ⁵ so Cks; Bđ atha ne etha tassā. ⁶ Cks aññe. ⁷ Cks -sattam. ⁸ so all three MSS. for -sīti. ⁹ Bđ -ye. ¹⁰ so Ck; Bđ na pana jivitañ vā maranañ vā, C^o na pana jīvavāma mārā vā, read: na pana jīvā vā marā vā? ¹¹ Bđ -kho. ¹² Bđ sālika-. ¹³ Bđ adds Suvakhaṇḍaṃ nīṭitañ. ¹⁴ Bđ anicchamānasaveva.

passa yasadāyakassa rañño vacanaṃ hadaye katvā tassa saṅ-
gahaṃ akarontassa¹ garahā uppajjissati, mādisse ca p-e vijja-
māne kimkāraṇā esa nassissati, rañño puretaraṃ gantvā Cūla-
nīm disvā suvibhattaṃ katvā Videharañño nivesananagaraṃ
5 māpetvā gāvutamattaṃ jaṃghamaggaṃ adḍhayaḥjanikaṃ mahā-
ummaggaṃ kāretvā C-rañño dhītaraṃ abhiśiñcitvā ambhākaṃ
rañño pādaparicārikaṃ katvā aṭṭhārasaakkhoḥiṇībalesu ekasa-
tarājūsu parivāretvā ṭhitesv-eva² ambhākaṃ rājānaṃ Rāhu-
mukhato Candaṃ viya mocetvā ādāya āgamanan nāma mama
10 bhāro³ ti, tass' evaṃ cintentassa sarīre pīti uppajji, so pīti-
vegena udānaṃ udānento

45. Yass' eva ghare bhuñjeyya bhogaṃ

tass' eva atthaṃ puriso careyyā 'ti imaṃ upaḍḍhag. ā. 1495.

T. a.: yassa rañño santikā puriso mahantaṃ issariyaṃ labhītvā bhogaṃ
15 bhuñjeyya akkosantassāpi paribhāssantassāpi gale gahetvā nikkadḍhantassāpi tass'
eva atthaṃ hitaṃ vadḍhiṃ p. kāyadvārādīhi tihi pi dvārehi careyya na hi
mittadūbbikammaṃ nāma p-ena kātābbaṃ ti.

So nahāyitvā alaṃkaritvā mahantena yasena rājakulaṃ
gantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito ā.: „kiṃ deva
20 gacchissath' eva UttaraPañcālanagaran⁴ 'ti, „āma tāta Pañ-
cālacaṇḍīm alabhantassa mama kiṃ rajjena⁵, mā maṃ pariccaja
mayā saddhiṃ yeve ehi, ta. no gatakāraṇā dve atthā nippajjis-
santi: itthirātanaṃ ca lacchāmi raññā ca me saddhiṃ mettī
patiṭṭhahissatīti⁶, atha naṃ p. „tena hi deva ahaṃ puretaraṃ
25 gantvā tumhākaṃ nivesanāni māpemi, tumhe mayā pahita-
sāsanena āgaccheyyāthā⁷ 'ti vadanto dve gāthā abhāsi:

46. Handāhaṃ gacchāmi pure janinda

Pañcālarājassa puraṃ surammaṃ

nivesanāni māpetuṃ Vedehassa yasassino ti. 1496.

30 47. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino

yadā te paṇḍeyyāmi tadā eyyāsi khattiyā 'ti. 1497.

¹ Ck^s na kāsīti. ² B² akkhohiṇīsaṅkhehi ekasatarājūsu p. ṭhitesveva, Ck^s
ṭhitasseva. ³ Ck^s -nāti.

Ta. Vedehassā 'ti Videharājassa, eyyāsīti āgaccheyyāsi.

Tam sutvā rājā „na kira maṃ p. pariccajatīti“¹ haṭṭha-
tuttho hutvā ā.: „tāta tava purato gacchantassa kiṃ laddhum
vaṭṭatīti“, „balavāhanam devā“ 'ti. „yattakam icchasi tattakam
gaṇha tātā“ 'ti, p. „cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corā-
nam saṃkhalikabandhanāni bhindāpetvā te pi mayā saddhim
pesehi deva“ 'ti, „yathāruciṃ karohi tātā“ 'ti, M. bandhanā-
gārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gatagataṭṭhāne kammam
nippādetum samatthe nīharāpetvā „maṃ upaṭṭhahathā“ 'ti
vatvā tesam sakkāram kāretvā vaḍḍhakikammāracammakāra-
cittakārādinānāsippakusalā² atthārassa senīyo ādāya vāsipharasu-
kuddālakhaṇittīādini bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābala-
parivuto nagarā nikkhami.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

48. Tato ca pāyāsi pure Mahosadho

15

Pañcālarājassa puram surammam

nivesanāni māpetum Vedehassa yasassino ti. 1498.

M. gacchanto yojanayojanantare ekekaṃ gāmaṃ nivesetvā³
ekekaṃ amaccam „tumhe rañño Pañcālacaṇḍim gahetvā ni-
vattanakāle haṭṭhiassarathe kappetvā rājānam ādāya paccāmitte
paṭibāhantā khippam Mithilam pāpeyyāthā“ 'ti vatvā ṭhapesi,
Gaṅgātīram pana patvā Ānandakumāram nāma pakkosāpetvā
„Ānanda tvaṃ tīṇi vaḍḍhakisatāni ādāya Uddhagaṅgam gantvā
sāradārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarass' atthāya
tatth' eva daṇḍasambhāre tacchāpetvā sallahukānam dārūnam
nāvāyo pūrāpetvā khippam gacchathā“ 'ti pesesi, sayam pana
nāvāya Pāragaṅgam gantvā⁴ otiṇṇatthānato paṭṭhāya pada-
saññāya eva gaṇetvā „idaṃ adḍhayaḥjanatthānam⁵, ettha mahā-
ummaggo bhavissati, imasmim ṭhāne amhākaṃ rañño nivesana-
nagaram bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagehā gāvutamatte³⁰

¹ Cks -jīti. ² Cks -kule. ³ Bā nivesanam māpetvā. ⁴ Bā nāvāya Gaṅgam ta-
ritvā. ⁵ Ck atthā-.

- 1 ṭhāne¹ jaṃghummaggo bhavissatīti² paricchinditvā nagaraṃ pāvīsi.
 C-rājā Bo-assa āgamaṇaṃ sutvā „idāni me manoratho pūris-
 sati³, paccamittānaṃ piṭṭhiṃ passissāmi⁴, imasmiṃ pana āgate
 Vedeho pi nacirass’ eva āgamissati, atha ne ubho pi māretvā
 5 Jambudīpe ekarajjaṃ karissāmi⁵“ paramatutṭhippatto ahoṣi,
 sakalanagaraṃ saṃkhubhi, „esa kira Ma-paṇḍito, iminā kira
 ekasatārājāno leddunā kāko viya palāpitā“ ti, M. nāgaressu
 attano rūpasampattiṃ sampassantesu yeva rājadvāraṃ gantvā
 rathā oruyha rājānaṃ⁶ paṭivedetvā „etū⁷“ ti vutte pavisitvā
 10 rājānaṃ vanditvā ekamante aṭṭhāsi, atha naṃ rājā paṭisan-
 thāraṃ katvā pucchi: „tāta rājā kadā āgamissatīti“, „mayā
 pesitakāle devā“⁸ ti, „tvaṃ pana kīmatthāya āgato sīti“, am-
 hākaṃ rañño nivesanaṃ māpetuṃ devā“⁹ ti, „sādhū tāta“¹⁰ ti,
 ath’ assa senāya paribbayaṃ dāpetvā M-assa mahantaṃ sak-
 15 kāraṃ kārāpetvā nivāsageham dāpetvā: „tāta yāva te rājā
 āgacchati⁶ tāva anukkaṇṭhamāno amhākaṃ pi kattabbayuttakaṃ
 karonto va vasa tātā“¹¹ ti ā., so ca kira rājanivesanaṃ abhi-
 rūhanto va sopānapādamūle ṭhatvā „idha jaṃghummaggadvāraṃ
 bhavissatīti“ sallakkhesi, ath’ assa etad ahoṣi: „rājā ‘amhākaṃ
 20 pi kattabbayuttakaṃ karohīti’ vadati, ummagge khaññamāne
 yathā imaṃ sopānaṃ na osakkati tathā kātuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā
 atha rājānaṃ evaṃ āha: „deva, ahaṃ pavisanto va sopāna-
 pādamūle ṭhatvā navakammaṃ olokento mahāsupāne dosaṃ
 passim, sace vo ruccati ahaṃ dārūni labhanto manāpaṃ katvā
 25 atthareyyan“ ti, „sādhū tāta attharā“¹² ti, so „idha mā’ um-
 maggadvāraṃ bhavissatīti“¹³ sādhukaṃ sallakkhetvā taṃ so-
 pānaṃ haritvā yattha ummaggadvāraṃ bhavissati ta. paṃsuno
 apatanatthāya phalakasanthāraṃ kāretvā yathā na okkamati¹⁴
 evaṃ niccalaṃ katvā sopānaṃ atthari, rājā taṃ kāraṇaṃ¹⁵
 30 ajānanto „mama sinehena karotīti“ maññi, evaṃ taṃ divasaṃ

¹ Cks omīti ṭhāne. ² Bḍ matthakaṃ pāpupissatti. ³ Cks -mīti ⁴ Bḍ rañño. ⁵
 Bḍ pavisatū. ⁶ Bḍ nāga-. ⁷ so Cks for mahā? Bḍ omits mā. ⁸ Bḍ osakkati.

⁹ Ck antaraṃ, C omits kā-.

navakammen' eva vītināmetvā punadivase rājānaṃ ā.: „deva
 sace ambhākaṃ rañño vasaṇaṭṭhānaṃ jāneyyāma manāpaṃ katvā
 paṭijaggeyyāma“ 'ti, „sādhū p-a ṭhapetvā mama nivesanaṃ
 sakalanagare yaṃ nivesanaṃ icchasi taṃ gaṇhā“ 'ti, „mahā-
 rāja, mayaṃ āgantukā tumhākaṃ bahuvalabbhā yodhā te attano 5
 gehesu gayhamānesu ambehi saddhiṃ kalahaṃ karissanti, ma-
 yaṃ kiṃ karissāma“ 'ti, „p-a tesaṃ vacanaṃ mā gaṇhatha,
 tava ruccanaṭṭhānaṃ eva gaṇhāhīti“, „deva, punappuna te
 āgantvā tumhākaṃ kathessanti, tena tumhākaṃ cittasukhaṃ na
 bhavissati, sace pana iccheyyātha yāva mayaṃ nivesanāni gaṇ- 10
 hāma tāva ambhākaṃ yeva manussā dovārikā assu, tato dvāraṃ
 alabbhitvā gamissanti¹, evaṃ sante ambhākaṃ pi tumhākaṃ pi
 cittasukhaṃ bhavissatīti“, rājā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi, M.
 sopānapādamūle sopānasise mahādvāre ti sabbattha attano
 manusse yeva ṭhapesi, „kassaci pavisitum mā adatthā“ 'ti, 15
 atha rañño mātu nivesanaṃ gantvā bhinnākāraṃ² dassethā 'ti
 manusse āṇāpesi, te dvārakoṭṭhakāḷindato paṭṭhāya iṭṭhakā ca
 mattikā ca apanetum ārabhiṃsu, rājamātā taṃ pavattiṃ sutvā
 āgantvā „kissa tāta mama gehaṃ bhindathā“ 'ti ā., „Ma-paṇ-
 dīto bhindāpetvā attano rañño nivesanaṃ kāretukāmo“ ti, 20
 „yadi evaṃ idh' eva vasathā“ 'ti³, „ambhākaṃ rañño mahantaṃ
 balavāhanaṃ, idaṃ na-ppahoti aññaṃ mahantaṃ gehaṃ kā-
 resāma“ 'ti, „tumhe maṃ na jānātha, ahaṃ rājamātā, idāni
 puttassa santikaṃ gantvā jānissāmīti“, „mayaṃ rañño vacanen'
 eva bhindāpema⁴, sakkonti nivārehīti⁵, sā kujjhivā „idāni vo 25
 kattabbaṃ jānissāmīti“ rājadvāraṃ agamāsi, atha naṃ „mā
 pavasīti“ vārayiṃsu, „ahaṃ rājamātā tāta“ ti, „mayaṃ taṃ
 jānāma, mayaṃ raññā⁶ 'kassaci pavesanaṃ mā daditthā' 'ti
 āṇattā, gaccha tvaṃ“ ti, sā gahetabbagahaṇaṃ apassanti ni-
 vattitvā attano nivesanaṃ oloketi aṭṭhāsi, atha naṃ eko „kiṃ 30

¹ Bā nāga-. ² Bā bhindanā-. ³ Ck^s vassagīti. ⁴ Bā bhindāma. ⁵ so B^s;
 Ck^s sakkonti vārehīti, C^s sakkonivārehīti, Bā sace sakkonti gārehīti. ⁶ Ck^s -o.

⁷ Bā adatthā

idha karosi, gacchasīti¹“ uṭṭhāya gīvāya gahetvā bhūmiyaṃ
 pātesi, sā cintesi: „addhā rañña ānatto bhavissati ita-
 rathā² evaṃ kātuṃ na ṭṭakkhissanti, p-ass’ eva santikaṃ ga-
 missāmīti“ gantvā „tāta Ma-dha kasmā nivesanaṃ bhindāpe-
 5 hīti³“ ā., so tāya saddhim na kathesi, santike ʔhitapuriso pan’
 assā „devī kiṃ kathesi“ vatvā „tāta p. kasmā gehaṃ bhin-
 dāpetīti“, „Videharañño vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ“ ti, „kiṃ tāta
 ‘evaṃ mahante nagare aññattha nivāsanaṭṭhānaṃ na labbha-
 tīti’“ maññati, idaṃ sataśassam laṅcam gahetvā aññattha
 10 kāretū⁴ ‘ti, „sādhu devī tumhākaṃ gehaṃ vissajjāpessāma, laṅ-
 cassa gahitabhāvaṃ pana mā kassaci kathayittha mā no aññe
 pi laṅcam datvā gehāni vissajjāpetukāma assun’ ti⁵, „tāta
 ‘rañño mātā laṅcam adāsīti’“ mayham pi lajjanakam eva“, „taṃ
 na kassaci kathessāmīti“, so „sādhū“ ‘ti tassā santikā sataśa-
 15 hassam gahetvā gehaṃ vissajjetvā Kevaṭṭassa gehaṃ agamāsi,
 so rājadvāraṃ gantvā velupesikāhi piṭṭhiyaṃ⁷ cammuppāṭanaṃ
 labbitvā gahetabbagahaṇaṃ apassanto sataśassam eva adāsi,
 eten’ upāyena sakalanagare gehaṭṭhānaṃ gaṇhantena laṅcam
 katvā⁸ laddhakahāpaṇānaṃ nēva navakoṭiyo jātā, M. sakala-
 20 nagaraṃ vicarivā rājakulaṃ agamāsi, atha naṃ rājā pucchi:
 „kiṃ p-a laddhaṃ te vasanaṭṭhānaṃ“ ti, „mahārāja adentā⁹
 nāma n’ atthi, api ca kho pana amhesu gayhamānesu¹⁰ kila-
 manti, tesam piyavippayogaṃ kātuṃ ambhākaṃ pi ayuttaṃ,
 bahinagare ito¹¹ gāvutamattaṭṭhāne gaṇḍāya ca nagarassa ca
 25 antare asukaṭṭhāne nāma ambhākaṃ rañño vasananagaraṃ kā-
 resāma¹²“ ‘ti, rājā taṃ sutvā „antonagaresu yujjhitaṃ pi duk-
 khaṃ, n’ eva sakasenā na parasenā nātuṃ sakkā, bahinagare
 pana sukhaṃ yuddhaṃ kātuṃ, tasā bahinagare yeva¹³ te

¹ so Ck Bā; C^o gacchasi na gacchasīti. ² Bā addhā ime r ānattā bhavissanti itarethā. ³ Bā -sīti. ⁴ Cks omīti na, Bā has na labhissatthāti. ⁵ Ck asanti, C^o assanti, Bā assuti. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -hi potito piṭhi. ⁸ so Cks; Bā gahetvā. ⁹ Bā -o. ¹⁰ so Cks for gaṇhamānesu? Bā gehesu gaṇhiyamānesu. ¹¹ C^o kato, Ck omits ito. ¹² Cks kātuṃ antonagare va.

kottetvā māressāmā“ 'ti tussitva „sādhū tāta tayā sallakkhi-
 tatṭhāne yeva kārehīti“ ā., „mahārāja ahaṃ kāressāmi, tum-
 hākaṃ pana manussehi dārupaṇṇādīnaṃ atthāya ambhākaṃ nava-
 kammaṭṭhānaṃ na gantabbāṃ, gacchantānaṃ¹ hi² kalahaṃ
 karissanti, tena n' eva tumhākaṃ pi na ambhākaṃ pi citta- 5
 sukhaṃ bhavissatīti“, „sādhū p-a tena passena nissañcāraṃ³
 karohīti“, „deva ambhākaṃ hatthī udakābhiratā uduke yeva
 kiḷanti, uduke āvile jāte 'Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pa-
 sannodakaṃ pātuṃ na labhāmā' ti sace nāgarā kujjhanti tam
 pi sahitabban“ ti, rājāpi 'ssa⁴ „tumhākaṃ hatthī kiḷantū“ 'ti 10
 vatvā nagare bheriṃ carāpesi: „yo ito nikkhamitvā Ma-paṇḍi-
 tassa nagaramāpitaṭṭhānaṃ gacchati sahasaṃ daṇḍo“ ti, M.
 rājānaṃ vanditvā attano parisam ādāya nāgarā nikkhamitvā
 yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṃ māpetuṃ ārabhi⁵, Pāragaṅgāya
 tāva⁷ Gaggaligāmaṃ⁸ nāma kāretvā hatthiassavāhanaṃ c' eva 15
 gobalivaddaṃ ca ta. ṭhapetvā nagarakaraṇaṃ vicārento „ettakā
 idaṃ ettakā idaṃ karontū“ 'ti sabbakammāni vibhajitvā ummagge
 kammaṃ paṭṭhapesi, mahāummaggadvāraṃ Gaṅgātitthe ahosi,
 saṭṭhimattāni yodhasatāni mahāummaggaṃ khaṇanti, mahatī-
 cammamālūkādīhi⁹ paṃsum haritvā Gaṅgāya pātentī, pātita- 20
 pātitaṃ paṃsum hatthī maddanti, Gaṅgā ālulā sandati, nagara-
 vāsino „Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannaṃ udakaṃ
 pātuṃ na labhāma, Gaṅgā ālulā va vahati kin nu kho etan“
 ti vadanti, atha nesaṃ p-assa upanikkhittakapurisā ārocenti:
 „Ma-dhassa kira hatthī udakakiḷaṃ kiḷantā Gaṅgāya¹⁰ uddha- 25
 kaddamaṃ karonti, ten' esā ālulā sandatīti“, Bodhisattānaṃ
 adhippāyā nāma ijjhanti, tasmā ummagge mūlāni vā pāsāṇāni
 vā sabbe bhūmiyaṃ pavisiṃsu, jaṃghummaggassa dvāraṃ tas-
 miṃ nagare ahosi, sattamattāni purisasatāni jaṃghummaggaṃ:

¹ Bā āgacchā. ² Bā adda ambhākaṃ manussehi. ³ so Ck; Cs tissadvāraṃ, Bā te manusse nissañcāraṃ. ⁴ Bā rājā vissathā. ⁵ Bā tassa sahasadaṇḍo. ⁶ Bā ārabhi, Ck omit ārabhi. ⁷ Bā paraṅgātīre. ⁸ Bā vaggali-. ⁹ so Cks; Bā mahatīhi cammapasibbakāhi vālūkādīhi. ¹⁰ Cks gaṅgā.

khaṇanti ca, cammamālukādīhi¹ paṃsuṃ haritvā tasmim nagare
 pāṇṇi, pāṇṇi pātitaṃ udakena sannetvā pākāraṃ cinanti,
 aññāni vā kammāni karonti, mahāummaggassa pavisanadvāraṃ
 nagare ahoṣi, aṭṭhārasaṭṭhubbedhena yantayuttaāvārena² sa-
 5 mannāgataṃ hi ekāya āpiyā akkantāya pithīyanti, mahāum-
 maggassa dvīsu passesu iṭṭhikāhi cinitvā sudhākammanā³ kāresi,
 matthake padaracchannaṃ⁴ kāretvā ullokaṃattikāya lepetvā
 setakammanā kāresi, sabbāni p' ettha asitimahādvārāni catu-
 saṭṭhicūladvārāni ahesuṃ, sabbāni yantayuttān' eva ekāya
 10 āpiyā akkantāya pithīyanti, ekāya akkantāya vivariyyanti, dvīsu
 passesu anekasatadīpālayā⁵ ahesuṃ, te pi yantayuttā va ekas-
 mim vivariyyamāne sabbe vivariyyanti ekasmim pithīyamāne
 sabbe pithīyanti, dvīsu passesu ekasatānaṃ khattiyānaṃ eka-
 satasayanagabbhā ahesuṃ, ekekasmim nānāvappaṇṇapaccattara-
 15 ṇatthataṃ⁶, ekekaṃ mahāsayaṇaṃ⁷ samussitasetacchattaṃ,
 ekekaṃ sīhāsaṇaṃ mahāsayaṇaṃ nissāya ṭhitāni ekekaṃ mā-
 tugāmapotthakarūpaṃ uttamarūpadharaṃ hatthena anāma-
 sitvā na manussarūpaṃ ti na sakkā nātaṃ⁸, api ca um-
 maggassa gabbhe dvīsu passesu kusalā cīttakārā nānappa-
 20 kāracittakammanā karimṃsu: Sakkavilāsaṇeruparibhaṇḍasāgara-
 mahāsāgaracatumahādīpahimavantaanotattamanosilātalacanda-
 suriyacātummahārājikādichakāmasaggādivibhattiyo sabbā um-
 magge dassayimṃsu, bhūmim rajatapattavaṇṇavālukaṃ okiritvā
 upari ullokapadumāni dassesuṃ, ubhosu passesu nānappakāre
 25 āpaṇe pi dassayimṃsu, tesu tesu ṭhānesu gandhadāmapuppha-
 dāmāni olāmbetvā Sudhammadevasabhaṃ viya ummaggaṃ alāma-
 karimṃsu. Tāni pi kho tīṇi vaḍḍhakisatāni tīṇi nāvāsatāni
 bandhitvā niṭṭhitaparikkammānaṃ dabbasambhārānaṃ pūretvā
 Gaṅgāya āharitvā p-assa ārocesuṃ, tāni so nagare upayogaṃ⁹
 30 netvā „mayā ānattadivase āhareyyāthā“¹⁰ 'ti nāvāpaṇicchannaṭ-
 ṭhāne ṭhapāpesi, nagare udakaparikhā¹⁰ aṭṭhārasaṭṭho pākāro

¹ Bā cammapasippakehi. ² Cks yantavārena. ³ Bā suta-. ⁴ Bā phabalakena
 channaṃ. ⁵ Bā dipagabbhā. ⁶ Ck -ṇatthannaṃ? Bā -naṃ attharanti. ⁷ Bā
 ekekaṃ. ⁸ Cks nā. ⁹ Bā upabhogaṃ. ¹⁰ Bā -khaṃ.

gopuraṭṭālako rājanivesanādīni nivesanāni hatthisālādayo pokkharāṇiyo ti sabbam eva niṭṭham agamāsi, iti mahāummaggo jaṃghummaggo nagaran ti sabbam etaṃ catūhi māsehi niṭṭhitam. Atha M. catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtaṃ pāhesi.

5

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

49. Nivesanāni māpetvā Vedeḥassa yasassino
ath' assa pahīni dūtaṃ: [ehi dāni mahārāja],
māpitan te nivesanan ti. 1499.

Ta. pahīṇi pesesi.

10

Rājā dūtassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto mahantena parivārena nikkhami.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā itaraṃ gātham āha:

50. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā
anantavāhanaṃ daṭṭhuṃ phītaṃ Kampilliyā purān ti. 1500. 15

Ta. ananta -- ti aparimītaassādivāhanaṃ, Kampilliyā -- ti Kampillaratṭhe māpitaṃ nagaraṃ.

So anupubbena Gaṅgātīraṃ pāpuṇi, atha naṃ M. paccugantvā attanā katanagaraṃ pavesesi, so ta. pāsāḍavaragato nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā thokaṃ vissamitvā sāyaṇhasa-
maye attano āgatabbhāvaṃ nāpetuṃ¹ Cūlanīrañño dūtaṃ pesesi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

51. Tato ca kho so gantvāna Brahmaḍattassa pāhiṇi:
āgato 'smi mahārāja tava pādāni vandituṃ. 1501.
52. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriyaṃ sabbaṅgasobhanāni
suvaṇṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhatan ti. 1502. 25

Ta. vanditun ti Vedeḥo mahallako C-rājā tassa puttamatto² pi na hoti³, kilesamuechito pana hutvā jāmātara⁴ nāma sasuro vandiyo ti cintetvā tassa cittaṃ anujānanto⁵ vandanasāsaṇaṃ pahini, dadāhi dānīti ahaṃ tayā dhītaṃ dassmīti pakkosāpīto taṃ me dāni dehīti pahini, suvaṇṇena -- ti 30
suvaṇṇālaṃkārapatimaṇḍitaṃ.

¹ C^{ks} omīti nāpetuṃ. ² B^d puttanaṭṭamatto ³ so C^{ks}; B^d nappahiti. ⁴ B^d jāmātarena. ⁵ B^d ajānanto.

Cūḷani dūtassa kathaṃ sutvā somanassappatto „idāni me paccāmitto kuhiṃ gamissati, ubhinnaṃ pi tesāṃ sīsāni chin-
ditvā jayapānaṃ pivissāmā“ ¹ 'ti kevalaṃ somanassaṃ dassento
dūtassa sakkāraṃ katvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 53. Svāgatan tena² Vedeha atho te adurāgataṃ,
nakkhattaṃ ñeva paripuccha. ahaṃ kaññaṃ dadāmi te
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1503.

Ta. Vedehā 'ti Vedehasa sāsanaṃ sutvā taṃ purato ʾhitaṃ viya ālapati,
athavā³ evaṃ Brahmaddattena vuttan ti vadehīti⁴ dūtaṃ āpāpento evaṃ ā.

- 10 Taṃ sutvā dūto Vedehasa santikaṃ gantvā „deva mañ-
galakiriyaṃ anucchavikaṃ nakkhattaṃ kira jānāhi, te dhītaraṃ
demīti vuttan“ ti⁵ ā., so „ajj“ eva nakkhattaṃ sobhanaṃ“ ti puna
dūtaṃ paṇiṇi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 54. Tato ca rājā Vedeho nakkhattaṃ paripucchatha,
nakkhattaṃ paripucchitvā Brahmaddattassa paṇiṇi: 1504.
55. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1505.
C-rājāpi:
20 56. Dadāmi dāni te bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1506.

- Imaṃ g. vatvā „idāni pesemi, idāni pesemi“ musāvādaṃ
katvā ekasatarājūnaṃ saññaṃ adāsi: „atthārasahi akkhohiṇiṇi
saddhiṃ sabbe yuddhasajjā hutvā nikkhamantu, ubhinnaṃ pi
25 paccatthikānaṃ sīsāni chinḍitvā sve jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti,
te sabbe pi nikkhamiṃsu, sayāṃ nikkhamanto pana mātaraṃ
Talatādeviṃ ca⁶ aggamahesiṃ⁷ Nandadeviṃ ca puttāṃ⁸ Pañcāla-
caṇḍaṃ ca⁹ dhītaraṃ Pañcālacaṇḍiṃ ca¹⁰ ti cattāro jane orodhehi
saddhiṃ pāsāde nivāsāpetvā va¹¹ nikkhami. Bo. Vedeheraṇṇo
30 c' eva tena saddhiṃ āgatasenāya ca mahantaṃ sakkāraṃ

¹ Cks kodha. ² so Bđ; Cks ti; read: suāgatan te? ³ Cks atha. ⁴ Cks dehīti.

⁵ Cks dehīti. ⁶ Cks -viṃ, Bđ mātaraṇca calākadeviṇca ⁷ Bđ -siṇca. ⁸ Cks
nandavi puttāṃ. ⁹ Cks -ḍaṇ. ¹⁰ Bđ -ḍiṇ. ¹¹ Cks gehe nivattitvā va.

kāresi, keci manussā suraṃ pivanti keci macchamaṃsādini
 khādanti keci dūramaggā¹ āgatattā kilantā sayanti, Vedeharājā
 pana Senakādayo paṇḍite gahetvā amaccagaṇaparivuto alam-
 katamahātale nisīdi, C-rājāpi aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya
 senāya nagaraṃ tisandhicatusaṃkhepaṃ parikkhipitvā aneka- 5
 sataśahassāhi ukkāhi dhāriyamānāhi aruṇe uggacchante yeva
 gahaṇasajjo hutvā aṭṭhāsi, taṃ ñatvā M. attano yodhānaṃ tīṇi
 satāni pesesi: „tumhe jaṃghummagge gantvā raṇṇo mātaraṃ
 ca aggamahesiṃ ca puttaṃ ca dhītaraṃ ca jaṃghummaggena
 ānetvā mahāummaggena netvā ummaggadvārato bahi akatvā 10
 anto ummagge yeva yāva amhākaṃ āgamanā rakkhantā ṭhatvā
 amhākaṃ āgamanakāle ummaggā vīharitvā ummaggadvāre ma-
 hāvisālamālake ṭhāpethā“² ti, te tassa vacanaṃ sampaticchitvā
 jaṃghummaggena gantvā sopānapādamūle padarattharaṃ³ ug-
 ghāṭetvā sopānapādamūle sopānasīse mahātale ti ettake ṭhāne 15
 ārakkhamanusse ca khujjādiparivārādayo ca hatthapādesu
 bandhitvā mukhaṃ thaketvā⁴ ta. ta. paṭicchannatṭhāne ṭhapetvā
 raṇṇo paṭiyattakhādaniye⁵ kiñci khādītva⁶ cuṇṇavicuṇṇaṃ katvā⁶
 upari pāsādaṃ abhirūhimsu, tadā Talatādevī Nandādeviṃ ca
 rājaputtaṃ ca rājadhītaraṃ ca „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ mañña- 20
 mānā attanā saddhiṃ ekasayane sayāpesi, te yodhā gabbha-
 dvāre ṭhatvā pakkosimsu, sā nikkhamitvā „kiṃ tātā“ ti ā.,
 „devī amhākaṃ rājā Vedehaṃ ca Mahosadhaṃ ca jīvita-kkha-
 yaṃ pāpetvā sakala-Jambudīpe ekarajjaṃ katvā ekasatarāja-
 parivuto mahantena yasena mahāpānaṃ pivanto tumhe cattāro 25
 pi gahetvā ānetuṃ amhe pahiṇīti“, te pāsādā otaritvā sopāna-
 pādamūlaṃ agamiṃsu, atha ne gahetvā jaṃghummaggaṃ pavi-
 siṃsu, te āhaṃsu: „mayāṃ ettakaṃ kālāṃ idha vasantā imaṃ
 vīthiṃ na otiṇṇapubbā“ ti, „imaṃ vīthiṃ na sabbadā otaranti,
 maṅgalavīthi nāma⁷ esā, ajja maṅgaladivasabhāvena rājā iminā 30

¹ Ck* -gaṃ. ² Bā phalakasandhāraṃ. ³ C* kathetvā, Bā pidahitvā. ⁴ so Ck*
 for -yesu? Bā -daniyabhojaniyaṃ. ⁵ Bā adds kiñci bhinditvā. ⁶ Bā adds
 apavibhogāṃ katvā chaḍḍetvā.

maggena ānetum ānāpesīti“¹, te tesam saddahiṃsu, ath' ekacce
 te cattāro pi gahetvā gacchiṃsu, ekacce nivattitvā rājanive-
 sane ratanagabbhaṃ vivaritvā yāvadicchakaṃ dhanasāraṃ ga-
 hetvā āgamiṃsu, itare pi cattāro² purato mahāummaggaṃ gan-
 5 tvā³ alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ disvā „rañño atthāya
 sajjitan“⁴ ti saññaṃ karīṃsu, atha ne Mahāgaṇḍāya avidūratthā-
 naṃ netvā anto ummagge alaṃkatagabbhe nisīdāpetvā ekacce
 ārakkaṃ gahetvā acchiṃsu, ekacce tesam ānītabhāvaṃ gantvā
 Bo-assa ārocesum, so tesam kathaṃ sutvā „idāni me mano-
 10 ratho matthakaṃ pāpuṇissatīti“⁵ somanassajāto rañño santikaṃ
 gantvā ekamantaṃ atthāsi, rājāpi kilesāturatāya „idāni me
 dhītaraṃ pesessati, idāni me pesessatīti“⁶ pallāṃkato vuṭṭhāya
 vātapānena olovento anekehi ukkāsatasaḥassehi ekobhāsaṃ
 jātāṃ nagaraṃ mahatiyā senāya parivutaṃ disvā āsaṃkitapari-
 15 saṃkito „kin nu kho etan“⁷ ti paṇḍitehi saddhiṃ mantento g. ā. :

57. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhati vammītā,

ukkā padittā jhāyanti, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1507.

Ta. kin nu maññantīti C-rājā ambhākaṃ tuṭṭho udāhu tuṭṭho⁸ ti kin
 nu p-a maññantīti pucchī.

20 Tam sutvā Senako āha: „mā cintayi mahārāja, atibahū
 ukkā paññāyanti, rājā tumhākaṃ dātum dhītaraṃ gahetvā eti,
 maññe“⁹ ti, Pukkuso pi „tumhākaṃ āgantukasakkāraṃ kātum
 ārakkaṃ gahetvā thito bhavissatīti“¹⁰ yaṃ yaṃ tesam ruccati
 taṃ taṃ kathayīṃsu, rājāpi „asukatthāne senā tiṭṭhantu, asu-
 25 katthāne ārakkaṃ gaṇhatha, appamattā hothā“¹¹ 'ti vadantānaṃ
 saddaṃ suṇanto sannaddhaṃ ca senaṃ passanto maraṇabhaya-
 tajjito hutvā Mahāsattassa kathaṃ paccāsiṃsanto itaraṃ g. ā. :

58. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammītā,

ukkā padittā jhāyanti, kin nu kāhanti paṇḍitā 'ti. 1508.

30 Ta. kin - - ti p-a kin cintesi imā senā¹² ambhākaṃ kin karissantīti¹³.

¹ Bā adds khattiyā ² Bā patvā ³ Bā kuddho. ⁴ Bā imāya senāya. ⁵ Bā
 karissatīti.

Taṃ sutvā M. „imaṃ andhabālaṃ thokaṃ santāsetvā
pacchā mama balaṃ¹ dassetvā assāsessāmīti“ cintetvā ā.:

59. Rakkhati taṃ mahārāja Cūlanīyo mahabbalo,
paduṭṭho te Brahmadatto, pāto taṃ ghātayissatīti. 1509.

Taṃ sutvā sabbe maraṇabhayaatajjitā, raṇṇo kaṇṭho sussi, 5
mukhe kheḷo chijji², sarīre dāho uppajji, so maraṇabhayaabhīto
paridevanto dve gāthā abhāsi:

60. Ubbedhati me hadayaṃ mukhaṃ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1510.

61. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahiṃ³ 10
evam pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahīti. 1511.

Ta, ubbedhatīti tāta Ma-a hadayaṃ me mahāvāteritaṃ viya pallavaṃ
kampati, anto jhāyatīti so ukkā viya mayhaṃ hadayamaṃsaṃ abbhantare
jhāyati bahi pana na paṇṇāyatīti paridevatī.

M. tassa paridevitaṃ sutvā „ayaṃ andhabālo aññesu di- 15
vasesu mama vacanaṃ na kareyya, bhiyyo naṃ niggaṇhissā-
mīti“ cintetvā āha:

62. Pamatto mantanātīto bhinnamanto si khattiya,
idāni kho taṃ⁴ tāyantu paṇḍitā mantino janā. 1512.

63. Akatvāmacassa vacanaṃ atthakāmahitesino 20
attapitirato rājā migo kūṭe va ohito. 1513.

64. Yathāpi maccho balisaṃ vaṃkamamaṃsena chāḍitaṃ
āmagijjho⁵ na jānāti maccho maraṇam attano 1514.

65. Evam eva tuvaṃ rāja Cūlaneyyassa dhītaraṃ
kāmagiddho na jānāsi maccho maraṇam attano. 1515. 25

66. Sace gacchasi Pañcālaṃ khippaṃ attam jahessasi
migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essati. 1516.

67. Anariyarūpo puriso janinda
ahīva ucchaṇṇagato⁷ daseyya,
na tena mettiṃ kayirātha paṇṇo⁸, 30
dukkho bhava⁹ kāpurisena saṅgamo. 1517.

¹ Bā paṇṇābalaṃ. ² Bā paricchajji. ³ Cā Bā bahi. ⁴ Bā maṃtam, Cā tā. ⁵
so Cā for -giddho? Bā kāmagiddho. ⁶ Cā patthānapattaṃ, Cā petthānapannaṃ,
Bā baudhānubandhaṃ. ⁷ Cā -hato. ⁸ Cā omit paṇṇo. ⁹ Bā have.

69. Yan tv-eva¹ jaññā purisaṃ² janinda
 [‘sīlavāyaṃ bahussuto’]
 ten’ eva mettīm kayirātha pañño³,
 sukho bhavē⁴ sappurisenā saṅgamo ti. 1518.

- 5 Ta, pamatto ti mahārāja tvaṃ kāmēna pamatto, mantanātīto ti mayā
 anāgatabhayāṃ disvā paññāya paricchinditvā mantitamantaṇaṃ atikkanto, bhinnamanto ti
 mantanātikkantattā yeva bhinnamanto⁵, Senakādīhi saddhiṃ manto⁶
 gahito esa so⁷ bhinno ti pi bhinnamanto si jāto, paṇḍitā ti ime Senakādayo
 cattāro janā⁸ idāni taṃ rakkhantu passāma nesaṃ balaṃ ti dīpeti, akatvā--ti
 10 mama uttamasamaccassa vacanaṃ akatvā, attapītīrato ti attano kilesapītiyā
 abhirato hutvā, kūṭe--ti yathā nāma nivāpalobhenāgato migo kūṭapāse baj-
 jhati evaṃ mama vacanaṃ agahetvā Pañcālacaṇḍīm labhissāmīti lobbenāgantvā
 idāni kūṭapāse baddho migo viya jāto si, yathā maccho ti gāthāya⁹ tadā
 mayā ayaṃ upamā āhatā¹⁰ ti dassetuṃ vuttaṃ, sace gacchasīti gāthāya pi
 15 na¹¹ kevalaṃ etam eva imaṃ pi te upamaṃ āharin ti dassetuṃ vuttaṃ¹², anari-
 yarūpo ti Kevaṭṭabrahmanasadiṣo asappurisa-jātiko nillajjapuriso, na tena
 mettīn ti tādīsena saddhiṃ mittadhammaṃ na kayirātha, tvaṃ pana Ke-ena
 saddhiṃ katvā tassa vacanaṃ gāṇhi, dukkho ti evarūpena s. saṅgamo nāma
 ekavāraṃ kato idhaloke pi paraloke pi mahādukkhāvahanato dukkho¹³ hoti,
 20 yantvevā¹⁴ ‘ti yaṃ c’ eva¹⁵ ayaṃ eva vā pāṭho, sukho ti idhaloke pi para-
 loka pi sukho yeva.

Atha naṃ „puttaṃ evarūpaṃ na karissasīti“ suṭṭhutarāṃ
 niggaṇhanto pubbe raññā kathitakathaṃ nīharitvā dassento

69. Bālo tvaṃ elamūgo si rāja
 25 yo uttamatthāni mayi lapittha¹⁶,
 kim evāhaṃ naṅgalakoṭivaddho
 atthāni jānissam¹⁷ yathāpi añño. 1519.
 70. ‘Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
 yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati’ ti 1520.
 30 ime dve gāthā vatvā „mahārāja ahaṃ gahapatiputto yathā
 tava aññe Senakādayo p-ā atthāni jānanti tathā kiṃ eva jā-
 nissam, agocarō esa mayhaṃ, gahapatissippam evāhaṃ jānāmi,
 ayaṃ attho Senakādīnaṃ pākato, te p-ā bhontā¹⁸ ajja te

¹ Bā yadeva, Cks yatveva, Bs yanteva? ² Bā -so. ³ Cks omit pañño. ⁴ Bā vahe. ⁵ Bā adds tayā. ⁶ Cks omit manto. ⁷ so Cks; Bā eso. ⁸ Cks omit janā. ⁹ Bā gāthādvayaṃ. ¹⁰ Bā āhatā. ¹¹ Cks omit na, Bā gāthāpi na. ¹² Cks -ā. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Cks yatvevā, Bā yadevā. ¹⁵ Bā yaṃ eva. ¹⁶ Cks ye- ittho. ¹⁷ Bā jānanti. ¹⁸ Bā hotu, omitting te paṇḍita.

atthārasahi akkhohiñhi parivāritassa avassayā hontu, mañ
 pana gīvāya gahetvā nikkadḍhitum ānāpehi, idāni mañ kasmā
 pucchasi¹“ evaṃ suniggahitaṃ niggahi¹, taṃ sutvā rājā cin-
 tesi: „p-o mayā katadosam eva katheti, pubbe h' idaṃ anā-
 gatabhayaṃ jāni², tena mañ ativiya niggaṇḥati³, na kho pana 5
 ettakaṃ kālāṃ nikkammako⁴ acchissati, avassaṃ iminā mayhaṃ
 sotthibhāvo⁵ kato bhavissatīti⁶“, atha naṃ parigaṇḥanto dve
 gāthā abhāsi:

71. Mahosadha atitena nānuvijjhanti paṇḍita,
 kiṃ mañ assaṃ va sambandhaṃ⁶ patoden' eva vijjhasi. 1521. 10

72. Sace ca⁷ passasi mokkhaṃ⁸ khemaṃ vā pana passasi
 ten' eva mañ anusāsa, kiṃ atitena vijjhasīti. 1522.

Ta. nānuvijjhantīti atitadosaṃ gahetvā mukhasattihī⁹ na¹⁰ vijjhanti,
 sambandhaṃ⁶ ti sattusenāya parivutattā suṭṭhu bandhivā ṭhapitaṃ assaṃ viya
 kiṃ mañ vijjhasi, teneva mañ ti evaṃ te mokkha bhavissati evaṃ khemaṃ 15
 ti tena sotthibhāven' eva mañ anusāsa assāsehi, taṃ hi ṭhapetvā aññaṃ me
 paṭisaraṇaṃ n' atthi.

Atha M. „ayaṃ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṃ na
 jānāti, thokaṃ kilametvā pacchāssa avassayo bhavissāmīti⁶“
 cintetvā āha: 20

73. Atitaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na taṃ sakkomi mocetum, tvam pi¹² jānassu khattiya. 1523.

74. Santi vehāsayā nāgā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1524.

75. Santi vehāsayā assā iddhimanto yasassino, 25
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1525.

76. Santi vehāsayā pakkhī¹³ iddhimanto yasassino, te etc. 1526.

77. Santi vehāsayā yakkhā iddhimanto yasassino, te etc. 1527.

78. Atitaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na taṃ sakkomi mocetum antalikkhena khattiyā¹⁴ 'ti. 1528. 30

¹ Bā miggañhi. ² Bā jānāti. ³ Bā -hāti. ⁴ Cks nikkh-. ⁵ Cks -vañ. ⁶ so
 all three MSS. for -baddhaṃ? ⁷ Bā omits ca. ⁸ Bā adds vā. ⁹ Cks -sāntihi.
¹⁰ Cks omit na. ¹¹ Cks mānusaṃ, Bā mānussaṃ. ¹² Bā pa. ¹³ all three
 MSS. -i.

Ta. kamman ti mahārāja idaṃ ito mocanaṃ nāma atītaṃ mānusehi kattaḃbaṃ kamman atītaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ n' eva kātuṃ na sahituṃ sakkomīti¹ ahaṃ taṃ ito mocetuṃ na sakkomi, tvam pi² jānassu khattiyā 'ti mahārāja tvam ev' ettha kattaḃbaṃ jānassu, vehāsayā ti ākā-
 5 sena gamanasamatthā hatthino, yassā 'ti yassa rañño tathāvidhā chaddanta-
 kule vā uposathakule vā jātā nāgā honti taṃ rājānaṃ te ādāya gaccheyyuruṃ,
 assā ti valāhakassa rājakule jātā assā, pakkhīti Garuḷaṃ sandhāyāba, yakkhā
 ti Sātāgīradāyo, antalikkhenā 'ti ahaṃ antalikkhena mocetuṃ na sakkomi,
 taṃ ādāya ākāsenā Mithilaṃ netuṃ na sakkomīti a.

10 Rājā taṃ sutvā appaṭibhāno nisīdi, atha Senako cintesi:
 „idāni rañño ca ambhakaṃ ca ṭhapetvā p-aṃ aññaṃ paṭisa-
 raṇaṃ n' atthi, rājā paṇ' assa kathaṃ sutvā bhayatajjito kiñci
 vattuṃ na sakkoti, ahaṃ p-aṃ yācissāmīti“ yācanto dve
 gāthā abhāsi:

15 79. Atīradassī puriso mahante udakaṇṇave
 yattha so labhate gādhaṃ⁴ tattha so vindate sukhaṃ. 1529.
 80. Evaṃ amhañ⁵ ca raññañ⁶ ca tvaṃ patitṭhā⁷ Mahosadha,
 tvaṃ no si mantinaṃ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā 'ti. 1530

Ta. atīradassīti samudde bhinnanāvo tīraṃ apassanto, yatthā 'ti
 20 ūlvegabbhāhato vicaranto yasmiṃ padese patitṭhaṃ labhati, pamocayā 'ti
 pubbe pi Mithilaṃ parivāretvā ṭhitakāle tayā va mocit' amhā idāni pi tvam
 eva amhe dukkhā mocchēhi yāci.

Atha naṃ niggaṇhanto M. gāthāya ajjhabhāsi:

25 81. Atītaṃ mānusaṃ kamman dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
 na naṃ sakkomi mocetuṃ, tvaṃ pajānassu⁸ Senakā 'ti. 1531.

Ta. tvaṃ pajānassu -- ti Senaka ahaṃ na sakkomi tvaṃ imaṃ rājā-
 naṃ ākāsenā Mithilaṃ nehitī.

Rājā gahetabbagahaṇaṃ apassanto maraṇabhayatajjito
 M-ena saddhiṃ kathetuṃ asakkonto „kadāci Senako pi kiñci
 30 upāyaṃ jāneyya, pucchāmi tāva naṃ“ ti pucchanto g. ā.:

82. Suṇohi mētaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
 Senakaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasīti. 1532.

¹ Bā kātuṃ na sambhavituruṃ. sakkā na taṃ sakkomīti. ² Bā pa. ³ Cks add
 vā, Bā yakkhā. ⁴ Bā nāvaṃ. ⁵ Bā ambhakaṃ. ⁶ Bā rañño. ⁷ Bā adds si.

⁸ Cks pijā-.

Ta. kiṃ kiccaṃ ti kiṃ kātabbayuttakaṃ idha maññasi Ma - - en' amhi pariccatto yadi tvaṃ jānāsi vadehīti.

Taṃ sutvā Se- „rājā upāyaṃ pucchati, sobhano vā hotu mā vā kathessāmi 'ssa etaṃ upāyaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

- ss. Aggim' dvārato² dema, gaṇhāmase vikattanaṃ³, 5
aññamaññaṃ vadhivāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayīti⁵. 1533.

Ta. dvārato ti dvāraṃ pidaḥitvā ta. aggim' dema, vikattanā³ ti aññamaññaṃ vikattanaṃ⁶ satthaṃ gaṇhāma, hessāma⁴, ti jīvitāṃ khippaṃ jahissāma, alaṃkatapāsādo yeva no dārucitako bhavissati. 10

Taṃ sutvā rājā anattamano ahosi, attano puttadārassa eva-rūpaṃ citakaṃ⁷ karohīti⁸ cintetvā Pukkusādayo pucchi, te pi attano anurūpaṃ bālakathaṃ kathayimāsu, tena vuttaṃ:

- ss. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Pukkusaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1534. 15
ss. Visāṃ khādītva miyyāma, khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1535.
ss. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Kāvindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1536.
ss. Rajjuyā bajjha miyyāma, papātā⁹ papatemase, 20
mā no rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1537.
ss. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Devindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1538.
ss. Aggim' dvārato dema, gaṇhāmase vikattanaṃ¹⁰,
aññamaññaṃ vadhivāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ, 25
na no sakkomi¹¹ mocetuṃ, sukhen' eva Mahosadho ti. 1539.

Api ca tesu Devindo „ayaṃ rājā kiṃ karoti, aggimhi sante khajjopanakaṃ dhamati, ṭhapetvā Ma-am añño¹² idha sottibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma n' atthi, ayaṃ¹³ taṃ

¹ Bā adds vā. ² read: duvārato. ³ Bā vikandanaṃ. ⁴ Bā hi-. ⁵ Bā hadayiti or mādayiti. ⁶ Bā vikaudana. ⁷ so Bā; C² cittaṃ, B³ cittadukkhāṃ. ⁸ so C²; B³ hotīti. ⁹ Bā pabbatā. ¹⁰ Bā vikandanaṃ. ¹¹ Bā sakkoti. ¹² C² aññe. ¹³ Bā adds rājā.

apucchitvā amhe pucchati, mayam kiṃ jānāmā¹ 'ti cintetvā
aññaṃ upāyaṃ apassanto Senakena kathitam eva kathetvā
M-am vaṇṇento dve pāde ā.:

90. Tatrāyaṃ adhippāyo mahārāja:

- 5 mayam sabbe pi paṇḍitam eva yācāma,
sace pana yāciyamāno¹ pi
na no sakkoti mocetum² sukhen³ eva Mahosadho
atha Senakassa vacanaṃ karissāmā⁴ 'ti. 1540.

Taṃ sutvā rājā pubbe Bo-assa kathitadosaṃ⁵ saritvā tena
10 saddhiṃ kathetum asakkonto tassa suṇantassa paridevanto ā.:

91. Yathā kadalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ⁶ nājjhagamāmase⁷. 1541.

92. Yathā simbalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ⁶ nājjhagamāmase⁷. 1542.

15 93. Adese vata no vutthaṃ kuñjarānaṃ v⁸ anodake
sakāse dummanussānaṃ bālānaṃ avijānataṃ. 1543.

94. Ubbedhate me hadayaṃ, mukhaṃ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1544.

95. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
20 evaṃ pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahiti. 1545.

Ta. kadalino ti yathā kadalikkhandhassa nissārattā sārattiko puriso
anvesanto pi tato sāraṃ nādhigacchati evaṃ mayam imamahā dukkhā muccanu-
pāyaṃ⁶ pañhaṃ pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānāpi pañhaṃ nājjhagamā-
mase, amhehi pucchitaṃ upāyaṃ asunantā mayam pañhaṃ⁷ nādhigacchāma,
25 duttiyagāthāya pi es⁸ eva nayo, kuñjarānaṃ -- ti yathā kuñjarānaṃ anūda-
kaṭṭhāne vutthaṃ⁸ nāma hoti te hi tathārūpe nirūḍḍake vanagahane dese vasantā
khippam eva paccāmittānaṃ vasaṃ gacchanti evaṃ amhehi pi imesaṃ dumma-
nussānaṃ bālānaṃ santike vasantehi adese vutthaṃ⁸, ettakesu hi paṇḍitesu
eko pi me idāni paṭisaraṇaṃ n⁹ arthīti⁹ nānāvidhena vilapati.

30 Taṃ sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kilamati, sace taṃ na
assāsessāmi hadayena phalitena marissatīti“ cintetvā assāsesi.

¹ Bā yācamāno. ² Bā adds ayam. ³ Cks kataṃ dosaṃ. ⁴ Cks paññā. ⁵ so
Cks; Bā najhaga-. ⁶ Bā muñe-. ⁷ Cks paññam. ⁸ Bā vuttam. ⁹ Bā adds
cintetvā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

96. Tato so paṇḍito dhīro atthadassī Mahosadho
Vedehaṃ dukkhitāṃ disvā idaṃ vacanaṃ abravī: 1546.
97. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahaṃ taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Candimaṃ. 1547. 5
98. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Sūriyaṃ. 1548.
99. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi pamke sannaṃ¹ va kuñjaraṃ. 1549.
100. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha, 10
ahan taṃ mocayissāmi peḷābaddhaṃ va pannagaṃ 1550.
101. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi macche jalagata-r-iva. 1551.
102. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi sayoggaṃ balavāhanaṃ. 1552. 15
103. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
Pañcālaṃ vāhayissāmi kākaseṇaṃ va leḍḍunā. 1553.
104. Adu paññā kimatthiyā² amacco vāpi tādiso
yo taṃ³ sambādhapakkhantaṃ⁴ dukkhā na parimocaye⁵ ti. 1554.

Ta. idan ti davadāhaddaḍḍhe araṇṇe ghanavassaṃ vassāpento viya taṃ 20
assāsento imaṃ⁶ mā tvaṃ bhāyi mahārājā 'ti ādikaṃ vacanaṃ abravī, ta.
sannaṃ ti laggāṃ, peḷābaddhaṃ ti peḷāya abbhantaragataṃ, Pañcālaṃ ti
etaṃ evaṃ mahantaṃ pi Pañcālāraṇṇo seṇaṃ, vāhayissamīti palāpessāmi,
āḍu ti anāmatthe nipāto, paññā nāma kimatthiyā ti attho. amacco vāpi
tādiso ti paññāya samannāgato tādiso paññāsampanno amacco vāpi kimatthiyo 25
yo taṃ evaṃ maraṇasambādhappattaṃ dukkhā na mocaye, mahārāja ahaṃ pa-
ṭhamataraṃ āgacchanta nāma kimatthaṃ āgato ti maññasi, mā bhāyi ahan taṃ
imamhā dukkhā mocessāmīti assāsesi.

So pi tassa vacanaṃ sutvā „idāni me jīvitāṃ laddhaṃ“ ti
assāsi⁷, Bodhisattena sihanāde kate sabbe va tussimsu, atha 30
Se- pucchi: „paṇḍita tvaṃ sabbe amhe gahetvā gacchanta ken'
upāyena gamissasīti“, „alambakataummaggenā ti⁸, tumhesajjā hothā“
'ti vatvā ummaggaḍḍaraṃ vivaraṇatthaṃ yodhe āṇāpento g. ā.:

¹ Ck^s sannaṃ. ² so Bḍ; Ck^s timatthikā, C^s nimatthikā. ³ Ck^s tā, Bḍ tvaṃ.

⁴ Bḍ -pakkhandhaṃ. ⁵ C^s -yā, B^s -yī. ⁶ Bḍ idaṃ. ⁷ Bḍ assāsesi, B^s assā-
paṭilabhi. ⁸ Bḍ -na nessāmi.

105. Etha māṇavā¹ utthetha, mukhaṃ sodhetha sandhino,
Vedehe sah' amaccehi ummaggena gamiṣṣatīti. 1555.

- Ta. māṇavā² ti tarunādhivacanaṃ, mukhaṃ sodhethā 'ti ummagga-
dvāraṃ vivaratha, sandhino ti gharasandhino³ sodhetvā ekasatānaṃ sayana-
5 gabbhānaṃ dvāraṃ vivaratha anekasatānaṃ dipālayānaṃ dvāraṃ vivarathā 'ti.

Te utthāya ummaggassa dvāraṃ vivariṃsu, sakalaum-
maggo ekobhāso alaṃkatadevasabhā viya viroci.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

106. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā paṇḍitassānusārino
10 ummaggadvāraṃ vivariṃsu yantayutte ca aggale ti. 1556.

Ta. anusārino⁴ ti veyyāvaccakarā, yantayutte⁵ ca aggale ti sūcighaṭṭi-
kasampannāni dvārakavāṇāni.

Te ummaggadvāraṃ vivarivā M-assa ārocesuṃ, so raṇṇo
saṇṇaṃ adāsi: „kālo deva, pāsādā otarathā“ 'ti, rājā otari,
15 Se- sīsato nālivattaṃ apaneti, sātakaṃ omuṇcati, atha naṃ
M. disvā „kiṃ karosīti“ pucchi, „p-a ummaggena gacchantehi
nāma veṭhanaṃ mocetvā kacchaṃ dālhaṃ bandhitvā gantabban“
ti, „Senaka 'ummaggaṃ pavisanto onamitvā onamitvā jaṇṇukehi
patiṭṭhāya pavisissāmīti“ mā saṇṇaṃ akāsi, sace hatthinā
20 gantukāmo si hatthiṃ abhirūha, ucco ummaggo aṭṭhārassa-
hatthubbedho visāladvāro, tvaṃ yathāruciya alaṃkatapaṭiyatto
raṇṇo purato gacchā“ 'ti ā., Bo- pana Senakassa gamanaṃ
purato vicāretvā rājānaṃ majjhe katvā sayāṃ pacchato ahoṣi,
kiṃkāraṇā⁷: „alaṃkataummaggaṃ olokento mā saṇṇikaṃ aga-
25 māsiṭi“, ummagge mahājanassa yāgubhattakhādaniyādīni⁸ ap-
pamāṇāni abesuṃ, te manussā khādantā pivantā ummaggaṃ
olokentā gacchanti, M. pi „yātha“ mahārājā“ 'ti codento pac-
chato yāti, rājā alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ olo-
kento yāti.

¹ Ck māṇava, Bā māṇava. ² Ck māṇavā. ³ Bā adds va dvāraṃ. ⁴ Bā -cārino.

⁵ Ck -ttā. ⁶ Ck pavissā-, Bā pavisā-. ⁷ Bā adds rājā. ⁸ Ck -dinaṃ. ⁹

Ck yathā mahārāja yathā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

107. Purato Senako yāti pacchato ca Mahosadho
majjhe ca rājā Vedeho amaccaparivārito ti. 1557.

Raṇṇo āgatabbhāvaṃ nātvā te māṇavā raṇṇo mātaraṇ ca
deviṇ ca puttaṇ ca dhītaraṇ ca ummaggā nīharitvā mahāvisāla- 5
mālake ṭhapesuṃ, rājāpi Bo-ena saddhiṃ ummaggā nikkhami,
te rājānaṇ ca p-aṇ ca disvā „nissamsayaṃ parahatthagat’ amha,
amhe gahetvā āgatehi p-assa purisehi bhavitabban“ ti maraṇa-
bhayatajjitā bhītaravaṇ ravimsu. Cūlanīrājāpi kira Vedeha-
raṇṇo palāyanabhayena — yena Gaṅgā tena¹ gāvutamattaṭṭhāne 10
ahosi² so — sannisināya rattiyā tesam ravaṇ sutvā³ „Nandā-
deviyā viya saddo“ ti vattukāmo ahosi, „kuhiṇ N-deviṃ passa-
sīti“⁴ paribhāsabhayena na kiñci ā., M. tasmīṃ ṭhāne Pañcāla-
caṇḍikumārikam⁵ ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisiñcitvā „mahārāja
tvam imissā kāraṇā āgato, ayaṇ te aggamaheṣi hotū“ ’ti ā., 15
tīṇi nāvāsātāni utṭhāpesuṃ, rājā visālamālakā otaritvā alaṇ-
katanāvaṃ abhirūhi, te pi cattāro khattiyā nāvaṃ abhirūhimsu.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

108. Ummaggā nikkhamitvāna Vedeho nāvaṃ āruhi
abhirūḥaṇ ca taṃ nātvā anusāsi Mahosadho: 1558. 20
109. Ayaṇ te sasuro deva ayaṃ sassū janādhīpa,
yathā mātu paṭipatti evaṇ te hotu sassuyā. 1559.
110. Yathāpi niyako bhātā saudariyo ekamātuko
evaṇ Pañcālacaṇḍo te dayitabbo rathesabha. 1560.
111. Ayaṃ Pañcālacaṇḍi te rājaṇti abhiṇṇitā,
kāmaṃ karohi te tāya, bhariyā te rathesabhā ’ti. 1561. 25

Ta. anusāsīti evaṇ kir’ assa ahosi: kadāci tesam⁶ kujjhivā Cūlāni-
raṇṇo mātaraṇ māreyya abhirūpāya Nandādeviyā saddhiṃ samvāsaṃ kappeyya
rājakumāraṇ ca māreyya, paṭiññam assa gahessāmīti, tasmā ayaṇ te ti ādini
vadanto anusāsi, ta. ayaṇ te sasuro ti ayaṇ tava sasurassa Cūlaniraṇṇo putto 30
Pañcālacaṇḍiyā kaniṭṭhabhātiko ayaṇ te idāni sasuro, ayaṃ sassū ti ayaṃ
imissā mātā N-devi nāma tava sassū yathā mātu puttā vattapaṭivattam karonti

¹ Bā gaṅgāto in the place of yena-tena. ² Bā athāsi. ³ Cks omit sutvā ⁴
Bā passiasasiti. ⁵ Cks -kā. ⁶ Bā eso.

evan te etissā hotu balavamātu saññam upaṭṭhapetvā mā nam kadāci lobha-
cittena olokayī, niyako ti ajjhattiko ekapitaro¹, ekamātukoti, ekamātuyā
jāto, dayitabbo ti piyāyitabbo, bhariyā ti ayan te bhariyā mā etissā ava-
mānaṃ akāsīti rañño patiññaṃ ganihi.

- 5 Rājā „sādhū“² 'ti sampajicchi. M.² rājamātaram pana
ārabbha na kinci kathesi, kimkāraṇā: tassā mahallikābhāven'
eva, idaṃ pana sabbam Bo- tīre ṭhatvā kathesi. Atha naṃ
rājā mahādukkhato mutto nāvāya gantukāmo hutvā „tāta tvam
tīre ṭhito va kathesīti“³ vatvā g. ā.:

- 10 113. Āruyha nāvaṃ taramāno kin nu tīramhi tiṭṭhasi,
kicchā mutt'amha dukkhāto⁴, yāma dāni Mahosadhā'ti. 1562.
M. „deva tumhehi saddhiṃ gamanaṃ nāma mayhaṃ ayuttan“
ti vatvā āha:

113. N' esa dhammo mahārāja yo 'haṃ senāya nāyako
15 senaṅgaṃ parihāpetvā attānaṃ parimocaye. 1563.
114. Nivesanamhi te deva senaṅgaṃ parihāpitaṃ
tam⁴ dinnam Brahmaddattena ānayissaṃ rathesabbhā'ti. 1564.

Ta. dhammo ti sabbhāvo, nivesanamhi te ti taṃ nagaraṃ sandhāyāha,
parimocaye ti parimoceyya, parihāpitaṃ ti chaḍḍitaṃ.

- 20 Tesu hi manussesu⁶ sudūramaggaṃ⁶ āgatattā keci kilantā
niddaṃ okkantā keci khādantā pivantā amhākaṃ nikkhanta-
bhāvaṃ na jānanti keci gilānā mayā saddhiṃ cattāro māse
kammaṃ katvā mama upakāraṃanussā c' ettha⁷ bahū, na
sakkā mayā ekamanussam pi chaḍḍetvā gantum, ahaṃ pana
25 nivattitvā sabbam pi taṃ tava senaṃ Brahmaddattena dinnam
appaṭividdhaṃ ānessāmi, tumhe mahārāja katthaci avilambantā
siḅhaṃ gacchatha, mayā vo antarāmagge hatthivāhanādīni ṭha-
pitāni, kilantāni kilantāni pahāya samatthasamatthehi siḅhaṃ
Mithilam eva pavisathā⁸ 'ti. Tato rājā gātham āha:
30 115. Appaseno mahāsenam katham viggayha⁹ ṭhassasi,
dubbalo balavantena vihaññissasi paṇḍitā 'ti. 1565.

¹ Bā ekavasitthiko. ² Cks omit M. ³ Bā -ato. ⁴ Cks omit tam. ⁵ Cks -ehi

⁶ Bā -ggā. ⁷ Bā pettha. ⁸ Bā nigga-.

Ta. viggayhā¹ 'ti paṭippharivā², vihaññissasīti haññissasi.

Tato Bodhisatto gātham āha:

116. Appaseno pi ce mantī mahāsenam amantinam
jināti rājā rājāno ādicco v' udayan³ taman ti. 1566.

Ta. mantīti mantāya samannāgato paññavā upāyakusalo, amantinam ti 5
anupāyakusalam jināti paññavā duppaññam jināti, rājā rājāno ti eko pi ca
evārūpo rājā bahū pi duppaññarājāno jināti yeva, yathā kin ti: ādicco --vu-³
ti ādicco udentō tamam vidhamitvā ālokaṃ dasseti evam jināti c' eva suriyo
viya virocati.

Idam vatvā M. rājānam vanditvā „gacchatha tumhe“ ti 10
vatvā uyyojesi, so „mutto vat' ambi amittahatthato imissā ca
laddhattā manoratho pi me matthakaṃ patto“ ti Bo-assa
guṇam āvajjitvā uppannapītipāmojjo p-assa guṇe Senakassa
kathento gātham āha:

117. Susukham vata samvāso paṇḍitehīti Senaka, 15
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate⁴ mocayi no Mahosadho ti. 1567.

Ta. susukham vatā 'ti atisukham vata idam, kataram: so⁵ samvāso
p-hi, itīti kārāpatthe ti nipāto, i. v. h.: yasmā amittahatthagate mocayi no
Ma- tasmā Se-a vadāmi susukham vata idam so⁵ esa p-ehi samvāso ti. 20

Tam sutvā Se- pi p-assa guṇam kathento āha:

118. Evam etam⁶ mahārāja paṇḍitehi sukhāvaham⁷,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate mocayi no Mahosadho ti. 1568.

Atha Videharājā nadim⁸ uttaritvā yojanantare M-ena 25
kāritagāmaṃ sampatto, tatr' assa Bo-ena ṭhapitamanussā
hatthivāhanādīni c' eva annapānādīni ca adamsu, so⁹ kilante
hatthiassarathe nivattetvā¹⁰ itare ādāya tehi saddhim aññam
gāmaṃ pāpuṇi, eten' upāyena yojanasatamaggaṃ atikkamitvā
punadivase pāto va Mithilam pāvīsi, Bo- pi ummaggadvāram 30

¹ Bā nigg-. ² Bā niggahetvā. ³ Cks cu-. ⁴ Bā -hatthatta-, Bā amittassa
hatthagate. ⁵ Bā yo. ⁶ Bā eva. ⁷ Cks -ho, Bā -hā. ⁸ Ck dinam. ⁹ Bā
adds rājā. ¹⁰ Cks -ttitvā, Bā dhapetvā

gantvā attanā sannaddhakhaggaṃ omuñcitvā ummagadvāre
vālukaṃ viyūhitvā ṭhapesi, ṭhapetvā ummaggaṃ pavisitvā
ummaggena gantvā taṃ nagaraṃ pavisitvā gandhodakena nahā-
yitvā nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā sayanavaragato, „mano-
5 ratho me matthakaṃ patto“ ti āvajjanto nipajji, atha tassā
rattiyā accayena C-rājā senaṅgaṃ vicārayamāno taṃ nagaraṃ
upāgami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

119. Rakkhitvā kaṣiṇaṃ rattiṃ Cūlaṇiyo mahabbalo
10 udentaṃ aruṇuggambhi Upakāriṃ upāgami. 1569.
120. Aruṇha pavaraṃ nāgaṃ balavantaṃ satṭhihāyanaṃ
rājā avoca Pañcālo Cūlaṇiyo mahabbalo 1570.
121. Sannaddho maṇivammesu gharaṃ ādāya paṇiṇaṃ
pessiye ajjhabhāsīttha puthugumbe samāgate ti. 1571.
- 15 Ta. kaṣiṇaṃ ti sakalaṃ, udentaṃ ti udente, Upakāriṃ ti Pañcāla-
nagaraṃ upādāya M-ena kārītattā Upakārīti laddhanāmaṃ taṃ nagaraṃ upā-
gami, avocā 'ti attano senaṃ avoca, pessiye ti attano pesanakārake¹, ajjha-
bhāsītthā 'ti adhiabhāsīttha puretaraṃ eva abhāsīttha, puthugumbe ti
bahūsu sippesu patitṭhite anekasippaṇṇū.
- 20 Idāni te sarūpato dassetuṃ
122. Hatthārube² anīkaṭṭhe rathike pattikārike
upāsanambhi katahatthe vāavedhe samāgate ti vuttaṃ. 1572.
Ta. upāsanambhīti dhanusippe, katahatthe ti avirujjhanavedhitāya
sampaṇṇahatthe.
- 25 Idāni rājā Vedehaṃ jīvagāhaṃ gaṇhāpetuṃ āṇāpento ā.:
123. Pesetha kuṇjare danti balavante satṭhihāyane,
maddantu kuṇjarā nagaraṃ Vedeheṇa sumāpitaṃ. 1573.
124. Vacchadantaṃ mukhā senā tikkhiṇaggā³ atṭhivedhino
paṇunnā⁴ dhanuvegena sampatantu 'taritaraṃ. 1574.
- 30 125. Māṇavā vammīno sūrā citraḍaṇḍayutāvudhā
pakkhandino mahānāgā hatthīnaṃ hontu sammukhā. 1575:
126. Sattiyo teladhotāyo accimantā⁵ pabhassarā
vijjotamānā titṭhanti sataraṃsīva⁶ tārakā. 1576.

¹ Cks pesana-. ² Bđ -rohe. ³ Bđ tikkhaggā. ⁴ Ck paṇunnā, Bđ paṇunā. ⁵
Cks -nti. ⁶ Cks -sā viya

127. Āvudhabalavantānaṃ guṇikāyūradhāriṇaṃ
etādisānaṃ yodhānaṃ saṅgāme apalāyinaṃ
Vedebo kuto muccissati sace pakkhīva kāhati. 1577.
128. Timsā me purisā¹ nāvutyō² sabbe v³ ekekanicchitā
yesaṃ samaṃ na passāmi kevalaṃ mahimaṃ caraṃ. 1578. 5
129. Nāgā ca kappitā dantī balavantā saṭṭhihāyana
yesaṃ khandhesu sobhanti kumārā cārudassanā. 1579.
130. Pītālaṃkāṛā pītavaśanā pītuttaranivāśanā³
nāgakkhandhesu sobhanti devaputtā va Nandane. 1580.
131. Pāṭhīnavappā nettimsā teladhotā pabbassarā
niṭṭhitā naravīrehi samadhārā sunissitā 1581. 10
132. Vellāḷino⁴ vītamalā sikāyasamayā⁵ dālā
gabitā balavantehi supphāhārapphārihi⁶. 1582.
133. Suvaṇṇacārusampannā lohitaḥchūpavādītā⁷
vivattamānā⁸ sobhanti vijju v⁹ abbhagghanantare. 1583. 15
134. Patākāvammīno⁹ sūrā asicammassa kovidā
tharuggahā¹⁰ sikkhitāro nāgakkhandhātipātino¹¹ 1584.
135. Edisehi parikkhitto n¹ atthi makkho ito tava,
pabhāvan te na passāmi yena tvaṃ Mithilaṃ vaje ti 1585.

Ta. dantīti sampannadante, vaccha -- ti nikhādanasadisamukhā, pa- 20
nunnā¹² ti vissatṭhā, sampatantū¹³ ti evarūpasarā itaritarāṃ¹³ sampatantu
samāgacchantu, ghanameghavassaṃ viya saravassaṃ vassathā¹⁴ ti āṇāpeti, māṇavā
ti taruṇayodhā, vammīno ti vammahatthā, citradanḍa -- ti citradanḍayuttehi
āvudhehi samannāgatā, pakkhandino ti saṃgāmapakkhandakā, mahānāgā ti
mahānāgesu koṭṭanādaṃ katvā āgacchantesu niccalā ṭhatvā tesāṃ dante gabhetvā 25
luṇḍitum samatthayodhā viya, sataraṃsīva¹⁴ -- ti sataraṃsā osadhitārakā viya,
āvudha -- ti āvudhabalena yuttānaṃ, guṇi -- ti guṇi vuccati kavacaṃ, kava-
cāni c¹ eva kāyūrabharāṇāni ca dhārentānaṃ kavacasamkhātāni vā kāyūrāni
dhārentānaṃ, sace pakkh -- ti sace pakkhī viya ākāse pakkhandanaṃ kāhati
tathāpi kiṃ¹⁵ muccissatīti vadati, timsa me purisā¹⁶ nāvutyō ti puri- 30
sānaṃ timsasahassāni navutī ca satāni¹⁷ timsanāvutyō ti vuccati¹⁸, sabbe-

¹ Bā -sa: read: posa? ² so all three MSS. ³ Cks -ravāsasā. ⁴ Bā -lino. ⁵ so
Cks; Bā sikkāyasam mayā. ⁶ Bā -ribhi, Ck yugārūghappahārihi, C⁹ supphārihi.
⁷ so Cks for -pādītā? Bā -padhāritā. ⁸ Bā vivitta-. ⁹ C⁹ paṭakā, Bā pathakā.
¹⁰ Bā dhanuggahā. ¹¹ Bā -dhe nipātino. ¹² Bā panunā, Ck panunṇā, C⁹ pa-
nunṇā. ¹³ Bā -rā. ¹⁴ Cks -sā viya. ¹⁵ Cks kiñci. ¹⁶ Bā -sa. ¹⁷ Bā navutī-
sahassāni. ¹⁸ Bā vuccanti.

vekekaniccehitā ti ettakā¹ mayham² paresaṃ hatthato āvudham gahetvā
 paccāmittānaṃ³ sīsapātanasamatthā ekekaṃ vicinitvā gahitā anivattino yodhā ti
 dasseti, kevalaṃ mahimaṃ caran ti sakalam pi imaṃ mahimaṃ caranto⁴
 yesaṃ⁵ sadisaṃ na passāmi te yeva me yodhā ettakā ti dasseti, cārudassanā
 5 ti cāru vuccati suvaṇṇaṃ, suvaṇṇavannā ti a, pītālaṃkārā ti pītavannālaṃ-
 kārā, pītavaśanā ti suvaṇṇavannavatthā, pītuttaranivāśanā ti pītuttarā-
 saṅgā, pāthina -- ti pāsāpamacchakasadiśā, nettimsā ti khaggā, nara -- ti
 viriyavantehi⁷ paṇḍitapurisehi, sunissitā ti sunisitā⁸ atitikkhiṇā, vellāliṇo⁹ ti
 tthitamejjhantike suriyo viya vijjotamānā, sikkāyasamayā⁹ ti sattavāre koṇcasakuṇe
 10 kbādāpetvā gahitena sikkāyasena⁹ katā, supphārapphāhārihīti dāhappahārehi
 yodhehi, lohitakacchūpavādītā¹⁰ ti lohitavannāya kosiya samannāgatā,
 patākā¹¹ ti ākāse parivattanasamatthā, asicammassa -- ti etesaṃ gahaṇe
 kusalā, tharugahā¹² ti tharuggahakā¹², sikkhitāro ti tasmim tharugahaṇe¹²
 ativiya sikkhitā, nāgakkhandhātipātino¹³ ti hatthikkhandhe¹⁴ khaggena
 15 chinditvā pātanasamatthā, natthi mokkho ti ambho Vedeha ceṭaka¹⁵ paṭha-
 maṃ gahapatiputtassānubhāvena mutto si dāni pana n' atthi tava mokkho ti
 vadati, pabbāvante ti idāni rājānubhāvaṃ na¹⁶ passāma yena tvaṃ Mithilaṃ
 gamissasi kūpe¹⁷ pavittāmaccho viya hi ajja jāto sīti

Vedehaṃ tajjento „idāni naṃ gaṇhissāmīti“ vajiraṃkusena
 20 nāgaṃ codento „gaṇhatha bhindatha vijjathā“ 'ti senaṃ ānā-
 pento Cūlanirājā Upakārinagaraṃ avattharanto viya upāgami.
 Atha naṃ M-assa upanikkhittakapurisā „ko jānāti kiṃ bha-
 vissatīti“ attano upatthāke gahetvā parivārayimsu. Tasmim
 khaṇe Bo- sirisayanā vuṭṭhāya katasarīrapaṭijaggano bhutta-
 25 pātārāso alaṃkatapāṭiyatto sataśahassagghaṇakaṃ Kāsikaṃ¹⁹
 nivāsetvā rattakambalaṃ ekaṃsaṃ katvā sattaratanacittaṃ
 lañcadaṇḍakaṃ²⁰ ādāya suvaṇṇapādukaṃ²¹ abhiruyha devaccharā
 viya alaṃkātaitthiyo²² vālavijāniyā vijamāno alaṃkatapāsāde
 sihapañjaraṃ vivaritvā Cūlanirañño attānaṃ dassento Sakka-
 30 devarājaliḥhāya aparāparaṃ caṃkami. C-rājā pan' assa rūpa-
 sirim oloketvā cittaṃ pasādetuṃ nāsakkhi, „idāni naṃ gaṇ-

¹ all three MSS. etthakā. ² B^d adds yodhā. ³ C^{ks} -ttam. ⁴ so C^s; B^d ma-
 him ca-, C^k mahimadvāraṇto? ⁵ B^d adds maṃ. ⁶ C^{ks} -ravāsasā ⁷ C^{ks} omit
 viri-. ⁸ B^d -lino. ⁹ B^d sikkā-. ¹⁰ B^d -padhāritā. ¹¹ C^{ks} [atākā, B^d pathakā.
¹² B^d dhanu-. ¹³ B^d -dhe nipātino. ¹⁴ C^{ks} -dha. ¹⁵ B^d tvaṃ. ¹⁶ C^{ks} omit
 na. ¹⁷ B^d jāle. ¹⁸ C^{ks} ti only, B^d adds cūlanirājā. ¹⁹ B^d sāsikavattam. ²⁰
 B^d valaṇcakaḍḍakam, B^s valaṇjanaka-. ²¹ B^d -kaṃ. ²² B^d -yo.

hissāmīti“ turitāturito hatthim eva pesesi. P. cintesi: „ayaṃ¹
 ‘Vedehe me laddho’ ti saññāya turito āgacchati², na jānāti
 attano dārake gahetvā amhākaṃ rañño gatabbhāvam³, suvaṇṇā-
 dāsasadisam mama mukhaṃ dassetvā kathessāmi tena saddhim“
 ti so vātapāne ʒhito va madhurassaram nicchāretvā tena sad- 5
 dhim kathento āha :

196. Kin nu santaramāno va nāgaṃ pesesi kuñjaraṃ,
 pahatṭharūpo āpatasi⁴, laddhattho ‘smīti⁵ maññasi. 1586.
 197. Ohar’ etaṃ dhanuṃ cāpaṃ, khurappaṃ paṭisaṃhara,
 ohar’ etaṃ subhaṃ vammaṃ⁶ veḷuriyamaṇisaṃthataṃ ti. 1587. 10

Ta. kuñjaraṃ ti seṭṭhaṃ, āpatasīti āgacchasi, laddhatthosmīti nip-
 phannattho ‘smi manoratho me matthakaṃ patto ti maññasi, oharetaṃ ti imaṃ
 nipasaṃkhātaṃ dhanuṃ hara chaḍḍehi ko nu eten’ attho, paṭisaṃharā ‘ti
 apanetvā aṇṇassa vā dehi paticchanne vā ʒhāne ʒhapehi kim khurappaṃ karis-
 sasi, vammaṃ⁶ ti etaṃ vammaṃ⁶ pi apanehi idaṃ tayā hiyyo patimukkaṃ 15
 bhavissati chaḍḍehi naṃ mā te sarīraṃ uppaṇḍukaṃ ahoṣi akilametvā gato⁷ va
 tava nagaraṃ pavisa⁸ ‘ti rañña saddhim kelim akāsi.

So tassa vacanaṃ sutvā „gahapatiputto mayā saddhim
 kelim karoti, ajja te kattabbaṃ jānissāmīti“ tajjetvā g. ā.:

198. Pasannamukhavaṇṇo si, mihitapubbaṇ⁹ ca bhāsasi, 20
 hoti kho maraṇakāle⁹ tādisi vaṇṇasampadā ti. 1588.

Ta. mihita⁷ -- ti paṭhamam sitaṃ katvā paccā bhāsanto mihitapubbaṃ
 eva bhāsasi maṃ kismici¹⁰ na gaṇesi, hoti kho ti maraṇakāle nāma vaṇṇa-
 sampadā hoti yeva tasmā tvaṃ virocasi ajja te sīsaṃ chinditvā jayapānaṃ 25
 pivissāmā ‘ti.

Evaṃ tassa tena saddhim kathanakāle mahābalakāyo
 M-assa rūpasiriṃ disvā „amhākaṃ rājā Ma-paṇḍitena saddhim
 manteti¹¹, kin nu kho kathenti¹², etesaṃ kathaṃ suṇissāmā“¹² ti rañño
 santikaṃ eva agamāsi. P. pi tassa kathaṃ sutvā „na maṃ
 Ma-paṇḍito ti jānāsi¹³, nāhaṃ attānaṃ māretuṃ dassāmi, manto 30

¹ Cks ahaṃ. ² Cks -tova for teva? ³ Bā adds maññeti. ⁴ Bā ātapasi ⁵ Bā
 mhitī. ⁶ Bā ca-. ⁷ Bā pāto ⁸ Bā mīta-. ⁹ Cks -ne-. ¹⁰ Cks repeat ki-,
 Bā has kismiñci. ¹¹ Bā -si. ¹² Bā -si. ¹³ Bā -ti.

te bhinno, Kevattaena ca tayā ca hadayena cintitaṃ na jātaṃ mukhena kathitaṃ eva pana jātan⁴ ti pakāsento ā.:

139. Moghan te gajjitaṃ rāja, bhinnamanto si khattiya,
duggaṇho hi¹ tayā rājā² khaḷumkenēva sindhavo. 1589.

5 140. Tiṇṇo hiyyo rājā Gaṅgaṃ sāmacco saparijjano,
haṃsarājaṃ yathā dhamko³ anujavaṃ⁴ patissasāti⁵. 1590.

Ta. bhinna - - ti yo tayā Kevattaena saddhiṃ sayanagabbhe manto gahito taṃ mama⁶ na jānāti mā saññaṃ kari pag eva so mayā nāto, bhinnamanto si jāto, duggaṇho hi¹ tayā ti mahārāja amhākaṃ rājā assakhaḷumkenena sindhavo viya duggaṇho⁷, ghotakaṃ⁸ ārulhena javasampannaṃ ājānīyaṃ āruya⁹ gacchanto viya gahetuṃ na sakkotiti a., khaḷumko viya hi Ke-, taṃ ārūḷhapuriso viya tvaṃ, jātisampannasindhavo viya ahaṃ, taṃ ārūḷhapuriso viya amhākaṃ rājā ti dasseti, tiṇṇo ti hiyyo va uttiṇṇo, so ca kho saparijjano ekako va palāyitvā gato, anujavan¹⁰ ti sace pana tvaṃ¹¹ anujavissasi anubandhissasi¹² atha¹³ yathā suvaṇṇahaṃsarājaṃ anujavanto dhamko¹⁴ antarā papatati¹⁵ evaṃ papatissasi¹⁶ antarā va vināsaṃ pāpunissasīti vadati.

Idāni asambhītakesarī viya udāharaṇaṃ āharanto ā.:

141. Sigālā rattibhāgena phullaṃ disvāna kiṃsukaṃ
maṃsapesīti maññantā paribbūḷhā migādhamā 1591.

20 142. Vitivattāsu rattīsu uggatasmim divākare
kiṃsukaṃ phullitaṃ disvā¹⁷ āsāchinna¹⁸ migādhamā 1592.

1 43. Evam eva tuvaṃ rāja Vedehaṃ parivārāya¹⁹
āsāchinno¹⁸ gamissasi sigālā kiṃsukaṃ yathā ti. 1593.

Ta. disvā²⁰ ti candālokena oloketvā, paribbūḷhā ti pāto va maṃsa-
25 pesiṃ khādītva gamissamā²¹ ti parivāretvā atthamāsu, vitivattāsū²² ti te yāsu yāsu rattīsu evaṃ atthamāsu tāsu tāsu atitāsu, disvā²⁰ ti suriyālokena kiṃsukaṃ disvā na idam mānsaṃ ti natvā chinuāsā hutvā palāyīmu, sigālā ti yathā sigālā kiṃsukaṃ parivāretvā āsāchinna¹⁸ gatā evaṃ tvaṃ pi idha Videharañño natthibhāvaṃ natvā gamissasi senaṃ gahetvā palāyissasīti dīpeti.

30 Rājā tassa taṃ asambhītavacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ gahapatiputto atisāro hutvā katheti²³, nissamāsayam Vedehe palāto²² bhavissatīti²⁴“ ativiya kujjhitvā „pubbe mayaṃ gaha-

¹ Bā si. ² all three MSS. rāja. ³ Cks vaṃko ⁴ Cks anujja-. ⁵ so Bā; Cks papatissati. ⁶ Bā maṃ. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā khaḷumgaṃ. ⁹ Cks ārūḷha. ¹⁰ Cks anujja-. ¹¹ Bā adds taṃ. ¹² Cks anujavissa. ¹³ Bā adds naṃ. ¹⁴ Cks vaṃko. ¹⁵ Bā antarā va sampatissati. ¹⁶ Bā sampa-. ¹⁷ Cks -āna. ¹⁸ Cks āsāch-, Bā āsacch-. ¹⁹ so Cks; Bā -yi, read: -vāriya. ²⁰ Bā āsacch-. ²¹ Bā -si. ²² Bā palāpito.

patiputtam nissāya uttarasāṭakassāpi assāmikā¹ jāta, idāni tena amhākaṃ hatthapathaṃ āgato paccāmitto palāyito, bahussa² vata no anatthassa kārako, ubhinnaṃ kattabbakāraṇaṃ imass³ eva karissāmīti⁴ tassa kāraṇaṃ kātum ānāpento ā.:

144. Imassa hatthe⁵ pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca chindatha 5
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1594.
145. Imassa⁶ maṃsaṃ ca pātabbaṃ sūle katvā pacantu naṃ
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1595.
146. Yathāpi āsabhaṃ⁷ cammaṃ pathavyā vitaniyyati⁸
sīhassa atho⁹ vyagghassa hoti saṃkusamāhataṃ¹⁰ 1596. 10
147. Evaṃ taṃ vitanitvāna¹¹ vedhayissāmi sattiyā
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1597.

Ta. pātabban ti pacitabbayuttakaṃ migādīnaṃ maṃsaṃ viya imaṃ ga-hapatiputtam sūlesu āvunitvā pacantu, sīhassa atho⁹ vyagghassa 'ti etesaṃ ca yathā cammaṃ saṃkusamāhataṃ¹⁰ hoti, vedhayissāmīti vijjhāpessāmi. 15

Taṃ sutvā M. sitaṃ¹⁰ katvā „ayaṃ rājā na jānāti attano deviyā ca bandhavānaṃ ca mayā Mithilaṃ pahitabhāvaṃ, tena me idaṃ kammakāraṇaṃ vicāreti, kodhavasena pana maṃ usunā vijjheyya aññaṃ vā attano ruccanakam kareyya, sokā-turaṃ vedanāmattaṃ katvā hatthipitthe yeva naṃ visaññaṃ 20 nipajjāpetuṃ taṃ kāraṇaṃ ārocessāmīti“ cintetvā ā.:

148. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi¹¹
evaṃ Pañcālacaṇḍassa Vedehe chedayissati. 1598.
149. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Pañcālacaṇḍiyā Vedehe chedayissati. 1599. 25
150. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Nandāya deviyā Vedehe chedayissati. 1600.
151. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ te puttadārassa Vedehe chedayissati. 1601.

¹ Bā asāpitā. ² Bā bahu. ³ Cks hattha, Bā hatthe ca. ⁴ Cks imaṃ. ⁵ Bā usabha. ⁶ Bā viha-. ⁷ Cks add pi. ⁸ Cks -gataṃ. ⁹ Cks yathā. ¹⁰ Bā hasitaṃ. ¹¹ Bā chindasi, Cks chejjasi, throughout.

152. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbāṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho pācayissati. 1602.
153. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbāṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho pācayissati. 1603.
- 5 154. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbāṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho pācayissati. 1604.
155. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbāṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ te puttadārassa Vedeho pācayissati. 1605.
156. Sace maṁ vitanitvāna² vedhayissasi sattiyā
10 evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho vedhayissati. 1606.
157. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho vedhayissati. 1607.
158. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho vedhayissati. 1608.
- 15 159. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ te puttadārassa Vedeho vedhayissati,
evaṁ no mantitaṁ raho, Vedehena mayā saha³. 1609.
160. Yathā phalasataṁ cammaṁ kontimantīsuniṭṭhitaṁ⁴
upeti tanutāṇāya sarānaṁ paṭihantave 1610.
- 20 161. Sukhāvaho dukkhanudo⁵ Vedehassa yasassino
matim⁶ te paṭihaññāmi usum phalasatena vā 'ti. 1611.

Ta. chedayissatīti paṇḍitassa kira Cūlaninā hatthapādā chinnā⁷ 'ti
sutvā va chedayissati puttadārassā 'ti mama ekassa chinnaṁ paccaya⁸ tava dvina-
naṁ puttānaṁ yeva aggamaheṣiyā cā 'ti tiṇṇaṁ pi janānaṁ ambhakaṁ rājā
25 chedayissati, evaṁ no mantitaṁ raho ti mahārāja mayā ca Videharājena ca
evaṁ rahasi mantitaṁ, yaṁ yaṁ idha mayhaṁ C-rājā karoti taṁ taṁ ta. tassa
puttadārānaṁ kātābbaṁ ti, phalasataṁ ti phalasatappamāṇaṁ bahukhāre khā-
dāpetvā mudubbhāvaṁ upanītacammaṁ, kontimantīsuniṭṭhitaṁ⁹ ti konti-
mantā vuccati¹⁰ cammakārā, satthitāya kontāya likhattā¹¹ katattā¹² sutṭhu niṭ-
30 ṭhitaṁ, tanutāṇāya¹³ 'ti yathā taṁ cammaṁ sarānaṁ paṭihantave sarīratāṇaṁ
upeti sare paṭihanitvā sarīraṁ rakkhati, sukhāvaho ti mahārāja ahaṁ pi

¹ Bā adds me. ² Bā viha-. ³ vedehena m. s. wanting in Cks. ⁴ Bā konti-
mantā-. ⁵ Bā dukkhā-. ⁶ Bā manti. ⁷ Cks -pāde chinnaṁ, Bā -pādā chin-
dathā. ⁸ Bā chindana-. ⁹ Bā -mantā-. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Bā;
Cks -antā. ¹² Bā -kāra kāyakantanalekkhikānaṁ vasena katattā.

amhākaṃ rañño paccāmittaṃ¹ vāraṇaṭṭhena taṃ saraparittānacammaṃ viya sukhāvaho, dukkhanudo² ti kāyīkacetasikasukhaṃ āvahāmi dukkhan nudemi, ma ti³ te ti tasmā tava matiṃ⁴ paññaṃ usuraṃ tena phalasaṭṭacammaṃ viya attano matiṃ patihanissāmi.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „g-putto kiṃ katheti, yathā kira 5 ahaṃ etassa evaṃ Videharājā mama puttadārassa kammakā-
raṇaṃ karissati⁵, na jānāti mama puttadārakānaṃ ārakkhassa
susaṃvihitabhāvaṃ, idāni māressatīti⁶ maraṇabhayena vilapati⁷,
nāssa vacanaṃ saddahāmiti⁸“. Mahāsatto „ayaṃ ‘mama bha-
yena⁹ kathetīti’ maññati, jānāpessāmi tan“ ti cintetvā ā.: 10

162. Imha passa¹⁰ mahārāja suññaṃ antepuraṃ tava
orodhā ca kumārā ca tava mātā ca khattiya
ummaggā niharitvāna Vedehassa’ upanāmitā ti. 1612.

Ta. ummaggā ti mayā attano mānave pesetvā pāsādā otarāpetvā um-
maggen’ eva¹³ āharāpetvā mahāummaggā niharitvā bandhavā te Vedehassa 15
upanāmitā.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „p. ativiya dālhaṃ katvā katheti,
mayā ca rattibhāge Gaṅgāya passe¹² Nandādeviyā saddo pi¹³
suto, mahāpañño p. kadāci saccaṃ bhaveyyā¹⁴ ‘ti uppanna-
balavasoko dhitiṃ upaṭṭhāpetvā asocanto viya ekaṃ amaccaṃ 20
pakkosāpetvā jānanatthāya pesento itaraṃ gātham āha:

163. Imha antepuraṃ mayhaṃ gantvāna vicinātha naṃ
yathā imassa vacanaṃ saccaṃ vā yadi vā musā ti. 1613.

So saparivāro rājanivesanaṃ gantvā dvāraṃ vivaritvā anto
pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukhaṃ pidahitvā nāgadantesu 25
olambino¹⁵ antepurapālake ca khujjavāmanakādayo¹⁶ ca bhā-
janāni ca bhinditvā ta. ta. vippakiṇṇaṃ¹⁷ khādanīyabhojanīyaṃ
ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopaṃ¹⁸ vivaṭṭadvāraṃ
sirigabbaṃ yathāvivaṭṭe’ eva vātapānehi pavisitvā caramānaṃ

¹ Bā -tta. ² Bā dukkhā-. ³ Bā mantī. ⁴ Bā mati. ⁵ Bā adds ti vadati. ⁶ Cks marissatīti. ⁷ Cks -tīti. ⁸ Bā -hāmiti, Cks -hi. ⁹ Bā maṃ maraṇabhayena.
¹⁰ Cks ssa. ¹¹ Bā jāṇumaṅgena. ¹² Bā gaṅgāpassena. ¹³ Bā viya. ¹⁴ so
all three MSS. for bhāveyyā? ¹⁵ Bā olaggite. ¹⁶ Cks khudda-. ¹⁷ Ck Bā
-nṇa. ¹⁸ Ck kaṭaṇ.

kākagaṇaṃ cā 'ti chaḍḍitagāmasadisam susānabbhūmiṃ viya nis-
sirikaṃ rājabhavanam disvā raṇṇo ārocento ā.:

164. Evam etaṃ mahārāja yathā āha Mahosadho

suññaṃ antepuraṃ¹ sabbaṃ kākapaṭṭanakam yathā ti. 1614.

5 Ta. kākā - - ti macchānam gandhehi āgatehi kākehi samākiṇṇo samudda-
tīre chaḍḍitagāmakō viya.

Rājā catunnam janānam vippayogasambhavana sokena
kampamāno „idaṃ dukkham mama gahapatiputtam nissāya
uppannaṃ“ ti daḍḍena ghaṭṭitāsiviso viya Bo-assa ativiya kujjhi.

10 M. tassākāram disvā „ayaṃ rājā mahāyaso kadāci kodha-
vasena 'kiṃ me etehi²' khattiyamānena maṃ viheṭṭheyya, yaṃ
nūnāhaṃ N-deviṃ iminā aditṭhapubbaṃ viya karonto tassā
sarīravannaṃ vaṇṇeyyaṃ, ath' esa³ taṃ anussarivā 'sac' āhaṃ
Mahosadhaṃ māressāmi evarūpaṃ itthiratanam na labhissāmi⁴
15 attano bhariyāya sinehena⁵ na kiñci mayhaṃ karissatīti⁶“ cin-
tetvā attarakkhanatthaṃ pāsāde ṭhito va rattakambalantarena
suvannaṇavannaḥāhaṃ niharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena
vaṇṇam kathento ā.:

165. Ito gatā⁶ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

20 kosumbaphalakasussonī haṃsagaggarabhānini. 1615.

166. Ito nītā⁸ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

koseyyavasanaṃ sāmā jātarūpasumekhalā 1616.

167. Surattapādā kalyāṇī suvaṇṇamanimekhalā

pārevatakkhi⁹ sutanū bimbotṭhā tanumajjhimā 1617.

25 168. Sujātā bhujalatṭhiva¹⁰ vellīva¹¹ tanumajjhimā¹²

dīghassakesā¹³ asitā¹⁴ īsakaggapavellitā¹⁵ 1618.

169. Sujātā migachāpā va¹⁶ hemantaggisikhā-r-iva

nadīva giriduggesu sañchannā khuddaveḷuhi¹⁷ 1619.

1 Ck^s anto-. 2 Ck^s te-. 3 Bđ atha so. 4 Bđ adds asārento pana taṃ labhis-
sāmiti. 5 Bđ siñnehana, Ck^s pitehete. 6 Ck^s -taṃ, C^s -ta. 7 Bđ -ṇā. 8 Ck^s
mahārāja ito nītā. 9 Bđ -ta-. 10 Bđ -latṭhiva, Ck^s bhujagalatṭhi ca. 11 Bđ
vedivā 12 Ck^s anu-. 13 Bđ -assā-. 14 Ck^s asatā, C^s asitā. 15 Bđ īsā-. 16
Ck^s migajjiva. 17 Bđ -bhi.

170. Nāganāsūrukalyāṇī paṭhamā timbarutthanī
nātidighā nātirassā nālomā nātilom' assā 'ti. 1620.

Ta. ito ti ummaggam dasseti, kosumbhaphalakasussonīti visāla-
kañcanaphalakam viya sunderasonī, haṁsa--ti gocaratthāya vicarantānaṁ 5
haṁsapotakānaṁ viya gaggarena madhurena bhaññena¹ samannāgatā, koseyya--ti
kañcanakhacitakoseyyavattavasana², sāmā ti suvaṇṇasāmā³, pārevaṭakkhīti
pañcasu pāsādesu⁴ rattaṭṭhāne pārevaṭasakuṇasadisakkhī, sutanū ti sobhana-
sarīrā, bimboṭṭhā ti bimbaphalāni viya sumatṭhoṭṭhapiyosānā, tanumaj-
jhimā ti karamitamajjhā⁵, sujātā bhujalaṭṭhivā⁶ 'ti vijambhanakāle vāte- 10
ritarattapallavilāsini sujātā bhujāṅgalatā⁷ viya viroceti, vellīvā⁸ ti kañcana-
vedi viya tanumajjhā⁹, īsakaggapavellitā ti īsakam aggesu onatā¹⁰ īsa-
kaggapavellitā vā¹¹ rathiyā¹² aggaṁ viya vinatā, migachāpā vā¹³ 'ti
pabbatāpādambhī¹⁴ sujātā vyagghapotikā vā¹⁵ vilāsakuttayuttā¹⁶, hemantag-
gi--ti obhāsavantatāya hemantaggisikkā viya sobhati, khuddaveḷuhīti¹⁷ 15
yathā khuddakehi udakeḷuhi sañchannā sā nadī sobhati evaṁ tanulomāya
rājiyā sobhati, kalyāṇīti chavimamsakesanahāruatṭhināṁ vasena pañcāvīdhena
kalyāṇena samannāgatā, pathama--ti timbarutthanīnaṁ paṭhamā uttamā
suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇatimbarudvayam iv' assa¹⁸ saṇṭhānasampannaṁ¹⁹
nirantaraṁ thanayuggalaṁ. 20

Evaṁ M-e tassā rūpasirīm vaṇṇente tassa sā pubbe adiṭṭha-
pubbā viya ahosi, balavasinehaṁ uppādesi, ath' assa sin-
ehuppattim ānavā M. anantaraṁ g. ā.:

171. Nandāya nūna maraṇe²⁰ nandasī sirivāhana:

ahañ ca nūna Nandā ca gacchāma Yamasādhanaṁ ti. 1621. 25

Ta. siri--ti sirisampannavāhana mahārāja nūna tvaṁ evaṁ uttamarūpa-
dharāya Nandāya maraṇena nandasīti vadati, gacchāma 'ti sace hi tvaṁ maṁ
māressasi ekaṁsena amhākaṁ rājā Nandaṁ māressasi, iti Nandā ca ahañ ca
Yamassa santikaṁ gamissāma, Yamo amhe ubho divā Nandaṁ mayham eva
dassati, tassa mayhaṁ māretvāpi²¹ tādisaṁ itthiratanāṁ labhantassa²² kiṁ 30
chijjati²³, nāhaṁ attano maraṇena hānīm passāmi devā 'ti evaṁ kira naṁ²⁴ āha.

¹ Bā madhurasarena. ² Bā -khapita-. ³ Bā suvaṇṇasarirā. ⁴ Cks thānesu.

⁵ Bā hatthatalamigatanumajjhimā. ⁶ Cks bhujagalatṭhivā. ⁷ Cks bhujagalatā.

⁸ Cks vellitāvā, Bā dedivā. ⁹ Cks anumajjhā, Bā tanumajjhimā ¹⁰ Cks tambanātā?

¹¹ Bā ti. ¹² Bā nettimsāya vā in the place of rathiyā. ¹³ Cks migajājivā ¹⁴

Bā -sānambhī. ¹⁵ Bā viya. ¹⁶ Bā -kutti-. ¹⁷ Bā -bhiti. ¹⁸ Bā assā. ¹⁹ Bā

susaṇ-. ²⁰ Cks -nena. ²¹ Cks māretvā. ²² Bā ala-. ²³ Bā rajjena. ²⁴ Bā

Bā kāraṇam in the place of kiranam.

Iti M. ettakena ṭhānena Nandam eva vaṇṇesi na itare¹,
 kimkāraṇā: sattā hi piyabhariyāsu² viya sesesu ālayaṃ na ka-
 ronti, mātaraṃ vā saranto puttadhītarō pi sarissatīti tam eva
 vaṇṇesi, rājā³ mātaraṃ pana mahallakabhāven⁴ eva⁵ vaṇṇesi,
 5 nāṇasampanne Mahāsatte madhurassarena vaṇṇente yeva
 Nandā devī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahosi, tato rājā
 cintesi: „ṭhapetvā Ma-aṃ aṇño mama bhariyaṃ ānetvā dātuṃ
 samattho n⁶ atthīti“, ath⁷ assa taṃ sarantassa soko uppajji,
 atha naṃ M. „mā cintayi mahārāja, devī ca te putto ca mātā
 10 ca tayo pi āgacchissanti, mama gamanam ev⁸ ettha pamāṇaṃ,
 tvaṃ assāsaṃ paṭilabha narindā“⁹ ‘ti rājānaṃ assāsesi, atha
 rājā cintesi: „aham attano nagaraṃ surakkhitaṃ sugopitaṃ kā-
 retvā imaṃ Upakārīnagaraṃ ettakena balavāhanena parikkhi-
 pitvā ṭhito, ayaṃ pana paṇḍito⁵ evaṃ sugopitāpi mama nagarā
 15 deviṃ ca me puttaṃ ca mātaraṃ ca ānetvā Vedeḥassa dāpesi,
 amhesu ca evaṃ parivāretvā ṭhitesv-eva ekassāpi ajānantassa
 Vedeḥaṃ sasenāvāhanaṃ yāpesi⁶, kin nu kho dibbamāyaṃ
 jānāti udāhu cakkhumohanaṃ“⁷ ti, atha naṃ pucchanto ā.:

172. Dibbaṃ adhīyase māyaṃ akāsi cakkhumohanaṃ
 20 yo⁷ me amittaṃ hatthagataṃ Vedeḥaṃ parimocayīti. 1622.
 Taṃ sutvā M. „mahārāja, ahaṃ dibbamāyaṃ jānāmi, paṇ-
 ḍitā hi dibbamāyaṃ uggaṇhitvā bhaye sampatte attānaṃ pi
 param pi dukkhato mocenti yevā“⁸ ‘ti ā.:

173. Adhīyanti⁸ mahārāja dibbamāy⁹ idha paṇḍitā
 25 te mocayanti attānaṃ paṇḍitā mantino janā. 1623.

174. Santi māṇavaputtā me kusalā sandhichedakā
 yesaṃ katena maggena Vedeḥo Mithilaṃ gato ti. 1624.

Ta. dibbamāyidhā ‘ti dibbamāyaṃ idha⁹, māṇavaputtā ti upaṭṭhā-
 kataruṇayodhā, yesaṃ katenā ‘ti yehi katena, maggenā ‘ti alaṃkata-
 30 ummaggena.

¹ B^d adds tayo jane. ² B^d -yā. ³ C^s rājā. ⁴ C^{ks} omit na ⁵ C^{ks} omit paṇ-
 ḍito. ⁶ B^d palāpesi. ⁷ B^d so. ⁸ C^k adds me, C^s ce. ⁹ C^{ks} tattha māyidhā
 ‘ti mā idha.

Idaṃ pana sutvā „alaṃkataummaggena kira gato“ „kīdiso nu kho ummaggo“ ti rājā ummaggaṃ daṭṭhukāmo ahoṣi, ath' assa imṅitaṃ ṇātvā M. „rājā ummaggaṃ daṭṭhukāmo, dasses-sāmi 'ssa ummaggaṃ“ ti dassento ā.:

175. Imṅha passa mahārāja ummaggaṃ sādhu māpitaṃ, 5
hatthīnaṃ atha assānaṃ rathānaṃ atha pattinaṃ
ālokabhūtaṃ tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ sādhu niṭṭhitaṃ ti. 1625.

Ta. hatthīnaṃ ti pōṭṭhakammucittakammavasena² katānaṃ etesaṃ hatthi-
ādīnaṃ pattibhi³ upasobhitaṃ alaṃkatadevesabbhāsadaṣaṃ ekobhāsaṃ hutvā
tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ passa devā 'ti. 10

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja mama paññāya māpita
Candassa ca Suriyassa ca⁴ utṭhitatṭhāne viya pākate⁵ alaṃ-
kataummagge asītimahādvārāni catusatṭhicūladvārāni ekasata-
sayanagabbhe anekasataḍḍipagabbhake⁶ ca passa, mayā saddhiṃ
samaggo sammodamāno hutvā attano balena saddhiṃ Upakāri- 15
nagaraṃ pavisa devā“ 'ti nagaradvārāṃ vivarāpesi, rājā eka-
satarājapariṇāṇo nagaraṃ pāvisi, M. pāsādā oruyha rājānaṃ
vanditvā saparivārāṃ ādāya ummaggaṃ pāvisi, rājā alaṃkata-
devanagaraṃ viya ummaggaṃ disvā Bo-assa guṇaṃ vaṇṇento ā.:

176. Lābhāvata Videhānaṃ yassa [me]edisā⁷ paṇḍitā (cfr. v. 18 p. 355) 20
ghare vasanti vijite⁸ yathā tvaṃ si Mahosadhā 'ti. 1626.

Ta. Videhānaṃ ti evarūpānaṃ paṇḍitānaṃ ākaraṣa utṭhānatṭhānabhū-
tassa⁹ Videhānaṃ janapadassa lābhā vata, yassa me edisā ti yassa hime eva-
rūpā paṇḍitā upāyakusalā ekaghare vā ekajanapade vā ekaṛaṭṭhe vā vasanti
tassāpi lābhā, yathā tvaṃ sīti yathā tvaṃ si tādīsena paṇḍitena saddhiṃ ye 25
vā ekaṛaṭṭhe ekajanapade ekanagare ekagehe vasitūṃ labhanti¹⁰ tesāṃ Videha-
raṭṭhavasīnāṃ c' eva Mithilānagaravāsīnāṃ ca tayā saddhiṃ ekato vasitūṃ
labhantānaṃ lābhā ti vadati.

¹ Bā icehitaṃ. ² C^s potta-, Bā po iṭṭhakakamma-. ³ Bā mantihī, B^s pantihī.
⁴ C^k paññā ca nandassa ṇāṇa suriyassa ca, C^s paññā candassa ṇāṇa suriyassa
ca. ⁵ C^s omīti viya pā-. ⁶ C^k -tedīpa-, Bā -gabbhe. ⁷ Bā yassimedisā, read:
mēdisa? ⁸ C^s add raṭṭhe. ⁹ Bā -naṃ ārakkhassa upaṭṭhānabhūtaṃ. ¹⁰
C^s labhati.

Ath' assa M. ekasatasayanagabbhe dassesi: ekassa dvāre
 vivate sabbesaṃ¹ vivariyati² ekassa pihite sabbesaṃ³ pithiyyati⁴,
 rājā ummaggaṃ olovento purato gacchati p. pacchato, sabbā
 senā ummaggaṃ eva pāvīsi, rājā ummaggaṃ nikkhami, p. tassa
 5 nikkhantabhāvaṃ ñatvā sayāṃ nikkhamitvā aññesaṃ nikkha-
 mituṃ adatvā ummaggaḍvāraṃ pidahanto āpiṃ akkami, asīti-
 mahādvārāni catusatthiṇḍadvārāni ekasatasayanagabbhadvārāni
 anekasatadīpagabbhadvārāni ca ekappahārāni pidahiṃsu, sakalo
 ummaggo lokantariko⁵ viya andhakāro ahoṣi, mahājano bhīta-
 10 tasito ahoṣi, M. bhiyyo ummaggaṃ pavisanto yaṃ⁶ khaggaṃ⁷
 ṭhapesi taṃ gahetvā bhūmito atthārasahatthaṭṭhānaṃ⁸ ākāse
 laṃghitvā⁹ oruḥa rājānaṃ ṭhatthe gahetvā asīṃ uggiritvā tāsetvā
 „mahārāja sakala-Jambudīpe rajjaṃ kassa rajjan¹⁰“ ti pucchi,
 so bhīto „tuyhaṃ p-tā“ 'ti vatvā „abhayaṃ me dehīti“ ā.,
 15 „mā bhāyi mahārāja, nāhaṃ taṃ māretukāmatāya khaggaṃ
 parāmasiṃ, mama pana paññānubhāvaṃ dassetuṃ parāmasiṃ“
 ti khaggaṃ rañño adāsi, atha naṃ khaggaṃ gahetvā ṭhitaṃ¹¹
 āha: „sace si mahārāja maṃ māretukāmo idāṃ' eva maṃ iminā
 khaggena mārehi, atha abhayaṃ dātukāmo abhayaṃ me dehīti“
 20 ā., „paṇḍita mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam eva, tvaṃ mā
 cintayīti“ asīṃ gahetvā ubho pi aññamaññaṃ adūbhāya sa-
 pathaṃ karīṃsu, atha rājā Bo-aṃ ā.: „p-a evarūpapaññābala-
 sampanno hutvā r. kasmā na gaṇhasīti“, „mahārāja, ahaṃ
 icchamāno ajja sakala-Jambudīpe rājāno māretvā r. gaṇheyyaṃ,
 25 paraṃ māretvā yasagahaṇaṃ pana paṇḍitehi na-ppasatthan“
 ti¹², „p-a mahājano dvāraṃ alabhamāno paridevati, ummagga-
 dvāraṃ vivaritvā mahājanassa jivatadānaṃ dehīti“, so dvāraṃ
 vivari, sakalaummaggo ekobhāso ahoṣi, mahājano assāsaṃ paṭi-
 labhi, sabbe rājāno attano senāya saddhiṃ nikkhamitvā p-assa
 30 santikaṃ agamaṃsu¹⁴, so raññā saddhiṃ visālamālake atthāsi,

¹ Bā adds dvārāni. ² Bā -yanti. ³ Ckṣ sabbe, Bā adds dvārāni. ⁴ Bā pida-
 hanti. ⁵ Ckṣ -kā, Bā lokantanirayo. ⁶ Bā sayāṃ. ⁷ Bā adds vālake. ⁸ Bā
 atthārahathubbedhaṃ. ⁹ Bā ākāsaṃ ullaṅghitvā. ¹⁰ so Bā; Ckṣ r. karissā. ¹¹
 Bā adds na so ¹² so Bā; Ckṣ athābha. Ckṣ atha bha-. ¹³ Bā adds atha naṃ
 rājā āha. ¹⁴ Bā āgamiṃsu.

atha nam te rājāno āhaṃsu: „p-a, taṃ nissāya no jīvitam
 laddham, sace muhuttaṃ ummaggaḍḍvāraṃ na vivaritta sabbe-
 sam tatth' eva maraṇam abhavissā 'ti', „na mahārājāno' idān'
 eva pubbe pi tumhe maṃ nēva nissāya jīvitam labhithā“ 'ti,
 „kadā p-ā“ 'ti, „thapetvā amhākaṃ nagaram sakala-Jambudīpe 5
 r. gahetvā Uttarapañcālanagaram gantvā uyyāne jayapānam
 pātum surāya paṭiyattakālam sarathā“ 'ti, „āma p-ā“ 'ti, „tadā
 esa rājā Kevaṭṭena saddhim dummantitena visayojitāya surāya
 c' eva macchamamsehi ca tumhe māretum kiccam akāsi,
 athāham 'mā ime mayi passante anāthamarāṇam marantū' 'ti 10
 attano purise pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṃ man-
 tam bhinditvā tumhākaṃ jīvitadānam adāsin“ ti, te sabbe pi
 ubbiggamānasā hutvā Cūḷaniṃ pucchimsu: „saccaṃ kira ma-
 hārājā“ 'ti, „āma mayā Ke-assa katham gahetvā kataṃ, saccam
 eva p-o kathetīti“, te sabbe pi M-am āliṅgitvā „p-a, tvaṃ 15
 sabbesaṃ no patitṭhā jāto, taṃ nissāya mayam jīvitam labhimhā“
 'ti sabbe pāsādhanehi Bo-assa pūjaṃ karimsu, p. rājānam āha:
 „mahārāja, tumhe mā cintayittha, pāpamittasaṃsaggass' esa
 doso, ime rājāno khamāpethā“ 'ti, rājā „mayā duppurisaṃ
 nissāya tumhākaṃ evarūpaṃ kataṃ, esa mayham doso, kha- 20
 matha me, na puna evarūpaṃ karissāmīti“ khamāpesi, te añña-
 maññaṃ accayaṃ⁴ desetvā samaggā ahesuṃ. Atha rājā ba-
 huṃ khādaniyabhojanīyagandhamālādiṃ āharāpetvā sabbehi tehi
 saddhim sattāham ummagge yeva kilītvā nagaram pavisitvā
 M-assa mahāsakkāraṃ kāretvā ekasatarājaparivuto mahātale 25
 nisīditvā p-am attano santike vasāpetukāmatāya ā.:

177. Vuttin ca paribhāraṇ ca diguṇaṃ bhattavetaṇaṃ
 dadāmi vipule⁵ bhoge⁵, bhuñja kāme ramassu ca,
 mā Videhaṃ paccāgami, kiṃ Videho karissatīti. 1627.

Ta. vuttin ti yasanissitaṃ jīvitavuttiṃ, paribhāraṇ ti gāmanigamaḍḍanaṃ, 30
 bhattan ti nivāpaṃ, vetanaṃ ti paribbayaṃ, bhoge ti aññe pi te vipule
 bhoge dadāmi.

¹ Bḍ bhavissatīti. ² Bḍ -rāja, ³ Cḥ Bḍ bahu. ⁴ Bḍ ajjayaṃ. ⁵ Cḥ -lam
 bhogaṃ.

Paṇḍito pana taṃ paṭikkhipanto āha:

178. Yo cajetha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva jiveyya Vedehe nāññassa¹ puriso² siyā³. 1628.

5 179. Yo cajetha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva tiṭṭheyya Vedehe nāññassa vijite vase ti. 1629.

Ta. attano -- ti evarūpaṃ hi dhanakāraṇā tam eva⁴ attano bhattāraṃ
paricajantena pāpaṃ katan ti attā⁵ garahati iminā dhanakāraṇā attano
10 bhattā paricatto pāpadhammo ayan ti paro pi garahati, tasmā na sakkā tasmīṃ
dharante mayā aññassa vijite vasitun ti.

Atha naṃ rājā ā: „tena hi p-a tava rañño devattaṃ⁶
gatakāle idhāgantum paṭiññam dehiti“, „jīvanto āgamissāmi
mahārājā“ 'ti, ath' assa rājā sattāhaṃ mahāsakkāraṃ katvā
15 sattāhaccayena puna āpucchana-kāle⁷ „ahan te p-a idaṃ c' idaṃ
ca dammīti“ vadanto gātham āha:

180. Dammi nikkhasahassan te gāmasīti ca Kāsisu
dāsīsātāni cattāri dammi bhariyāsataṃ ca te,
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ gaccha Mahosadhā 'ti. 1630.

20 Ta. nikkha -- ti pañcasuvanṇanikkhena nikkhānaṃ sahasaṃ, gāmā ti
ye gāmā saṃvaccharena⁸ satasahasuttānaka⁹ te dammi, Kāsīsu 'ti Kāsiratṭhe,
taṃ Vedeharatṭhassa āsannaṃ, tasmā tatth' assa asīti gāme adāsi.

So pi rājānaṃ āha: „mahārāja tumhe bandhavānaṃ mā cin-
tayittha, ahaṃ mama rañño gamanakāle yeva 'mahārāja Nandā-
25 devīṃ mātīṭṭhāne ṭhapeyyāsi Pañcālacaṇḍaṃ kaniṭṭhaṭṭhāne' ti
vatvā dhītāya vo abhisekaṃ dāpetvā rājānaṃ uyyojesiṃ, mātaraṃ
ca devīṃ ca vo puttaṃ ca sīgham eva pesessāmīti“, rājā „sādhū
p-ā“ 'ti attano dhītu dātabbāni dāsīdāsavatthālāmkārāhiraññasu-
vaṇṇaalamkāta-hatthiassarathādīni „īmāni tassā dadeyyasīti“
30 M-āṃ¹⁰ paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattabbakiccaṃ vicārento ā:

¹ Ck² na añ-. ² B² purato. ³ so all three MSS. ⁴ Ck² vatame in the place of
tam eva. ⁵ B² attanā mi uttānaṃ. ⁶ B² devaṃ ⁷ Ck² apu-. ⁸ B² saṃvac-
chare saṃvacchare. ⁹ Ck² -kaṃ. ¹⁰ B² -assa.

181. Yāvaṃ dadantu hatthīnaṃ assānaṃ dviguṇaṃvidhaṃ,
tappentu annapānena rathike pattikārike¹ ti. 1631.

Ta. yāvaṃ ti na kevalaṃ diguṇaṃ eva yāva pahoti tāva hatthīnaṃ ca assānaṃ ca yavagodhūmadividhaṃ dethā 'ti vadati, tappentū 'ti yattakena² antarāmagge akilamantā gacchanti tattakaṃ dadantā tappentu.

5

Evaṃ ca pana vatvā paṇḍitaṃ uyyojento āha:

182. Hatthī assā rathā pattī gacch' evādāya³ paṇḍita,
passatu taṃ mahārāja Vedeho Mithilāṃ gatan⁴ ti. 1632.

Ta. Mithilāṃ gatan⁴ ti sotthinā taṃ Mithilanagaraṃ sampattaṃ passatu.

Iti so p-assa mahantaṃ sakkāraṃ katvā uyyojesi, te pi 10
ekasatarājāno Mahāsattassa sakkāraṃ⁵ katvā bahuṃ paṇṇākāraṃ
adaṃsu, tesaṃ santike upanikkhattapurisā p-am-eva parivāra-
yimsu, so mahantena parivārena maggaṃ paṭipajjitvā antarā-
magge yeva Cūlanīraṇṇā dinnagāmehi⁶ āyaṃ āharāpetuṃ purise
pesetvā Videharatthāṃ sampāpuṇi, Senako pi kira antarā- 15
magge⁷ purisaṃ ṭhapesi, „C-raṇṇo puna āgamaṇaṃ vā anā-
gamaṇaṃ vā jāna⁸, yassa kassaci āgamanakāle⁹ ca mayhaṃ
ārocehīti¹⁰“, so tiyojanamatthake yeva M-aṃ disvā āgantvā
„p. mahantena parivārena āgacchatīti“ ārocesi, taṃ sutvā rāja-
kulaṃ agamāsi, rājāpi pāsāde¹¹ ṭhito vātapānena¹² olokeno 20
mahatiṃ senaṃ disvā „Ma-assa senā mandā, ayaṃ ativiya
mahatī, kacci¹³ nu kho Cūlanī āgato siyā“ ti bhītatasi to tam
atthaṃ pucchanto ā.:

183. Hatthī assā rathā pattī senā padissate¹⁴ mahā
caturaṅginī bhimsarūpā, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1633. 25
Ath' assa Senako tam atthaṃ ārocento āha:
184. Ānando te mahārāja uttamo patidissati:
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ patto Mahosadho ti. 1634.
Taṃ sutvā rājā āha: „Se-a, paṇḍitassa mandā senā, ayaṃ

¹ Bā -rake. ² Bā adds te. ³ Bā gacchapādāya. ⁴ Bā midhilaggabaiṇ. ⁵ Cks mahāsakkāraṃ. ⁶ Bā -mato. ⁷ Bā adds attano. ⁸ Bā jānitvā ⁹ Bā āgama-
naṃ ¹⁰ Bā āroceyyāsīti ¹¹ Bā -datale. ¹² Bā adds bahi. ¹³ Bā kiṃ. ¹⁴ Cks
dissate, Bā padissante.

pana atimahaṭṭi¹“, „mahārāja, C-rājā¹ tena pasādito bhavissati, ten' assa pasannena dinnā bhavissatī¹“, rājā nagare bheriñ carāpesi: „nagaraṃ alaṃkaritvā p-assa paccuggamaṇaṃ ka-
rontū“ 'ti, nāgarā tathā karimso, p. nagaraṃ pavisitvā rāja-
5 kulaṃ gantvā rājānaṃ vandi², atha naṃ rājā utṭhāya ālīṃgitvā
pallāṃkavaragato paṭisanthāraṃ karonto ā.:

185. Yathā petāṃ susānasmīm chaḍḍetvā caturo janā
evam Kampilliyaratṭhe³ chaḍḍayitvā idhāgata⁴. 1635.

186. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
10 kena vā atthajātenā attānaṃ parimocayīti. 1636.

Ta. caturo janā ti p-a yathā nāma kālakataṃ caturo janā mañcakena
susānaṃ netvā chaḍḍetvā anapekkhā gacchanti evaṃ Kampilliyaratṭhe⁵ tam
chaḍḍetvā mayaṃ idhāgata⁴ ti a, vaṇṇena⁶ 'ti kāraṇena, hetunā⁷ ti paccayena,
atthajātenā⁸ 'ti atthena jātena, a- parimocayīti smittahatthagato kena
15 paccayena ken' atthena tvaṃ attānaṃ mocayīti.

Tato Mahāsatto āha:

187. Attham atthena Vedeha mantaṃ mantena khattiya
parivarayissaṃ⁶ rājānaṃ Jambudīpaṃ va sāgaro ti. 1637.

T. a.: ahaṃ mahārāja tehi⁷ cintitaṃ attham attanā cintitena atthena tehi⁷
20 mantitaṃ mantaṃ attano mantena parivaresiṃ, na kevalaṃ ca ettakaṃ ekasata-
rājaparivāraṃ pana tam pi rājānaṃ Jambudīpaṃ sāgaro viya parivarayissan ti
sabbāṃ attano katakammaṃ vitthāretvā kathesi.

Tam sutvā rājā tussi, ath' assa p. C-rañño attano dinna-
panṇākāraṃ ācikkhanto ā.:

25 188. Dinnaṃ nikkhasahassam me gāmāsīti ca Kāsisa
dāsīsātāni cattāri dinnaṃ bhariyāsataṃ ca me
sabbāṃ⁸ senaṅgam ādāya sotthin' amhi idhāgato ti. 1638.

Tato rājā atituttapapaṭṭho M-assa guṇaṃ vaṇṇento tam
eva udānaṃ udānesi:

¹ Ck^s rājā. ² Ck^s vanditvā, B^d vanditvā ekamantaṃ nisīdi. ³ Ck^s kampillayethambā, C^s kampilliyethambā, B^d kampilaye tyambā, B^s kampilliyethambā. ⁴ C^s -to. ⁵ B^d kampillasse rathe. ⁶ B^d -yi. ⁷ B^d tena. ⁸ Ck^s sabbe.

189. Susukham vata saṁvāso paṇḍitehīti Senaka,
pakkhīva pañjare¹ baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate¹ mocayi no Mahosadho ti. 1639.
Senako pi 'ssa vacanaṁ sampaticchanto tam eva g. ā.:

190. Evam eva mahārāja paṇḍitamhi² sukhāvahā, 5
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate¹ mocayi no Mahosadho ti. 1640.
Atha rājā nagare chaṇabheriṇ³ carāpetvā „sattāhaṁ chaṇaṁ
karontu, yesaṁ mayi sineho atthi sabbe p-assa sakkārasammā-
naṁ karontū“ 'ti. 10

Imam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

191. Āhaññantu sabbaviṇā bheriyo deṇḍimāni ca
nadantu⁴ māgadhā saṁkhā, vaggu vadatu⁵ dundubbhīti. 1641.

Ta. āhaññantū 'ti vādiyantu⁶, māgadhā saṁkhā ti Magadharatthe
sañjātā saṁkhā, dundubbhīti mahābheriyo. 15

Nāgarā ca jānapadā⁷ ca pakatiyā p-assa sakkāraṁ kātu-
kāma va bheriṁ sutvā atirekaṁ⁸ akaṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

192. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā (cfr. p. 21, 24)
bahuṁ annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhihārayuṁ. 1642. 20
193. Hatthāruhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
bahuṁ annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhihārayuṁ. 1643.
194. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā
bahuṁ annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhihārayuṁ. 1644.
195. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitamāgate⁹, 25
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo pavattathā¹⁰ 'ti. 1645.

Ta. orodhā ti Udumbarādeviṁ ādiṁ katvā antepurikā, abhihārayun
ti abhihārapesuṁ pahipiṁsū 'ti a., bahujjano ti bhikkhave nagaravāsino ca
catudvārāgāmavāsino ca janapadavāsino ca bahujjano pasanno āsi, disvā
paṇḍitamāgate⁹ ti paṇḍite Mithilāṁ āgate disvā, pavattathā¹¹ ti paṇḍi- 30
tamhi Mithilāṁ anuppatte ayam no pathamam eva paccāmittavasāṁ gataṁ rājā-

¹ Bā amittassa hatthagate. ² so Cks for -tā hi? Bā -tehi. ³ Ck chano-, Cc
chano-. ⁴ Bā dhamentu ⁵ Bā madentu. ⁶ Bā udiriyantu. ⁷ Bā ja-. ⁸ Bā
-kataram ⁹ Bā -taim. ¹⁰ Cks avatthātā, Bā pavattittā. ¹¹ Bā pavattittā,
Cks avatthaṭṭe.

naṃ mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājano aññamaññaṃ khamāpetvā samagge katvā Cūlanim pasādetvā tena dīnnaṃ mahantaṃ yasam ādāya āgato ti vatvā tuṭṭhacittena janena ¹ pavattito celukkhepo pavattatha ².

Atha M. chaṇāvasāue rājakulaṃ gantvā „mahārāja C-raṇṇo
 5 mātaraṇ ca devīṇ ca puttaṇ ca sīghaṃ pesetuṃ vaṭṭatīti“ ā.,
 „sādhu tāta pesehīti“ so tesaṃ tiṇṇaṃ janānaṃ mahantaṃ
 sakkāraṃ katvā attanā saddhiṃ āgatasenāya pi sakkārasammā-
 naṃ kāretvā te tayo mahantena parivārena attano purisehi
 saddhiṃ pesesi, raṇṇā attano dinnasatabhariyāyo ca cattāri
 10 dāsisatāni ca Nandadeviyā saddhiṃ pesesi, attanā saddhiṃ
 āgatasenam pi tehi saddhiṃ pesesi, te mahantena parivārena
 Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇṇiṃsu, atha rājā mātaraṃ pucchi:
 „kiṃ amma Vedeharājena vo saṅgaho kato“ ti, „tāta, kiṃ
 kathesi, maṃ devatāṭṭhāne ṭhapetvā sakkāraṃ akāsīti“ Nandā-
 15 devin pi mātiṭṭhāne ṭhitabhāvaṃ kathesi Pañcālacaṇḍaṃ ka-
 niṭṭhabhātikaṭṭhāne ti, taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā bahūṃ
 paṇṇākāraṃ pesesi, tato paṭṭhāya ubho samaggā sammodamānā
 vasiṃsū 'ti. Mahāummagga khaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Pañcālacaṇḍi raṇṇo piyā ahosi manāpā, sā dutiye saṃ-
 20 vacchare puttaṃ vijāyi, tassa dasame saṃvacchare Vedeharājā
 kālam akāsi, Bo- tassa chattaṃ ussāpetvā „deva ahaṃ tava
 ayyakassa Cūlaniraṇṇo santikaṃ gamissāmīti“ āpucchi, „paṇḍita,
 mā maṃ daharaṃ chaḍḍetvā gamittha, ahaṃ taṃ pitiṭṭhāne
 ṭhapetvā sakkāraṃ karissāmi“, Pañcālacaṇḍi pana „p-a tumhākaṃ
 25 gatakāle aññaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, mā gamitthā“ 'ti yāci,
 so pi „mayā raṇṇo patiṇṇā dinnā, na sakkā na³ gantun“ ti
 mahājanassa karuṇā⁴ paridevantass' eva attano upaṭṭhāke ga-
 hetvā nikkhamitvā Uttarapañcālanagaraṃ gato, rājā tassā-
 gamanaṃ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena nagaram
 30 pavesetvā mahantaṃ gehaṃ tassa datvā ṭhapetvā paṭhama-

¹ Bā mahajana. ² Bā pavattittha, B^a adds avatthaṭā ti pi pāṭho so yev' attho

³ Bā a ⁴ Bā kalunaṃ.

dinne¹ asītigāme² aññaṃ bhogam adāsi, so taṃ rājānaṃ
 upatṭhāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā niccaṃ rājagehe
 bhuñjati sā paṇḍitā vyattā, tāya M. na diṭṭhapubbo, „Maho-
 sadhapāṇḍito kira rājānaṃ upatṭhātīti“ saddam eva suṇāti, te-
 nāpi sā na diṭṭhapubbā, „Bherī nāma p-kā rājagehe bhuñjatīti“⁵
 saddam eva suṇāti, Nandadevī pana „piyavippayogaṃ katvā
 amhe kilamesīti“ Bodhisatte³ anattamanā ahoṣi, sā pañca⁴ valla-
 bhitthiyo āṇāpesi: „Ma-assa ekam dosaṃ upadhāretvā rañño
 antare bhinditum⁵ vāyamathā“⁶ 'ti, „tā tassa antaraṃ olokentiyo
 vicaranti, ath' ekadivasam sā paribbājikā bhuñjitvā nikkha-¹⁰
 mantī Bo-aṃ rājupatṭhānaṃ āgacchantaṃ rājāṅgaṇe passi, so
 vanditvā atṭhāsi, sā cintesi: „ayaṃ kira p., jānissāmi tāv'
 assa paṇḍitabhāvaṃ vā apaṇḍitabhāvaṃ vā“ ti hatthamuddāya⁸
 pañhaṃ pucchanti Bo-aṃ oloketvā hatthaṃ vikāseṣi⁷, sā kira
 „kīdisaṃ p-aṃ rājā paradesato ānetvā idāni paṭijaggati na¹⁵
 paṭijaggatīti“ manasā pañhaṃ pucchi, Bo- „hatthamud-
 dāya⁸ pañhaṃ pucchatīti“ nātvā pañhaṃ vissajjento muṭ-
 ṭhim akāsi, so kira „ayyo⁹ mama paṭiññaṃ gahetvā pakkosā-
 petvā idāni rājā gālhamuṭṭhijāto na me pubbaṃ kiñci detīti¹⁰“
 manasā pañhaṃ vissajjesi, sā tassa kathaṃ nātvā hatthaṃ²⁰
 ukkhipitvā attano sīsaṃ parāmasi, ten' idaṃ dasseti: „p-a
 sace kilamasi mayaṃ viya kasmā na pabbajasīti“, taṃ nātvā
 M. attano kucchiṃ parāmasi, ten' idaṃ dasseti „ayyo, mama
 posetabbayuttā babū, tena na pabbajāmitī“, iti sā hatthamud-
 dāya¹¹ pañhaṃ pucchitvā attano āvāsaṃ eva agamāsi, M. pi²⁵
 taṃ vanditvā rājupatṭhānaṃ gato, Nandadeviyā payuttā valla-
 bhitthiyo sīhapañjare ṭhitā taṃ kiriyaṃ disvā C-rañño santi-
 kaṃ gantvā „deva Ma-dhc Bheriparibbājikāya saddhiṃ ekato
 butvā tumhākaṃ r. gaṇhitukāmo te paccatthiko hotīti“ pari-
 bhindimsu, rājā ā.: „kiṃ vo diṭṭhaṃ va sutāṃ vā“³⁰ 'ti „mahā-

¹ Cks -nucna, Bā pathamam dinne asītigāme? ² Cks -gāmena. ³ Bā -assa ⁴
 Bā pañcasata. ⁵ Bā paribhi- ⁶ Bā -muthaya ⁷ Bā pasāresi. ⁸ Bā hathamu-
 ṭhāya maṃ. ⁹ Bā ayye ¹⁰ Cks apubbam, Bā dalhamuthiva jāto me kiñci din-
 nam pubbantī. ¹¹ Bā -muṭhāya.

- rāja paribbājikā bhuñjitvā otarantī Ma-am disvā rājānaṃ
 hatthatalaṃ viya khalamaṇḍalaṃ viya ca samaṃ katvā 'r.
 attano hatthagataṃ kātuṃ na¹ sakkosīti² hatthaṃ vikāsesi,
 Ma-dho pi khaggagahaṇākāraṃ dassento 'katipāhaccayen' assa
 5 sīsaṃ chinditvā r. attano hatthagataṃ karissāmīti' muṭṭhiṃ
 akāsi, sā 'sīsaṃ chindāhīti' attano hatthaṃ ukkhipitvā sīsaṃ
 parāmasi, Ma-o 'majjhe va naṃ chindissāmīti' udaraṃ parā-
 masīti³, appamatto mahārāja hotha, Ma-am ghātetuṃ⁴ vaṭṭa-
 tīti⁵, so tāsāṃ kathaṃ sutvā cintesi: „na sakkā paṇḍitena
 10 mayi⁶ dussitum, paribbājikaṃ pucchissāmīti“ so punadivasena
 paribbājikāya bhuttakāle taṃ upasaṃkamitvā pucchi: „ayye
 kacci vo Ma-paṇḍito diṭṭho“ ti „āma mahārāja hiyyo me ito
 bhuñjitvā nikkhamantiyā diṭṭho“ ti, „koci pana vo kathāsallāpo
 ahoṣīti“, „sallāpo n' atthi. taṃ⁷ pana paṇḍito ti sutvā 'sace
 15 p. idaṃ jānissatīti' hatthamuddāya naṃ pañhaṃ pucchim 'p-a
 kacci te rājā pasāritahattho na saṃkucitahattho, kacci saṃ-
 gaṇhati na saṃgaṇhatīti' hatthaṃ vikāsesim⁸ pi, 'rājā mamaṃ⁹
 paṭiññāṃ gahetvā pakkositvā idāni na kiñci detīti' muṭṭhiṃ akāsi,
 athāhaṃ 'sace kilamasi mayā viya pabbajāhīti' sīsaṃ parāma-
 20 sim¹⁰, so 'mama posetabbā bahū, udarāni pūretabbāni, tena na
 pabbajāṃmīti' attano kucchim parāmasīti¹¹, „p. ayye Mahosadho“
 ti, „āma mahārāja paṭhavītale paññāya tena sadiso n' atthīti“,
 rājā tassā kathaṃ sutvā taṃ vanditvā uyyojesi, tassā gatakāle
 p. rājupaṭṭhānaṃ pavittho, atha naṃ pucchi: „kacci te p-a
 25 Bheriparibbājikā diṭṭhā“ ti, „āma mahārāja hiyyo ito nikkha-
 mantim¹⁰ passim, hatthamuddāya sā evaṃ pañhaṃ pucchi,
 aham pi 'ssa⁶ tath' eva vissajjesin“ ti tāya kathitaniyāmen'
 eva kathesi, rājā taṃ divasaṃ pasīditvā p-assa senāpatiṭṭhānaṃ
 adāsi, sabbakiccāni tam eva paṭicchāpesi, tassa yaso mahā
 30 ahosi, rañño yasānantaro va¹¹. So cintesi: „raññā ekappahāren'

¹ Bā omits na. ² Cks -tīti. ³ Bā -masi. ⁴ Bā ghatetuṃ. ⁵ Bā mayhaṃ. ⁶ Bā so. ⁷ Cks ma nugaṇḥ-. ⁸ all three MSS. -si ⁹ Bā mama. ¹⁰ Ck -ti, Bā -ti. ¹¹ Bā rañño dinnayasānantarameva.

va mayhaṃ atimahantaṃ issariyaṃ dinnaṃ, rājāno kho pana māretukāmāpi evaṃ karonti yeva, yaṃ nūnāhaṃ 'mama suhadayo vā na vā' ti rājānaṃ vīmaṃseyyaṃ, na kho pana añño jānituṃ sakkhissati, Bheriparibbājikā nāṇasampannā, sā eken' upāyena jānissatīti¹ bahūni 'gandhamālādīni gahe tvā paribbājikāya āvāsaṃ gantvā taṃ pūjetvā vanditvā „ayye tumhehi rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhottharitvā mayhaṃ mahantaṃ yasaṃ deti, taṃ' kho pana sabhāvena vā deti no vā ti na jānāmi, sādhu vat' assa sace eken' upāyena rañño mayi bhāvaṃ² jāneyyāthā³ 'ti ā., sā sādhu 'ti 10 paṭisunītvā punadivase rājagehaṃ gacchamānā va Dakarakkhasapaṇhaṃ cintesi, evaṃ kir' assā ahosi: „carapuriso⁴ viya ahutvā upāyena rājānaṃ paṇhaṃ pucchitvā 'p-assa suhadayo vā na vā' ti jānissāmīti⁵“ sā gantvā katabhattakiccā nisīdi, rājāpi naṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, tassā etad ahosi: „sace 15 rājā p-assa upari⁶ duhadayo bhaviṃssati paṇhaṃ puṭṭho attano duhadaya bhāvaṃ mahājanamajjhe yeva kathessati, taṃ ayuttaṃ ekamante naṃ paṇhaṃ pucchissāmīti⁷“ sā „raho paccāsimsāmi mahārāja“ 'ti ā., rājā manusse paṭikkamāpesi, atha naṃ sā ā.: „mahārāja taṃ paṇhaṃ pucchissāmīti⁸“, „puccha ayye, jānanto 20 kathessāmīti⁹“, ath' assa sā Dakarakkhasapaṇhe paṭhamāṃ g. ā.: 100. Sace vo vuyhamānānaṃ sattanaṃ udakaṇṇave (V. p. 75)

manussabalim esāno nāvaṃ gaṇheyya rakkhaso

anupubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi dakarakkhato⁶ ti. 1646.

Ta. sattanaṃ ti tumhākaṃ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro 25 ca Dhanusekhasahāyo⁷ ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cā 'ti imesaṃ sattanaṃ, udakaṇṇave ti gambhīre vitthate uḍake, manussa -- ti manussabalim gavesanto, gaṇheyyā 'ti thāmasampanno dakarakkhaso uḍakaṃ dvidhā katvā nikkhamitvā taṃ nāvaṃ gaṇheyya gahe tvā ca pana mahārāja ime cha jane mama⁸ anupaṭipāṭiyā dehi taṃ vissajjessāmīti vadeyya atha tvaṃ anu- 30 pubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi⁹ dakarakkhato⁶ ti¹⁰ kaṃ paṭhamāṃ datvā -pe- kaṃ¹¹ chaṭṭhaṃ datvā dakarakkhato muñceyyāsīti.

¹ Cks na ² Bđ sinehabhā-. ³ Bđ ahaṃ atthacaraṇapuriso ⁴ Bđ -ssāmīti. ⁵ Bđ uttari. ⁶ Cks no? Bđ -sā. ⁷ Cks -seka-. ⁸ Cks maṃ. ⁹ Cks -casi. ¹⁰ Cks omit ti. ¹¹ Bđ ka, Ck taṃ.

Taṃ sutvā rājā attano yathājjhāsayaṃ kathento i. g. ā.:

197. Mātaraṃ paṭhamaṃ dajjaṃ bhariyaṃ datvāna bhātaraṃ
tato sahāyaṃ datvāna pañcamaṃ dajjaṃ brāhmaṇaṃ
chatth' āhaṃ dajjam attānaṃ,
5 n' eva dajja Mahosadhaṃ ti. 1647.

Ta chatthāhaṃ ti ayye pañcama khādite athāhaṃ bho dakarakkhaṣa
mukhaṃ vivarā 'ti vatvā tena mukhe vivaṇṇe dalhaṃ kacchaṃ bandhivā imaṃ
rajjasirīṃ aganetvā idāni maṃ khādā 'ti tassa mukhe pateyyaṃ na tv-eva jīva-
māno Ma-paṇḍitaṃ dadeyyaṃ ti, ettakena ayaṃ pañho nitthito.

- 10 Nātaṃ paribbājikāya rañño Mahāsatte suhadayattaṃ, na
pana ettaken' eva p-assa guṇo pākaṇo hoti, ten' assā etad
ahosi: „ahaṃ' mahājanamajjhe etesaṃ guṇaṃ kathessāmi rājā
tesaṃ aguṇaṃ kathetvā p-assa guṇaṃ kathessati, evaṃ p-assa
guṇo nabbe cando viya pākaṇo bhavissatīti“ sā sabbaṃ' ante-
15 purāvacaraṃ janaṃ sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya puna rājā-
naṃ tam eva pañhaṃ pucchitvā tena tath' eva vutte „mahā-
rāja tvaṃ 'paṭhamaṃ mātaraṃ dassāmiti' vadasi', mātā nāma
mahāguṇā tuyhaṃ ca mātā na aññesaṃ mātu sadisā, bahūpa-
kāra te esā' ti tassā guṇaṃ kathenti gāthadvayaṃ ā.:

- 20 198. Posetā' te janettī ca dīgharattānukampikā

Chambhī⁵ tayi paduṭṭhasmiṃ⁶ paṇḍitā atthadassini
aññaṃ upanisaṃ katvā vadhā taṃ parimocayi. 1648.

199. Taṃ tādisiṃ pāṇadadiṃ orasaṃ gabbhadhāriṇaṃ
mātaraṃ kena dosena dajjāsī dakarakkhato⁷ ti. 1649.

- 25 Ta. posetā⁴ ti daharakāle dve tayo vāre nahāpetvā pāyevā posesi, dī-
gha -- ti cira-kālaṃ mudunā hitacittena anukampikā, Chambhī⁸ tayi pa-
duṭṭhasmiṃ ti yadā tayi Chambhī⁹ nāma brāhmaṇo padussi tadā tasmiṃ tayi
paduṭṭhe sā paṇḍitā atthadassini aññaṃ tava patirūpakaṃ katvā taṃ vadhā¹⁰
parimocayi¹¹. Cūlanissa kira Mahācūlani nāma pitā ahosi, sā imassa daharakāle
30 purohitaṃ saddhimaṃ methunaṃ patisevitvā taṃ rājānaṃ visena māretvā brāh-
maṇassa chattaṃ ussāpetvā tassa aggamaheṣi hutvā tena¹² ekadivasaṃ¹³ amma

¹ Cks ayam. ² Cks sabbe. ³ Bđ -esi. ⁴ Bđ positā ⁵ Cks jambhī, Bđ chabbhī.

⁶ Bđ padussasi. ⁷ Bđ -ino, Cks -ano. ⁸ Cks jambhī, Bđ chambhī. ⁹ Cks jambhī,
Cks Bđ chambhī. ¹⁰ Cks vadhāya. ¹¹ Cks paṭimocesi, Cs parimocesi. ¹² Cks
omit tena. ¹³ Cks add cūlanikumāraṃ

chāto 'mhīti vutte puttassa phānītena¹ khajjakam dāpesi, atha nam makkhikā
 parivārayimsu, so imam nimmakkhikam katvā khādisāmīti thokam paṭikkamitvā
 bhūmīyam phānītabindūni pādetvā attano santike makkhikā poṭhetvā palāpesi,
 tā gantvā itaram phānītam parivārayimsu, so nimmakkhikam katvā khajjakam
 khāditvā hatthe dhovitvā mukham vikkhāletvā pakkāmi, brāhmaṇo tassa kiriyaṃ 5
 disvā cintesi: ayaṃ idān' eva iminā upāyena nimmakkhikam phānītam khādati
 vuddhippatto mama r. na dassati idān' eva nam māremīti², so tam attham
 Talatādeviyā ārocesi, sā sādhu deva ahaṃ taya sinehena attano sāmīkam pi
 māresim, iminā me ko attho, mahājanikam pana akatvā³ rabassena nam mā-
 ressamā 'ti brāhmaṇam vañcetvā atth' eso upāyo ti paṇḍitā⁴ upāyakusalā⁴ 10
 bhattakarakam pakkosāpetvā samma mama putto C-kumāro tava putto Dhanu-
 sekkhakumāro⁵ ca ekadivasam jātā ekato va kumārapihāren' eva vaddhitā piya-
 sahāyakā, Chambhibr. mama puttam māretukāmo, tam tassa jīvitadānam dehīti
 vatvā sādhu devī kiṃ karomīti vutte mama putto abhiṇham tava gehe hotu
 tvaṃ ca so ca⁶ katipaham nīrasamkabbhāvattāyā mahānase yeva supatha⁷ tato 15
 nīrasamkabbhāvam nātvā tumhākam sayanattāhāne eḷakatthīni thapetvā manussā-
 nam nīpajjanavelāya mahānase aggim datvā kañci⁸ ajānāpetvā mama ca tava ca
 puttam gabetvā aggadvāren' eva nikkhamitvā tiroraṭṭham gantvā mama puttassa
 rājaputtabbhāvam anāvīkaritvā jīvitam anurakkhā 'ti ā., so sādhu 'ti sampaticchi,
 ath' assa sā ratanasāram adāsi, so tathā katvā kumārā⁹ ādāya Maddaraṭṭhe 20
 Sāgalanagaram gantvā rājānam upaṭṭhahi, so porānakabhattakarakam apanetvā
 tassa tam thānantarām¹⁰ adāsi, dve pi kumārā tena saddhim yeva rājanīvesanam
 gacchanti, rājā kass' ete¹¹ kumārā ti pucchi, bh-kārako mayham puttā ti ā
 nanu visadisā¹² ti, dvinnam itthīnam puttā devā 'ti, te gacchante kāle vissāsikā
 hutvā Maddaraṇño dhītāya saddhim rājanīvesane yeva kilanti, atha C-kumāro ca 25
 rājadhītā ca abhinhadassauena aññamaññaṃ paṭibaddhacittā ahesum, kilanattān
 kumāro rājadhītaram bheṇḍukam¹³ pi pāsakam pi āharāpeti, anāharantim¹⁴ sise
 paharati, sā rodati, ath' assā saddam sutvā rājā kena me dhītā pahaṭā ti
 vadati, dhātīyo āgantvā pucchanti, kumārikā sac' ahaṃ iminā pahaṭ' amhīti
 vakkhāmi pitā me etassa rājānam karissatīti tasmim sinehena na katheti, nāham 30
 kenaci pahaṭā ti vadati, ath' ekadivasam rājā paharantaṃ addasa, disvā tassa
 etad aho: ayaṃ kumāro na bhattakārakena sadiṣo abhirūpo pasādiko 'atīviya
 asambhito, na iminā tassa puttana bhavītabban ti so tato paṭṭhāya tam pari-
 gaṇhati, dhātīyo kilanattāhāne khādaniyam āharitvā rājadhītāya denti, sā aññesaṃ
 pi dāsaṇānam deti, te jānunā patiṭṭhāya onamitvā ganhanti, C-kumāro thitako 35
 va hatthato acchinditvā ganhati, rājā tam pi kiriyaṃ addasa, ath' ekasmin
 divase C-kumārassa bheṇḍuko¹⁵ raṇño cūlasayanassa hetthā pavisi, kumāro tam
 ganhanto attano issaramānena imassa paccantaraṇño na hetthāsāyane bha-

¹ Bā adds saddhim. ² Bā -essāmīti. ³ Bā mahārāja ekam pana ajānāpetvā. ⁴ Bā -am. ⁵ Cks -khara. ⁶ Bā taṇca pana teca. ⁷ Bā suppatha. ⁸ Bā ki-. ⁹ Bā -raṇca puttāṇca. ¹⁰ C Bā thānam. ¹¹ Cks ene. ¹² Bā nanu dve asadisā. ¹³ Bā geṇḍu-. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Bā ge-.

- vissāmīti¹ daṇḍakena nīharitvā gaphi, rājā tam pi kiriyaṃ disvā nissamsayen' eva² na bhattakārakassa putto ti taṃ pakkosāpetvā kass' ete puttā ti pucehi. mayhaṃ devā 'ti, ahaṃ tava puttāṃ ca aputtāṃ ca jānāmi, sabbhāvaṃ me kathehi. no ce kathesi jīvitaṃ te n' atthīti khaggaṃ uggiri, so maranabbhayaḥkato kathamī
- 5 deva raho pana paccāsimāmiti vatvā raññā okāse kate abhayaṃ yācivā yathābhūtaṃ ārocesi, rājā tatvato natvā attano dhītaṃ alaṃkaritvā tassa pādapari-cārikaṃ katvā adāsī, iti tesaṃ pana palātaḍivase bhattakārako C-kumāro ca bhattakārakaputto ca mahānase paditte yeva daḍḍhā ti sakalanagare kolāhalaṃ ahoṣi, Talatādevī³ taṃ pavattim suttā brāhmaṇassa ārocesi: deva ambhākaṃ⁴
- 10 manoratho matthakaṃ patto, te kira tayo pi bhattagehe yeva daḍḍhā ti, so tuṭṭhahatṭho ahoṣi, Talatādevī⁵ C-kumārassa atṭhīni⁶ eḷakaṭṭhīni āharāpetvā brāhmaṇassa dassetvā daḍḍhāpesi. Imam attham sandhāya paribbājikā aññaṃ upaṇisaṃ katvā vadhā taṃ parimocayīti ā., sā hi eḷakaṭṭhīni manussaṭṭhīni dassetvā taṃ vadhā mocesi, orasaṃ ti yāya tvaṃ ure katvā vaḍḍhito orasaṃ
- 15 piyaṃ manāpaṃ, gabbha - - ti yāya tvaṃ kucchinaṃ dhārito evarūpaṃ mātaraṃ kena dosena dakarakkhassa dassasi.

Taṃ suttā rājā „ayye bahū⁶ mama mātu guṇā⁷, ahaṃ c' assā mama upakārabhāvaṃ jānāmi, tato pi pana mam' eva guṇā⁸ bahutarā“ ti mātu aguṇaṃ kathento gāthadvayaṃ ā.'

- 30 300. Daharā viya alaṃkāraṃ dhāreti apilāndhanaṃ, dovarike anīkaṭṭhe ativelaṃ pajagghati, 1650.
201. Tato pi paṭirājānaṃ sayāṃ dūtāni sāsati, mātaraṃ tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato⁹ ti. 1651.

- Ta. daharā viyā 'ti mahallikāpi hutvā tarunī viya, dhāretīti pilāndhati,
- 35 apilāndhanaṃ ti pilāndhituṃ pi¹⁰ ayuttaṃ, sā kira vajirapūritaṃ kaṇcana-mekhalaṃ pilāndhitvā rañño amaccehi saddhiṃ mahātale nisinnakāle aparāparaṃ caṃkamati, mekhalāsaddena rājanivesanaṃ ekanālaṃ hoti, pajagghatīti ete dovarikaceṭṭake ca hatthiācariyādike anīkaṭṭhe ca ye etissā ucchitṭhakaṃ pi bhuñ-jitūṃ ayuttarūpā te pi āmantetvā tehi saddhiṃ ativelaṃ mahāhasitaṃ hasati¹¹,
- 30 paṭirājānaṃ ti paṭirājūnaṃ, sayāṃ dūtāni sāsatiṃ mama vacanena sayāṃ paguṇaṃ likhitvā dūte pesesi, mama mātā kāme paribhuñjanavayasimīṃ yeva ṭhitā asukarājā kira āgantvā taṃ ānetū¹² 'ti, te mayaṃ rañño upatthākā kasmā no evaṃ vadesīti patipannāni pesenti, tesu parisamajjhe vāciyamaṇesu mama sīsaṃ chindanakālo viya hoti, tena naṃ dosena Dakarakkhassa dammīti.

¹ Bā heṭṭhā sayanaṃ na pavissāmīti. ² Cks nicchaneṣa ³ Cs talatā-, Bā calāka-.

⁴ Bā tumbhākaṃ ⁵ Bā adda ti saññeṣa. ⁶ Cks bahūṃ. ⁷ Cks guṇaṃ. ⁸ Cks mamameva agūṇā, Bā mameva agūṇā. ⁹ Ck -ano, Bā -ino. ¹⁰ Cks omit pi. ¹¹ Cks hasīti. ¹² Cks netū.

„Mahārāja¹ mātaraṃ tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana te guṇavatīti²“ tassā guṇaṃ kathenti

202. Itthigumbassa pavarā accantapiyavādinī³
anuggatā⁴ silavatī chāyā va anapāyini⁵ 1652.

203. Akkodhanā⁶ paññavatī paṇḍitā atthadassinī,
ubbarim kena dosena dajjāsi dakarakkhatō⁷ ti āha. 1653. 5

Ta. itthigumbassā 'ti itthigaṇassa, anuggatā⁷ ti daharakālato patṭhāya anugatā⁸, akkodhanā ti ādiko pan' assā guṇe kathenti⁹ Maddaratṭhe Sāgalanagare vasanakāle pahaṭā¹⁰ pi¹¹ tava ānākaraṇabbayena¹² taya sinehena mātā-pitunnaṃ na katesi, evaṃ esā akkodhanā paññavatī p-ā atthadassinī, idaṃ 10 daharakāle akkodhanādiḥhavaṃ sandhāyāha, ubbarin ti orodham, evaṃ guṇasampannaṃ Nandādevim kena dosena dakarakkhasassa dassasīti vadati.

So tassā aguṇe kathento

204. Khiḍḍāratisamāpannaṃ anattavasam āgataṃ
sā maṃ sakānaṃ puttānaṃ ayācaṃ¹³ yācate dhanam. 1654. 15

205. So 'haṃ dadāmi sāratto bahuṃ uccāvacaṃ dhanam,
sduccajaṃ cajitvāna pacchā socāmi dummāno,
ubbarim tena dosena dajjāmi dakarakkhatō¹⁴ ti āha. 1655.

Ta. anattavasamāgatan ti¹⁵ khiḍḍāratiyā kāmakīlaya anattakārakānaṃ kilesānaṃ vasaṃ āgataṃ maṃ viditvā, sā mau ti sā Nandādevi maṃ 20 sakānaṃ puttānaṃ ti yaṃ mayā attano puttānaṃ ca dhītānaṃ ca bhariyānaṃ ca dinnam piḷandhanam taṃ ayācitapubbarūpaṃ¹⁶ mayham dehīti yācanti¹⁷, pacchā socāmi ti sā dutiyadivase imāni piḷandhanāni raṭṭhā mama dinnāni āharathā etāni¹⁸ tesaṃ rodautānaṃ omuñcivā gaṇhati, athāhaṃ te rodamāne mama santikaṃ āgate disvā pacchā socāmi ti evaṃ dosakārīkā esā, iminā naṃ 25 dosena dakarakkhasassa dassasīti.

Atha naṃ paribbājikā „imaṃ tāva iminā dosena dehi, kaniṭṭho pana Tikhiṇamantikumāro upakārako, taṃ kena dosena dassasīti“ pucchanti

¹ Bā atha paribbājikā mahārāja. ² Bā bahupakārā ³ Bā -bhānini. ⁴ Bā anubbatā. ⁵ Bā aññodhanā, C² akkodhati, C³ akkodhetī. ⁶ C² -ano, Bā ino. ⁷ Bā anubbatā. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā katheti. ¹⁰ C² adds ti. ¹¹ Bā pibitā, B² pititā. ¹² C² ānākaraṇā-, Bā ākaraṇa-. ¹³ C² āy-. ¹⁴ C² -ano, Bā -ino. ¹⁵ Bā adds taya. ¹⁶ Bā ayācitabbarūpaṃ, C² āyācitapubbarūpaṃ, C³ āyācitam pubbaṃ rūpaṃ. ¹⁷ Bā -ati. ¹⁸ Bā āharāpesi.

206. Yen' ocitā jānapadā' ānītā ca paṭiggaham
ābhataṃ² pararajjehi³ abhiṭṭhāya⁴ bahum dhanam 1656.
207. Dhanuggahānam pavaram sūram Tikhinamantinam
bhātaram kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁵ ti āha. 1657.

- 5 Ta. ocitā ti vadḍhiā, paṭiggahan ti yena ca tumhe paradese vasantā
puna geham ānītā, abhiṭṭhāyā 'ti abhibhavitvā, Tikhinamantinān ti tikhina-
paññam, so kira mātu brāhmanena saddhim⁶ vasanakāle jāto, ath' assa vud-
dhippattassa brāhmano khaggaṃ batthe datvā imam gahetvā maṃ upaṭṭhahā 'ti
10 ā, so brāhmaṇam pitā me ti saññāya upaṭṭhāti, aha naṃ eko amacco kumāra
na tvaṃ etassa putto tava kucchigatakāle Talatādevī⁷ rājānam māretvā etassa
chattam ussāpesi tvaṃ Mahācūlanirāṇṇo putto ti ā., so kujjhitvā ekena naṃ
upāyena mēressāmiti rājakulam pavisanto tam khaggaṃ ekassa pādamūlikassa
datvā aparaṃ āha: tvaṃ rājadvāre maṃ' esa khaggo ti iminā saddhim vivādaṃ
kareyyasīti vatvā pāvisi, te kalaham akaṃsu, so kiṃ esa kalaho ti ekaṃ purisaṃ
15 pesesi, so āgantvā khaggatthāyā 'ti ā.⁸ brāhmano sutvā kiṃ etaṃ ti pucchi, so
kira tumhehi mama dinnakhaggo aññassa santako ti kiṃ vadesi tātā 'ti⁹, tena
hi āharāpemi¹⁰ sañjānissatha taṃ ti āharāpesīti, so taṃ āharāpetvā¹¹ kosato
nikkaḍḍhitvā passathā 'ti¹² sañjānāpentō viya upagantvā ekappahāren' ev' assa
sisam chinditvā attano pādamūle pātesi, tato rājageham patijaggitvā nagaram
20 alamkāritvā tassa abhiseke upanīte mātā Cūlanikumārassa Maddaraṭṭhe vasana-
bhāvaṃ ācikkhi, tam sutvā rājakumāro senaṇigaparivuto ta gantvā bhātaram
ānetvā r. paticchāpesi, tato paṭṭhāya tam Tikhinamantīti sañjāniṃsu, paribbājikā
tam evarūpaṃ bhātaram kena dosena dakarakkhasassa dassasīti pucchi.

Rājā tassa dosam kathento

- 25 208. Mayācitā¹³ jānapadā ānītā ca paṭiggaham
ābhataṃ pararajjehi abhiṭṭhāya⁴ bahum dhanam, 1658.
209. Dhanuggahānam pavaro sūro tikhinamanti ca¹⁴
mayā so¹⁵ sukhito rājā atimaññati dārako, 1659.
210. Upaṭṭhānam pi me ayye na so eti yathā pure,
30 bhātaram tena dosena
dajj' āham dakarakkhato⁵ ti āha. 1660.

Ta. pararajjehi imassa mayā pararajjato¹⁶ bahum dhanam ābhataṃ,
ayaṇ¹⁷ ca pararajje vasanto puna imam geham ānetvā esa mayā mahati yase

¹ Ck^s -dam. ² B^d āga-. ³ Ck B^d -ebhi. ⁴ B^d -tthāya ⁵ Ck^s -auo, B^d -ino.
⁶ Ck^s -i. ⁷ Ck^s talāta-, B^d calāka-. ⁸ B^d tam attham ārocesi in the place of
āha. ⁹ B^d tāta, omitting ti ¹⁰ B^d -pehi. ¹¹ B^d sañjānissāni na āha so tam
āharāpetvā: ¹² B^d passate ti. ¹³ so C^s for may' ocitā? B^d payojitā, Ck^s māyā-
citā ¹⁴ so B^s; C^s B^d -mantino, Ck^s -mantagam. ¹⁵ B^d yaṃ. ¹⁶ Ck^s uparaj-
jato ¹⁷ C^s sayaṇ, B^d ahañ.

patiṭṭhāpito ti mañ vadati, yathā pure ti pure pāto va āgacchati idāni pana na tathā eti, imināhañ dosena dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „bhātu tāva doso hotu, Dhanusekhakumāro pana tayi sinehaguṇayutto bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathentī

211. Ekarattena ubhayo tuvañ ca¹ Dhanusekhavā 5
ubhato jāt' ettha Pañcālā sahāyā susamāvayā², 1661.

212. Cariyā taṃ anubandhittho ekadukkhasukho tava
ussukko te divārattim sabbakiccesu vyāvaṇṇo,
sahāyaṃ kena dosena dajjāsī dakarakkhato³ ti. 1662.

Ta. Dhanusekhavā ti dhanusekhatāya Dhanusekhakumāro ca 'ti a., 10
etthā 'ti idh' eva nagare, Pañcālā ti Uttarapañcālanagare jātattā evamvohārā,
susamāvayā⁴ ti sutṭhu samāvayā⁵, cariyā taṃ anubandhittho ti dahara-
kāle janapadacārikāya pakkantaṃ taṃ anubandhi ebhāya va na vijahi, ussukko
ti tava kiccesu rattindivaṃ ussukko chandajāto nīccavyāvaṇṇo, taṃ kena dosena
dakarakkhasassa dassasīti. 15

Ath' assa rājā dosaṃ kathento

213. Cariyāya⁶ ayaṃ ayye⁷ pajagghittho mayā saha,
ajjāpi tena vaṇṇena ativelaṃ pajagghati. 1663.

214. Ubbariyāpi me ayye mantayāmi rahogato
anāmantā⁸ pavisati pubbe appaṭivedito. 1664. 20

215. Laddhavāro¹ katokāso ahirikaṃ anādaraṃ
sahāyaṃ tena dosena dajj' āhañ dakarakkhato³ ti. 1665.

Ta. ajjāpi tena vaṇṇenā 'ti yathā cariyāya¹⁰ pubbe mañ¹¹ anu-
bandhanto mayā anāthena saddhiṃ ekato bhūñjanto sayanto hatthaṃ paharitvā
mahāhasitaṃ hasi ajjāpi tath' eva hasati duggatakāle¹² viya mañ passati¹⁴, 25
anāmantā ti raho N-deviyā saddhiṃ mantente pi mayi ajānāpetvā sāhasā pa-
visati, iminā dosena taṃ ahirikaṃ anādaraṃ dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „etassa tāv' esa doso hotu, purohito pana te bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathentī

216. Kusalo sabbanimittānaṃ rudaññū āgatāgamo 30
uppāde supine yutto niyyāne ca pavesane 1666.

¹ Cks tvañca, Bā tvañceva. ² so Bds; Ck -cayā, Cs -ācasā ³ Cks -ano, Bā -ino.

⁴ Cks -āvasā ⁵ Ck -avasā, Cs sammāsā ⁶ Bds cariyāmañ. ⁷ Cks ayyo, Bā ayyaṃ ayye. ⁸ Cks -tāva, Bā -to. ⁹ Bā -dvāro. ¹⁰ Cks -tāya. ¹¹ Bā sañ.

¹² Cks dutta-. ¹³ Bā sarati.

217. Paddho¹ bhummantalikkhasmim nakkhattapadakovidō,
brāhmaṇaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato ti āha. 1667.

Ta, sabba -- ti iminā nimittena idaṃ bhavissati iminā idan ti sabbani-
mittesu kusalo, rudaññū ti sabbarāvaṃ jānāti, uppāde ti caṇḍaggāhaṃ suri-
5 yaggāhaṃ ukkāpātadisāḍḍhādike¹ uppāde, supine yutto ti supine ca tassa
nippattiṃ jānauvasena yutto, niyyāne ca pavesane ti iminā nakkhattena
niyyāyitabbaṃ iminā pavisitabban ti jānāti, paddho¹ ti cheko paṭibalo bhū-
miyaṃ antalikkhe ca dosagūṇe jānitum samatto, nakkhatta -- ti atthavāsitiyā
n-kotthāseṣu cheko, tam kena dosena dakarakkhasa dassasīti.

- 10 Rājā dosaṃ kathento

218. Parisāyaṃ pi² me ayye ummīletvā⁴ udikkhati,
tasmā ajja⁵ bhamuṃ luddaṃ
dajj' āhaṃ dakarakkhato⁶ ti āha. 1668.

T a : ayye esa maṃ parisamajjhe olokento pi akkhīni ummīletvā kuddho
15 viya udikkhati. tasmā evaṃ atikkamitvā ṭhitabhamuṃ⁷ rosenā⁸ ukkhittabha-
mukaṃ viya luddaṃ bhayānakaṃ ahaṃ taṃ dakarakkhasassa dassamīti.

Tato paribbājikā „mahārāja tvaṃ mātaraṃ ādiṃ katvā
ime pañca dakarakkhasassa dammīti vadasi, evarūpaṃ ca siri-
vibhavaṃ agaṇetvā attano jivitaṃ pi⁹ Mahosadhapaṇḍitassa
20 atthāya¹⁰ dammīti vadasi, kā tassa guṇaṃ passīti“ pucchanti
imā gāthā ahhāsi:

219. Sasamuddapariyāyaṃ mahim sāgarakuṇḍalaṃ
vasundharaṃ āvasasi amaccaparivārito. 1669.
220. Cāturanto mahārattṭho vijitāvī mahabbalo
25 pathavyā ekarājāsi, yaso te vipulaṃ gato¹¹. 1670.
221. Solasitthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
nānājanapadā nariyo¹² devakaññūpamā subhā. 1671.
222. Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ sabbakāmasamiddhinaṃ
sukhitānaṃ piyaṃ dīghaṃ jivitaṃ āhu khattiya. 1672.
30 223. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
paṇḍitaṃ anurakkhanto paṇaṃ cajasi duccajan ti. 1673.

¹ so Cks; Bđ patho. ² Cks -pātasadisā-. ³ Cks parisānampi. ⁴ Cks milayitvā,
Bđ ummilitvā. ⁵ Bđ hīcca. ⁶ Cks -ano, Bđ -ino ⁷ Bđ ṭhitam-. ⁸ Bđ amanā-
pena. ⁹ Cks omit pi. ¹⁰ Cks omit atthāya. ¹¹ Cks -laggato. ¹² Bđ nāriṃ.

Ta. sasamudda -- ti samuddaparikkhepena samannāgataṃ, sāgara -- ti parikkhipitvā t̥hitassa sāgarassa kuṇḍalabhūtaṃ, vijitāvīti vijitasamāmo, ekarājā ti aññassa attanā sadisassa rañño abhāvato eko va rājā, sabba-kāma -- ti sabbesam pi vatthukāmakilesakāmānaṃ samiddhiyā samannāgataṃ, sukhitānaṃ ti evarūpānaṃ sukhitānaṃ sattānaṃ evaṃ sabbañgasam- 5
pannaṃ jīvitāṃ dīgham eva piyaṃ na te appaṃ jīvitam icchantīti paṇḍitā vadanti, pānaṃ ti evarūpaṃ attano jīvitāṃ kasmā p-aṃ anurakkhanto cajasīti.

So tassā kathāmasutvā p-assa guṇe kathento imā g. abhāsi:

224. Yato pi¹ āgato ayye mama hatthaṃ Mahosadho
nābhijānāmi dhirassa aṇumattam pi dukkataṃ. 1674. 10
225. Sace ca² kismici³ kāle maraṇaṃ me pure siyā
putte ca me paputte ca sukhāpeyya Mahosadho. 1675.
226. Anāgataṃ paccuppannaṃ sabbam atthaṃ vipassati
anāparādhakammaṃ taṃ na dajjaṃ dakarakkhato⁴ ti. 1676.

Ta. kismicci³ kismiñci⁵, sukhāpeyyā⁶ 'ti sukhasmīṃ yeva patitthā- 15
peyya, sabbam atthan ti etaṃ anāgataṃ paccuppannaṃ c' eva atītaṃ ca sabbam atthaṃ sabbaññū Buddho viya jānāti, anāparādha -- ti kāyikakam-
mādisu aparādharaṇaṃ, na dajjaṃ ti ayye evaṃ asamadhuraṃ p-aṃ nāhaṃ
dakarakkhasassa dassāmīti Mahāsattassa guṇe candamaṇḍale paharanto⁶ viya
nkkhipitvā kathesi. 90

Iti imaṃ jātakaṃ yathānusandhippattaṃ⁷. Atha paribbā-
jikā cintesi: „ettakenāpi na paṇḍitassa guṇā pākaṭā honti,
sakalanagaravāsīnaṃ majjhe sāgarapitṭhe vāsitatelaṃ⁸ vippa-
kirantī viya te⁹ pākaṭe karissāmīti“ rājānaṃ¹⁰ gahetvā pāsādā
oruyha rājāṅgaṇe āsanaṃ paññāpetvā ta. nisīdāpetvā¹¹ nāgare 25
sannipātāpetvā puna rājānaṃ ādito paṭṭhāya Dakarakkhasa-
pañham pucchitvā tena hetthā kathitanayen' eva kathitakāle
nāgare āmantetvā

227. Idam suṇoṭha Pañcālā Cūḷaniyassa bhāsitaṃ

paṇḍitaṃ anurakkhanto pānaṃ cajiati duccajam. 1677. 30

¹ Cks yathāpi. ² Bā va. ³ Bā kimhica. ⁴ Cks -ano, Bā -ino. ⁵ Ck kismici, Cs kismici. ⁶ Bā evaṃ so mahāsattassa g. candamaṇḍalaṃ uddharanto. ⁷ Bā -dhiṇā matthakaṃ patta hoti. ⁸ Bā asittatelaṃ. ⁹ Bā -kirantaṃ tassa guṇe. ¹⁰ Cks rājātaṃ. ¹¹ Cks nisīditvā.

228. Mātu bhariyā ca bhātuc ca sakhino brāhmaṇassa ca
attano cāpi Pañcālo channaṃ cajati jīvitaṃ. 1678.

229. Evaṃ mahiddhikā paññā nipuṇā sādhu-cittani
diṭṭhadhamme hitatthāya samparāye sukhāya cā'ti. 1679.

5 Ta mahiddhikā ti mahantaṃ atthaṃ gahetvā t̥hitā, diṭṭhadhamme--ti
imasmiṃ yeva ca attabhāve hitatthāya paralokasukhatthāya ca hoti.

Iti ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭaṃ gaṇhanti viya
Mahāsattassa guṇehi desanākūṭaṃ gaṇhi. Dakarakkhasa-
pañho niṭṭhito. Niṭṭhitā va' sabbaso Mahāummaggassa
10 vaṇṇanā. Jātakasamodhān' ettha²:

230. Bheri Uppalavaṇṇāsi, pitā Suddhodano ahu,
mātā āsi Mahāmāyā, Amarā Bimbisundarī. 1680.

231. Suvo ahosi Ānando, Sāriputto 'si¹ Cūlanī,
Mahosadho lokanātho, evaṃ dhāretha jātakan ti³. 1681.

15 232. Kevaṭṭo Devadatto 'si⁴ Talatā⁵ Cullanandikā⁶,
Pañcālacaṇḍī sundarī⁷, devī cāsi yasassikā. 1682.

233. Ambaṭṭho āsi Kāvindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso,
pilotiko ca Devindo, Senako cāpi saccako. 1683.

234. Devī 'dumbarā diṭṭhamaṅgalikā Sālikā cāpi kuṇḍalī
20 Videho Lāludāyitī⁸. 1684.

¹ Bā ca ² Bā vaṇṇanā satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā evaṃ na bhik-
khave tathāgato idāneva paññavā pubbe pi paññavā yevā ti vatvā jātakam sa-
modhānento osānagāthaṃ āha ³ Bā cūlanī brahmadatto anukevaṭṭo moggalāno.
⁴ Bā āsi devadatto. ⁵ Bā calākā. ⁶ Bā tūlanandā va nandadevī ca ampi-kā. ⁷
Ck^s-ra ⁸ Bā ends thus: sundarī sālīkā mallikā ahu|| udumparadevī gotamī,
ampaṭṭho āsi kāvindo| poṭṭhapādo ca pukkuso| anuruddho ca pañcālacaṇḍo||
devindo soṇadantako, senako kassaṃ o ahu, vedeho lāludāyiko|| mahosadho loka-
nātho| evaṃ dhāretha jātakanti|| mahosadhajātakam niṭṭhitaṃ| C^s after lāludāyitī
adds: paññāvaram gatā mayham sañjātā manamandire tosayanti janam sabbam
vuddhiṃ gacchatu sabbadā|| paṭisandhimānusi bhogā vāsanāpiṭakattaye dānam
silamayā paññā mama hotu bhavē bhavē||.

10. Vessantarajātaka.

Phusati varavaṇṇabhe ti. Idam S. Kapilavatthum
 upanissāya Nigrodhārāme v. pokkharavassam ā. kathesi. Yadā hi S.
 parattavaradhammacakko anukkamena Rājagaham gantvā ta. hemantaṃ
 vītināmetvā Udāyittherena maggadesikena vīsatikhīṇāsavasahassapari- 5
 vuto paṭhamagamanena K-vatthum agamāsi tadā Sakyarājāno „am-
 hākaṃ nātisettham passissāmā“¹ ti sannipatitvā Bhagavato vasaṇaṭṭhā-
 nam vimaṃsamānā „Nigrodhasakkassārāmo ramaṇiyo“ ti sallakkhetvā
 ta. sabbaṃ paṭijagganavidhiṃ katvā gandhapupphādihattā paccugga-
 manam karontā sabbālaṃkārapatimaṇḍite daharadahare nāgaradārake 10
 ca nāgaradārikāyo ca paṭhamam pahiṇimsu tato rājakumāre ca r-ku-
 māriyo ca, tesam antarā sāmam gandhapupphacunṇādīhi S-ram pūjaya-
 mānā Bhagavantaṃ gahetvā N-ārāmam eva agamaṃsu, ta, Bh. vīsati-
 sahassakhīṇāsavapariavuto paṇṇattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā mā-
 najātiyā¹ mānatthaddhā, te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro 15
 amhākaṃ kaṇṭhho bhāgeṇeyyo putto nattā“² ti cintetvā te dahara-
 dahare rājakumāre āhaṃsu: „vandatha, mayam tumhākaṃ piṭṭhito
 nisīdissāmā“³ ti, tesu avanditvā nisinnesu Bh. tesam ajjhāsayaṃ olo-
 ketvā „na maṃ nātayo vandanti, handa dāni vandāpessāmīti“ abhiññā-
 pādakaṃ jhānam samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṃ abhuggantvā tesam 20
 sīse pādapaṃsum okīramāno viya gaṇḍambarukkhamaṇḍale³ yamakapāṭi-
 hāriyasadisam pāṭihāriyam akāsi. Rājā nam acchariyam disvā āha:
 „bhante tumhākaṃ jātadivase Kāladevalassa vandanattham⁴ upanītā-
 nam vo pāde parivattetvā brāhmaṇassa matthake ṭhite disvā aham
 tumhe vandim, ayaṃ me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladivase jam- 25
 buccāyāya sirisayane nisinnānam vo jambucchāyāya aparivattanam
 disvāpi tumhākaṃ pāde vandim, ayaṃ me dutiyavandanā, idāni mayā⁵
 adiṭṭhapubbapāṭihāriyam disvāpi tumhākaṃ pāde vandāmi, ayaṃ me
 tatiyavandanā“ ti, rañṇā⁶ pana vandite avanditvā ṭhātum samattho
 nāma eka-Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bh. nātayo 30
 vandāpetvā ākāsaṃ otaritvā paṇṇattāsane nisīdi, nisinne ca⁷ Bhagavati
 sikkhāpatto⁸ nātisamāgamo ahosi, sabbe ekaggacittā hutvā nisīdimsu,
 tato mahāmegho vuṭṭhahitvā pokkharavassam vassi, tambavaṇṇam⁹
 udakaṃ heṭṭhā viravantaṃ gacchati, ye temetukāmā¹⁰ te tementi, atemetu-

10. Cfr. Rv. & Cp p. 75. Bigandet, Gaudama p. 36 Beal, Catena p. 5.
 J. R. A. Soc. 1870 p. 170. Ralston, Tibetan Tales p 257. ¹ Bā -tikā, ² Bā -o.
³ Bā ka-. ⁴ Bā vandāpanattham. ⁵ Bā imam. ⁶ Cks -o. ⁷ Cks va. ⁸ Ck
 sikkhāpatto, ⁹ Cks -paṇṇam ¹⁰ Bā temi-

kāmassa sarīre bindumattam pi na patati, taṃ disvā sabbe acchari-
yabbhuta-cittā¹ jātā ahesuṃ, „aho acchariyaṃ aho abbhutaṃ aho
Buddhānaṃ ānubhāvata² yesaṃ nātisamāgame evarūpaṃ pokkhara-
vassaṃ vassīti“ kathaṃ samutthāpesuṃ. Taṃ sutvā S. „na bhi. i.
5 p. pi mama nātisamāgame mahāmegho p-vassaṃ vassi yevā“ 'ti vatvā
tehi³ yācito a. ā.:

Atīte Siviraṭṭhe Jetuttaranagare Sivimahārājā
nāma r. karonto⁴ Sañjayaṃ⁵ nāma puttaṃ paṭilabhi. So tassa
vayappattassa Maddarājadhītaraṃ Phusatiṃ nāma rājakaññaṃ
10 ānetvā r. niyyādetvā Phusatiṃ aggamaheśiṃ akāsi. Tassāyaṃ
pubbayogo. Ito hi ekanavutikappe Vipassī nāma Satthā loke
udapādi, tasmiṃ Bandhumatīnagaraṃ upanissāya Kheme miga-
dāye viharante eko rājā rañño Bandhumassa anagghena can-
danasārena saddhiṃ sataśahassagghanikaṃ suvaṇṇamālāṃ pe-
15 sesī, rañño pana dve dhītaro ahesuṃ, so taṃ paṇṇākāraṃ
tāsaṃ dātukāmo hutvā c-sāraṃ jeṭṭhikāya adāsi su-mālāṃ
kaniṭṭhāya adāsi, tā ubho pi „na mayaṃ idaṃ attano sarīre
upanessāma⁶, Satthāraṃ eva pūjessāma“ 'ti cintetvā rājānaṃ
āhaṃsu: „tāta c-sārena ca su-mālāya ca Dasabalaṃ pūjessāma“
20 'ti, taṃ sutvā rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi, jeṭṭhā candana-
cunṇaṃ kāretvā⁷ suvaṇṇasamuggaṃ pūretvā⁸ gaṇhāpesi, kaniṭṭha-
bhaginī pana su-mālāṃ uracchadamālāṃ kāretvā suvaṇṇa-
samuggena gaṇhāpesi⁹, tā ubho pi migadāye viharāṃ gantvā
jeṭṭhā candanacunṇena Dasabalassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ
25 pūjetvā sesacunṇāni gandhakuṭiyaṃ vikiritvā „bhante anāgate
tumbhādisassa Buddhassa mātā bhavēyyaṃ“ ti patthanaṃ akāsi,
kaniṭṭhā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ su-mālāya ka-
tena¹⁰ uracchadana⁹ pūjetvā¹⁰ „bhante yāva arahattappatti tāva
idaṃ pasādhanaṃ mama sarīrā mā vigataṃ hotū“ 'ti pattha-
30 naṃ akāsi, S. tāsaṃ anumodanaṃ akāsi. Tā ubho pi yāvatā-

¹ Ck -bbhūta-, Bđ -yabhūta. ² so Ck; C^s -nā, Bđ mahānubhāvo. ³ Ck tena.

⁴ Cks karente ⁵ Bđ siñcayāṃ. ⁶ Bđ pilandhissāma ⁷ Bđ add. dāsiyā ⁸ Cks omit katena. ⁹ Ck -cchādane, C^s -cchadane ¹⁰ Bđ add. bhagavantaṃ vandiṭvā.

yukam̐ thatvā devaloke nibbattiṃsu, tāsū jeṭṭhabhaginī deva-
 lokato manussalokaṃ m-lokato d-lokaṃ saṃsarantī ekana-
 vutikappāvasāne Buddhamātā Māyā devī ahosi, kaniṭṭhabha-
 ginī tath' eva saṃsarantī Kassapadasabalassa kāle Kikissa
 rañño dhītā hutvā nibbatti, cittakammena¹ katāya viya uraccha- 5
 damālāya alaṃkatena ureṇa jātattā Uraçchadā nāma kumārikā
 hutvā soḷasavassakāle Satthu bhattānumodanaṃ sutvā sotā-
 pattiphale patitṭhāya aparabhāge bhattānumodanaṃ suṇanten'
 eva pitarā sotāpattiphalaṃ pattadivase yeva arahattaṃ patvā
 pabbajitvā parinibbāyi, Kikirājāpi aññā satta dhītaro labhi, 10
 tāsāṃ nāmāni:

Samaṇī Samaṇā² Guttā ca bhikkhunī Bhikkhudāsikā³

Dhammā c' eva Sudhammā ca Saṃghadāsī⁴ ca sattamā ti.

Tā imasmiṃ Buddhuppāde

Khemā Uppalavaṇṇā ca Paṭācārā ca Gotamā 15

Dhammadinnā Mahāmāyā Visākhā cā 'ti sattamā ti,

tāsū Phusatī Sudhammā nāma hutvā dānādīni puññāni katvā
 Vipassināmabuddhassa katāya candacunṇapūjāya phalena ratta-
 candanarasasamupphositenā⁵ viya sarīrena devesu ca manussesu
 saṃsarantī aparabhāge Sakkassa devarañño aggamahesī hutvā 20
 nibbatti, ath' assā yāvatāyukam̐ thatvā pañcasu pubbanimittesu
 uppannesu Sakko devar. tassā parikkhīṇāyukataṃ⁶ ñatvā ma-
 hantena yasena taṃ ādāya Nandanavannuyānaṃ gantvā ta. taṃ
 alaṃkatasayanapitṭhe nipannaṃ sayāṃ sayanapasse nisīditvā
 etad avoca: „bhadde Phusati dasa te vare demī, gaṇhāsū⁷“ 25
 'ti vadanto imasmiṃ gāthāsahassapatimaṇḍite Mahāvessantara-
 jātake paṭhamaṃ gātham āha:

1. Phusati⁸ varavaṇṇābhe varassu dasadhā vare

pathavyā cārupubbaṅgi yaṃ tuyhaṃ manaso piyaṃ ti. 1685.

¹ B^d -kamma ² B^d sama. ³ B^d -dāyikā. ⁴ B^d saṃghadāyī. ⁵ B^d -candana-
 sārāparippositenā. ⁶ B^d -yukam̐. ⁷ so C^s B^d for -assū? C^k gaṇhasū. ⁸ all
 three MSS. -ti.

Evam esā Mahāvessantaradhammadesanā devaloke patitṭhāpitā
nāma hoti.

Ta. Phusatīti tan nāmenālapati, vara--ti varāya vaṇṇābhāya sa-
mannāgate, dasadhā ti dasavidhe koṭṭhāse, pathavyā ti pathaviyaṃ, gahe-
5 tabbe katvā varassu ganhassū' 'ti vadati, cārupubbaṅgīti cārupubbaṅgena
sammānāgate, yaṃ tuyhaṃ -- ti yaṃ yaṃ tava manaso piyaṃ tam taṃ dasahi
koṭṭhāsehi ganhāhīti vadati.

Sā attano cavanadhammataṃ ajānantī pamattā hutvā du-
tiyaṃ gātham āha:

10 2. Devarāja namo ty-atthu, kim pāpaṃ pakataṃ mayā,
rammā cāvesi maṃ ṭhānā vāto va dharanīruhan ti. 1686.

Ta. namo--ti namo te atthu, kimpāpaṃ ti kim mayā tav' antare'
pāpaṃ katan ti pucchati, dharanī--ti rukkaṃ viya'.

Ath' assā pamattabhāvaṃ ṇatvā Sakko dve gāthā abhāsi:

15 3. Na c' eva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvaṃ asi appiyā,
puññaṃ ca te parikkhīnaṃ yena t' evaṃ vadāmi' ahaṃ. 1687.

4. Santike maraṇaṃ tuyhaṃ, vinābhāvo bhavissati,
patigaṇhāhi me ete vare dasa pavecchato' ti. 1688.

20 Ta. yena tevaṃ ti yena tam evaṃ vadāmi, tuyhaṃ vinābhāvo ti
tava amhehi saddhīṃ viyogo bhavissati pavecchato' ti dadamānassa.

Sā Sakkassa vacanaṃ sutvā nicchayena attano maraṇaṃ
ṇatvā varaṃ gaṇhantī āha:

5. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ nivesane. 1689.

25 6. Nīlanettā nīlabhamu nīlakkhī ca' yathā migī
Phusatī nāma nāmena tattha p' assaṃ Purindada. 1690.

7. Puttaṃ labhetha' varadaṃ yācayogaṃ amaccaraṃ'
pūjitaṃ patirājehi' kittimantaṃ yasassināṃ. 1691.

30 8. Gabbhaṃ me dhārayantiyā majjhimaṅgaṃ anunnataṃ
kucchi anunnato assa cāpaṃ va likhitaṃ samaṃ. 1692.

¹ Cks omit ga-. ² Bā tava santike ³ Bā omit viya. ⁴ Bā papacchato. ⁵
Bā pavacchato. ⁶ Bās va. ⁷ so all three MSS. for labheyyaṃ? ⁸ Ck . rin. ⁹
Bā patirājuhi.

9. Thanā me na-ppapateyyuṃ, palitā nassantu¹ Vāsava,
kāye rāgo² na lippetha, vajjhañ cāpi pamocaye. 1693.
10. Mayūraakoñcābhirude nārivaragaṇāyute
khujjatecalākkhakākiṇṇe³ sūdamāghatavannite⁴ 1694.
11. Citraggalerughusite surāmaṃsappabodhane
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ mahesiyā ti. 1695. 5

Ta. Sivirājassa¹ 'ti Jambudīpatalaṃ, olokeṇti attano anucchavikaṃ Sivi-
rañño nivesanaṃ disvā ta. aggamahesibhāvaṃ patthenti evaṃ āha, yathā
mīgīti ekavassikā ti migapotikā nimmalanīlanettā⁵ hoti, ten' evaṃ ā, ta.
assan ti tattha pi iminā va nāmena assaṃ, labheyyaṃ puttaṃ varadan 10
ti⁶ alaṃkatasīsaakkhiyugalahadayamaṃsasetacchattadāresu yācitayācitassa vara-
bhaṇḍassa dāyakaṃ, kucchīti majjhimaṅgan ti vuttaṃ sarūpaṭo dasseti, likhi-
tan ti yathā chekena dhanukārena sammā likhitadhanu anunnatamajjhaṃ gulā-
vattaṃ⁷ samaṃ hoti evarūpo me kucchi bhaveyya, nappapateyyun ti patitvā
lambā na bhaveyyuṃ, palitā - - ti Vāsava devaseṭṭha palitāni pi me sirasmiṃ 15
nassantu mā paññāyimsu, palitāni siroruhā ti pi pāṭho, vajjhañcāpīti kib-
bisakārakaṃ rājāparādhikaṃ vajjhappattaṃ coraṃ attano balena pamocetuṃ sa-
matthā assaṃ, iminā attano issariyabhāvaṃ dīpeti, sūdamāghatavannite⁸
ti bhojanakālādīsu thutivasena⁹ kālaṃ ārocentehi¹⁰ sūdehi¹¹ c' eva māghata-
kehi¹² ca vannite, citraggalerughusite ti pañcaṅgikaturiyasaddasadisam ma- 20
noramaṃ ravaṃ ravantehi sattaratanaṇṇitthi dvārakavātehi ugghosite, surāmaṃ-
sappabodhane¹³ ti pivatha khādathā 'ti surāmaṃsehi¹⁴ pabodhiyamānajaṇe
evarūpe Sivirājassa nivesane tassa aggamahesitthāne bhaveyyan ti, ime dasa
vare ganhi, tattha S-rājassa aggamahesibhāvo paṭhamo varo, nīlanettatā dutiyo,
nīlabhamukatā tatiyo, Phusatīti nāmaṃ catuttho, puttapaṭilābho pañcamaṃ, anun- 25
natakucchitā chaṭṭho, alambatthanatā sattamaṃ, apalītabhāvo aṭṭhamo, sukhuma-
cchavibhāvo navamaṃ, vajjhapamocanasamatthatā dasamaṃ ti.

Sakko āha:

12. Ye te dasa varā dinnā mayā sabbaṅgasobhane
Sivirājassa vijite sabbe te lacchasiṃ vare¹⁵. 1696. 30

¹ Bā na santa. ² Ck^o raje, Bā raje corr. to rajo. ³ so Ck^o; Bā khujjādicelāpa-
kākiṇṇe; read: khujjādicelakākiṇṇe? ⁴ so Ck^o; Bā suddamāghātavannite, B^o
suṇḍa- or suddha-; read: sūtamāghādhavannite? ⁵ Bā omits nī. ⁶ C^o labhethā
ti labheyya puttaṃ varadanti, Bā labhethā ti labheyyaṃ varadanti. ⁷ Bā tulā-
⁸ C^o sutvā-, C^o suta-, Bā suddamāghāta-. ⁹ Ck^o pūti-, Bā suti-. ¹⁰ Bā -citehi.
¹¹ Ck^o su-, Bā sudehi. ¹² Bā māgavikehi. ¹³ Bā sūra-. ¹⁴ Bā adds: athassa
sakko d. r. passatiyā dasa vare adasi| datvā ca pana evamāha| bhadda phussati
tava sabbete| samijhatu ti vatvā anumodi| tamatthaṃ pakāsanto satthā āha||

13. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Phusatiyā varam datvā anumodittha Vāsavo ti. 1697.

Ta, anumoditthā 'ti sabbe te lacchasi vare ti evam vare datvā pamu-
dito tutthamānaso ahoṣīti. Dasavaragāthā¹ niṭṭhitā.

- 5 Iti sā vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamaheṣiyā
kucchimhi nibbatti, jāyamānāya ca candanacunṇaparikiṇṇera
viya sarīrena jātattā tassā nāmagahaṇadivase Phusatī tv-eva
nāmaṃ karimsu, sā mahantena parivārena vaḍḍhitvā soḷasa-
vassakāle uttamarūpadharā ahoṣi, atha naṃ Sivimāhārājā put-
10 tassa Saṇḍayakumārass' atthāya ānetvā tassa chattaṃ ussā-
petvā taṃ soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭṭhakaṃ katvā aggama-
heṣiṭṭhāne ṭhapesi, tena vuttaṃ:

14. Tato cutā sā Phusatī khattiye upapajjatha,

Jetuttaramhi nagare Saṇḍayena samāgamīti. 1698.

- 15 Sā Saṇḍayassa piyā manāpā ahoṣi, atha Sakko āvajjamāno
„mayā Phusatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā“ ti diṣvā
„eko pana puttavaro tāva na samijjhati, tam pi 'ssā samijjhā-
pessāmīti“ cintesi. Tadā M. Tāvatiṃsadevaloke vasati āyuṃ
c' assa parikkhīṇaṃ ahoṣi, taṃ űatvā Sakko tassa santikaṃ
20 gantvā „mārisa tayā manussalokaṃ gantuṃ vaṭṭati, tatth' eva
S-rañño aggamaheṣiyā Phusatiyā kucchimhi paṭisandhim gaṇ-
hituṃ vaṭṭatīti“ tassa c' eva aññesaṃ ca cavanadhammānaṃ
saṭṭhisahassānaṃ devaputtānaṃ paṭiññaṃ gahetvā sakatṭhānaṃ
eva gato. M. pi tato cavitvā tatth' upapanno, sesadevaputtāpi
25 saṭṭhisahassānaṃ amaccānaṃ gehesu nibbattiṃsu, M-e kucchi-
gate Phusatī dohaḷiṇī hutvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe
nivesanadvāre ti cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṃ cha
satasahassāni viṣṭajjetvā dānaṃ dātukāmā ahoṣi, rājā tassā
dohaḷaṃ sutvā nemittake pucchitvā „mahārāja, deviyā ku-
30 chimhi dānābhirato satto uppanno' dānena tittim na gamissa-
tīti“ sutvā tutthamānaso vuttappakāraṃ dānaṃ paṭṭhapesi,

¹ Bḍ -kathā. ² Bḍ upapanno

Bodhisatassa paṭisandhigahaṇakālato paṭṭhāya rañño āyassa pamāṇam nāma nāhosi, tassa puññānubhāvena sakala-Jambudīpe rājāno paṇṇākāram pahinanti, devī mahantena parivārena gab-bhaṁ dhārentī¹ dasamāse paripuṇṇe nagaram daṭṭhukāmā hutvā rañño ārocesi, rājā nagaram devanagaram viya alam- 5 kārāpetvā devīm rathavaram āroḍpetvā nagaram padakkhiṇam kāresi, tassā vessānam vithiyā vemajjham pattakāle kammaja-vātā calimsu, rañño ārocayimsu, so vessavithiyā² yeva tassā sūtigaram katvā gaṇhāpesi, sā ta. puttam vijāyi, tena vuttam:

15. Dasamāse dhārayitvāna karonti puram padakkhiṇam 10
vessānam vithiyā majjhe janesi Phusatī maman ti. 1699.

M. mātu kucchito nikkhamanto³ visado⁴ hutvā akkhini ummiletvā nikkhami, nikkhamanto yeva mātu hattham pasāretvā „amma dānam dassāmi, atthi kiñcīti“ ā., ath' assa⁵ „tāta yathājjhāsayaena dānam dehīti“ pasāritahatthe sahasatthavikam 15 ṭhāpesi. M.⁶ Ummaggajātake imasmim jātake pacchimattabhāve ti tisu ṭhānesu jātamatte yeva⁷ kathesi. Ath' assa nāmagahaṇadivase vessavithiyam jātattā Vessantaro ti nāmam karimsu, tena vuttam:

16. Na mayham mattikam⁸ nāmam, na pi pettikasambhavam⁹, 20
jāto 'mhi vessavithiyam, tasmā Vessantaro ahun ti. 1700.

Jātadivase yeva pan' assa ekā ākāsacārinī kaṇerukā abhi-maṇḍalasammataṁ sabbasetam hatthipotakam ānetvā maṇḍala-hatthiṭṭhāne ṭhāpetvā pakkāmi, tassa M-assa¹⁰ paccayam katvā uppaunattā Paccayo tv-eva nāmam karimsu. Rājā M-assa 25 atidighādīdose vajjetvā madhurakhīrā catusaṭṭhidhātiyo upaṭṭha-pesi, tena saddhim jātānam saṭṭhiyā¹¹ dārakasahasānam pi¹² dhātiyo dāpsei, so saṭṭhisahashehi dārakehi saddhim mahan-tena parivārena vadḍhati, ath' assa rājā satahasasagghanikam kumārapiḷandhanam kārāpetvā adāsi, so catupañcavassikakāle 30

¹ C⁹ add sā. ² B² -yam. ³ C² nikkhanto. ⁴ B² visuddho, B² visato. ⁵ B² adds mātā. ⁶ B² adds ti. ⁷ B² adds mātara saddhim. ⁸ C² -kā. ⁹ B² nāpi pittaka ¹⁰ B² mahāsattam. ¹¹ B² saṭhi. ¹² B² adds ekekā.

tam muñcitvā¹ dhātinaṃ datvā puna tāhi diyyamānaṃ na gaṇhi, tā naṃ pavattim raṇṇo ārocayimsu, rājā „mama puttena dinnaṃ sudinnaṃ Brahmadeyyam eva hotū“² ti aparaṃ pilandhanaṃ kārāpesi, kumāro tam pi dārakakāle yeva dhātinaṃ
 5 navavāre pilandhanaṃ adāsi, aṭṭhavassikakāle pana sayanapiṭṭhe nisinno cintesi: „ahaṃ bāhiradānaṃ eva demi, tam maṃ na paritoseti, ajjhattikadānaṃ dātukāmo 'mhi, sace maṃ koci hadayaṃ yāceyya uraṃ bhinditvā hadayaṃ nīharitvā dadeyyaṃ, sace akkhīni yāceyya akkhīni uppāṭetvā dadeyyaṃ, sace sarī-
 10 ramamsaṃ yāceyya sakalasarīrato maṃsaṃ chetvā dadeyyaṃ“ ti. Tass' evaṃ sabhāvaṃ sarasacittaṃ³ cintentassa catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā ayaṃ paṭhavī mattavara-vāraṇo viya gajjamānā pakampi, Sineru pabbatarājā susedita-vettaṃkuro viya opamitvā naccamāno viya ca Jetuttarana-
 15 garābhimukho aṭṭhāsi, paṭhavisaddena devo gajjanto khaṇika-vassaṃ⁴ vassi, vijjullatā niccharimsu, sāgaro ubbatti⁵, Sakko devarājā appoṭhesi⁶, Mahābrahmā sādhu-kāram adāsi, yāva Brahmalo-kā ekako-lāhalam ahosi, vuttam pi c' etaṃ:

17. Yadāhaṃ dārako homi jātiyā aṭṭhavassiko
- 20 tadā nisajja pāsāde dānaṃ dātum vicintayim: 1701.
18. Hadayaṃ dadeyyaṃ cakkhum pi maṃsaṃ pi rudhiram pi ca dadeyyaṃ kāyaṃ sāvetvā⁶ yadi koci yācaye mamaṃ⁷. 1702.
19. Sabhāvaṃ cintayantassa akampitam asaṇṭhitam akampi tattha paṭhavī Sineru-vanavaṭaṃsakā ti. 1703.
- 25 Bo. soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuṇi, atha pitā r. dātukāmo mātaraṃ saddhiṃ mantetvā Maddarāja-kulato mātuladhītaraṃ Maddiṃ nāma ānetvā soḷasannaṃ itthi-sahassānaṃ jetṭhikaṃ aggamahesiṃ katvā M-aṃ rajje abhihiṇci, M. rajje paṭiṭṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṃ cha satasahassāni
 30 vissajjento mahādānaṃ pavattesi. Aparabhāge Maddi devī

¹ Bḍ omu-. ² Bḍ omits sara-. ³ Bḍ ghanika-. ⁴ Bḍ saṅkhubbhi. ⁵ Bḍ -ṭesi.

⁶ Cks kāyasāvadhitvāna. ⁷ Cks yācako mamaṃ, Bḍ yācase maṃ.

puttaṃ vijāyi taṃ kañcanajālena paṭicchimsu, ten' assa Jāli-
 kumāro tv-eva nāmaṃ karimsu, tassa padasā gamanakāle
 dhītaraṃ vijāyi, taṃ kaṇhājinena paṭicchimsu, ten' assā Kaṇ-
 hājinā tv-eva¹ n. k., M. ekamāsassa² chakkhattuṃ alaṃkata-
 hatthikkhandhavaragato chadānasālā oloketi. Tadā Kālīṅga- 5
 ratṭhe dubbuṭṭhikā ahosi, sassāni na sampajjimsu, mahantaṃ
 chātakaṃ pavatti, manussā jīvituṃ asakkontā corakammaṃ
 karonti, dubbhikkhapīṭhā jānapadā rājaṅgaṇe sannipatitvā upa-
 kosimsu, taṃ sutvā raṇṇā „kiṃ tātā“ 'ti vutte taṃ atthaṃ
 ārocayimsu, rājā „sādhū tātā, devaṃ vassāpessāmīti“ te uyyo- 10
 jetvā samādinnaṣilo uposathavāsaṃ vasanto devaṃ vassāpetuṃ
 nāsakkhi, so nāgare sannipātāpetvā „ahaṃ samādinnaṣilo
 sattāhaṃ upavasitvāpi devaṃ vassāpetuṃ nāsakkhiṃ, kin nu
 kho kātabban“ ti pucchitvā „sace deva devaṃ v. na sakkosi
 esa Jetuttaranagare Saṇjayaṛājaputto Vessantaro dānābhīro, 15
 tassa sabbaseto maṅgalahatthi atthi, tassa gatagataṭṭhāne devo
 vassati³, brāhmaṇe pesetvā taṃ hatthiṃ yācāpetvā ānethā“ 'ti,
 so „sādhū“ 'ti sampācchitvā brāhmaṇe sannipādetvā tesu
 atṭha jane vicinitvā tesāṃ paribbayaṃ datvā „gacchatha, Ves-
 santaram⁴ hatthiṃ yācitvā ānethā“ 'ti pesesi, brāhmaṇā anu- 20
 pubbena Jetuttaranagaraṃ gantvā dānagge dānaṃ⁵ bhuñjitvā
 attano sarīraṃ rajaparikiṇṇaṃ paṃsumakkhitaṃ katvā puṇṇa-
 madivase rājānaṃ hatthiṃ yācitukāmā hutvā raṇṇo dānaggaṃ
 āgamanakāle pācīnadvāraṃ agamaṃsu, rājāpi „dānaggaṃ olo-
 kessāmīti“ pāto va soḷasagandhodakaghaṭehi nahātvā⁶ bhuñjitvā 25
 alaṃkaritvā alaṃkatahatthikkhandhavaragato pācīnadvāraṃ
 agamāsi, brāhmaṇā tatth' okāsaṃ alabhitvā dakkhiṇadvāraṃ
 gantvā unnatappadese ṭhatvā raṇṇo pācīnadvāre dānaṃ⁷ olo-
 ketvā d-dvāraṃ āgamanakāle hatthe pasāretvā „jayatu bhavaṃ
 Vessantaro“ ti āhaṃsu, M. brāhmaṇe disvā hatthiṃ tesāṃ 30
 ṭhitatṭhānaṃ pesetvā hatthikkhandhe nisinno va paṭṭhamaṃ g. ā.:

¹ Ck^s teva. ² B^d omits eka. ³ Ck^s vassiti, C^s vassi. ⁴ B^d -rassa. ⁵ B^d bhat-
 taṃ. ⁶ C^s nahātvā, B^d nahātvā. ⁷ B^d dānaggaṃ.

20. Parūḥhakacchanakhalomā¹ paṃkadantā rajassirā
paggayha dakkhiṇabāhuṃ kiṃ maṃ yācanti brāhmaṇā ti. 1704.
Taṃ sutvā brāhmaṇā āhaṃsu:

21. Ratanam deva yācāma Sivīnam raṭṭhavaḍḍhana²,
5 dadāhi pavaram nāgaṃ īsādantaṃ urūḥhavan ti. 1705.
Ta urūḥhavan ti ubbāhanasamattam.

Taṃ sutvā M. „ahaṃ sīsam ādim katvā ajjhattikadānaṃ
dātukāmo, ime bāhiram eva yācanti, pūressāmi tesam mano-
rathan“ ti cintetvā hatthikkhandhavaragato ā:

10 22. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā
pabbhinnaṃ kuṇjaraṃ dantiṃ opavuyham³ gajuttamaṃ, 1706.
paṭijānitvā ca

23. Hatthikkhandhato oruyha rājā cāgādhimānaso
brāhmaṇānaṃ adā dānaṃ Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano ti. 1707.

15 Ta. opavuyhan⁴ ti opavuyham rājavāhanaṃ, cāgā - - ti cāgena adhi-
kamānaso. adā ti vāraṇassa alaṃkatakataṭṭhānaṃ olokanattham tikkhattum pa-
dakkhiṇam katvā alaṃkatakataṭṭhānaṃ adisvā kusumamissakam⁵ gandhodaka-
bharitaṃ suvaṇṇabbimkāraṃ gahetvā ito ethā 'ti alaṃkatarajataḍāmasadisam
hatthisoḍḍam tesam hatthe ṭhapetvā udakam pātetvā alaṃkatavāraṇam adāsi.

20 Tassa catūsu pādesu alaṃkāro cattāri satasahassāni ag-
ghati, ubhosu passesu dve satasahassāni agghati, heṭṭhā udare
kambalaṃ satasahassam, piṭṭhiyaṃ muttājālaṃ kañcanaajālaṃ
maṇijālaṃ ti tīpi jālāni tīpi satasahassāni, ubhosu kaṇṇesu⁶ dve
satasahassāni⁶, piṭṭhiyaṃ attharaṇakambalaṃ satasahassam,
25 kumbhālaṃkāro satasahassam, tayo vaṭaṃsakā⁷ tīpi satasa-
hassāni, kaṇṇacūḷālaṃkāro dve satasahassāni, dvinnam dantā-
nam 'alaṃkāro dve satasahassāni, soṇḍāya sovattikālaṃkāro
satasahassam, naṅguṭṭhālaṃkāro satasahassam, ṭhapetvā anag-
gham bhaṇḍam kāyārūḥhapasādhanaṃ dvāvīsatisatasahassāni,
30 ārohaṇanisseṇi satasahassam, bhuñjanakataṭṭham satasahassan

¹ B^d -kacchā-. ² B^d -nam. ³ B^d opagu-. ⁴ B^d opagu-. ⁵ B^d kisumbhamissam.

⁶ C^s ghaṇṭā. ⁷ C^k omit u. k. dve s. ⁸ C^k -kāni.

ti, idaṃ tāva ettakaṃ¹ catuvīsatisatasahassāni agghati, chatta-
 pitṭhiyaṃ² pana maṇi cūlāmaṇi³ muttāhāre maṇi amkuse maṇi
 hatthino kaṇṭhaveṭṭhanamuttāhāre maṇi hatthikumbhe maṇi
 imāni cha anagghāni, hatthi anaggho yevā⁴ 'ti hatthinā saddhiṃ
 satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānaṃ adāsi, tathā hat- 5
 thino paricārakāni pañcakulasatāni hatthimeṇḍahatthigopakehi⁴
 saha, dānen' eva pan' assa heṭṭhāvuttanayen' eva paṭhavikam-
 pādayo abhesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

24. Tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanam 10
 hatthināge padinnamhi medinī samakampatha⁵. 1708.
 25. Tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanam
 hatthināge padinnamhi khubbhittha nagaran tadā. 1709.
 26. Samākulaṃ puram āsi ghoso ca vipulo mahā
 hatthināge padinnamhi Sivīnaṃ raṭṭhavadḍhane⁶ ti. 1710. 15

Ta. tadāsi ti tadā āsi⁷, hatthi - ti hatthisamkhāte nāge, khubbhit-
 tha - ti Jetuttaranagaraṃ samkhubbhitam ahosi⁸, brāhmaṇā kira dakkhiṇa-
 dvārena hatthiṃ labhivā hatthipitṭhe nisīditvā mahājanaparivārā nagaramajjhena
 pāyimsu, mahājano disvā ambho 'brāhmaṇā ambhakaṃ hatthiṃ abhirūḷhā kuto
 netha no hatthin ti āha, brāhmaṇā Vessantaramahārājena no hatthi dinno ke 20
 tumhe ti mahājanam hatthavikārādīhi 'ghaṭṭetvā nagaramajjhena gantvā uttara-
 dvārena nikkhamimsu, nāgarā devatāvattanena Bodhisattassa kuddhā rājadvāre
 sannipatitvā mahantaṃ upakkosam akaṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

27. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā 25
 hatthināge padinnamhi medinī samakampatha. 1711.
 28. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
 hatthināge padinnamhi⁹ khubbhittha nagaran tadā. 1712.
 29. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
 hatthināge padinnamhi Sivīnaṃ raṭṭhavadḍhane ti. 1713. 30

Ta. khubbhittha nagaram tadā ti evaṃ khubbhittha nagaram tadā,
 ghoso ti upakkosasaddo patthattā tumulo uddhamgatattā mahā, Sivīnaṃ
 raṭṭhavadḍhane ti Siviratthassa vuddhikāre.

¹ B^d adds dhanam. ² B^d - pinḍiyaṃ. ³ C^k - cūlāni, C^s - cūlāni-. ⁴ B^d adds
 saddhiṃ adāsi. ⁵ B^d sampa-. ⁶ so C^k B^d; B^s -no. ⁷ B^d add yanti yadā.
⁸ C^k omit jetuttaranagaraṃ samkhubbhitam ahosi. ⁹ C^k omit medinī - - - pa-
 dinnamhi.

Ath' assa dānena saṃkhubhitacittā hutvā nagaravāsino
rañño ārocesum, tena vuttam¹:

30. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā 1714.
- 5 31. Kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā
disvā nāgaṃ niyyamānaṃ te rañño paṭivedayum: 1715.
32. Vidhamam deva te raṭṭham, putto Vessantaro tava
kathan no hatthinam dajjā nāgaṃ raṭṭhassa pūjitam. 1716.
33. Kathan no kuṇjaram dajjā īsādantaṃ urūḷhavam
10 khettaññum sabbayuddhānam sabbasetam gajuttamaṃ 1717.
34. Paṇḍukambalasañchannaṃ pabbhinnaṃ sattumaddanaṃ
dantiṃ savālavijaniṃ setam Kelāsa-sādisaṃ 1718.
35. Sasetacchattaṃ saupatheyyaṃ³ sāthabbaṇaṃ⁴ sahatthipaṃ
aggayānaṃ rājavāhiṃ brāhmaṇānaṃ adā dhanan⁵ ti. 1719.
- 15 Ta. uggā ti uggatā paññātā, nigamo ti negamakuṭumbikajano, vidha-
mam -- ti deva tava raṭṭham vidhamam⁶, kathan no -- ti kena kāraṇena
ambhākaṃ hatthinam abhimañgalasammataṃ Kālīṅgaratṭhavāsīnaṃ brāhmaṇānaṃ
dadeyya⁷, khettaññum sabbayuddhānaṃ ti sabbayuddhānam khettabhū-
misīsaṃ jānanasamatthaṃ, dantiṃ ti manoramadantayuttaṃ, savāla -- ti sa-
vālavijaniṃ⁸, saupatheyyaṃ⁹ ti sahattharanabhaṇḍam⁹, sāthabbaṇaṃ⁴ ti
20 sahatthivejjaṃ, sahatthipaṃ ti paṇḍarākānaṃ¹⁰ pañcannaṃ kulasetānaṃ hatthi-
meṇḍahatthigopakānaṃ ca vasena sahatthipaṃ.

Evañ ca pana vatvā puna āhamasu:

36. Annapānaṃ ca yo¹¹ dajjā vatthasenāsanāni ca
25 etaṃ kho dānapatirūpaṃ etaṃ kho brāhmaṇārahaṃ 1720.
37. Ayaṃ te vaṃsarājā no Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhana¹²,
katham Vessantaro putto gajaṃ bhājeti Sañjaya. 1721.
38. Sace tvaṃ na karissasi Sivīnaṃ vacanaṃ idaṃ
mañne taṃ saha puttena Sivī hatthe karissare ti. 1722.
- 30 Ta. vaṃsa -- ti paveniyā āgato mahārājā, bhājetīti deti, Sivī -- ti
Siviratthavasino saba puttena taṃ attano hatthe karissanti.

¹ nagara -- not in Ck. ² Bā siviyo. ³ Bā surupādheyyam. ⁴ Bā sādhaṇṇa-
nam. ⁵ Bā dānaṃ. ⁶ Bā vidhamsitaṃ. ⁷ adā dhananti -- dadeyya wanting
in Ck. ⁸ Bā sahavā-. ⁹ Bā sa attharānaṃ. ¹⁰ Bā hatthipari-. ¹¹ Bā so.
¹² Ck -nam, Bā -no.

Taṃ sutvā rājā „ete Ve-ram māretuṃ icchantīti“ saññāya ā.:

39. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhaṃ cāpi vinassatu,
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rāja-puttaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso. 1723.
40. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhaṃ cāpi vinassatu, 5
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rāja-puttaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama atrajo. 1724.
41. Na cāhaṃ tassa dubbheyyaṃ, ariyasīlavato hi so,
asiloko pi me assa, pāpaṇ ca pasave bahuṃ,
kathaṃ Vessantaraṃ puttaṃ satthena ghātayāmaṣe ti. 1725. 10

Ta. māsiṃ mā āsi², mā hotū 'ti a., ariyasīlavato ti ariyena sīlavatena
ariyāya ca ācārasampattiyaṃ samannūgato, ghātayāmaṣe ti ghāteṣṣāmi².

Sivayo avocaṃ:

42. Mā naṃ daṇḍena satthena, na hi so bandhanāraho,
pabbājehi ca naṃ raṭṭhā, Vamke vasatu pabbate ti. 1726. 15

Ta. mā naṃ -- ti deva tumhe taṃ daṇḍena vā satthena vā mā ghāta-
yittha, na hi so -- ti raṭṭhā pabbājehi naṃ ti².

Rājā āha:

43. Eso ce Sivīnaṃ chando chandaṃ na panudāmaṣe,
imaṃ so vasatu rattiṃ kāme ca paribhuñjatu. 1727. 20
44. Tato ratyā vivasane⁴ suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayantu taṃ ti. 1728.

Ta. vasatū 'ti puttadārassa ovādaṃ dadamāno vasatu ekarattiṃ c' assa
okāsaṃ detthā 'ti vadati.

Te „ekarattimattaṃ vasatū“ ti rañño vacanaṃ sampatiṇ- 25
chiṃsu. Atha ne uyyojetvā puttassa sāsaṇaṃ pesento kattā-
raṃ āmantetvā tassa santikaṃ pesesi, so „sādhū“ 'ti sampa-
tiṇchitvā Vessantarānivesanaṃ gantvā taṃ pavattiṃ ārocesi.

¹ Cks ahoṣi. ² Cks -mi, Bḍ ghātayissāma. ³ Bḍ so bandhanāraho pi na hoti
yeva, Bḍ so bandhanaṃ na araḥo yeva in the place of raṭṭhā -. ⁴ Bḍ -sāne.

Tam atthaṃ pakāsetum imā gāthā vuttā:

45. Uṭṭhehi katte, taramāno gantvā Vessantaram vada:
Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā 1729.
46. Uggā ca rāja-puttā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
5 hatthārūhā¹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā, 1730.
47. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā ratṭhā pabbājayanti³ taṃ. 1731.
48. Sa kattā taramāno va Sivirājena pesito
10 āmuttahaṭṭhābharāṇo suvattho candanabhūsito 2732.
49. Sīsam nabāto udaye so āmuttamanikunḍalo
upāgami puram rammam Vessantarānivesanam. 1733.
50. Tatth' addasa kumāram so ramamānam sake pure
pariṇāṇam amaccehi tidaśanam va Vāsavam. 1734.
51. So tattha gantvā taramāno⁴ kattā Vessantaram bravi:
15 dukkhan te vedayissāmi, mā me kujjhi rathesabha. 1735.
52. Vanditvā rodamāno so kattā rājānam abravi:
bhattā me si mahārāja sabbakāmarasāhara,
dukkhan te vedayissāmi, tattha assāsayantu maṃ. 1736.
53. Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā
20 uggā ca rāja-puttā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 1737.
54. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo⁴ cāpi samāgatā, 1738.
55. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
25 samaggā Sivayo hutvā ratṭhā pabbājayanti taṃ ti. 1739.

Ta. kumāran ti mātāpitunnam atthitāya kumāro t' eva⁵ saṃkham gataṃ
rājānam. ramamānam ti attanā dinnadānassa vaṇṇam kathayamānam soma-
nassappattam⁶ hutvā nisinnam, amaccehiti attanā⁷ saha-jātehi saddhīm sa-
hassehi amaccehi parivutaṃ samussitasetacchatte rājāsane nisinnam, ved - - ti
30 kathayissāmi, ta. ass - - man ti tasmim dukkhasāsanārocane kilantaṃ maṃ deva-
pādā assāsentu⁸ viśattho kathaṃhiti maṃ vadethā⁹ 'ti adhippāyen' evam āha.

Mahāsatto āha:

56. Kismim me Sivayo kuddhā, nāham¹⁰ passāmi dukkaṭam,
taṃ me katte viyācikkha kasmā pabbājayanti maṃ ti. 1740.

¹ Bā -rohā. ² so all three MSS. for sivi. ³ Bā -tu. ⁴ Cks rammānam ⁵ Bā
tveva. ⁶ Bā -tto. ⁷ Cks omit attanā. ⁸ Bā -rocite kathaṃhiti avisahantena
kilamantaṃ maṃ devo assāsayantu. ⁹ Bā vadethā. ¹⁰ Bā yo na.

Ta. kismim ti katarasmim karane¹, viyā - - ti vitthārato kathehi.

Kattā āha:

57. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anikatthā rathikā pattikārikā
nāgadānena khīyanti, tasmā pabbājayanti tan ti. 1741. 5
Ta khīyantīti kujjhanti².

Tam sutvā Mahāsatto somanassappatto āha:

58. Hadayaṃ cakkhuṃ p' ahaṃ³ dajjaṃ,
kim me bāhirakaṃ dhanam:
hiraṇṇaṃ vā suvaṇṇaṃ vā muttā veḷuriyā maṇi. 1742. 10
59. Adakkhinaṃ vāp' ahaṃ⁴ bāhuṃ disvā yācakamāgate
dadeyyaṃ na vikampeyyaṃ, dāne me ramatī mano. 1743.
60. Kāmaṃ maṃ Sivayo sabbe pabbājentu hanantu vā,
n' eva dānā viraṃissaṃ, kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 1744.

Ta. yāca - - ti yācake āgate yācakaṃ disvā, neva - - ti neva dānā vira- 15
missāmīti.

Tam sutvā kattā⁵ n' eva raṇṇā dinnam na nāgarehi din-
nam attano matiya evaṃ aparaṃ sāsanaṃ kāthento āha:

61. Evaṃ tam Sivayo āhu negamā ca samāgatā:
Kontimārāya tīrena girim Ārañjaraṃ pati 20
yena pabbājitaṃ yanti tena gacchatu subbato ti. 1745.

Ta. Konti - - ti Kontimārāya nāma nadiyā tīre, giri - - ti Ārañjaraṃ
nāma girim abhimukho hutvā, yena 'ti yena maggena ratthā pabbājitaṃ rājāno
gacchanti tena subbato Vessantaro pi gacchatū 'ti evaṃ Sivayo kathamīti āha.

Idaṃ kira so devatāya niggahito⁶ hutvā kathesi. Tam 25
suvā Bo. „sādhū dosakārakānaṃ gamanamaggena gamissāmi,
maṃ kho pana nāgarā na aññena dosena pabbājenti, mayā
hatthidānassa dinnattā pabbājenti, evaṃ sante ahaṃ sattasata-
kaṃ mahādānaṃ dassāmi, nāgarā me ekadivasaṃ dānaṃ dātuṃ
okāsaṃ dentu, sve⁷ dānaṃ datvā tatiyadivase gamissāmīti ā.: 30

¹ Ck - nena, Bā kāraṇe ² Cs omits kujjhanti, Bs has khiyyakujjhanti. ³ Bā cak-
khumahaṃ. ⁴ so Cks; Bā dakkhinaṃ vāmahaṃ. ⁵ Bā adds devatāviggahitena

⁶ Bā devatāviggahito. ⁷ Cks so.

63. So 'haṃ tena gamissāmi yena gacchanti dūsakā,
rattimdivaṃ me khamatha yāva dānaṃ dadāmi' aban ti. 1746.

Kattā „sādhū deva nāgarānaṃ vakkhāmiti“ vatvā pakkāmi.
M. taṃ uyyojetvā senaguttaṃ pakkosāpetvā „ahaṃ sve satta-
5 satakaṃ nāma dānaṃ dassāmi, satta hatthisatāni satta assa-
satta ratha- satta itthi- satta dhenu- satta dāsi- satta dāsa-
satāni ca paṭiyādehi¹, nānappakārāni ca annapānādāni anta-
maso suraṃ pi sabbaṃ dātabbayuttakaṃ upaṭṭhāpehīti“ satta-
satakaṃ mahādānaṃ vicāretvā amacce uyyojetvā ekako va
10 Maddiyaṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā sirisayanapiṭṭhe nisīditvā tāya
saddhiṃ kathaṃ pavattesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

63. Āmantayittha rājā naṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
15 yaṇ te kiñci mayā dinnāṃ dhanam² dhaññaṃ ca vijjati 1747.
64. Hiraññaṃ vā suvaṇṇaṃ vā muttā veḷuriyā bahū
sabbaṃ taṃ nidaheyyāsi yaṇ ca te pettikaṃ dhanan ti. 1748.

Ta. nidaheyyāsi ti nidhiṃ katvā ṭhappeyyāsi, pettikan ti pitito³
ābhataṃ⁴.

20 65. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
kuhiṃ deva nidaheyyāmi⁵ tam me akkhāhi pucchito ti. 1749.

Ta. tamabravīti mayhaṃ sāmīnā Ve-ena ettakaṃ kālāṃ dhanam nidhe-
hīti⁶ na vuttapubbaṃ idān' evaṃ vadati kuhiṃ nu kho nidhetabbaṃ pucchis-
sāmi naṃ ti cintetvā tam abravī.

25 Vessantaro āha :

66. Silavantesu dajjāsi dānaṃ Maddi yathārahaṃ,
na hi dānā⁷ paraṃ atthi paṭiṭṭhā sabbapāṇinan ti. 1750.

Ta. dajjāsi ti bhadde Maddi⁸ koṭṭhāgārādisu⁹ anidāhitvā anugāmika-
nidhiṃ nidāhamānā silavantesu dadeyyāsi, dānā paraṃ ti dānato uttaritaraṃ
30 paṭiṭṭhā nāma na hi atthi, n' atthi saṃsayo¹⁰.

¹ Cks -hīti. ² Ck -na. ³ Ck patino, C^s pitito. ⁴ B d āga-. ⁵ B d -hāmi. ⁶ B d niddhehīti, C^s naṭṭhehīti. ⁷ Cks dānaṃ. ⁸ Cks bhaddi. ⁹ B d koṭṭhādisu, B^s koṭṭhāgārādisu, Cks koṭṭhāsādisu. ¹⁰ natthisaṃsayo not in B d.

Sā „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaṭicchī, atha naṃ
uttariṃ ovaḍanto ā.:

67. Puttesu Maddi dayyāsi¹ sassuyā sasuramhi ca,
yo ca taṃbhattā maññeyya sakkaccaṃ tam upaṭṭhahe. 1751.
68. No ce taṃbhattā maññeyya mayā vip̐pavasena te 5
aṇṇaṃ bhattāraṃ pariyesa, mā kisittha² mayā vinā ti. 1752.

Ta. dayyāsi¹ ti dayā³ mettaṃ kareyyāsi, yo ca taṃ - - ti bhadde yo
ca mayi gate aham assā bhattā bhavissāmīti maññiesati tam pi sakkaccaṃ
upaṭṭhaheyyāsi, mayā vip̐pavasena te ti mayā saddhiṃ tava vip̐pavasena
sace koci ahan te bhavissāmīti taṃ na maññeyya atha sayam eva⁴ aṇṇaṃ bhat- 10
tāraṃ pariyesa, mā kisitthā 'ti mayā vinā bhūtā⁵ mā kisā bhava, mā
kilamīti⁶ a.

Atha naṃ: Maddi „kin nu kho esa V-ro evarūpaṃ vaca-
naṃ bhaṇatīti“ cintetvā „kasmā deva imaṃ ayuttakathaṃ ka-
thesīti“ pucchi, M. „bhaddhe mayā hatthissa dinnattā Sivayo 15
kuddhā maṃ raṭṭhā pabbājenti, sve 'haṃ⁷ sattasatakamahā-
dānaṃ datvā tatiyadivase nagarā nikkhamissāmīti“ vatvā ā.:

69. Aham hi vanaṃ gacchāmi ghoraṃ vālamigāyutaṃ,
saṃsayo jīvitāṃ mayhaṃ ekakassa brahāvane ti. 1753.

Ta. saṃsayo ti na ekantikaṃ⁸ sukhumālassa mama vane vasato kuto 20
jīvitāṃ nicchayena marissāmīti adhippāyen' evaṃ āha.

70. Tam abravī rājaṇti Maddi sabbaṅgasobhanā:
abhumme⁹ kathaṃ¹⁰ bhaṇasi, pāpakaṃ vata bhāsasi. 1754.
71. N' esa dhammo mahārāja yaṃ tvaṃ gaccheyya ekako,
aham pi tena gacchāmi yena gacchasi khattiya. 1755. 25
72. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jīvitāṃ vā tayā vinā,
tad eva maraṇaṃ seyyo yaṇ ce jīve tayā vinā. 1756.
73. Aggim̐ nijjālayitvāna¹¹ ekajālasamāhitaṃ,
tattha me maraṇaṃ seyyo yaṇ ce jīve tayā vinā. 1757.

¹ B^d dayesi. ² C^s sikisittha, C^k sakittha. ³ C^k dayim̐, C^s dayi ⁴ C^ks athasameva. ⁵ B^d hutvā. ⁶ B^d bhavi mā kilamasiti, C^ks omit the latter mā ⁷ B^d sohaṃ svehaṃ. ⁸ B^d anekapaccatthike ekikassa. ⁹ B^d abhume. ¹⁰ C^ks kathannu. ¹¹ B^d ujjā-

74. Yathā ārañṇakam nāgam dantiṃ¹ anveti hatthini² (Cfr. V ²⁵⁹/₂₁)
jessantaṃ³ giriduggesu samesu visamesu ca 1758.
75. Evan taṃ anugacchāmi putte ādāya pacchato,
subharā te gamissāmi⁴, na te hessāmi dubbharā ti. 1759.
- 5 Ta, abhumme⁵ ti abhūtaṃ⁶ vata me katheyyāsi⁷ tvaṃ, nesa dhammo
ti na esa sabbhāvo n' etaṃ kārāṇaṃ, tadevā 'ti yaṃ tayā saddhiṃ maraṇaṃ
tad eva seyyo, tatthā 'ti tasmiṃ ekajālabbhūte dārucitake, jessantaṃ⁴ ti
vicarantaṃ⁸.
- Evam vatvā puna sā diṭṭhapubbaṃ viya Himavantappa-
10 desaṃ vaṇṇenti ā.:
76. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇino
āsīne vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1760.
77. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
kilante vanagumbasmiṃ na rajassa sarissasi. 1761.
- 15 78. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1762.
79. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1763.
- 80 Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
20 assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1764.
81. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1765.
82. Yadā dakkhisi¹⁰ naccante kumāre mālādhārīne⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1766.
- 25 83. Yadā dakkhisi naccante kumāre mālādhārīne⁹
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi, 1767.
84. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ
ekaṃ araṇṇe vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1768.
85. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ
30 sāyaṃ¹¹ pāto vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1769.

¹ all three MSS. -ti. ² Bā -ni, Cks atthini. ³ Bā jayantaṃ. ⁴ Bā bhavi-. ⁵ Bā abhume. ⁶ Bā abbhūtaṃ. ⁷ Cks gaccheyyāsi. ⁸ Cks viva-. ⁹ Bā -no. ¹⁰ Bā dakkhisi throughout. ¹¹ Cks sāyi.

86. *Yadā kaṇerusaṃghassa yūthassa*¹ *purato vajam koṇcam*² *kāhiti*³ *mātaṅgo kuṇjaro satṭhihāyano tassa taṃ nadato sutvā na rajjassa sarissasi.* 1770.
87. *Dubhato vanavikāse yadā dakkhisi kāmadaṃ*⁴ *vane*⁵ *vālamigākiṇṇe na rajjassa sarissasi.* 1771. 5
88. *Migaṃ disvāna sāyaṇham*⁶ *pañcamālinam*⁷ *āgataṃ kimpurise ca naccante na rajjassa sarissasi.* 1772.
89. *Yadā sossasi*⁸ *nigghosaṃ sandamānāya sindhuyā gītaṃ kimpurisaṇaṃ ca na rajjassa sarissasi.* 1773.
90. *Yadā sossasi nigghosaṃ girigabbharacārino vassamānassa*⁹ *lūkassa*¹⁰ *na rajjassa sarissasi.* 1774. 10
91. *Yadā sihassa vyagghassa khaggassa gavayassa ca vane sossasi vājānaṃ na rajjassa sarissasi.* 1775.
92. *Yadā morihi parikiṇṇaṃ barihinam*¹¹ *matthakāsinaṃ moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi.* 1776. 15
93. *Yadā morihi parikiṇṇaṃ aṇḍajaṃ citrapekkhunaṃ*¹² *moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi.* 1777.
94. *Yadā morihi parikiṇṇaṃ nīlagīvaṃ sikhandaṇaṃ moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi.* 1778.
95. *Yadā dakkhisi hemante pupphite dharaṇīruhe surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi.* 1779. 20
96. *Yadā hemantike māse haritaṃ dakkhisi mediniṃ indagopakasañchannaṃ na rajjassa sarissasi.* 1780.
97. *Yadā dakkhisi hemante pupphite dharaṇīruhe kuṭajaṃ bimbaajālaṃ ca pupphitaṃ lomapadmakaṃ*¹³ *surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi.* 1781. 25
98. *Yadā hemantike māse vanaṃ dakkhisi pupphitaṃ opupphāni ca padmāni na rajjassa sarissasīti.* 1782.

¹ *Ck* yutassa, *Cs* sutassa, *Bd* yudhassa. ² *Bd* kuṇjaṃ. ³ *Bd* kāhati, *Ck* gāhini, *Cs* gāhīti. ⁴ *Bds* -do. ⁵ *Cks* mano. ⁶ *Cks* sāyantaṃ, *Bs* sāyaṇhe. ⁷ *Cks* -nim. ⁸ *Bd* sossasi throughout. ⁹ *Bd* vasa-. ¹⁰ *Ck* *Bd* -lūkassa, *Bs* -luṅgassa. ¹¹ *Cks* barihinam, *Bd* parihinam. ¹² *Bd* -pakkhu-. ¹³ *Bd* loddapaddakam.

Ta. mañjuka ti madhurakathe, kaṇeru -- ti hatthinighaṭṭāya, yūthassā
 'ti hatthiyūthassa purato gacchanto, dubhato ti ubhato, vanavikāse ti vana-
 ghaṭṭāyo, kāmadan¹ ti mayhaṃ sabbakāmadadaṃ², sindbuyā ti nadiyā,
 vassamānassa lūkassā³ 'ti ulūkasakunassa vassamānassa⁴, vālānan ti
 5 vālamigāṇaṃ tesaṃ hi sāyaṇhasamaye so saddo pañcaṅgikaturiyasaddo viya
 bhavissati, tasmā na rajjassa sarissasīti vadati, barihinan⁵ ti kalāpasañ-
 chanaṃ, matthakāsinan ti pabbatamatthake nisinnaṃ, mattakāsinan⁶ ti
 pi pātho, kāmamadamattaṃ hutvā āsinan⁷ ti a., bimbajālan ti rattaṃkura-
 rukkhāṃ⁸, opupphānīti⁹.

10 Evaṃ Maddī Himavantavāsini viya ettakāhi gāthāhi Hima-
 vantavaṇṇanam vaṇṇesi. Himavantavaṇṇanā nitṭhitā.

Phusatī pi kho devī¹⁰ „puttassa me kaṭukasāsanaṃ gataṃ¹¹,
 kin nu kho karoti, gantvā jānissāmīti“ sā paṭicchannayogena¹²
 gantvā sirigabbhadvāre ṭhitā tesaṃ taṃ sallāpaṃ sutvā kaṇu-
 15 ṇaṃ paridevaṃ paridevi.

Ta. atthaṃ pakāsento Satthā āha :

99. Tesaṃ lālappitaṃ sutvā puttassa suṇisāya ca
 karuṇaṃ paridevesi rājaṇṇaṃ yasassinī: 1783.
 100. Seyyo viṣaṃ me khāyitaṃ papātā papateyy' ahaṃ
 20 [rajjuyā bajjha miyyāhaṃ], kasmā Vessantaraṃ puttaṃ
 pabbājenti adūsakaṃ. 1784.
 101. Ajjhāyakaṃ dānapatiṃ yācayogaṃ amacchariṃ
 pūjitaṃ patirājeḥi¹³ kittimantaṃ yasassināṃ
 kasmā Vessantaraṃ puttaṃ pabbājenti adūsakaṃ. 1785.
 25 102. Mātāpettibharaṃ jantaṃ kule jeṭṭhāpacāyikaṃ
 kasmā Vessantaraṃ puttaṃ pabbājenti adūsakaṃ. 1786.
 103. Raṇṇo hitaṃ devīhitaṃ¹⁴ nātinaṃ sakkhinaṃ hitaṃ
 [hitaṃsabbassa raṭṭhassa], kasmā V. p. pabbājenti adūsakanti. 1787.

Ta. rājaṇṇaṃ rājaṇṇaṃ Maddarājadhītā, papateyyāhan ti papa-
 30 teyyaṃ ahaṃ, rajjuyā bajjha miyyāhan ti rajjuyā gīvaṃ bandhītvā ma-
 reyyaṃ ahaṃ, kasmā ti evaṃ amatāyaṃ eva mayi kena nāma kāraṇena mama
 puttaṃ adūsakaṃ pabbājenti, ajjhāyakaṃ ti tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragataṃ nānā-
 sippesu ca nipphattiṃ pattaṃ.

¹ Ck -dā, Bđ -do. ² C -dada, Bđ kāmado. ³ Bđ vassamānassuluka-, Ck -ssa-
 lukassā. ⁴ so C; Ck va-, Bđ vasato. ⁵ Cđ parihinan, Ck barihinan. ⁶ Ck
 mattasinan, Bđ matthakāsinan. ⁷ all three MSS. āsi-. ⁸ Ck -kuravakaṃ, C -ratta-
 kuravakaṃ, Bđ rattaṅgururukkhāṃ. ⁹ Ck -paṇṇāni, C -pattāni. ¹⁰ Ck devī
 Bđ deva. ¹¹ Bđ kataṃ. ¹² Bđ -nnamīyogena. ¹³ Bđ paṭirājūhi. ¹⁴ Ck deva-.

Iti sā karuṇaṃ paridevitvā puttaṃ ca suṇisaṃ ca assāsetvā
rañño santikaṃ gantvā ā.:

104. Madhūni va palātāni¹ ambā ca patitā chamā²
evaṃ hessati te raṭṭhaṃ, pabbājenti adūsakaṃ. 1788.
105. Haṃso nikhīnapatto³ va pallalasmiṃ anūdake
apaviddho⁴ amaccehi eko rāja vihiyasi. 1789. 5
106. Taṃ taṃ brūmi mahārāja attho te mā upaccagā,
mā naṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesi⁵ adūsakaṃ ti. 1790.

Ta. palātānīti⁶ palātamakkhikāni madhūni viya, patitā chamā ti
bbūmiyaṃ patitāni ambapakkāni viya ca evaṃ mama putte pabbājite deva⁷ 10
raṭṭhaṃ sabbasādhāraṇaṃ bhavissatīti dasseti, nikhīnapatto⁸ ti paggharita-
patto⁹, amaccehīti mama puttena sahaṇātehi saṭṭhisahashehi amaccehi chaḍ-
ḍito hutvā, vihiyati kilamissasi, Sivīnaṃ - ti Sivīnaṃ vacanena mā naṃ
adūsakaṃ puttaṃ pabbājesīti.

Taṃ sutvā rājā āha:

107. Dhammass¹⁰ apacitīṃ kummi Sivīnaṃ vinayaṃ dhajaṃ
pabbājemi sakaṃ puttaṃ, pāṇā piyataro hi me ti. 1791. 15

T. a.: bhadde ahaṃ Sivīnaṃ dhajaṃ Vessantarakumāraṃ vinayanto
pabbājento Siviraṭṭhe porāṇakarājūnaṃ paveniyadhammassa¹¹ apacitīṃ kummi
karomī, tasmā sace pi me pāṇehi piyataro hi me so tathāpi naṃ pabbājemīti. 20

Taṃ sutvā devī paridevamānā āha:

108. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikārā va¹² pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājja¹⁴ eko¹⁵ va gamissati¹⁵. 1792.
109. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājja¹⁴ eko va gamissati. 1793. 25
110. Yassa pubbe anīkāni kaṇikārā va pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājja¹⁴ eko va gamissati. 1794.
111. Yassa pubbe anīkāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam anuyāyanti sv-ājja¹⁴ eko va gamissati. 1795.

¹ C^s ca phalitāni, C^k ca palitāni. ² C^{ks} -maṇi. ³ C^s tikhiṇa-, C^k tikhiṇa-. ⁴
B^d pavitho. ⁵ C^{ks} -jehi. ⁶ C^k palitānīti, C^s phalitānīti. ⁷ B^d tava. ⁸ C^k B^d
nikhiṇa-. ⁹ B^d adds viya. ¹⁰ all three MSS. -ssa. ¹¹ C^k pameniya-. ¹²
C^{ks} ca. ¹³ C^{ks} -tiṃ. ¹⁴ B^d svajjeko. ¹⁵ C^{ks} repeat this verse.

112. Indagopakavaṇṇābhā Gandhārā paṇḍukambalā
yāyantam anuyāyanti, sv-ājī⁷ eko va gamissati. 1796.
113. Yo pubbe hatthinā yāti sivikāya rathena ca
sv-ājja Vessantaro rājā katham gacchati pattiko. 1797.
- 5 114. Katham candanalittaṅgo naccagītappabodhano
kharājinam¹ pharasuṇ ca² khārikājam va hāhiti³. 1798.
115. Kasmā nābhihariyanti⁴ kāsāvā ajināni vā,
pavisantaṃ brahāraṇṇam kasmā cīraṃ na bajjhare. 1799.
116. Kathaṃ nu cīraṃ dhārenti rājababbajitā janā,
10 katham kusamayaṃ cīraṃ Maddī paridahessati. 1800.
117. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārenti⁵ katham Maddī⁶ karissati. 1801.
118. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
sā kath' ajja anuccaṅgī patham gacchati pattikā. 1802.
- 15 119. Yassā mudutalā hatthā caraṇā ca sukhe tthitā
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1803.
120. Yassā mudutalā pādā caraṇā ca sukhe tthitā
pādukāhi suvaṇṇāhi pīlamānā⁴ va gacchati⁷
sā kath' ajja anuccaṅgī patham gacchati pattikā. 1804.
- 20 121. Yāssu⁸ itthisahassassa⁹ purato gacchati mālinī
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati ekikā. 1805.
122. Yāssu¹⁰ sivāya¹¹ sutvāna muhum uttasate pure
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1806.
123. Yāssu¹² Indassa gottassa ulūkassa pavassato
25 sutvāna nadato bhītā Vāruṇīva pavedhati
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1807.
124. Sakuṇī hataputtā va suṇṇam disvā kulāvakaṃ
cīraṃ dukkhena jhāyissam suṇṇam āgam' imam puram. 1808.

¹ Cks -nā. ² Cks parasuva, Bd pharussaṇca. ³ Cks gāhiti, Bd -kājaṇṇa na hārisi.
⁴ Bd -nobhiharissanti. ⁵ all three MSS -1. ⁶ Bd pīli-. ⁷ Cks ca acchati. ⁸
Ck Bd yassu, B^s yassa. ⁹ Bd -ssānam. ¹⁰ Cks yāsā. ¹¹ Bd siṅgāya. ¹² Ck
yasā, C^s yāsā, Bd yassu.

125. Sakuṇī hataputtā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī¹. 1809.
126. Sakuṇī hataputtā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī¹. 1810.
127. Kurarī² hatachāpā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suṇṇaṃ āgam'³ imaṃ puraṃ. 1811.
128. Kurarī³ hatachāpā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī¹. 1812.
129. Kurarī² hatachāpā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī¹. 1813. 10
130. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūtake
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suṇṇaṃ āgam' imaṃ puraṃ. 1814.
131. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūtake
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī¹. 1815.
132. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūtake 15
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī¹. 1816.
133. Evaṃ ce⁴ me vilapantiyā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājesi⁵ vanaṃ⁶ ratṭhā maññe hessāmi⁷ jīvitān ti. 1817.

Ta, kaṇikārā vā 'ti suvaṇṇābharaṇasuvannaṇavathapaticāṇḍitattā supup-
phitā kanikārā viya, yāyantaṃ -- ti uyyānavaṇakīlādīnaṃ atthāya gacchantaṃ 20
anugacchanti⁸, svājjeko ti so ajja eko hutvā gamissati, anikānti hatthānī-
kādinī, Gandhārā -- ti Gandhāraraṭṭhe uppannā sataśabhaṣṣagghanikā senāya
pārutā rattakambalā, hāhitī⁹ khandhe katvā harissanti, pavisantān ti
pavisantassa, kasmā -- ti kasmā bandhituṃ jānanta vākaśraṃ na bandhanti,
rājapabbajitā ti rājāno hutvā pabbajitā, khoma -- ti¹⁰ Kodumbararaṭṭhe 25
uppanuāni¹¹, sā kathajjā 'ti sā kathāṃ ajja, anuccaṅgīti aninditaagara-
hitaṅgī, pīlāmānā¹² vā¹³ 'ti kampitvā kampitvā tiṭṭhanti¹⁴ viya¹⁵ gacchati,
yāssu itthi -- ti ādisu padesu assū 'ti nipāto, yā ti attho, yā sā ti vā pātho,
sivāyā 'ti sigāliyā, pure ti pubbe¹⁶ nagare vasanti¹⁷, Indassa gottassa
'ti Kosiyaḡottassa, Vāruṇīvā 'ti devatābhūtatitṭhā¹⁸ yakkhadāsī viya gahitā¹⁹, 30
dukkhena 'ti puttaviyogasokadukkhena, āgamimaṃ parān ti imaṃ putte

¹ all three MSS. -i. ² so all three MSS. for āgamm? ³ C^s -vī, B^d kururī.
⁴ B^d omits ce. ⁵ C^s -jeḥi. ⁶ C^k ca na, C^s ca nam. ⁷ B^d hi-. ⁸ C^s add
dhajaggānti vatthā. ⁹ B^d hārisitī, B^s hārititī. ¹⁰ B^d adds khomaraṭṭhe. ¹¹ B^d
-nam sātākāni. ¹² C^s pīlaya-, B^d pīlimānā. ¹³ C^s cā. ¹⁴ all three MSS. -i.
¹⁵ C^s add tāva. ¹⁶ C^s omit pubbe. ¹⁷ B^d devatāpaviṭṭhā. ¹⁸ B^d omits ga-.

gate puttassa nivesanaṃ āgantvā¹, piye putte ti Vessantaraṃ ca Maddiṃ ca sandhāyāha, hatacchāpā vā 'ti hatapotakā², pabbājesi³ vanaṃ ti yadidaṃ Ve-raṃ raṭṭhā pabbājesīti.

Tam atthaṃ pakāsento Saṭṭhā āha:

- 5 134. Tassā lālapitaṃ sutvā sabbā antepure bahu⁴
bāhā paggayha pakkandūṃ Sivikaṇṇā samāgatā. 1818.
135. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vessantarānivesane. 1819.
136. Tato ratyā vivasāne suriyass' uggamanam pati
10 aṭṭha Vessantaro rājā dānaṃ dātum upāgami: 1820.
137. Vatthāni vatthakāmānaṃ soṇḍānaṃ detha vāruṇiṃ
bhojanaṃ bhojanatthinaṃ sammā detha pavēcchatha⁵. 1821.
138. Mā ca kañci⁶ vanibbake heṭṭhāyittha idhāgate,
tappetha annapānena, gacchantu patipūjita. 1822.
- 15 139. Te su mattā kilantā ca⁷ sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivinaṃ raṭṭhavaddhane. 1823.
140. Acceccchuṃ⁸ vata bho rukkhāṃ nānāphaladharaṃ dumaṃ
yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1824.
141. Acceccchuṃ vata bho rukkhāṃ sabbakāmadadaṃ dumaṃ
20 yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1825.
142. Acceccchuṃ vata bho rukkhāṃ sabbakāmarasāharaṃ
yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1826.
143. Ye vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporiṣā
bāhā paggayha pakkandūṃ nikkhamante mahārāje⁹
25 Sivinaṃ raṭṭhavaddhane. 1827.
144. Atiyakkhā vassavarā¹⁰ itthāgārāṃ ca rājino
bāhā paggayha pakkandūṃ nikkhamante mahārāje⁹
Sivinaṃ raṭṭhavaddhane. 1828.
145. Thiyo pi tattha pakkandūṃ yā tamhi nagare shu
30 nikkhamante mahārāje Sivinaṃ raṭṭhavaddhane. 1829.
146. Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā aṇṇe cāpi vanibbakā
bāhā paggayha pakkandūṃ: adhammo kira bho iti 1830.
147. Yathā Vessantaro rājā yajamāno sake pure
Sivinaṃ vacanātthena samhā raṭṭhā nirajjati¹¹. 1831.

¹ Bā gantvā. ² Ck^s hatacchāpā hi hatacchāpā. ³ Ck^s -jehi. ⁴ Bā ahu. ⁵ Bā sammadeva pavēcchatha. ⁶ so C^s; Ck^s kanti, Bā kiñci. ⁷ Bā^s va. ⁸ Bā acceccchuṃ. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā vessantavarā. ¹¹ Bā nirajjati, C^s tirajjati.

148. Satta hatthisate datvā sabbālaṃkārabhūsite
suvaṇṇakacce mātāṅge hemakappanavāsase¹ (cfr. supra⁴⁷). 1832.
149. Ārūhe gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi (V²⁵⁸₂₈)
esa Vessantaro rājā samhā ratthā nirajjati². 1833.
150. Satta assasate datvā sabbālaṃkārabhūsite
ajāniye ca jātiyā³ sindhave sīghavāhine 1834. 5
151. Ārūhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁴
esa Vessantaro rājā samhā ratthā nirajjati². 1835.
152. Satta rathasate datvā sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 1836. 10
153. Ārūhe gāmaṇīyehi cāpabhatthehi vammihī esa etc. 1837.
154. Satta itthisate datvā ekamekā rathe tthitā
sannaddhā nikkharajjūhi suvaṇṇena⁵ alaṃkatā 1838.
155. Pītālaṃkāra pītavasana pītābharaṇabhūsitā
alārapamukhā⁶ hasulā susaṇṇā⁷ tanumajjhimā 15
esa Vessantaro rājā samhā ratthā nirajjati². 1839.
156. Satta dhenusate datvā sabbā kamsupadhāraṇā esa etc. 1840.
157. Satta dāsīsate datvā satta dāsasatāni ca esa etc. 1841.
158. Hatthiassarathe datvā nāriyo ca alaṃkatā esa etc. 1842.
159. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam
mahādāne padinnamhi medinī samakampatha. 1843. 20
160. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam
yaṃ pañjalikato rājā samhā ratthā nirajjati². 1844.

Ta. Sivikaṇṇā ti bhi- Phusatiyā paridevitasaddam sutvā sabbāpi Saū-
jayassa Siviraṇṇo itthiyo samāgatā hutvā pakkandum rodimsu, Vessantara- 25
nivesane ti ta. itthinaṃ pakkanditasaddam sutvā Ve-assa nivesane tath' eva
pakkanditvā dvisu pi rājakulesu keci sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā vāta-
vegena sampamatthitā sālā viya patitvā parivattamānā paridevimsu, tato ratyā
ti bhi- tato tassā rattiyā accayena suriye uggate dānaveyyavāṭiko⁸ dānam paṭi-
yāditan ti raṇṇo āroceti¹⁰, atha Ve-rājā pāto va nabātvā sabbālaṃkārapati- 30
maṇḍito sādhubrasabhojanam bhuñjitvā mahājanaparivuto sattasatakamahādānam
dātum dānaggaṃ upāgami, dethā ti ta. gantvā satthiśahassaamacce āpāpento
evam āha. vāruṇin ti majjadānen nāma nippāhan ti jānāti, evam sante pi
surāsoṇḍā dānaggaṃ patvā Ve-assa dānagge suram na labhimhā 'ti vattum mā
labhantū 'ti dāpesi, vanibbake ti vanibbakajanesu kaṇci ekam pi yācakaṃ 35
mā vibhetthayittha, patipūjita ti mayā pūjita hutvā yathā maṃ thomayamānā

¹ C^k -navāsaye, C^s -tivāsaye, B^d -nivāsane. ² B^d nirajjati. ³ B^d va jātiye. ⁴
B^d indriyā-, C^k illiyo-, C^s illiyecāpi. ⁵ B^d -ehi. ⁶ C^k alāramukha, C^s -rapa-
mukha. ⁷ so all three MSS. for susaṇṇo? ⁸ C^ks dhāriṇā. ⁹ B^ds -kānam.
¹⁰ B^d -cayimsu.

gaecchanti tathā karoṭhā 'ti vadati, iti so suvaṇṇālaṃkāraṇaṃ suvaṇṇapadhajānaṃ
hemajālapaṭicchannānaṃ haṭṭhinaṃ sattaṣaṭṭhāni tathārūpānaṃ ũeva assānaṃ satta-
saṭṭhāni eṭṭhacammādihi parikkhittānaṃ nānāratanacittānaṃ suvaṇṇapadhajānaṃ rathā-
naṃ sattaṣaṭṭhāni sabbālaṃkārapatimaṇḍitānaṃ uttamarūpadharānaṃ khattiya-
5 kaṇṇādinaṃ itthinaṃ sattaṣaṭṭhāni suvinitānaṃ susikkhitaṇaṃ dāeinaṃ sattaṣaṭṭhāni
tathā dāsānaṃ sattaṣaṭṭhāni varausabhe ṭhitānaṃ kuṇḍipadodhanānaṃ¹ dhenūnaṃ
sattaṣaṭṭhāni aparimāṇāni pānabhojanāni² ti sattaṣaṭṭhakamahādānaṃ adāsi, tasmīṃ
evaṃ dānaṃ dadamāne Jetuttaranagaravāsino khattiyabrāhmaṇavassasuddā: sāmi
Vessantara Siviraṭṭhavāsino taṃ dānaṃ detiṭi³ pabbājenti, tvaṃ puna dānaṃ
10 eva deṣṭi parideviṃsu, tena vuttaṃ:

Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā,
dānena taṃ niharanti, puna dānaṃ adā⁴ tuvaṃ ti,
dānapaṭigābhakā pana dānaṃ gaheṭvā: idāni kira Ve- rājā amhe anāthe katvā
araṇṇe⁵ pavississati, ito paṭṭhāya kassa santikaṃ gamissamā⁶ 'ti chinnapādā viya
15 patantā āvaṭṭantā parivaṭṭantā mahāsaddena parideviṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
Te su mattā kilantā ca⁷ sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivīnaṃ raṭṭhavaddhane ti ādi vuttaṃ.

Ta. tesumattā ti ettha sukāro nipātamatto, te vanibbakā ti a., mattā
20 kilantā cā 'ti mattā viya ca kilantā viya ca hutvā, sampatantīti parivattitvā
bhūmīyaṃ patanti, acchecchuṃ vatā 'ti chiudinisu vata. yathā ti yena
kārapena, atiyakkhā ti bhūtavijjā ikkhaṇikāpi, vassavarā ti uddhaṭṭijā
orodhapālakā, vacanaththenā 'ti vacanakārapena, samhā raṭṭhā niraṭṭha-
tīti attano raṭṭhā nigacchati⁷, gāmaṇīyehīti haṭṭhācariyehi, ajāniye⁸ ti jāti-
25 sampanne, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārihīti⁹ illiyo ca
cāpe ca dhārentehi, dīpe atho pi veyyagghe ti dīpacammavyagghacamma-
parikkhitte, ekamekā rathe ṭhitā ti so kira ekekaṃ itthiratanāṃ rathe ṭha-
petvā aṭṭhaṭṭhavaṇṇadāsīhi parivutaṃ adāsi, nikkharajjūhīti suvaṇṇanikkha-
suttamayehi pāmaṇḍehi, aṭṭarapamukhā ti visālakkhigaṇḍā, hasulā¹⁰ ti
30 mihitapubbaṇḍagamakathā, sasaṇṇā ti sussoṇiyo, kaṃsupadhāraṇā¹¹ ti idha
kaṃseṇ ti rajatassa nāmaṃ, rajatamayena khīrapaṭicchannabhājanena¹² saddhiṃ
ũeva adāsi ti a., padīnnaṃhīti diyyamāne, samakampathā 'ti dānavegena¹³
kampittha, yaṃ paṇḍalikato ti yaṃ Ve- rājā mahādānaṃ datvā aṇḍaliṃ
paggayha attano dānaṃ namassamāno sabbāññūtañānaṃ me idaṃ paccayo hotū
35 'ti paṇḍalikato ahoṣi tadāpi¹⁴ bhiṃsanakam eva ahoṣi, tasmīṃ khaṇe paṭṭhavi
kampitthā 'ti a., niraṭṭhatīti evaṃ katvāpi nigacchati yeva, na naṃ koci nivā-
reyyā¹⁵ ti a.

¹ Bā -varausabhaṭṭhakānaṃ kuṇḍopadodhānaṃ. ² Cks -nānaṃ, Bā -nānaṃ. ³ Bā nissāya in the place of detiṭi. ⁴ Cks dadā. ⁵ Bā -am. ⁶ Bā va. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks jātiye, Bā avajātiye. ⁹ Cks illiyācā-, Bā indriyācā-. ¹⁰ Ck suhalā, Cb bhasulā. ¹¹ Cks -rinā. ¹² so Cks; Bā khīrapaṭicchadabhājanena. ¹³ Bā -tejena. ¹⁴ Cks tasmīṃpi. ¹⁵ Cks -yyāsī, Bā nivāreti.

Api ca kho devatā sakala-Jambudīpe rājūnaṃ „Ve- khat-
 tiyakaññādināṃ mahādānaṃ detīti“ ārocayim̐su, tasmā khattiyā
 devatānubhāvena rathenāgantvā khattiyakaññādayo tassa dānaṃ
 gahetvā pakkamim̐su, evaṃ khattiyabrāhmaṇavessasuddādayo
 tassa dānaṃ gahetvā pakkamim̐su¹, tassa dānaṃ dentassa 5
 eva sāyaṃ ahosi, so attano nivesanam eva gantvā „mātā-
 pitaro vanditvā suve gamissāmīti“ alaṃkatarathena mātāpitun-
 naṃ vasanaṭṭhānaṃ gato, Maddidevī „aham pi iminā saddhim
 gantvā mātāpitaro anujānāpeyyan“² ti tena saddhim gatā, M.
 pitaraṃ vanditvā attano gamanabhāvaṃ kathesi. 10

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

161. Āmantayittha rājānaṃ Sañjayaṃ dhammināṃ³ varaṃ:
 avaruddhasi maṃ deva, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ. 1845.
 162. Ye hi keci mahārāja bhūtā ye ca bhavissare
 attitā yeva kāmehi gacchanti Yamasādanaṃ⁴. 1846. 15
 163. So 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
 Sivinaṃ vacanattthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁵. 1847.
 164. Aghaṃ taṃ patisevissam̐ vane [vālamigākīṇe⁶ khagga]dīpinisevite
 ahaṃ puññāni karomi⁷,
 tumhe paṃkamhi sīdathā 'ti. 1848. 20

Ta. dhammināṃ³ - ti dhammika-rājūnaṃ antare varaṃ uttamaṃ, ava-
 ruddhasīti raṭṭhā nīharasi, bhūtā ti attitā bhavissare ti ye ca anāgate bhavis-
 santi paccuppanne ca nibbattā, so haṃ sake abhisasiṃ ti so ahaṃ attano
 nagaravāsino yeva pīlesim̐⁴ kiṃ karonto yajamāno sake pure ti Pāṭiyam
 pana so han ti likhitam̐, nirajjahan⁵ ti nikkhanto ahaṃ, aghantaṃ ti 25
 yaṃ araṇṇe vasantena patisevitabbam dukkhaṃ taṃ patisevissāmīti, paṃkamhi
 ti tumhe pana kāmapaṃke sīdathā 'ti.

Iti M. imāhi catūhi gāthāhi pitarā saddhim kathetvā mātu
 santikaṃ gantvā pabbajjāṃ anujānāpento āha:

165. Anujānāhi maṃ amma, pabbajjā mama ruccati,
 so 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
 Sivinaṃ vacanattthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁷. 1849. 30

¹ Bā api ca kho pana devatānubhāvena brāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṃ
 gahetvā pakkamim̐su. ² Bā -pessāmi ³ Bā -kam. ⁴ all three MSS. -ādha-.

⁵ Bā nirajjaham. ⁶ so all those MSS ⁷ all those MSS. -si ⁸ Bā nirajjaham.

166. Ahaṃ taṃ patisevissāṃ
vane [valamigākiṇṇe khagga] dīpinisevite,
ahaṃ puññāni karomi,
tumhe paṃkamhi sīdathā' 'ti. 1850.

5 Taṃ sutvā Phusatī āha:

167. Anujānāmi taṃ putta, pabbajjā te samijjhatu,
ayaṃ ca Maddī kalyāṇī susaṇṇā tanumajjhima
acchataṃ saha puttehi, kiṃ araṇṇe karissatīti. 1851.

10 Ta. samijjhatū 'ti jhānena samijjhatu samiddhā hotu, acchataṃ ti
acchatu, idh' eva hotū 'ti vadati.

Vessantaro āha:

168. Nāhaṃ akāmā dāsim pi araṇṇaṃ netum ussahe,
sace icchati anvetu, sace n' icchati acchatū 'ti. 1852.

15 Ta. akāmā ti amma kiṃ nāṃ' etaṃ kathetha ahaṃ anicchāya dāsim pi
netum na ussahāmi.

Tato puttassa kathaṃ sutvā rājā taṃ yācituṃ paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

169. Tato suṇhaṃ mahārājā yācituṃ paṭipajjatha:
mā candanasamācāre rajojallaṃ adhārayi, 1853.

20 170. Mā kāsīyāni dhāretvā kusacīram adhārayi',
dukkho vāso araṇṇasmim, mā hi tvaṃ lakkhaṇe gamitī¹. 1854.

Ta. paṭipajjathā 'ti bhi- puttassa kathaṃ sutvā rājā suṇhaṃ yācituṃ
paṭipajji, aha mā candana -- ti lohita-candanena parikiṇṇasarīre, mā hi tvaṃ
lakkhaṇena samannāgate mā hi² tvaṃ araṇṇaṃ gamissasīti.

25 171. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
nāhaṃ taṃ sukhaṃ iccheyyaṃ yaṃ me Vessantaraṃ vinā ti. 1855.

Ta. tam abravīti ssaṃsaṃ abravī.

172. Tam abravī mahārājā Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhana:
imha Maddi nisāmehi vane ye honti dussahā 1856.

30 173. Bahū kīṭā paṭaṃgā ca makasā madhumakkhikā
te pi taṃ tattha himseyyuṃ, taṃ te dukkhataraṃ siyā. 1857.

¹ Bā vaṇkaṃ gacchāmi pabbataṃ in the place of tumhe --. ² Cks -rāparādhayī.

³ Cks bhamīti. ⁴ Cks ca.

174. Apare passa santāpe nadīn' ūpa nisevite¹:
sappā ajagarā nāma avisā te mahabbalā 1858.
175. Te manussam² migam vāpi api-m-āsannam³ āgataṃ
parikkhipitvā bhogehi vasam ānenti attano. 1859.
176. Aññe pi kaṇhajaṭiṇo⁴ acchā nāma aghammigā
na tehi puriso diṭṭho rukkhama āruyha muccati. 1860.
177. Saṃghaṭṭayantā siṃgāni tikkhaggā tippahāriṇo
mahisā vicarant' ettha nadīm Sotumbaram⁵ pati. 1861.
178. Disvā migānam yūthāni⁶ gavam sañcaratam⁷ vane
dhenū va vacchagiddhā va katham Maddi karissasi. 1862.
179. Disvā sampatite ghore dumagge suplavaṃgame⁸
akhettaññāya te Maddi bhavitaṇ te⁹ mahabbhayaṃ. 1863.
180. Yā¹⁰ tvaṃ sīvāya¹¹ sutvāna muhūṃ uttasayī¹² pure
sā tvaṃ Vamkam anuppattā katham Maddi karissasi. 1864.
181. Thite majjhantike kāle sannisinnesu pakkhisu
sanate va brāhmarāṇāṃ¹³, tattha kiṃ gantuṃ icchasi. 1865.

Ta, tamabravīti taṃ suṇhaṃ abravī, apare passa santāpe ti aññe
santāpe pekkha¹⁴, nadīnūpanisevite¹ ti nadīnam¹⁵ ūpa nisevite¹⁶ āsan-
natṭhāne nadīkūle vasante ti a., avisā ti nibbisā, apimāsannan¹⁷ ti āsannam
attano sarirasamphassaṃ āgatan ti¹⁸ a., aghammigā ti aghakarā migā¹⁹, duk-
khāvahā ti a., nadīm Sotumbaram⁵ patiti Sotumbarāya²⁰ nāma nadiyā
tīre, yūthānaṇ ti yūthāni, ayam eva vā pāṭho, dhenū va vacchagiddhā
vā 'ti tara dārake apassanti va²¹ vacchagiddhā dhenū viya katham karissasi,
vakāro pan' ettha nipātamatto va, sampatite ti sampatante, ghore ti virūpe,
suplavaṃgame²² ti makkate, akhettaññāya²³ 'ti araññe abhūmikusalāya²⁴,
bhavitante²⁵ ti bhavissati te, sutvānā ti sīvāya²⁶ saddam sutvā, muhūṃ
ti nagare vasanti pi punappuna uttasasi, sanate vā 'ti sannatantaṃ²⁷ viya
bhavissati.

182. Tam abravī rājaputti Maddi sabbaṅgasobhanā:
yāni etāni akkhāsi vane paṭibhayāni me
sabbāni abhisambhossam, gaccham āeva rathesabha. 1866.

¹ Cks nadīnūpatise-, Bd nadīnūpasevite. ² Cks -a. ³ Ck apipāsannam, Cs apipāsaṇam. ⁴ Bd kaṇhajaṭilā. ⁵ Bd sodu-. ⁶ Bd -nam. ⁷ Ck -caritam, Cs -cavitam. ⁸ Bd dupla-. ⁹ Bd bhavissate. ¹⁰ Cks yaṃ. ¹¹ Bd siṅgāya. ¹² Bd -sate. ¹³ Cks -ññā. ¹⁴ Bd -pe bhayajanake pekkhasi. ¹⁵ Cks nadiyaṃ. ¹⁶ Cks upasevite. ¹⁷ Cks apipāsannan. ¹⁸ Ck āgati, Cs āghante. ¹⁹ Cs aghammigā, Cs omits aghakarā migā. ²⁰ Cks -ram. ²¹ Bd yā. ²² Bd dupla-. ²³ Cks -ññātāya. ²⁴ Cks -kusalāya, Bd araññābhūmi akusalatāya. ²⁵ Bd bhavissate. ²⁶ Bd siṅgāya. ²⁷ so Bd; Cks nadati.

183. Kāsaṃ kusaṃ poṭakilaṃ¹ usīraṃ muñjapabbajam
urasā padahessāmi², nāssa hessāmi dunnayā. 1867.
184. Bahūhi vata cariyāhi kumārī vindate patiṃ
udarass' uparodhena³ gohanubbeṭhanena ca. 1868.
- 5 185. Aggissa paricariyāya udakummajjanena ca
vedhabbam⁴ kaṭukam loke gacchaṃ űeva rathesabha. 1869.
186. Api 'ssā hoti appatto ucchiṭṭham api bhuñjituṃ
yo⁵ nam hatthe gahetvāna akāmaṃ⁶ parikaḍḍhati,
vedhabbam⁴ kaṭukam loke gacchaṃ űeva rathesabha. 1870.
- 40 187. Kesaggahaṇamukkhepā bhūmyā ca parisumbhaṇā
datvā ca nopakkamati bahūṃ dukkhaṃ anappakam,
vedhabbam etc. 1871.
188. Sukkacchavivedhaverā⁷ datvā subhagamānino
akāmaṃ⁶ parikaḍḍhanti ulūkam űeva⁸ vāyasā, ve- etc. 1872.
- 15 189. Api nātikule phīte⁹ kamsapajjotane vasaṃ
n' evātivākyam na labhe bhātūhi sakkikāhi ca, ve- etc. 1873.
190. Naggā nadī anodakā¹⁰ naggam raṭṭham arājikam
itthi pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro, ve- etc. 1874.
191. Dhajo rathassa paññāṇam¹¹, dhūmo paññāṇam¹¹ aggino,
20 rājā raṭṭhassa paññāṇam¹², bhattā paññāṇam¹² itthiyā ve-etc. 1875.
192. Yā daliddi daliddassa aḍḍhā aḍḍhassa kittimā
tam ve devā pasamsanti dukkaram hi karoti sā. 1876.
193. Sāmikam anubandhissam sadā kāsāyavāsini,
pathavyāpi abhejjantya¹³ n' icche Vessantaram vinā, ve- etc. 1877.
- 25 194. Api sāgarapariyantam bahūṃ vittadharam mahim
nānāratana-paripūram n' icche Vessantaram vinā. 1878.
195. Kathaṇ nu tāsam hadayaṃ, sukharā vata itthiyo
yā sāmike dukkhitamhi sukham icchanti attano. 1879.
196. Nikkhamante mahārāje Sivīnam raṭṭhavaddhane
30 tam aham anubandhissam, sabbakāmadado hi me ti. 1880.

Ta. tamabravīti bhi- Maddi rañño vacanam sutvā tam rājānam abravī,
abhisambhossan ti sahissāmi adbhivāsessāmi, poṭakilaṃ¹ ti poṭakilaṭi-
yam¹ nāma padahessāmiti dvedhā¹⁴ katvā purato gamissāmi, udara ssu - ti
upavāsena¹⁵, gohanubbe - ti visālakaṭṭhānatauttarapassāvaitthiyo¹⁶ sāmikam

¹ Cks pota-. ² all three MSS. panuda. ³ Cks uradassupa-. ⁴ Bđ vedhavyam.
⁵ Cks so. ⁶ Bđ -mā. ⁷ Cks sukha-, Bđ suka-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bđ
phīte? Cks pīte. ¹⁰ Bđ anu-. ¹¹ Cks paññāṇo, Bđ -nam. ¹² Bđ -nam. ¹³ Bđs
abhi-. ¹⁴ Cks vidhā. ¹⁵ Bđ adds khuddadbhivāsena. ¹⁶ Cks -kaṭṭho uttarapassāva-

labhantīti katvā gohanunā kaṭṭhālakaṃ koṭṭhāpetvā¹ veṭhanena² passāni upanā-
metvā kumārīkaṃ patiṃ paṭilabhaṇti, kaṭukan ti asādhukaṃ³, gacchaṃ ūevā
'ti gamissāmi yeva, appatto ti tassā vidhavāya ucchiṭṭhakaṃ paribhuñjītum
ananucchaviko yeva, yo naṇ ti yo nīcajarco taṃ vidhavāṃ aniccamānaṃ ūeva
hatthe gaheṭvā kaḍḍhati, kesaggahaṇaṃ ukkhepā bhūmyā ca parisum-
bhanā ti assāmikaṃ itthiṃ pādena kesaggahaṇaṃ ukkhepā⁴ bhūmiyaṃ pātentī,
etā avamaññā nātikkamanti⁵, datvā cā 'ti assāmikāya itthiyā evarūpaṃ bahum
anappakaṃ dukkhaṃ paro⁶ puriso datvā na ca pakkamati⁷ nirāsaṃko⁸ olo-
kento va tiṭṭhati, sukkacchavīti⁹ nahāniyacuggena¹⁰ upatṭhāpitachavivaggaṃ,
vedhaverā ti vidhavittikā¹¹, datvā 'ti kiñcid eva appamattakaṃ dhanāṃ
datvā, subhagamāñño ti mayāṃ subhagā ti maññamānā, akāmaṇ¹² ti taṃ
vidhavaṃ assāmikaṃ akāmaṇ¹³ ulūkaṃ vāyasā viya parikaḍḍhanti, kaṃsa
pajjotane ti suvaṇṇabhāyā jotante¹⁴ vasanti evarūpe pi nātikule vasamānā,
nevātivākyaṃ na labhe ti ayaṃ nissāmikā'yāvajivaṃ amhakaṃ ūeva bhārā
jātā¹⁵ ti ādini vacanāni vadantehi bhātūhi pi sakhikāhi pi ativākyaṃ garabhā-
vacanaṃ n'eva na labhati¹⁶, labhati yeva, paññānaṇ ti pakaṭṭhāvakaṇaṇaṃ, yā
daliddhīti devakittisampennā yā itthi attano sāmikassa daliddassa dukkhappat-
tassa kāle sayam pi daliddi samānā dukkhā va hoti tassa aḍḍhassa kāle ten'
eva saddhiṃ aḍḍhā sukhappattā hoti tam pi devatā pasamsanti, abhejjantiyā
ti abhejjantiyā, sace pi hi itthiyā sakalapathavī na bhijjati sakalāya pathaviyā
sā va¹⁷ issarā hoti tathāpi vedhabbhaṇ kaṭukam evā 'ti a., sukhārā vata
itthiyo ti itthi¹⁸ hadayā, euṭṭhu kharā vata¹⁹ itthiyo.

197. Tam abravī mahārājā Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ:
ime te daharā puttā Jāli Kaṇhājina vubho¹⁹
nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayan te posiyāmasa¹⁹ ti. 1881. 25

Ta. Jāli--vubho¹⁹ ti Jāli ca Kaṇhājina cā 'ti ubho, nikkhipitvā ṭhapetvā
gacchā 'ti.

198. Tam abravī rājaputti Maddi sabbaṅgasobhanā:
piyā me puttakā deva Jāli Kaṇhājina vubho¹⁹,
ty-amhaṃ tattha ramesanti araṇṇe jīvasokinaṇ²¹ ti. 1882. 30

Ta. tyamhaṇ ti te dārakā amhakaṃ ta. araṇṇe, jīvasokinaṇ²¹ ti avi-
gatasokānaṃ hadayaṃ ramesantīti a.

¹ Bā -thalakam koṭṭhā-. ² Bā vethakena. ³ Bā asātaṃ, Ck asādhukaṃ. ⁴ Bā
-po. ⁵ so C; Ck etā avamaññātātikkamanti, Bā etāni avamaññamāni ati-. ⁶
Bā para. ⁷ Bā datvā ca pana no pakkamati. ⁸ Cks -ke. ⁹ Bā suka-, Cks
sukha-. ¹⁰ Cks -ena. ¹¹ C -vitthikā, Bā vidhavittikā purisā. ¹² all three
MSS. -mā. ¹³ Cks omit ak-. ¹⁴ Bā suvaṇṇabhājanabhāyā pajjotante. ¹⁵ Bā
-o -o. ¹⁶ Cks labhanti, C adds na. ¹⁷ Cks yā va. ¹⁸ Ck vantā, C vanṇā
¹⁹ Bā cubho. ²⁰ Bā posissamase. ²¹ Bā jivi-.

199. Tam abravi mahārājā Sivīnaṃ ratthavaddhano:
sālinam odanaṃ bhutvā sucim māmsūpasecanaṃ
rukkhaphalāni bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1883.
200. Bhutvā sataphale kaṃse sovaṇṇe satarājike
5 rukkhapattesu bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1884.
201. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1885.
202. Vaybhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
pattikā paridhāvanta katham kāhanti dārakā. 1886.
- 10 203. Kūṭāgāre sayitvāna nivāse phussitaggaḷe
sayantā rukkhāmūlasmin katham kāhanti dārakā. 1887.
204. Pallamkesu sayitvāna gonake cittasanthate
sayantā tiṇasanthāre katham kāhanti dārakā. 1888.
205. Gandhikena¹ vilimpitvā agarucandanena² ca
15 rajojallāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1889.
206. Cāmaramorahatthehi³ vijitaṅgā⁴ sukhe ṭhitā
datthā⁵ ḍamsehi makasehi katham kāhanti dārakā ti. 1890.

Ta. kaṃse ti phalasatena katāya kañcanapāṭiyā, gonake cittasanthate
ti mahāpiṭṭhiyaṃ kālakojava⁶ e' eva vicittake santhare ca⁷, cāmara--⁸ ti
20 cāmārehi e' eva morahatthehi ca vijitaṅgā⁴.

Evam pi tesam sallapantānaṃ nēva atha ratti vibhāyi,
vibhātāya rattiya suriyo uggañchi. Mahāsattassa catusindhava-
yuttaṃ alamkatarathaṃ ānetvā rājadvāre ṭhapyimsu. Maddi
sassusasure vanditvā sesitthiyo āpucchitvā apaloketvā dve putte
25 ādāya Vessantarato paṭhamataraṃ gantvā rathe aṭṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

207. Tam abravī rājaṇaṃ Maddi sabbaṅgasobhanā:
mā deva paridevesi mā ca tvaṃ vimano ahu,
yathā mayam bhavissāma tathā hessanti dārakā. 1891.
- 30 208. Idam vatvāna pakkāmi Maddi sabbaṅgasobhanā,
Sivimaggena anvesi putte ādāya lakkhaṇā ti. 1892.

Ta. Sivi -- ti Siviraṇṇo gantabbamaggen⁹ eva, anvesīti, tam⁸ agamāsi,
pāsādā otaritvā rathaṃ abhiruyha ṭhitā ti a.

¹ Bā gandha-. ² Bā aggalu-. ³ Bā cāmari-. ⁴ so Ck^s for vī-, Bā bijit-. ⁵ Bā
phuṭhā. ⁶ Ck^s gonakojjava ⁷ Bā adda santhate. ⁸ Bā omits tam.

209. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo
pitu mātuc ca¹ vanditvā katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ 1893.

210. Catuvāhiṃ rathaṃ yuttaṃ siḅhaṃ āruyha sandanaṃ
ādāya puttadāraṃ ca Vamkaṃ pāyāsi pabbataṃ ti. 1894.

Ta. tato ti bhi- tassā Maddiyā rathaṃ abhirūhitvā t̥hitakāle, datvā ti 5
bhiyyo² dānaṃ datvā, katvā ca -- ti padakkhiṇaṃ ca katvā, naṃ ti nipāta-
mattaṃ.

211. Tato Vessantaro rājā yenāsi bahuko jano
ānanta kho taṃ gacchāma ārogā hontu nātayo ti. 1895.

T. a.: bhi- kato Ve- rājā yambi t̥hāne rājānaṃ passissāmā³ 'ti bahuko 10
jano t̥hito āsi ta. rathaṃ pesetvā mahājanaṃ āpucchanto ānanta kho taṃ gac-
chāma ārogā hontu nātayo ti ā.. ta. taṃ ti nipātamattaṃ, bhi- tato Ve- nātaye
ā.: tumhe āmantetvā mayaṃ gacchāma, tumhe sukhitā hotha niddukkhā ti.

Evam Mahāsatte mahājane āmantetvā „appamattā dānā-
dīni puññāni karoṭhā“ 'ti tesam ovādaṃ ca datvā gacchante 15
pana Bodhisattassa mātā⁴ „putto me dānavittako dānaṃ detū“
'ti ābharaṇehi saddhiṃ sattaratanapūrāni sakaṭāni ubhoṣu
passesu pesesi, so pi attano kāyārūḷhaṃ eva ābharaṇabhaṇḍaṃ
omuñcitvā sampattayācakānaṃ at̥thārasa vāre datvā avasesaṃ
sabbam adāsi, so nagarā nikkhamitvā ca parivattitvā⁵ oloketu- 20
kāmo ahosi, ath' assa manaṃ paṭicca⁶ rathappamāṇe t̥hāne
paṭhavī bhijjitvā⁷ parivattitvā rathaṃ nagarābhimukhaṃ akāsi,
so mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānaṃ olokesi tena kāraṇena⁷ paṭha-
vikampādayo ahesuṃ, tena vuttaṃ:

212. Nikkhamitvāna nagarā nivattitvā vilokite 25
tadāpi paṭhavī kampi Sineruvanavaṭṭamsakā ti 1896.

sayam pana oloketvā Maddiṃ pi olokāpetuṃ gātham āha:

213. Imgha Maddi nisāmeḥi rammarūpaṃ va dissati
āvāso Siviset̥ṭhassa pettikaṃ bhavanaṃ maman ti. 1897.

Ta. nisāmeḥīti olokehi.

30

¹ Cks pitumātucca, Bđ pitumātum ca. ² Bđ hi-. ³ Bđ adds cintesi. ⁴ Bđ
-vattetvā, Cks omit pavivattitvā. ⁵ Cks paticca. ⁶ Bđ adds kulāla cakkam viya.
⁷ Cks kāruññena.

Atha M. sahaajāte satṭhisahassee amacce ca sesajanañ ca oloketvā nivattāpetvā ratham pājento Maddim ā.: „bhadde sace pacchato yācakā āgacchanti upadhāreyyāsīti“, sāpi olo-kentī nisīdi, ath' assa sattasatakamahādānañ sampāpuṇitum
 5 asakkontā cattāro brāhmaṇā nagarañ āgantvā „kuhiñ rājā“
 ti pucchitvā „dānañ datvā gato“ ti vutte „kiñci gahetvā gato“
 ti vatvā „rathena gato“ ti sutvā „asse nañ yācissāmā“ 'ti
 anubandhimsu, atha Maddi te āgacchante disvā „yācakā devā“
 'ti ārocesi, M. ratham ṭhapesi, te āgantvā asse yācimsu, M.
 10 caturo haye tesañ adāsi.

Tam atthañ pakāsento Satthā āha:

214. Tam brāhmaṇā anvagamuñ, te tañ asse yācisuñ,
 yācito paṭipādesi catunnañ caturo haye ti. 1898.

Assesu pana dinnesu rathadhurañ ākāse yeva atṭhāsi,
 15 atha brāhmaṇesu gatamattesu yeva cattāro devaputtā rohitami-
 gāvannaena āgantvā sampatichitvā āgamiñsu¹, M. tesañ deva-
 puttabhāvañ űatvā imañ gātham āha:

215. Imgha Maddi nisāmehi: cittarūpañ va dissati,
 migarohiccavannaena² dakkhiṇassā vahanti man ti, 1899.

20 Ta. dakkhiṇ -- ti susikkhitaassā viya mañ vahanti.

Atha nañ evaṃ gacchantañ aparo brāhmaṇo āgantvā
 ratham yāci, M. puttadārañ otāretvā ratham tassa adāsi,
 rathe³ pana dinne³ devaputtā antaradhāyimsu.

Rathassa pana dinnabhāvañ pakāsento Satthā āha:

25 216. Ath' ettha pañcamo āgā, so tañ ratham yācatha⁴,
 tassa tañ yācito dāsi, na c' assu⁵ pahato mano. 1900.

217. Tato Vessantaro rājā oropetvā⁶ sakañ janam
 assāsayaṃ assa ratham brāhmaṇassa dhanesino ti. 1901.

Ta. athetthā 'ti ath' etasmim ṭhāne, na cassa -- ti na c' assu olīno⁷,
 30 assāsayaṃti paritosento⁸ niyyādesi.

¹ Cks ag-. ² Cks migā-. ³ Cks -esu. ⁴ Bđ āyācittha. ⁵ so all three MSS. for cassa? ⁶ Bđ orohitvā. ⁷ Bđ na cassa mano olino. ⁸ Cks parivutosento.

Tato paṭṭhāya pana sabb' ete pattikā va ahesum, atha
M. Maddim avoca:

218. Tvaṃ Maddi Kaṇhājinam gaṇha, lahukā esā kaniṭṭhikā,
aham Jālim gaṇhissāmi, garuko bhātiko hi so ti. 1902.

Evaṃ ca pana vatvā ubho pi dve dārake amkenādāya 5
pakkamimsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

219. Rājā kumāram ādāya rājaṇṇa ca dārikam
sammodamānā pakkāmuṃ aṇṇamaṇṇam piyaṃvadā ti. 1903.
Dā n a k h a ṇ ḍ a m n i ṭ ṭ h i t a m. 10

Te paṭipathe gacchante manusse¹ disvā „kuhiṃ Vaṃkatapab-
bato“ ti pucchanti, manussā „dūre“ ti vadanti, tena vuttaṃ:

220. Yadi keci manuṇṇā enti¹ anumagge paṭipathe²
maggan te paṭipucchāma: kuhiṃ Vaṃkatapabbato. 1904.
221. Te tattha ambe passitvā karuṇaṃ paridevayum,
dukkhan te paṭivedenti: dūre Vaṃkatapabbato ti. 1905. 15

Maggassa ubhato passe³ vividhaphaladhārino rukkhe disvā
dāra⁴kā kandanti, M-assānubhāvena phaladhārino rukkḥā ona-
mitvā hatthasamphassaṃ⁴ āgacchanti, tato supakkaphalāni ucci-
nitvā tesam deti, tam disvā Maddi⁵ acchariyaṃ pavedesi, 20
tena vuttaṃ:

222. Yadi passanti pavane dāra⁴kā phalite dume
tesam phalānaṃ hetūhi⁶ uparodanti dāra⁴kā. 1906.
223. Rodante dāra⁴ke disvā ubbiggā vipulā⁷ dumā
sayam ev' onamitvāna upagacchanti dāra⁴ke. 1907. 25
224. Idam accherakam disvā abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
sādhukāraṃ pavattesi Maddi⁵ sabbaṅgasobhanā: 1908.
225. Accheram vata lokasmiṃ abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
Vessantarassa tejena sayam ev' onatā dumā ti. 1909.

¹ Bā koci manuṇṇo eti. ² all three MSS. pati-. ³ Bā ubhosu passesu. ⁴ C²
-passaṃ, C³ passaṃ. ⁵ C² -i, Bā -im. ⁶ C² -uhi, Bā -umhi, B³ -ubbhi. ⁷
Bā ubbidhā viputā, C² ubbiggā vipphalā.

Jetuttaranagarato Suvannagiritālo nāma pabbato pañcayo-
janāni, tato Kontimārā nāma nadī pañcayojanāni, tato c'
Arañjaragiri¹ nāma pabbato pañca-, tato Dunnivittṭha-brāhmaṇa-
gāmo² nāma pañca-, tato mātulanagaraṃ dasayojanāni, iti taṃ
5 maggaṃ Jetuttaranagarato tiṃsayojanaṃ hoti³, devatā maggaṃ
saṃkhipiṃsu, ekadivaseṇ⁴ eva te mātulanagaram sampāpu-
ṇiṃsu, tena vuttaṃ :

226. Saṃkhipiṃsu pathaṃ yakkhā anukampāya dārake,
nikkhaṇṭadivaseṇ⁴ eva Cetaraṭṭhaṃ⁵ upāgamun ti. 1910.

10 Upagacchantā pana Jetuttaranagarato pātarāsasamaye nik-
khamitvā sāyaṇhasamaye Cetaraṭṭhe⁶ mātulanagaraṃ sampattā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

227. Te gantvā digham addhānaṃ Cetaraṭṭhaṃ⁶ upāgamun,
iddhaṃ phitaṃ janapadaṃ bahumaṃsasurodananti⁷. 1911.

15 Tadā mātulanagare saṭṭhikhattiyasahassāni vasanti, M.
antonagaraṃ apavisitvā nagaradvāre sālāya nisīdi, ath' assa
Maddi M-assa pādesu rajaṃ puñjitvā pāde sambāhetvā „Ve-assa
āgatabhāvaṃ jānāpessāmīti“ sā sālato nikkhamitvā tassa cak-
khupathesu⁸ atṭhāsi, tena nagaraṃ pavisantiyo ca nikkha-
20 mantiyo ca itthiyo naṃ disvā parivāresuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

228. Cetiyo⁹ parikirīṃsu⁸ disvā lakkhaṇaṃ āgataṃ :
sukhumāli vata ayyā⁹ pattikā paridhāvati. 1912.

229. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya ca khattiyā¹⁰
25 sājja¹¹ Maddi araṇṇasmiṃ pattikā paridhāvati. 1913.

Ta. lakkhaṇaṃ ti lakkhaṇasampannaṃ Maddiṃ āgataṃ, paridhāva-
tīti evaṃ sukhumāli hutvā pattikā va vicarati, pariyāyitvā ti Jetuttaranagare
vicaritvā, sivikāyā 'ti suvaṇṇasivikāya.

¹ Ck's marañjana-, B's ārañjara-. ² Ck -ṭṭhi-, B'd tuṇṇavinālidanda-bra-. ³ B'd
-nāni honti. ⁴ B'd jeta-. ⁵ Ck māsaurodanti, C's bahummaṃsasurodananti. ⁶
B'd -the. ⁷ B'd je-. ⁸ B'd -vāriṃsu. ⁹ Ck vanāyaṃ ayyā, C's vāyaṃ ayya. ¹⁰
Ck vattiyā, B'd rathena ca. ¹¹ B'd svajja.

Mahājano taṃ Maddiṇ ca Ve-raṇ ca putte c' assa anātha-
gamane¹ āgate disvā gantvā rājānaṃ ārocesi, satṭhisahassarājāno
rodantā paridevantā tassa santikaṃ āgamiṃsu².

Tam atthaṃ pakāsento Satthā-āha:

230. Taṃ disvā Cetapāmōkkhā rodamanā upāgamuṃ : 5
kaccin nu deva kusalaṃ, kacci deva anāmayam,
kacci pitā³ ārogo⁴ te Sivīnaṃ ca anāmayam. 1914.
231. Ko te balaṃ mahārāja, ko nu te rathamāṇḍalaṃ,
anassako arathako dīgham addhānam āgato,
kacc' āmittehi pakato⁵ anuppatto s' imaṃ disaṃ ti. 1915. 10

Ta. disvā ti dūrato va passitvā, Cetapā - - ti Cetarājāno, upāgamun
ti upagamimsu, kusalaṃ ti ārogyam, anāmayan ti niddukkhabhāvam, ko te
balaṃ ti kuhiṃ tava balakāyo, ratha - - ti yenāsi alaṃkatarathena āgato so kuhiṃ
ti pucchanti, anassako ti na assako⁶ ti yeva, arathako ti ayānako, dīgham - - ti
dīghamaggam āgato, pakato ti abhibhūto. 15

Atha nesaṃ rājūnaṃ M. attano āgamanakāraṇaṃ kathento ā. :

232. Kusalaṃ c' eva me samma, atho samma anāmayam,
atho pitā arogo⁷ me Sivīnaṃ ca anāmayam. 1916.
233. Ahaṃ hi kuṇḍaraṃ dajjaṃ isādantaṃ urūlhavaṃ (cfr. supra v. 33)
khettaññuṃ sabbayuddhānaṃ sabbasetam gajuttamaṃ 1917. 20
234. Paṇḍukambalasañchannaṃ pabhinnaṃ sattumaddanaṃ
dantiṃ savālavijaniṃ setaṃ Kelāsa-sādisaṃ 1918.
235. Sasetaçchattaṃ saupatheyyam⁸ sāthabbanam⁹ sahatthipaṃ
aggayānaṃ rājavāhiṃ brāhmaṇānaṃ adās' ahaṃ. 1919.
236. Tasmim me Sivayo kuddhā, pitā c'¹⁰ upahato¹¹ mano, 25
avaruddhati¹² maṃ rājā, Vamkam gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmase¹³ ti. 1920.

Ta. tasmim me ti tasmim kāraṇe mayhaṃ Sivayo kuddhā, upahato - - ti
upabatacitto kuddho va hutvā maṃ raṭṭhā pabbājesi, yatthā 'ti yasmim vane
mayam vaseyyāma ta. no vasanokāsaṃ jānāthā 'ti ā. 20

Te rājāno āhaṃsu:

¹ so Cks, Bā anāthāgamanena. ² C ag-, Bā āgamaṃsu. ³ Cks pitā. ⁴ Ck
ārogā, C arogā, Bā arogo. ⁵ Cks kacci āmittehi kato. ⁶ Cks anassako. ⁷ Cks
-gā. ⁸ Bā saupājeyyam, B saupātheyyam. ⁹ Ck sāpabbanam, Bā sādhappanam.
¹⁰ Cks ca. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā -ddhāsi, Cks -ruddhesi. ¹³ Bā vase-.

227. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
issaro si¹ anuppatto yaṃ idh' atthi pavedaya. 1921.

228. Sākaṃ bhisam madhum maṃsam suddham sālinam odanam
paribhuñja mahārāja, pāhuno² no si āgato ti. 1922.

5 Ta. pavedaya 'ti kathehi, sabbam paṭiyādetvā dassāma, bhisam ti bhi-
samūlam yaṃ kiñci kandaḍḍam vā.

Vessantaro āha:

229. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ katam,
avaruddhati³ maṃ rājā, Vamkam gacchāmi pabbataṃ,
10 okāsam samma jānātha vane yattha vasāmaṃ ti. 1923.

Ta. paṭiggahitaṃ ti sabbam etaṃ tumhehi dinnam mayā ca paṭigga-
hitaṃ eva hotu sabbassa tumhehi mayham agghiyaṃ ti agghiyaṃ nivediyaṃ
katam, rājā pana maṃ avaruddhatīti⁴ raṭṭhā pabbājeti⁵, tasmā Vamkam eva
gamiṣāmi, tasmim me araṇṇe vasanāṭṭhānam jānāthā 'ti.

15 Te rājāno āhaṃsu:

230. Idh' eva tāva acchassu Cetaraṭṭhe rathesabha
yāva Cetā gamissanti raṇṇo santikaṃ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ⁶ Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhanam. 1924.

231. Tam tam Cetā purakkhatvā patitā laddhapaccayā
20 parivāretvāna gacchanti, evaṃ jānāhi khattiyā 'ti. 1925.

Ta. raṇṇo -- ti raṇṇo santikaṃ yācanatthāya gamissanti⁷, nijjhā-
petun ti tumhākaṃ niddosabbhāvaṃ jānāpetum, laddha -- ti laddhapattitṭhā,
gacchantīti gamissantīti.

Mahāsatto āha:

25 232. Mā vo ruccittha gamanam raṇṇo santika⁸ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ, rājā tattha na issaro⁹. 1926.

233. Accuggatā hi Sivayo balatthā¹⁰ negamā ca ye
te padhamsetum icchanti rājānam mama kāraṇā ti. 1927.

30 Ta. tatthā 'ti tasmim mama niddosabbhāvaṃ nijjhāpane, rājāpi anissaro,
accuggatā ti atikuddhā, balatthā¹¹ ti balakāyā¹², padhamsetun te raj-
jato nibharitum, rājānam ti rājānam pi.

¹ Cks ti. ² so all three MSS. ³ Bā -asi. ⁴ Bā -ruddhāsi. ⁵ Bā -si. ⁶ Cks -ja. ⁷ Cks gamanam. ⁸ Bā -kam. ⁹ Bā rājāpi tatthanissaro. ¹⁰ Bā baladaggā. ¹¹ Bā balaggā. ¹² Cks balakāyanāyana.

Te rājāno āhaṃsu:

244. Sace esā pavatt' ettha raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
idh' eva rajjaṃ kārehi Ceteḥi parivārito. 1928.
245. Iddham phītaṃ c' idaṃ raṭṭhaṃ iddho janapado mahā,
matim karohi tvaṃ deva rajjassa-m-anusāsituṃ ti. 1929. 5

Ta. sace esā -- ti sace etasmim raṭṭhe esā pavatti, rajjassa -- ti
rajjaṃ anusāsituṃ, ayam eva vā pātho.

Vessantaro āha:

246. Na me chando mati atthi rajjassa-m-anusāsituṃ
pabbājitassa raṭṭhasmā, Cetaputtā sunātha me. 1930. 10
247. Atuṭṭhā Sivayo assu¹ balatthā² negamā ca ye
pabbājitassa raṭṭhasmā, Cetā rajje hi secayum. 1931.
248. Asammodiyam pi vo assa accantaṃ mama kāraṇā
Sivīnaṃ bhaṇḍanaṃ cāpi, viggaho me na ruccati. 1932.
249. Ath' assa bhaṇḍanaṃ ghoraṃ sampahāro anappako³,
ekassa kāraṇā mayhaṃ himseyyum bahuke jane⁴. 1933. 15
250. Paṭiggahitaṃ yaṃ dīnaṃ sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati⁵ maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmasa ti. 1934.

Ta. Cetā rajjeḥi -- ti Cetaraṭṭhavāsino kira Ve-raṃ rajje abhisīcimsū 20
'ti tumbhākaṃ kupitā te atuṭṭhā assu⁶, asammodiyan ti asāmaggiyaṃ, assā 'ti
mayhaṃ ekassa kāraṇā tumbhākaṃ bhaṇḍanaṃ bhavissati.

Evaṃ M. anekapariyāyena yācito pi r. na icchi, ath' assa
te pana rājāno mahantaṃ sakkāraṃ karimsu, so nagaraṃ
pavisituṃ na icchati, atha naṃ sālam eva alaṃkaritvā sāniyā 25
parikkhepaṃ katvā mahāsayaṇaṃ paññāpetvā sabbe ārakkhaṃ
katvā parivārayimsu, so ekadivasaṃ⁷ ekarattim vasitvā tehi
gahitārakkho sālāyaṃ vasitvā punadivase pāto va nānagarasa-
bhojanaṃ paribhuñjitvā tehi rājūhi parivuto sālāya nikkhami,
saṭṭhisahassā khattiyā tena saddhim pannarasayojanaṃ maggaṃ 30

¹ Bā asum. ² Bā balaggā. ³ Ck -rena campako, Cs -rena cappako. ⁴ Ck bhim-
seyyum bahuṃ kopano, Cs himseyyum bahuko jano, Bā himseyya bahuko jano.

⁵ Bā -si. ⁶ Bā asum. ⁷ Bā omits ekadi-.

gantvā vanadvāre thatvā purato pannarasayojanam maggam
ācikkhantā āhamsu:

251. Taggha te mayam akkhāma yathāpi kusalā tathā
rājisi yattha sammanti āhutaggi samāhitā. 1935.
- 5 252. Esa selo mahārāja pabbato¹ Gandhamādano
yattha tvaṃ saha puttehi saha bhariyāya c' acchasi². 1936.
253. Tam Cetā³ anusāsimsu assunettā⁴ rudammukhā,
ito gaccha mahārāja uju yen' uttarāmukho. 1937.
254. Atha dakkhasi bhaddan te Vipulam⁵ nāma pabbatam
10 nānādumagaṇākiṇṇam sītaccāyāṃ manoramam. 1938.
255. Tam atikkamma bhaddan te atha dakkhasi āpakam⁶
nadiṃ Ketumatim nāma gambhīram girigabbharam 1939.
256. Puthulomamacchākiṇṇam supatittham mahodakam.
tattha nahātvā piritvā ca assāsetvā saputtake 1940.
- 15 257. Atha dakkhasi bhaddan te nigrodham maddhuvipphalam
rammake sikhare jātam sītaccāyāṃ manoramam. 1941.
258. Atha dakkhasi bhaddan te Nālikam nāma pabbatam
nānādiḷḷagaṇākiṇṇam selam kimpurisāyutam. 1942.
259. Tassa uttarapubbena Mucalindo nāmaso saro
20 puṇḍarikehi sañchanno setasogandhiyehi ca. 1943.
260. So vanam meghasamkāsam dhuvam haritasaddalam
siho vāmisapekkhīva vanasaṇḍam vigāhiya
puppharukkhehi sañchannam phalarukkhehi c' ūbhayam. 1944.
261. Tattha bindussarā vaggū nānāvanna bahū diḷḷā
25 kujjantam⁸ upakujjanti utusampupphite dume. 1945.
262. Gantvā girividuggānam nadīnam pabbavāni⁹ ca
so¹⁰ dakkhasi¹¹ pokkharaniṃ karaṇjakakudhāyutam 1946.
263. Puthulomamacchākiṇṇam supatittham mahodakam
samaṇ ca caturassaṇ ca¹² sādum appaṭigandhiyam. 1947.
- 30 264. Tassā¹³ uttarapubbena paṇṇasālam amāpaya
paṇṇasālam amāpetvā unchacariyāya ihathā 'ti. 1948.

Ta. rājisiṭṭi rājāno hutvā pabbajitā, samāhitā ti ekaggacittā, esā 'ti
dakkhiṇahattham ukkhipitvā iminā pabbatapādena gacchathā 'ti ācikkhantā¹⁴ vadanti,

¹ Cks sabbato. ² Bā vacchasi, Ck bhariyā ca acchasi, (s gariyā ca a., Bs gariyo
ca a. ³ Cks cetam, Bā jetam. ⁴ Cks assa-. ⁵ Bā vepulam. ⁶ Cks āvakam,
Bā āpagam. ⁷ Cks -raṇ. ⁸ Cs Bā -tim. ⁹ Cks pabātani. ¹⁰ Cks yo. ¹¹
Bā addasa. ¹² Bā caturamsaṇca. ¹³ Bā tasmā. ¹⁴ Bā āgacchantā.

acchasīti¹ vasissasi, āpakan² ti nadim³ āpaṃ⁴, girigabbharan ti giri-
 kucchito pavattaṃ, madhuvipphalan⁵ ti madhuraphalaṃ, rammake ti
 ramaṇiye, kimpurisāyutan ti kimpurisehi āyutaṃ parikiṇṇaṃ, setaso-
 gandhiyehīti nānappakārehi setapupphēhi c' eva sogandhiyehi ca samannā-
 gataṃ, siho vāmisapekkhīti āmisāṃ patthento siho viya, bindussarā ti 5
 piṇḍitassara, vaggū ti madhurassarā, kujjantam - - ti⁶ paṭhamāṃ kujjamānaṃ
 pakkhiṃ pacchā upakujjanti, utu - - ti utukālasamaye pupphite dume nisīditvā
 kujjantam anukujjanti, so dakkhasīti⁷ so tvaṃ passasīti⁸ a., karaṇja - - ti
 karaṇjarukkhehi ca kakudharukkhehi ca samparikiṇṇaṃ, appaṭigandhiyan ti
 paṭikkūlagandharahitaṃ madhurodakassa sampuṇṇaṃ nānappakārapadumuppala- 10
 dīhi sañchannaṃ paṇṇasālaṃ, amāpayā 'ti paṇṇasālaṃ māpessasi⁹, amā-
 petvā ti māpetvā, uñchacariyāya ihathā 'ti atha tumhe deva uñchacariyāya
 yāpento appamattā ihatha, śraddhaviṛiyā hutvā vihareyyātha 'ti a.

Evan te rājāno tassa pannarasayojanaṃ maggaṃ ācik-
 khitvā taṃ uyyojetvā Vessantarassa antarāyabhayassa vinoda- 15
 natthaṃ „mā kocid eva paccāmitto okāsaṃ labheyyā“ 'ti cin-
 tetvā ekaṃ vyattaṃ susikkhitaṃ Cetaputtaṃ „tvaṃ gacchante
 ca āgacchante ca parigaṇhāhīti“ vanadvāre ārakkhatthāya ṭha-
 petvā sakalanagaram¹⁰ eva gamimsu, Ve-pi saputtadāro Gandha-
 mādanaṃ gantvā taṃ divasaṃ ta. vasitvā tato uttarābhimukho 20
 Vipulapabbatapādena¹¹ gantvā Ketumatīyā nāma nadiyā tire
 nisīditvā vanacarakena dinnāṃ madhumamsāṃ khādītva tassa
 suvaṇṇasūciṃ datvā nabātvā pivitvā ca paṭippassaddhadaratho¹²
 nadim¹³ uttaritvā sānupabbatasikkhare ṭhitassa nigrodhassa
 mūle thokaṃ nisīditvā nigrodhaphalāni khādītva utṭhāyāsana¹⁴ 25
 gacchanto Nālikāṃ nāma pabbataṃ patvā pariharanto Muca-
 lindasaratīrena pubbuttarakaṇṇaṃ patvā ekapadikamaggena
 vanaghaṭaṃ pavisi tvātaṃ atikkamma giridugganadīpabhavānaṃ¹⁴
 purato taṃ caturassapokkharāṇiṃ¹⁵ sampāpuṇi, tasmim khāṇe
 Sakko devarājā¹⁶ āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ṇatvā „M. Himavan- 30
 taṃ pavatṭho vasanaṭṭhānaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā Vissa-

¹ Bs vacch-. ² Cks āvakan. ³ Cks nadī. ⁴ Bđ ti udakavāhanadī āvattaṃ, Bs
 āvaraṇaṃ in the place of nadim āpaṃ. ⁵ Bđ -vipphalan, Bs madhurapphalan.
⁶ Bđ -tim-. ⁷ Bđ addasā ti. ⁸ Bđ passissasīti. ⁹ Bđ māpeyyāsi. ¹⁰ so all
 three MSS. for sakalā-? ¹¹ Bđ vepulla-. ¹² Cks -ā. ¹³ Bđ nadīto. ¹⁴ Bđ
 atikkama gīrividuggānaṃ nadīpabhavānaṃ? ¹⁵ Bđ -raṃsapo-. ¹⁶ Ck add nam

kammaṃ pakkosāpetvā „gaccha tāta tvaṃ Vaṃkapabbata-
 kucchimhi ramaṇīye thāne assamapadaṃ māpetvā ehīti“ Vissa-
 kammaṃ pesesi, so ta. gantvā dve paṇṇasālāyo dve caṃkame
 rattitthānadivattthānāni ca māpetvā caṃkammakoṭṭiyaṃ tesu
 5 tesu thānesu nānāpupphagacche kadalivanāni ca dassetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre ca paṭiyādetvā „ye keci pabbajitukāmā
 gaṇhantū“¹ ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde
 migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakatthānaṃ eva gato, M. pi
 10 ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇatthānaṃ bha-
 vissatīti“ Maddiṃ ca dve putte ca assamapadadvāre thapetvā
 sayāṃ assamapadaṃ pavisitvā akkharāni oloketvā „Sakken'
 amhi diṭṭho“² ti nātvā paṇṇasāladvāraṃ vivaritvā pavisitvā
 khaggaṃ ca dhanuṃ ca apanetvā sātāke omuñcitvā isivesaṃ
 gahetvā kattaradaṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā caṃ-
 15 kamaṃ āruya aparāparaṃ caṃkamitvā paccekabuddhena sadi-
 sena upasmena³ puttadārānaṃ santikaṃ agamāsi, Maddi
 M-assa pādesu patitvā roditvā ten' eva saddhiṃ assamapadaṃ
 pavisitvā attano paṇṇasālaṃ gantvā tāpasavesaṃ gaṇhi, pacchā
 putte pi tāpasakumārake karimsu, cattāro khattiyā Vaṃka-
 20 pabbatakucchimhi vasiṃsu, atha Maddi M-aṃ varaṃ yāci:
 „deva tumhe phalāphalaṭṭhāya agantvā putte gahetvā idh' eva
 hotha, ahaṃ phalāphalaṃ āharissāmīti“, tato paṭṭhāya sā
 araṇṇato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggati, Bo- pi
 taṃ varaṃ yāci: „Maddi mayaṃ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma
 25 itthi ca nāma brahmacariyassa malaṃ, ito paṭṭhāya akāle
 mama santikaṃ mā āgacchāhīti“, sā „sādhū“ ti sampañicchi,
 M-assa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānāpi
 aṇṇamaṇṇaṃ mettaṃ paṭilabhiṃsu, Maddi devī pi pāto va
 utthāya pāṇīyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā mukhodakaṃ
 30 āharitvā dantakattham datvā assamapadaṃ sammajjitvā dve
 putte ca pitu santike thapetvā pacchikhanittiaṃkusahatthā

¹ Bā sakkena dinno smim. ² Cks upamena.

araññaṃ pavisitvā vanamūlaphalāphalāni ca ādāya pacchiṃ
 pūretvā sāyanhasamaye āgantvā paññasāle phalāphalaṃ ṭha-
 petvā nahātū 'ti' putte nahāpeti², atha cattāro pi khattiyā
 paññasāladvāre nisīditvā phalāphalaṃ paribhuñjanti, tato Maddi
 devaputte ādāya attano paññasālaṃ gacchati, iminā niyāmena 5
 pabbatakucchimhi sattamāse vasiṃsū 'ti. Vanap¹pavesana-
 khaṇḍaṃ niṭṭhitam.

Tadā Kālīṅgaratthe Dunniviṭṭhabrahmaṇagāma³vāsī Jūjako
 nāma brāhmaṇo bhikkhācariyāya kahāpaṇasataṃ labhivā ekas-
 miṃ brāhmaṇakule ṭhapetvā puna dhaṇaṃ pariyesanatt⁴hāya 10
 gato, tasmīṃ cirāyante brāhmaṇakulā kahāpaṇe⁵ vaḷaṇjetvā
 pacchā itarena āgantvā codiyamānā⁶ kahāpaṇe⁷ dātum asak-
 kontā Amittatāpanaṃ nāma dhītaraṃ tassa adāṃsu, so taṃ
 ādāya Kālīṅgaratthe Dun--gāmaṃ gantvā vasi, Amittatāpanā
 sammā brāhmaṇaṃ paricarati, ath' aṇṇe va taruṇabrāhmaṇa⁸ 15
 tassā⁹ ācārasampattiṃ disvā „ayaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ paṭi-
 jaggati. tumhe amhesu kiṃ pamajjathā“ 'ti attano bhariyāyo
 tajjenti, tā „imaṃ Amittatāpanaṃ imamahā gāmā palāpessāmā“
 'ti nadītitthādīsu sannipatitvā taṃ paribhāsiṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

20

265. Ahu vāsī⁶ Kālīṅgesu Jūjako nāma brāhmaṇo
 tassāpi⁷ daharā bhariyā nāmen-Āmittatāpanā. 1949.

266. Tā taṃ⁸ tattha gatā vocum nadīudakahārikā
 thiyo taṃ paribhāsiṃsu samāgantvā kutūhalā: 1950.

267. Amittā nūna te mātā Amittā⁹ nūna te pitā
 ye taṃ jīṇassa pādaṃsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1951.

25

268. Ahitaṃ vata te nātī mantayīṃsu rahogatā
 ye taṃ jīṇassa pādaṃsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1952.

269. Dukkaraṃ vata te nātī mantayīṃsu rahogatā ye etc. 1953.

270. Pāpakaṃ vata te nātī mantayīṃsu rahogatā ye etc. 1954.

30

271. Amanāpaṃ vata te nātī mantayīṃsu rahogatā ye etc. 1955.

¹ Bḍ natvā for nhatvā? ² Bḍ nhāpesi. ³ Bḍ -ṇam. ⁴ C^{ks} bhediya-, B^s khodiya-.

⁵ Bḍ tassa. ⁶ Bḍ vāsī, C^{ks} ahucāsī. ⁷ C^k tassāsī. ⁸ C^s taṃ naṃ, C^k tā taṃ.

⁹ so all three MSS.

272. Amanāpavāsam vasasi evaṃ dahariyaṃ sati
yā tvaṃ vasasi jīṇassa, mataṃ te jīvitaṃ varaṃ. 1956.
273. Na hi nūna tuyhaṃ kalyāṇi pitā mātā ca sobhane
aṇṇaṃ bhattāraṃ vindiṃsu [ye taṃ jīṇa pādamsu]
5 evaṃ dahariyaṃ sati. 1957.
274. Duiyittḥam¹ te navamiyaṃ² akataṃ agghittakaṃ ye etc. 1958.
275. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
sā tvaṃ loke abhisasi sīlavante bahussute
yā tvaṃ vasasi jīṇassa evaṃ dahariyaṃ sati. 1959.
- 10 276. Na dukkhaṃ ahinā daḍḍhaṃ na dukkhaṃ sattiyā hataṃ
taṃ ca dukkhaṃ ca tippaṇ ca³ yaṃ passe jīṇakaṃ patim. 1960.
277. N' atthi khiḍḍā n' atthi rati jīṇena patihā saha,
n' atthi allāpasallāpo, jagghitam pi na sobhati. 1961.
278. Yadā daharo daharā ca mantayanti rahogaṭā
15 sabbāsaṃ sokā nassanti⁴ ye keci hadayanissitā. 1962,
279. Daharā tvaṃ rūpavatī purisānaṃ abhipatthitā⁵,
gaccha nātikule accha, kiṃ jīṇo ramayissatīti. 1963.

Ta. ahū 'ti ahoṣi, vāsi Kālīṅgesū 'ti Kālīṅgaratthe Dunnvittḥabrah-
managāmaṇvāsi, tā naṃ tattha -- ti ta. gāme itthiyo nadiudakahārīkā hutvā
20 gatā naṃ avocum, thiyo naṃ -- ti tāyo itthiyo na aṇṇaṃ kiṇci avocum atha
kho taṃ paribhāsimsu, kutūhalā ti kutūhalajjā viya hutvā, samāgantvā ti
samantato parikkhipitvā, dahariyaṃ ti daharim taruṇim sobhaggappattam sa-
mānaṃ, jīṇassa 'ti jarājīṇassa gehe, duiyittḥam⁶ te navamiyaṃ⁷ ti
tayā navamiyaṃ⁸ yāgaṃ⁹ duiyittḥam⁷ bhavissati, so te yāgapīḍo¹⁰ paṭhamam
25 mahallakakākena gahito bhavissati, duiyittḥā¹¹ te navamiyā ti pi pātho nava-
miyā tayā duiyittḥā¹² bhavissatīti a., akataṃ -- ti agghijūhanam pi tayā aka-
taṃ bhavissati, abhisasīti akkoṣi, tassa te pāpassa idaṃ phalaṃ ti adhippāyen'
evaṃ āhamsu, jagghitam pi -- ti khaṇḍadante vivaritvā hasantassa mahalla-
kassa hasitam pi na sobhati, sabbāsaṃ sokā nassantīti³ sabbe etesaṃ
30 sokā vinassanti¹³, kiṃ jīṇo ti ayaṃ jīṇo taṃ pañcabi kāmagaṇehi kathaṃ
ramayissati.

Sā tāsāṃ santikā parihāsaṃ¹⁴ labhitvā udakaghaṭaṃ ādāya
rodamānā gharaṃ gantvā „bhoti kiṃ rodasīti“ brāhmaṇena
putṭhā tassa ārocentī imaṃ gātham āha:

¹ Ck duiyattḥam, Cs duiyattḥam, Bā duiyittḥam. ² Bā navamiyā, Cks nacamiyaṃ.
³ Cs nippaṇca. ⁴ so Cks; Bā sabbā sokā vinassanti. ⁵ Cks -ttḥikā, Bā purisā
tvamabbhipatthitā. ⁶ Ck duiyattḥam, Bā duiyittḥam. ⁷ Bā navamiyā. ⁸ Cs miyaṃ,
Bā navamiyā. ⁹ Bā yāga. ¹⁰ Bā yāgu-. ¹¹ Ck duiyattḥā, Bā duiyittḥā. ¹² Ck
duiyattḥā, Bā duiyittḥā. ¹³ Cks omīti sokā vi-. ¹⁴ Bā -bhāsaṃ.

290. Na te brāhmaṇa gacchāma nadiṃ udakahāriyā,
thiyo maṃ paribhāsanti tayā jīṇṇena brāhmaṇā 'ti. 1964.

T. a. : brāhmaṇa tayā jīṇṇena maṃ itthiyo paribhāsanti, tasmā ito paṭ-
thēya tava udakeharikā hutvā nadiṃ na gamissāmiti.

Jūjako āha:

5

291. Mā me tvaṃ akarā kammaṃ, mā me udakam āhari,
ahaṃ udakaṃ āhissaṃ, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1965.

Ta. udakamāhissan ti ahaṃ udakaṃ āharissāmiti.

Brāhmaṇī āha:

292. Nāhaṃ tamhi kule jātā yaṃ tvaṃ udakam āhare,
evaṃ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāma' ahaṃ ghare. 1966.
293. Sace me dāsaṃ dāsiṃ vā nānāyissasi brāhmaṇa
evaṃ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāmi santike ti. 1967.

Ta. nāhaṃ ti yaṃhi kule sāmikā kammaṃ karonti¹ nāhaṃ ta. jātā, yaṃ
tvaṃ ti yasmā² yaṃ udakaṃ tvaṃ āharissasi na mayhaṃ ten' attho. 15

Jūjako āha:

294. N' atthi me sippaṭṭhānaṃ³ vā dhanadhaññaṃ vā brāhmaṇi
kuto 'haṃ dāsaṃ dāsiṃ vā ānāyissāmi bhotiyā,
ahaṃ bhotiṃ upaṭṭhissaṃ, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1968.

Brāhmaṇī āha:

20

295. Ehi te ahaṃ akkhissaṃ yathā me vacanaṃ sutam:
esa Vessantaro rājā Vaṃke vasati pabbate, 1969.
296. Taṃ tvaṃ gantvāna yācassu dāsaṃ dāsiṃ ca⁴ brāhmaṇa,
so te dassati yācito dāsaṃ dāsiṃ ca⁴ khattiyo ti. 1970.

Ta. ehi te - - ti ahaṃ te ācikkhissāmi idaṃ sā devatādhiggahitā hutvā āha. 25

Jūjako āha:

297. Jīṇṇo 'haṃ asmi abalo, dīgho c' addhā suduggamo,
mā bhoti paridevesi, mā ca tvaṃ vimaṇā ahu,
ahaṃ bhotiṃ upaṭṭhissaṃ, mā bhoti kupitā ahū ti. 1971.

Ta. jīṇṇo - - ti haddhe ahaṃ jīṇṇo kathaṃ gamissāmiti.

30

¹ Bā kārenti. ² Bā tasmā. ³ Bā sippaṃṭhānaṃ. ⁴ so all three MSS.

Brāhmaṇi āha:

288. Yathā āgantvā¹ saṅgāmaṃ² ayuddho va³ parājito
evam eva tuvaṃ brahme āgantvā va parājito. 1972.
289. Sace me dāsaṃ dāsīṃ vā nānāyissasi brāhmaṇa
5 evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāma⁴ ahaṃ ghare,
amanāpaṃ te karissāmi, taṃ te dukkhaṃ bhavissati. 1973.
290. Nakkhatte utupubbesu yadā maṃ dakkhasi 'laṃkataṃ'⁴
aṇṇehi⁵ saddhiṃ ramamānaṃ taṃ te dukkhaṃ bhavissati, 1974.
291. Adassanena mayhaṃ te jiṇṇassa paridevato
10 bhiyyo Vaṃkā ca palitā⁶ bahu hessanti brāhmaṇā ti. 1975.

Ta. amanāpante ti Vessantarassa santikaṃ gantvā dāsaṃ vā dāsīṃ vā
anāharantassa tav' aruccanakam⁶ kammaṃ karissāmīti, nakkhatte -- ti nak-
khattayogavasena vā channaṃ utūnaṃ tassa tassa pubbavasena vā pavattesu chaṇesu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 292. Tato so brāhmaṇo bhīto brāhmaṇiyā vasānugo
atthito kāmarāgena brāhmaṇiṃ etad abravī: 1976.
293. Pātheyyaṃ me karoḥi tvaṃ saṃkulyā saguḷāni⁷ ca
madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṇ ca brāhmaṇi. 1977.
294. Ānāyissaṃ methunake ubho dāsakumārake,
20 te taṃ paricarissanti rattindivam atanditā ti, 1978.

Ta. atthito ti upadduto upaṇḍito, saguḷāni cā 'ti saguḷapūve, sattub-
hattan ti baddhasattuṇ c' eva abaddhasattu puvabhattaṇ ca, methunake
ti jātigottakulapadesehi sadise, dāsakumārake ti tava dāsattāya⁸ kumārake.

- Sā khippaṃ pātheyyaṃ paṭiyādetvā brāhmaṇassārocesi,
25 so gehe dubbalatṭhānaṃ thiraṃ katvā dvāraṃ paṭisaṃkharitvā
araṇṇā dārūni āharitvā ghaṭena udakaṃ āharitvā sabbabhā-
janāni pūretvā tatth' eva tāpasavesaṃ gahetvā „bhadde ito
paṭṭhāya vikāle mā nikkhami, yāva mamāgamanā appamattā
hohīti“ ovaḍitvā upāhanaṃ⁹ āruya¹⁰ pātheyyapasibbakaṃ aṃse
30 laggetvā Amittatāpanaṃ padakkhiṇaṃ katvā assupunnehi
nettehi pakkāmi.

¹ Cs Bā ag-. ² Ck agāmaṃ, Bg sagā-. ³ Cks ayuddhe cassa. ⁴ read: maṃ
dakkhasi alaṃ kataṃ, omitting yadā? ⁵ Bā vaṃkāpatitā ca. ⁶ Bā taṃ ana-
nucchavikaṃ. ⁷ Bā sakalāni. ⁸ Cks -tyāya. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Ck or-.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

295. Idam katvā¹ brahmabandhu paṭimuñci upāhanam².
tato so mantayitvāna³ bhariyam katvā padakkhiṇam 1979.
296. Pakkāmi so runṇamukho brāhmaṇo sahitabbato
Sivinaṃ nagaram phītam⁴ dāsapariyesanam caran ti. 1980. 5

Ta. runṇamukho ti ruḍammukho, sahitabbato ti samādiṇnavato,
gahitāpasaveso ti a., caran ti dāsadāsi-pariyesanam caranto Sivinaṃ nagaram
ārabbha pakkāmi.

So tam nagaram gantvā sannipatitam janam „Ve- kuhin“
ti pucchi. 10

Tam attham pakāsento Satthā āha:

297. So tattha⁵ gantvā avaca ye tatthāsūṃ samāgatā:
kuhim Vessantaro rājā, kattha passemu khattiyam. 1981.
298. So jano tam avacāsi ye tatthāsūṃ samāgatā:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
pabbājito sakā raṭṭhā, Vamke vasati pabbate. 1982.
299. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya puttadāraṇ ca Vamke vasati pabbate ti. 1983.

Ta. pakato ti upadduto pīlito attano nagare vasitum alabbhivā idāni
V- pabbate vasati. 20

„Evaṃ amhākaṃ rājānaṃ nāsetvā puna pi āgato⁶, idha
tiṭṭhā⁷ 'ti te⁸ leḍḍudaṇḍādihattā brāhmaṇam anubandhimsu,
so devatādhiggahito hutvā V-pabbatamaggam eva gaṇhi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

300. So codito brāhmaṇiṇā brāhmaṇo kāmaggiddhimā 25
aghan tam patisevittha¹⁰ vane [vāḷamigākīṇṇe
khagga]dīpinisevite. 1984.
301. Adāya beluvaṃ daṇḍam aggihuttaṃ kamaṇḍalum
so pavisi brahāraṇṇam yattha assosi kāmadaṃ. 1985.
302. Tam pavitṭhaṃ brahāraṇṇam kokā naṃ parivārayum, 30
vikkandi so¹⁰ vippanatṭho dūre pathā¹¹ apakkami. 1986.
303. Tato so brāhmaṇo gantvā bhogaluddho¹² asaṇṇato
Vamkass' oharane natṭho¹³ imā gāthā abhāsathā 'ti. 1987,

¹ Bā vatvā. ² Cks -nā. ³ Bā ām-. ⁴ Cks pītam. ⁵ Ck teca, Cs neca. ⁶ Cks
omit āgato. ⁷ Cks tiṭṭhathā. ⁸ Cks omit te. ⁹ Bā -vissam. ¹⁰ Cks yo ¹¹ so
Bā; Cks patthā ¹² Cks -luddo. ¹³ Bā -orohane nathe

Ta. aghantan ti taṃ mahājanena anubandhanadukkhā c' eva vanaṃ pariyogāhanadukkhā ca, aggihuttan ti aggijūhanakakaṭacchum, kokā naṃ parivārayun ti so araṇṇaṃ pavisitvā V-pabbatagāmimaggaṃ ajānanto magga-mūlho hutvā vicarati, aṭha naṃ ārakkhatthāya nisinnassa Cetaputtassa sunakhā
 5 parivārayimsū 'ti a., vikkandi so ti so rukkhāṃ āruya mahantena ravena kandi, vippanaṭṭho ti vinaṭṭhamaggo, dūre pathā¹ ti V-pabbatagāmipathato² dūre apakkami, bhogaluddho³ ti ativiya bhogaluddho⁴, asaṇṇato ti dussilo, oharāṇe⁵ ti V-pabbatassa gamanamagge vippanaṭṭho⁶, so sunakhehi parivārito rukkhe nisinno va imā gāthā abhāsatha:

- 10 804. Ko rājaputtam nisabham jayantam aparājitam
 bhaye khemassa dātāram ko me Vessantaram vidū. 1988.
 805. Yo yācatam patiṭṭhāsi bhūtānaṃ dharanī-r-iva
 dharanūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1989.
 806. Yo yācatam gatī āsi savantīnaṃ va⁷ sāgaro
 15 udadhūpamam⁸ mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1990.
 807. Kalyāṇatittham supipim⁹ sītudakam¹⁰ manoramam
 puṇḍarīkehi sañchannaṃ yuttam kiṇjakkhareṇuṇa¹¹
 rahadhūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1991.
 808. Assattham va pathe jātam sītacchāyam manoramam
 20 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
 tathūpamam mahārāyam ko me Vessantaram vidū. 1992.
 809. Nigrodham va pathe jātam sītacchāyam manoramam
 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1993.
 25 810. Ambam iva pathe jātam sītacchāyam manoramam
 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1994.
 811. Sālam iva pathe jātam sītacchāyam manoramam
 tathūpamam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
 30 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1995.
 812. Dumam iva etc. 1996.
 813. Evaṃ ca me vilapato pavitṭhassa brahāvane
 aham jānan ti yo vajjā nandim so janaye mamam. 1997.
 814. Yo me evaṃ vilapato¹³ pavitṭhassa brahāvane
 35 aham jānan ti yo vajjā [tāya so ekavācāya]
 pasave puñṇam anappakan ti. 1998.

¹ so Bā; Ck^s patthā. ² Ck^s patthato, Bā -gāmi ca maggato. ³ Ck^s -luddo. ⁴ Ck^s omit ativiya bho-. ⁵ Ck^s oharanā, Bā oharāṇe naṭhe. ⁶ Bā -naṭhe. ⁷ Ck^s -naṃ ca. ⁸ Bā sāgarupamam. ⁹ so Ck^s; Bā sucimam. ¹⁰ Bā sītudakam, Ck^s sītacchāyam. ¹¹ Bā kiṇcikkha-. ¹² Ck^s -tānam. ¹³ Bā evaṃca me vi-.

Ta jayantan ti maccheracittam vijayantam¹, ko me -- ti ko mayham Vessantaram ācikkheyyā 'ti vadati, patitṭhāsīti patitṭhā āsi, santānan ti pariyantānam², kilantānan ti maggakilantānam, paṭiggahan ti patiggāhaṇam³ patitṭhābhūtam, ahaṃ jānanti yo vajjā ti ahaṃ Ve-raṃ jānāmiti yo vadeyya 'ti.

Tassa tam paridevasaddam sutvā⁴ ārakkhathāya ṭhapito 5
Cetaputto migaluddako hutvā araṇṇe vicaranto cintesi⁵ „ayam
brāhmaṇo Ve-rassa vasanaṭṭhānatthāya paridevati, na kho pan'
esa dhamme sudhammatāya āgato, Maddim vā dārake vā yā-
cissati, idh' eva naṃ māressāmīti“ tassa santikaṃ gantvā
„brāhmaṇa na⁶ te jīvitam dassāmīti“ so dhanuṃ ākaḍḍhitvā tajjesi. 10

Tam attham pakāsento Satthā āha:

315. Tassa Ceto paṭissosi araṇṇe luddako caram:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo,
pabbājito sakā raṭṭhā Vamke vasati pabbate. 1999.
316. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
ādāya puttadāraṃ ca Vamke vasati pabbate. 2000.
317. Akiccekārī dummedho⁷ raṭṭhā vivanam āgato
rājaputtam gavesanto bako maccham ivōdake. 2001.
318. Tassa ty-āham na dassāmi jīvitam idha brāhmaṇa,
ayam hi te mayā nunno⁸ saro pāssati⁹ lohitaṃ. 2002. 20
319. Siro te vajjhayitvāna hadayaṃ chetvā sabandhanam
panthasakunam¹⁰ yajissāmi tuyham māmsena brāhmaṇa¹¹. 2003.
320. Tuyham māmsena medena matthakena ca brāhmaṇa
ahutim paggahessāmi chetvāna hadayaṃ tava. 2004.
321. Tam me suyitṭham suhutaṃ tuyham māmsena brāhmaṇa 25
na ca tvam rājaputtassa bhariyam putte ca nessasīti. 2005.

Ta akiccekārīti tvam akiccekārīko, dummedho ti nippaṇṇo,
raṭṭhā -- ti raṭṭhato mahāraṇṇam āgato, saro passatīti¹² saro pivissati,
vajjhayitvāna 'ti¹³ māretvā rukkhā patitassa te sīsam tālaphalam viya
luñcitvā sabandhanam hadayamaṃsam chinditvā panthadevatāya¹⁴ panthasaku- 30
nam¹⁴ nāma yajissāmi, na ca tvan ti evaṃ sante tvam rājaputtassa bhariyam
vā putte vā na nessasīti.

¹ so B^s; B^d maccheravijāham, C^ks maccheravijitām. ² so C^ks for parisantānam?
B^d pariāhasantānam. ³ C^ks -kam. ⁴ C^ks omit sutvā. ⁵ C^ks sutvā for cintesi.
⁶ C^ks omit na. ⁷ C^ks -dha. ⁸ C^s nunno corr. to nunṇo, B^d asamhite mayā
rūlho. ⁹ so C^k = S. pasyati, C^s passati, B^d pissati. ¹⁰ so C^k; B^d bandha-
C^s pattha-. ¹¹ C^ks -ṇam. ¹² B^d pissati. ¹³ C^ks add maṃ. ¹⁴ B^d bandha-
C^s pattha-.

So tassa vacanam sutvā maraṇabhayatajjito musā kathento ā.:

322. Avajjho brāhmaṇo dūto, Cetaputta suṇohi me,
tasmā dūtaṃ na hananti, esa dhammō sanantano. 2006.
323. Nijjhataṃ Sivayo sabbe, pitā naṃ datṭhum icchati
5 mātā ca dubbalā tassa¹, acirā cakkhūni jīyare². 2007.
324. Tes' āham pahito dūto, Cetaputta suṇohi me,
rājaputtaṃ nayissāmi, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2008.
- Ta. nijjhataṃ ti saṇṇata³, acirā--² ti niccaṃ⁴ rodanena nacirass⁵ eva
cakkhūni jīyissanti.
- 10 Tadā Cetaputto „Ve-raṃ kira ānetuṃ gacchatīti⁶“ soma-
nassappatto sunakhe bandhitvā ṭhapetvā brāhmaṇaṃ⁷ otāretvā
sākhāyantare nisīdāpetvā imaṃ gātham āha:
325. Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattaṃ dadāmi te
imaṃ ca madhuno tumbaṃ migasatthiṃ ca brāhmaṇa,
15 taṃ ca te desam akkhissam yattha sammati kāmado ti. 2009.
- Ta. piyassa me ti mama piyassa Vessantarassa tvam piyo dūto, tava
ajjhāsayapūraṇaṃ puṇṇapattaṃ dadāmi. Jūjakakhaṇḍaṃ⁸ niṭṭhitam.
- Cetaputto brāhmaṇaṃ bhojetvā pātheyyatthāy' assa madhu-
lābuṃ c' eva⁹ pakkamigasatthiṃ ca⁹ datvā magge ṭhapetvā
20 dakkhiṇaḥatthaṃ ukkhipitvā Mahāsattassa vasanokāsaṃ ācik-
khanto āha:
326. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādano
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2010.
327. Dhārento brāhmaṇaṃ¹⁰ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṃ jaṭaṃ,
25 cammaṇvāsī chamā seti jātavedaṃ namassati. 2011.
328. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā. 2012.
329. Dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamāluva
sampavedhenti vātena sakim pitā va māṇava. 2013.
- 30 330. Upari dumaṇariyāyesu¹¹ saṃgītiyo va sūyare,
najjuhā¹² kokilā¹³ saṃghā sampatanti dumā dumaṃ. 2014.

¹ Cks cassa. ² Cks jīyati. ³ Bā saṭhuṇāta. ⁴ Cks nicca. ⁵ Bā āgato ti. ⁶ Bā adda rukkhato. ⁷ Cks jūjapabbam. ⁸ Bā madhuno tumbaṃ ceva. ⁹ Bā paṇṇamigasandhiṇa. ¹⁰ Bā brahmaṇa. ¹¹ Cks -pariyāsu. ¹² Cks -bhā. ¹³ so all three MSS.

331. Avhayant' eva gacchantam sākḥāpattasameritā¹
ramayant' eva āgantum modayanti nivāsinam
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2015.
332. Dhārento brāhmaṇam² vaṇṇam āsadañ ca masañjātam,
cammavāsī chamā seti jātavedam namassatīti. 2016.

5

Ta. Gandhamādano ti esa G-pabbato, etassa pādena uttarābhimukho gacchanto yattha Sakkadattiye assame Ve-ro rājā s. puttehi vasati tam passissasi a., brāhmaṇam² vaṇṇam ti setṭham pabbajitavesam, āsadañca -- ti ākadḍhitvā phalānam gāḥanattam aṅkusañ ca³ aggidahanāñ ca⁴ jātañ ca dhārento, cammavāsīti ajinacammadharo⁵, chamā seti paṭhaviyaṃ paṇṇa- 10
santhare sayati, dhavassakaṇṇā khadirā ti dhavā ca assakaṇṇā ca khadirā
ca, sakim - - ti ekavāram eva pītā majjapānasoṇḍā viya, uparidumapari-
yāyesu⁶ 'ti rukḥasākkhāsu, saṃgītiyo - - ti nānēsakuṇānam vassantānam
dibbasaṃgītāni viya sūyanti, najjuhā⁷ ti najjuhasakuṇā, sampatantīti vikūjantā
vicaranti, sākḥāpattasameritā ti sākḥānam pattehi saṃghaṭṭā hutvā vikū- 15
jantā sakūṇā⁸, vātena sameritā paṇṇasākhā yeva vā⁹, āgantun ti āgantukajanam,
yatthā 'ti yasmim assamapade Ve- vasati ta gantvā imam assamapadasam-
pattim passissasi.

Tato uttarim pi assamapadam vaṇṇento āha:

333. Ambā kapitthā panasā sālā jambū vibhītakā¹⁰ 20
harītakā āmalakā assatthā padarāni ca 2017.
334. Cārū timbarukkḥā c' ettha nigrodhā ca kapitthanā
madhumadhukā¹¹ thevanti nīce pakkā c' udumbarā 2018.
335. Pārevatā bhavyeyā ca muddikā ca madhutthikā¹²
madhum anelakam tattha sakam ādāya bhuñjare. 2019. 25
336. Aññ' ettha pupphitā ambā aññe tiṭṭhanti dovilā¹³
aññe āmā ca pakkā ca bhekavannā¹⁴ tadūbhayaṃ. 2020.
337. Ath' ettha heṭṭhā puriso ambapakkāni gaṇhati
āmāni c' eva pakkāni vaṇṇagandharasuttame¹⁵. 2021.
338. Ath' eva me¹⁶ acchariyaṃ himkāro¹⁷ paṭibhāti maṃ
devānam iva āvāso sobhati Nandanūpumo. 2022. 30
339. Vibhedikā nālikerā khajjurīnam brahāvane
mālā va ganthitā ṭhanti¹⁸ dhajaggān' eva dissare
nānāvaṇṇehi pupphehi nabham tārācitā iva 2023.

¹ Bā -iritā. ² Bā brahmana. ³ Bā aṅkusakañca. ⁴ Bā aggijubhanakācchu-
saṅkhātimaśaṇca. ⁵ Cks añjana-. ⁶ Cks -pariyāsu. ⁷ Cks -bhā. ⁸ Bā -ṇānam.
⁹ Bā samīritā pattasākhāyo vā ¹⁰ Bā vibhedakā ¹¹ Cks madhumadhukā. ¹²
so Ck; Cā Bā -ttikā. ¹³ Cks domilā. ¹⁴ Bā bhiṅga-. ¹⁵ Bā -mam. ¹⁶ so
Bā; Cks atemam me. ¹⁷ Cks bhikkāro for bhimkāro? ¹⁸ Cks yanti.

340. Kuṭajī kuṭṭhatagari pāṭaliyo ca pupphitā
punnāgā¹ giripunnāgā¹ kovilārā ca pupphitā 2024.
341. Uddhālakā somarukkā agarubhalliyo² bahū
puttajīvā³ ca kakudhā asanā c' ettha pupphitā 2025.
- 5 342. Kuṭajā salaḷā nīpā kosambalabujā dhavā
sālā ca pupphitā tattha palālakhallasannibhā. 2026.
343. Tassāvidūre pokkharanī bhūmibhāge manorame
padumuppalasañchannā devānaṃ iva Nandane. 2027.
344. Ath' ettha pupparasamattā kckilā nuñjubhāṇikā
abhinādenti pavanaṃ utusāmpupphite dume. 2028.
- 10 345. Bhassanti makarandehi pokkhare pokkhare madhū,
ath' ettha vātā vāyanti dakkhiṇā atha pacchimā,
padumakiṇṇajakkharēnuhi okiṇṇo hoti assamo. 2029.
346. Thulā siṃghāṭakā c' ettha saṃsādiyā⁴ pasādiyā⁵
macchakacchapavyāvidhā bahu c' ettha-m-upayānakā
madhuṃ bhīmsehi savati khīraṃ sappi⁶ muḷālihi. 2030.
- 15 347. Surabhī taṃ vanaṃ vāti nānāgandhasameritaṃ.
sammaddat' eva⁷ gaudhena pupphasākhāhi taṃ vanaṃ. 2031.
348. Bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā⁸
ath' ettha sakunā santi nānāvaṇṇababū dijā,
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino 2032.
- 20 349. Nandikā jīvaputtā ca jīvaputtā piyā ca no¹⁰
piyā puttā piyā nandā dijā pokkharanīgharā. 2033.
350. Mālā va ganthitā ṭhanti¹¹ dhajaggān' eva dissare
nānāvaṇṇehi pupphehi kusaleh' eva sugandhikā
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati,
25 dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masanājaṭaṃ
cammavāsī chamā seti jātavedaṃ namassatīti. 2034.

Ta. cārū timbarukkhā ti suvannatimbarukkhā¹², madhumadhukā¹³
30 ti madhurasā madhukā, thevantīti virocanti, madhutthikā te madhum eva
paggharantiyo madhuratāsavā¹³ madhuttheva sadisā, sakamādāyā 'ti taṃ
sayam eva gahetvā bhūñjanti, dovilā ti sañjāyamānaphalā, tadūbhayan ti
ubho pi, ānā ca pakkā ca maṇḍukapiṭṭhivaṇṇā yeva, ahettha heṭṭhā puriso
ti ath' ettha assame tesāṃ ambānaṃ heṭṭhā ṭhitako va puriso ambāni ganhātī

¹ Bā punnavā. ² Bā aggaluphalliyā ³ Bā puṭajīvā. ⁴ Bā -sāriyā. ⁵ Bā
-sāriyā. ⁶ so all three MSS. for sappin? ⁷ so Cks; Bā -bhi. ⁸ so Cks; Bā
samoditeva. ⁹ Bā samantā abhi-, Cks samantamabhi-. ¹⁰ Cks ca yā ca te ¹¹
Cks yanti. ¹² Cks madhurūmadhukā. ¹³ so Cks; Bā -yavā.

ārohanakiccāṃ n' atthi, vaṇṇa -- me ti etehi vaṇṇādihi uttamāni, ateva me
 acchariyaṇ ti ativiya me acchariyaṇ, himkāro¹ ti hin ti kāraṇaṃ², vi-
 bhedikā ti tāla, mālāvaganthitā ti samphusitarukkhaṇaṃ upari ganthitā
 mālā viya pupphāni viya tiṭṭhanti, dhajaggānevā³ 'ti tāni alaṃkatadhajaggāni
 viya dissanti, kutajikutṭṭhatagarā ti kutaji nāṃ' ekā rukkhajāti kutthā ca
 tagaragacchā ca, giripunnāgā⁴ ti mahāpunnāgā⁴, bhallīyo ti bhallirukkha
 nāma, palālakhalaśannibhā ti tesāṃ heṭṭhā paggharitaṇṇapupphalakhalaśadisā⁵
 ti vadati, pokkharanīti caturassapokkharanī, Nandane ti N-vane Nandā-
 pokkharanī viya, puppharasamattā ti puppharasehi mattā calitā⁶, maka-
 randehīti kiṇṇakkharato⁷ bhassandareṇūhi⁸, pokkhare pokkhare ti pa-
 duminipañṇesu, tesu tesu hi kiṇṇakkharato reṇu bhassitvā pokkharamadhun nāma
 hoti, atha pacchimā ti ettavatā sabbā disā vidisāpi vātā dassitā honti,
 thūlā siṃghātakā ti mahantā siṃghātakā ca, samsādiyā⁹ ti sayamjāta-
 khuddikasālī, yaṃsūkeraśālī¹⁰ pi vuccati, pasādiyā¹¹ ti te yeva bhūmiyaṇ pa-
 titā, vyāviddhā ti paṇaṇne uḍake vyāviddhā paṭipātiyaṇ gacchantā dissanti,
 upayānakā ti kakkāṭakā, madhun ti bhiṃsakotiyaṇ bhinnāya paggharanakaraso
 madhusadisō hoti, khīraṇ sappin ti mulūlakehi paggharanakaraso khīramissa-
 kanavagorasasappi viya hoti, sammadayaṭevā¹² 'ti sampattajanāṃ madayati¹³
 viya, samantā-m-abhināditā¹⁴ ti samantā abhinadantā¹⁵ vicaranti, nandikā
 ti ādini tesāṃ nāmāni, tesāṃ pathamā: sāmi Ve-ra imasmiṇ vane vasanto
 nandā ti vadanti dutiyā: tvaṇ ca sukhena jīvaṇṇuttā ca te ti vadanti tatiyā: tvaṇ
 ca jīvaṇṇiyaputtā ca te ti vadanti, catutthā ca: tvaṇ ca Nandapiyaputtā ca te ti
 vadanti, tena tesāṃ etāṇ' eva nāmāni abesuṇ, pokkkharaṇṇigharā ti pok-
 kharāṇṇiāsino.

Evaṃ Cetaputtēna Ve-rassa vasanaṭṭhāne akkhāte Jūjako 25
 tussitvā paṭisanthāraṃ karonto imaṃ gātham āha:

351. Idaṇ ca me sattubhattaṃ madhunā paṭisaṃyutaṃ
 madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṃ dadāmi te ti. 2035.

Ta sattubhattaṇ ti madhusaṇṇibhaṇṇaṃ sattusaṇṇikhātaṇṇaṃ bhattaṇ, i v. h
 idaṇ mama atthi, taṇ te dammi, gaṇḍhāhi taṇ ti. 30

Taṃ sutvā Cetaputto āha:

352. Tuyh' eva sambalaṃ hotu, nāhaṃ icchāmi sambalaṃ,
 ito hi¹⁵ brahme gaṇḍhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṃ. 2036.

¹ Cks hikkāro ² Cks hihākāraṇ ³ Bā punṇavā ⁴ Bā mahāpunnāṇavā. ⁵ so
 Cks; Bā -pupphapuṇḍēpalālakhalaśannibhā. ⁶ Bā balitā. ⁷ so Cks; Bā kiṇ-
 cikkharehi ⁸ so Cks; wanting in Bā. ⁹ Bā samsāriyā. ¹⁰ so Cks; Bā suka-
 sālī ¹¹ Bā pasāriyā. ¹² Cks sammo-, Bā samoditeṇā. ¹³ Bā modayati. ¹⁴
 Bā samantā abhi-. ¹⁵ Bā abhināḍantā ¹⁶ Bā pi

353. Ayaṃ ekapadī eti, ujuṃ gacchati assamaṃ,
isi pi Accuto tattha paṃkadanto rajassiro 2037.
354. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇjaṭaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati,
5 taṃ tvaṃ gantvāna pucchassu, so te maggaṃ pavakkhatīti. 2038.
- Ta. sambalan ti pātheyyaṃ, etīti yo ekapadikamaggo amhākaṃ abhi-
mukho eti esa assamaṃ ujuṃ gacchati, A ccuto ti evaṇṇāmaḥ isi ta. vasatīti.
355. Idam sutvā brahmabandhu Cetam katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yenāsi Accuto isīti. 2039.
- 10 Ta. yenāsīti yasmiṃ thāne' A. isi ahoṣi ta. gato ti. Cullavana-
vaṇṇanaṃ nīṭṭhitā.
356. Gacchanto Bhāradvājo so addasa Accutaṃ isiṃ,
disvāna taṃ Bhāradvājo sammodi isinā saha. 2040.
357. Kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayaṃ, (cfr. V p. 323)
15 kacci uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū. 2041.
358. Kacci ḍaṃsā ca makasā ca appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjati. 2042.
- Ta. Bhāradvājo ti Jūjako, appamevā 'ti appā¹ yeva, himsā ti tesam
vasena tumbhākaṃ vihimhā
- 20 Tāpaso āha:
359. Kusalaṃ c' eva me brahme atho brahme anāmayaṃ,
atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū. 2043.
360. Atha ḍaṃsā ca makasā ca appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā mayhaṃ na vijjati. 2044.
- 25 361. Bahūni vassapūgāni assame vasato mama,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādhaṃ amanoramaṃ. 2045,
362. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2046,
363. Tiṇḍukāni piyalāni madhuke kāsūmāriyo
30 phalāni khuddakappāni bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2047.
364. Idam pi pāṇiyaṃ sitaṃ ābhataṃ girīgabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 2048.

Jūjako āha:

¹ C^k appaṃ, C^s appa.

365. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Saṅjayassa sakam puttāṃ Sivīhi vippavāsitaṃ
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2049.

Ta. taṃ ahaṃ -- ti ahaṃ taṃ dassanāya āgato.

Maṅgalaḥ.

5

366. Na bhavaṃ eti puññattham Sivirājassa dassanam,
maññe bhavaṃ patthayati rañño bhariyaṃ patibbatam. 2050.
367. Mañye Kapphajinaṃ dāsiṃ Jālīm dāsaṃ ca icchasi,
athavā tayo mātāputte araṇṇā netum āgato,
na tassa bhogā vijjanti dhanadhañṇāṇ ca brāhmaṇā 'ti. 2051. 10

Ta. na tassa bhogā ti bho brahme tassa Ve-rassa araṇṇe viharantassa
n' eva bhogā vijjanti, dhanadhañṇāṇ ca na vijjati, duggato hutvā vasati, tassa
santikaṃ gantvā kiṃ karissasīti.

Taṃ sutvā Jūjako āha:

368. Akuddharūp' āham bhotā¹, nāhaṃ yācitum āgato, 15
sādhū dassanam ariyānaṃ, sannivāso satā sukho. 2052.
369. Adiṭṭhapubbo Sivirājā Sivīhi vippavāsito,
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2053.

I. v. h.: ahaṃ bho tāpasa akuddharūpo, ahaṃ ettāvatā, ahaṃ pana na
kiñci Ve-raṃ yācitum āgato, ariyānaṃ pana dassanam sādhū, sannivāso pi 20
eteḥi saddhiṃ sukho, ahaṃ tassa ācariyabrāhmaṇo, mayā ca so yato² Sivīhi
vippavāsito tato paṭṭhāya adiṭṭhapubbo, tenāhaṃ naṃ dassanāya āgato, yadi
tassa vasanaṭṭhānaṃ jānāsi saṃsa me ti.

So tassa' saddahitvā „hotu saṃsissāmi te, ajja tāva idh'
eva tāva vasā" 'ti taṃ phalāphalehi santappetvā punadivase 25
maggaṃ dassento hattham pasāretvā ā.:

370. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādano
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2054.
371. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇjaṭaṃ,
cammavāsī chaṃā seti, jātavedaṃ namassati. 2055. 30
372. Ete nilā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūtā va nilā añjanapabbatā

¹ Bds bhoto. ² Cks no. ³ Bds adds vacanaṃ.

dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamāluvā
sampavedhenti vātena sakiṃ pītā va mānavā. 2056.

373. 374. 375. = 330. 331. 332. 2057—59.

376. Karerimālā vitatā bhūmibhāge manorame
5 saddalā haritā bhūmī, ... +h' uddhamsate rajo. 2060.

377. Mayūragīvasamkāsā tūlaphassasamūpamā
tiṇāni nātivattanti samantā caturaṅgulā
ambā jambū kapitthā ca nice pakkā c' udumbarā
paribhogehi rukkehi vanam taṃ rativaḍḍhanam 2061.

10 378. Veḷuriyavaṇṇasannibham' macchagumbanisevitam'
suciṃ sugandham salilam āpo tattha pi sandati'. 2062.

379. Tassāvidūre pokkharāṇi bhūmibhāge manorame
padumuppalasāṇchannā devānam iva Nandane. 2063.

380. Tīni uppalajātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 vicitraṃ¹ nīlān' ekāni setā lohitakāni cā² ti. 2064.

Tass' attho hetthāvattasadiṣo va, kareri -- ti kareripupphehi vitatā,
saddalā -- ti dhuvasaddalena haritā, na tatthu -- ti tasmim ṭhāne appa-
mattako pi rajo na uddhamsati, tūlaphassasamūpamā ti muduphassatāya
tūlaphassasadiṣā, tināni -- ti tāni tassā bhūmiyā mayūragīvaṇṇāni tiṇāni
20 samantato caturaṅgulān' eva³ vattanti, tato pana uttari na vaḍḍhanti, ambā
jambu -- ti ambā ca jambū ca kapitthā ca, paribhogehi nānāvidhehi
pupphupagaphalupagehi paribhogarukkehi, āpo tattha pi sandatīti⁴ tasmim
vanasande Vamkapabbate kunnadīhi ocarantaṃ udakam sandati pavattatīti a,
vicitraṃ nīlānekāni -- ti ekāni nīlāni ekāni setāni ekāni lohitānīti imehi
25 tīhi uppalajātikehi taṃ sarasim vicitraṃ sajjitapupphacamgoṭakam viya so-
bhatīti dasseti.

Evam caturassapokkharāṇim⁵ vaṇṇetvā puna M ucalind-
sarasim vaṇṇento āha:

381. Khomā va tattha padumā, setasogandhigehi ca
30 kalambakehi sāṇchanno Mucalindo nāma so saro. 2065.

382. Ath' ettha padumā phullā apariyantā va dissare
gimhā hemantikā phullā jannutaggā upattharā. 2066.

383. Surabbhi sampavāyanti vicittā pupphasanthatā
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhinādītā ti. 2067.

¹ Ck -vaṇṇūpanikam, Cs -vaṇṇapanibham. ² Bd -kumbha-. ³ Cks si kandati.

⁴ Cks -trā ⁵ Bd -gulappamāpāneva ⁶ so Bds; Cks sikandati in the place of
āpo --. ⁷ Bd -rassapok-.

Ta. khomā vā 'ti khomamayā viya paṇḍarā, setasogandhiyehi cā 'ti
setuppalehi ca sogandhiyehi ca kalambakehi ca so saro sañchanno, apari-
yantā -- ti aparimānā¹ viya dissanti, gimhā -- ti gimhehi ca hemantikehi ca
pupphitapadumā, jannutagghā -- ti jannupamāne udaye upattharā phullā
honti santhatā viya khāyanti, vicittā -- ti vicitrā hutvā pupphehi santhatā 5
sadā² surabhī sampavāyanti.

384. Ath' ettha udakantasmim rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
kadambā pāṭali phullā kovilārā ca pupphitā 2068.
385. Amkolā kaccikārā ca pārijaṇṇā ca pupphitā
vāraṇā sāyanā³ rukkhā Mucalindam abhito saram⁴. 2069. 10
386. Sirisā setavārisā⁵ sādhu vāyanti padmakā⁶
niggunḍi siriniggunḍi⁷ asanā c' ettha pupphitā 2070.
387. Paṇḍurā vakulā sālā sobhanjanakā ca pupphitā
ketakā kaṇikārā ca mahānāmā ca pupphitā 2071.
388. Ajjunā ajjukannā ca mahānāmā ca pupphitā
sompupphitagga tiṭṭhanti pajjalant' eva kimsukā. 2072. 15
389. Setapaṇṇi sattapaṇṇā kadaliyo kusumbharā
dhanutakkārī pupphehi samsapā varaṇehi⁸ ca 2073.
390. Acchivā sibalā⁹ rukkhā sallakiyo ca pupphitā
setagerū ca tagarā¹⁰ mamsikutthā kulāvarā 2074. 20
391. Daharā ca rukkhā vuddhā ca akuttilā c' ettha pupphitā
assamaṃ ubhato ṭhanti¹¹ agyāgāraṃ samantato ti. 2075.

Ta. tiṭṭhanti ti saram parikkhipivā tiṭṭhanti kadambā ca kaccikārā ti
evamānāmarukkhā, pārijaṇṇā ti katamālā¹², vāraṇā sāyanā¹³ ti nāga-
rukkhā¹⁴, mucalind -- ¹⁵ ti mucalindase ubhayapassesu, setapārisā ti 25
setaccharukkhā¹⁶, te kira setakkhandhā mahāpaṇṇā kaṇikārasadisapupphā honti,
niggunḍi siriniggunḍi¹⁷ pakatiniggunḍi c' eva kālaniggunḍi ca, paṇḍurā
ti paṇḍurarukkhā, kusumbharā ti eke gacchā, dhanutakkārī pupphehi sobhitā¹⁸,
acchivā ti ādayo rukkhā yeva, setagerutagarakā¹⁹ ti setagerū ca tagarakā
ca²⁰, mamsikutthā²¹ kulāvarā ti mamsigacchā ca koṭṭhagacchā²² ca kulā- 30
varā ca, akuttilā ti ujukā, agyāgāraṃ -- ti agyāgāraṃ parikkhipivā ṭhitā ti s.

¹ Cks -nāni ² Cks sarā. ³ Bā sa-. ⁴ Bā usatosaram. ⁵ Bā -pārisā ⁶ Bā
paddakā. ⁷ Bā saranigg-. ⁸ Bā -nāni. ⁹ Cks acci-. ¹⁰ Cks setaṇḍaru nagarakā,
Cks setaheru, tagarakā, Bā setaggāru ca taggarā, Bā takeru ca garakā ¹¹ Cks
yanti. ¹² Bā rattakamālā. ¹³ Cks vāyanā, Bā vayanā? ¹⁴ Bā vānarukkhā
cavhayanā rukkhā ca. ¹⁵ Bā ubhatosaram. ¹⁶ Bā setagaccharukkhā ¹⁷ Bā
saranigg-. ¹⁸ Cks -tani. ¹⁹ Cks -turakā, Cks tatatarakā, Bā setaggaru ca tag-
garā. ²⁰ Bā setaggaru ca taggarā ca. ²¹ Cks -koṭṭhā ²² Bā kutthu-.

392. Ath' ettha udakantasmim bahujāto phaññijako
muggatiyo karatiyo sevālasimsakam bahu 2076.
393. Uddhā¹ pavattaṃ ullulitaṃ makkhikā hīṅgujālaka
dāsimaṅcako² c' ettha bahu nīcekāmbakā. 2077.
- 5 394. Elambarakasamchannā³ rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
sattāhaṃ dhārayamānānaṃ gandho tesam na chijjati. 2078.
395. Ubhato saram mucalindaṃ pupphā tiṭṭhanti sobhanā⁴,
indivarehi sañchannaṃ vanan tam upasobhitaṃ⁵,
addhamāsaṃ dhārayamānānaṃ gandho tesam na chijjati. 2079.
- 10 396. Nīlapupphisekadhārī⁶ pupphitā girikaṇṇikā,
katerukkhehi sañchannaṃ vanan tam tulasīhi ca 2080.
397. Sammaddat' eva⁷ gandhena pupphasākhāhi tam vanam,
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā. 2081.
398. Tīṇi kakkarujātāni tasmim sarasī brāhmaṇa
kumbhamattāni c' ekāni muraṇamattāni tā⁸ ubho ti. 2082.
- 15

Ta. phaññijako⁹ ti bhūtanako, muggatiyo ti ekā muggajāti, karatiyo ti rājamāso, sevālasimsakan ti ime pi¹⁰ gacchā yeva, api ca sīmsakan ti rattacandanaṃ vuttaṃ, uddhā¹ pavattaṃ -- ti tam upakam tīramariyā daban-dhanaṃ vātābataṃ ullulitaṃ butvā tiṭṭhati, makkhikā -- ti hīṅgujālakasamkhāte
20 pi vikasitapupphagacche pañcavaṇṇā madhumakkhikā madhurassarena viravantiyo
ta. vicarantitī a., dāsimaṅcako¹¹ c' etthā 'ti, imāpi dve rukkhajātiyo ettha,
nīcekāmbakā ti nīcakāmbakā, elambarakasamchannā ti evaṃ nāmi-
kāya vallyā sañchannā, tesam ti tesam tassā vallyā pupphānaṃ sabbesam pi
tesam dāsimaṅcādīnaṃ pupphānaṃ sattāhaṃ gandho na chijjati evaṃ gandha-
25 sampannāni pupphāni rajatapattasadisavālukāpupphabhūmibhāge, gandho tesam
ti tesam indivarapupphādīnaṃ gandho addhamāsaṃ na chijjattī, nīlapupphiti
ādikā pupphavallyiyo, tulasīhi cā 'ti tulasigacchehi ca, kakkarujātānti
vallyaphalāni, ta. ekissā vallyā phalāni mahāghaṭamattāni dvinnam mutiṅga-
mattāni, tena vuttaṃ mutiṅgamattāni tā¹² ubho ti.

- 30 399. Ath' ettha sāsapo bahuko nādiyo¹³ haritāyuto
asī tālā va tiṭṭhanti chejjā indivarā bahū. 2083.
400. Apphoṭā¹⁴ suriyavallī ca kāliyā¹⁵ madhugandhiyā
asokā mudayanti ca vallyibho khuddapupphiyo 2084.
401. Korandakā anojā ca pupphitā nāgavallikā¹⁶
35 rukkhā āruya tiṭṭhanti phullā kimsukavallyiyo. 2085.

¹ Cks uddā. ² Cks -makacako. ³ Bā elampurukkhā-. ⁴ Bā bhāgasō. ⁵ Bā varam
tamupasobhati. ⁶ Bā -setavārī. ⁷ Bā sammoditeva. ⁸ Bā vā. ⁹ Cks pa-. ¹⁰
Cks hī. ¹¹ Cks -makasako. ¹² Bā muraṇamattāni te. ¹³ Bā nāriyo. ¹⁴ Cks
appo-. ¹⁵ Bā ko-. ¹⁶ Bā mallikā.

403. Kaṭeruhā ca vāsanti¹ yūthikā madhugandhiyo
nīliyā² sumanā bhaṇḍī sobhati padumuttaro. 2086.
403. Pāṭalisamuddakappāsī kaṇikārā ca pupphitā
hemajālā va dissanti rucirā aggisikhūpamā. 2087.
404. Yāni kāni ca pupphāni thalajān' udakāni ca
sabbāni tattha dissanti, evaṃ rammo mahodadhīti. 2088. 5

Ta, sāsapo ti siddhatthako, bahuko³ ti bahu, nādiyo⁴ haritāyuto ti haritena āyuto⁵ nādiyo⁴, ime dve lasunajātiyo, so pi lasuno ta. bahuko³ ti a., asī -- ti asīti evannāmikā rukkhā sinidbhāya bhūmiyaṃ thitā tālā viya tiṭṭhanti, chejjā -- ti udakapariyante bahū suvaṇṇaindivarā mutṭhinā chinditabbā 10 hutvā thitā. apphoṭā⁶ ti apphoṭavallī⁶, vallibho -- ti vallibho ca khudda-pupphiyo ca nāgavallikā⁷ ti vallināgā⁸, kiṃsuka -- ti sugandhamattā vallijāti, kaṭeruhā ca vāsantīti⁹ ime ca dve pupphagacchā, madhugandhiyā ti madhusamānagandhā, nīliyā sumanā bhaṇḍīti vallisumanā ca¹⁰ bhaṇḍī ca, padumuttaro ti eko rukkho, kaṇikārā ti vallikārāpi¹¹ rukkhakanikā- 15 rāpi, hemajālā vā ti pasāritahemajālā viya dissanti, mahodadhīti mahato udakassa ādhārabhūto Mucalindasaro.

405. Ath' assā pokkharaniyā pahūtā¹² vārigocarā
rohitā naḷapī siṅgū kumbhilā makarā susū 2089.
406. Madhū ca madhulaṭṭhī ca tālisā ca piyaṅgukā
unnakā¹³ bhaddamuttā ca satapupphā¹⁴ ca lolupā 2090. 20
407. Surabhī ca rukkhā tagarā pahūtā¹⁵ tuṅgavaṇṭakā¹⁵
padmakā naradā kuṭṭhā jhāmakā ca harenukā 2091.
408. Haliddakā gandhasilā hiriverā¹⁶ ca guggulā
vibhedikā corakā kuṭṭhā kappurā ca kalimgu cā¹⁷ 'ti. 2092. 25

Ta, Athassā po -- ti idha pokkharanisadisatāya saram eva pokkharanīti vadati, rohitā ti ādini tesam vārigocarānam nāmāni, madhū cā 'ti nimmak-khikamadhuṇ' c' eva, madhulaṭṭhī cā 'ti laṭṭhimadhuṇ' ca, tālisā ti ādikā sabbagandhajātiyo.

409. Ath' ettha sihavyagghā ca purisālū ca hatthiyo
eṇeyyā pasadā c' eva rohiccasarabhā migā 2093. 30
410. Koṭṭhusunā sulopī¹⁸ ca tuliyaṃ naḷasannibhā
camarī calanī laṃghī jhāpitā makkaṭā picu¹⁹. 2094.

¹ Bā vāsanti, Ck^s vāsenti ² Bā nāliya, C^s nīliya, Ck^s nīliya. ³ Ck^s pahūto. ⁴ Bā nāriyo. ⁵ Bā ayu-. ⁶ Ck^s appo-. ⁷ Bā -mallikā. ⁸ Bā adda ca mallikā ca. ⁹ Ck^s vāsenti, Bā vāsintīti. ¹⁰ Bā adda pakatisumanā ca. ¹¹ so Ck^s for vallī-kanikārāpi? Bā vaṇṇikanikārāpi. ¹² Bā bahukā. ¹³ Bā kutantajā ¹⁴ Bā seta-. ¹⁵ Bā tuṅkavallikā. ¹⁶ Bā hari-. ¹⁷ Bā -gukā ¹⁸ Bā sunopī, Ck^s salopī. ¹⁹ Bā pica, C^s ca.

411. Kakkaṭā¹ katamāyā² ca ikkā goṇasirā bahū
khaggā varāhā nakulā kālak³ ettha bahūtasā⁴ 2095
412. Mahisā soṇā sigālā ca pampakā ca samantato
ākuccā pacalākā ca citrakā cāpi dīpiyo 2096.
- 5 413. Pelakā ca vighāsādā sīhā kokanisātakā⁴
atṭhapādā ca romā⁵ ca bhassarā⁶ ca kukutthakā⁷ 2097.
414. Camkorā kukkuṭā nāgā aṇṇamaṇṇam pakūjino
bakā balākā najjuhā dindibhā koṇcavādikā⁸ 2098.
415. Vyaghīnasā lohapiṭṭhā pampakā jīvajīvākā
10 kapiṇjarā⁹ tittirāyo kulāvā paṭikuttakā
416. Maddālākā cetakedu¹⁰ bhaṇḍutittiranāmakā
celāvākā piṅgulāyo godhakā āṅghetukā 2099.
417. Karaviyā ca saggā ca uhumkāṛā ca kukkuhā
nānādi jaganākiṇṇam nānāsaranikuṇṇitan ti. 2100.
- 15 Ts. parisālū 'ti valavāmukhabeḥkhiyo¹¹, rohiṇīca -- ti rohitā c' eva
sarabbhamigā ca, koṭṭhasunā ti sigālasunakhā, kattuṣoṇā¹² ti pi paṭho, sulo-
picā¹³ 'ti esāpi ekā khuddakamigajāti, tulyā ti paṭṭhabhālā¹⁴, nala-
sannibhā ti nalapupphavaṇṇā rukkasunakhā ca, camarī calanīlamghit
camarā migā ca calanī ca laṅghī ca calanti¹⁵ vātamigā ca¹⁶, jhāpitā -- t
20 dve pi makkatājātiyo, piṇḍu ti saṇṇaṇṇante gocaragāhikā ekā makkatājāti
kakkaṭā katamāyā¹⁷, ti dve mahāmigā, ikkā ti acchā, goṇasirā ti araṇṇa-
gopakā, kālakettha bahūtasā¹⁸ ti kālakamigā nām' ettha¹⁹, soṇā sigālā
ti rukkasunakhā ca sigālā ca, pampakā ti assamapadam parikkhipitvā thitā
mahāveṇupampatikā²⁰, ākuccā²¹ ti godhā, pacalākā ti gajakumbhamigā,
25 citrakāpi dīpiyo ti citramigā ca dāpimigā ca, pelakā cā 'ti sasā²², vighā-
sādā ti ete sakunā, sīhā ti kesarasīhā, kokanisātakā²³ ti kokanī gahetvā
khādanasīlā dutthamigā, bhassarā²⁴ ti setahamsā, kukutthakā²⁵ ti kakuttha-
sakunā²⁶, camkorā ca vaṇakukkuṭā ca, dindibhā koṇcavādikā²⁷ ti
ime tayo pi sakunā yeva, vyaghghinasā ti senā, lohapiṭṭhā ti lohitaṇṇa-
30 sakunā, pampukā ti pampatākā, kapiṇjarā -- ti kapiṇjarā ca tittirā ca,
kulāvā -- ti ime dve pi sakunā, maddālākā cetakedū 'ti maddālākā ca
celakedu ca²⁸, bhaṇḍutittiranāmakā ti bhaṇḍu ca tittirā ca nāmakā ca,

¹ Bā kakuṭā, Ck^s kuṭākā. ² Bā kala-. ³ so Bā; Ck^s -tayo. ⁴ Bā -nisadakā.

⁵ Bā morā. ⁶ Ck^s ha-. ⁷ Ck^s luka-, Bā kukutthakā. ⁸ Ck^s kuṇja-, Bā koṇca-
vājikā. ⁹ Bā kampicānā, Ck^s -jatā. ¹⁰ so Ck^s; Bā celaketu. ¹¹ Bā -yakkhīniyo.

¹² Bā kottasonā. ¹³ Bā sunopicā. ¹⁴ Bā pakkhipilārā. ¹⁵ Cā cantī, Bā omits
calanti. ¹⁶ Ck^s omit ca. ¹⁷ Bā kakuṭākā-. ¹⁸ Ck^s tayo. ¹⁹ Bā ettha sare

kalākā ca bahūtasā ca. ²⁰ Bā -veḷukkā pampatākā. ²¹ Bā amattākuccā. ²²
Ck^s sasā. ²³ Bā -ṇisādakā. ²⁴ Bā kukkuthatā. ²⁵ Bā kukkuṭhakā-. ²⁶ Bā

-vājikā. ²⁷ Bā maddālākā ca celaketu ca.

celābakā piṅgulāyo ti dve sakunajātiyo ca, tathā godhakā aṅgahetukā ti
saggā ti vānakasakuṇā¹, uhumkāra ti ulūkā

418. Ath' ettha sakunā santi nīlakā² mañjubhāṇakā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2101.
419. Ath' ettha sakunā santi diḍḍā mañjussarā sitā³ 5
setacchamā⁴ bhadraṅkhaṇḍaṇḍa citrapekḥunā⁵. 2102.
420. Ath' ettha sakunā santi diḍḍā mañjussarā sitā
sikhandinīlagīvāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2103
421. Kukutthakā⁶ kulīrakā koṭṭhapokkharasātakā⁷
kāḷāmeyyā baḷiyakkhā kadambā suvasālikā 10 2104.
422. Haliddā lobhitā setā ath' ettha naḷakā bahū
vāraṇā hīṅgurājā⁸ ca kadambā suvakokilā 2105.
423. Kukkusā⁹ kurarā¹⁰ haṁsā āṭṭā¹¹ parivadantikā¹²
pākahaṁsā atibalā najjuḥā jīvajīvaka 2106.
424. Pārepatā ravihaṁsā cakkavākā nadīcarā 15
vāraṇābhīrudā rammā ubho kālūpakūjino. 2107.
425. Ath' ettha sakunā santi nānāvāṇṇā bahū diḍḍā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2108.
426. Ath' ettha sakunā santi nānāvāṇṇā bahū diḍḍā
sabbe mañjūni kūjanti¹³ Mucalindam abhito¹⁴ saram. 20 2109.
427. Ath' ettha sakunā santi karavī nāma te diḍḍā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2110.
428. Ath' ettha sakunā santi karavī nāma te diḍḍā
sabbe mañjūni kūjanti¹⁴ Mucalindam abhito saram. 2111.
429. Eṇeyyapasadākinṇam nāgasamsevitam vanam 25
nānālatāhi saṇchannam kadālimiga-sevitam. 2112.
430. Ath' ettha sāsapo bahuko¹⁵ nivāro varako bahu
sāli akatṭhapāko va ucchu tattha ānappako. 2113.
431. Ayam ekapadī eti, ujum gacchati assamam,
khudam piṇḍasam aratim tattha patto na vindati 30
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2114.
432. Dhārento brāhmaṇam vaṇṇam āsadaṇ ca masajāṭam
cammavāsī chamiṇī seti jātavedam namassatiti. 2115.

¹ Bā jātasakuṇā, B² cāta. ² so C^k; C^s silakā, Bā sālīkā ³ C^s thitā. ⁴ C^s
-pekkhanā, Bā -pakkhanā ⁵ Bā kukkuthakā. ⁶ Bā -ṭakā. ⁷ Bā bhiṅga-. ⁸
Bā ukkusā. ⁹ Bā kurūḍ. ¹⁰ C^s āvā. ¹¹ Bā parivattantikā. ¹² C^k kūjanti.
¹³ Bā ubhato. ¹⁴ C^s kūjanti. ¹⁵ Bā sayā bahukā.

Ta. nīlakā¹ ti rājimattapattā², mañjussarā sitā³ ti nibaddha-
madhurassarā, setacebhakūṭā⁴ bhadraṅghā ti ubhapassesu setehi akkhi-
kūṭehi samannāgatā sundarakhā, aṇḍajācittapekkhanā⁵ ti aṇḍena jāṭā,
citracattā⁶, kuḷīrakā ti kakkatākā⁷, koṭṭhā ti ādayo sakunā va, vāraṇā ti
5 hatthiasakunā⁸, kadambā ti mahākadambā⁹ gahitā, suvakokilā ti kokilāhi¹⁰
saddhiṃ vicarapasukā¹¹ c'eva kokilā ca, kukkusā¹² ti kālakabarā¹³, kururā¹⁴
ti setakururā¹⁴, āṭā¹⁵ ti dabbimukhasakuṇā, parivadentikā¹⁶ ekā sakunā-
jāti, vāraṇā -- ti rammābhirudā vāraṇā, ubho -- ti ayaṃ pāto¹⁷ pabbata-
pādaṃ ekaninnādaṃ karontā nikūṭanti, -- -- a -- ti enīvigeḥi ca pasatamigeḥi
10 ca ākīṇaṃ, ta patto ti brāhmaṇa Vessantarassa assamaṃ patto puriso ta
assame chātakaṃ vā pāṇiyaṃ pipāsāṃ¹⁸ vā ukkanṭhitaṃ vā na paṭilabhatīti.

493. Idam sutvā brahmabandhu isiṃ katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yattha Vessantaro ahū ti. 2116.

Ta. yattba -- ti yasmiṃ thāne Ve- ahosi taṃ thānaṃ gato ti Mahā-
15 vanavannaṃ niṭṭhitā

Jūjako pi Accutatāpasena kathitamaggena gantvā catu-
rassarapokkharāṇiṃ patvā „ajja atisāyaṇho, idāni Maddī araṇ-
ṇāto āgamissati, mātugāmo hi nāma¹⁹ antarāyakaro hoti, sve
tassā araṇṇagatakāle assamapadaṃ gantvā Ve-raṃ dārake yā-
20 citvā tāya anāgatāya te gahetvā pakkamissāmiti“, ath' assa
avidūre ekasmiṃ sānupabbataṃ āroyha phāsukaṭṭhāne nipajji,
taṃ rattiṃ paccūsakāle Maddī supinaṃ addasa, evarūpo su-
pino ahosi: eko puriso kaṇho dve kāsāyāni paridahitvā dvīsu
kaṇṇesu rattamālā²⁰ pilandhitvā²¹ āvudhahattho tajjento²² āgan-
25 tvā paṇṇasālaṃ pavisitvā Maddiṃ jaṭāsu gahetvā ākaḍḍhitvā
bhūmiyaṃ uttānaṃ pātetvā viravantiyā tassā dve akkhini up-
pāṭetvā dve bāhāni chinditvā uraṃ bhinditvā paggharantaṃ
lohitabinduṃ hadayamaṃsaṃ ādāya pakkāmi, sā pabujjhitvā
bhītatasitā „pāpako me supino diṭṭho, supinapāṭhako pana me
30 Vessantarena sadiso nāma n' atthi, pucchissāmi naṃ“ ti cin-

¹ Bā sālīkā. ² so Ck; Bā citrarājisatapattā. ³ Bā jītā. ⁴ Bā setakkhi. ⁵
Bā citrapakkhiṇo ⁶ so Ck; C' -jantā, Bā -pattā. ⁷ Bā kukkuṭā. ⁸ Bā
hatthiijāgasakunā ⁹ Bā -basakuṇā. ¹⁰ Bā kōlehi. ¹¹ Bā -pakasuvakā. ¹²
Bā ukkusā ¹³ Bā kālakururā ¹⁴ Ck Bā kururā. ¹⁵ Ck āṭā ¹⁶ Ck -de-
vantikā. ¹⁷ Ck pāta, C' pātaṃ. ¹⁸ so C'; Ck pāṇiyampāṇiyaṃ pipāsāṃ, Bā
vā pāṇiyapipāsāntam. ¹⁹ Bā adds dānassa ²⁰ Bā -laṃ. ²¹ Bā pinalantitvā.
²² Bā tajjanto.

tetvā paṇṇasālāṃ gantvā Mahāsattassa paṇṇasāladvāraṃ āko-
 ṭhesi, M. „ko eso“ ti ā., „ahaṃ deva Madditī“, „bhadde am-
 hākaṃ katikavattaṃ bhinditvā kasmā akāle āgatā“ ti, „deva
 na kilesavasenaṅgacchāmi, api ca kho me pāpako supino ditṭho“
 ti¹, „tena hi“ kathehi Madditī“, sā attanā ditṭhanīyāmen’ eva²
 kathesi, M. supinaṃ parigaṇhitvā „mayhaṃ dānapārami³ pū-
 rissati, sve mayhaṃ yācako āgantvā putte yācissatīti, Maddiṃ
 assāsetvā uyyojessāmīti“ cintetvā „Maddi tava dussayana-
 dubbhojanehi cittaṃ āluṭitaṃ bhavissati, mā bhāyīti“ mohetvā
 assāsetvā uyyojesi, sā vibhātāya rattiyā sabbaṃ kattabbayutta-
 kaṃ katvā dve putte āliṅgitvā sīsaṃ cumbitvā „ajja me
 dussupino ditṭho, appamattā tātā bhavēyyāthā“ ti ovaditvā
 „deva dārakesu appamattā hothā“ ti Mahāsattaṃ⁴ putte pa-
 ṭicchāpetvā pacchiādini ādāya assūni puñjanti mūlaphalattāya
 vanaṃ pāvīsi, Jūjako pi „idāni gatā bhavissatīti“ sānupabbatā⁵
 oruyha ekapadikamaggena assamābhimukho agamāsi. M. pi
 paṇṇasālato nikkhamitvā pāsāṇaphale⁶ suvaṇṇapaṭimā viya
 nisīditvā „idāni yācako āgamissatīti“ pipāsito viya surāsoṇḍo
 tassāgatamaggam⁷ olokeno va nisīdi, puttāpi ssa pādamūle
 kīlanti, so maggaṃ olokeno brāhmaṇaṃ āgacchantaṃ disvā⁸
 sattamāse nikkhattadānadhuraṃ ukkhipanto viya „ehi tvaṃ
 tāva brāhmaṇā“ ti somanassappatto Jālikumāraṃ āmantento
 imaṃ gātham āha:

434. Uṭṭhehi Jāli patitṭha, porāṇaṃ viya dissati,

brāhmaṇaṃ viya passāmi, nandiyo⁷ m’ ābhikīrare ti. 2117. 25

Ta. porāṇaṃ -- ti pubbe Jetuttaranagare nānādisāhi⁸ yācānāṃ āgama-
 naṃ viya ajja yācānāṃ āgamaṇaṃ dissati, nandiyo⁷ mābhikīrare ti
 etassa brāhmaṇassa ditṭhakālato paṭṭhāya maṃ somanassāni abhikīranti abhik-
 kamanti, ghammābhitattassa sīte sītūdakassa ghaṭasatasabassehi abhisīṇanākālo
 viya jāto ti. 30

Taṃ sutvā kumāro āha:

¹ C^s si. ² C^{ks} yaṃ devaṃ in the place of tena hi. ³ C^{ks} -im. ⁴ C^k -tta,
 B^d -ttassa. ⁵ C^{ks} -palake ⁶ B^d tassāgamana-. ⁷ C^{ks} nandiso. ⁸ B^d -sāni.

435. Aham pi tāta passāmi, yo so brahmā va dissati,
atthiko¹ viya āyāti, atithi no bhavissatīti 2118.

vatvā ca pana kumāro tassa apacitiṃ karonto utthāyāsana
brāhmaṇaṃ paccuggantvā parikkhāragahaṇatthaṃ āpucchi, brāh-
5 maṇo taṃ oloketvā „ayaṃ V-rassa putto Jālikumāro nāma
bhavissati, ādito paṭṭhāy’ eva ca pharusavacanaṃ kathessā-
mīti“ cintetvā „apehi apehīti“ accharam pahari, kumāro āgantvā
„ayaṃ brāhmaṇo ativiya pharuso kin nu kho“ ti tassa sarīraṃ
olokento aṭṭhārasa purisadose passi, brāhmaṇo pi Bo-aṃ upa-
10 saṃkamitvā paṭisanthāraṃ karonto āha :

436. Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayaṃ, (V $\frac{323}{10}$, $\frac{377}{21}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2119.

437. Kacci dāmsā ca makasā ca² appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjatīti. 2120.

15 Bo. tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha :

438. Kusulaṃ c’ eva no brahme atho brahme anāmayaṃ,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2121.

439. Atho dāmsā ca makasā ca³ appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākīṇe himsā amhaṃ na vijjati. 2122.

20 440. Satta no māse vasataṃ araṇṇe jīvasokinaṃ⁴
imaṃ⁵ pi paṭhamāṃ passāma brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ
ādāya beluvaṃ daṇḍaṃ aggihuttaṃ kamaṇḍalum. 2123.

441. Svāgataṃ te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2124.

25 442. Tiṇḍukāni⁶ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2125.

443. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasīti 2126.

vatvā ca pana M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo na akāraṇena imaṃ
30 brahāraṇṇaṃ āgato, āgamanakāraṇaṃ ūatvā taṃ papaṭṭhaṃ
akatvā pucchissāmi nan“ ti cintetvā imaṃ gātham āha :

¹ Bā addhiko. ² Bā omits ca. ³ Bā jivi- ⁴ C^o Bā idam. ⁵ Bā tiṇḍu-.

444. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraṇṇaṃ, tam me akkhāhi pucchito ti. 2127.

Ta. kena vaṇṇenā 'ti kena kāraṇena, hetunā ti paccayena.

Jūjako āha:

445. Yathā vārivaho pūro sabbakāle¹ na khīyati
evan taṃ yācit' āgañchiṃ, putte me dehi yācito ti. 2128. 5

Ta. vārivaho ti pañcasu mahānadīsu udavaho, na khīyatīti pipāsītehi āgantvā hatthehi pi bhājanehi pi ussiñcitvā khīyamāno² pi na khīyati³ evaṃ taṃ yācituṃ gacchanti⁴, tvam pi saddhāya pūritattā⁵ evarūpo yevā 'ti maññamāno ahaṃ taṃ yācituṃ āgañchiṃ, putte me -- ti mayā yācito tava putte mayhaṃ. 10
dāsathāya dehīti

Taṃ sutvā M. somanassajāto hutvā pasāritahatthe⁶ sa-
hassatthavikaṃ ṭhapento viya pabbatapādaṃ unnādentō i. g. ā.:

446. Dadāmi na vikampāmi, issaro naya brāhmaṇa,
pāto gatā⁷ rājaputti⁸ sāyaṃ uñchāto ehitī. 2129. 15
447. Ekarattim vasi tvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
tassā nahāte upaghāte⁹ atha ne mālādhārīne 2130.
448. Ekarattim vasi tvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
nānāpupphehi sañchanne nānāgandhavibhūsite
nānāmūlaphalākinne gacchissā¹⁰ brāhmaṇā 'ti. 2131. 30

Ta. issaro ti tvaṃ mama puttānaṃ issaro sāmiko hutvā etto¹¹ naya nayābhi, api ca kho pan' etaṃ¹² kāraṇaṃ atthi: etesaṃ mātā rājaputti phalā-
phalathāya pāto gatā sāyaṃ araṇṇato āgamissati tāya ānītāni madhuraphalā-
phalāni paribhuñjitvā idh' eva thāne¹³ ajj' ekarattim vasi tvā pāto va dārake
gahetvā gamissasīti¹⁴, tassa nahāte ti tāya nahāpīte, upaghāte¹⁵ ti sī- 25
samhi¹⁶ upasiṃghite¹⁷, atha te mālādhārīne¹⁸ ti atha vicitrāya mālāya
alamkate mālāṃ vahaṃāne, pālipotthakesu pana atha te mālādhārīno ti likhitaṃ,
tass' attho na vicārito, mūlaphalākinne ti maggapātheyyass' atthāya diṇnehi
nānāphalāphalehi ākinne, gacchissā ti gamissasīti¹⁹.

Jūjako āha:

30

¹ Bds -lam. ² Cks -ne, Bđ pivamāno ³ Bđ adds na sussati. ⁴ Bđ evaṃ taṃ yācitāgañchinti. ⁵ Cks add yeva. ⁶ Cks -taṃ hatthe. ⁷ Bđ gato; gatā wanting in Cks. ⁸ all three MSS -i. ⁹ Bđ upaghāte. ¹⁰ Bđ gaccha ādāya. ¹¹ Bđ etc. ¹² Cks ekaṃ. ¹³ Bđ vane ¹⁴ Cks omit ga-. ¹⁵ Bđ upaghāte. ¹⁶ Cks sīsam. ¹⁷ Cks -siṃghate. ¹⁸ Cks -no. ¹⁹ gacchissā - - wanting in Bđ.

449. Na vāsam abhirocāmi, gamanaṃ mayha ruccati,
antarāyo pi me assa, gacchaṃ ñeva rathesabha. 2132.
450. Na h' etā yācayogī naṃ, antarāyassa kāriyā,
itthiyo¹ mantaṃ jānanti, sabbam gaṇhanti vāmato. 2133.
- 5 451. Saddhāya dānaṃ dadato māsaṃ addakkhi mātaraṃ,
antarāyam pi sā kayirā, gacchaṃ ñeva rathesabha. 2134.
452. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
saddhāya dānaṃ dadato evaṃ puññaṃ pavaḍḍhati. 2135.
453. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
mādisassa dhanam datvā rāja saggam gamissatīti. 2136.

Ta. na hetā yācayogī naṃ ti ettha naṃ ti nīpātamattaṃ, i. v. h.:
mahārāja etā itthiyo nāma na hi yācayogī yācanāya² anucchavikā na honti
kevalaṃ antarāyassa kāriyā ti dāyakanāṃ puññantarāyaṃ yācakanāṃ ca lābhan-
tarāyaṃ karonti, mantaṃ ti itthiyo³ māyaṃ nāma jānanti, vāmato ti sab-
15 baṃ⁴ vāmato gaṇhati na dakkhinato⁵, saddhāya - - ti kammaṃ ca phalaṃ ca
saddahitvā dānaṃ dadato, māsaṃ ti mā āsaṃ⁶ mātaraṃ addakkhi, kayirā ti
kareyya, amantayassute ti jānāpehi mayā saddhim pesehīti vadati, dadato
ti dadantassa.

Vessantaro āha:

- 20 454. Sace tvaṃ n' icchase dattḥum mama bhariyaṃ patibbataṃ
ayyakass' api dassahi⁷ Jālim Kaṇhājinaṃ ubho⁸. 2137.
455. Ime kumāre disvāna mañjuke piyabhāṇine
patīto sumano vitto⁹ bahuṃ dassati¹⁰ te dhanan ti. 2138.

Ta ayyakassā 'ti mayhaṃ pītuno Saṇjaya-mahārājassa dvinnam ku-
24 mārānaṃ ayyakassa, dassatīti¹¹ so rāja tuyhaṃ bahuṃ dhanam dassati¹².

Jūjako aha:

456. Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me,
rājā¹³ daṇḍāya maṃ dajjā vikkiṇeyya haneyya vā
jino dhanā ca dāse¹⁴ ca gārayhassa brahmabandhuyā ti. 2139.
- 30 Ta. acchedanassā 'ti acchinditvā gahanassa bhāyāmi, rājā¹⁵ - - ti ayaṃ
brāhmaṇo dāraḥ cora¹⁶ daṇḍam assa upanethā¹⁷ ti evaṃ daṇḍatthāya maṃ

¹ Bā itthikā. ² Cks yācamānāya. ³ Cks itthi. ⁴ Cks sabbā. ⁵ Cks -to. ⁶ Cks
etesam. ⁷ so Cks; Bā ayyakassāmi me dehi; read: ayyakassāp' ime dehi? ⁸
Bā jālikanbhājinaucubho. ⁹ Bā citto. ¹⁰ Cks dasseti. ¹¹ Ck dassati no ti, Cs
dassati to ti, B² dassati ne dhananti. ¹² Cks dassasīti. ¹³ Ck Bā rāja. ¹⁴ Bā
dāsā. ¹⁵ Bā rāja. ¹⁶ Cks adā ti. ¹⁷ Bā dethā.

rājanam¹ dadeyya, gārayh' assa -- ti kevalam brāhmaṇiyā ca garahitabbā² bhavissāmīti.

Vessantaro āha :

457. Ime kumāre disvāna muṇḍuke piyabhāṇine
dhamme t̥hito mahārājā Sivīnam ratthavaḍḍhano
laddhā pītisomanassam bahum dassati te dhanan ti. 2140. 5

Jūjako āha :

458. Nāhan tam pi karissāmi yaṁ maṁ tvaṁ anusāsasi,
dārake ca ahaṁ nessam brāhmaṇiyā paricārake ti. 2141.

Ta. dārake cā 'ti alam mayham aṇṇena dhanena ahaṁ ime dārake' ca 10
attano brāhmaṇiyā paricārike³ nessāmīti.

Tam tassa pharusavacanam sutvā dārakā piṭṭhipaṇṇasālam
gantvā tato piṭṭhipaṇṇasālato pi palāyitvā gumbagahane nili-
yitvā⁴ tatrāpi Jūjakenāgantvā gahitam⁵ viya attānam sampassa-
mānā kampantā katthaci t̥hātum⁶ asamattā ito c' ito ca dhā- 15
vitvā caturassapokkharanītiram gantvā ḍalham vākacīram nivā-
setvā udakam oruyha pokkharapattam sīse t̥hapetvā udakena
paṭicchannā hutvā atthamsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

459. Tato kumārā vyadhitā⁷ sutvā luddassa bhāsitaṁ
tena tena padhāvimsu Jāli Kaṇhājina ubho⁸ ti. 2142. 20

Jūjako pi kumāre adisvā Bo-am apasādesi „bho Ve-ra
tvaṁ idān' eva mayham dārake datvā mayā 'nāham Jetuttara-
nagaraṁ gamissāmi dārake mama⁹ brāhmaṇiyā paricārike
nessāmīti' vutte iṅgitasaṇṇam datvā putte palāpetvā ajānanto 25
viya nisinno, n' atthi maṇṇe lokasmiṁ tayā sadiso musāvādo"
ti¹⁰, tam sutvā M. kampito hutvā „te palātā bhavissantīti"
cintetvā „brāhmaṇa mā cintayi, ānemi¹¹ te kumāre" ti utthāya
piṭṭhipaṇṇasālam gantvā tesam vanagahanam¹² pavitṭhabbhavam

¹ so Cks; Bā amaccānam. ² so all three MSS. for -o? ³ Cks -rikā. ⁴ Bā niliyimsu. ⁵ Cks -tā. ⁶ Bā sandhāretum. ⁷ so Cks for vyadhitā? Bā byādhitā.
⁸ Bā cubho ⁹ Cks mam. ¹⁰ Bā -diti. ¹¹ Bā ānessāmi. ¹² Bā gumba-.

ñatvā padavaḷaṇṇānusārena p-tīraṃ gantvā udae otiṇṇapadam
disvā „udakaṃ oruḃha ṭhitā bhavissantīti“ ñatvā „tāta¹ Jālīti“
pakkositvā gāthādvayam āha :

460. Ehi tāta piyaputta², pūretha mama pāramiṃ,
5 hadayam me 'bhisīncetha, karotha vacanaṃ mama. 2143.
461. Yānanāvā³ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi santāressaṃ sadevakan ti⁴. 2144.

Tāta Jālīti pakkosi⁴, kumāro pitu saddaṃ sutvā evaṃ
cintesi: „brāhmaṇo maṃ yathāruciṃ karotu pitarā saddhiṃ
10 dve kathā na kathessāmīti“ sīsaṃ nīharitvā pokkharapattāni
viyūhanto udakā uttaritvā M-assa dakkhiṇapāde patitvā gop-
phakasandhiṃ daḷhaṃ gahetvā parodi, atha naṃ M. āha: „tāta
bhaginī te kuhin“ ti, „tāta ime sattā nāma bhaye uppanne attā-
nam eva rakkhantīti“, atha M. „puttehi me katikā kathā bha-
15 vissantīti“ ñatvā „ehi amma Kaṇhe“ ti pakkositvā gāthādvayam ā. :

462. Ehi amma piyadhīti⁵, pūretha mama pāramiṃ⁶,
hadayam me 'bhisīncetha, karotha vacanaṃ mama. 2145.
463. Yānanāvā⁷ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi uddharissaṃ⁸ sadevakan ti. 2146. .
20 Sāpi „pitarā saddhiṃ dve kathā na kathessāmīti“ tath'
eva uttaritvā M-assa vāmapāde patitvā gopphakasandhiṃ⁹ daḷ-
haṃ gahetvā parodi, tesaṃ assūni M-assa phullapadumavaṇṇe
pādapiṭṭhe patanti, tassa assūni tesaṃ suvaṇṇaphalakasadisāya
piṭṭhiyā patanti, atha M. kumāre utṭhāpetvā assāsetvā „tāta
25 Jālī, kiṃ tvaṃ mama dānavittabhāvaṃ na jānāsi, ajjhāsayaṃ
me tāta matthakaṃ pāpehīti“ vatvā goṇe agghāpento viya
tatth' eva ṭhito kumāre agghāpesi, so kira puttaṃ āmantetvā
āha: „tāta Jālī, tvaṃ bhujisso hotukāmo brāhmaṇassa nikkha-

¹ Cks ammatāta. ² B^d piyāputtā ³ B^d adds tattha hadayaṃ me bhisīncethā
ti brāhmaṇa akkosaṇena uphaṃ mama hadayaṃ vupasaṃmettha bhavasāgare ti
sāgarasādisa bhava acalā yānā ca nāvā ca me hotha ahaṃ sadevakaṃ lokaṃ jāti-
pāraṃ tāressāmīti. ⁴ B^d omits tāta - -. ⁵ B^d piyā dhītā ⁶ Cks piyā me dāna-
pārami. ⁷ Cks yanā-. ⁸ Cks -rissāmi ⁹ all three MSS. goppa-.

sahassam datvā bhujisso bhavēyyāsi, bhaginī pi kho pana te
uttamarūpadharā, koci nīcajātiko brāhmaṇassa kiñcid eva
dhanam datvā tava bhaginiṃ bhujissam katvā jātisambhedam
kareyya, aññatra raññā sabbasatadāyako nāma n' atthi, tasmā
bhaginī te bhujissā hotukāmā brāhmaṇassa dāsasatam dāsi- 5
satam hatthis. assas. usabhas. nikkhasatan ti sabbasatam' datvā
bhujissā hotū“ 'ti evam kumāre agghāpetvā samassāsetvā
assamapadam netvā kamaṇḍalunā udakam gahetvā „ehi vata
bho brāhmaṇā“ 'ti' sabbaññūtañāṇassa' patthanaṃ katvā uda-
kam pādetvā „puttena me sataguṇena sahasaguṇena satasa- 10
hasaguṇena sabbaññūtañāṇam eva piyataran“ ti paṭhavim unnā-
dento brāhmaṇassa piyaputtadānam adāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

464. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājinam ubho⁴
brāhmaṇassa adā dānam Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano. 2147. 15
465. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājinam ubho⁴
brāhmaṇassa adā vitto⁵ puttake dānam uttamam. 2148.
466. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahamsanam,
yaṃ kumāre padinnamhi medinī samakampatha. 2149.
467. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahamsanam, 20
yaṃ pañjalikato rājā kumāre sukhavacchite⁶
brāhmaṇassa adā dānam Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano ti. 2150.

Ta. vitto⁵ ti pītisomanasajāto hutvā, tadāsi yaṃ bhimsanakaṃ ti
tadā dānatejasa unnadanti⁷ mahāpaṭhavī kampi, Sinerupabbatarājā onamī, sabbe
devā sādhu-kāram adāmsu. yāva Brāhmalokā ekakolābhalam ahoṣi, khaṇḍikavassam 25
vassi⁸, akālaviṃṇulataṃ niccharīmsu, Himavantavāsīno sīhādāyo sakala-Himavantaṃ
ekaniṇṇādāmaṃ karīmsu, evarūpaṃ bhimsanakam ahoṣi, Pāliyaṃ pana medinī
samakampathā⁹ 'ti ettakam eva vuttam, yaṃ ti yadā, sukhavacchite ti su-
khasamvaḍḍhite sukhavasite sukhapari-pālīte adāsi, bho brāhmaṇa puttena me
sataguṇena sahasag. satasahasag. sabbaññūtañāṇam eva piyataran ti tass' 30
atthāya adāsi.

¹ Bā -tāni. ² Bā adds āmantetvā. ³ Bā adds paccayo hotu. ⁴ C^s -jinā ubho,
Bā -jinam cubho, C^k jālikanḍājināvubho. ⁵ C^ks citto. ⁶ C^ks -vajjite. ⁷ C^ks
-ti, Bā unnadenti. ⁸ Bā ghanika-, C^ks vasi ⁹ Bā sampakampathā.

M. dānaṃ datvā „aho sudinnaṃ me dānaṃ“ ti pitiṃ up-
pādetvā kumāre olokeno atthāsi. Jūjako pi vanagumbaṃ pavī-
sitvā valliṃ dantehi bhinditvā ādāya kumārassa dakkhiṇa-
hatthaṃ kumārikāya vāmahatthena saddhiṃ ekato bandhitvā
5 tam eva valliakoṭhi poṭṭhayamāno gahetvā pāyāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

468. Tato so brāhmaṇo luddo lataṃ dantehi chindiya
lataṃ hatthe bandhitvā lataṃ anumajjatha. 2151.
469. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya¹ brāhmaṇo
10 ākoṭayanto te² neti³ Sivirājassa pekkhato ti. 2152.

Ta. tesāṃ pahaṭṭhāne chavi chijjati lohitaṃ paggharati,
paharaṇakāle aññaṃaññaṃ piṭṭhiṃ dadanti⁴, ath' ekasmiṃ
visamattṭhāne brāhmaṇo pakkhalitvā pati, kumārānaṃ mudu-
hatthehi thaddhavalli gaḷitvā gatā, te rodamānā palāyitvā
15 M-assa santikaṃ āgamimsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

470. Tato kumārā pakkāmuṃ brāhmaṇassa pamuñciya,
assupunṇehi nettehi pitaraṃ so udikkhati. 2153.
471. Vedham assatthapattaṃ va pitu pād' abhivandati,
20 pitu pādāni vanditvā idaṃ vacanam abravī: 2154.
472. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
yāva ammaṃ pi passemu atha no tāta dassasi. 2155.
473. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
mā no tvaṃ tāta adadā yāva ammāpi eti⁵ no,
25 tadāyaṃ brāhmaṇo kāmāṃ vikkīṇātu hanātu vā: 2156.
474. Balaṃkapādo addhanakho⁶ atha ovaḍḍhapiṇḍiko⁷
dīghuttaroṭṭho capalo kalāro bhaggaṇāsako 2157.
475. Kumbhūdarō bhaggapiṭṭhi atho visamacakkhulo⁸
lohamassu⁹ haritakeso valīnaṃ¹⁰ tilakāhato 2158.
30 476. Piṅgalo ca vinato ca vikato¹¹ ca brahā kharo¹²
ajināni ca sannaddho amanusso bhayānako 2159.

¹ Bā daṇḍāñcādāya. ² Cks so. ³ Cks nete. ⁴ Bā piṭṭhiyo namanti. ⁵ Bā etu.
⁶ so Cks; Bā andha-. ⁷ Bā obandha-. ⁸ Bā -uko. ⁹ Cks lomahassu. ¹⁰ Bā
valīnaṃ ¹¹ Bā -to ¹² Cks karo.

477. Manusso udāhu yakkho maṁsalohitabhojano
gāmā araṇṇaṁ āgama dhanam tam tāta¹ yācati,
niyamāne piśācena kin nu tāta udikkhasi, 2160.
478. Asmā² nūna te hadayaṁ āyasaṁ dāḥabandhanam
yo no baddhe na jānāsi brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sumbhati. 2161.
479. Idh' eva acchataṁ Kaṇhā na sā jānāti kismici
migīva khīrasammattā³ yūthā hīnā pakandatiti. 2162.

5

Ta. udikkhatiti pitu santikaṁ gautvā pakampamāno oloketi, vedhan
ti vedhamāno, tvañca no tāta dassasīti tāta tvañ ca amhe tāya anāgatāya 10
eva brāhmaṇassa adāsi, mā evaṁ kari, adhivāsehi tvaṁ kalam tāta yāva ammam
pi passemu, aha no tāta ammāya dīṭṭhakāle tvaṁ pi dassasi, vikkinātu ha-
nātu vā ti tāta ammāya āgatakāle esa amhe vikkinātu vā hanātu vā yaṁ vā
icchatī tam vā karotu, api ca kho paṇ' esa kakkhaḷo pharuso aṭṭhārasahi purisa-
dasehi samannāgato ti aṭṭhārasapurisadase kathesi: tattha balamkapādo pat- 15
tharita-pādo⁴, addhanakho⁵ ti pūṭinakho ti s., aha ovaḍḍhapinḍiko⁶ ti
hetṭhā galitapinḍikatamam⁷, dīghuttaroṭṭho ti mukham pidahitvā ṭhitena⁸
uttaroṭṭhena samannāgato, capalo ti paggharitalālo, kaḷāro ti sūkaradāṭṭhehi
samannāgato, bhaggaṇāsako ti bhaggaṇā nāsāya s., lohamassū⁹ ti tamba-
vaṇṇamassu, haritakeso ti suvaṇṇavaṇṇakeso virūḷhakeso, valinaṁ ti sarīra- 20
cammassa valinagahito¹⁰, tilakāhato ti kaḷatilahehi parikkhitto¹¹, piṇḍalo ti
bilālakkhisaḍḍhehi akkhihi s., vinato ti kaṭiyaṇ ca piṭṭhiyaṇ ca khandhe cā 'ti
tisu ṭhāneṣu vammko, vikato ti vikatapādo¹² abaddhasandhiti pi vuttam, kaṭakato¹³
ti vivarantehi aṭṭhisandhīhi samannāgato, brahā ti dīgho, amanusso ti ua
manusso manussavesena vicaranto pi yakkho esa, bhayānako ti ativiya bhiṇ- 25
ṇako, manusso vā udāhu yakkho ti tāta sace evaṁ koci puccheyya aha maṁ-
salohitabhojano ti vuttam yuttam, dhanam tam tāta yācatīti tāta esa am-
hākaṁ maṁsam khādītukāmo tumhe puttadhanam yācati, udikkhasīti maj-
jhataṁ¹⁴ pekkhasi, asmā¹⁵ nūna te hadayan ti tāta mātāpitunnam hadayan
nāma puttesu mudukaṁ hoti puttānam dukkham na sahati¹⁶, tava pana pāsāṇo¹⁷ 30
viya maññe hadayaṁ athavā¹⁸ āyasaṁ dāḥabandhanam, tena amhākaṁ evarūpe
dukkhe uppanne¹⁹ na jānāsīti ajānanto viya acchasi, accāyikena luddena
'ti ativiya luddena pamāṇāṭikkantena, yo no ti brāhmaṇena no amhe kanittha-
bhātike baddhe bandhite yo tvaṁ na jānāsi²⁰, sumbhataṁ poṭheti²¹, idheva

¹ Cks dhanam tātāva. ² Cks add ha. ³ Bā khīrasampattā, Cks sara-. ⁴ Bā patthata-.

⁵ Bā anta-, Bā andha-. ⁶ Cks ovaḍḍhi, Bā obandha-. ⁷ so Ck; Ck -piṇḍitata-
marū, Bā -piṇḍimaso. ⁸ Bā add dīghena. ⁹ Cks lomahamsū. ¹⁰ so Cks;
Bā valigahitaṁ. ¹¹ Bā -kinno. ¹² Ck vinata-, Bā vikoṭo ti vikata-. ¹³ Bā
kaṭakatā. ¹⁴ Bā ajbu. ¹⁵ Cks amma. ¹⁶ Bā -anti. ¹⁷ Bā -na. ¹⁸ Cks ti. ¹⁹
Bā add na rujjati. ²⁰ Cks omit yo no ti - -. ²¹ Bā pothi-.

acchatan ti tāta ayaṃ Kaṇhājinaṃ na kiñci dukkhaṃ jānāti, yathā nāma khīra-sammattā¹ migapotikā yūthaparilīnā mātaraṃ apassanti khirattāya pakandati evaṃ ammaṃ apassanti kanditvā sussitvā marissatīti, tasmā mañ ñeva brāhmaṇassa dehi, ahaṃ gamissāmi, ayaṃ Kaṇhājinaṃ idh' eva hotū 'ti.

5 Evaṃ vutte' M. na kiñci kathesi, tato kumāro mātāpi-tunnaṃ ārabba paridevanto āha:

480. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ (supra p. 80)
yañ ca ammaṃ na passāmi² tam me dukkhataraṃ ito. 2163.
481. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ
10 yañ ca tātaṃ na passāmi³ tam me dukkhataram ito. 2164.
482. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁴
Kaṇhājinaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2165.
483. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁵
Kaṇhājinaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2166.
- 15 484. Sā nūna kapaṇā ammaṃ ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājinaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2167.
485. So nūna kapaṇo tāto ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājinaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2168.
486. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁶,
20 aḍḍharatte va⁷ ratte vā nadīva avasucchati⁸. 2169.
487. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁶,
aḍḍharatte va⁷ ratte vā nadīva avasucchati⁸. 2170.
488. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvārītā
vividhāni rukkhajātāni—tāni ajja jahāmase. 2171.
- 25 489. Assattā panasā cēme⁹ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni—tāni ajja jahāmase. 2172.
490. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
yath' assu pubbe kilāma—tāni ajja jahāmase. 2173.
491. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
30 yān' assu pubbe dhārema—tāni ajja jahāmase. 2174.
492. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma—tāni ajja jahāmase. 2175.
493. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kilāma—tāni ajja jahāmase ti. 2176.

¹ Ck -sammattā, B^d -samattā. ² Ck -o. ³ B^d passissam. ⁴ B^d rucchati, B^e rujjati. ⁵ B^d ciraṃ rucchati assame. ⁶ B^d rucchati. ⁷ Ck^s ca. ⁸ Ck^s -sujjhati, B^d -sussati. ⁹ B^d cime.

Ta. pumunā ti bhavē vicarantena¹ pumunā purisena mādīsena, labbhā ti labhitabbam eva, tamme dukkhatarāṃ ito ti tam me ammaṃ passitum alabhaṃtassa dukkhaṃ hoti ito² poṭhena dukkhato sataguṇena dukkhatarāṃ, rucchitīti rodissati, addharatteva rattevā ti sakalaratte vā amhe saritvā ciraṃ rodissati, avasucchatīti³ appodakā kunnadī viya avasucchissati⁴, yathā⁵ 5
 khippam eva sussati evaṃ aruṇe uggacchante yeva sussitvā marissatīti adhippā-
 yen' evaṃ āha, vedisā ti olambanasākhā, tānīti yesaṃ no mūlapupphaphalāni⁶
 gaṇhantehi⁷ ciraṃ kīlitaṃ tāni ajja ubbo pi mayāṃ jahāma, hatthikā ti ten'
 eva amhākaṃ kīlanatthāya katahatthikā⁸.

Evaṃ paridevamānam eva saddhiṃ bhaginiyā Jūjako pi 10
 āgantvā poṭhento⁹ gaṇetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

494. Niyyamānā kumārā te pitaraṃ etad abruvum:
 ammaṃ ārogyaṃ vajjāsī tvaṃ ca tāta sukhī bhava. 2177.
 495. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime 15
 tāni ammaṃ dajjāsī sokaṃ tehi viñessati. 2178.
 496. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
 tāni ammaṃ udikkhanti¹⁰ sokaṃ pativiñessatīti. 2179.

Mahāsattassa putte arabbha balavasoko uppajji hadaya-
 maṃsaṃ uṇhaṃ ahosi, so¹¹ kesarasīhena gaṇitamattavāraṇo viya 20
 Rāhumukhe pavittḥacando viya kampamāno sakabhāvena san-
 dhāretum asakkonto assupunnehi nettehi paṇṇasālaṃ pavisitvā
 karuṇaṃ paridevi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

497. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo 25
 paṇṇasālaṃ pavisitvā karuṇaṃ paridevayīti. 2180.
 Tatoparam Mahāsattassa vilāpagāthā honti:
 498. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dāraṇā,
 sāyaṃ samvesanākāle ko ne dassati bhojanaṃ. 2181.
 499. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dāraṇā, 30
 sāyaṃ samvesanākāle amma chāt' amha detha no. 2182.

¹ Ck^s -to. ² Ck^s imenā. ³ Ck^s -sujjhati. B^d -sussati ⁴ Ck^s -sujjhissati, B^d
 -sussissati. ⁵ Ck^s tathā. ⁶ Ck^s mūle pupphaphalābhi. ⁷ B^d gaṇhitehi. ⁸ B^d
 hatthirūpakā. ⁹ B^d adds te. ¹⁰ Ck^s -ti, B^d udikkhati. ¹¹ Ck^s sokena.

500. Kathan nu pathaṃ gacchanti pattikā anupāhanā
santāsunehi¹ pādehi, ko ne hatthe gaheṣṣati. 2183.
501. Kathan nu so na lajjeyya sammukhā paharam mama
adūsakānaṃ puttānaṃ alajjī vata brāhmaṇo. 2184.
502. Yo hi me dāsīdās² assa añño vā pana pessiko
tassāpi suvihīnassa³ ko lajjī⁴ paharissati. 2185.
503. Vārijassēva me sato⁵ baddhassa kumināmukhe
akkosati paharati piye putte apassato ti. 2186.

Ta. Kanvajjā 'ti kathan nu ajja⁶, uparucchanti⁷ saṭṭhiyojanamaggāṃ
10 upagantvā rodissanti, saṃvessaṇākāle ti mahājanassa paribbuñjanākāle⁸, ko
ne dassatīti ko nesaṃ bhojanaṃ dassati, kathan nu pathaṃ gacchanti⁹
kathan nu saṭṭhiyojanamaggāṃ gamissanti, pattikā ti batthiyānādirahitā, anu-
pāhanā ti upāhanamattehi viyuttā sukhumālā vatapādā¹⁰, gaheṣṣatīti kila-
mathavinodanathāya ko gaṇhissati, dāsīdāsassa¹¹ 'ti dāsīdāso assa, añño
15 vā -- ti tassa pi dāso ti evaṃ paramparāyo mayhaṃ catuttho pesiyo pesana-
kāraḥ assa, tassa evaṃ suvihīnassa¹² 'ti ayaṃ Vessantarassa dāsapatidāso ti
ñatvā ko lajjī paharissatīti lajjāsampanno ko pahareyya, yuttaṃ nu kho
tassa nillajjassa mama putte¹³ paharitun ti, vārijassevā¹⁴ 'ti kumināmukhe bad-
dhassa macchassēva sato mama, apassato ti akāro nipātamatthaṃ passantassa¹⁵
20 eva piyaputte¹⁶ akkosati c¹⁷ eva garahati ca aho vata dāruṇo ti.

Atha M-assa kumāresu sinehena evaṃ parivitakko udapādi
„ayaṃ brāhmaṇo mama putte ativiya vihetthetīti“, sokaṃ san-
dhāretuṃ asakkonto „brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitakkhayaṃ
pāpetvā ānessāmi te kumāre“ ti, tato „atthānam etaṃ, kumā-
25 rānaṃ pīḷanaṃ atidukkhaṃ iti dānaṃ datvā anutappanaṃ
nāma sataṃ dhammo na hotīti“ cintesi, tadatthajotanāya ime
dve parivitakkagāthā nāma honti:

504. Ādu cāpaṃ gahetvāna khaggaṃ bandhitvā vāmato (III p. 340)
ānayāmi sake putte, puttānaṃ hi vadho dukko. 2187.
30 505. Addhā hi me¹⁸ taṃ dukkharūpaṃ yaṃ kumārā vihaṇṇare,
sataṃ ca dhammam aññāya ko datvā anutappatīti. 2188.

Ta satan ti-pubba-Bodhisattānaṃ paveniyaṃ dhammaṃ, so kira tasmīṃ
khaṇe Bodhisattapaveniṃ anussari, tato sabba-Bodhisattānaṃ dhanapariścāgaṃ

¹ so C^o B^d; C^o yan-. ² C^o B^d -i, C^o ajjī. ³ C^o supihīnassa, C^o supihīnassa,
B^d suvihīnassa. ⁴ C^o -i, B^d lajja. ⁵ B^d pomāto. ⁶ B^d kaṃ nu ajja. ⁷ B^d
parivasanā-. ⁸ so C^o; C^o vana-, B^d sukhumālāpādā, omitting vata. ⁹ C^o su-
vihitassā, B^d supihānassā. ¹⁰ C^o add koci. ¹¹ B^d aṭhāna me.

aṅgapariccāgaṃ jīvitap. puttap. bhariyapariccāgaṃ ti ime pañca mahāpariccāgo
 apariccajitvā Buddha-bhūtapubbā nāma n' atthi, ahaṃ tesam abbhantaro¹,
 mayāpi puttadhītarō adatvā na sakkā Buddhena bhavitun ti cintetvā kim tvaṃ
 Ve-santara paresaṃ dāsathāya dinnaputtānaṃ dukkhabhāvaṃ na jānāsi yena²
 brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitakkhayaṃ pāpessāmīti saññaṃ uppādesi, dānaṃ³
 datvā pacchā anutāpo⁴ nāma tava ananurūpo ti evaṃ attānaṃ paribhāsītva sace
 pi so kumāre māressāti⁵ dinnakālato patthāya mama na kiñci hotū 'ti evaṃ⁶
 dalhasamādānaṃ adhiṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamitvā paṇṇasāladvāre pāsāpa-
 phalake kañcanapaṭimā viya nisīdi.

Jūjako pi⁷ kumāre poṭhetvā nesi. Tato kumārō vilapanto ā.: 10

506. Saccam kir' evam āhaṃsu narā ekacciya idha
 yassa n' atthi sakāmatā yathā n' atthi⁷ tath' eva so. 2189.
507. Ehi Kaṇhe marissāma n' atth' attho jīvitena no
 dinn' ambhā ti⁸ janindena brāhmaṇassa dhanesino
 accāyikassa luddassa yo no gāvo va sumbhati. 2190. 15
508. Ime te jambukā rukkḥā vedisā sindhuvārītā (cfr. supra v. 488)
 vividhāni rukkḥajātāni tāni Kaṇhe jahāmase. 2191.
509. Assatthā panasā cēme⁹ nigrodhā ca kapitthanā
 vividhāni phalajātāni tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2192.
510. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
 yatth' assu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2193. 20
511. Vividhāni pupphajātāni asmim upari pabbate
 yān' assu pubbe dhārema tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2194.
512. Vividhāni phalajātāni asmim upari pabbate
 yān' assu pubbe bhuñjāma tāni Kaṇhā¹⁰ jahāmase. 2195. 25
513. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
 yehi-ssu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase ti. 2196.
- Ta. yassā 'ti yassa santike sakāmatā n' atthi

Puna brāhmaṇo ekasmiṃ visamaṭṭhāne pakkhalitvā patito,
 tesam hatthato bandhanaṃ¹¹ muñcitvā gataṃ¹², te pahaṭakukkuṭā¹³ so
 viya kampamānā palāyitvā ekavegen' eva pitu santikaṃ gatā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

514. Niyyamānā kumārā te brāhmaṇassa pamuñciya
 tena tena padhāviṃsu Jālī Kaṇhājīnā vubho¹³ ti. 2197.

¹ Bā adda hoti. ² Bā kena. ³ Cks -tappo. ⁴ Bā māressati, Cks omīti mā-. ⁵
 Bā na kiñci katabaṃ hotiti so. ⁶ Bā adda bodhisattassa mukhe. ⁷ Bā pitā
 atthi ⁸ Cks Bā si. ⁹ Bā cime. ¹⁰ Cks -hā. ¹¹ Bā bandhunavallī. ¹² Bā
 galitaṃ. ¹³ Bā cubho.

Ta. tena tenā 'ti tena muttakhaṇena¹ yena disābhāgena tesam pitā atthi
tena padhāvimsu, padhāvitvā pitu santikam eva gamimsū 'ti a.

Jūjako vegen' utthāya vallidaṇḍahatto kappuṭṭhānaggi viya
uggiranto² āgantvā „atvīya palāyitum chekā tumhe“ ti hatthe
5 bandhitvā puna nesi.

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

515. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya brāhmaṇo
ākoṭayanto te³ neti Sivirājassa pekkhato ti. 2198.

Evam niyyamānesu Kaṇhājina nivatitvā oloketi pitarā
10 sallapi.

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

516. Tam tam Kaṇhājina voca ayaṁ maṁ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsiyaṁ. 2199.

517. Na cāyaṁ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā,
15 yakkho brāhmaṇavaṇṇena khādītum tāta neti⁴ no,
niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasi. 2200.

Ta. tan ti tam passamānaṁ nisinnaṁ pitarāṁ Sivirājāṁ, dāsiyaṁ ti
dāsikaṁ, khādītum ti khādanatthāya ayaṁ no giridvāraṁ asampatte yeva
ubho hi eskkhūhi surattalohitabindū⁵ paggharantehi khādissāmiti neti, khādītum
20 pacitum⁶ vā neti, kim amhe udikkhasi, sabbadā tvaṁ sukhito hohi⁷!

Daharakumārikāya vilapantiyā kampamānāya gacchantiyā
M-assa balavasoko uppajji hadayavatthum uḥham ahosi, nāsi-
kāya appahontiyā mukhena uṇhe assāsapassāse vissajjesi, assūni
lohita-bindūni hutvā nettehi nikkhamimsu, so idaṁ evarūpaṁ
25 dukkhaṁ sinehadosen' eva jāyati⁸ na aññena kāraṇena, sinehaṁ
akatvā majjhatten' eva bhavitabban ti tathārūpaṁ sokasallaṁ
attano ñāṇabalena vinodetvā pakatinisinnākārena' eva⁹ nisīdi.
Giridvāraṁ asampatte yeva kumārī vilapanti agamāsi:

518. Ime no pādukā dukkhā, dīgho c' addhā suduggamo,
30 nīce c' olambate¹⁰ suriyo, brāhmaṇo ca taretī¹¹ no. 2201.

¹ Ck -kāraṇena, Cs vuttakāraṇena. ² Bā avattharanto. ³ Cks so. ⁴ Cks netu.

⁵ Bā rattalohitehi. ⁶ Cks pacci-. ⁷ Cks hoti. ⁸ Bā jātam. ⁹ Cks -kāraṇe-
neva. ¹⁰ Ck nīcova-, Cs nīcova-, Bā nīceco. ¹¹ Ck va taroti, Cs va tarohi.

519. Okandāmasi¹ bhūtāni pabbatāni vanāni ca,
sarassa sirasā vandāma supatitthe ca āpake² 2202.
520. Tīṇalatā ca³ osadhyo pabbatāni vanāni ca
ammañ ārogyaṃ vajjātha: ayan no neti brāhmaṇo. 2203.
521. Vajjantu bhonto ammañ ca Maddiñ amhāka mātarañ: 5
sace anupatitukāmāsi khippaṃ anupatiyāsi no, 2204.
522. Ayaṃ ekapadī eti ujuṃ gacchati assamañ
tam eva anupatiyāsi⁴, api passesi no⁵ lahuṃ. 2205.
523. Aho vata re jaṭiṇi vanamūlaphalahārike
suññāṃ disvāna assamañ tan te dukkhaṃ bhavissati, 2206. 10
524. Ativelaṃ nūna ammaṃ uñchāladdho⁶ anappako
yā no baddhe na jānāti brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sambhati. 2207.
525. Ah' ajja⁷ ammañ passemu sāyaṃ uñchāto āgataṃ,
dajjā amma brāhmaṇassa phalaṃ khuddena missitaṃ, 2208. 15
526. Tadāyaṃ asito⁸ dhāto⁹ na bālhaṃ tarayeyya¹⁰ no,
sutā¹¹ ca vata no pādā, bālhaṃ tāreti¹² brāhmaṇo,
iti tattha vilapiṃsu kumārā mātugiddhino¹³ ti. 2209.

Ta pādukaṃ ti khuddapādā, okandāmasi¹⁴ avankandāma¹⁵, apacitīm
nīcavuttīm dassentā jānāpema, sarassā 'ti imassa padumasarassa pariggāhikān' 20
eva¹⁶ nāgakulāni sirasā vandāma, supatitthe¹⁷ va āpake¹⁸ ti sobhanatit-
thāya¹⁹ nadiyā adhiwatthadevatāpi vandāma, tīṇalatā cā 'ti²⁰ tīṇāni ca olam-
banalatāyo ca, osadhyo ti osadhiyo sabbattha adhiwatthā ca devatā sandhāy
evam āha, anupatitukāmā ti sace pi sā amhākaṃ padānupadaṃ āgantukāmā,
api passesi no²¹ lahuṃ ti api nāma etāya ekapadiyā anupatamānā puttake 25
te²² lahuṃ passeyyāsīti evaṃ tam vadeyyāthā 'ti, jaṭiṇi ti baddhajaṭaṃ ārabha
āha, mātaraṃ pamukhaṃ²³ viya ālapanena ālapanti āha, ativelaṃ ti pamāṇā-
tikkantaṃ katvā uñchācariyāya laddhaṃ vanamūlaphalāphalaṃ, khuddena
missitaṃ ti taṃ ca khuddakamadhunā missitaṃ, asito ti asitāsano²⁴ pari-
bhuttepalo, dhāto²⁵ ti suhito, na bālhaṃ tarayeyya²⁶ 'ti na thaddha- 30
vegena nayeyya²⁷, mātugiddhino ti matari giddhena samannāgatā balava-
sinehā evaṃ vilapiṃsū 'ti. Kumārāpabbaṃ niṭṭhitaṃ.

¹ Cks okanda-, Bđ okkandāmasi. ² Cks va āvake. ³ Bđ tīnalatāni. ⁴ Bđ -pa-
theyyāsi. ⁵ Cks ne. ⁶ so all three MSS ⁷ Bđ apijja. ⁸ Cks asino. ⁹ Ck dāto,
Ck dāto corr. to dhāto. ¹⁰ Cks taraseyya, Bđ dhārayeyya. ¹¹ Bđ punā. ¹² Bđ
dhāreti. ¹³ Bđ -gaddhino. ¹⁴ Bđ okkandā-. ¹⁵ Bđ -kantāma. ¹⁶ Cks parigga-
haneva, Bđ -ggāhikādeva. ¹⁷ Bđ -tithe. ¹⁸ Cks āvake. ¹⁹ Bđ supatitthāya. ²⁰
Bđ tīṇalatāni. ²¹ Cks ne. ²² Bđ amhe. ²³ Bđ paramukhā. ²⁴ so Bđ; Cks
āsito ti nisinno. ²⁵ Bđ tato. ²⁶ Cks tareyyā, Bđ dhārayeyya. ²⁷ Bđ dhārayeyya.

Yam pana tam raññā paṭhaviṃ unnādetvā brāhmaṇassa
piyaputtesu dinnesu yāva Brahmaloḷā ekakoḷāhalaṃ ahosi tena
bhijjitahadayaṃ Himavantavāsiniḍevatāyo tesam brāhmaṇena niy-
yamānānaṃ vilāpaṃ sutvā mantayimsu: „sace Maddi sakālass’
5 eva¹ assamaṃ āgamissati tathā puttake adisvā Ve-raṃ puc-
chitvā brāhmaṇassa dinnabhāvaṃ sutvā balavasinehena padānu-
padaṃ dhāvitvā mahantaṃ dukkhaṃ anubhaveyyā“ ‘ti, atha
te’ devaputte „tumhe sīhavyagghadīpivesena² nimmitvā deviyā
gamanamaggaṃ³ rumbhitvā⁴ yāciyamānāpi⁵ yāva suriyass’
10 atthaṃgamā maggaṃ adatvā yathā candālokena assamaṃ pa-
visati evam assā sīhādīhi aviheṭṭhanatthāya ārakkhaṃ kareyyā-
thā“ ‘ti āṇāpesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

517. Tesam lālappitaṃ sutvā tayo vālā vane migā
15 sīho vyaggho ca dīpi ca idaṃ vacanaṃ abravuṃ: 2210.
528. Mā h’ eva no rājaputtī sāyaṃ uñchāto āgamā
mā h’ ev’ amhākaṃ nibbhoge heṭṭhayittha vane migā. 2211.
529. Sīho ce’ naṃ viheṭṭheyya vyaggho dīpi ca lakkhaṇaṃ
n’ eva Jātikumār’ assa kuto Kaṇhājinaṃ siyā,
20 ubhayen’ eva jiyetha patiṃ putte ca lakkhaṇā ti. 2212.

Ta. idaṃ vacanamabravuṃ ti tumhe tayo janā sīho ca vyaggho ca
dīpi ca ‘ti evaṃ tayo vālamigā hothā ‘ti idan tāva devatā tayo devaputte abra-
vuṃ, māheva no ti Maddi rājaputtī uñchāto sāyaṃ mā no āgamā candālokena
sāyaṃ eva gacchatū ‘ti vadanti, mā hevaṃ amhākaṃ nibbhoge ti amhākaṃ
25 bhoge vijjite amhākaṃ vanaghaṭṭāya mā naṃ koci migo heṭṭheti⁶, yathā na heṭ-
ṭheti⁶ evam assa ārakkhaṃ gaṇhathā ‘ti vadanti, sīho ce’ naṃ ti sace hi naṃ
anārakkhaṃ sīhādisu koci viheṭṭheyya ath’ assā jīvitaṃ kkhayaṃ pattāya n’ eva
Jālī assa kuto Kaṇhājinaṃ siyā, evaṃ sā lakkhaṇasampannā, ubhayena eva -- ti
dvihi koṭṭhāsehi jiyeth’ eva, tasmā susaṃvihitaṃ assā ārakkhaṃ karoṭṭha ‘ti.

30 Atha te devaputtā „sādhū“ ‘ti tāsāṃ devatānaṃ vacanaṃ
paṭisunivā sīhavyagghadīpino hutvā gantvā tassā āgamaṇa-
magge paṭipāṭiyā nipajjimsu. Maddi pi kho „ajja mayā dussu-

¹ Bā kālaaseva. ² Bā tayo ³ Cks -se. ⁴ Bā āga-. ⁵ Ck rūhahitvā. ⁶ Cks
yācamānāpi, ⁷ Cks va. ⁸ Bā hedhayittha. ⁹ Bā vihedhesi.

pino diṭṭho, sakālass' eva mūlaphalaṃ gahevā assamaṃ gamissāmīti¹ kampamānā mūlaphalāni upadhāresi, ath' assa hatthato khaṇṇi² patati, tathā amsato uggiṇā ca patati, dakkhiṇakkhi ca phandati, phalino rukkhā aphalā viya aphalā ca rukkhā phalino viya khāyimsu, dasa disā na paññāyimsu, sā⁵ „kin nu kho idaṃ pubbe abhūtapubbaṃ ajja hotīti“ cintetvā āha:

530. Khaṇṇittikam me patati dakkhiṇakkhi ca phandati
aphalā phalino rukkhā sabbā muyhanti me disā'. 2213.
531. Tassā sāyaṇhakālamhi assamāgamanam pati
atthamitamhi suriyamhi vālā panthe upaṭṭhahum. 2214. 10
532. Nice c' olambate³ suriyo dūre ca vata assamo,
yaṇ ca tesam ito hassam⁴ tan te bhuñjeyyūṃ bhojanam. 2215.
533. So nūna khattiyo eko paṇṇasālāya acchati
tosento dārake chāte mamaṃ disvā anāyatiṃ. 2216.
534. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā 15
sāyam samvesanākāle khirapitā va acchare. 2217.
535. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
sāyam samvesanākāle vāripitā va acchare. 2218.
536. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaram. 2219. 20
537. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā va upari pallale. 2220.
538. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2221.
539. Ekāyano ekapatho sarā sobbhā ca passato 25
aṇṇam maggam na passāmi yena gaccheyya assamam. 2222.
540. Migā nam' atthu rājāno kānanasmim mahabbalā,
dhammena bhātaro hottha, maggam me detha yācitā, 2223.
541. Avaruddhass' aham bhariyā rājaputtassa sirimato
taṇ cāham nātimaṇṇāmi Rāmaṃ Sītā v' anubbatā. 2224. 30
542. Tumhe ca putte passatha⁵ sāyam samvesanam pati
ahaṇ ca putte passeyyam Jālim⁶ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁷. 2225.
543. Bahuṇ c' idaṃ mūlaphalaṃ bhakkho cāyam anappako
tato upadāham dassāmi maggam me detha yācitā. 2226.

¹ so all three MSS. ² B^d adds: evaṃ sā paridevanti pakkāmi. ³ C^s ol-. ⁴ C^s bhassam, B^d hāyam for hāsam? ⁵ B^d passatha ⁶ C^s B^d jāli. ⁷ B^d -nā-vubho ॐ: -nāv' ubho?

544. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā
dhammena bhātaro hotha maggaṃ me detha yācitā ti. 2227.

Ta. tassā ti tassā mama, assamāgamanampatitī assamaṃ paṭicca
sandhāya āgacchantiyā, [upa]ṭṭhahun ti upaṭṭhāya thitā, te kira paṭhamam
5 paṭipāṭiyā nipaṭṭitvā tāya āgamanakāle uṭṭhāya vijambhitvā maggaṃ rumbhantā¹
paṭipāṭiyā tiriyaṃ aṭṭhamsu, yañca tesaṃ ti ahaṇ ca yaṃ ito mūlaphalaṃ
tesaṃ harissan taṃ Ve-ro ca puttakā c' assā 'ti te tayo pi janā bhuñjeyyūṃ,
aññaṃ tesaṃ bhojanaṃ n' atthi, anāyatin ti anāgacchantiṃ maṃ ṇatvā ekako
va nūna dārake tosentto nisinno ti, samvesanā kāle ti aññesu divasesu attano
10 khādāpanapivāpanakāle, khīrapitā vā 'ti yathā khīrapākā² khīrasa' atthāya
kanditvā taṃ alabhitvā kandantā va niddaṃ okkamanti evaṃ phalāphalattāya
kanditvā alabhitvā kandaṃānā va niddaṃ upagatā bhavissanti vadati, vāripitā
vā 'ti pade yathā pipasitā pāṇiyattāya kanditvā alabhitvā kandantā va niddaṃ
okkamanti iminā nāyen' attho daṭṭhabbo, acchare ti acchanti, paccug-
15 gatā - ti maṃ paccuggatā hutvā tiṭṭhanti, paccuggantun ti pi pātho, paccug-
gantvā ti a., ekāyano ti ekassa' eva³ ayano ti ekapadimaggo ekapatho ti so ca
eko va dutiyo n' atthi, okkamitvāpi gantun na sakkā, kasmā yasmā: sarā sobbhā
ca passato, nam' atthū 'ti sā aññaṃ maggaṃ adisvā ete yācitvā paṭikkamā-
pessāmīti phalapacchimā sīsato otāretvā añjalim paggayha namassamānā evaṃ
20 āha, bhātaro ti mayaṃ hi manussa rājaputtā tumhe migarājaputtā iti me
dhammena bhātaro hotha, avaruddhassā ti raṭṭhato pabbajitassa⁴, Rāmaṃ
Sītāvanubātā ti yathā Dasaratha-rājaputtam Rāmaṃ tassa kaṇṭṭhā bhaginī⁵
Sītā devī tass' eva aggamsheṣī hutvā taṃ anubbatā patidevatā hutvā appamattā
upaṭṭhāsi tathā aham pi Vessantaraṃ upaṭṭhāmi nātimaññāmīti vadati,
25 tumhe cā 'ti tumhe ca mayhaṃ maggaṃ datvā sayam gocaragahanakāle putte
passetha ahaṇ ca passēyyam, detha me maggaṃ ti yācati.

Atha te devaputtā velam oloketvā „idāni 'ssa maggaṃ
dātum velā⁶ ti ṇatvā uṭṭhāya⁷ apagacchimsu.

Tam attham pakāsento Satthā imaṃ gātham āha:

30 545. Tassā lālappamānāya bahukārūññasamhitam⁸
sutvā nelapatim⁹ vācam vālā patthā¹⁰ apakkamun ti. 2228.

Ta. nelapatin ti¹¹ na elapatim¹² elapātarahitam¹³ visadam madhuravācam.

Sāpi kho vālesu apagatesu assamaṃ agamāsi, tadā ca
punnamūposatho hoti, sā caṃkamanakoṭiyaṃ patvā yesu thānesu
35 pubbe putte passati tesu apassanti āha:

¹ Ck rumbantā, Cs ruyhantā, Bs rumbhitvā ² Bā khīrapitā. ³ Cks ekapasseva.
⁴ Bā pabbā-. ⁵ Cks omīti bha-. ⁶ Cks velan. ⁷ Bā adds maggā. ⁸ Cks ba-
hum-. ⁹ Ck te-, Cs nelapanam. ¹⁰ so Cks for patthā? Bā patthā. ¹¹ Ck
telapittanti, Cs telapitanti. ¹² Ck Bā -ti. ¹³ Ck elā-, Cs elāpatā-.

546. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātarāṃ. 2229.
547. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā v' upari pallale. 2230.
548. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2231. 5
549. Te² migā viya ukkaṇṇā³ samantā-m-abbidhāvino⁴
ānanditā⁵ pamuditā vaggamānā va⁶ kampare,
ty-ajja putte na passāmi Jālim⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁸. 2232. 10
550. Chakalīva⁹ migi¹⁰ chāpaṃ pakkhī muttā va¹⁰ pañjarā
ohāya putte nikkhamim¹¹ sīhī vāmi¹² āgiddhinī¹²,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2233.
551. Idaṃ tesāṃ parakkantaṃ nāgānaṃ iva pabbate,
citakā parikiṇṇāyo¹⁵ assamassāvidūrato,
ty-ajja putte na passāmi Jālim⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2234. 15
552. Vālukāya pi okiṇṇā puttakā paṃsukunṭhitā
samantā-m-abbidhāvanti, te na passāmi dārake. 2235.
553. Ye maṃ pure paccudenti araṇṇā dūraṃ āyatim
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2236.
554. Chakalīva migi¹⁶ chāpā paccuggantvāna assamā
dūre maṃ pavilokenti, te na passāmi dārake. 2237. 20
555. Idaṃ ca tesāṃ¹⁷ kilānakam¹⁸ patitaṃ paṇḍubeluvam,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2238.
556. Thanā ca mayh' ime pūrā uro ca sampadālati²⁰,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2239. 25
557. Uccaṅge me vicinanti²¹ thanā ekā vilambati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim²² Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2240.
558. Y' assu²³ sāyaṇhasamayam puttakā paṃsukunṭhitā²⁴
uccaṅge me²⁵ vivattanti te na passāmi dārake. 2241.
559. Ayam so assamo pubbe samajjo paṭibhāti maṃ,
ty-ajja putte apassantyā bhamate viya assamo. 2242. 30

¹ Bā -kunṭhitā. ² Bā dve. ³ Cks okiṇṇā. ⁴ Cks abhiyācino. ⁵ Bā ānandino.
⁶ Cks ca. ⁷ Cks jāli, Bā jāli. ⁸ Ck -jināvubho, Ck -jināvubho, = Jāli-Kaṇhā-
jināv ubho? Bā -jina cubho ⁹ all three MSS. ca. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ Bā nikkhami,
Cks nikkhami. ¹² Cks Bā cā-. ¹³ Ck jāli, Ck jāli. ¹⁴ Cks -jināvubho, Bā
-jināvubho. ¹⁵ Bā upakaṇṇāyo. ¹⁶ read: chakalim va niṇim? ¹⁷ Bā ne-. ¹⁸
Bā kilānakam. ¹⁹ Cks jāli. ²⁰ Ck -jālini, Ck -jālati. ²¹ Bā vicinanti, Ck me
kovicinanti, Ck he kovicinanti. ²² all three MSS. jāli. ²³ Bā yassu, Cks yassa.
²⁴ Bā -kunṭhitā. ²⁵ Cks maṃ.

560. Kim idaṃ appasaddo va assamo paṭibhāti maṃ.
kākolāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2243.
561. Kim idaṃ appasaddo va assamo paṭibhāti maṃ,
sakunāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2244.
- 5 Ta. nan ti nipātamattaṃ, paṃsu -- ti paṃsumakkhitā; paccuggatā-
man ti maṃ paccuggatā hutvā, paccuggantun ti pi pāṭho, paccuggantvān' eva
attho, ukkaṇṇā¹ ti yathā migapotikā mātaraṃ disvā kaṇṇe ukkhipitvā gīvaṃ
pasāretvā mātaraṃ upagantvā haṭṭhatuṭṭhā samantā abhidhāvino, vaggamānā -- ti
vaggamānā mātuhadayamaṃsaṃ kampenti² viya evaṃ pubbe mama puttakā,
10 tyajjā³ 'ti te ajja na passāmi, chakalīva migi chāpan ti yathā chakalī
migi va⁴ pañjarasaṃkhātā kulāvakā muttapakkhī va⁵ āmisagiddhinī sīhī va⁶
attano chāpaṃ ohāya gocarāya pakkamanti tathāhaṃ ohāya putte gocarāya nik-
khamin ti vadati, idaṃ tesaṃ parakkantaṃ⁴ ti vassāratte sānupabbate nā-
gānaṃ padavalaṇṇaṃ viya idaṃ tesaṃ⁵ kilanattāhāne ādhāvanaparidhāvanaparak-
15 kantaṃ⁶ paññāyati, citakā ti sañcitanicitā vālikapuñjā, parikiṇṇāyo ti vip-
piṇṇāyo, samantāmaṃ abhidhāvanti ānāsesu divasesu samantā abhidhāvanti,
paccudentīti paccuggacchanti, dūramāyatīn ti dūrato āgacchantīn, cha-
kalīva migi chāpā ti attano mātaraṃ chakalī va⁷ migi viya⁸ ca chāpā, idaṃ
tesaṃ ti haṭṭhirūpakādīhi kilantānaṃ idaṃ ca tesaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ kilāna-
20 beḷuvaṃ parigaḷitvā patitaṃ, mayhime ti mayhaṃ ime thanā khīrassa pūrā,
uro ca sampadālatīti hadayaṃ ca phalati, ucchaṅge me vivattanti⁹
mama ucchaṅge āvattanti vivattanti, samajjo⁹ -- ti samajjattānaṃ⁹ viya
upaṭṭhāti, tyajjā³ 'ti te ajja, apassantiyā ti apassantiyā mama, bhamaṭe
viyā¹⁰ 'ti kulālacakkaṃ viya bhamaṭi, kākolā¹¹ ti vanakākā, matā nūnā¹² 'ti
25 addhā hatā vā¹⁰ kenaci nītā bhaviṣṣanti, sakunā pi avasesasakunā, matā nūnā
'ti addhā matā bhaviṣṣanti.

Iti sā vilāpanti M-assa santikaṃ gantvā phalapacchiṃ otā-
retvā M-aṃ tuṇhīm¹¹ āsīnaṃ disvā dārake c' assa santike
apassanti āha:

- 30 562. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
kākolāpi na vassanti, hatā¹² me nūna dārakā. 2245.
563. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
sakunāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2246.
564. Kacci nu me ayyaputtā migā khādīṃsu dārake,
35 araṇṇe īrine¹³ vivane kena nītā me dārakā. 2247.

¹ Cks okiṇṇā. ² Cks kampanti. ³ Bā ca. ⁴ Bā padakkantaṃ. ⁵ Bā ne-. ⁶ Bā nupadakkantaṃ. ⁷ Bā -lī viya ca. ⁸ Cks vāya. ⁹ Cks sammajj-. ¹⁰ Bā addhā matā ¹¹ all three MSS. -im. ¹² Bā matā. ¹³ Bā idīne, Cks irino.

565. Ādu te pahitā dūtā ādu suttā piyamvadā
ādu bahi nu¹ nikkhantā khiddāsu pasutā nu te. 2248.
566. N' ev' assa kesā dissanti hatthapādā ca Jālino
sakuṇānañ ca² opāto, kena nītā me dārakā ti. 2249.

Ta. apirattevame ti api balavapaccūse supinaṃ passantiyā viya me 5
mano, migā ti sīhādayo vālamigā, iriṇe³ ti niroje, vivane ti vivitte, dūtā
ti ādu Jetuttaranagare Sivirañño santikaṃ tayā dūtā⁴ katvā pesitā, suttā ti
paṇṇasālaṃ pavisitvā sayitā, ādu bahi no⁵ ti ādu te dārakā khiddāpasutā
hutvā bahi nikkhantā ti pucchati, nevassakesā dissantīti sāmi Ve-ra n'
eva tesā⁶ kālāñjanavaṇṇā kesā dissanti na jālino ti kaūcanajālaviccittā⁷ 10
hatthapādā, sakuṇānañ ca⁸ opāto ti Himavantapadesa hatthiliṅgasakuṇā
nāma atthi, te opatitvā ākassen' eva gacchanti, ten' etaṃ⁹ pucchāmi: kin tehi
sakuṇehi nītā, ito aññesam pi kesañcei tesā¹⁰ sakuṇānaṃ viya opāto jāto,
akkhāhi me: kena nītā me dārakā ti.

Evam vutte pi M. na kiñci āha, atha naṃ sā „deva kasmā 15
mayā saddhiṃ na kathesi ko mama doso“ ti vatvā āha:

567. Idam tato dukkhatarāṃ sallaviddho yathā vaṇo,
ty-ajja putte na passāmi Jālim Kaṇhājinañ c' ubho. 2250.
568. Idam pi dutiyaṃ sallam kampeti hadayaṃ mama
ty-ajja⁹ putte na passāmi tvañ ca maṃ nābhībhāsasi. 2251. 20
569. Ajj' eva me imam rattim rājaputta na saṃsasi,
maññe¹⁰ ukkantasattaṃ¹¹ maṃ pāto dakkhisi no matan ti. 2252.

Ta. idam tato -- ti sāmi Ve-ra yaṃ mama ratthā pabbajitāya araṇṇe
vasantiyā putte ca apassantiyā dukkhaṃ idam tava¹² mayā saddhiṃ akathanaṃ
mayhaṃ tato dukkhatarāṃ, tvaṃ hi maṃ ajja daḍḍhaṃ¹³ patidahaṃto viya 25
tālā¹⁴ patitaṃ daḍḍena poṭhento viya¹⁵ tuṇhībhāvena kilamesi, idam hi me
hadayaṃ sallaviddho yathā vaṇo tath' eva kampati¹⁶ c' eva rujati¹⁷ ca, saṃ-
viddho¹⁸ ti pi pātho, sampatividdho ti attho, ukkantasattaṃ¹⁹ man ti
apagatajīvitam, dakkhisi no ti ettha nokāro nipātamatto, maṃ kālāsa' eva
matam passissasīti²⁰ attho. 30

M. „kakkhaḷakathāya naṃ puttasaṃsaṃ jahāpessāmīti“
cintetvā imam gātham āha:

¹ Bā no. ² Ck - naṃ va, Cs - naṃ ca. ³ Cks iriṇe, Bā idine. ⁴ Bā dūte. ⁵
Cks te. ⁶ so Bā; Cks na jālino vivittā. ⁷ Cks - naṃ va. ⁸ Ck teneta, Bā tena
taṃ. ⁹ Cks yañca. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ Cs - santa? Ck - sattā, Bā okkantasantaṃ.
¹² Cks tava idam. ¹³ Bā hi mayhaṃ ajagaradaḍḍhaṃ. ¹⁴ Bā papatā. ¹⁵ Bā
add sallena vaṇaṃ vijhanto viya. ¹⁶ Bā - peti. ¹⁷ Bā rujjati. ¹⁸ Bā sampa-
viddho. ¹⁹ Bā okkantasanta. ²⁰ Cks passatīti.

570. Nanu Maddi varārohā rājaputti yasassinī,
pāto gatāsi uñchāya, kim idaṃ sāyam āgatā ti. 2253.

Ta. kim -- ti Maddi tvaṃ abhirūpā pāsādikā, Himavante nāma bahuvana-
carakā tāpasavijjāharādayo vicaranti, ko jānāti kiñci tayā kataṃ, tvaṃ pāto va
5 gantvā kim idaṃ sāyam āgacchasi, daharakumārake ohāya araṇṇaṃ gatitthiyo
nāma sasāmikittthiyo evarūpā na honti, ko nu kho me dārakānaṃ pavatti kiṃ
vā me sāmi¹ cintessatthi ettakam pi nāhosi, pāto va gantvā candālokena āgac-
chasi, mama duggatabhāvass² eva doso ti tajjetvā vañcetvā kathesi, sā tassa
kathaṃ sutvā āha:

- 10 571. Nanu tvaṃ saddam assosi ye saraṃ² pātum āgatā
sihassa vinadantassa vyagghassa ca nikuḍḍitaṃ. 2254.
572. Ahu pubbanimittam me vicarantya brahāvane:
khanitto³ me hatthā patito ugghāvaṇ⁴ cāpi amsato. 2255.
573. Tadāhaṃ vyādhitā bhītā puthuṃ⁴ katvāna añjaliṃ
15 sabbā disā namassisaṃ api sotthi ito siyā. 2256.
574. Mā h' eva no rājaputto hato sihena dipinā
dārakā vā parāmatthā acchakokataracchihi. 2257.
575. Siho vyaggho ca dipī ca tayo vālā vane migā
te maṃ pariyāvaruṃ⁵ maggaṃ, tena sāyamhi āgatā ti. 2258.
20 Ta. ye⁶ saraṃ pātun ti ye paṇiyaṃ pātuṃ imaṃ saraṃ āgatā, vyag-
ghassa cā⁷ 'ti vyagghassa aññesaṃ ca hatthiādinaṃ⁸ c' eva sakupassamghassa
nikuḍḍitaṃ⁹ ekaninnādaṃ saddaṃ kiṃ tvaṃ na assositi pucchati, so pana
M-ena puttānaṃ dinnavelāya saddo ahosi, ahu pubbanimittan ti deva
imassa me dukkhassa anubhavanatthāya pubbanimittam ahosi, ugghāvaṇ ti
25 aṃsakūṭe pacchillegganakaṃ, puthun ti visuṃ visuṃ sabbā disā viddisā na-
massisaṃ, mā heva no ti amhākaṃ rājaputto sihādīhi hato mā hotu dārakā
acchādīhi parāmatthā mā hontū¹⁰ 'ti patthayanūti namassim, te maṃ pariyāva-
ruṃ maggan ti sāmi ahaṃ hi imāni ca bhimsakāni mahantāni dussupina ca
me diṭṭho sja sakālass¹¹ eva gamissāmiti¹² phalitarukkhe pi aphale viya aphale
30 ca phalite viya passanti kicchena phalāphalāni gahetvā giridvāraṃ sampāpuṇṇin
atha te sihādayo maṃ disvā maggaṃ paṭipāṭiyā rumhitvā¹³ aṭṭhamasu, tena sāyam
āgat¹⁴ amhi, khamāhi me sāmīti.

M. tāya saddhim ettakam eva kathaṃ¹⁰ vatvā yāva aru-
ṇggamanā na kiñci kathesi, tato paṭṭhāya Maddi nānappa-
35 kāraṃ vilapantī āha:

¹ Bā kiṃdiso me sāmiko. ² B² sayam, C² sāyam. ³ Bā khaṇṇitti. ⁴ C² Bā -u.
⁵ C² paṭiyāru. ⁶ Bā adds saraṃ. ⁷ C² nikku-. ⁸ Bā āg-. ⁹ Bā rumpitvā.
¹⁰ Bā ettha - -, C² ekameva gātham.

576. Ahaṃ patiṃ ca putte ca āceram iva māṇavo
anuṭṭhitā divārattim jaṭiṇī brahmacārīṇī. 2259.
577. Ajināni paridahitvā vanamūlaphalabhāriyā
vicarāmi divārattim tuyham¹ kāmāhi puttakā, 2260.
578. Ahaṃ² suvaṇṇahālidim³ ābhatam paṇḍubeluvam
rukkhapakkāni cāhasim, ime te⁴ puttā kilanā. 2261. 5
579. Imaṃ muḍālavatakaṃ⁵ sālukaṃ piṇjarodakaṃ⁶
bhuñja khuddehi saṃyuttaṃ saha puttehi khattiya. 2262,
580. Padumaṃ Jālino dehi kumudaṃ pana kumāriyā,
māline passa naccante Sivi puttā ti c' avhaya⁷. 2263. 10
581. Tato Kaṇhājinañāpi nisāmehi rathesabha
mañjussarāya vagguyā assamaṃ upayantiyā⁸. 2264.
582. Samānasukhadukkhaṃ⁹ ambā ratṭhā pabbajitā ubho,
api Siviputte⁹ passesi Jālīm Kaṇhājinañ c' ubho. 2265.
583. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
ahaṃ loke abhisasiṃ¹⁰ sīlavante bahussute,
ty-ajja putte na passāmi Jālīm Kaṇhājinañ c' ubho ti. 2266. 15

Ta. āceram -- ti vattasampanno antevāsī ācariyaṃ viya, anuṭṭhitā ti
pāricariyānuṭṭhānena anuṭṭhitā apamattā hutvā paṭijaggāmi, tuyham¹ kāmā
ti tumbhakaṃ kāmēna tumhe patthayanti, puttakā ti kumāre ālapanti paride- 20
vati, suvaṇṇa -- ¹¹ti puttakā ahaṃ tumbhakaṃ nahāpanatthāya suvaṇṇavaṇṇam
hālidim ghaṃsitvā¹² ādāya āgatā, beluvan ti kilanatthāya ca vo idaṃ su-
vaṇṇavaṇṇam beluvapakkam pi mayā āgatam. rukkhapakkāni ti kilanatthāya
aññāni pi manāpēni rukkhaphalāni āhasim, ime te¹³ ti puttā ime vo kilanā
ti vadati, muḍālavatakaṃ¹⁴ ti muḍālakandakaṃ¹⁵, sālukaṃ ti idaṃ uppalā- 25
disālukaṃ pi me bahum ābhatam piṇjarodakaṃ¹⁶ ti siṃghāṭakaṃ, bhuñjā
'ti idaṃ sabbaṃ khuddakamadhunā saṃyuttaṃ puttehi saddhim bhuñjā 'ti pari-
devati, Siviputtā ti c' avhaya¹⁷ 'ti sāmi Sivirāja paṇṇasālāya sayāpitaṭṭhā-
nato sīghaṃ putte pakkosa, api Siviti¹⁸ sāmi Sivirāja api putte passesi¹⁹
sace passasi dassēhi, kiṃ maṃ atikilamesi, abhisasiṃ²⁰ ti tumbhakaṃ putta- 30
dhitaro mā passitthā 'ti evaṃ nūna akkosi.

¹ Bā tumhaṃ. ² Bā imaṃ. ³ Bā -ddham. ⁴ Bā vo. ⁵ so Cks; Bā -livaṭṭakaṃ.
⁶ Bā ciñca-. ⁷ Bā nicāvaya, Cā nicavaya, Ck nicavayaṃ. ⁸ Bā -gantiyā. ⁹
Bā siviputte pi. ¹⁰ Cks abhissim, Bā abhissasi. ¹¹ Bā -ddan. ¹² Cks ghasitvā,
Bā -ddam nissadāyaṃ ghaṃsitvā. ¹³ Bā vo. ¹⁴ Cks -vatakan, Bā -livaṭṭakan.
¹⁵ Bā -kuṇḍalikaṃ. ¹⁶ Bā jiñca-. ¹⁷ Bā -puttānicāvaya ¹⁸ Bā sivi putte pi
passesiti. ¹⁹ Cks passasi. ²⁰ Cā ahassin, Bā abhissasin.

Evaṃ vilapamānāya M. na kiñci kathesi, sā tasmim āka-
thente kampamānā candālokena putte vicinanti yesu yesu jam-
burukkhādisu thānesu te² pubbe kiṇṇesu tāni tāni patvā pari-
devanti āha:

- 5 584. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare. 2267.
585. Assatthā panasā cēme nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare. 2268.
586. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
10 yatth' assu pubbe kiṇṇesu, te kumārā na dissare. 2269.
587. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe dhāriṃsu, te kumārā na dissare, 2270.
588. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjiṃsu, te kumārā na dissare. 2271.
15 589. Ime te hatthikā assā balivaddā ca te² ime
yehi-ssu³ pubbe kiṇṇesu, te kumārā na dissare ti. 2272.

Ta. ime te hatthikā ti pabbatūpari dārake adisvā paridevamānā tato
oruyha puna assamapadam āgantvā ta. te upadhārenti kiṇṇabhaṇḍāni tesam
disvā evam āha:

- 20 590. Ime sāmā sasolūkā⁴ bahukā kadalimigā
yehi-ssu³ pubbe kiṇṇesu, te kumārā na dissare. 2273.
591. Ime hamsā ca koṇḍā ca mayūrā cittapekkhanā⁵
yehi-ssu³ pubbe kiṇṇesu, te kumārā na dissare. 2274.

Ta. sāmā ti khuddakā sāmā suvaṇṇamīgā, sasolūkā⁴ ti sasā ca ulūkā⁶ ca.

- 25 Sā assamapade piyaputte adisvā nikkhamitvā pupphitavana-
ghaṭaṃ pavisitvā taṃ taṃ thānaṃ oloketvā⁷ āha:

592. Imā tā vanagumbāyo pupphitā sabbakālīkā⁸
yatth' assu pubbe kiṇṇesu, te kumārā na dissare. 2275.
593. Imā [tā] pokkharaniyo rammā cakkavākūpakūjitā⁹ (VI $\frac{47}{19}$)
30 mandālakehi¹⁰ sañchannā padumappalakehi ca
yatth' assu pubbe kiṇṇesu, te kumārā na dissare. 2276.

¹ Cks tesu. ² Cks no. ³ Cks yehiṃsu. ⁴ Bā sasolūkā, Ck sasālūkā, Cs sasālūkā.

⁵ so Cks for -pekkhanā, see Subhūti Abhidh. 627; Bā citrapakkhino. ⁶ Bā ullūkā.

⁷ Eā -kenti. ⁸ Ck -kāmikā, Cs -kāṭikā. ⁹ Ck -kuñjitā, Cs -kuñchitā. ¹⁰

Cks maddā.

Ta. vanagumbāyo ti vanagumbā.

Sā katthaci putte adisvā puna M-assa santikaṃ gantvāna dummukhaṃ disvā āha:

594. Na te katthāni bhinnāni, na te udakam ābhatāni,
aggī pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 2277. 5
595. Piyo piyena saṅgama samo me¹ vyapahaññati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim Kaṇhājinaṃ c' ubho ti. 2278.

Ta. na hāpito ti na jalito, i. v. h.: sāmi tvaṃ pubbe katthāni bhindasi udakam āharitvā ṭhapesi aṅgārakapalle aggim karosi ajja tesu ekaṃ pi akatvā kin nu mando va jhāyasi tava kiriyaṃ mayhaṃ na ruccatīti, piyo -- ti Ve-ro mayhaṃ piyo ito me piyaro nāma n' atthi iminā piyena saṅgama samā-gantvā pubbe samo ime¹ vyapahaññati dukkhaṃ vigacchati ajja pana me imaṃ passantiyāpi soko na vigacchati kin nu kho kāraṇaṃ ti, ty ajjā 'ti hotu diṭṭham me kāraṇaṃ: te ajja putte na passāmi tena me imaṃ passantiyāpi soko na vigacchatīti. 15

Tāya evaṃ vutte M. tuṇhībhūto va nisīdi, sā tasmim aka-thente sokasamappitā pahaṭakukkuṭi viya kampamānā pana paṭhamam vicaritaṭṭhānāni vicaritvā paccāgantvā āha:

596. Na kho no deva passāmi yena te nihitā² matā,
kākolāpi na vassanti, hatā³ me nūna dārakā. 2279. 20
597. Na kho no deva passāmi yena te nihitā² matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2280.

Ta. na kho no ti deva na kho amhākaṃ putte passāmi, yena te ni-hitā² matā ti kenaci tesam nihitabhāvam⁴ pi na jānāmīti adhippāyen' evam ā.

Evaṃ vutte pi M. na kiñci kathesi, sā puttāsokena⁵ putte upadhārentī tatiyam pi tāni ṭhānāni vātavegena vicari, ekarattim vicaritaṭṭhānaṃ parigaṇhantānaṃ⁶ pannarasayojanamattaṃ ahosi, atha ratti vibhāyi⁷, aruṇodaye jāte sā punāgantvā M-assa san-tike ṭhitā paridevi. 25

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

598. Sā tattha paridevitvā pabbatāni vanāni ca
puna-d-ev'⁸ assamaṃ gantvā sāmikass' anti rodati⁹. 2281. 30

¹ Bā samohaṃ. ² Bā te nihitā ³ Bā matā. ⁴ Bā nihta-. ⁵ Bā adds puṭṭhā. ⁶ so C; Ck -gaṇhānaṃ, Bā nipaṇṇaṇaṃ. ⁷ Ck vibhāyi, Bā vibhāsi. ⁸ Ck punadeva. ⁹ Bā antikerodi, Ck antiroti

599. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā,
kākolāpi na vassanti, hatā² me nūna dārakā. 2282.
600. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2283.
- 5 601. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā
vicarantī rukkhāmulesu³ pabbatesu guhāsu ca. 2284.
602. Iti Maddī varārohā rājaputtī yasassinī
bāhā paggayha kanditvā tathā⁴ eva patitā⁴ chamā ti. 2285.

Ta. sāmikassantirodattitī⁵ bhi. sā Maddī ta. Vamkapabbatakucchiyaṃ
10 sānupabbatavanāni vicarantī paridevitvā punāgantvā sāmikaṃ nissāya tass'
antike tbitā puttānaṃ atthāya rodattī⁶, na kho no ti ādīni vadantī parideva-
tīti a., itī Maddīti bhi. evaṃ sā uttamasarirā varārohā Maddī rukkhāmūlādīsu
vicarantī dārake adisvā nissamsayaṃ matā bhavissanti, bāhā paggayha kan-
ditvā tass' eva V-rassa pādāmūle chinnaśuvannakadehī viya chamāya pati.

- 15 M. „matā“ ti saññāya kampamāno „atthāne videse matā
Maddī, sace hi-ssā Jetuttaranagare kālakiriyaṃ abhaviṣṣa ma-
hanto parihāro⁷ abhaviṣṣa, dve ratthāni caleyyuṃ, ahaṃ pana
araññe ekako, kin nu kho karissāmīti“ uppannabalavasoko
satim paccupatthāpetvā „jānissāmi pi tāvā“⁸ ti utthāya tassā
20 hadaye hatthaṃ tthapetvā santāpavattim⁹ ūtvā kamaṇḍalunā
udakaṃ āharitvā sattamāse kāyasamsaggam⁹ anāpannapubbo pi
balavasokena pabbajitabhāvaṃ sallakkhetuṃ asakkonto assu-
punnēhi nettehi tassā sīsam ukkhipitvā urūsu tthapetvā udakena
paripphosetvā¹⁰ mukhaṃ ca hadayaṃ ca parimajjanto nisīdi,
25 Maddī pi kho thokaṃ vītināmetvā satim paṭilabbhitvā utthāya
hirottappam paccupatthāpetvā M-am vanditvā „sāmi V-ra dārakā
te kuḃim gatā“ ti ā. „Devi ekassa me brāhmaṇassa dā-
satthāya dinnā“ ti.

Sam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 30 603. Tam ajjhapattam¹¹ rājaputtim udakena abhisinācatha,
assatthaṃ naṃ viditvāna atha naṃ etad abravīti. 2286.

¹ Bā nihitā. ² Bā matā. ³ Ck -le. ⁴ Cks papatā. ⁵ Ck santirodantitī,
C² santirodattī, B² sāmikasantirodittī. ⁶ Bā rodantī, B² rodī. ⁷ Bā -vāro. ⁸
Bā santāpavattim. ⁹ Bā omits sam. ¹⁰ Cks paṭipposetvā. ¹¹ so all three MSS.

Ta. ajjhapattan ti attano santikaṃ pattaṃ, pādamūle patitvā visaññi-
bhūtaṃ ti a, naṃ etadabravīti etaṃ ekassa me brāhmaṇassa dāsathāya
dinnaṃ ti vacanaṃ abravi.

Tato tāya „deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattim
paridevitvā vicarantiyā kin nācikkhīti“ vutte M. āha:

5

604. Ādiyen' eva te Maddi dukkhaṃ na kātum icchisaṃ',
daḷiddo yācako vuddho brāhmaṇo gharam āgato
tassa dinnā' mayā puttā, Maddi mā bhāyi assasa. 2287.
605. Maṃ passa Maddi mā putte mā bālhaṃ paridevasi,
lacchāma putte jīvanā ārogā ca bhavāmasa. 2288.
606. Putte pasuṇ ca dhaññaṃ ca yaṇ ca-m-aññaṃ ghare dhanam
dajjā sappuriso dānaṃ disvā yācakamāgate,
anumodāhi' me Maddi, puttake dānaṃ uttamaṃ ti. 2289.

10

Ta. ādiyenevā 'ti ādikena, i. v. h. sace te ahaṃ ādito va tam atthaṃ
ācikkhissaṃ tava sokaṃ dhāretuṃ⁴ asakkantiyā hadayaṃ phaleyya tasmā ādiyen' 15
eva te Maddi dukkhaṃ n' akkhātum icchisaṃ ti, gharam āgato ti imaṃ am-
hākaṃ vasanaṭṭhānaṃ āgato, arogā ca bhavāmasa ti yathā⁵ mayam arogā
homa jīvamānā avassaṃ putte passissaṃ, yañcamaññaṃ ti yaṇ ca aññaṃ⁶
ghare, dhanam ti saviññāpakāviññāpakam dhanam, dajjā--ti sappuriso hi
uttamatthaṃ pathento uraṃ bbinditvā hadayamaṃsaṃ pi dānaṃ dadeyyā 'ti. 20

Maddi āha:

607. Anumodāmi te deva, puttake dānaṃ uttamaṃ,
datvā cittaṃ pasādehi, bhiyyo dānadado bhava' 2290.
608. Yo tvaṃ maccherabhūtesu manussesu janādhīpa
brāhmaṇassa adā dānaṃ Sivinaṃ raṭṭhavaddhano ti. 2291.

25

Ta. anumodāmi te ti dāsa māse kucchīyaṃ dhāretvā divasassa dvittik-
khattum nabāpetvā pāyevā bhojetvā ure nipajjāpetvā paṭijaggitaputtakesu Bo-ssa
dinnesu sayam patiṃ anumodanti evam ā, iminā kāraṇena jānitabbaṃ⁸ pitā
va dāraṇānaṃ sāmiko ti, bhiyyo--ti mahārāja uttarim pi punappuna dāna-
dāyako hohi sudinnaṃ te dānaṃ ti cittaṃ pasādehi yo tvaṃ maccherābhībhū- 30
tesu sattesu piyaputte adāsīti.

Evam vutte M. „Maddi kin nāma' etaṃ kathesi, sace hi
mayā puttē datvā cittaṃ pasādetuṃ nābhavissa' imāni me
acchariyāni na pavatteyyun“ ti vatvā sabbāni paṭhavininnāda-

¹ Bd -issaṃ, Cks -iyaṃ. ² Cks dinna. ³ Cks -modanā. ⁴ B² dha-, B² sandhā.

⁵ Cks add tathā. ⁶ Cks -a. ⁷ Cks bhavāni. ⁸ Bd -ā. ⁹ Bd na bhavissam.

dīnī kathesi, tato Maddī tāni acchariyāni kittetvā dānaṃ anumodanti¹ āha:

609. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivam gato
samantā vijjūtā āgum girīnaṃ va paṭissutā ti. 2292.

5 Ta. vijjūtā -- ti akālavijjūtā Himavantappadesa samantā vicariṃsu, girīnaṃ -- ti girīnaṃ paṭissutasaddo viya viravā uṭṭhahiṃsu².

610. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā,
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavano ca rājā]

10 sabbe devā anumodanti Tāvatiṃsā sa-Indakā. 2293.

611. Iti Maddī varārohā, rājaputtī yasassinī
Vessantarassa anumodī: puttake dānaṃ uttaman ti. 2294.

Ta. Nārada -- ti ime pi te dve devanikāyā attano attano vimānadvāre
ṭhitā va sudinnaṃ te dānaṃ ti anumodanti, tāvatiṃsā -- ti Inda-jetṭhakā
15 tāvatiṃsāpi te dānaṃ anumodantīti.

Evam M-ena attano dāne vaṇṇite tam ev' atthaṃ parivattetvā „mahārāja Ve-ra sudinnaṃ nāma te dānaṃ“ ti Maddī pi tad eva³ dānaṃ vaṇṇayitvā anumodamānā nisīdi, tena Satthā iti Maddīti gātham āhā 'ti. Maddipabbaṃ niṭṭhitam.

20 Evam tesu aññamaññaṃ sammodaniyaṃ kathaṃ kathentesu Sakko cintesi: „Ve-rājā hiyyo Jūjakassa paṭhavim unnādetvā dārake adāsi, idāni naṃ koci hīnapuriso upasāṃkamtivā sabba-lakkhaṇasampannaṃ sīlavatiṃ Maddiṃ yācitvā rājānaṃ ekakaṃ katvā Maddiṃ gahetvā gaccheyya, tato so anātho nippaccayo
25 bhaveyya⁴, brāhmaṇavaṇṇena naṃ upasāṃkamtivā Maddiṃ yācitvā pāramikūtaṃ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṃ katvā puna naṃ tass' eva datvā āgamissāmīti“ so suriyuggamanavelāya tassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 612. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
Sakko brāhmaṇavaṇṇena pāto tesam adissathā 'ti. 2295.

¹ Cks -denti. ² Bđ upaṭṭha-. ³ Bđ tatheva. ⁴ Bđ adds nunāhaṃ.

Ta. pāto -- ti pāto va tesam dvinnam janānam paññāyamānarūpo purato
atthāsi thitvā ca pana paṭisanthāram karonto ā.:

613. Kaccin nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayam, (V $\frac{223}{23}$)
kacci unchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2296.
614. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 5
vane vālamigākinne kacci himsā na vijjatīti. 2297.

Mahāsatto āha:

615. Kusalañ c' eva no brahme, atho brahme anāmayam,
atho unchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2298.
616. Atho ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 10
vane vālamigākinne himsā amham¹ na vijjati. 2299.
617. Satta no māse vasatam araṇṇe jīvisokinam
idam pi dutiyam passāma brāhmaṇam devavaṇṇanam
ādāya beluvam daṇḍam dhārentam ajinakkhipam. 2300.
618. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ ($\frac{23}{24}$) 15
anto pavisa bhaddan te pāde pakkhālayassu te. 2301.
619. Tindukāni² piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni³ bhuñja brahme varam varam. 2302.
620. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikamkhasīti. 2303. 20

Evam tena saddhim paṭisanthāram katvā

621. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anupatto brahāraṇṇam, tam me akkhāhi pucchito ti 2304.

āgamanakāraṇam pucchi, atha nam Sakko: „mahārāja, aham
mahallako idhāgacchanto tava bhariyam Maddim yācitum āgato, 25
tam me dehīti“ vatvā imam gātham āha:

622. Yathā vārivaho pūro sabbakālam na khīyati
evam tam yācit' āgañchim bhariyam, me dehi yācito ti. 2305.

Evam vutte M. „hiyyo brāhmaṇassa dārakā dinnā, araṇṇe
ekako va hutvā katham te Maddim dassāmīti“ avatvā pasārīta- 30
hatthe sabassatthavikam thapento viya asajjetvā⁴ abajjhivā
anolīnamanaso⁵ girim unnādentō imam gātham āha:

¹ Bā mayham. ² Bā tiṇḍu-. ³ Cks . pakkāni. ⁴ Cks -itvā. ⁵ Cks anilīna-,
Bā anolinamānoso hutvā.

223. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācasi brāhmaṇa,
santaṃ na-ppatigūhāmi¹, dāne me ramatī mano ti. 2306.

Ta. santaṃ -- ti vijjamānaṃ na nigūhāmi¹.

Evaṃ ca pana vatvā sīgham eva kamaṇḍalunā udakaṃ
5 āharitvā udakaṃ hatthe pātetvā bhariyaṃ brāhmaṇassa adāsi,
taṃ khaṇaṃ ñeva heṭṭhāvuttappakārāni sabbāni paṭihāriyāni
pātur ahesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

224. Maddiṃ hatthe gahevāna udakassa ca kamaṇḍaluṃ
10 brāhmaṇassa adā dānaṃ Sivīnaṃ raṭṭhavaddhano. 2307.

225. Tadāsi yaṃ bhiṃsanakaṃ tadāsi lomahaṃ-anaṃ
Maddiṃ pariccajantassa medinī samakampatha. 2308.

226. N' ev' assa Maddibhakuṭi², na sandhiyati na rodati,
pekhat' ev' assa tuṇhī sā³, eso jānāti yaṃ varan ti. 2309.

15 Ta. adā dānaṃ ti ambho brāhmaṇa Maddito⁴ me sataguṇena sahasa-
guṇena satasahasaguṇena sabbaññūtañānaṃ eva piyataṃ, idaṃ me dānaṃ sab-
baññūtañānapaṭivedhassa paccayo hotū 'ti vatvā dānaṃ adāsi. Vuttam pi' etaṃ:

227. Jāliṃ Kaṇhājinaṃ dhītaṃ⁵ Maddideviṃ patibbataṃ
cajamāno na cintesiṃ bodhiyā yeva kāraṇā. 2310.

20 228. Na me dessā ubho puttā, Maddī devī na dessiyā,
sabbaññutam piyaṃ mayhaṃ, tasmā piye adās' ahan ti. 2311.

Ta. samakampathā 'ti udakapariyantaṃ katvā kampittha, nevassa
Maddibhakuṭiṃ bhi. tasmiṃ khaṇe Maddideviyā mahellakabrāhmaṇassa maṃ
rājā detitī kodhavasena mukhe bhakuṭi nāhosi, na sandhiyati na rodati
25 n' eva maṃku ahosi na akkhini pūretvā rodi, aha kho tuṇhiyā hutvā mādisiṃ
itthiṃ dadamāno na nikkaraṇā dassati, eso ca⁶ yaṃ varaṃ taṃ jānāti⁷ phulla-
padumavapnaṃ assa mukhaṃ pekhat' eva olokayamānā va ṭhitā ti a.

Ath' assā M. „kīdisā⁸ Madditi“ pucchitvā⁹ mukhaṃ olokesi,
sā „kiṃ maṃ deva olokesi?ti“ vatvā sīhanādaṃ nadanti i. g. ā.:

30 229. Komārī yassāhaṃ¹⁰ bhariyā sāmiko mama issaro,
yass' icche tassa maṃ dajjā vikkineyya haneyya vā ti. 2312.

¹ Bā -guyhāmi. ² Cks -ṭi, Bā maddimbhakuṭi. ³ Bā yā. ⁴ Bā -iyā ⁵ Bā
dhītyaṃ. ⁶ Cks ma. ⁷ Bā yaṃ varaṃ jānāti taṃ samijjhatū 'ti. ⁸ Cks -saṃ.
⁹ Bā aha mahāsatto kīdisā maddī taṃ tassa. ¹⁰ Bā komāriyāhaṃ.

Ta. yassā 'ti yassa tavāhaṃ kumāriyā bhariyā so tvaṃ nēva mama sāmī tvaṃ pana issaro ca nāma, dāsiṃ yass' icchatī tassa vā dadeyya dhanena vā atthe satī vikkipeyya mānsena vā atthe satī haneyya, tasmā yaṃ vo ruccati taṃ karotha, nāhaṃ kujjhāmiti.

Atha Sakko tesam paṇitajjhāsayaṃ veditvā thutim akāsi. 5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

630. Tesam saṃkappam aññāya devindo etad abravī:
sabbe jītā te paccūhā¹ ye dībbā ye ca mānusa. 2313.
631. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivaṃ gato,
samantā vijjutā āgum² girīnaṃ va patissutā. 2314. 10
632. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā (cfr. v. 613)
[Indo ca Brahmā ca Pajāpati ca
Somo Yamo Vessavaṇo ca rājā].
sabbe devā anumodanti dukkaram hi karoti so, 2315.
633. Duddadam dadamānānaṃ dukkaraṃ kamma kubbataṃ (IV 65/7) 15
asanto nānukubbanti,
sataṃ dhammo durannayo. (Saṃyutta I 13/3 etc.) 2316.
634. Tasmā sataṃ ca asataṃ ca nānā hoti ito gati:
asanto nirayaṃ yanti santo sagga-parāyanā. 2317.
635. Yaṃ etaṃ kumāre adadā bhariyaṃ adadā vane vasaṃ 20
brahmayānaṃ anokkamma sagge te taṃ vipaccatū³ 'ti. 2318.

Ta. paccūhā⁴ ti peccatthikā, dībbā ti dībbassa paṭibāhaka⁵, mānusa ti mānusaṃ paṭibāhaka, ke pana te ti macchariyadhammā te sabbe putta-dāraṃ dadantena M-ona jītā, tenāha sabbe jītā te paccūhā⁴ ti, dukkaraṃ hi karoti so ti V-ro rājā ekako va araṇṇe vasanto bhariyaṃ brāhmaṇassa 25 dento dukkaraṃ karotīti evaṃ⁶ sabbe devā anumodantīti vadatī, yametaṃ ti gāthaṃ anumodanaṃ karonto āha, vane vasaṃ ti vane vasanto, brahmayānaṃ ti seṭṭhayānaṃ tividho hi⁷ sucaritadhammo evarūpo dānadhammo ariya-maggassa paccayo hotīti brahmayānaṃ ti vuccati yasmā⁸ yantaṃ idaṃ ajja dānaṃ dadato nippannaṃ brahmayānaṃ apāyabhūmiṃ anokkamitvā sagge te 30 etaṃ vipaccatu vipakapariyosāne ca sabbaññūtañāpadāyakaṃ hotū 'ti.

Evam assa Sakko anumodanaṃ katvā „idāni mayā idha papañcaṃ akatvā imaṃ imass' eva datvā gantuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā āha:

¹ Bā -uhā, Cks -ubhā. ² Cks āgu. ³ Cks -tan. ⁴ Cks -ubhā, Bā -uhā. ⁵ Bā dībbasampatti-paṭi-. ⁶ Cks add sabbante. ⁷ Cks ti. ⁸ Bā tasmā.

636. Dadāmi bhoto bhariyaṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
tvam̐ nēva Maddiyā channo¹ Maddī ca patinā saha. 2319.

637. Yathā payo ca saṃkho ca ubho samānavañṇino
evaṃ tuvaṃ ca Maddī ca samānamanacetasā. 2320.

5 638. Avaruddh' ettha araṇṇasmim ubho sammataassame²
khattiyā gottasampannā saajāta mātupettito
yathā puṇṇāni kayirātha dadantā aparāparan ti. 2321.

Ta. channo³ ti anurūpo, samānavañṇino ti samānavañṇā ubho pi
parisuddhā yeva, samānamana -- ti ācārādīhi kammehi⁴, samānena mana-
10 saṃkhātena⁵ cetasā samannāgatā, avaruddhetthā 'ti raṭṭhato pabbajitā hutvā
ettha araṇṇe vasatha, yathā puṇṇāniti Jetuttaranagare vo bahūni puṇṇāni
katāni hiyyo puttānaṃ ajja bhariyāya dānavasena pi katāniti ettaken' eva
paritosam̐ akatvā ito uttarim pi aparāparaṃ dadantā yathānurūpāni puṇṇāni
kareyyātha yevā 'ti.

15 Evaṃ vatvā varaṃ dātuṃ attānaṃ ācikkhanto āha:

639. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṃ varassu rājisi, vare atṭha dadāmi te ti. 2322.

Kathento yeva ca dibbabhāvena jalanto taruṇasuriyo viya
ākāse atṭhāsi. Tato Bo. varaṃ gaṇhanto āha:

20 640. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
pitā maṃ anumodeyya ito pattam̐ sakaṃ gharaṃ,
āsanena nimanteyya, paṭhaman tam̐ varaṃ vare. 2323.

641. Purisassa vadham̐ na roceyyam̐, api kibbisakārikam̐
vajjham̐ vadhamhā moceyyam̐, dutiy' etaṃ varaṃ vare. 2324.

25 642. Ye ca vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporisā
mam̐ eva upajjiveyyum̐, tatiy' etaṃ varaṃ vare. 2325.

643. Paradāraṃ na gaccheyyam̐, sadārapasuto siyam̐,
thīnaṃ vasaṃ na gaccheyyam̐, catutth' etaṃ varaṃ vare. 2326.

644. Putto me Sakka jāyetha yo ca dīghāyuko siyā,
30 dhammena jine paṭhaviṃ, pañcam' etaṃ varaṃ vare. 2327.

645. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam̐ pati
dibbā bhakkhā pātubhaveyyum̐, chaṭṭham̐ etaṃ varaṃ vare. 2328.

646. Dadato me na khiyetha, datvā nānutappeyy' aham̐,
dadam̐ cittaṃ pasādeyyam̐, sattam' etaṃ varaṃ vare. 2329.

¹ Ck jatto, Cs canto, Bd chando. ² Bd samatha-, read: sammatha? ³ Ck janto,
Cs janno, Bd chando. ⁴ Ck omit ka-. ⁵ Ck saintena.

647. Ito vimuccamān' āham saggagāmī visesagū
anibbattī tato assaṃ, attham' etaṃ varaṃ vare ti. 2330.

Ta. anumodeyyā 'ti sampaticcheyya na kujjheyya, ito pattan ti
imambā araṇṇā sakaṃ gharaṃ anuppattaṃ, āsanenā 'ti rājāsana, rajjaṃ me
detū 'ti vadati, api kibbisa--ti rājā hutvā rājāparādhikam¹ pi vajjhaṃ va- 5
dhambhā² moceyyaṃ, evarūpassa pi me vadho nāma mā ruceatu³, mameva
upajīveyyun ti sabbe te mañ ñeva nissāya⁴ upajīveyyun, dhammena jine
ti dh. jinātu, samma rajjaṃ karetu 'ti a., visesagū ti visesagamano hutvā
Tusitapure nibbatti hotū 'ti⁵ vadati, anibbattī tato assaṃ ti tato Tusita-
bhavaṇato cavitvā manussattaṃ āgato va punabbhave anibbattī assaṃ, sabbaññū- 10
taṃ pāpuṇeyyaṃ ti vadati.

648. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā devindo etad abravī:
aciraṃ vata te tāto pitā taṃ datthum essatīti. 2331.

Ta. datthum--li mahārāja tava tāto tava pitā aciren' eva taṃ passitu-
kāmo hutvā idhāgamissati āgantvā ca pana setacchattaṃ datvā Jetuttaranagaram 15
eva nessati, sabbe te manorathā matthakaṃ pāpuṇissanti, mā cintayī, appa-
matto hohi mahārāja 'ti.

Evam Mahāsattass' ovādaṃ datvā Sakko sakatthānam
eva gato.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā imaṃ gātham āha: 20

649. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujāmpati
Vessantare varaṃ datvā saggakāyaṃ apakkamīti. 2332.

Ta. Ve-re ti Ve-rassa, apakkamīti gato anuppatto vā ti. Sakka-
pabbaṃ nittāhitaṃ.

Bo. ca Maddī ca sammodamānā Sakka-dattiye assame 25
vasimsu. Jūjako pi kumāre gahetvā satthiyojanaṃ paṭipajji,
devatā kumārānaṃ ārakkham akaṃsu, Jūjako pi suriye attha-
mite kumāre gacche⁶ bandhitvā bhūmiyaṃ nipajjāpetvā sayam
caṇḍavālamigabhayena rukkhāṃ āruya viṭapantare sayati, tas-
miṃ khane eko devaputto Vessantaravaṇṇena ekā devadhītā 30
Maddivaṇṇenāgantvā kumāre mocetvā hatthapāde sambāhetvā
nahāpetvā maṇḍetvā bhojanaṃ bhojetvā dibbasayane sayāpetvā

¹ all three MSS. rājapa-. ² Cks vadha ³ Cks mā na rācci. ⁴ Cks omit ni-.

⁵ Bā homīti. ⁶ Bā kacche.

arunuggamaṇakāle baddhākāren'¹ eva sayāpetvā antaradhāyanti,
 evaṃ te devatāsaṃgahena arogā hutvā gacchanti, Jūjako pi
 devatādhiggaḥito hutvā „Kaliṅgarattham gacchāmiti“ addha-
 māsenā Jetuttaranagaraṃ patto. Taṃ divasaṃ paccūsakāle
 5 Sañjāyo pi Sivirājā supinaṃ passi, evarūpo supino ahoṣi:
 rañño mahāvinicchaye nisonnassa eko puriso dve padumāni
 āharitvā rañño hatthe ṭhapesi, rājā dvīsu kaṇṇesu pilandhi,
 tesam reṇu bhassitvā rañño udare patati, so pabujjhivā pāto
 va brāhmaṇe pucchi, te „ciraṃ pavutthā te deva bandhavā
 10 āgamissantīti“ vyākariṃsu, so pāto va nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā vinicchaye nisīdi, devatā brāhmaṇaṃ ānetvā rājā-
 gaṇe ṭhapayiṃsu, tasmiṃ khaṇe rājā olokento kumāre disvā āha:

650. Kass' etaṃ mukhaṃ ābhāti hemaṃ vuttattam agginā²
 nikkhaṃ va jātārūpassa ukkāmmukhapahamsitaṃ³. 2333.

15 651. Ubho sadisapaccaṅgā ubho sadisalakkhaṇā,
 Jāliṣsa sadiso eko, ekā Kaṇhājina yathā. 2334.

652. Sīhā bilā va nikkhantā ubho sampatirūpakā,
 jātārūpamayā yeva ime dissanti dārakā ti. 2335.

Ta. vuttattamagginā⁴ ti uttattam agginā, bilā -- ti gubato nik-
 20 khantasīhā viya.

Evam rājā tihi⁵ gāthāhi kumāre vaṇṇetvā ekaṃ amaccaṃ
 āṇāpesi: „gacch' etaṃ brāhmaṇaṃ dārakehi saddhiṃ ānehīti“,
 so vegena gantvā ānesi, atha brāhmaṇaṃ rājā āha:

653. Kuto nu bhavaṃ Bhāradvāja ime ānesi dārake⁶ ti. 2336.

25 Jūjako āha:

654. Mayhan te dārakā deva dinnā vittena Sañjāya⁷,
 ajja pannarasā rattī yato dinnā⁸ me dārakā ti. 2337.

Ta. vittena⁹ ti tuṭṭhena paṇnena, ajja -- ti mayā imesaṃ laddhadiva-
 sato ajja panarasa rattīti vadati.

¹ Bā bandhanākāreṇeva. ² Bā -ttamagginā. ³ Cks pabham-. ⁴ Cks uttatta ag-.

⁵ Cks add kāraṇehi. ⁶ Bā adds: ajja jūṭhaṃ anuppatto kuto gacchasi brāhmaṇa.

⁷ Bā siñcaya. ⁸ Bā laddhā.

Rājā āha:

655. Kena vā vācāpeyyena sammānāyena saddahe,
ko te tam dānam adadā puttake dānam uttaman ti. 2338.

Ta. kena vā -- ti brāhmaṇa kena piyavacanena te tayā laddhā, sammā
nāyena -- ti musāvādam akatvā sammānāyena amhe saddahāpeyya, puttake 5
ti attano puttake uttamadānam katvā ko te etam adadā.

Jūjako āha:

656. Yo yācatam patitṭhāsi bhūtānam dharanī-riva
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2339.
657. Yo yācatam gati āsi savantīnam va sāgaro 10
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasan ti. 2340.

Ta. patitṭhāsi ti patitṭhā āsi.

Tam sutvā amaccā Ve-ram garahamānā āhamso:

658. Dukkataṃ vata bho raññā saddhena gharamesinā,
kathan nu puttake dajjā araññe avaruddhake². 2341. 15
659. Idam bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā,
katham Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2342.
660. Dāsam dāsiṃ ca so³ dajjā assaṇ c' assatari⁴ ratham,
hatthiṃ ca kuñjaram dajjā, katham so dajjā dārake ti. 2343.

Ta. saddhena¹ 'ti saddhāsaṃpannenāpi satā gharam āvasantena raññā 20
idam dukkataṃ vata ayuttam vata katham, avaruddhake² ti ratthā pabbājito⁵
araññe vasante², idam bhonto ti bho nagaravāsino yāvanto ettha samāgatā
sabbe imam nisāmetha upadhāretha katham nāma so putte dāse katvā adāsi,
kena nām' evarūpaṃ katapubban ti adhippāyen' evam āhamso, dajjā ti dāsīdā-
sādisu kiñci detu⁶, katham dajjā dārake ti ime pana dārake kena kā- 25
raṇena adāsīti.

Tam sutvā kumāro pitu garaham asahanto vātābhihatassa
Sineruno bāhunā⁷ chaḍḍento⁸ viya imam gātham āha:

661. Yassa n' atthi ghare dāso asso c' assatari⁴ ratho
hatthi ca kuñjaro nāgo kim so dajjā pitāmahā 'ti. 2344. 30

Rājā āha:

¹ Cks adāsi. ² Bd -o ³ Cks yo. ⁴ so Cks for -rim? Bd -ri. ⁵ Cks pabbā-
jito. Bd pabbājito. ⁶ Bd dāsādisu yam kiñci dhanam detu. ⁷ Cks sineru
bāham. ⁸ Bd oḍḍento.

662. Dānam assa pasamsāma nāvanindāma¹ puttakā,
kathan nu hadayaṃ āsi tumhe datvā vanibbake². 2345.

Ta. dāna massā 'ti puttaka mayam tava pitu dānam pasamsāmā na nindāmāti.

Kumāro āha:

- 5 663. Dukkha' assa hadayaṃ āsi atho uṇham pi passasi
Rohiṇi h' eva³ tambakkhī pitā assūni vattayīti. 2346.

Ta. dukkhasā 'ti pitamahā⁴ Kaṇhājināya vuttaṃ etaṃ⁵ vacanaṃ sutvā
tassa hadayaṃ dukkhaṃ⁶ āsi, Rohiṇi heva⁷ -- ti tambavappā ti Rohiṇi viya
tambakkhihi mama pitā, tasmim khaṇe assūni vattayī.

- 10 Idāni taṃ vacanaṃ dassento āha:

664. Yan taṃ⁸ Kaṇhājinā voca: ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
latṭhiyā patikoṭeti ghare jātaṃ va dāsiyaṃ 2347.

665. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, — dhammikā honti brāhmaṇā —
yakkho brāhmaṇavappena khādituṃ tāta neti no,
15 niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2348.

Atha ne kumāre brāhmaṇaṃ amuñcantaṃ disvā rājā g. ā.:

666. Rājaputtī ca vo mātā rājaputto ca vo pitā,
pubbe me aṃkaṃ āruyha kiṃ nu tiṭṭhatha ārakā ti. 2349.

Ta. pubbe me ti tumhe ito pubbe maṃ disvā vegena āgantvā mama
20 aṃkaṃ āruyha idāni kin nu ārakā tiṭṭhatha.

Kumāro āha:

667. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā,
dāsā mayam brāhmaṇassa, tasmā tiṭṭhāma ārakā ti. 2350.

Ta. dāsā mayan ti idāni pana mayam brāhmaṇassa dāsā bhavāmā 'ti.

- 25 Rājā āha:

668. Mā samm' evaṃ avacuttha, dayhate⁹ hadayaṃ mama,
citakā viya me kāyo, āsane na sukhaṃ labhe. 2351.

669. Mā samm' evaṃ avacuttha, bhiyyo sokaṃ janetha maṃ,
nikkinissāma daṇḍena¹⁰, na vo dāsā bhavissatha. 2352.

¹ Bā naci-, B° naca-. ² Bā balabbake. ³ so all three MSS. ⁴ so Cks; Bā
sitāmasā. ⁵ Cks ekam. ⁶ Cks omit du-. ⁷ Bā sova. ⁸ so Cks; Bā tantam.
⁹ Bā ḍa-. ¹⁰ so Cks; Bā appena.

670. Kimagghiyaṃ hi vo tāta brāhmaṇassa pitā adā,
yathābhūtaṃ me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇaṃ ti. 2353.

Ta. sammā 'ti piyavacanāṃ, citakā -- ti idāni mama kāyo aṃgāraca-
kāya āropito viya, janetha maṃ ti janetha me, ayam eva vā pāṭho, nikki-
nissāma daṇḍenā¹ 'ti dhanāṃ datvā mocessāmi, kimagghiyaṃ ti kim 5
agghaṃ katvā, paṭipādentū 'ti dhanāṃ paticchādentu.

Kumāro āha:

671. Sahassagghaṃ hi maṃ tāta brāhmaṇassa pitā adā
atha² Kaṇhājinaṃ kaṇṇaṃ hatthinā ca³ satena cā⁴ 'ti. 2354.

Ta. saḥassagghaṃ hīti deva maṃ tāto nikkhasaḥassaṃ agghāpetvā adāsi 10
kaṇiṭṭhaṃ⁵ pana Kaṇhājinaṃ hatthinā satena assena ca rathena cā 'ti sabbesaṃ
tesaṃ satena antamaso maṃ ca⁶ paṭipādake⁷ upādāya sabbasatena⁸ agghāpesīti.

Rājā kumārānaṃ nikkayaṃ dāpento āha:

672. Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara,
dāsisataṃ dāsasataṃ gavaṃ batthūsabhaṃ satam 15
jātarūpasahassaṃ ca puttānaṃ dehi nikkayaṃ ti. 2355.

Ta. avākara⁹ 'ti dehi.

673. Tato kattā taramāno brāhmaṇassa avākari
dāsisataṃ dāsasataṃ gavaṃ batthūsabhaṃ satam
jātarūpasahassaṃ ca puttānaṃ dāsi nikkayaṃ ti. 2356. 20

Ta. avākari¹⁰ti adāsi, nikkayaṃ ti brāhmaṇassa sabbasataṃ ca nikkha-
saḥassaṃ ca kumārānaṃ nikkayaṃ adāsi.

Tathā sattabhūmakaṃ ca pāsādaṃ adāsi, brāhmaṇassa
parivāro mahā ahoṣi, so dhanāṃ paṭisāmetvā pāsādaṃ abhi-
ruyha sādhubhojanaṃ bhuñjitvā mahāsayane nipajji, kumāre 25
pi nahāpetvā bhojetvā alaṃkāretvā¹ ekaṃ ayyako ekaṃ ayyakā
ti dve pi ucchaṅge upavesayum.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā² āha:

674. Nikkiṇitvā nahāpetvā bhojayitvāna dārake
samalaṃkaritvā bhaṇḍe¹⁰ ucchaṅge upavesayum. 2357. 30

¹ so Cks; Bā dabbena. ² Bā acchaṃ. ³ Bā di. ⁴ Cks vā. ⁵ Bā acchandiki-
niṭṭhaṃ. ⁶ C^s pañca. ⁷ Bā piṭṭapādake. ⁸ Cks sabbasatena. ⁹ Cks -karitvā.
¹⁰ Bā -ḍe, Cks bhaṇḍena.

675. Sīsamnahāte sucivatthe sabbābharanabhūsite
rājā amke karitvāna ayyako paripucchatha. 2358.
676. Kuṇḍale ghusite māle sabbālamkārahūsite
rājā amke karitvāna idam vacanam abravī: 2359.
677. Kacci ubho ārogā te Jāli mātāpitā tava,
kacci uñchena yāpenti, kacci mūlaphalā bahū. (V $\frac{323}{17}$). 2360.
678. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjatiti. 2361.

Ta. kuṇḍale ti kuṇḍalāni pilandhāpetvā, ghusite ti ugghosite mano-
10 ramañ ravañ ravaute, māle ti pupphāni pilandhāpetvā. amke -- ti Jālikumā-
rañ amke nisidāpetvā.

Kumāro āha:

679. Atho ubho arogā me deva mātāpitā mama,
atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū. 2362.
- 15 680. Atho ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjati. 2363.
681. Khaṇant' ālukalambāni bilālitakkalāni ca (IV $\frac{371}{23}$)
kolañ bhallāṭakam bellañ sā no āhatva posati. 2364.
682. Yañ c' eva sā āharati vanamūlaphalahārikā
20 tañ no sabbe samāgantvā rattiñ bhuñjāma no divā. 2365.
683. Ammā va no kisā paṇḍu āharantī dumapphalañ
vātātapena sukhumālapadumañ hatthagatāñ iva. 2366.
684. Ammāya patanūkesā vicarantīyā brahāvane
vane vālamigākiṇṇe khaggadīpinisevite. 2367.
- 25 685. Kesesu jaṭaṃ bandhitvā kacche jallam adhārayi,
cammavāsī chamā seti jātavedaṃ namassatīti, 2368.

Ta. khaṇantā -- ti khaṇantī ālūni ca kalambāni ca, iminā mātāpitunnañ
kicchaḍḍivikañ vappeti, ettha no ti nipātamattañ, padumañ -- ti hatthena
madditañ padumañ viya jātā, patanūkesā ti deva ammāya me brahāvane
30 vicarantīyā te bhamaravaṇṇā kālakesā rukkhāsākhādīhi viluttā patanūkesā jātā,
jallamadhārayīti ubbohi kacchehi jallikañ dhāreti kilīṭṭhavesena¹ vicaratīti.

Evam mātu dukkhitabhāvañ kathetvā ayyakañ codento
imañ gātham āha:

686. Puttā piyā manussānañ lokasmiñ udapajjissum,
35 na ha² nūn' ambākam ayyassa putte³ sineho⁴ ajāyathā⁴ 'ti. 2369.

¹ Cks -vasena. ² Bā hi. ³ Ck -ā, C^a -a. ⁴ Cks -ham.

Ta. udapajjisun ti uppajjanti¹.

Tato rājā attano dosaṃ āvikaronto āha:

687. Dukkataṇ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesiṃ adosakaṃ. 2370.
688. Yam me kiñci idha atthi dhanadhaññaṃ ca vijjati 5
etu Vessantaro rājā Siviraṭṭhe pasāsatu 'ti. 2371.

Ta. puttā 'ti putta Jāli etaṃ ambākaṃ dukkataṃ, bhūna- ti vadḍhi-
ghātakammam, yamme- ti tāta yaṃ kiñci idha atthi sabban te pitu demī,
Siviraṭṭhe ti imasmiṃ nagare so rājā hutvā pasāsatu.

Kumāro āha:

10

689. Na deva mayhaṃ vacanā ehiti Sivi's² uttamo,
sayam eva devo gantvā[na] siñca bhogehi atrajan ti. 2372.

Ta. Sivisuttamo ti Siviseṭṭho, siñcā 'ti mahāmegho viya vuṭṭhiyā
bhogehi abhisīca.

690. Tato senāpatim rājā Sañjaya ajjhabhāsatha: 15
hatthi assā rathā patti senā sannāhayantu naṃ,
negamā ca maṃ anventu brāhmaṇā ca purohitā. 2373.
691. Tato satṭhisahassāni yudhino cārudassanā
khippam āyantu sannaddhā nānāvaṇṇeh' alamkatā³. 2374.
692. Nilavaṇṇadharā⁴ neke pītā neke nivāsītā 20
aṇṇe lohitatuphisā suddhā neke nivāsītā
khippam āyantu sannaddhā nānāvatttheh' alamkatā⁴. 2375.
693. Himavā yathā Gandharo pabbato Gandhamādanō
nānārukkhehi sañchanno mahābhūtagaṇālayo 2376.
694. Osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca⁵ 25
khippam āyantu sannaddhā disā bhāti pavāti ca, 2377.
695. Tato nāgasahassāni yojayantu catuddasa
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā. 2378.
696. Ārūḷhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi
khippam āyantu sannaddhā hatthikkhandhehi dassitā. 2379. 30
697. Tato assasahassāni yojayantu catuddasa
ājāṇīyā va jātiyā sindhavā sīghavāhanā. 2380.
698. Ārūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁶ (V ²⁵⁹/₄)
khippam āyantu sannaddhā assapiṭṭheh' alamkatā⁷. 2381.

¹ Bđ -līsu. ² Cks -ehilaṃ-. ³ Bđ nilavatta-. ⁴ all three MSS. -ehilaṃ-. ⁵
Bđ disvā bhantu pavantu ca. ⁶ Cks illiyo-, Bđ indivā-. ⁷ Cks -ehilaṃ-, Bđ
-ṭhe alaṇ-.

699. Tato rathasahassāni yojayantu catuddasa
ayosukatanemiyo suvaṇṇacitapakkhare¹. 2382.
700. Āropentu dhaje tattha cammāni kavacāni ca
vipphārentu ca cāpāni dāḥadhammā pahārino
khippam āyantu sannaddhā rathesu rathajīvino ti. 2383.
- 5 Ta. sannābhayantu nan ti sannayhantu², saṭṭhi--ti mama puttana
sahajāta saṭṭhisahassā amaccā, nīlavappa--ti eke nīlavappadharā nīlavatthāni
nīvasitā hutvā, mahābhūta--ti yakkhaganānaṃ ālayo, bhāti pavāti cā 'ti'³
vuttappakāro H¹mavā viya ābharanavilepanādihi obhāsayantu c' eva pavāyantu
ca, hatthikkhandhehiti te hatthigāmaṇiyo⁴ hatthikkhandhehi khippam
10 āyantu, dassitā ti dassitavibbūsanā, ayo--ti ayena suṭṭhuparikkhitānemiyo⁵,
suvaṇṇa--⁶ ti suvaṇṇena khacitapakkhare evarūpe catuddasasahasse rathe yo-
jentu 'ti vadati, vipphārentū 'ti āropentu.

Evam rājā senaṅgam vicāretvā „puttassa me Jettutarana-
garato yāva Vamkapabbatā atṭhūsabhavittthāraṃ āgamanamag-
15 gam samatalaṃ katvā maggālaṃkāratthāya idaṇ c' idaṇ ca
karoṭhā“ 'ti āpāpento āha:

701. Lājā olopiyā⁷ pupphā mālagandhavilepanā
agghiyāni ca tiṭṭhantu yena maggena ehi. 2384.
702. Gāme gāme sataṃ kumbhā⁸ merayassa surāya ca
20 maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2385.
703. Mamsā pūvā saṃkuliyo kummāsā macchasaṃyutā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2386.
704. Sappi telaṃ dadhiṃ khīraṃ kaṅgu vihi bahū surā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi 2387.
- 25 705. Ālārikā ca sūdā ca naṭanattakagāyānā
pāṇissarā kumbhathūniyo mandakā⁹ sokajjhāyikā¹⁰. 2388.
706. Āhaṇṇantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca,
kharamukhāni dhamantu¹¹ vadatāṃ¹² ekapokkharā. 2389.
707. Mutiṅgā paṇavā saṃkhā godhā parivadentikā¹³
30 dindimāni¹⁴ ca haṇṇantu kuṭumbā tindimāni¹⁵ cā 'ti. 2390.

Ta. olopiyā ti lājehi saddhiṃ lājapaṇcamakāni pupphāni okirantānaṃ
okirapapupphāni patipādeyyāsiti āpāpeti, mālagandhavilepanāni maggavitāne olam-

¹ Cks -pekkhare, Bđ -cattirapekkhare. ² Bđ sannipātyantu. ³ Bđ bhantū pa-
vantu cā. ⁴ Bđ -nino. ⁵ Bđ -kkhitta-. ⁶ Bđ cittarapakkhare. ⁷ Bđ okirayā.
⁸ Cks -am. ⁹ Bđ mundakā? Cks maddakā. ¹⁰ Bđ -cehāyikā. ¹¹ Bđ -entu. ¹²
Bđ nadantu. ¹³ Bds -dantikā. ¹⁴ Cđ da-, Bđ nindi-. ¹⁵ Cđ niddhimāni, Cđ
tiddhi-. Bđ kudumba dindi-.

bamālā c' eva gandhavilepanāni ca, agghiyāni cā 'ti pupphaagghiyaratanaag-
ghiyāni cā 'ti, yena maggena mama putto ehi tattha tattha tiṭṭhantu, gāme
gāme ti gāmadvāre gāmadvāre patitiṭṭhantū 'ti pipāsītānaṃ pivanatthāya paṭi-
yādītā hutvā surāmerayakumbhā tiṭṭhantu, maccehasaṇṇutā ti macchehi yuttā,
kaṅguvhiṭti kaṅgupiṭṭhamayā ca vibipiṭṭhamayā 'ca, mandakā' ti mundagā- 5
yino² sokajjhāyikā³ ti māyākārā aññe pi vā ye keci uppannasokaṃ haraṇa-
samatthā, kharamukhānīti sāmuddikamahāsāmkhā muṭṭhisāmkhā nālisāmkhā,
godhāparivadantikā dindimāni kuṭumbadindimānīti imāni cattāri turīyaṇ' eva.

Evam rājā maggālāmkāram vicāresi. Jūjako pi pamāṇā-
tikkantaṃ bhuñjitvā jīrāpetum asakkonto tatth' eva kalam akāsi, 10
rājā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā nagare bheriṇ carāpetvā
kañci 'ssa nātakāṃ na passi, dhanāṃ puna raṇṇo yeva ahosi.
Atha sattame divase sabbā 'senā sannipati, rājā mahantena
parivārena Jālin magganāyakāṃ kaṭvā nikkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

708. Sā senā mahatī āsi uyyuttā Sivivāhinī, 15
Jālinā magganāyena Vamkāṃ payāsi pabbataṃ. 2391.
709. Kuñcam nadati mātāngo kuñjaro satṭhibhāyano
kacchāya baddhamānāya kuñcam nadati vāraṇo. 2392.
710. Ajāniyā hasissimsu, nemighoso ajāyatha, 20
abbaṃ rajo acchādesi uyyuttā Sivivāhinī. 2393.
711. Sā senā mahatī āsi uyyuttā hārahārinī,
Jālinā magganāyena Vamkāṃ payāsi pabbataṃ. 2394.
712. Te pāvisum brahāraṇṇāṃ bahusākkhaṃ bahūdiyaṃ⁶
puppharukkhehi saṃchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayaṃ. 2395. 25
713. Tattha bindussarā vaggū nānāvanna bahūdiya
kujjantaṃ upakujjanti utusampupphite dume. 2396.
714. Te gantvā dighaṃ addhānaṃ ahorattānaṃ accaye
padesaṃ taṃ upāgañchum yattha Vessantaro ahū 'ti. 2397.

Ta, mahatīti dvādasa akkhohinī saṃkhātā, uyyuttā ti payātā, kuñ- 30
cam nadatīti Kaliṅgaratṭhavāsīno brāhmaṇā attano ratṭhe deve vuṭṭhe⁹ taṃ
nāgaṃ āharitvā Sañjayaṃsa adamsu, so hatthi sāmikaṃ vata passitum labhissamīti
tutṭho kuñcanādam akāsi, taṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ, kacchāya 'ti suvaṇṇa-
kacchāya bajjhamānāya pi tussitvā kuñcam nadi, hasissimsū¹⁰ 'ti hasimsu

¹ Bā mundakā? Ck^s moddrakā. ² Ck^s maddakagāyana. ³ Bā -jāyikā, Bā -va-
dantikā. ⁴ Bā kuñcam. ⁵ Bā bajha-. ⁶ Ck^s hasissimsu, Bā hasissanti ⁷ Ck^s
-saṃkhāṃ, C^s -sākhā, Bā -sukhaṃ. ⁸ Bā mahodakāṃ. ⁹ Ck^s vaṭṭe, Bā vuṭṭhe.
¹⁰ Ck^s hasissimsūti, Bā hasissantīti.

saddam akaṃsu, hārahārīnīti haritabbaharanasamattā, pāvisun si pavisiṃsu, bahusākhan ti bahurukkhasākhā, dīgham- ti satthiyojanamaggā, upāgacchun ti yattha Ve- ahosi taṃ padesaṃ upagatā ti. Mahārājapabbam niṭṭhitam.

- 5 Jālikumāro Sumucalindasaratīre khandhāvāraṃ nivāsāpetvā catuddasarathasahassāni āgatamaggābhīmukhān' eva ṭhapāpetvā tasmim tasmim padese sīhavyagghakhaggādīsu' ārakkham saṃvidahi, hatthiādīnaṃ saddo mahā ahosi. M. taṃ sutvā „kin nu kho me paccāmittā pitaraṃ ghātetvā mam' atthāya
10 āgatā“ ti maraṇabbhayaena bhīto Maddim ādāya pabbatam āruyha senam olokesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

715. Tesam sutvāna nigghosaṃ bhīto Vessantaro ahu, pabbatam abhirūhitvā bhīto senam udikkhati. 2398.
15 716. Imgha Maddi nisāmehi nigghoso yādiso vane ājāniyyā hasissanti¹ dhajaggāni ca dissare. 2399.
717. Ime ca² nūna araṇṇasmim migasaṃghāni luddakā vāgurāhi³ parikkhippa sobbham pātetvā tāvade⁴ vikkosamānā tippāhi hanti nesaṃ varaṃvaraṃ⁵. 2400.
20 718. Yathā mayam adūsakā araṇṇe avaruddhakā amittahatthathagatā⁶, passa dubbalaghātakan ti. 2401.

- Ta. imghā 'ti codanathe nipāto, nisāmehti sakasenā vā paras. vā ti upadhārehi, ime ce² nūna - - ti ādīnaṃ aḍḍhatiyagāthānaṃ evarū atthasam-
bandho vedītabbo: Maddi yathā araṇṇasmim migasaṃghāni luddakā vigurāhi
25 parikkhippa athavā pana sobbhe pātetvā tāvad eva hanatha are duṭṭhamige ti vikkosamānā tippāhi migamāraṇasattihi nesaṃ migānaṃ varaṃvaraṃ⁸ hanti⁹ ime ce nūna tath' eva amhe asabbhāhi vēcāhi vikkosamānā tippāhi sattihi han-
nissanti mayam ca¹⁰ adūsakā araṇṇe avaruddhakā ratthā pabbājītā vasāma, evam sante pi amittahatthathagatā ti amittānaṃ hatthattham¹¹ gatā, passa imam
30 dubbalaghātakan ti maraṇabbhayaena paṇḍevī.

Sā tassa vacanam sutvā senam oloketvā „sakasenāya bhavītabban“ ti M-am assāsenti imam gātham āha:

¹ Bā adds maggādīsu. ² Ck^s hasissanti. ³ Ck^s ce, Bā omits ca. ⁴ Bā vāku-.
⁵ Ck^s pātetvā tāvade, Bā pātiratāvade. ⁶ Bā varāva-. ⁷ Bā -ttham-. ⁸ Bā adds thūlamthūlam, B^s mūlam-mūlam. ⁹ Bā add hananti. ¹⁰ Ck^s yamañca.
¹¹ Ck^s atthattham, Bā pattha, B^s hattha.

719. Amittā na-ppasaheyyum aggīva udakappaṇave
tad eva tvaṃ vicintehi api sotthi ito siyā ti. 2402.

Ta. aggīva -- ti yathā tinukkādivasena upanīto aggi appavasamkhātāni
puthulagambhīrāni udakāni na-ppasahati tāpetum na sakkoti tathā taṃ amittā
na saheyyum nābhivhavissanti. tadevā 'ti yaṃ Sakkena tuyhaṃ varaṃ datvā 5
mahārāja na cirass' eva te pitā ehi¹ vuttam tad eva tvaṃ vicintehi, api ca²
nāma ito balakāyato ambakam sotthi siyā ti.

Atha M. sokaṃ apanuditvā tāya saddhiṃ pabbatā oruyha
paṇṇasāladvāre nisīdi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

10

720. Tato Vessantaro rājā orohitvāna pabbatā
nisīdi paṇṇasālāyaṃ daḥhaṃ katvāna mānasan ti. 2403.

Ta. daḥhaṃ -- ti mayaṃ pabbajitā nāma ambakam ko³ kiṃ karissatī⁴
thīraṃ daḥhaṃ katvā nisīdhiṃsu

Tasmiṃ khaṇe Saṅjayo devīṃ āmantetvā „bhadde Phusati, 15
amhesu sabbesu ekato gatesu soko mahā bhavissati, paṭhamam
tāva ahaṃ gacchāmi, tato 'idāni sokaṃ vinodetvā nisinnā bha-
vissantīti' sallakkhetvā tvaṃ mahantena parivārena gaccheyyā-
sīti“ atha thokaṃ kālaṃ vītināmetvā Jālīṃ ca Kaṇhājinaṃ ca
„āgacchantū“ ti vatvā rathaṃ nivattetvā āgatamaggābhīmu- 20
khaṃ katvā tattha tattha ārakkhaṃ samvidahitvā alaṃkata-
hatthikkhandhagato⁵ puttassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

721. Vinivattayitvā rathaṃ votthāpetvāna seniyo
ekaṃ araṇṇe viharantaṃ pitā puttāṃ upāgami. 2404. 25
722. Hatthikkhandhato oruyha ekaṃso pañjalikato
parikkhitto amaccehi puttāṃ siñcitum āgami. 2405.
723. Tatth' addasa kumāraṃ so rammarūpaṃ samāhitaṃ
nisinnaṃ paṇṇasālāyaṃ jhāyantaṃ akutobhayan ti. 2406.

Ta. votthāpetvāna -- ti ārakkhanatthāya balakāye ca vavatthapetvā, 30
ekaṃso ti ekaṃsakatauttarāsāṅgo, siñcitum -- ti rajje⁷ abhisīñcitum upā-
gami, rammarūpaṃ ti anañjitaṃ amaṇḍitaṃ.

¹ so Bā for ehiṭīti? C* ehiṭī, C* ehiṭi. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ko. ⁴
C* -ssāmīti. ⁵ Bā jāli ca k-jinā ca pacchato āgacchatū. ⁶ Bā hatthikkhandato
oruyha. ⁷ Bā -ena.

724. Tañ ca disvāna āyantañ pitarañ puttagiddhinañ
Vessantaro ca Maddi ca paccuggantvā arandisum. 2407.

725. Maddi ca sirasā pāde sasurassābhivādayi,
Maddi ahañ hi te deva pāde vandāmi te husā¹,
5 te su tattha palissajja pāṇinā parimajjathā 'ti. 2408.

Ta. pāde -- ti ahañ te husā pāde vandāmīti evaṃ vatvā vandi, tesu
tatthā 'ti te ubho jane² tasmim Sakkadattiye assame palissajitvā hadaye ni-
pajjāpetvā paricumbitvā mudukena pāṇinā parimajjatha piṭṭhiyo tesam parimajji.

Tato roditvā paridevitvā rājā soke nibbuta tehi saddhim
10 paṭisanthārañ karonto āha:

726. Kacci vo kusalañ putta, kacci putta anāmayam,
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2409.

727. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjatīti. 2410.

15 Pitu vacanañ sutvā Mahāsatto āha:

728. Atthi no jivikā deva yā ca yādisi kīdisā,
kasirā hi³ jivikā homa, uñchācariyena jīvitam⁴. 2411.

729. Aniddhinañ mahārāja damet' assam va sārathi
ty-amhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no. 2412.

20 730. Api no kisāni māmsāni pitu mātu adassanā
avaruddhānañ mahārāja araṇṇe jīvisokinañ⁵ ti. 2413.

Ta. yādisikīdisā ti yā vā sā vā, lāmakā ti a., kasirā hi yīvikā
homā 'ti tāta amhākañ uñchācariyāya jīvitam nāma kīdisam, dukkhā no jivikā
ahosi, aniddhinañ ti mahārāja aniddhim asamiddhim daliddapuriṣam nāma
25 dameti sā va⁶ aniddhi cheko⁷ sārathi assam viya, dameti ti nibbisevanañ karoti,
te meyam idha vasantā aniddhikā dantā nibbisevanā katā, asamiddhi yeva no
dametīti, dametha no ti pi pāṭho damayittha no ti a., jīvisokinañ⁸ ti avigata-
sokānañ kiñ nāma amhākañ sukhañ ti vadati.

Evañ ca pana vatvā puna puttānañ pavattim pucchanto āha:

30 731. Ye pi te Sivisetthassa dāyādappattamānasā
Jālī Kaṇhājina c' ubho⁹ brāhmaṇassa vasānugā
accāyikassa luddassa yo ne gāvo va sumbhati 2414.

¹ Bā tusā. ² Cks janā. ³ Cks kayirā hi, Bā kasirā, omitting hi, read: kasira-?

⁴ Cks -kañ. ⁵ Cks jīvasokatan. ⁶ Bā ca. ⁷ Cks ko. ⁸ Cks jīva-. ⁹ Cks
vubho throughout.

732. Te rājaputtiyā putte yadi jānātha saṁsatha,
pariyāpuṇātha¹ no khippaṁ sappadaṭṭham² va māṇavan ti. 2415.

Ta. dāyādapattamānasā ti mahārāja ye te tava Siviseṭṭhassa dāyādā
appattamānasā asampunṇamanorathā hutvā brāhmaṇassa vasānugā jātā te dve
kumārā yo so³ brāhmaṇo gāvo va sumbhati⁴ te rājaputtiyā putte yadi diṭṭha- 5
vasena vā sutavasena vā jānātha saṁsatha, sappadaṭṭham vā 'ti viṣaṁ
nimmadanatthāya sappadaṭṭham māṇavan tikicchantā⁵ viya khippaṁ no pariyā-
puṇātha kathetā 'ti vadati.

Rājā āha:

733. Ubho kumārā nikkitā⁶ Jāli Kaṇhājina c' ubho 10
brāhmaṇassa dhanam datvā putta mā bhāyi assasā 'ti. 2416.

Ta. nikkitā ti nikkayaṁ datvā gahitā.

Taṁ sutvā M. paṭiladdhassāso pitarā saddhiṁ paṭisan-
thāram akāsi:

734. Kaccin nu tāta kusalaṁ kacci tāta anāmayam, 15
kacci nu tāta me mātu cakkhum na parihāyatīti. 2417.

Ta. cakkhun ti puttasokena rodantiyā cakkhum na parihāyati.

Rājā āha'

735. Kusalaṁ c' eva me putta, atho putta anāmayam
atho pi putta te mātu cakkhum na parihāyatīti. 2418. 20

Mahāsatto āha:

736. Kacci ārogaṁ yoggan te, kacci vahati vāhanam,
kacci phitā janapadā, kacci vuṭṭhi na chijjatīti⁷. 2419.

Tattha vuṭṭhīti vuṭṭhidhārā⁸.

Rājā āha:

25

737. Atho ārogaṁ yoggam me, atho vahati vāhanam,
atho phitā janapadā, atho vuṭṭhi na chijjatīti⁹. 2420.

Evam sallapantānam¹⁰ űeva Phusatī pi kho devī „idāni
sokaṁ tanuṁ katvā nisinnā bhavissantīti“ sallakkhetvā¹⁰ mahā-
parivārena saddhiṁ puttassa santikaṁ agamāsi. 30

¹ C^s -yāya; C^k pariyāyā. ² C^s -datṭhu, B^d sabbadaḍḍham. ³ C^k yena yo. ⁴
B^d adds haratī. ⁵ B^d -to. ⁶ so all three MSS. for nikkūtā? ⁷ C^k vi-. ⁸
C^k omit dhārā. ⁹ C^k vijjatīti. ¹⁰ C^k add sā.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

738. Icc-eva mantayantānam mātā tesam adissatha
rājaputti giridvāre pattiya¹ anupāhanā. 2421.
739. Tañ ca disvāna āyantim² mātaram puttagiddhinim
5 Vessantaro ca Maddi ca paccuggantvā avandayum³. 2422.
740. Maddi ca sirasā pāde sassuyā abhivādayi:
Maddi aham pi te ayye pāde vandāmi te husā. 2423.
741. Maddiñ ca puttakā disvā dūrato sotthim āgatā
kandantā abhidhāviṃsu vacchā bālā va mātaram. 2424.
10 742. Maddi ca puttake disvā dūrato sotthim āgate
vāruṇiṇa pavedhentī thanadhārābhisiñcathā⁴ 'ti. 2425.

Ta. Maddi cā 'ti tesam hi Phusatideviṃ vanditvā ṭhitakāle puttā kumārakumārīkābhi parivutā ṭṭgamiṃsu, Maddi tesam āgamanamaggaṃ olokenṭi yeva atthāsi, sā te sotthim āgacchante disvā sakabhāvena sandhāretum asakkontī
15 tarunamacchā viya bhāvam pavedhamānā tato pāyāsi, te pi tañ disvā paridevantā tadabhimukhā va pāyimsu, kandantā abhidhāviṃsū 'ti kandantā abhidhāviṃsu, vāruṇiṇā 'ti yakkhāviṭṭhā ikkhaṇṇikā viya pavedhamānā, thanadhārā abhisiñcathā 'ti sā kira mahantena saddena paridevitvā kampamānā visaṇṇi hutvā dīghato paṭhaviyaṃ pati, kumārāpi vegenāgantvā visaṇṇi⁴ hutvā
20 mātu upari yeva patitā, tasmim khane tassā dvīhi thanehi dve khiradhārā nikkhamitvā tesam mukhe yeva pavisiṃsu, sace kira ettako assāso [nābhavissa dve kumārā sukkahadaya hutvā anassimsu, Ve- pi piyaputte disvā sokaṃ sandhāretum asakkonto visaṇṇi hutvā tatth' eva papati, mātāpitāro pi visaṇṇi hutvā tatth' eva papatimsu, tathā sahajātā satṭhisahaṃsā amaccā, tañ kārūṇaṃ pas-
25 santo⁵ tesu eko pi sandhāretum nāsakkhi, sakalaassamapadaṃ yugantavāta-mathitaṃ viya sālavanam ahoṣi.

Tasmim khane pabbatā nadimsu paṭhavi kampi mahāsa-muddo samkhubhi Sineru girirājā onami, chakāmāvacaradevalokā ekakolāhalā ahesum, Sakko devarājā „cha khattiyā sapa-
30 risā visaṇṇā jātā, tesu eko pi utthāya kassaci sarīre udakaṃ siñcituṃ samattho n' atthi, pokkharavassaṃ vassāpessāmīti“ cintetvā chakhattiyasamāgame p-vassaṃ vassāpesi, ye ta. temitukāmā⁶ te⁷ tementi atemitukāmānam upari ekabindum pi na sañṭhāti, padumapattato udakaṃ viya vinivaṭṭetvā gacchati, iti
35 pokkharavane patitaṃ vassaṃ viya tañ vassaṃ ahoṣi, cha

¹ Bā -kā. ² Bā -tañ. ³ Bā -disum. ⁴ Bā -ino. ⁵ Ck -tā, Bā -tesu. ⁶ so Bā; Ck^s temitukāmā tementi in the place of tattha - - -. ⁷ Ck^s omit te.

khattiyā assāsaṃ paṭilabhiṃsu, mahājano „nāṭisamāgame pok-kharavassaṃ vassi, mahāpaṭhavī kampīti“ acchariyaṃ pavadesi¹.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

743. Samāgatānaṃ nāṭīnaṃ mahāghoso ajāyatha,
pabbatā samanādīṃsu, mahī ākampitā ahu. 2426. 5
744. Vuṭṭhidhāraṃ pavecchanto² devo pāvassi tāvade,
atha Vessantaro rājā nāṭiḥi samapajjatha³. 2427.
745. Nattāro supisā putto rājā devī ca ekato
yadā samāgatā āsuṃ tadāsi lomahamsanaṃ,
pañjalikā tassa yācanti rodantā bheravā vane. 2428. 10
746. Vessantaraṃ ca Naddiṃ ca sabbe raṭṭhā samāgatā:
tvaṃ no si issaro rājā, rajjaṃ kāretha no ubho ti. 2429.

Ta ghoso ti kārūṇāghoso, pañjalikā ti sabbe nāgarā c' eva nega-majānapadā ca paggabitañjali hutvā, tassayācatīti tassa pādesu patitvā roditvā kanditvā deva tvaṃ no sāmi issaro pitā te idh' eva abhisīñcitvā nagaraṃ netu- 15
kāmo kulasantakaṃ setacchattaṃ paṭicchethā 'ti yācanti. Chakhattiya-khaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ⁴.

Taṃ sutvā M. pitarā saddhiṃ sallapanto imaṃ g. ā.:

747. Dhammena rajjaṃ⁵ kārentaṃ raṭṭhā pabbājayittha maṃ
tvaṃ ca jānapadā c' eva negamā ca samāgatā ti. 2430. 20

Tato rājā puttaṃ khamāpento

748. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesiṃ adūsakan ti 2431.

imaṃ gāthaṃ vatvā attano dukkhaharaṇatthaṃ yācanto imaṃ⁶,
gāthaṃ āha: 25

749. Yena kenaci vaṇṇena pitu dukkhaṃ udabbahe
mātu bhagiṇiyā cāpi apī pañehi attano ti. 2432.

Ta udabbahe ti hareyya, apī pañehīti tāta puttena nāma jīvitāṃ
paricejjitvā mātāpitunnaṃ sokadukkhāṃ haritabbāṃ, tasmā mama vacanaṃ karohi:
imaṃ isiliṅgaṃ haritvā rājavesaṃ gaṇha tāta 'ti iminā kira naṃ⁷ adhippāyen' 30
evam āha.

¹ Bā pavattesi. ² Bā pavattento. ³ Bā samāgacchatha. ⁴ C^{ks} omitt chakhatt-.

⁵ C^{ks} khomaṃ. ⁶ Bā itaraṃ. C^s naṃnaṃ, Bā omitt naṃ.

Bo- rajjam kāretukāmo va¹ ettake pana akathite „garu-
kam nāma na hotīti“ tattha rājānam² kathesi, M. „sādhū“ 'ti
sampaṭicchi, ath' adhivāsanaṃ viditvā sahajātā saṭṭhisahassā
amaccā

5 750^a. Nahānakāle³ mahārāja rajojallam pavāhayā 'ti

vadiṃsu, atha ne M. „thokaṃ adhivāsethā“ 'ti vatvā paṇṇa-
sālam pavisitvā isibhaṇḍam omuñcitvā paṭisāmetvā p-sālato
nikkhamitvā „idam mayā navamāse adḍhamāsaṃ ca samaṇa-
dhammassa kataṭṭhānaṃ, pāramikūtaṃ gaṇhantena dānaṃ datvā
10 paṭhaviyā kampitaṭṭhānaṃ“ ti p-sālam tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ
katvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā aṭṭhāsi⁴, ath' assa kappakā-
dayo massukammāḍiṇi karīṃsu, tam enaṃ sabbābharaṇabhūsitam
devarājam iva virājamānaṃ rajje abhisiñciṃsu, tena vuttaṃ:

750^b. tato Vessantaro rājā rajojallam pavāhayīti⁵. 2433,

15 Ta. pavāhayīti hāresi, hāretvā ca pana rājavesaṃ gaṇhatīti a.

Ath' assa yaso mahā ahosi, olokitolokitaṭṭhānaṃ kampati,
mukhamaṅgalikā maṅgalāni nigghosayīṃsu, sabbaturiyāni pag-
gaṇhiṃsu, mahāsamuddakucchiyaṃ meghatthanitanigghoso viya
ahosi, hatthiratanam alaṃkaritvā upanayīṃsu, so khaggaratanam
20 bandhitvā hatthiratanam abhiruyhi⁷, tāvad eva naṃ sahajātā
saṭṭhisahassā amaccā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā parivārayīṃsu⁸,
Maddim pi devīṃ nahāpetvā alaṃkaritvā abhisiñcitvā sīse pan'
assā abhisekaudakaṃ āsiñcamānā „Vessantaro tam pāletū“ 'ti
ādīni maṅgalāni vadiṃsu.

25 Tam attham pakāsento Satthā āha:

751. Sīsam nahāto sucivattho sabbābharaṇabhūsito

paccayaṃ nāgam āruya khaggaṃ bandhi parantapaṃ. 2434.

752. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā

sahajāta parikarīṃsu⁹ nandayantā¹⁰ rathesabham. 2435.

¹ Bā pi. ² so Bā; C^{ks} rājā. ³ Bā -lo. ⁴ C^{ks} -sāti, Bā pavāpahayāti. ⁵ C^{ks}
omit aṭṭhāsi. ⁶ C^k -hasīti. ⁷ Bā -rūhi. ⁸ C^k -bhārayīṃsu, C^s -hara-. ⁹ Bā
paramkirīṃsu. ¹⁰ Bā nandā-.

753. Tato Maddim pi nahāpesum Sivikaññā samāgatā:

Vessantaro tam pāletu Jāli-Kaṇhājina c' ubho,
atho pi tam¹ mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatu² 'ti. 2436.

Ta. paccayam -- ti tam attanno jātadivase uppannaṃ batthināgaṃ, paranta-
tapan ti amittatāpanaṃ, parikarimāsu³ 'ti parivārayimāsu, nandayanta⁴ ti 5
tesentā, Sivi -- ti Sivirañño pajāpatiyo sannipatitvā gandhodakena nahāpesum,
Jālikāṇhājina cubho ti ime te⁵ puttā pitaram rakkhantū 'ti.

754. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam āttano
ānandiyam ācarimāsu ramaṇīye Giribbaje. 2437.

755. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam āttano 10
ānandi vittaṃ sumanā putte saṃgama lakkhaṇā. 2438.

756. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam āttano
ānandi vittaṃ patitā saha puttehi lakkhaṇā ti. 2439.

Ta. idaṇca -- ti bhi. Ve- ca Maddi ca idaṃ paccayaṃ imaṃ patitthaṃ
labhitvā rajje patitthahitvā ti a. pubbe⁶ ti ito pubbe āttano vanavāsakilesaṃ 15
anussarivā, ānandiyam ācarimāsu ramaṇīye -- ti ramaṇīye Vamkagiri-
kucchimhi Vessantarassa rañño āpā ti kaṇcanalatāvinaddham⁷ ānandabheriṃ
carāpetvā ānandachapaṃ ācarimāsu, ānandi vittaṃ -- ti lakkhaṇasampannā Maddi
putte saṃgama sampāpupitvā vittaṃ sumanā hutvā ativiya ānandi nandittha
'ti a., patitā ti pavattapittisomanassa hutvā. 20

Evam patitā hutvā ca pana putte āha:

757. Ekabhattā pure āsiṃ niccaṃ thaṇḍilasāyini,
iti me tam vataṃ āsi tumhaṃ⁸ kāmāhi puttakā. 2440.

758. Tam me tam vataṃ samiddh' ajja tumhe saṃgama puttakā,
mātujaṃ pi tam pāletu pitujam pi ca puttakā, 25
atho pi tam mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatu. 2441.

759. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puṇṇaṃ mayhaṃ c' eva pitu ca te
saccena tena kusalena ajaro tvaṃ amaro bhavā⁹ 'ti. 2442.

Ta. tumhaṃ⁸ kāmāhi -- ti puttakā tumhakaṃ kāmā tumhe patthaya-
mānā pure tumhesu brāhmaṇena nītesu ekabhattaṃ bhuñjitvā bhūmiyaṃ sayim, 30
iti me⁹ tumhakaṃ kāmā¹⁰ etaṃ vataṃ āsiti¹¹ vadati, samiddhaja¹² 'ti tam
me vataṃ ajja samiddham, mātujaṃ pi tam pāletu pitujam pi ca puttakā
ti puttakā¹³ mātu jātasomanassaṃ pitu jātasomanassaṃ pi pāletu mānupitunnaṃ
santakaṃ puṇṇaṃ tam pāletu 'ti a. yeva, ten' evāha: yaṃ kiñc' atthi kataṃ
puṇṇaṃ ti. 35

¹ Cks maṃ. ² Bā pakirimāsu. ³ Bā nandā-. ⁴ Bā dve. ⁵ Bā omits ca. ⁶ Cks
add vā. ⁷ Bā vinandaṃ. ⁸ Cks -hā. ⁹ Cks ime. ¹⁰ Cks kāmāya. ¹¹ Cks
adāsiti. ¹² Bā puttajālikam.

Phusatī pi devī „ito paṭṭhāya mama suṇhā imān' eva
vatthāni nivāsetu, imāni ābharanāni dhāretu“ 'ti samugge pū-
retvā pahīni.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 5 760. Kappāsikaṃ ca koseyyaṃ khomakodumbarāni ca
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2443.
761. Tato khomaṃ ca¹ kāyūraṃ aṅgadaṃ² manimekhalaṃ
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2444.
762. Tato khomaṃ ca kāyūraṃ gīveyyaṃ ratanāmayāṃ sassū- etc. 2445.
10 763. Uṇṇataṃ mukhaphullaṃ ca³ nānāratte ca⁴ maṇiye⁵ sassū- etc. 2446.
764. Uggatthanaṃ giṃgamakaṃ⁶ mekhalaṃ palīpādakaṃ⁷
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2447.
765. Suttaṃ ca suttavajjaṃ ca upanijjhāya seyyasī
asobhatha rājaputtī devakaṇṇā va Nandane. 2448.
15 766. Sisam nahātvā sucivatthā sabbābharanābhūsitā
asobhatha rājaputtī tāvatimsā va accharā. 2449.
767. Kadalīva vātacchupitā jātā cittalatāvane
dantāvaranasampannā rājaputtī asobhatha. 2450.
768. Sakuṇī mānusiṇīva jātā cittapattā⁸ pati⁹
20 nigrodhapattabimboṭṭhī rājaputtī asobhatha. 2451.

Ta. khomaṇca¹⁰ -- ti suvaṇṇamayāṃ gīvapasādhanaṃ, aṅgadaṃ -- ti
aṅgadābharanaṃ ca manimayamekhalaṃ ca, dutiyagāthāya khomaṃ ca kāyūraṃ ti
suvaṇṇamayāṃ vanakhaṇḍīrīphalasānṭhānaṃ gīvapasādhanaṃ eva, ratana mayan
ti aparaṃ pi ratanamayaḡīveyyaṃ, uṇṇataṃ ti ekaṃ pasādhanaṃ, mukha-
25 phullaṃ ti naḷāṇṭe tilakamālābharanaṃ, nānāratte ti nānāvapṇe, maṇiye
ti maṇimaye¹¹, uggatthanaṃ giṃgamakaṃ¹² ti etaṇi pi dve ābharanāni,
mekhalaṃ ti suvaṇṇarajataṃ mayāṃ mekhalaṃ, palīpādakaṃ¹³ ti pādapaśā-
dhanaṃ, suttaṇca -- ti suttārūḷhaṃ ca pasādhanaṃ, Pāliyaṃ ca pana suppaṇ
ca suppaṇvajjaṃ cā ti likhitaṃ, upanijjhāya seyyasīti etaṃ suttārūḷhaṃ ca
30 asuttārūḷhaṃ ca ābharanaṃ taṃ taṃ ūnatthānaṃ oloketvā alaṃkaritvā ṭhitā sey-
yasī uttamarūpadharā Maddī devakaṇṇā va Nandane asobhatha, vātacchupitā
ti cittalatāvane jātā vātasamputthā¹⁴ suvaṇṇakadali viya taṃ divasaṃ¹⁵ sā
vijambhamānā asobhatha, dantāvaranasampannā ti bimbaphalasadisehi
d-varaṇehi samannagatā, sakuṇī mānusiṇī va jātā cittaḡatā¹⁶ patitī yathā

¹ Bā hemaṇca. ² Bā aṅgāraṃ. ³ Cks -llaṃ va. ⁴ Cks na. ⁵ Bā -ke. ⁶ Bā
kiṃka-. ⁷ so Cks; Bā paṭi-. ⁸ Cks cittalpatā, Bā -latā. ⁹ Bā patti. ¹⁰ Bā
hemaṇca. ¹¹ Cks manivade. ¹² Bā kiṃkamakaṃ. ¹³ Bā paṭipā-, Ck phālī-. ¹⁴
Bā -samputthā. ¹⁵ Bā divaṃ, Ck omits di-. ¹⁶ so Bā; Cks cittalatā.

manussasarīre jātā mānusiṇī nāma sakunī cittapattā ākāse patamānā pakkhe pasāretvā gacchanti sobhati evaṃ sārattatāya nigrodhapakkabimbapakkasadisā-oṭṭhi¹ asobhatha.

769. Tassā ca nāgam ānesuṃ nātivaddhaṃ ca kuṇjaraṃ
sattikkhamam sarakkhamam īsādantaṃ urūlhavam². 2452. 5
770. Sā Maddī nāgam āruyhi³ nātivaddhaṃ ca kuṇjaraṃ
sattikkhamam sarakkhamam īsādantaṃ⁴ urūlhavan ti. 2453.

Ta. tassā eā 'ti bhi. tassāpi Maddiyā sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ katvā nātivaddham sattisarapabārakkhamam⁵ 'ekam taruṇahatthim upanesuṃ, nāga-māruyhi⁶ gandhabhatthipiṭṭhim abhiruyhi. 10

Iti te ubho pi mahantena yasena khandhāvāram agamaṃsu⁵.
Saṇjayaṛājā dvādasahi akkhohiṇīhi saddhim māsamattaṃ pab-
batakiḷam vanakiḷam kiḷi. M-assa tejena tāva mahante araṇṇe
koci vālamigo vā pakkhi vā kañci na heṭhesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

771. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū
Vessantarassa tejena nāṇamaṇṇam⁶ aheṭhayuṃ⁷. 2454. 15
772. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijjā ahū
Vessantarassa tejena nāṇamaṇṇam⁶ aheṭhayuṃ⁷. 2455.
773. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnam ratthavaḍḍhane. 2456. 20
774. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijjā ahū
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnam ratthavaḍḍhane. 2457. 25
775. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū
nāssu⁸ mañjūni kujjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2458.
776. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijjā ahū
nāssu⁸ mañjūni kujjimsu Vessantare payātamhi etc. 2459.

Ta. yāvant--ti yāvanto ettha, ekajjham--ti ekasmim ṭhāne sanni- 30
patiṃsu sannipatitvā ca pana ito patṭhāya idāni ambakam aṇṇamaṇṇam lajjā
vā samvaro vā na bhavissatīti domanassappattā ahesuṃ, nāssu mañjūni
kujjimsū 'ti M-assa viyogadukkhita¹⁰ madhuraravam na ravimsu.

¹ B^d -patta-patta-. ² B^d urūlavam, C^s urūlhava, C^k uparūlhavam. ³ B^d āruhi.

⁴ C^k -danti. ⁵ B^d āg-. ⁶ so B^d; C^k aṇṇ-. ⁷ B^d vihe-. ⁸ C^k nāssa. ⁹

C^k nāssa. ¹⁰ B^d -itāya.

Sanjayanarindo māsamattam kilivā senāpatim pakkosā-
petvā „tāta ciram no araṇṇe vuttham, kin te mama puttassa
gamanamaggo alamkato“ ti pucchitvā „āma deva kālo vo ga-
manāyā“ 'ti vutte Ve-rassa ārocāpetvā senam ādāya nikkhami,
5 Vamkagirikucchito yāva Jetuttaranagarā satṭhiyojanam alam-
katamaggaṃ M. mahantena parivārena paṭipajji.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

777. Paṭiyatto rājamaggo vicitto pupphasanthato¹
vasi Vessantaro yattha yāvatā va Jetuttarā. 2460.
10 778. Tato satṭhisahassāni yudhino cārudassanā
samantā parikarimsu² Vessantare payātamhi Si- etc. 2461.
779. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2462.
780. Hatthārohā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2463.
781. Karoṭiyā³ cammadharā khaggahatthā⁴ suvammino
purato paṭipajjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2464.

Ta. paṭiyatto ti visākhapūjakāle⁵ viya alamkato, vicitto ti kadallipuppa-
ghaṭṭadhaṇḍapātākādīhi vicitto, pupphasanthato⁶ ti lājapāṇcamakehi pupphehi
20 santhato, yatthā 'ti yattha Vamkapabbate Ve- vasi tato paṭṭhāya yāvatā⁷ Je-
tuttarā nīrantaram alamkato ca, karoṭiyā⁸ ti sīsakarotiko⁹ ti laddhanāmā sīse
paṭimukkakaroṭino yodhā, cammadharā ti kaṇḍavāraṇacammadharā, suvam-
mino ti citrāhi jālikāki suṭṭhu vammikā, purato paṭi--ti evarūpā matta-
hatthīsu pi āgacchatesu anivattīno sūragodhā raṇṇo Ve-rassa purato paṭipajjimsu.

- 25 Rājā satṭhiyojanam maggaṃ dvihi māsehi atikkamma Je-
tuttaranagaraṃ patto alamkatapaṭiyattam nagaram pavisitvā
pāsādam abhiruyhi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

782. Te pāvisum⁷ puram rammaṃ bahupākāratoraṇam
30 upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ. 2465.
783. Mittā jānapadā āsum negamā ca samāgatā
anuppatte kumāramhi Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2466.
784. Celukkhepo avattittha⁸ āgate dhanadāyake
nandi-ppavesi nagare bandhanamokkho⁹ aghosathā 'ti. 2467.

¹ Bā sandhito. ² Bā -kirimsu. ³ Ck^s karoṭiyā-. ⁴ Bā indihattā. ⁵ Bā visā-
khapuppaṇḍapūjanakālo. ⁶ Bā yāva. ⁷ Ck^s pāvisimsu. ⁸ Bā pavattittha. ⁹
Bā bandhanā-.

Ta. bahupākāra--ti bahukehi pākārehi toraṇehi ca samannāgataṃ, naccagītehi--ti naccagītehi ca ubhayehi s-gataṃ, vittā ti tuṭṭhā somanassappattā, āgate dhaṇa--ti mahājanassa dhanadāyake Mahāsatte āgate nandippavesīti Vessantarassa mahārājassa ānā ti nagare bheriṃ cari, bandhana--¹ti sabbasattānaṃ bandhanamokkho ghosito.

5

Antamaso bilāle upādāya Vessantaramahārājā sabbasatte² vissajjāpesi, so nagaraṃ pavitṭhadvase yeva paccūsakāle cintesi: „sve vibhātāya rattiyaṃ mamāgatabhāvaṃ sutvā yācakā āgamissanti, tes' ahaṃ kiṃ dassāmīti“. Tasmiṃ khaṇe Sak-kassa āsanaṃ uphākāraṃ dassesi, so āvajjanto taṃ kāraṇaṃ³ 10
ñatvā rājanivesanassa pacchimavattuṃ ca purimavattuṃ ca kaṭippamāṇaṃ pūrento ghanamegho viya sattaratanavassaṃ vassāpesi, sakalanagare jaṇṇupamāṇaṃ vassāpesi. Punadvase M. tesāṃ tesāṃ kulānaṃ purimapacchimavatthusu „vaṭṭadha-naṃ⁴ tesāṃ yeva hotū“ 'ti dāpetvā avasesaṃ āharāpetvā attano⁵ 15
gehavatthusmiṃ dhaṇena saddhiṃ koṭṭhāgāresu okirāpetvā dānaṃ paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

785. Jātarūpamayaṃ vassaṃ devo pāvassi tāvade

Vessantare pavitṭhamhi Sivinaṃ raṭṭhavadḍhane. 2468.

20

786. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo

kāyassa bhedā sappañño⁶ saggaṃ so upapajjathā 'ti. 2469.

Ta. saggaṃ so--ti tato cuto dutiyacittena Tusitapure upapajjatīti⁷.

Satthā imāṃ gāthāsahassapatimaṇḍitaṃ Vessantaradhammadesa-naṃ⁸ āharitvā jātakāṃ samodhānesi: „tadā Jūjako Devadatto ahoṣi, 25
Amittatāpanā Ciṇcamānavik⁹ Cetaputto Channo, Accutatāpaso Sāriputto, Sakko Anuruddho, Sañjayanarindo Suddhodanamahārājā, Phusati devī Mahāmāyā, Maddi devī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhājinaṃ Uppalavaṇṇā, sesapariṣā Buddhapariṣā. Vessantararājā aham evā“ 'ti⁷. Vessantaravaṇṇanā samattā.

30

¹ Bā bandhanā-. ² Bā adds bandhanā. ³ Bā vutthitaṃ. ⁴ Cks -ā. ⁵ C* up-pajjatīti, Bā upapajjiti. ⁶ Bā mahāvess-. ⁷ Bā ahameva Sammāsambuddho loke udapadinti. Mahāvessantarajātakaṃ nithitaṃ

*Jātidukkhātivattassa sujātassa mahesino
 jātiyo dīpayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanā
 Āraddhā (add: va) mayā loke dhammālokassa bhūriṇo
 paññācakkhupakārassa icchantena ciratṭhitim |

- 5 Yā esā visati dvādasa bhāṇavārā santantiyā
 vihāre suvihārānaṃ bhikkhūnaṃ rativaddhaṇaṃ | (?)
 Iminā puññakammena ito 'haṃ dutiye bhava
 uppajjitvā' surāvāse sundare Tusite pure |
 Metteyyalokanāthassa suṇanto dhammadesanaṃ
 10 tena saddhim ciraṃ kālāṃ vindanto mahatiṃ sirim
 Buddhē jāte Mahāsatte ramme Ketumatīpure
 vippavaṃse janitvāna tihetupaṭisandhiko |
 Cīvaraṃ piṇḍapātāṇ ca anagghaṃ vipulaṃ varaṃ
 senāsanaṃ ca bhesajjaṃ datvā tassa mahesino |
 15 Sāsane pabbajitvāna jotento tam anuttaraṃ
 iddhiṃ satimā sammā dhārento Piṭakattayaṃ |
 Vyākato tena 'Buddho 'yaṃ hessatīti' anāgate
 uppannuppannabuddhānaṃ dānaṃ datvāna tehi pi |
 Saṃsāre saṃsaranto va kapparukkho va pāṇinaṃ
 20 icchiticchitam annādiṃ¹ dadaṃ cittasamāhito |
 Silanekkhammapaññādiṃ pūretvā sabbapāraṃ
 pāraṃsikkharaṃ patvā Buddho hutvā anuttaro |
 Desetvā madhuraṃ dhammaṃ jantūnaṃ sivaṃ āvahaṃ
 sabbāṃ sadevakaṃ lokaṃ brahā saṃsārabandhanā
 25 mocayitvā varaṃ khemaṃ pāpuṇeyyaṃ sivaṃ padaṃ ||
 Puññenānena pappomi nibbutiṃ yāvata v' ahaṃ
 uppajjeyyaṃ kule suddhe saddhe aḍḍhe mahaddhane |
 Asesadesabhāsāsu kalāsu sakalāsu ca
 kusalo lokapaṇḍico caṇḍanimaddanesu³ ca |
 30 Piṭakesu ca Vedesu nekavyākaraṇesu ca
 takkādisu paṇ' aññesu satthesu ca visārado |
 Kavicāgamakovādo paravādappamaddano (?)
 ekasutidharo nekasahassānaṃ pi ganthato⁴ |

* The following verses are not to be found in B². The first one seems
 be due to the author of the Nidānakathā, the others are copyists' verses.
 read: uppajjeyyaṃ? ² C² - tamattādiṃ. ³ C³ - niccadda-. ⁴ C⁴ - santhato.

Ganthasatasahassam pi sutamattena dhāraye
 atthavyañjanato cāpi sahasanayato pi ca |
 Vasāsīhassa pakkhittam yathā kañcanapātiyā
 silālekhe va me niccam sabbam sutam na nāsaye | (?)
 Mahiddhiko mahātejo kataññū kusalo bali 5
 dhitimā jātisampanno bhaveyyam jātijātiyam |
 Paro pi mam na himseyya¹ na himseyyam param pi ca
 adaḍḍena asatthena dameyyam sabbapāṇinam |
 Kuditthim pāpamittaṃ ca na seveyyam kudācanam
 hitacittena sattānam bhāneyyam madhuraṃ giraṃ | 10
 Nipunaṃ duddasaṃ paṇhaṃ yena kenaci pucchito
 muhuttana pakāseyyam tosentō sakalaṃ pajam |
 Atekkicchāpi ye rogā te mayā pekkhitakkhane
 nissesā byapagacchantu udabindu va pokkharā |
 Dasikasumattam pi² yam kiñci mama santakam (?) 15
 rājacorāppiyā³ sattā agginā udakena vā
 na vinassantu me bhogā mā gayha-ḍayha-vuyhatu |
 Rogavyādh⁴ antarāyantu⁵ na pappontu kadāci mam
 devā manussā asurā gandhabbā yakkharakkhasā |
 te pi mam anurakkhantu bhava saṃsarato mama 20
 Adinnaṃ paradāraṃ ca surāpānaṃ vihiṃsanaṃ
 asaccaṃ supinenāpi na bhāneyyam kudācanaṃ |
 Pañcānantariyam kammaṃ pañca duccaritam pi ca
 manasāpi na cinteyyam sabbakālam itoparam |
 Na kareyyam na kāreyyam na cinteyyam kudācanaṃ 25
 pāpakam aṇumattam pi tathā dukkhaṃ ca pāṇinaṃ |
 Niraye ca Tiracchāne Pete Asurayoniyam
 yam hi dukkham tam sabbam na phuseyya mam⁶ kudācanaṃ |
 Yāni sippāni lokasmiṃ aṇumthūlāni vijjare
 tāni sabbāni sippāni sayam siddhā bhavantu me | 30
 Pūretvā bodhisambhāre Buddho hessaṃ anāgate
 desetvā jantunaṃ dhammaṃ pūrayissaṃ sivaṃ padaṃ ||
 Paṭisandhi mānusi bhogā vāsanā Piṭakattaye
 dānasīlamayā paṇṇā mama hotu bhavābhava |
 Anena me sabbabhavā bhaveyyuṃ 35
 jātissaro sabbaguṇupapanno

¹ both MSS. -yyam. ² so C²; C² dasikasuttampi. ³ C² corapiyā. ⁴ so both MSS. for antaradhāyantu? ⁵ both MSS. phuseyyam, omitting mam.

dhanena rūpena kulena cāyo
 Buddho bhavissāmi anāgatesu ||
 Imam likhitapuññena Metteyyam upasāmkami
 patitṭhahitvā sarāṇe suppatitṭhāmi sāsane¹ ||

- 5 Saddhāsīlādīpaññā-
 siridhitisatimā cāgamettādayālu
 santo danto sucitto
 sakalavigamako dassaneyyābhirūpo
 tejāniddhī ca jāti-
 10 ssaramati suvaco sussaro 'nantabhogo
 saddhammo yeva tāpo
 bhavatu bhavabhavā pāpuṇeyyā va bodhim ||
 Iminā puññakammena yāva Buddho bhavām' aham
 Vessantaro va dānena Jotisetṭhīva bhoginā
 15 Mahosadho va nāṇena hotu mayham bhavābhavā¹
 Iecchitam patthitam mayham khippam eva samijjhata
 pūrentu cittasāmkappā Cando pannarasī yathā¹
 Sarvārthasiddhir astu.

22 June 1895.

V. Fausbøll.

- 20 Idha nandati pecca nandati
 katapuñño ubhayattha nandati,
 'puññam me katan' ti nandati,
 bhiyyo nandati suggatiṃ gato.

25

Dhammapada v. 18.

Lykken gækker Store. Smaa,
 leger med Guldterning,
 lykkeligst at hvile paa
 er fuldendte Gærning.

30

B. S. Ingemann.

¹ this verse is not in C.

See vol I

cut
2/21/77

N.C

Central Archaeological Library,

NEW DELHI-9242

Call No. B Pa 8 / Fau

Author— V Fausboll

Title— Jataka

Borrower No.	Date of Issue	Date of Return
MN Jataka	28/7/70	1/9/76